

$$\begin{array}{r}
 10 \\
 11 \cdot XXII \quad \hline
 38
 \end{array}$$

I Mag. St. Dr.

CC

MEDULLA
THEOLOGICÆ
MORALIS,

FACILI AC PERSPICUA
METHODO RESOLVENS
CASUS CONSCIENTIÆ,

Ex variis, probatisque Authoribus

Ex Libris. concinnata Curæ Missicæ

A
R. P. HERM. BUSENBAUM,

è Societate JESU, SS. Theologiæ

Doct. in Licentiato. *Disseruitis.*

Pœnitentibus æquè, ac Confessariis
perquam utilis

EDITIO NOVISSIMA

Recognita ab uno è Societate, & à mul-
tis mendis repurgata, quæ in præcedenti-

bus irreperant; Accedunt propositiones ab Alexan-

dro VII. Innocentio XI. & ab Alexandro VIII.

damnatæ; itém Bolla Cœnæ, ac Consti-

Ex Libris tio Unigenitus. *Venc. Petri Parian.*

Cum Privilegio Sac. Cæs. Reg. Majestatis;

& Licentia Ordinarii. *C. S. S. C. N. P.*

WRATISLAVIÆ,

Typis Academicis Collegii Societatis JESU, per Jo-
annem Casparum Bräuer Factorem,

A. M. DCC. XXXIII.

587690

Mag^I 81 St.

Bibl Jag

St. Dr. 1948. K. 1110/99 (185)

PRÆFATIO AD LECTOREM

Benevolum.

ANni sunt complures, *Amice Lector*, quando iussus fui Colonix, eam Scientiam in compendium redactam tradere, quæ novis Sacerdotibus, in tanto munere dignius exequendo (præsertim, quoties in conscientix tribunali Iudices federent) præsidio foret. Duo hinc facile videbam maximè à me postulari, ut & optima quæque seligerem, & in ordinem, usui cujusque aptissimum dispertirer, itaq; apiculas imitarer, quæ ex optimis floribus utilissima colligunt, & in alveari disponunt in ordinem. Indè effecta est hæc *Medulla Casuum Conscientiæ*, (ut ajunt) seu *Theologiæ Moralis* summa enchridio huic inclusa. Quæ cum in manus, & oculos plurium pervenisset, visa est non improbari; iis præsertim, qui privato calamo eandem, non sinè labore, molestia, & temporis jactura descripserunt. Hinc evenit (cujus aliàs consilii

PRÆFATIO

nè cogitatio quidem unquam inciderat) ut plurium me preces identidem urgerent, & viri maximi authoritas, dignitasque impelleret, ac denique etiam Superiorum juberet voluntas, ut publici juris facerem. Limmâ hîc aliquâ opus fuit, à qua perfectior prodiret in lucem, quæque Authorum nomina, antè desiderata, quotquot in promptu essent, adjungeret, (adjuncta sunt autem hac altera editione quàm plurima.) Nunc consilium tu meum, & ordinem accipe. Noto nomine, Casus Conscientiæ appello, varias species factorum, de quibus in foro conscientiæ Judex Sacerdos sententiam edicat, oportet, atque, vel ut honesta approbet, vel ut turpia condemnet. Medio tutissimus iturus, extrema plûs æquo, vel laxa, vel angusta declinare sum conatus. Quòd si quando declarem, ubi Doctores nonnulli benigniùs senserint, non ideo probo, vel suadeo; sed illud affero, unde nonnunquam pendente judicio, conscientiæ Rector, vel Consultor dispiciat, an esse usui possit. In sexto quidem præcepto (utî & matrimonii Sacramento) animus fuerat, per viam adeò lutulentam celerius incedere, sed tamen plurium judicio, & hîc immorandum nonnihil fuit, nè quid praxis requireret.

Cæterùm nihil asserui, nisi vel ex com-
mu-

AD LECTOREM.

muni Doctorum sententia deductum, vel desumptum ex probatissimorum Authorum libris, scriptisve; eorum imprimis, qui hic eximia cum laude versati sunt. Inter quos Principes extitère, laudatissimi hujus Scientiæ Magistri, *P. Hermannus Nunning*, & *P. Fridericus Spe*, uterque è Societate nostra Sacerdos, & in diversis Academiis Theologiæ Moralis Professor, quibus me debere plurimum libens profiteor: uterque enim casuum summam confecit, & mirificè passim probatam, & publica luce dignam, quibus proinde liberaliter sum usus, ut & ipsi similiter antè fecerant: prior enim ex *P. Maximiliani Buchier*; alter ex utriusque viridario manu solerti, flores quàm plurimos decerpserant. Unde hos omnes æquissimo animo, & jure, in fructus laudis, quæcunque est, societatem admitto: ità quidem, ut minimam ejus partem mihi vendicem. Quinam omnium fontes præcipui extiterint, Authores identidem allati indicabunt.

Methodus illa, & optima visa fuit, & facilissima, ut in quavis materia, seu dubio, in primis ex communi Doctorum sententia respondeatur, quæ responsio, ceu regula quæpiam sit, ex qua deinde (quoties id fieri potest) aut certè circa eam, casus aliquot particulares resolvantur, ut secundum illos,

PRAEFATIO AD LECTOREM.

& responſionem dictam, alii ſimiles, cùm inciderint, reſolvi poſſint.

Quia verò doctrina hæc ferè omnis verſatur in cognoscenda bonitate, vel malitia actuum humanorum, ſive moralium, (unde & *moralis Theologia* dicitur) illa verò cognosci non poteſt ſinè regula, ad quam vel actus iſti rectè accedant, vel à qua pravè recedant, agitur

LIBRO I.

De actuum moralium regula, tum interna, hoc eſt: conſcientia: tum externa, hoc eſt: præceptis in genere.

LIBRO II.

De præceptis Fidei, Spei, & Charitatis, quæ ſunt quaſi præambula Decalogi.

LIBRO III.

De præceptis Decalogi, & Eccleſiæ.

LIBRO IV.

De præceptis certorum hominum ſtatui propriis.

LIBRO V.

De modo diſcernendi naturam, & gravitatem peccatorum, quæ contra dicta præcepta committuntur.

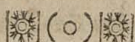
LIBRO VI.

De Sacramentis novæ Legis.

LIBRO VII.

De cenſuris Eccleſiaſticis, & Irregularitatibus.

INDEX

INDEX CAPITUM, ET DUBIORUM. LIBER I.

De Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS I.

De Regula interna, sive Conscientia.

- CAP. I. *Quid Conscientia, & an sequenda sit.* p. 1.
CAP. II. *De Conscientia dubia.* p. 3.
DUB. I. *Quid sit Conscientia practicè dubia, & quid in ea agendum.* Ibid.
2. *Quid agendum cum Conscientia speculative dubia.* 5.
3. *An in dubio tutior pars sit eligenda.* 9.
CAP. III. *Quid conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum.* 12.

TRACTATUS II.

*De Regula externa Actuum humanorum,
scilicet Lege.*

- CAP. I. *De natura, & obligatione Legis in genere.* 14.
DUB. I. *Quid sit Lex, sive præceptum.* Ibid.
2. *Quotuplex sit præceptum.* 15.
3. *An vis, & substantia legis positivæ dependeat ab acceptatione communitatis.* 17.
4. *An præcepta etiam humana obligent sub peccato, & quali.* 18.
CAP. II. *De subjecto, cui datur præceptum.* 19.
DUB. I. *Quæ personæ præceptis obligentur.* Ibid.
(*) 5. 2. An,

Index Capirum.

2. *An peregrini teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt.* 21.
3. *An peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.* 23.
4. *An peregrini teneantur præceptis juris communis, si non sint in usu, in loco, ubi morantur.* 24.
- CAP. III. *De modo, quo observanda sunt præcepta.* 25.
- DUB. I. *An debeant impleri ex charitate.* Ibid.
2. *An ad implecionem præceptorum, requiratur intentio iis satisfaciendi.* 26.
3. *An satisfaciat præcepto, qui faciens opus, expresse intendit per illud non satisfacere.* 27.
4. *An ad implecionem præceptorum, requiratur intentio, seu voluntas faciendi id, quod præceptum est.* 28.
5. *An duplici præcepto, uno actu, vel diversis actibus, eodem tempore possit satisfieri.* 29.
6. *An, qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata.* 30.
- CAP. IV. *Quæ excusent à transgressione præcepti.* 31.
- DUB. I. *An ignorantia excuset.* Ibid.
2. *An metus excuset.* Ibid.
3. *An excuset impotentia totius, vel partis.* 33.
4. *An excuset dispensatio.* 34.
- Appendix de Dispensationibus S. Pœnitentiariæ.* 38.

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum.

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei.

- CAP. I. *Quæ mysteria fidei necessariò credenda sint.* 44.
- II. *Quando obliget Præceptum fidei.* 46.
- III. *An aliquando liceat exterius fidem veram negare,*

& Dubiorum.

- re, aut falsam profiteri. 49.
IV. De infidelitate, & vitiis fidei oppositis. 53.
DUB. I. Quid, & quotuplex sit infidelitas. Ibid.
2. De Judaismo. Ibid.
3. Quid sit hæresis. 54.

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei. 57.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

- CAP. I. An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis Dei. 58.
2. De præceptis Charitatis erga proximum. 60.
DUB. I. Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur. Ibid.
2. De odio, & dilectione inimicorum. 62.
3. De Præcepto Eleemosynæ, seu misericordiæ corporalis. 66.
4. De misericordia spirituali, seu præcepto correctionis fraternæ. 69.
5. De scandalo. 73.
ART. I. Quid, quotuplex sit, & quale peccatum. Ibid.
2. An, & quando scandalum passivum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat. 76.
3. An liceat alterius peccato materialiter cooperari. 80.

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATUS I.

De I. Præcepto Decalogi.

- CAP. I. DE superstitione, & speciebus ejus. 85.
DUB. I. Quid sit, & quotuplex. Ibid.
2. Divinatio quid, & quotuplex sit. 87.
3. Quid, & quotuplex sit idololatria. 92.
4. Quid

Index Capitum,

4. <i>Quid, & quotuplex sit vana observantia, & unde colligatur.</i>	93.
5. <i>Quid sit maleficium, & quomodo possit tolli.</i>	96.
CAP. II. <i>De Irreligiositate.</i>	99.
DUB. I. <i>Quid sit tentatio Dei.</i>	Ibid.
1. <i>Quid, & quotuplex sit Sacrilegium.</i>	100.
3. <i>De Simonia.</i>	103.
ART. I. <i>Quid sit, & quotuplex.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ sit pœna Simonie.</i>	107.
3. <i>An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum.</i>	109.

TRACTATUS II.

De II. Præcepto Decalogi.

CAP. I. <i>Quid, & quotuplex Blasphemia.</i>	100.
CAP. II. <i>De Juramento.</i>	113.
DUB. I. <i>Quid sit juramentum.</i>	Ibid.
2. <i>Quotuplex sit juramentum.</i>	116.
3. <i>An, & quando sit licitum jurare.</i>	117.
4. <i>An in juramento liceat uti equivocatione.</i>	119.
5. <i>Quæ, & quanta sit obligatio juramenti promissorii.</i>	120.
6. <i>Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit.</i>	124.
7. <i>Quomodo obligatio juramenti tollatur per irrotationem, dispensationem, commutationem, & remissionem.</i>	125.
CAP. III. <i>De Voto.</i>	126.
DUB. I. <i>Quid sit votum, & quotuplex.</i>	127.
2. <i>Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio.</i>	128.
3. <i>Quæ requiratur materia voti.</i>	131.
4. <i>Quæ, & quanta sit obligatio voti.</i>	133.
5. <i>Quot modis tollatur obligatio voti.</i>	137.
6. <i>De voti irrotatione.</i>	138.
ART. I. <i>An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irrotationem.</i>	Ibid.
2. <i>Quis</i>	

& Dubiorum.

2. *Quis vota indirecte possit irritare.* 140.
DUB. VII. *Quid sit commutatio voti.* 142.
3. *Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis.* 143.

TRACTATUS III.

De III. & IV. Præcepto.

- CAP. I. *Quid tertium præceptum: Memento, &c.* 145.
DUB. I. *Quæ opera, tum hoc præcepto, tum ab Ecclesiâ prohibeantur.* Ibid.
2. *Quæ causæ excusent ab observatione festorum, & ob quas opera prohibita liceant.* 147.
3. *Quæ opera festis præcipiantur.* 150.
4. *An sit obligatio audiendi Missam in Parochia, Dominicis, & festis majoribus.* 153.
5. *Quæ excusent ab auditione sacri.* 158.
CAP. II. *De IV. præcepto: Honora Patrem, &c.* 160.
DUB. I. *Ad quid teneantur liberi erga parentes.* Ibid.
2. *Ad quid teneantur parentes erga filios.* 162.
3. *Ad quid teneantur tutores, & curatores, qui parentum sunt loco.* 164.
4. *Quæ obligatio dominorum, & famulorum, aliorumque superiorum, & inferiorum erga se invicem.* 166.
5. *Ad quid teneantur conjuges erga se mutuo, vi hujus præcepti.* 168.
6. *Quæ obligatio Parochorum erga suos.* 169.
7. *Quæ obligatio Præceptorum, & Discipulorum.* 170.

TRACTATUS IV.

De V. & VI. Præcepto.

- CAP. I. *Quid V. Præcepto prohibeatur? Non occides.* 172.
DUB. I. *An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum.* Ibid.
2. *An, & quomodo liceat occidere malefactorem.* 175.
3. *An, & quomodo liceat occidere privata autoritate ini-*

Index Capitum,

<i>iniquum aggressorem.</i>	176.
4. <i>An aliquando liceat occidere innocentem.</i>	179.
5. <i>De duello, & bello.</i>	181.
ART. I. <i>Quid sit, & an liceat duellum.</i>	Ibid.
2. <i>An, & quousque liceat bellum.</i>	182.
3. <i>Quid in bello justo liceat.</i>	186.
CAP. II. <i>De VI. Præcepto & IX. Non mœchaberis,</i> <i>Non concupisces, &c.</i>	188.
DUB. I. <i>An, & quanta peccata sint oscula, amplexus,</i> <i>tactus, verba obscœna, & similia, extra matrimonium.</i>	189.
2. <i>Quæ sint species Luxuriæ consummatæ naturales.</i>	192.
3. <i>Quæ sint species Luxuriæ consummatæ contra naturam.</i>	194.
4. <i>An aliquando liceat procurare pollutionem.</i>	196.

TRACTATUS V.

De VII. Præcepto: *Non furtum facies.*

CAP. I. <i>De furto.</i>	200.
DUB. I. <i>Quid sit furtum, & quale peccatum.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ sit quantitas notabilis ad mortale peccatum.</i>	201.
3. <i>Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit.</i>	202.
4. <i>Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum.</i>	203.
CAP. II. <i>De restitutione.</i>	206.
DUB. I. <i>Quid sit restitutio, & qui teneantur ad eam.</i>	Ibid.
2. <i>An, qui coöperantur ad damnum alterius, teneantur ad restitutionem.</i>	207.
3. <i>An supradicti teneantur singuli restituere in solidum, & quo ordine.</i>	210.
4. <i>An teneatur restituere, qui alium impedivit à consecutione alicujus boni.</i>	212.
5. <i>Cui, vel quibus restituendum.</i>	213.
6. <i>De</i>	

& Dubiorum.

6. *De rebus, quæ debent restitui.* 216.
ART. I. *Quid debeat restitui ab inferente injuriam materiale tantum, sive a possessore bonæ fidei.* 217.
 2. *Quid debeat restitui ab inferente injuriam formalem, seu malæ fidei damnificatore. seu possessore.* 220.
 3. *An, & quid debeat restitui pro injuria illata corpori, verbi gratiâ, per mutilationem & occisionem.* 222.
 4. *Quid debeat restitui pro illato stupro.* 225.
 5. *Quid debeat restitui pro adulterio.* 226.
 6. *Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus, ut inductione ad peccatum, avocatione a Religione.* 227.
DUB. VII. *De circumstantiis restitutionis.* 228.
ART. I. *Quo tempore, loco, & modo debeat restitui.* Ibid.
 2. *Quo ordine restitui debeat.* 229.
 3. *Quæ à restitutione excusent.* 231.
CAP. III. *De contractibus.* 234.
DUB. I. *Quid in genere sit contractus.* Ibid.
 2. *Quid in specie de promissione & donatione.* 236.
 3. *Quibus casibus possit revocari.* 240.
 4. *Quid sit donatio mortis causâ, & an possit revocari; quomodo, & quibus competat.* 242.
 5. *Quid sit Commodatum, Precarium, & Depositum.* 243.
 6. *Quid sit Mutuum.* 246.
 7. *Quid sit usura.* 247.
 8. *De Emptione, & Venditione.* 253.
ART. I. *Quid sit Emptio, & Venditio.* Ibid.
 2. *Quid sit Negotiatio, & quibus illicita.* 258.
DUB. IX. *Quid sit contractus, census, & an licitus.* 259.
 10. *Quid sit Cambium.* 261.
 11. *Quid locatio, & conductio.* 264.
 12. *De contractu Emphyteusis, Feudi, & Libelli.* 266.
 13. *Quid sit sponsio, & Ludus.* 267.
 14. *Quid sit Contractus societatis.* 271.
 15. *Quid sit Asscuratio, & Fidejussio.* 273.
 16. *Quid sit Pignus, & Hypotheca.* 274.
CAP.

Index Capitum,

CAP. IV. De Tutela & Testamentis.	276.
DUB. I. Quid sit Tutela, & Curatela.	Ibid.
2. Quid, & quotuplex sit testamentum.	279.
3. De renuntiatione hereditatum.	284.
4. Qui possint, & debeant esse executores testamenti.	287.
5. De iis, qui testari, & heredes institui possint.	292.

TRACTATUS VI.

De Præceptis VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAP. I. De Præcepto VIII.	298.
DUB. I. Quid sit suspicio, iudicium temerarium, & dubitatio: & quale peccatum.	Ibid.
2. Quid sit, & quàm grave peccatum detractio.	300.
3. An, & quomodo fama restituenda.	308.
CAP. II. Quid de præcepto IX. & X.	311.
CAP. III. Quid de præceptis Ecclesiæ.	Ibid.
DUB. I. Quid requiratur ad jejunium Ecclesiasticum, & quanta ejus obligatio.	Ibid.
2. Quæ causæ excusent à jejunio.	316.

LIBER IV.

De Præceptis particularibus, certo hominum statui propriis.

CAP. I. D E statu religioso.	320.
DUB. I. Quæ sit natura statûs religiosi.	Ibid.
DUB. II. Quæ requirantur ad valorem professionis religiosæ	322.
3. Ad quid teneatur Religiosus vi suæ professionis.	324.
4. Ad quid Religiosus obligetur vi votorum.	326.
5. Qui possint, vel teneantur ingredi religionem.	333.
6. Ad	333.

& Dubiorum.

6. *Ad quid teneantur Religiosi ejecti, & fugitivi.* 335.
- CAP. II. *De statu Clericorum.* 337.
- DUB. I. *De Beneficiis Ecclesiasticis.* 338.
- ART. I. *Quid, & quotuplex beneficium Ecclesiasticum.* Ibid.
2. *Quomodo acquirantur, & conferantur beneficia.* 339.
3. *Quæ intentio, & qualitates requirantur ad beneficium accipiendum.* 341.
4. *An liceat habere plura beneficia.* 343.
5. *Quibus modis beneficia amittantur.* 346.
6. *Quid, & quotuplex sit pensio.* 349.
- DUB. II. *De Horis Canonicis.* 350.
- ART. I. *Qui obligentur ad Horas.* Ibid.
2. *Quanta sit hæc obligatio.* 353.
3. *Quæ excusent à recitatione Horarum.* 357.
4. *Quomodo recitandæ sint Horæ.* 359.
- DUB. III. *Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum beneficiorum.* 366.
4. *Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur.* 371.
- CAP. III. *De statu, & officio personarum secularium quarundam, præsertim judicialium.* 373.
- DUB. I. *Quæ requirantur ad legitimum iudicium.* Ibid.
- DUB. II. *De potestate, & officio iudicis.* 374.
- ART. I. *Quid requiratur in iudice.* Ibid.
2. *Quid iudici servandum circa inquisitionem.* 375.
3. *Quid liceat iudici circa quæstiones, sive torturam.* 378.
4. *Quid servandum iudici circa sententiam, & penam.* 380.
- DUB. III. *Quod sit officium Advocati.* 385.
4. *Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris.* 390.
5. *Quod sit officium Accusatoris.* 392.
6. *De Testibus.* 393.

(* *)

7. De

Index Capitem,

7. <i>De Reo.</i>	396.
ART. I. <i>An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem.</i>	Ibid.
2. <i>Quid liceat reo circa fugam pœnæ.</i>	399.
DUB. VIII. <i>Quomodo Confessario agendum cum reo.</i>	401.
9. <i>Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopœorum, Chirurgorum.</i>	403.
10. <i>Quæ obligationes Mercatorum, Opificum, & cæterorum secularium.</i>	405.

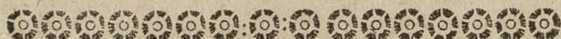

LIBER V.

De Ratione cognoscendi, & discernendi peccata.

CAP. I. <i>DE peccato in genere.</i>	407.
DUB. I. <i>Quid sit peccatum.</i>	Ibid.
2. <i>An, & quando desideria, & delectationes sint peccata.</i>	409.
ART. I. <i>Quale peccatum sit desiderium malum.</i>	Ibid.
2. <i>An delectatio morosa semper sit peccatum.</i>	412.
DUB. III. <i>De distinctione peccatorum.</i>	415.
ART. I. <i>Quæ peccata distinguantur specie.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ peccata distinguantur numero.</i>	416.
CAP. II. <i>De peccatis in specie, mortali, & veniali.</i>	418.
DUB. I. <i>Quid sit peccatum mortale, & veniale.</i>	Ibid.
2. <i>Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale fiat per accidens veniale.</i>	420.
3. <i>Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale.</i>	422.
CAP. III. <i>De peccatis capitalibus in specie.</i>	424.
DUB. I. <i>Quid sit superbia, & quale peccatum.</i>	Ibid.
2. <i>Quid</i>	

2. <i>Quid Avaritia.</i>	428.
3. <i>Quid Luxuria.</i>	431.
4. <i>Quid Invidia.</i>	433.
5. <i>De Gula.</i>	434.
ART. I. <i>Quid sit Gula.</i>	Ibid.
2. <i>Quid sit ebrietas.</i>	436.
DUB. VI. <i>Quid sit Ira.</i>	439.
7. <i>Quid sit Acedia.</i>	441.

LIBER VI.

De Sacramentis.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAP. I. <i>De natura Sacramenti novæ legis.</i>	443.
DUB. I. <i>Quid sit Sacramentum.</i>	Ibid.
DUB. II. <i>Quid circa materiam, & formam Sacramentorum servandum.</i>	444.
CAP. II. <i>De Ministro Sacramentorum.</i>	447.
DUB. I. <i>Quid requiratur, ut Minister det validè Sacramentum.</i>	Ibid.
2. <i>Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret.</i>	449.
CAP. III. <i>De suscipiente Sacramentum.</i>	452.
DUB. I. <i>Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti, in suscipiente.</i>	Ibid.
2. <i>Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu suscipiatur.</i>	453.
CAP. IV. <i>Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant.</i>	464.

TRACTATUS II.

De Baptismo, & Confirmatione.

CAP. I. <i>De Baptismo.</i>	456.
(* *) 2	DUB.

Index Capitum.

DUB. I. <i>Quæ materia Baptismi.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ sit forma Baptismi.</i>	459.
3. <i>De Ministro Baptismi.</i>	461.
ART. I. <i>Quis sit Minister Baptismi.</i>	ibid.
2. <i>An duo possint simul unum baptizare.</i>	462.
DUB. IV. <i>Quod sit subjectum Baptismi.</i>	463.
5. <i>De ceremoniis Baptismi.</i>	467.
ART. I. <i>Quæ servanda circa ceremonias baptizandi.</i>	Ibid.
2. <i>Qui Patrini, & quod eorum officium.</i>	468.
CAP. II. <i>De Confirmatione.</i>	470.
DUB. I. <i>Quid sit, & quæ ejus materia, & forma.</i>	Ibid.
2. <i>Quis Minister, & quod subjectum.</i>	472.
3. <i>Quæ Confirmationis necessitas, & ceremonia.</i>	473.

TRACTATUS III.

De Eucharistia.

CAP. I. <i>De essentia Eucharistia.</i>	475.
DUB. I. <i>Quid sit Eucharistia.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ materia Eucharistia.</i>	477.
3. <i>Qualis debeat esse panis in materia Eucharistia.</i>	478.
4. <i>Quale vinum sit materia Eucharistia.</i>	480.
5. <i>Quæ conditiones ad materiæ Consecrationem requirantur.</i>	483.
6. <i>Quæ forma Consecrationis Eucharistia.</i>	487.
7. <i>Quam diu Christus maneat in Eucharistia.</i>	489.
CAP. II. <i>De causis, & subjecto Eucharistia.</i>	490.
DUB. I. <i>De causis.</i>	Ibid.
ART. I. <i>Ad quem spectet dispensatio Eucharistia.</i>	491.
2. <i>Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistia.</i>	494.
DUB. II. <i>De subjecto, seu suscipiente Eucharistiam.</i>	499.
ART. I. <i>Quæ requiratur in eo dispositio animæ.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ</i>	

& Dubiorum.

2. *Quæ requiratur dispositio corporis.* 501.
 ART. III. *Quæ, & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam.* 509.
 CAP. III. *De Eucharistia, ut est sacrificium.* 512.
 DUB. I. *Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam.* Ibid.
 2. *Cujus sit applicare fructum sacrificii.* 517.
 3. *Quando, & quoties liceat celebrare.* 518.
 4. *Quo loco celebrandum sit.* 522.
 5. *Quæ sint requisita ad Missam.* 528.

TRACTATUS IV.

De Sacramento Pœnitentiæ.

- CAP. I. *De essentia hujus Sacramenti.* 536.
 DUB. I. *Quæ sit ejus materia, & forma.* Ibid.
 2. *Qualis Contritio requiratur.* 538.
 3. *Qualis Confessio requiratur.* 543.
 ART. I. *An debeat esse integra materialiter.* Ibid.
 2. *Quando sufficiat Confessio integra formaliter.* 556.
 3. *Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis.* 551.
 4. *Quando Confessio sit invalida, & quomodo iteranda.* 553.
 DUB. IV. *De satisfactione.* 555.
 ART. I. *Quæ ejus necessitas, & quantitas.* 556.
 2. *De satisfactione per Indulgentias.* 562.
 §. 1. *Quid sit Indulgentia, & quid ad eam requiratur.* Ibid.
 §. 2. *Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Jubilæo.* 567.
 CAP. II. *De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.* 570.
 DUB. I. *Quis sit Minister.* Ibid.
 2. *Quid sit Approbatio, & à quo petenda.* Ibid.
 3. *Quid, & quotuplex Jurisdictio Confessarii, & unde eam habeat.* 573.
 4. *Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem*

Index Caputum,

- rem reservandi, & absolvendi ab iis. 579.
 5. *Quod sit officium, & obligatio Confessarii.* 583.
 6. *Quæ scientia, & prudentia requiratur in Confessione.* 589.
 CAP. III. *De adjunctis Pœnitentiæ.* 593.
 DUB. I. *Quid sit sigillum Confessionis, & qui ad illud teneantur.* ibid.
 2. *Quale sit præceptum, & quæ obligatio Confessionis.* 601.

TRACTATUS V.

De extrema Unctione, & Ordine.

- CAP. I. *Quid sit extrema Unctio, & quæ circa eam observanda.* 604.
 2. *De Sacramento Ordinis.* 610.
 DUB. I. *Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia.* Ibid.
 2. *Quæ requirantur in Ordinando.* 614.

TRACTATUS VI.

De Matrimonio.

- CAP. I. *De Sponsalibus.* 617.
 DUB. I. *Quid sint Sponsalia.* Ibid.
 2. *Quæ, & quanta sit obligatio Sponsalium.* 620.
 3. *Quomodo dissolvantur Sponsalia.* 622.
 CAP. II. *De Matrimonio secundum se.* 625.
 DUB. I. *Quid sit, quæ ejus materia, & Minister.* Ibid.
 2. *De usu Matrimonii.* 628.
 ART. I. *An usus Matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus.* Ibid.
 2. *An actus conjugalis sit præceptus, & debitus.* 632.
 DUB. III. *An, & quibus ex causis possit fieri divortium.* 635.
 CAP. III. *De impedimentis Matrimonii.* 638.
 DUB. I. *Quæ sint impedimenta impediencia tantum.* Ibid.
 2. *Quæ*

& dubiorum.

2. *Quæ impedimenta dirimentia Matrimonium.* 643.
3. *Quomodo Matrimonium invalidum sit revalidandum.* 656.
4. *A quo, ob quam causam possit dispensari in impedi-
mentis Matrimonii.* 658.

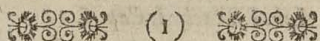
LIBER VII.

*De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularita-
tibus.*

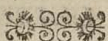
- CAP. I. *De censuris in genere.* 661.
DUB. I. *Quid Censura Ecclesiastica.* Ibid.
2. *Quotuplex Censura.* 662.
 3. *Qui possint ferre censuram, & in quos.* 663.
 4. *Ob quam causam possit ferri Censura.* 665.
 5. *Qui possint absolvere à Censuris.* 668.
 6. *Quomodo danda sit absolutio à Censura.* 670.
- CAP. II. *De Excommunicatione.* 672.
DUB. I. *Quid sit, & quotuplex.* Ibid.
2. *Ob quam causam incurratur, & quem effectum habeat
Excommunicatio minor.* 673.
 3. *Quos effectus habeat Excommunicatio major.* 675.
 4. *Ob quas causas incurratur Excommunicatio major.* 682.
- ART. I. *Quæ sint Excommunicationes non reservatæ.* Ibid.
2. *Quæ sint Excommunicationes reservatæ Episcopis.* 684.
 3. *Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cænæ.* Ibid.
 4. *Quomodo intelligenda Excommunicatio percussoris
Clericorum.* 685.
 5. *Quæ sint Excommunicationes Papæ reservatæ per Bul-
lam Cænæ.* 689.
- CAP.

Index Capitum, & Dubiorum.

CAP. III. De suspensione, & Degradatione.	691.
DUB. I. <i>Quid sit suspensio, quotuplex, & unde dignoscendum, quanta sit.</i>	Ibid.
2. <i>Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere.</i>	693.
3. <i>Quid sit Depositio, & Degradatio? à quo, & ob quam causam fieri possit.</i>	695.
CAP. IV. De Interdicto.	696.
DUB. I. <i>Quid sit, & quotuplex.</i>	Ibid.
2. <i>Qui sint effectus Interdicti.</i>	697.
3. <i>Quis censuram Interdicti ferre, & quis tollere possit.</i>	698.
CAP. V. De Irregularitate.	699.
DUB. I. <i>Quid, & quotuplex sit Irregularitas.</i>	Ibid.
2. <i>Quinam effectus Irregularitatis.</i>	700.
3. <i>Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas.</i>	Ibid.
4. <i>Quæ sint Irregularitates ex delicto.</i>	702.
5. <i>Quæ Irregularitates ex defectu.</i>	704.
Annexæ sunt	
Propositiones Baji damnatæ à Pio V.	711.
Propositiones damnatæ ab Alexandro VII.	719.
Innocentio XI.	726.
Alexandro VIII.	733. 735.
Bulla Cænæ Domini.	739.
Constitutio Unigenitus.	752.

(1)

MEDULLA THEOLOGIAE MORALIS.

LIBER PRIMUS.

De Regula Actuum humanorum.

TRACTATUS PRIMUS.

De Regula Interna, sive Conscientia.

CAPUT I.

Quid Conscientia, & an sequenda sit?

Respondeo I. Conscientia est dictamen rationis, seu actus intellectus, quo iudicamus aliquid, hic & nunc agendum vel omittendum esse, vel fuisse, tanquam bonum vel malum, idque vel per modum præcepti, vel consilii. Hæc communiter est recta, dictans quod verum est: aliquando tamen non est recta, dictans aliquid aliter quàm sit, v. g. esse bonum, quod est malum: diciturque erronea, quia contingit cum errore, idque vel vincibiliter, seu culpabiliter, quando scilicet error vitari potuit, ac debuit: vel invincibiliter, quando error moraliter vitari non potuit; ideoque nec voluntarius est, & consequenter non imputatur ad culpam, & hæc dicitur Conscientia recta secundum quid, sive in ordine ad nos. Ex D. Th. Laym. *lib. 1. tr. 1. c. 2. n. 1. & cap. 3.*

Respond. 2. Non tantum Conscientia recta, sed etiam inculpabiliter erronea, dictans aliquid per modum præcepti, obligat, ut eam sequaris, & si contra facis, peccas; & quidem peccato ejus speciei,

A

contra

contra cuius virtutis speciem intellectus peccare iudicat. Ratio prioris est, quia Conscientia recta est regula proxima voluntatis, derivata à prima & principali regula omnium actionum humanarum, scilicet lege divina & æterna. S. Thom. *l. 2. q. 19. art. 3.* Ratio posterioris est, tum quia si intellectus voluntati proponit malum, esto malum non sit, si tamen putans esse malum, vult illud facere, jam voluntas verè consentit in malum, habetque sufficientem affectum ad peccatum illud, quod apprehendit; tum quia *omne quod non est ex fide*, hoc est (ut à SS. Patribus communiter explicatur) quod non est secundum conscientiam, *peccatum est*, ut dicitur ad *Rom. 14.* Par est ratio, si intellectus proponat aliquid ut bonum & præceptum, esto, non ita sit, sed malum; voluntas tamen illud liberè respuendo vel omittendo, consentit in transgressionem præcepti, & peccat. Cujus ulterior ratio est, quia objectum tribuit actui speciem, prout hic & nunc ab intellectu proponitur. S. Thom. *loc. c. a. 5.*

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus, & similes.

1. Putans esse jejunium, quando non est, peccat contra temperantiam, si non jejundet. S. Thom. *loc. c.*

2. Si quis mentiatur ad liberandum proximum ex periculo vitæ, putans se ex misericordia ad id teneri, actum bonum facit; & si non mentiatur, peccat contra misericordiam. Laym. *l. 1. tra. 1. c. 4.*

3. Scrupulosus licet putet involuntarias distractiones esse peccata, non tamen peccat, quia non sunt libera. Bec. *in primam secundæ: tr. 1. c. 4. q. 7.* Laym. *loc. c.*

Respond. 3. Si sit conscientia culpabiliter erronea, judicans ex ignorantia vincibili aliquid prohibitum esse aut præceptum, quod non est, peccas, si contra eam, & si secundum eam opereris; gravius tamen (cæteris paribus) si contra. Bress. Bardi *d. 3. c. 5.* Ratio prioris est, tum quia non agis

secun-

secundum regulam humanorum actuum: tum quia voluntas, cum per se sit cæca, debet sequi rationis iudicium: si enim perseverante illo iudicio appetat alteram partem, non potest in eam ferri sub ratione honesti, cum intellectus sub ea ratione non proposuerit. Ratio posterioris est, quia ut cum D. Thom. docetur communiter, ignorantia vincibilis non excusat à culpa: cum enim in nostra potestate sit, errorem vincibilem deponere, malum, quod sit ex conscientia erronea, distante illud esse faciendum, est indirectè voluntarium, ideoque imputatur ad culpam. S. Th. loco cit. Bon. to. 2. q. 4.

Unde resolvuntur Casus sequentes.

1. Homo in tali casu constitutus, v. g. qui sibi mentiendum vel furandum putat, ut vitam proximi servet, etsi futurus sit perplexus, & ex hypothesi necessariò peccaturus, necessitate consequente, eò quòd stante conscientia erronea non possit effugere peccatum: absolutè tamen & simpliciter non peccabit necessariò, quia nec sequi talem conscientiam debet, nec contra eam facere; sed potest, & debet eandem deponere (cum sit error vincibilis & culpabilis,) & tunc operari. vide Laym. hic l. 1. t. 2. c. 3. & Bec. in 1. 2. t. 1. c. 4. q. 7.

2. Qui peccavit ex Conscientia erronea, etsi in rigore non teneatur, rectius tamen addet illam circumstantiam in confessione, dicendo: feci hoc vel illud, putans me facere contra præceptum vel obligationem gravem. Card. de Lugo de Pœn. disp. 16. n. 503.

CAPUT II.

De Conscientia dubia.

DUBIUM I.

Quid sit Conscientia practice Dubia, & quid in ea agendum?

A 2

Resp

Resp. 1. Dubium, est suspensio assensus circa obiectum apprehensum. Idque est duplex. Speculativum seu Universale, quando in genere dubitatur, v. g. an contractus usurarius sit licitus: an die festo liceat venari, piscari, pingere, &c. Et Practicum, seu Particulare, cum dubitatur, an his circumstantiis, v. g. hoc festo liceat mihi venari. Ex quo patet, quid sit Conscientia practice dubia, scilicet, quae practice dubitat; Speculative dubia, quae speculative. Ita Navar. Laym. Sanch. Bec. 1. 1. c. 4. q. 8.

Resp. 2. Qui cum Conscientia practice dubia operatur, peccat, & quidem peccato ejusdem rationis ac speciei, cujus est peccatum, de quo dubitat. Ita Sanch. Bon. 1. 2. d. 2. q. 4. p. 7. Ratio prioris est, tum quia is exponit se periculo peccati: tum quia *quod non est ex fide, est peccatum*, id est, quod non fit cum determinato judicio conscientiae esse licitum. Idque verum est, etiamsi speculative non dubitet v. g. Certus sum, absolute licitum esse die festo docere; dubito tamen, an hic & nunc mihi liceat; pecco docendo. Ratio posterioris patet, tum ex ratione prima data; tum ex dictis de Conscientia erronea: quia habet affectum ad peccatum ejusdem rationis. Unde si dubites, an sit mortale, peccas mortaliter: an sit furtum, committis furtum, &c. Si dubites, sitne peccatum, (sive mortale, sive veniale,) ita ut malitia in confuso proponatur, dicit Vasq. 1. 2. d. 529. c. 3. & alii, esse mortale, quod negat Navar. Valent. &c. vid. Bonac. Laym. l. 2.

Resp. 3. Qui practice dubius est circa aliquod opus, tenetur se resolvere. Et quidem non per solum affectum & voluntatem: (hoc enim non sufficere, recte docent Vasq. Sanc. 1. 1. mor. c. 9. & alii communiter, contra Cajet.) quia adhuc exponeret se periculo peccandi: sed per motivum rationabile, quale est, 1. Ratio probabilis, 2. Exemplum hono-

rum

rum virorum sine scrupulo sic operantium. Sanch. Becan. *l. c.* 3. Auctoritas viri alicujus docti, & pii. Quod si tamen dubium sine ratione & justa causa temerè conceptum esset, posset etiam sine nova ratione deponi: & ita explicari potest Cajetanus.

Resp. 4. Si dubium oriatur ex obligationibus, & præceptis contrariis, v. g. utrum quis die festo teneatur apud ægrotum manere omisso sacro, an verò sacrum audire, tenetur se resolvere, & prudenter judicare, hic & nunc alterum sibi licitum esse: alioqui enim exponet se periculo peccandi. Ut verò id rectè fiat, hæc servanda sunt. 1. Exquirat aliorum consilia, si potest. 2. Si non potest, v. g. quia solus est, vel quia ex confessione rem intellexit, consideret, quantum res & tempus fert, utrum ex duobus illis sit, vel videatur minus malum, idque eligat, & non peccabit; v. g. in casu dicto minus malum est, omittere sacrum, quam deferere infirmum; quia de sacro audiendo, est præceptum affirmativum tantum, & juris humani, at de infirmo, est negativum, & juris naturalis. Sanch. Bec. *l. c.* 3. Si utrumque videatur æquè grave, utrum volet, absque peccato eliger ob defectum libertatis. Quod verum est, etiamsi culpabiliter in istam perplexitatem se conjecisset, modò de culpa præterita doleat. Ratio est, quia alioqui ad impossibile obligaremur, quod nec DEUS exigit, nec fieri potest: ideoque tum cessat obligatio minor: vel si sint, aut videantur æquales, utralibet. vide Lay. *lib. cit. cap. 4. §. 5. Fil. t. 21. c. 4.* Bon. *lib. cit. p. 6. n. 27.*

DUBIUM II.

Quid agendum cum Conscientia speculative dubia?

Sunt quædam in Theologia opiniones dubiæ, & in utramque partem probabiles, quæ reddunt homi-

nem speculative dubium. Quæritur ergo hic, an & quomodo ex talibus possit formari Conscientia practicè certa?

Resp. Absque peccato licet sequi opinionem probabilem, etiam alienam, & minùs tutam (hoc est quæ minùs remota videatur ab omni specie peccati, quàm altera) relictâ probabiliore & tutiore propria: seclusâ tamen omni injuriâ, & periculo proximi, & dummodo opinio, quæ eligitur, adhuc sit probabilis. Est communis Doctorum, quos citat & sequitur Laym. & Bonac. 1. 2. d. 2. q. 4. p. 9.

Ratio est, tum, quia qui sequitur sententiam gravi autoritate, vel non levis momenti ratione nitam, (hæc enim dicitur probabilis,) non agit temerè, sed prudenter, sequendo nimirum virorum prudentum, & artis peritorum consiliû. Tum quia esset onus intolerabile, multisque scrupulis expositum, in omni re examinare, quid sit probabilius & tutius.

Dixi in responsione, *etiam alienam*, quia parùm refert, quòd opposita sententia ipsi operanti videatur probabilior speculative, speculativum enim illud judicium, eò ipso quòd fortè incertum & falsum sit, non debet esse regula operationis, cum operans aliam regulam, eamque certam habeat quam sequatur, scilicet hanc, quòd in dubiis quisque operari possit secundùm sententiam, quam viri docti ut probabilem, & in praxi tutam defendunt. Neque tunc agit contra propriam conscientiam, aut exponit se periculò peccandi formaliter.

Atque hinc colligitur resolutio sequentium casuum.

1. Confessarius, aut alius vir doctus, potest consulenti respondere secundùm probabilem aliorum sententiam, si fortè ei hæc sit favorabilior, prætermittâ etiam propriâ probabiliore, & tutiore: Ità Sanch. Bonac. Ratio patet, quia ipse Confessarius potest e-

am

De Conscientia.

am prudenter agendo sequi. Etsi ad inconstantiam notam fugiendam, expediat respondere semper secundum eadem principia, ut monet Sanch. *l. c. c. 19.* Becan. *n. 16.*

2. Potest etiam Vir talis consultus significare consultenti, opinionem à quibusdam doctis tanquam probabilem defendi, quam proinde ipsi sequi liceat? quamvis ipse consultus eandem speculative falsam esse judicet, & proinde in praxi ipse sequi non audeat. Ratio est, quia alter habet jus sequendi sententiam probabilem, & hoc jus suum illi indicare non prohibeor. Laym. *l. 1. t. 1. c. 5.* Bonac. *p. 9.*

3. Pœnitentem, qui secundum probabilem opinionem operari vult, potest, imò secundum communem sententiam, debet Confessarius, & quidem si proprius sit sive Parochus, sub mortali, absolvere, licet ipse judicet doctrinam illam esse falsam: ideoque frustrà remittet ad alium Confessarium, qui sit ejusdem sententiæ. Ratio est, quia rectè disposito non debet negari absolutio. Azor. *Vasp. Sanch. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 10.* Additque Diana *p. 2. t. 13. R. 11.* ex Sanch. & Sancio, peccare mortaliter, si nolit absolvere, quando de mortali confessio fit, tamen si non sit proprius ejus Confessarius.

4. Non sunt damnandi, qui adeunt varios Doctores, donec unum reperiant faventem sibi; dummodo is prudens, ac pius, & non singularis habeatur. Ratio est, quia intendunt sequi opinionem probabilem. Ità Sanch. *l. 1. c. 9. n. 14.* Bonac. & alii contra Navarrum.

5. Superiori præcipienti secundum opinionem probabilem, subditus tenetur obedire, etiam contra propriam probabiliorem ac tutiorem, v. g. si paululum ægrotus, probabilius & tutius putes te teneri ad jejunium, comedere tamen debes, sequendo Superioris sententiam minùs tutam & probabilem. Ra-

tio est, quia in dubio præsumitur pro Superiore, Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 11. & 12.

6. Potest Advocatus suscipere patrocinium causæ probabilis, etsi judicet contrariam probabiliorem, Ità Laym. Bonac. q. 4. p. 9. Ratio est, quia utraque pars habet jus proferendi suas causas in judicio. vid. *infra lib. 5. c. 3. dub. 3.*

Dixi 2. in responsione, *seclusâ injuriâ*, quia si periculum sit, nè proximo fiat damnum, aut injuria, locum habet axioma: *In dubio tutior via eligenda est. Unde resolvuntur hi casus.*

1. In administratione Sacramentorum non semper licet sequi sententias speculative probabiles, maximè circa valorem Sacramenti: sed quoad ea, quæ à Ministro præstanda sunt, utendum est sententiâ securiore, & materiâ, ac formâ certâ, v. g. in Baptismo. Ratio est, quia licet præcisè operationem spectando Minister non peccaret, sequendo opinionem probabilem; nec Sacramento irrogaret irreverentiam: quia tamen effectus Sacramenti, ut remissio peccatorum, & infusio gratiæ, dependet à vera materia & forma, graviter proximo noceret; idèoque peccaret, qui pro materia certa adhiberet dubiam. Excipitur tamen casus necessitatis, in quo Sacramentum cum dubio valoris, potest præberi sub conditione, v. g. Baptismus morituro in aqua rosacèa mixta, si naturalis desit, quia tunc proximus juvari debet, ut potest: & ex duobus malis minus eligendum. Vid. Laym. hic, & Suar. t. 4. d. 26. scilicet. 6. Bec. c. 4. q. 9.

2. Medicus & Chirurgus sequi debent tutiora & probabiliora: nec uti possunt, v. g. explorandi gratiâ, medicamento probabili, multoque minus dubio, si certum habeant. Sanc. Bonac. l. c. Baldel. de Conscientia dubia. vid. *infra lib. 4. c. 3. dub. 9.*

Dixi; *si adhuc sit Probabilis*: quia si probabilitatem

tem

tem amiserit, ob aliquod decretum in contrarium, vel gravem censuram, vel rationem gravem de novo inventam, quæ difficulter refutanda videatur, non habet locum responsio. Unde resolvitur hic casus.

Non licet nunc absolvere prænitentem absentem, etsi plures Doctores antehac id senserint: horum enim sententia nunc est abolita, & probabilitatem, si quam habuit, amisit; præcipue accedente decreto Clementis VIII. Bonac. l. c. nu. 17. & alii communi-
muniter.

DUBIUM III.

An in dubio tutior pars eligenda sit?

Resp. Qui in dubio constitutus, post diligens examen se nequit resolvere, non tenetur semper eligere partem tutiorem, sed potest amplecti partem faventem suæ libertati, (etiam minus tutam) dummodo sit in possessione suæ libertatis; juxta illud axioma: *In dubio melior est conditio possidentis*. Ratio est, quia talis non agit temerè, cum utatur suâ libertate: quod cuivis licet, quamdiu non constat esse eâ privatum; cum eam, ut cætera externa bona, possideat. Proindeque volenti obligationem imponere, quæ libertate priveret, incumbit probatio obligationis contractæ, juxta *reg. 11. in 6*. Neque huic responsioni obstat axioma contrarium: *In dubio tutior via est eligenda*; quia intelligitur, si ex una parte sit dubium, ex altera certum, tunc hanc esse eligendam: quod si autem utraque parstuta sit, axioma univèrsim non est præcepti, sed consilii; ut Navar. Sanch. Bonac. t. 2. d. 2. q. 4. p. 9. n. 21. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. §. 4. Fill. n. 157. & 160.

Porro pro regula cognoscendi, quis sit possessor, attendendum est, pro quo stet præsumptio in foro externo: is enim censetur possidere; præsumptio

autem censetur stare pro ea parte, quæ onus probandi in aliam transfert. Bardi. *d. 5. c. 5.* Unde cum Sanch. Laym. *l. c. & aliis, resolvuntur Casus seq.*

1. Dubitatur, post sufficientem diligentiam adhibitam, an lex sit imposita, v. g. jejunii; item, an votum, vel juramentum sit emissum; non obligatur dubitans. Ratio est, quia cum lex, & votum ut obligent, debeant sufficienter proponi, meritò hic præsumitur non esse; ideoque dubitans manet in possessione suæ libertatis. Suar. Fill. Laym. Contrà verò si vovisse constet, & dubitetur, an satisfecerit, tenetur satisfacere, quia tunc votum est in possessione. Similiter dubitans an horas legerit, tenetur legere, quia præceptum est in possessione. Ità Sanch. Laym. Bonac. *l. c.* Fill. *n. 563.*

2. Qui certus est de lege & voto, dubius tamen, an & quid comprehendatur lege, aut voto, ut si sciatur se vovisse religionem, dubitat autem, utrum certam, an verò in communi tantum: Item, vovit abstinere à copula, dubitat verò an omni, an ab illicita tantum: non tenetur voto, quoad partem, de qua dubitat.

3. Si constet de lege, dubium autem sit, an recepta vel abrogata, vel tu ab ea eximaris: teneris lege. Ratio est, quia cum constet de lege, pro ea stat præsumptio, & possessio, proindeque alleganti eam esse receptam, vel abrogatam, incumbit onus probandi, ideoque dum non probat, lege tenetur Laym. *l. 1. tra. 4. cap. 3.* Sanc. Fill. contra Salas & Azor. qui docent, si dubites, an lex sit acceptata, eam te non teneri.

4. Qui dubitat, an vigesimum primum annum expleverit, non tenetur jejunio, quia libertas est in possessione. Contrà verò res habet, si dubites de ætate ad ordinem sacrum, vel beneficium requisita; quia præsumptio & possessio est pro præcepto: ideoque non potes recipere, donec de ætate constet. Lay. *l. c. n. 35.* Sanc. *d. 40. & 41.*

5. Si

5. Si cras sit jejunium, & post examen dubitas, an sit audita duodecima noctis hora, potes cœnare, & carnibus vesci: quia libertas est in possessione. Contrà verò, si hodie sit jejunium, & dubitas, an sit duodecima noctis, non licet; quia præceptum est in possessione: cùm constet hodiernum diem esse jejunii, & dubium sit, an transactus. Sanch. Laym. *l. c.* Quæ omnia intellige de dubio strictè sumpto: si enim sit ratio dubium deponendi, v. g. quia aliqua horologia sonuerunt duodecimam, alia non, cessat ratio data. Cùm enim duo horologia sint quasi duo Doctores, seu opiniones probabiles, licet utrumlibet sequi, nisi sciam unum errare. Laym. & alii communiter.

6. Si dubites, utrùm mediam noctem cœnando excefferis, vel masticando aliquid deglutiveris, non licet celebrare, vel Eucharistiam sumere. Sanch. *l. 2. de matrimon. d. 41. n. 40.* Fagund. *p. 5. l. 3. c. 5. n. 18.* tum quia lex jejunii sumendi est in possessione: tum quia gravis est irreverentia. Quamquam contraria sententia Laymanno *l. 1. t. 1. c. 5. n. 36.* probabilis; Dianæ verò *to. 2. tr. 4. de Sacram. R. 29.* tuta etiam in praxi videatur, eò quòd lex Ecclesiastica in casu dubio, non videatur tam arctè constringere conscientias: & in dubio factum præsumi non debeat: neque censeatur irreverens, qui juris præsumptionem sequitur. Vide infra *lib. 6. tr. 3. c. 2. d. 2. a. 2.* & Card. de Lugo *de Euch. d. 15. n. 41.*

7. Si post contractum bonâ fide matrimonium dubium de valore superveniat, quod post veritatis inquisitionem depelli non possit, debitum non tantum reddi, sed etiam exigi potest: quia dubium superveniens, bonæ fidei possessori obesse non debet. vide Sanch. *l. 2. de matr. disp. 41. num. 47.* Bonac. *loc. cit.*

8. Qui certus est de debito, & dubitat, an solverit, tenetur

tenetur solvere. Suar. Vasp. Lugo. Dian. *p. 2. t. 6. misc. R. 59.* nisi etiam creditor dubitet: tunc enim, Tan. *in 1. 2. d. 2. q. 6. d. 4.* putat non teneri: quod Laym. *l. 1. tr. 1. c. 6.* ità limitat, ut teneatur non ad integram solutionem, sed ad partem ejus, pro qualitate dubii: quod Dia. *p. 4. t. 3. R. 32.* amplectitur ut probabile.

CAPUT III.

Quid Conscientia scrupulosa, & quid in ea agendum?

Respondeo I. Scrupulus, est inanis apprehensio, & hinc ortus timor & anxietas, alicubi esse peccatum, ubi non est. Ità communiter Navar. Azor & cæteri.

Resp. 2. Licet operari cum Conscientia scrupulosa manente scrupulo, dummodo judicetur esse scrupulus, & ut talis contemnatur. Neque tamen opus est, ut ad singulos actus formetur hoc expressum judicium, quòd sit scrupulus; sed sufficit, quòd contra eum agat ex habituali vel virtuali judicio, ab experientia prætorum actuum. Ratio est, quia talis nulli periculo se exponit, cum ad bene operandum sufficiat judicium probabile aliquid licere: scrupulus autem cum ex levi fundamento procedat, non tollit judicium probabile. Sanch. *l. 1. c. 10.* Reg. Becan. Fill. *num. 176.*

Resp. 3. Signa Conscientiæ scrupulosæ sunt: 1. Pertinacia judicii, quâ doctorum consiliis non acquiescunt: unde varios consulunt, & fatigant, ac tandem nullius judicio stant nisi suo. 2. Ex levi apparentia frequens judiciorum mutatio: unde oritur in agendo inconstantia. Sic v. g. in Horis legendis aliquando decies mutabunt judicium, de lecto vel non lecto aliquo versiculo. 3. quod ex priore pro-

cedit

cedit, perturbatè agere, & cæco quodam modo in
 externis actionibus versari. 4. Habere reflectiones
 extravagantes infinitarum circumstantiarum. 5. Ti-
 mere in omnibus peccatum, ac contra sapientum,
 & proprium sæpe iudicium esse inquietum. 6. Si
 confessarius iudicet te esse scrupulosum. 7. In parti-
 culari signa scrupuli præsentis sunt hæc duo. 1. Si
 per illum experiaris te nimium angī, & turbari. 2. Si
 aliàs expertus sis, te similia apprehendisse sinè fun-
 damento.

Resp. 4. Remedia Conscientiæ scrupulosæ sunt
 I. Scrupulos contemnere, contra illos agere, nec co-
 gitatione fovere. II. Iudicio Confessarii, vel alterius
 viri docti ac pii acquiescere, non recurrendo ad eum
 in singulis actionibus; sic enim se, & illum fatigant,
 cum scrupulorum incremento; sed accipiendo ab eo
 generalia principia, à quibus nullius scrupuli causâ,
 imò nullo modo, recedat. Etsi enim alterum erra-
 re contingeret: quia tamen hoc faciendo agit, quod
 in se est: non peccabit. III. Bonorum vitam & con-
 suetudinem, tanquam regulam intueri. S. Ant.
 Syl. IV. Assuefacere se ad sequendas sententias mi-
 tiores, & minùs etiam turas. Fill. c. 4. n. 122. V. Non
 iudicare quidquam esse mortale, nisi certò sciat.
 Azor. l. 2. c. 20. Vasq. Sanch. Fill. t. 2. c. 4. VI. Nun-
 quam otiosi, quia otium implet phantasiâ cogita-
 tionibus scrupulosis. VII. Destruere causas scru-
 pulorum; v. g. melancholicus evacuet medicamen-
 tis atram bilem: pertinax frangat suum iudicium:
 superbus prudentiæ non confidat; rudis instructio-
 nem petat: timidus meditetur bonitatem Dei, quæ
 non imponit præcepta redigentia ad insaniam. VIII.
 Nolle scrupulosorum privilegia, ut 1. quòd non te-
 neatur in agendo adhibere examen, & diligentiam,
 nisi valde mediocrem, nec tantam, quantam alii, &
 quòd dum angit scrupulus, nec suppetit consilium,
 possit

possit liberè agere, quod vult, nisi certum, & evidens sit esse peccatum. Vide Valsq. *int. t. 2. d. 57. 2.* Quodd nihil teneatur repetere ex præteritis confessionibus, nisi certò sciat illud esse mortale, & se ritè confessum non esse. Non est autem certus, quamdiu dubitat. Unde suadet Laym. ut nunquam confiteatur dubia, & scrupulos. Et Sa. V. *dubium*. Sanch. Azor. &c. dicunt non teneri confiteri, nisi quæ jurare possit esse mortalia, & nunquam esse confessum. Ratio utriusque privilegii est, quia in scrupuloso ex nimio timore peccandi, turbatur ratio, ità ut non possit rectè rem examinare. Unde esto aliqua confessus non fuerit, non tenetur tamen cum tanto damno, & periculo anxietatis perpetuæ, procurare integritatem confessionis, cum ab ea minores sæpe difficultates excusent, ut notant Konin. Laym. Bon. Azor. Bec. IX. Confessarius non permittat confiteri, vel proponere scrupulos, vel dubia (maximè, si semel ad fatietatem audiverit) quia alioqui nunquam fontem scrupulorum exhaustiet. Vid. apud. Laym. *hic c. 6. Fill. Sanch. hic & l. 2. de matr. d. 4. Az. t. 1. l. 2. c. 20. Bress. l. 6. toto. Bec. p. 2. t. 1. c. 4. Bonac. d. 1. q. 4. p. 9.*

TRACTATUS II.

De regula externa actuum humanorum, scilicet lege.

CAPUT I.

De natura & obligatione Legis in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Lex sive Præceptum?

Respondeo, Lex, & Præceptum, prout hic indistinctè accipitur, est recta agendorum, aut omittendo.

dorum ratio. Interim, cum à Superiore non Communitati, sed alicui tantum, aut aliquibus in particulari aliquid præcipitur, non appellatur Lex, sed præceptum tantum. Suar. Laym. Bon. d. 1. q. 1 p. 1. Unde resolves.

1. Ad Legem, seu Præceptum quis tenetur; non ad Consilium: cum hoc tantum dirigat, illud verò obliget. *ibidem*.

2. Cum iniqua lex est, & contra rationem, non obligat. quia deficit à rectitudine. *ibid.*

3. Cum dubium est de justitia, teneris lege: quia legislator possidet jus præcipiendi: idemque regitur altiore consilio; ac potest habere rationes subditis occultas. Addit Suarez, etiam obligare, licet contra justitiam legis sint rationes probabiles: quia alias nimia daretur licentia legibus non parendi, cum vix possint esse tam justæ, quin aliqua apparens ratio dubitationem movere possit. Suar. l. 1. c. 9. Bon. p. 8. n. 11.

4. Leges & sententiæ latæ à Tyrannis, obligant, si ii pacificè regna possideant, & à Republica tolerantur. Nec obstat; quod sententia judicis illegitimi dicatur esse nulla: id enim verum est de sententia, prout est præcisè à tyranno; non autem, prout est à voluntate, saltè interpretativa & implicita Reipublicæ, quæ dum tyrannum, & judices ab eo constitutos repellere nequit, tacitè confert iis potestatem gubernandi, eorumque leges & acta ratificat. Les. l. 2. c. 29. d. 9. Sal. d. 10 f. 3. n. 14.

5. Non tenetur quis ad legem, nisi promulgata sit, sive denunciata. D. Th. p. 2. q. 90. Laym. l. 1. r. 4. c. 3. Molina. Salas, Suarez & alii communiter.

DUBIUM II.

Quotuplex est Præceptum.

Respondeo. Præceptum dividitur 1. universaliter
in

in Affirmativum, & Negativum. Illud est, quod bonum præcipit; hoc, quod malum prohibet. Differunt inter se; quod Affirmativum obliget quidem semper, sed non ad semper, seu, non pro omni tempore, v. g. Honorandi sunt parentes; non semper, sed suo tempore. Negativum obligat, & semper, & ad semper. Vid. Bec. in l. 2. t. 3. c. 1. q. 3.

2. In Naturale, & Positivum. Præceptum Naturale, sive juris naturæ, est dictamen, seu iudicium nostræ rationis, quo per lumen nobis ab autore naturæ impressum statuimus, quid agendum, & quid vitandum sit; quale est illud: Bonum est faciendum; malum fugiendum. Ex quo præcepto generali particularia. v. g. Deum esse colendum, nemini faciendam esse injuriam, imò omnia præcepta Decalogi (exceptâ circumstantiâ Sabbati) multaque alia derivantur. Præceptum Positivum, seu juris positivi est, quod liberâ Dei, vel hominum voluntate positum est, & ex eadem dependet, v. g. præceptum de Baptismo, jejuniò quadragesimali, &c.

Porrò quomodo Præcepta Positiva mutari, & variari possint, ac soleant, Naturalia verò semper maneant, vide apud Scholasticos & Less. l. 2. de Jure & Jusl. c. 2. d. 2.

Resp. 2. Præceptum Positivum dividitur in Præceptum Juris divini, quod scilicet a Deo traditum est; & in Juris humani, quod ab homine. Positivum divinum dividitur in præcepta Veteris & Novæ Legis. Lex vetus continebat præcepta moralia, cæremonialia, & judicialia, de quibus vid. D. Th. l. 2. q. 3. Lex nova continet præcepta supernaturalia fidei, & Sacramentorum. Positivum humanum dividitur in præceptum Juris Ecclesiastici, sive Canonici, quod auctoritate Ecclesiæ scilicet, summi Pontificis, aut Concilii statutum est: & Juris Civilis, seu Politici, quod fundatur in potestate seculari.

DU.

DUBIUM III.

An vis & substantia Legis positivæ dependeat ab acceptatione communitatis?

REsp. Et si ita sentiant Canonistæ : item Navar. Azor. &c. citati à Laym. *l. 1 tr. 4. cap. 3.* eò, quòd supponant leges hac tacita conditione ferri : si à populo fuerint acceptatæ, alioqui vim, seu obligationem, non habituras; verior tamen sententia est Theologorum : leges absoluti Magistratùs non pendere à populi acceptatione, & consensu; sed mox, ut legitime promulgatæ sunt, obligare populum ad recipiendum; præsertim in legibus Pontificis, qui suam potestatem non accepit à populo, sed à Christo. Vafq. Suar. Molina, &c. Unde à Laym. *l. c.* resolvuntur hi Casus :

1. Episcopis ex officio incumbit, novas leges Pontificias, (ut Principibus Imperatorias,) promulgare per suas dioceses, atque in usum deducere.

2. Si lex in Provincia promulgata sit, sed à majore parte populi non acceptetur, nec observetur, tunc, si legislator id sciat, & taceat, censetur hoc ipso legem revocare. Si verò id sciat, & urgeat observationem, quisque tenetur eam servare, quia potius caput suum, quàm reliqua membra sequi debet.

3. Si princeps nesciat, non recipi, nec deduci ad usum, durat legis obligatio, donec elabatur decennium : quò elapso, præscriptum est contra eam, sive Imperatoria sit, sive Pontificia; & tunc non amplius obligat : uti & lex Ecclesiæ, etsi semel recepta sit, aboletur per præscriptionem, sed annorum plurimum, nempe quadraginta. Navar. Azor. Suar.

4. Si tu legem promulgatam paratus sis suscipere, & data occasione etiam observes; sed alii plerique è communitate non recipiant, nec recepturi videantur, tunc saltèm ab ea excusaberis per discretionem

5. Etsi primi Episcopi fortè peccârint, non recipiendo legem, & in usum deducendo: successores tamen eorum, si post longum tempus vident non observatam, credere possunt esse sublatam per præscriptionem.

6. In dubio, num lex recepta sit, nec nè? præsumendum est pro ipsa: quia factum in dubio præsumitur, si de jure faciendum erat. Vide Azor. l. 5. c. 4. Laym. hic c. 3. Sal. de leg. disp. 13. f. 3.

DUBIUM IV.

An Præcepta etiam humana obligent sub peccato? & quali?

RESP. Cùm DEUS sit Dominus noster, atque etiam superioribus parere nos jusserit, non solum ipse, sed & illi nobis præcipere possunt, & præcipiunt, tum sub pœna, tum etiam sub culpa, sive peccato, idque gravi, aut levi, prout & rei præceptæ ad intentum finem necessitas, & materiæ quantitas, & eorum voluntas sese habent, quæ ex eorum verbis, circumstantiis, aut prudentum æstimatione solet colligi. Ità Theologi communiter cum S. Thom. Suar. Salas, &c.

Unde resolvuntur hi Casus:

1. Graviter peccat, qui deliberatè, & in materia magna violat præceptum aliquod Decalogi, vel Ecclesiæ.

2. Cùm res levis est, non peccat mortaliter transgrediens, etsi superior sub mortali præceperit; quia id eum posse negant Suar. Laym. & alii communiter; verbi gratiâ: nè quis frangat silentium, nè edat uvam, ut claudat ostium, &c. quia est res parva, & incapax tantæ obligationis. Nec ipse DEUS in materia parva sub mortali obligat. vid. Less. l. 2. c. 4. d. 9. Salas d. 10 f. 7.

3. Aliud esset, si materia aliàs levis fieret gravis ratione

tionem circumstantiarum: ut v. g. contemptus, scandalum, magni boni communis, vel finis à legislatore intenti. Sic abstinencia à pomo in Paradiso in se quidem parva, gravissima tamen erat ex circumstantia finis. Suar. l. 3. c. 25.

4. Quando materia est gravis, potest Superior præcipere sub culpa tantum levi: quia, sicut potest nullo modo obligare non præcipiendo, ita etiam potest obligare sub veniali tantum. Ita Suar. Less. l. c. contra Vasq.

5. Potissima signa, ex quibus colligi possit, an lex obliget sub gravi culpa, sunt hæc: I. Si materia sit gravis, & non constet in contrarium de voluntate præcipientis. Unde Caj. in sum. verb. Cler. docet Clericos tantum peccare venialiter, dum contra præcepta Juris positivi, aves, & canes sequuntur ad venandum. II. Si verba magnam vim habent, ut: jubemus, interdiciamus, in virtute S. obedientiæ, vel vi voti, aut juramenti, vel graviter mandamus, &c. III. Si pœna magna adjiciatur, ut excommunicationis, depositionis, maledictionis æternæ, exilii perpetui, mortis, &c. IV. Si ita fert usus, & consuetudo inter peritos, & timoratos; quia consuetudo est optima legum interpret, ut patet in lege jejunii Ecclesiastici, & abstinentiæ à carnibus; item communionis annuæ, quas graviter obligare probant hic Tol. Laym. c. 14. n. 4. Bon. p. 7. §. 4.

CAPUT II.

De subiecto, cui datur Præceptum.

DUBIUM I.

Quæ personæ præceptis obligentur?

Respondeo: Soti subditi ratione utentes obligantur, ita, ut eorum transgressione peccent. Quod

addo propter ebrios, & ad tempus amentes, qui, etsi verè iis obligentur, eorum tamen violatione non peccant, defectu advertentiæ rationis, & consensûs. Pars prior est communis, & certa. Fil. t. 21. cap. 11. q. 10. Bon. p. 6. & Lay. l. 1. tr. 4. c. 10. Posterior est eorundem. Cujus ratio est: tum quia præceptum, cum sit directivum, supponit usum rationis: tum quia obedientia tantum est eorum, qui ratione & voluntate utuntur. Neque aliàs transgressio ad culpam imputari posset, *Unde resolves hos casus*:

1. Legislator non tenetur suis legibus, ut sic, quoad vim coactivam, & pœnam, sive directè: indirectè tamen, & quoad vim directivam, & ex æquitate quadam, tenetur se, tanquam caput, membris conformare. Ità S. Th. q. 96. a. 5. ad 3. Suar. Bonac. Laym. l. 1. t. 4. c. 9. contra Azor. Tenetur etiam in contractibus cum reliquis pari conditione uti. Vide Fil. t. 21. cap. 5.

2. Infideles non baptizati, etiam Catechumeni, non obligantur præceptis Ecclesiæ; obligantur tamen hæretici, & alii, qui per baptismum Ecclesiæ semel sunt subiecti.

3. Etsi pueri ratione utentes, legibus iis Ecclesiæ, quarum materia eorum ætati est conveniens, v. g. confessionis annuæ, secundum Nav. Henriq. & Azor. Itèm abstinentiæ à carnibus, auditionis Sacri, secundum Sanch. &c. obligentur, quoad culpam; non tamen quoad pœnas ordinarias, nisi sint puberes, quales sunt masculi anno decimo quarto, puellæ duodecimo absoluto. Ità Sotus, Vasq. de pœnit. q. 90. a. 2. Sa. v. Censura.

4. Infantibus non baptizatis, & perpetuò amentibus, licitè dantur carnes diebus Veneris, imponuntur opera servilia festis; non tamen ebriis, cum legi maneant subiecti, uti nec licitè irritantur amentes ad blasphemandum, lædendum, &c. eò, quòd talis

lis actio tribueretur principali agenti, qui alterius opera uteretur, quasi instrumento, ut Laym. l. 1. t. 4. c. 10. Bonac. p. 6. & Sanch. 1. Mor. c. 12.

5. Clerici, cum jure divino sint exempti de potestate civili, ut docet Bell. l. 1. de Cleric. c. 21. non tenentur legibus civilibus directe, & quoad vim coactivam. Unde nec à Principe sæculari puniri possunt. Cum tamen sint membra Reipub. & alioqui communis æquitas servari non posset, tenentur indirecte, & quoad vim directivam, legibus communibus iis, quæ ad bonum commune spectant, & eorum statui, non repugnant, quales v. g. sunt leges prohibentes, vel irritantes contractum (nisi hæ sint pœnales, tunc enim, quia vim coactivam obtinent, eos non ligant) ideoque peccant contra justitiam, & ad restitutionem tenentur, si frumenta, v. g. vel alia vendant, ultra pretium à Principe statutum. Ità Molina, Suar. Sal. Tan. Vid. Lay. l. c. quia Jus Naturæ exigit, ut vendant pretio justo: tale autem censetur, quod decernitur lege.

DUBIUM II.

An Peregrini teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt?

Suppono I. Præceptum aliud esse locale, quod scilicet certo tantum loco, urbe, v. g. vel Parochia, obligat: aliud universale, seu juris communis, quod totam ferè Ecclesiam obligat.

Suppono II. Peregrinos propriè dici eos, qui aliquò veniunt animo non manendi, sed tantum subsistendi per aliquot dies, vel ad summum per minorem anni partem, ut mercatores, viatores: non autem studiosi, neque ancillæ, quæ veniunt ad servendum. Ex his.

Respondeo: Non obligari. Ità Navar. Sanch. Less. de Jejun. l. 4. cap. 2. dub. 8. Ratio: quia præcepta locali a

lia per se, & directè respiciunt territorium, eique sunt affixa; atque ideo non obligant nisi existentes intrà illud. Lex enim ità fertur: v. g. Festum illud tali loco celebrerur: ideóque hic valet illud: *Si fueris Romæ &c.* Addit Lay. c. 11. præceptum locale exspirare etiam intrà proprium territorium, in loco exempto, quòd is æquiparetur loco sito extra territorium. *Ex quibus resolves hos casus:*

1. Si Episcopus sub pœna excommunicationis veter lusum alex, non obligantur Clerici ludentes in loco exempto à jurisdictione Episcopi. Bonac. p. 6. Laym. cap. 11. n. 5.

2. Si quis die jejunii, aut festo sit in loco alio, non sui territorii, aut exempto, ubi tunc non est jejunium, aut festum, potest ibi aut carnes, aut bis ad satietatem comedere, exercere servilia &c. Lay. l. c. cap. 11. Bon.

3. Id etiam habet locum in præceptis juris communis, si in loco isto sint usu abrogata, vel non recepta, vel habeatur privilegium. Quare potest v. g. Mediolani primis quatuor diebus Quadragesimæ vesci carnibus, cum id ibi liceat. Item in Belgio sabbatis intrà Nativitatem & Purificationem, vesci carnibus: in loco, ubi Tridentinum non est receptum, validè, (etsi non licitè) inire matrimonium clandestinum Suar. Sanc. l. 1. c. 12. Less. &c.

4. Potest quis descendens manè ex oppido, ubi non est jejunium, vesci carnibus, etsi meridie rediturus sit domum, ubi est jejunium; nec tunc, ubi domum venerit, tenebitur ad servandum jejunium ista die, cum illud jam violaverit, ideóque servare non possit; tenebitur tamen domi ad abstinentiam à carnibus, cum illa adhuc possit ibi servare, eò quòd sit dividua. Vid. Sanch. l. c. Less. c. 12. d. 8.

5. Si quis abiturus est à loco, ubi est jejunium, sciátque certò se perventurum vespèri ad locum, ubi non sit jejunium, tunc, etsi non possit ibi vesci carnibus,

unde abit, (cùm ista abstinencia sit dividua) potest tamen ibi manè jentare, & meridie prandere, ut contra quosdam docent Less. & Sanch. suprà.

6. Probabile etiam est, & in conscientia securum, quod docet Sanch. *lib. 3. de Matr. d. 18. § 1. Mor. cap. 12.* contra Navar. peregrinos, antequam excedant proprio territorio, non teneri implere præcepta, quæ eos ibi deprehendunt, v. g. non teneri eum manè audire sacrum die festo, qui ante prandium venturus sit aliò, ubi non sit festum: quia, si mansisset suo loco, ubi præceptum obligat, poterat differre ad id tempus: quando autem pervenit ad alium locum, desinit obligari. Nec obstat: quòd prævidens impedimentum, teneatur prævenire; quia id tunc tantum verum est, quando manente vi præcepti quis est impediendus: hic autem ab obligatione præcepti absolvitur. Contraria tamen sententia, tanquam magis pia, suaderi potest, nisi quid obstat. Sanch. *1. Moral. cap. 12. § 1. 3. de Matr. d. 18. n. 21.*

DUBIUM III.

An Peregrini & vagi teneantur præceptis locorum, in quibus morantur?

REsp. Regulariter non tenentur præceptis specialibus illorum locorum. Ità Lay. Sanch. Azor. Koning, Less. Reginald. Fil. contra Navarrum, Suar. Sà, &c. (& quoad vagos, etiam contra Bon. & Sanch.) Ratio est: quia non potest dari ulla ratio hujus obligationis, cùm illi non sint subditi, vel locis, vel Superioribus, quorum tales leges fuerunt, ideòque sint extra eorum jurisdictionem. Nec obstat 1. eos nullis partialium locorum statutis, sed solo jure communi teneri, quia id non est absurdum. Nec 2. quòd vagi, ob delicta admissa, puniri possint: hoc enim consuetudo recepit, nè scelera maneant impunita.

Dixi. regulariter: quia tenentur quibusdam le-

gibus, maxime quarum violatio cederet in damnum, & injuriam illius loci, in quo morantur: ut etiam iis, quæ sunt de contractibus celebrandis.

Unde resolves hos Casus:

1. Tales non tenentur audire Missam, & possunt opera servilia exercere die istic festo; non tenentur jejunare, nec abstinere à carnibus, quando istic est jejunium, & domi suæ non est. Intellige utrumque, secluso scandalo: propter hoc enim Episcopus loci punire posset. Laym. *l. c. t. 3. c. 11. n. 4.*

2. Peregrinis non licet frumenta evehere, vel vendere, supra pretium ibi statutum, noctu arma ferre, &c. si talia ibi prohibita sint. Panormit. Regin. Sanch. *n. 36.*

Dixi 2. *præceptis specialibus*: quia si domi tuæ consuetudine derogatum sit alicui præcepto juris communis, & aliò venias, ubi illud viget, eodem obligaberis. Ratio est: quia lex juris communis est universalis, & obligat omnes sine ordine ad locum, Lay. *c. 12. n. 2.* *Unde resolvitur hic Casus:*

Belga aliquis veniens Coloniam, v. g. tenetur istic sabbatis inter Nativitatem Christi & Purificationem abstinere à carnibus, quia privilegium ejus comedendi tunc carnes, non est personale, sed locale: ideoque expirat extra locum. Laym. *l. c.*

DUBIUM IV.

An Peregrini teneantur præceptis juris communis, si non sint in usu in loco, ubi morantur?

REsp. Non teneri. Ratio est: quia tunc valet privilegium locale, quo frui possunt omnes, qui in loco morantur. Ità Sanch. 1. *Mor. cap. 12.* Suar. Lay. &c. *Unde resolvuntur sequentes casus:*

1. Si Germanus per Hispaniam transeat, potest sabbatis vesci intestinis animalium. Idem, si per Belgium, aut Mediolanum iter habeat, potest inter
Nati-

Nativitatem Christi, & Purificationem, in Belgio sabbatis, Mediolani verò quatuor primis diebus Quadragesimæ carnibus vesci. Sanch. Suar. Bonac. p. 6. n. 61.

3. Si quis ex Diœcesi Catholica, v. g. Hildesio, ubi vetus Calendarium adhuc est in usu, veniat in aliam, ubi novum est receptum, v. g. Monasterium, potest, si ibi Quadragesima præterit, carnibus vesci, ut docet Sanch. l. cit. Salas n. 69. Bonac. num. 64. Less. l. 4. c. 2. d. 8. qui tamen contrariam sententiam suadet in praxi, licet hæc tuta sit, ut etiam docet Laym.

Addidi ex Diœcesi Catholica: quia, si Catholicus veniat in terras hæreticorum, ubi alii Catholici non sunt, tenetur ibi servare novum Calendarium ad vitandum scandalum, & contemptum Ecclesiæ Catholicæ. Vid. Laym. l. 1. t. 4. c. 11. n. 8.

CAPUT III.

Demodo, quo observanda sunt præcepta.

DUBIUM I.

An debeant impleri ex charitate?

Resp. Possunt impleri sine charitate, nisi hanc in substantia includant. ut v. g. præceptum dilectionis Dei. Ratio est: quia tantum præcipitur substantia actus inclusi in præcepto, v. g. ut honoretur parens, non autem finis, aut modus præcepti, ut docet S. Thom. 1. 2. q. 100. a. 10. Interim certum est, requiri charitatem in operante, ut impletio præcepti sit meritoria, juxta illud 1. Corinth. 13. *Si linguis hominum loquar.* &c. S. Thom. Suarez, Sanch. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Si quis jejuset, vel intersit sacro, ob vanam gloriam, vel etiam, ut furetur, potest nihilominus implere præceptum, etiam per actum ex circumstantiis peccaminosum: quia implet substantiam illius

præcepti, licet peccet contra aliud, cui finis ille malus opponitur, ut docet Sanch. 1. Mor. c. 14. Lay. l. 1. §. 4. c. 4. n. 6. Card. de Lugo disp. 22. §. 2. n. 23.

2. Simili ratione impletur votum, juramentum Deo factum, pœnitentia Sacramentalis, licet actus imple sit peccatum, *iid. l. cc.*

DUBIUM II.

*An ad impletionem præceptorum requiratur intentio
iis satisfaciendi?*

RESP. Quod non. Ità Sanch. Vasq. 1. 2. q. 100. a. 9. & alii communiter. Ratio est: quia lex tantum præcipit liberam operis externi executionem, v. g. auditionem sacri, non autem, ut alio peculiari actu quis velit, vel intendat præcepto satisfacere: sive, ut alii loquuntur, præcepta non obligant ad obedientiam formalem, hoc est: ut aliquid fiat, quia præcipitur; sed tantum ad materiale, sive ut fiat, quod præcipitur. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Qui alicujus præcepti immemor, illud implevit, v. g. ignorans esse diem festum, liberè tamen interfuit sacro, is satisfecit. Neque, ut quidam volunt, necesse est, ut postea intelligens esse diem festum, velit tunc satisfacere per Missam auditam: quia implevit substantiam actus præcepti. S. Thom. Hen. Fil. 2. 5. c. 7. q. 7.

2. Is votum, juramentum, & pœnitentiam Sacramentalem verè implet, qui opera promissa vel injuncta exequitur, etsi non habet intentionem implendi; modò tamen non applicet ea pro alia re. Ratio est: quia vota, &c. sunt leges quasi particulares, quas homo sibi, vel alteri imponit: undè tantum obligant ad substantiam actus. Suar. Azor. Less. Laym. n. 6.

DUBIUM III.

An satisfaciat præcepto, qui faciens opus, expresse intendit per illud non satisfacere?

Resp. Satisfacit. Ità Suar. Val. Vafq. *l. c.* & Less. *l. 2. c. 7. dub. 10.* contra Nav. Azor. &c. Ratio est: quia præcepta tantum obligant ad substantiam operis injuncti; ergo illa posita, non est in potestate operantis, ut non satisfaciat. Nec refert 1. quòd actus non operentur ultra intentionem agentis: quia id intelligitur, quando est in potestate operantis, v.g. satisfacere, vel non. Nec 2. quòd, qui debet alteri centum, non satisfaciat obligationi, si liberali donatione det ducentos. Nec 3. quòd voro obligatus ad recitandum Rosarium, si recitet animo non implendi, non satisfaciat. Ratio est: quia hæ, & similes obligationes proveniunt ex voluntate promittentis, qui, sicut ab initio debitorem se liberè constituit: sic in debito liberè permanere potest; obligatio autem parendi legi, provenit ex voluntate legislatoris, ideòque non extenditur ultra ejus intentionem, & voluntatem, nempe ultra substantiam operis præcepti. Kon. *n. 30. v. Less. l. c.* & Laym. *bic.* Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Sacerdos, qui legit Horas non ea devotione, quàm voluit, ideòque proposuit, ad satisfaciendum præcepto, repetere, etsi deinde non reperat, satisfacit tamen præcepto, Suar. Kon. Card. de Lugo &c.

2. Audiens sacrum die festo, quod scit esse ultimum (vel, si non sit ultimum, intendens non audire aliud) licet intenderit non satisfacere, verè tamen satisfecit præcepto de audienda Missa, etsi peccarit contra aliud præceptum, quo quis tenetur esse subditus legislatori. Card. de Lugo *loc. cit.*

3. Is, qui sacrum audivit die festo, legit Horas

Capo-

Canonicas absolvit pœnitentiam Sacramentalem. cum animo non satisfaciendi, non tenetur postea mutare voluntatem, ut velit per præcedens opus satisfecisse: quia verè satisfecit. Sanch. Salas *d. 9. n. 33.* Card. de Lugo de Euchar. *d. 22. §. 2. n. 21.* contra Suar.

DUBIUM IV.

An ad impletionem præceptorum requiratur intentio, seu voluntas faciendi id, quod præceptum est?

Resp. Quòd sic. Ratio est: quia, cùm lex detur hominibus, non brutis, ideòque humano modo sit implenda, hinc impletio omnis præcepti, sive humani, sive divini, debet esse actus humanus conjunctus cum libertate, & voluntate operantis, id est: ut velit, sive intendat facere hoc, quod est præceptum v. g. audire sacrum, jejunare, &c. Est communis. Vid. Vasq. *1. 2. q. 100. n. 9.* Suar. Sanch. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Qui audivit sacrum die festo ebrius, dormiens, aut impos sui quomodocunque, aut nescius, quid aggrederetur, aut vellet facere, tenetur postea composui factus, audire aliud sacrum. Suar. Sanch. Salas *d. 9. n. 32.*

2. Is, qui audivit sacrum, jejunavit, &c. prorsus violenter coactus, non satisfecit; non enim fuit actus humanus, defectu voluntarii. Vasq. Suar. Azor. Fill. *n. 212.*

Dixi, *prorsus violenter*: quia, si famulus, v. g. metu domini, aut puer metu magistri sacrum audiat, (esto non sit auditurus, si magister abesset) is etsi perversa voluntate illa peccet, præcepto tamen satisfacit. Ratio: quia metus non tollit libertatem. Sanch Sal. *1. cit.* Lay. *1. 2. t. 4. c. 4. n. 12.*

3. Recitans Horas sola intentione legendi, vel ad di-

discendi, non satisfacit; unum nec ille, qui vadit ad facrum, tantum ut oculos pascat, cum alio colloquatur, vel expectet amicum. Card. de Lugo *l. c. n. 23.*

4. Nec satisfacit is, qui tantum fidei confitetur, v. g. orat, &c. quia non ejus fictio, sed opus præceptum est.

DUBIUM V.

An duplici præcepto, uno actu, vel diversis actibus, eodem tempore possit satisfieri?

Resp. 1. Uno actu diversa præcepta simul impleri possunt, nisi aliud colligatur ex mente præcipientis. Patet ex praxi quotidiana: qui enim obligatur ad Horas ratione ordinis & beneficii, satisfacit una recitatione. Sanc. *l. 2. c. 14.* Sal. Bonac. *p. 10.* Unde resolvuntur hi Casus:

1. Cum Dominica & festum incidunt in eundem diem, non teneris audire duo sacra.

2. Votum & Pœnitentia in Confessione juncta, plerumque non implentur per actum aliàs debitum: quia plerumque non est mens hæc voventis, & Confessoris, v. Suar. *to. 4. in 3. p.* Sanch. *1. Mor. c. 14.*

Dixi *plerumque*: quia subinde Confessarii injungunt opus aliàs præceptum.

3. Qui alteri ex pluribus obligationibus debet centum, v. g. non satisfacit, si semel dat centum: quia in debitis justitiæ attenditur æqualitas rei ad rem: non potest autem unum centum æquale esse debitis plurium centum. Unde in his alia est intentio, & mens obligantis. Sanch. Sal. *l. c.*

Resp. 2. Potest quis eodem tempore diversis actibus duplici præcepto satisfacere, dummodo unum non impediatur alterum. Est communis. Et ratio est: quia plerumque temporum diversitas non præcipitur. Suar. Azor. *p. 1. l. 7. c. 5.* Sanch. *l. 1. c. 14.* Unde resolves:

1. Po-

1. Potest quis eodem tempore audire Missam in festo præceptam, & simul legere Horas, vel alias orationes voto, aliæ ratione debitas. Bon. p. 10. n. 8.

2. Potest item, qui tenetur audire duas Missas, eas audire simul, imò etiam tres, ut docent aliqui, dum simul in pluribus altaribus fiunt. Sanch. 1. Mor. c. 14. n. 12. Major. in 4. dist. 18.

DUBIUM VI.

An, qui uno actu violat plura præcepta, committat plura peccata?

RESP. Si violet præcepta materialiter tantum diversa, ita, ut, licet sint plurium legislatorum, habeant tamen motivum formale idem, & versentur circa materiam eandem numero cum iisdem circumstantiis, unum tantum peccatum committit; si vero præcepta sint formaliter diversa, ob motiva proxima specie distincta, vel versentur circa materiam numero diversam, committet plura peccata: quia sunt obligationes, & malitiæ diversæ. Ita Sanchez l. 9. de Matrim. d. 15. Vasq. 1. 2. d. 9. Sal. C. de Lugo. d. 16. n. 245. Unde resolvuntur:

1. Qui non jejunavit die vigiliæ incidentis in Quadragesimam, aut neglexit sacrum festo incidente in Dominicam, unicum commisit peccatum, satisque est confiteri de jejunio, & sacro uno: quia in his præceptis unica est ratio formalis, & motivum proximum, v. g. in priore maceratio carnis: in posteriore cultus Dei. Lay. Sanch. Card. de Lugo. l. cit.

2. Qui violat votum, & juramentum, vel votum, & præceptum Ecclesiæ de eadem re, duplicem malitiam committit, ac proinde in Confessione explicandum est: quia voti observatio præcipitur, ut fides Deo debita fervetur; juramenti autem, ne Deus vocetur in falsum testem: & sic duæ sunt hic rationes formales; uti & sunt in omissione Missæ, quæ & pro-

propter festum, & ex iuncta pœnitentia audiri debet. C. de Lugo. l. c.

3. Si ligatus cum ligata adulteretur, duplex peccatum injustitiæ committitur, unum contra propriam uxorem, alterum contra maritum adulteræ: uti etiam, si quis uno actu occidat plures, sunt plura homicidia: quia in istis materia est numero diversa. Lay. l. 1. c. 2. c. 10. n. 3. Sanch. Card. de Lugo. l. c.

CAPUT IV.

Quæ excusent à transgressione præcepti.

DUBIUM I.

An ignorantia excuset?

Resp. Si sit invincibilis, excusat; quia nemo peccat, nisi actu voluntario: hic autem cognitio- nem præsupponit. Si autem sit vincibilis, & culpabilis, non excusat: qualis est, cum poteras, & tenebaris scire, aut discere, & in mentem veniebat dubitare, nec studuisti intelligere. S. Aug. S. Thom. Sanch. 10. Mor. c. 10. & ceteri communiter, contra Palaum. Unde resolvitur:

1. Si quis die jejunii nihil cogitans de præcepto, cœnet, aut carnes comedat, non peccat: similiter in aliis: ut, si occidas hominem, putans esse feram. Bon. q. 8. p. 3.

2. Si in aliqua re tantum advertas malitiam unius generis, illam solam contrahis, ut v. g. si quis cognoscat fœminam; quam scit non esse suam, ignorat autem esse consanguineam, is fornicationem tantum, vel adulterium committit, non incestum. Lay. l. 1. c. 2. c. 4. Bonac. l. c.

DUBIUM II.

An metus excuset?

Resp. Si ex metu facis, quod simpliciter malum est,

est, peccas quidem; minuitur tamen per metum malitia: quia minuitur libertas. Interim sæpe fit, ut præcepta quædam non obligent, cum eorum observatio cederet in grave alicujus incommodum: & tunc, si ex metu talis incommodi quis tale præceptum omittat, non peccat, cum præceptum non liget. Est communis. Unde resolvuntur:

1. Præceptum naturale negativum, prohibens rem intrinsecè malam, non licet violare, nè quidem ob metum mortis.

2. Metus gravis, v. g. mortis, &c. sæpe non tantum excusat à præcepto positivo, tam divino, quam humano; sed quandoque etiam ab affirmativo naturali: & sic (ut Sanch. 1. Mor. c. 18.) non tenetur quis cum periculo vitæ integrè confiteri, servare depositum, implere votum, succurrere proximo extrinsecè indigenti. Bec. 2. 2. l. 3. c. 6. Az. 1. p. l. 1. c. 11. Laym. l. 1. 2. 4. c. 14. Excipe tamen casum, de quo infra. l. 2. 2. 3. c. 2. d. 1.

3. Si observatio legis humanæ necessaria sit ad conservandum bonum, aut avertendum malum commune, quod pluris sit, quam vita propria, tunc lex illa obligat cum periculo vitæ, ut v. g. si dux mandet militi non discedere ex statione: item, si peritura sint animæ, nisi Pastor adeat ægros tempore pestis. Laym. l. c.

4. Alioqui nulla præcepta humana, etiam Ecclesiastica, per se obligant cum periculo vitæ, aut similis incommodi. v. Sanch. 1. mor. c. 18. ut sic v. g. cogaris metu mortis contrahere cum consanguinea, in gradu prohibito lege Ecclesiastica, posses contrahere, (in speciem) non tamen posses consummare: quia cum matrimonium esset irritum, fornicareris: quod intrinsecè malum est. Sanch. de matr. l. 7. d. 5. n. 4.

5. Per accidens interim accidere potest, ut lex humana obliget cum periculo vitæ, ratione alterius

præ-

præcepti juris naturalis, aut divini concurrentis, ut v. g. si quis cogere vellet transgredi præceptum Ecclesiæ in odium fidei, vel contemptum Religionis. v. Sanch. l. c. Kon. p. 3. t. 2. d. 13. dub. 12.

DUBIUM III.

An excuset impotentia totius vel partis?

Resp. 1. Cum ad impossibile nemo teneatur, certum est, quod impotentia excuset, etiam illa, cui antè cum peccato causam dedisti, dummodo de hoc doleas. Quare id præcipuè hic dubitatur, an, qui non potest implere totum, teneatur ad partem?

Resp. 2. Si præceptum tale sit, ut commodè possit, aut soleat dividi, atque in ejus parte salvetur ratio, seu finis præcepti, tunc, qui non potest servare totum, debet servare partem, quam potest. Quod si verò non salvetur ratio præcepti in parte, neque id commodè possit, aut soleat fieri, tunc, qui non potest totum (hoc est tantum, quo moraliter impleri censeatur integrum præceptum) is non tenetur ad partem. Quæ omnia æstimanda sunt, 1. ex intentione legislatoris. 2. Ex ratione, fine, & materia legis. 3. Ex judicio prudentum. 4. Ex communi usu. Ità Sanch. 1. Mor. c. 19. Laym. l. 1. t. 4. c. 19. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Qui non potest legere omnes Horas, debet dicere eas, quas potest: quia dividuæ sunt. Laym. l. c. & Bon.

2. Qui in Quadragesima non potest jejunare, debet abstinere à carnibus, si potest; aut qui non potest omnibus diebus, tenetur iis, quibus potest. Ità Laym. l. c. & Bon.

3. Qui potest notabilem partem Sacri (v. g. usque post consecrationem) audire, aut Horarum dicere, aut commodè potest cum alio, (& solet) tenetur; alioquin non. *ibid. v. infra. de Horis.*

4. Si quis carens Breviario, pauca ex Horis sciat memoriter, non tenetur ea dicere. *Ibid.*

5. Qui obligatur visitare limina Apostolorum Romæ, & scit se eò pervenire non posse, non tenetur ingredi iter: quia nec finis, nec ratio præcepti salvatur. *ib.* & Suar. Azor. Bonac. *d.* 1. q. 8. p. 1.

DUBIUM IV.

An excuset dispensatio?

REsp. In jure humano dispensatio legislatoris, vel parem potestatem habentis, facta ex justa causa, excusat à transgressione præcepti. Est omnino communis. Ità Sanch. Azor. 1. p. l. 5. c. 15. Salas *d.* 20. Ratio est: quia cum sit author suæ legis, potest quemvis excipere. Dixi 1. *ex justa causa*: quia si temerè, & finè causa dispenset, tenet quidem dispensatio; peccat tamen tam dans, quàm petens dispensationem contra jus naturale, dictans: partem debere conformari suo toti, nisi justa causa excuset. Sanch. l. 8. d. 18. Suar. Fill. n. 438. & quidem ut vult Suar. mortaliter; venialiter, ut Pontius apud Dian. quem v. p. 8. t. 3. R. 8. 9. & 10. Si dubitet: an causa sit justa, posse dispensare, vult Sanch. contra Bonac. qui dicit peccare. Etsi autem causa sit justa, non tamen tenetur dispensare, nisi cum vel jus præcipit ex ea causa dispensari, vel necessarium est ad commune bonum, vel spirituale poenitentis, vel ad avertendum grave damnum, aut publicum scandalum, & finè dispensatio fieri potest. Dian. p. 8. t. 3. R. 27. & 28. contra Suar. Sanch. &c. Dixi 2. *legislatoris*: quia dispensatio inferioris in lege superioris finè justa causa, invalida est, ac proinde non excusat à transgressione præcepti. Ratio est: quia qui nomine alterius finè causa dispensat, dissipat. Suar. l. 6. c. 19. Sanch. l. 8. de Matr. d. 17. Valide autem & licitè inferior potestate ordinaria dispensat ex justa causa in lege Superioris

rioris. 1. Circa levia, hoc est: quæ sub mortali non obligant, etsi facilis sit ad Superiorem recursus. 2. Circa ea, quæ frequenter occurrunt. v. g. in jeuniis, celebrandis festis, &c. 3. Circa ea, quæ ita sunt propria uni communitati, ut non convenient aliis. 4. Quando recursus ad superiorem difficilis est, sive, quando est necessitas, & periculum in mora. Dian. p. 8. t. 3. R. 12. ex Gran. Sal. Gord. & Pal. qui addit. 5. Si consuetudo præscripserit, ut inferior dispense, v. Dian. l. c. R. 95. 96. Quando est dubium negativum, an casus egeat dispensatione. Quo casu, secundum Palaum, non est opus dispensatione, cum præsumptio sit pro libertate. Barb. Dian. p. 3. t. 6. R. 28. p. 4. t. 3. R. 46 p. 8. t. 3. R. 72. & 95. Unde resolves:

1. Pontifex sine justa causa non potest dispensare in lege Dei, nec Episcopus in lege Ecclesiæ. Sanch. d. 17. n. 3. Suar. Vafq.

2. Dispensatio in voto, vel juramento, sine justa causa, etiam à Papa facta, est invalida. Sanchez, Suar. ll. cc.

3. Valida est, si Superior per errorem justam causam arbitretur, aut (etsi non arbitretur, & temerè dispense) re ipsa tamen sit. Sanch. l. c. Azor, Sà, Salas. n. 81. Similiter si dispense, causâ, quæ revera legitima est, non præcognitâ, probabiliter tamen valere docent Sanch. & Dian. p. 8. t. 3. R. 19. 21. &c. contra Azor.

4. In dubio de valore dispensationis, validam censerit, eò quòd præsumatur in favorem actûs, nè pereat, probabile purat Sanch. &c. cum Dian. p. 3. t. 6. R. 9. p. 4. t. 3. R. 45. 64. p. 8. t. 3. R. 62. contra Mol. &c.

5. Habens potestatem generalem dispensandi, potest etiam secum dispensare directè, & immediatè. Sanch. Dian. p. 8. t. 3. R. 16. contra Suar.

6. Valet dispensatio obtrita per vim, aut metum,

(modò causa sit iusta) itèrè data finè ullis verbis, sola mente. Turrian. Dian. p. 8. tr. 3. R. 17. 76. p. 4. t. 4. R. 118.

7. Qui impetravit dispensationem (v.g. in impedimento dirimente matrimonium) & per ignorantiam, vel simplicitatem expressit causam falsam, eum validè contrahere matrimonium, dicit Pont. de Matr. l. 8. c. 16. ex C. Cùm inter. Sed contrarium tenet Pal. tom. 1. t. 3. d. 6. p. 16. §. 5. ex Cap. Sup. literis. v. Dian. p. 8. t. 3. R. 69.

8. Subditus bona fide dispensationem petens, rationibus Superiori allatis, potest dispensatione impetrata esse secutus. v. Laym. l. 1. t. 4. c. 22.

9. Peccat, qui aliquem inducit ad dispensandum finè causa, vel allegatà falsà causâ. Nav. Sanch. 18. de Matr. n. 8. Fill. t. 10. n. 8. 314. Salas disp. 20. f. 6. n. 58. qui addit, id verum esse, etsi dispensans excusetur ob bonam fidem.

10. Dispensatio potest impetrari non tantùm pro ignorante, sed etiam invito, quando necessitas exigat. Sanch. Becan. contra Suar. vid. Dian. p. 8. t. 3. R. 68. 87. Id tamen locum non habet in ea, quæ impetratur ex Pœnitentiaria Rômana, nisi imperetur à personis conjunctis, vel consanguineis intrâ quartum gradum, vel saltèm à Confessario. Marcus Leo in praxi p. 1. f. 34.

Quæres: An cessante causa dispensationis, cesset ipsa?

Resp. Pro hoc servient sequentes Regulæ:

1. Si tantùm impulsiva, seu minùs principalis causa esset, manet dispensatio.

2. Et si esset pars causæ motivæ, seu principalis, manet dispensatio. v. Dian. p. 8. t. 3. R. 62.

3. Si commissæ facultate dispensandi, priusquam dispenseretur, cesset omnino causa principalis, nulla est dispensatio.

4. Si

4. Si, dispensatione redacta ad actum irrevocabilem, cesset tota causa, non ideo cessat, vel vim amittit: v. g. dispensatum fuit in impedimento consanguinitatis, propter pauperatē fœminæ; licet contracto matrimonio divitias obtineat, non est irritum. Idem est, si beneficium per dispensationem obtinueris, & postea cesset causa, ob quam dispensatum fuit.

5. Si facta dispensatione cesset omnino causa finalis, & actus possit facilè revocari: v. g. dispensatum est in voto castitatis propter vehementes tentationes quæ postea cessant, an reviviscat votum, vel in præcepto recitandi Horas, jejunandi, &c. propter infirmitatem, & postea convalescit, an teneatur recitare, jejunare? &c. R. Affirmat Sanch. Amicus, Portel. Bonnac. Leon. &c. quia aliàs non esset justa. Negativam tamen sententiam probabilem, & in praxi tutam esse censet Dian. p. 8. t. 3. R. 24. ex Sul. Gran. &c. siquidem dispensatio fuerit absoluta: quia obligatio legis semel extincta non reviviscit: & quod destructum est, non reproducitur, nisi ab eo, qui producere potest. vid. Suar. de leg. c. 22. Laym. Præpos. &c. qui rectè id concedunt, quando non est de re dividua, & successiva; aliàs negant. Unde supposita probabilitate sententiæ negativæ, Gran. Diana, &c. sequentes Casus (in quibus tamen alii meliùs contrarium sentiunt) resolvunt:

1. Cum quo dispensatum est propter morbum in esu carnum, potest vesci, licet omnino convalescat.

2. Cum quo propter infirmitatem dispensatum est in voto religionis, postquam convaluit, non tenetur. Dian. p. 6. t. 7. R. 45.

3. Cum quo propter oculorum infirmitatem dispensatum fuit in onere recitandi Horas, etsi convalescit non tenetur legere.

APPENDIX.

De dispensationibus S. Pœnitentiariæ.

Quia ex officio S. Pœnitentiariæ multæ dispensationes (& gratis quidem) impetrari possunt, saltem pro foro conscientiæ, operæ pretium censui, quadam circa hujus rei praxim Pœnitentibus & Confessoribus utilia hic subnectere.

Et quidem tria potissimum circa hanc rem requiri possunt: 1. Circa materiam & causas, in quibus nimirum casibus dispensationes istæ concedi soleant. 2. Circa formam literarum Pœnitentiariæ, quibus dispensatio Confessorio committitur: quarum verba nonnulla, quæ difficultatem pariunt, explicanda sunt. 3. Circa ipsam executionem dispensationis, quæ nimirum in ea observanda sint. De quibus ex Bon. Diana, p. 4. t. 4. R. 71. & p. 8 t. 1 R. 103. & c. usque ad R. 111. & Marci Pauli Leonis volumine integra de re edito.

Resp. 1. In triplici materia (pro cujus diversitate, diversa quoque est forma) dispensationes, siue gratiæ istæ concedi solent:

Prima est in votis, v. g. ut votum religionis, ob inopiam parentum, vel fratrum, similive ex causa, liceat differre: ut quis à voto simplici castitatis, vel etiam religionis (postquam matrimonium contraxit) absolvatur ad manendum in matrimonio, debitumque licite petendum, ut à voto religionis (ob debilitatem virium, per quas ejus onera ferre non possit; aut ob merum incontinentiæ, aut dotis defectum) absolvatur in ordine ad contrahendum matrimonium.

Secunda: In impedimentis occultis matrimonii; siue ea sint impediencia tantum, siue etiam dirimentia, siue matrimonium cum iis publicè contractum sit, siue contrahendum, dummodo de eo privatim fuerit

fuerit actum, & conclusum, præsertim bona fide: siue etiam, quando contracto matrimonio superveniunt. Circa quæ *Notandum* 1. Impedimenta occulta dici, quæ nulli nota sunt, vel licet uni alterive innotuerint, ad forum tamen contentiosum non sunt deducta. 2. Et si aliqua impedimenta, v. g. cognationis spiritualis, naturâ suâ sint publica, cum contrahantur in facie Ecclesiæ: fieri tamen potest per accidens, ut sint occulta, v. g. 1. ob diuturnitatem temporis, ex quo sunt contracta. 2. ob distantiam loci à loco contractæ cognationis. 3. per mortem eorum, qui fuerunt conscii. 4. per ignorantiam hujus contractionis.

Tertia: In variis censuris, ut excommunicationibus, suspensionibus (item irregularitatibus) præsertim occultis, ad absolvendum ab iis, dispensandum, rehabilitandum, &c. Item ad condonandam obligationem restitutionis ob Horas neglectas, ad commutandum onus recitationis Horarum; eligendum Confessorem etiam pro reservatis; transeundum ad aliam religionem, siue ordinem (pro utroque foro) etiam post apostasiam à suo.

Resp. 2. In formulis frequentioribus ipsius Brevis Apostolici, verba, quæ substantialia continent, & difficultatem habent, sunt hæc:

1. *Si est ita: vel, quatenus si ita est.* Quorum sensus est: si preces veritate nitantur, præsertim tempore datarum literarum Apostolicarum. Requiritur autem veritas rerum narratarum principaliter quoad essentialia facti, v. g. affinitatem esse contractam, incestum commissum, & actum, siue tractatum esse de matrimonio (intellige perfectè, ita, ut in id utrinque consenserint) & periculum revelationis, ac scandalum imminere. Secundariò autem requiritur quoad accidentia, v. g. bona fide actum esse, & similia, quæ tantum sunt impulsiva, & sine quibus nihilominus conceduntur tales dispensationes; unde

de et si in iis vel aliis parvi momenti sit erratum in petitione, gratia nihilominus est valida. v. M. Leon. p. 2. f. 226. & p. 3. f. 391.

2. Si periculum immineat revelationis; ad hoc enim, ut subsistat dispensatio, requiri, ut sit periculum, nè reveletur impedimentum (intellige, quando id in formula exprimitur) si non subsequatur matrimonium, docet Leo p. 2. f. 230. Periculum autem hoc non importare necessariam derectionem, sed tantum probabilem, & moralem credulitatem, futurum, ut, si resiliatur à matrimonio contrahendo, & hujus causæ assignari non possint, ex vehementi suspitione, & curiosa inquisitione detegatur. v. l. c. 233.

3. Et scandalorum. Quo nomine intelligitur gravis infamia, ex qua deinde sequantur contentiones, minæ, pugnæ, &c. Leo f. 230. & 317.

4. Ut dicta muliere de nullitate prioris consensûs certioratâ &c. Clausula hæc est substantialis, ut nimirum, si dispensandum sit in impedimento dirimente, cum quo matrimonium contractum fuit in facie Ecclesiæ, conjunx ignorans illud impedimentum, fiat certa de nullitate prioris sui consensûs, & novum validumque liberè præstet (ita tamen, ut in cognitionem occulti impedimenti non veniat.) Leo p. 251. Dian. p. 8. t. 3. R. 110. Sufficit autem ut istum consensum præstent inter se secreto, nemine præsentē, per verba, vel signa sufficientia: v. g. copulam maritali affectu. Neque debet Executor dispensationis eos coram se, & testibus iterum copulare. Leo p. 552.

5. Postquam dicto Sacerdoti, si nondum satisfecerit, &c. Verba hæc solent esse in facultate absolvendi ab excommunicatione, v. g. ob percussione Clerici: & important conditionem prius satisfaciendi parti læsæ, quàm possit absolvi, hoc est: compensandi injuriam, expensas, & omnia damna, quæ ob percussione

nem
Exec
liber
am
possi
mitt
Re
dispe
1.
rem
vel
elige
ea si
cum
verò
carer
2.
tus a
2. ut
re Ca
habe
no is
lis,
rit,
est,
mel
non p
rium
3. c
ipsa c
4. t. 4
cogni
liter p
nisi h
xecuto
fandi.

nem illam incurrit, quorum æstimatio committitur Executori dispensationis; neque ab ejus obligatione liberatur percussor per hoc, quòd percussus injuriam remiserit. v. Leon. p. 382. 384. Si autem non possit in præsentì satisfacere, sufficit, si juratus promittat se satisfacturum, cum primùm poterit.

Resp. 3. Circa praxim, sive executionem hujus dispensationis, hæc scienda:

1. Litteræ S. Pœnitentiariæ diriguntur ad oratorem, hoc est, ad ipsum, qui dispensationem (per se, vel alium) petit: qui non debet eas resignare, sed eligere Confessorem talem, quali inscribuntur, qui ea sibi ab oratore traditâs resignet, legat, & deinde cum eo secundum commissionem dispense. Licet verò quocunque casu ab alio aperiuntur, non ideo carent effectu. Salas, Dian. p. 8. t. 3. R. 103.

2. In Confessore hoc requiritur 1. Ut sit approbatus ab Ordinario territorii, in quo dispensaturus est. 2. ut sit Magister, sive Doctor in Theologia, vel Jure Canonico promotus in Academia, vel Religiosus habens privilegium, quale concessit Greg. XIII. Anno 1582. Confessariis Societatis JESU, quos Generalis, vel alius Superior de ejus licentia ad id designârit. 3. Ut specialiter ad hoc sit electus ab oratore, hoc est, eo, cum quo dispensandum est: qui tamen semel electum, nisi deprehendat ignorantem, mutare non potest. v. Leon. f. 22. Dian. p. 8. t. 3. R. 104. Contrarium tamen docet Sanch. & Perez de Matr. d. 48. f. 5. n. 7.

3. Confessor ad id electus 1. debet dispensare in ipsa confessione, vel saltèm immediate post. Dñs. p. 4. t. 40. R. 7. Leon. p. 1. f. 54. C. 28. 2. Debet causæ cognitionem, quando ea in Brevi exigitur, essentialiter præmittere, per diligens examen pœnitentis: nisi habeat antè perspectam: quia non est merus Executor, sed Judex, cui delegatur potestas dispensandi. 3. In ea debet credere illi, etiam sinè testibus

& juramento, nisi aliunde sciat esse falsam: tunc enim dispensare non debet. Leon. Dian. p. 8. t. 3. R. 108. 4. Opera in ipso Brevis præscripta, etsi possit moderari, non tamen condonare potest. 5. Etsi non præscribantur certa verba ad dispensandum, debet tamen servare formam à Rituali Romano probatam; & post verba illa: *Absolvo te à peccatis tuis*, addere: *Et eadem autoritate declaro te in dicto matrimonio manere, & debitum conjugale reddere posse, & debere: nec non dispenso tecum, ut idem debitum etiam exigere licite valeas. In nomine Patris, &c.* Si verò sit absolvendus ab excommunicatione, vide formulam *infra* l. 7. c. 1. d. 6. 6. Absoluta dispensatione, debet lacerare litteras, præcipuè sigillum, ita ut ad probandum servire non possit: aliàs incurrit excommunicationem majorem. Leon. f. 239. Laceratio tamen ista non est de substantia: quia tantum intenditur, ut non suffragentur in foro externo. 7. Nullo modo debet attestationem dispensationis factæ, neque ipsum Breve, seu diploma reddere, cum pro solo foro conscientie debeat servire. 8. Nihil debet accipere, nè quidem viâ compensationis pro dispensatione, etiam pro foro externo facta; ideo enim inscribitur, *gratis ubique*: aliàs incurrit ipso facto excommunicationem majorem. Gavant. Dian. l. c. ex declar. Cardin.

Ex dictis resolvuntur sequentes Casus :

1. Confessor pro hac dispensatione eligi non potest, qui tantum est Doctor Ordinis, vel Professor, vel Licentiatum Theologiæ: quod enim hic in favorabilibus veniat nomine Doctoris, tantum intelligitur de iis, quæ ratione exercitii, non quæ ratione dignitatis committuntur. Leo p. 1. f. 21. Dian. p. 4. z. 4. R. 41.

2. Ex privilegio Soc. JESU concesso, alii etiam Mendicantes eligi possunt, ob communicationem.

De-

Debent tamen tam hi, quàm isti specialem ad hoc habere facultatem, à suis Superioribus; alias dispensatio erit nulla. ita *Aut. cit.* Et patet ex dictis.

3. Confessor ita debet examinare pœnitentem, ut cognoscat, & quidem distinctè, merita causæ, possitque inter ea discernere: ideo enim inscribitur: *Viro discreto.* Præcipuè autem debet inquirere: an preces nitantur veritate: quia gratia non conceditur simpliciter, sed sub conditione, ideoque solet addi clausula: *Quatenus si ita est, vel: si ita esse repereris,* v. *Aut. cit.*

4. Is, qui dispensationem petit, debet executori ad id electo confiteri: nec sufficit, antè ei confessum fuisse. Patet ex dictis. Leo, f. 28. Dian. p. 4. t. 4. R. 71. Reg. Pont. contra Sanch. Sal. Pérez, Palaum: quorum sententiam non amplius esse probabilem docet Fill. Escob. Lezan. Dian. l. c. & p. 8. t. 3. R. 105.

5. Commissio hujus dispensationis non expirat morte Pœnitentarii concedentis, re integra: quia est gratia non facienda, sed facta in favorem oratoris, cujus quæsitum est, & executor est dispensator necessarius, *siquidem preces nitantur veritate.* Neque etiam morte Pontificis: tum ob rationem allatam; tum, quia officium majoris Pœnitentarii non expirat morte Pontificis. Dian. p. 8. t. 3. R. 59. ex

Suar. Sanch. Garc. &c. contra Nav.

Bon. &c.

LIBER II.

De Præceptis virtutum Theologicarum,

TRACTATUS I.

De Præceptis Fidei.

CAPUT I.

Quæ Myſteria Fidei neceſſariò credenda ſint ?

EX iis, quæ fideles explicite credere tenentur, quædam neceſſariò credenda ſunt neceſſitate medii, ſeu finis; ſine quibus etiam inculpabiliter ignoratiſ finis ultimus obtineri nequit: alia neceſſitate præcepti, ſine quibus inculpabiliter omiſſiſ, finis poteſt obtineri Sanch. 2. Mor. c. 2. Azor. Val.

Reſp. 1. Neceſſitate medii neceſſaria ſunt hæc duo:
1. Explicite ſcredere, Deum eſſe, & remuneratorem bonorum eſſe, juxta illud Apoſtoli ad Hebr. 11. *Credere oportet* &c. Trid. ſeſſ 6. c. 1. II. Poſt ſufficientem Euangelii promulgationem: credere explicite, ut vult Mol. aut ſaltẽm implicite, ut probabiliter quidam docent cùm Kon. & Lay. Chriſtum, & Sanctiſſimam Trinitatem. v. Elcob. ex. 2. c. 9. n. 20. ubi ex Vaſq. l. 2. d. 126. c. 3 docet: culpabilem ignorantiam horum myſteriorum, ſive negligentiam ea diſcendi, eſſe grave peccatum, diſtinctum ab eo, cujus eſt cauſa. v. Dian. p. 3. t. 5. R. 47. & 48.

Porro implicite credere dicitur, qui credit aliquid explicite, in quo alterum implicite eſt: v. g. ſi credas, quod credit Eccleſia. v. Schol. & Laym. l. 2. tr. 1. c. 8.

Reſp. 2. Neceſſitate præcepti, quivis fidelis ſub
mor-

mortali explicitè credere, & scire, crasso saltèm modo, & quoad substantiam tenetur hæc: 1. Symbolum
2. Orationem Dominicam. 3. Præcepta Decalogi,
& Ecclesiæ. 4. Sacramenta maximè necessaria; ut
Baptismum, Eucharistiam, & Pœnitentiam: reliqua
autem tunc, quando vult suscipere. Suar. Sanch.
Fill. n. 39. Quæ omnia intellige: nisi impoten-
tia, aut invincibilis ignorantia excuset. Unde re-
solvitur:

1. Non omnes tenentur sub mortali hæc prædi-
cta scire memoriter, aut eo ordine, aut iis verbis, qui-
bus proponuntur; sed quoad orationem Domini-
cam, scire, omnia bona petenda esse à Deo, quæ est
ejus summa est; quoad Symbolum verò, Præcepta &
Sacramenta, sufficit, si quis rogatus de singulis, rectè
respondeat. Bon. Laym. l. c. c. 9. Sanch. l. 2. c. 3.

2. Quamvis sit præceptum Ecclesiæ discendi me-
moriter Symbolum, & Orationem Dominicam, &
Salutationem Angelicam, velitque Barb. p. 3. c. 27.
non esse absolvendum, qui ob negligentiam, vel ve-
recundiam ea addiscere non curat; consuetudo ta-
men, ut notat Nayar. & Lopez, exposuit obligatio-
nem non esse ultra veniale; uti nec est ultra veniale,
nescire facere crucem, ut docet Sanchez contra Sylv.
qui docet esse mortale.

3. Mortaliter nihilominus necessarium est, ut ru-
diores memoriâ teneant Symbolum suâ linguâ: quia
alioquin non possunt habere sufficientem cognitio-
nem articulorum.

4. Falsa est opinio quorundam Canonistarum, ru-
sticis esse satis, articulos fidei, aliâque dicta credere
implicitè, credendo, quidquid credit Ecclesia.

5. Excusantur ii, quibus aut defuit doctor, aut
nunquam venit in mentem obligatio similia discen-
di: aut qui nimis sunt rudes, ita ut non possint ea
com-

comprehendere, aut retinere; quod sæpe contingere docent Azor. & Bec. contra alios.

6. Si Confessarius probabiliter judicat pœnitentem ignorare ex doctrina Christiana, ea, quæ scire tenetur (quod de literatis, vel bene educatis, vel frequenter confitentibus præsumendum non esse monet Sanch. 2. *Mor. c. 3.*) debet eum interrogare de negligentia in iis addiscendis: cum per eam plurimum graviter peccent. Led. Azor. *t. 1. l. 8. c. 8.* Trull. *l. 1. c. 1. d. 4.*

7. Possunt absolvi (contra quosdam) qui ignorant ea, quæ sub mortali scienda esse dixi. Ratio est: quia licet peccarint omittendo discere, possunt tamen de hoc dolere, cum proposito discendi. Sanch. Quod si tamen ignorarent ea, quæ necessitate mediæ scienda sunt, deberent instrui ante absolutionem. Bonnac, *d. 3. q. 2. p. 2.* Sanch. *l. 2. c. 3. n. 21.*

8. Parochus suas oves (sicut parens liberos) tenetur sub mortali, per se vel alium docere ea saltē, quæ sub mortali scire tenentur. Sanch. 2. *Mor. c. 3.* Fill. Palaus, Trull. *l. 2. c. 1. Kon. &c.*

CAPUT II.

Quando obliget Præceptum Fidei?

REsp. 1. Præceptum fidei internum obligat 1. Pueros inter fideles educatos, quando rationis usum perfectè consecuti mysteria fidei audiunt, apprehenduntque, quod illa credere sit res necessaria ad salutem; peccantque mortaliter omittendo. Sanch. Bon. *t. 2. d. 3. p. 30.* addens plurimos eorum excusari inadvertentiâ, aut invincibili ignorantia. 2. Adultos infideles, quando ratio incipit distare, res Fidei sufficienter propositas esse, & contrariam sectam esse falsam. Sanch. *l. 2. Moral. c. 1. Kon. d. 14. de fide.* Fill. *n. 25.* 3. Quando urget tentatio contra fidem, quæ aliter vinci nequit. Quod tamen non convenire scrupulo.

pulosis, rectè monet Sanch. quia hi avertendo mentem ad alia objecta, facilius superant. Et in his duobus casibus præceptum obligat per se: in sequentibus per accidens. 4. Quando tentatio urgens contra alias virtutes, aliter superari nequit. 5. Quando facienda est professio fidei exterior, vel ex præcepto elicendus est actus alterius virtutis, v. g. Spei, Charitatis, &c. Pœnitentiæ, quæ fidem supponat. Bon. q. 2. p. 2. His addit Hurt. contra Sanch. 6. In hora mortis; & 7. Semel quotannis. vide Dian. p. 5. t. 13. R. 19. Ex iis resolvuntur hi Casus:

1. Hæreticus, quamdiu suam sectam judicat esse credibiliorem, vel æquè credibilem, non tenetur credere: quia fides nondum est sufficienter ipsi proposita, agerétque imprudenter. Sanch. 2. Mor. c. 1. Laym. l. 2. t. 1. c. 10. & 12.

2. Quando iis, qui in hæresi nutriti sunt, persuasum est à puero, nos abjicere, & persequi Verbum Dei, esse idololatrias, pestilentes deceptores, ideòque tanquam pestes fugiendos, &c. non possunt stante hac persuasionem, salvâ conscientia nos audire, & laborantes ignorantia invincibili, cum non dubitent se esse in bona via. Lay. c. 10. Sanch. l. 2. c. 1.

3. Si talibus oriatur dubium de sua secta, tenentur ulteriùs inquirere, & à Deo petere lumen, (quod si negligent, peccant contra fidem, cum non adhibeant media ad implendum præceptum Fidei) Quòd si deinde nostra fides eis sufficienter proponatur, tenentur amplecti. Ibid. v. Ferdin. de Castro. Palao. t. 4. d. p. 12. & d. p. 2.

Resp. 2. Præceptum exteriùs fidem confitendi jure naturali obligat, duplici casu: cum vel honor Deo debitus, vel utilitas proximo impendenda privativè, vel contrariè subtraheretur. Dixi 1. *privativè*: ut si ideo cessaret magnus honor in Deum, vel utilitas in proximum redundans, Dixi 2. *contrariè*: ut si alio-

si alioqui Deus afficeretur injuriâ, vel proximus gravi malo: v. g. si indè penderet aliorum conversio, aut perversio, contemptus religionis, scandalum, &c. Ratio responſionis est: quia actus virtutis tunc videtur præceptus, quando est necessarius ad finem præcepti, quod hic contingit: quia finis præcepti, est Charitas. S. Th. 2. 2. q. 3. a. 2. Suar. Reg. Fill. tr. 22. c. 3. q. 1. Unde resolvitur hic casus:

Si hæretici conculcent imagines, aliisve injuriis fidem afficiant, tenetur eam sua confessione tueri Catholicus, si quidem inde prudenter speret profectum.

Resp. 3. Ad professionem fidei externam jure Ecclesiastico tenentur sub mortali, secundum *Tridentinum*, cum juramento obediendi Ecclesiæ Romanæ, ut docet Fill. t. 2. tr. 22. c. 3. sequentes personæ:

1. Provisi de beneficio curato; idque intrâ duos menses à die possessionis, coram Episcopo, aut ejus Vicario Generali, vel Officiali. *Seſſ. 24. c. 22. de Ref.*

2. Provisi de Canonicatu, vel dignitate, in Cathedrali Ecclesia; idque non tantum coram Episcopo, vel ejus Vicario: sed etiam in Capitulo. *Ib.* additâ poenâ (ad quam non videntur teneri ante sententiam) ut alioqui fructus non faciant suos. v. Sanch. l. 2. c. 5. Barb. de potestate Episcop. 3 p. a. 61. n. 29.

3. Primates, Archi-Episcopi, Episcopi, in prima Synodo Provinciali, cui intererunt. *Trid. Seſſ. 25.*

4. Extendit Pius IV. hanc legem ad omnes Prælatos Religionum, etiam Militarium. Pius V. autem apud Rodriquez t. 2. q. reg. q. 72 ad omnes promovendos in Doctores, Magistros, Regentes, Professores, addita excommunicatione latæ sententiæ, & privatione omnium beneficiorum in eum, qui alios promovet ad talem gradum sinè prævia professione. V. Fill. t. 22. c. 3. q. 15. Barb. in Remiss. *Seſſ. 24. n. 12.*

Verum

Verùm ubi hoc decretum non est receptum usu, non obligare monet Sanch. c. 3. n. 4. Unde resolvitur:

1. Non tenentur ad dictam professionem provisi de Canonicatibus in Ecclesiis tantùm Collegiatis, vel de Beneficiis tantùm simplicibus.

2. Etsi probabile sit, hanc professionem posse fieri per procuratorem, ut docet Azor. Navar. & Sanch. probabilius tamen est teneri personaliter, ut docet Fill. Ratio est: tum, quia aliàs non videtur fieri satis juramento, quòd personaliter faciendum esse docet Glossa apud Fill. tum: quia ità decidit Rota apud Garz. l. 5. de benef. cap. 3.

CAPUT III.

An aliquando liceat exterius fidem veram negare, aut falsam profiteri?

REsp. Nullo casu licet, sive voce, sive alio signo fiat, dicente Christo: *Qui me negaverit coram hominibus, &c.* Interim verò, etsi licitum non est mentiri, seu simulare, quod non est, licet tamen dissimulare, quod est, sive tegere veritatem verbis, aliisve signis ambiguis, & indifferentibus, ob justam causam, & cum non est necessitas fatendi. Est com. S. Th. Kon. diss. 15. dub. 2. n. 9. Laym. l. 2. c. 1. c. 11. Unde resolvitur:

1. Rogatus de fide in odium religionis, sive publica autoritate, sive privata, nullo modo potest, utendo restrictione mentali, aut verbis ambiguis, ità respondere, ut præsentibus videatur fidem negasse: multò minùs dicere, se esse hæreticum, vel Calvinistam, vel non Catholicum. Azor. Fill. c. 3. n. 67.

2. Qui rogatus, seu privata, seu publica autoritate, vel tacet, vel respondet obscure, vel ait se nolle respondere, se jure non rogari, non teneri se, nec velle aliis dicere, quid ipse credat, ac simili modo tergiversatur, non videtur negare fidem, sed nolle prodere. Unde si sic potest molesta inquisitione liberari.

berari, licet; ut habet Kon. l. c. Generatim enim verum non est, quod interrogatus auctoritate publica, teneatur positivè fidem profiteri, nisi quando id necessarium est, nè præsentibus videatur fidem negasse. Konin. d. 15. dub. 2. Nav. Azor, Sanch. Bec. c. 9. q. 4.

3. Non negat fidem, sed prodit, qui fugit: quod et si liceat, non tamen Pastori, tunc, cum ejus operâ oves indigent: uti contrâ: si eis consultius est, ut ad tempus se subducatur, & in bonum eorum reservet, teneatur fugere. Reg. l. 17. n. 26. Bec. c. 9. Fill. n. 75. &c.

4. Si quo casu tacere esset negare, tunc id non liceret: v. g. si aliis rogatis, an fidem negare vellent, hisque respondentibus, quod non, tu taceres. *Ibid.* vide Bon. l. c. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Tol. l. 4.

5. Si Princeps generali lege jubeat, ut fideles se prodant gestato signo, vel sistendo se, vel aliter, non tenentur; cum nemo teneatur verum dicere, nisi specialiter rogatus. Excipe: nisi eæ sint circumstantiæ, ut hoc ipso, quod se non prodant, videantur fidem negasse, v. g. si quidam antea noti essent, & tunc ex hoc putarentur defecisse, Sanch. n. 19. Bec. Reg. Fill. n. 88. &c.

6. Cum non rogaris de fide, non solum licet, sed sæpe melius est ad Dei honorem & utilitatem proximi, tegere fidem, quam fateri; ut: si latens inter hæreticos plùs boni facis; vel si ex confessione plùs mali sequeretur, v. g. turbatio, necesse, exacerbatio Tyranni, periculum defectionis, si torquereris. Unde temerarium plerumque est offerre se ulro. S. Th. Sanch. Laym. c. 11. n. 2.

7. Redimere pecuniâ, nè de tua fide fiat inquisitio, licitum est; & sæpe magna virtus discretionis est, vitam ad DEI gloriam servare, ac fidem tegere modis licitis.

8. Talis modus non est, uti vestibus, aut signis infidelium.

delium, quæ alium usum non haberent, quàm quòd essent signa professiva falsæ religionis, seu cultûs; uti essent vestes, quarum usus est in sacrificiis: itèm incensio thuris, aut genuflexio coram idolo; itèm sumptio cœnæ hæreticæ, &c. Sanch. *l. 2. c. 4. Fill. n. 8. Ec. & comm.*

9. Licitus autem modus est, quando subest causa, (ut v. g. ad evitandum grave periculum, ob obtinendam victoriam, eludendos hostes) uti vestibus, & signis infidelium, quæ alium aliquem usum habent, quàm profitendæ religionis; quales sunt vestes talis nationis (non religionis) quibus uterentur, etsi converterentur; ut sunt vestes, & signa nationis Turcicæ. Quod verum est, etsi sint vestes ipsorum religiosorum, dummodo non habeant peculiare signum profitendi erroris, sed sint tantum indicium nitidioris cultûs, ut saga Prædicantium in Germania; vel eminentioris vitæ inter suos, ut togæ Bonziorum in Japonia. Idem dicendum est de signis, quibus Judæi utuntur, v. g. flavo annulo in pallio Francofurti: &c. quia hæc sunt signa merè politica, & distinctiva unius generis hominum ab alio, & non propriè professiva fidei. Quæ sententia probabilis est. v. Sanch. 2. *Mor. c. 4. Bec. 2. 2. c. 9. q. 5. d. 6. Laym. l. 2. t. 1. c. 11. Kon. contra Caj. Nav. Tol.*

10. Licitus itèm modus est, cum Catholicus transit pro loca hæretica, & periculum grave ei imminet vitæ, v. g. vel bonorum, (non tamen, si derisio tantum, vel vexatio, ut habet Bec. *c. 9*) ad dissimulandam fidem, vesci carnibus die prohibito: quia præceptum Ecclesiæ non obligat sub tali periculo. Nec hoc est fidem negare, cum esus carnium non sit institutus ad professionem religionis, & Catholici etiam mali, & gulosi id faciant. Si tamen ex circumstantiis fieret signum professivum, ut si v. g. in odium fidei convivæ statuerent, ut, qui est hostis fidei Pon-

tificiæ, comedat carnes; peccaret contra fidem, qui ederet sinè protestatione: secùs si protestaretur. Sanch. Azor, Bec. & *comm. l. c.*

11. In Germania audire conciones hæreticorum, deducere funus, assistere Baptismo pro patrino, non habentur signa professiva fidei, vel communionis cum hæreticorum sacris. Fill. Azor, Sanch. *ll. cc.* Unde seclufis aliis, v. g. scandalo, periculo, prohibitione, &c. si ex iusta causa fiant, licent. Imò patrinum fieri talis infantis, videtur potiùs optandum, seclufis aliis: quia non est aliud, quàm obligare se ad eum olim erudiendum in fide Catholica.

12. Infidelium, & hæreticorum sacris non licet ità interesse, ut eis communicare censearis: alioquin licet, v. g. ut, quis spectet tanquam comædiam, aut famulatum præstet politicum domino suo, exemplo Naaman Syri, de quo vid. Bec. Fill. Sanch. *l. c.* Laym. *l. 2. t. 1. c. 11.*

13. Si Princeps hæreticus mandet sub gravissima pœna omnibus subditis, adire conciones hæreticorum, etiamsi verbis dicat, se hac re aliud nihil exigere, quàm obedientiam civilem, nec velle cogere, ut à fide discedant; cùm tamen reipsa contrarium velle videatur, (nam obedientiam suorum aliter exercere potest, & hæc res ex se apta sit Catholicos paulatim pervertere, & insuper conciliare auctoritatem hæresi, ac vilipensionem veræ fidei) non licet obedire. Atque ità bis rescriptit Anglis Pius V. apud Sanch. *l. 2. c. 4. n. 27.* Fill. & Az. *ll. cc.*

14. Catholici viventes inter hæreticos, si ex præcepto Magistratûs contrahant matrimonium coram ministro hæretico, peccant contra fidem; etiamsi contraxerint antè, vel contraçturi sint postea coram Sacerdote Catholico. Kon. *d. 15. d. 3.* Pal. *t. 4. d. 1. p. 12. n. 12. 13. 14.* testatùrque contrahens cæremonià illà, se illum agnoscere veræ fidei Ministrum, quæ sunt intrin-

intrinsicè mala. Mald. 2. 2. q. 2. a. 3. quia autoritas Ministri, & consequenter doctrinæ ejus augetur, concurriturque ad ritus hæreticos, quos Minister isto actu exercet. Licet tamen contrahunt coram Magistratu civili, vel potius testantur se contraxisse; modò priùs, vel posteriùs ritu Catholico contrahant: quia hæc actio est instituta ad finem politicum, ut conjuges habeantur, & proles non censeantur illegitimæ.

CAPUT IV.

De infidelitate, & viriis Fidei oppositis.

DUBIUM I.

Quid, & quotuplex sit infidelitas?

Resp. 1. Infidelitas generatim est triplex. *Prima* dicitur *Negativa*, eorum scilicet, qui nihil unquam de fide audiverunt; quæ non tam est peccatum, quàm pœna peccati: quia si fecissent, quod in ipsis erat, Deus fidem eis non abscondisset. *Secunda* dicitur *Contraria*, eorum scilicet, qui fidem sibi sufficienter propositam vel contemnunt, vel ei contradicunt pertinaciter, ut hæretici. *Tertia* dicitur *Privativa*, quòd privativè opponatur fidei; & est culpabilis ignorantia, vel error circa res fidei. S. Th. Sanch. Vasq. Laym. c. 12.

Resp. 2. Infidelitas Contraria, ex triplici modo repugnandi fidei, est triplex, scilicet: Paganismus, qui fidei nondum susceptæ; Judaismus, qui fidei susceptæ in typo; & Hæresis, quæ fidei susceptæ in veritate, repugnat. Apostasia à fide revocatur ad hæresin, à qua tantùm differt, quòd Hæresis sit error fidei ex parte tantùm contrarius, Apostasia verò ex toto. S. Thom. Laym. l. c.

DUBIUM II.

De Judaismo.

Queritur hic tantùm, quæ communicatio cum Judæis sit interdicta Christianis?

Resp.

REsp. 1 His casibus, qui colliguntur ex *c. Nullus* *c. Omnes. c. Judæi* 1. Non licet cohabitare. 2. Non conviviis interesse. 3. Nec uti communi balneo. 4. Nec medicos adhibere. 5. Nec medicinas ab iis datas recipere; emere tamen licebit præscriptas. 6. Nec Judæorum filios enutrire in ipsorum domibus. 7. Iis non famulari. 8. Nec servitute subjici. 9. Prohibentur publicis officiis inter Christianos fungi. 10. Vetitum est eorum azymis vesci. Quibus addit Azor: prohibitum esse, accedere ad eorum nuptias, festa, Synagogas, cum eis ludere, saltare, &c. Ratio horum est, tum ut conservetur dignitas Christianæ religionis: tum ut caveantur familiaritas cum Judæis, & periculum perversionis. vid. Laym. *l. 2. t. 1. c. 12.* & 17. Sanch. *l. 2. c. 31.* Fill. *tr. 22. c. 5. n. 128.*

Resp. 2. In decem dictis casibus communicare cum Judæis, ex genere suo videtur esse mortale. Ratio: quia si Clericus id faciat, incurrit periculum depositionis: Laicus verò excommunicationis: (*C. constitut. 17. q. 2.*) quæ non nisi ob peccatum mortale imponi solet. Dixi *ex genere suo*: quia probabile est, vel ob materiæ parvitatem, vel ob necessitatem, aliâve causam rationabilem, (si tamen non sit periculum perfidiæ, nec familiaritatis cum Judæis) sæpe excusari à mortali, aliquando etiam ab omni peccato. Ità communiter. vid. Aut. *suprà cit.* & Bon. *l. c.* item Laym. *l. 2. t. 1. c. 17.*

DUBIUM III.

Quid sit Hæresis?

Respond. Hæresis est error intellectus liber & pertinax contra fidem, in eo, qui fidem suscepit. Ità com. Suar. Becan. *cap. 14. questione 2.* Unde patet, ad Hæresim, uti & Apostasiam, duo requiri: 1. Judicium erroneum, quod est ejus quasi materiale. 2. Pertinaciam, quæ est quasi formale. Porro pertinaci-

ter

ter errare, non est hic acriter & mordicus suum errorem tenere, aut tueri; sed eum retinere, postquam contrarium est sufficienter propositum; five quando scit, contrarium teneri à reliqua universali Christi in terris Ecclesia, cui suum iudicium præferat: five id fiat ex vana gloria, five libidine contradicendi, aliave causa. Ità Sanch. Vafq. Laym. *l. 2. t. 1. c. 13.* & alii com. Ratio est: quia tunc putat, iudicium Ecclesiæ non esse sufficiens fundamentum credendi, quæ est vera pertinacia: quam cum Konink facilius sic explicant alii, eam tunc esse: cum; etsi obiectum fidei credibiliter proponatur, ità ut prudenter de eo non possit dubitare: contrarium tamen iudicet, à quo nolit avelli ullo casu, vel saltèm nisi evidenter convictus, v. Kon. *d. 18.* Unde resolves:

1. Non est hæreticus, qui exterius tantum fidem negat, aut adorat idolum. Ratio est: quia non errat. Neque talis incurrit in foro conscientiæ censuras latis contra hæreticos, etsi in foro externo secundum externa procedatur. Fill. *t. 22. c. 6. q. 4.*

2. Et hæreticus, qui affirmativè de aliquo articulo fidei dubitat, hoc est: iudicat esse dubium. Dixi *affirmativè*: quia negativè tantum dubius, hoc est: suspendens iudicium, per se, & simpliciter non est hæreticus: quia non habet iudicium; ergo nec erroneum; modò tamen non ideo suspendat, quòd virtualiter iudicet, non liquere de certitudine obiecti. Sa, Azor. *l. 8. c. 8. q. 5.* Tol. contra Sanch. & Mald.

3. Nemo est hæreticus, quamdiu paratus est iudicium suum Ecclesiæ submittere, aut nescit, contrarium tenere veram Christi Ecclesiam; esto ex ignorantia etiam culpabili & crassa scientiam suam mordicus tueatur. Laym. *l. c. n. 2.*

4. Nec est hæreticus, qui ità dispositus est, saltèm habitualiter, ut à suo errore esset discessurus, si sci-

rer esse contrarium fidei; dummodo pertinaciam actualem nunquam habuerit. *Ibid.* & Kon. l. c.

5. Rustici, aliique homines simpliciores in Germania, qui hæretici habentur, & tamen pertinaces non sunt, possunt absolvi à suis Parochis. Ratio est: quia non sunt hæretici formales; habentque fidem Catholicam in Baptismo acceptam, quæ non perditur, nisi errando pertinaciter. Laym. *loc. c.*

6. Cum hæresis, & quævis infidelitas, mortalis sit, peccant quoque mortaliter, qui ejus periculo se exponunt, sive conversando, sive conciones audiendo, sive libros legendo. Quæ proinde, si cui periculosa sint, illicita sunt jure naturæ: si verò periculum absit, lectio librorum hæreticorum nihilominus illicita est, jure positivo Ecclesiæ; uti etiam formalis disputatio Laici de fide. Quod posterius tamen in Germania, locisque similibus, ubi Catholici hæreticis sunt permixti, abrogavit consuetudo. Azor. Fill. Bec. Sanch. Bonac. *disp.* 3. q. 2. p. 5.

7. Matrimonium contrahere cum hæretica, etsi per se sit illicitum, habeaturque in Hispania, & Italia mortale, probabile tamen est, ob gravium Doctorum auctoritatem, (Sanch. *de Matr.* t. 2. l. 7. d. 71. n. 5. Azor, t. 1. l. 8. d. 3. c. 3. Reg. tr. 2 l. 32. n. 169. Basilii Pontius *de Matr.* c. 6. v. Card. de Lug. *de Sacramentis in genere.* *disp.* 8. *sect.* 14. n. 220.) in Germania licere, ex gravi causa, salvo tamen jure naturali, & semoto periculo, tum contrahentis, tum prolis; unde de iis initio constitui debet, ut Catholicè educentur. v. Bec. l. 5. c. 19. Dian. p. 3. t. 4. R. 269.

8. Eum, qui lapsus est in hæresim, non teneri in confessione explicare, qualis illa sit, eò quod omnes ejusdem speciei sint, docent Reg. Dian. t. 1. tr. de *circumst.* R. 48. citans alios & Escob. Ex 2. c. 9.

Alii tamen contrarium tenent, quos sequitur Card. de Lugo, *de Pæn.* d. 16 n. 288 & n. 291.

TRA-

TRACTATUS II.

De Præcepto Spei.

PER Spem, quæ est secunda virtus Theologica, intelligitur amor concupiscentiæ erga Deum, quo Deum, & divina, præ omnibus aliis concupiscibilibus, nobis concupiscimus, ità, ut omnia potius parati simus perdere, quàm Deum & Divina. De hac quæritur: quando ejus præceptum obliget?

Resp. 1. Probabile est, præceptum Spei obligare per se, cum primùm homini usum rationis assecuto, Deus & Beatitudo, tanquam finis, ad quem tendere debet, sufficienter est propositus, ità, ut notabili tempore non differat. Ità Bec. c. 17. q. 7. n. 2. Turr. & cæteri comm. Et ratio est: quia sinè actu Spei, nec justificari, nec in justitia divina persistere, nec meritorie operari possumus. v. Schol.

Resp. 2. Præceptum Spei per accidens obligat 1. Quando actus Orationis, Pœnitentiæ, Charitatis, &c. in præcepto sunt, qui sinè prævio actu Spei exerceri non possunt. Ità Aut. cit. & Fill. tr. 22. c. 8. n. 255. 2. Quando quis ità tentatur, ut periculum sit consensûs, nisi animum spe erigat. v. Fill. l. c. t. 2. Laym. l. 2. t. 2. c. 2. Bon. d. 5. q. 3. Unde sequentes casus resol.

1. Mortale peccatum est, sperare, sive amare magis (amore concupiscentiæ) terrena hæc, quàm cælestia: v. g. si quis ità comparatus sit, ut desiderare perpetuò degere in hac vita, & Deo relinquere cælum, si sibi relinquat terram.

2. Mortale itèm est, desperare de consequendo Deo, aut salute, & venia peccatorum, aut mediis ad illam consequendam necessariis, v. g. auxiliis gratiæ, & emendationis vitæ. Quod peccatum ratione parvitatis materiæ non potest esse veniale, cum sit injuriosum misericordiæ Dei. S. Th. q. 10. a. 3. Lay l. 2. t. 2. c. 2. n. 3.

D s

3. Mor-

3. Mortale etiam est, præsumere de misericordia Dei, v. g. cum quis sperat id, quod est impossibile secundum legem Dei ordinariam; ut: si speres remissionem peccatorum, & salutem sine pœnitentia, vel per propria merita, & vires naturæ; vel etiam si quis statuatur perseverare in peccatis, quam diu bene valet, & tamen speret se acturum pœnitentiam ante mortem. S. Th. q. 21. a. 1. Lay. l. c.

Denique mortale est, odisse Deum (odio scilicet abominationis, seu aversionis) v. g. si Deus displiceat tanquam nobis infestus propter vindictam peccatorum. Laym. l. c. Bonac. dis. 3. q. 3.

TRACTATUS III.

De Præceptis Charitatis.

CAPUT I.

An, quando, & quomodo obliget præceptum Charitatis DEI?

Charitas Dei est amor amicitiae, quo Deo bene volumus, & omnia bona ipsi cupimus, obsumamus, & infinitam ejus divinae naturae perfectionem.

Resp. 1. Præceptum Charitatis Dei præcipit Deum super omnia amandum. Patet ex Scriptura. Ratio est: quia finis ultimus plus est diligendus, quam omnia media, quæ ad eum referuntur: non quidem intensivè, (etsi enim hoc deceat, non tamen est in præcepto) sed appetitativè, ita ut nullam creaturam pluris facias, quam Deum; velisque potius omnia perdere, quam Deum offendere, & sic illi malè velle. S. Th. 2. 2. q. 27. a. 3. Az. Sanch. Bec. 2. 2. c. 10.

Resp. 2. Probabile est, præceptum Charitatis DEI obligare 1. Quando homo adeptus est sufficientem cognitionem DEI infinitè boni, à quo omnia sua bona ha-

na hab
teneat
videtur
Th. q.
tem K
notitia
notabi
dicit,
te ang
ex Pet
non m
se. Tr
ut qui
bio, si
pra affi
oblige
bendi
Quand
celebra
contrit
vem te
tet se a
articu
via eli
p. 2. H
1. M
tunc, q
2. M
more a
creatur
3. Pe
um non
nem ult
aliud, v
num.
scilicet

na habet, & cui omnia debet. Ratio est: quia cum teneatur Deo ex filiali amore totâ vitâ servire, id non videtur posse fieri, nisi eliciat actum amoris. Itâ S. Th. *q. 89. art. 6* Nav. Val. & cæt. comm. (Notat autem Kon. *disp. 24. d. 3. n. 50.* non statim post talem notitiam peccare mortaliter, sed tantum, si differat notabiliter, v. g. ultra annum) contra Pálaum, qui dicit, probabile esse, quod non obliget. Si scrupulus te angat, an præcepto huic satisfeceris, docet Escob. ex Petro Hurt. *2. 2. d. 172. f. 1. §. 24.* quod si positivè non meministi te omisisse, tenere possis, te satisfecisse. Trull. tamen *l. 1. c. 5. d. 13. n. 9.* monet expedire, ut quis se in confessione aliquando accuset sub dubio, si fortè præceptum istud violârit, vel alia præcepta affirmativa, de quibus non certò constat, quando obligent, vel violentur. 2. Quando est periculum labendi in odium Dei, nisi actum Charitatis elicias. 3. Quando quis tenetur conteri, v. g. moriturus, aut celebraturus, cui Confessarius deest. Ratio est: quia contritio includit actum Charitatis. 4. Si quis gravem tentationem, præsertim in articulo mortis, putet se aliter vincere non posse. Quibus aliqui addunt articulum mortis absolutè, eo quod tunc securissima via eligenda sit. v. Laym. *l. 2. t. 3. c. 2.* Bon. *d. 3. q. 4. p. 2.* Hurtad. *2. 2. disp. 174. f. 6. d. 17.* Ex dictis resolves:

1. Mortale est, si quis omittat dilectionem DEI tunc, quando præceptum obligat.
2. Mortaliter peccat etiam, si quis amet DEUM amore appetitativè, seu æstimativè minore, quàm creaturas.
3. Peccat itèm contra Charitatem DEI, si quis Deum non diligit principaliter propter se, tanquam finem ultimum omnium rerum, sed tantum propter aliud, v. g. vitam æternam, vel ad evitandum infernum. Quod esse mortale, docet Sylv. & Nav. quia scilicet Deus non diligeretur appetitativè super omnia,

omnia, si aliud ab illo amaretur, ut finis principalis. Addo (*principalis*) quia, ut bene Tolet. l. 4. c. 9. Deus propter retributionem vitæ æternæ amari potest, sed minus principaliter: ut scilicet vitæ æterna, vel alia DEI dona, sint tantum causa movens, ut facilius, expeditius, & ferventius diligatur.

4. Mortale gravissimum omnium est, si quis Deum formaliter oderit odio ininicitiae, seu malevolentiae (amori amicitiae opposito) v. g. si optes Deum non esse, non habere scientiam, potentiam, &c. De his v. Laym. l. c. Bon. l. c. Sanch. l. 2. c. 3. & 5. Reg. l. 27.

CAPUT II.

De Præceptis Charitatis erga Proximum.

Charitas proximi præcipit. 1. Ordinem in eo diligendo. 2. Dilectionem inimicorum. 3. Eleemosynam. 4. Correctionem fraternam. Deinde prohibet 1. Odium proximi. 2. Scandalum. 3. Ne injuria, bellum, aliudve damnum, vel malum inferatur. De quo postremo agitur in Decalogo; de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quis ordo servandus inter personas, quæ diliguntur?

Resp. 1. Ordine Charitatis quisque tenetur post Deum, diligere 1. Seipsum, secundum bona spiritualia. 2. Proximum, quoad eadem bona. 3. Seipsum, quoad bona corporalia. 4. Proximum, quoad eadem. 5. Denique seipsum, & deinde proximum, quoad bona externa. Ita Laym. l. 2. t. 3. c. 1. ex S. Th. & communiter. Unde resolvuntur Casus:

1. Peccat contra charitatem sui, qui salutem suam spirituales, vel corporalem negligit: quod grave est,

est, si fiat finè causa, & cum gravi damno, v. g. mortis, vel gravis morbi. Trull. l. 2. c. 6. d. 1.

2. Nullius boni consequendi causâ licet peccare, etiam venialiter: quia talis vellet sibi malum spirituale. Laym. *ibid.*

3. Tenetur quisque proximo in extrema necessitate spirituali constituto succurrere, etiam cum certo vitæ periculo: dummodo sit æquè certa spes illum juvandi, neque gravius inde malum immineat: v. g. teneris cum vitæ periculo baptizare, vel absolvere moriturum, si alius non adsit, qui id faciat, S. Aug. *lib. de mend. S. Th. q. 26. art. 5. & q. 44. Regin. c. 4.*

Dixi, in extrema: v. g. quâ certò putetur moriturus in mortali: quia in gravi tantum obligatur is, qui ex officio alienam salutem curat, ut Parochus; cui ideo non licet fugere tempore pestis, nisi substituto æquè idoneo. Valent. & Lay. l. c.

4. Ordinariè non licet vitam suam postponere alienæ. Addo, *ordinariè*: quia licet, si sit persona publica, à qua multum pendet: uti etiam pro Repub. pro fide, & religione defendenda; imò etiam pro amico propter Deum dilecto. Less. l. 2. c. 9. d. 6. Laym. l. c.

Resp. 2. Quoad proximos inter se, servandus est hic ordo. 1. Qui melior est, magis diligendus est, ea dilectione, quam comitatur gaudium circa bona possessa, item honor, cultus, & reverentia. Sic v. g. plus diligendus est vir sanctus, quam parens improbus. Ratio: quia est magis conjunctus cum præcipuo objecto Charitatis, quod est Deus. Item parentes magis, quam filii, vel uxor; magisque benefactores, quam ii, quibus benefecimus. Lay. l. c. & comm. 2. Appretiative, & dilectione ea, quâ alteri optamus bonum nondum possessum cum beneficentia, magis diligendi sunt ii, qui nobis sunt conjunctiores, quoad ea bona, quæ sunt debita tali conjunctioni, & in quibus hæc fundatur. Unde resolves:

§. In

1. In bonis pertinentibus ad naturam, & vitam corporalem conservandam, succurrendum est (extra necessitatem extremam) Primò omnium uxori, quia est una caro cum viro. 2. Filiis. 3. Parentibus, & quidem patri præ matre. 4. Fratribus, sororibus, deinde propinquis, domesticis, & familiaribus. Dixi *extra extremam necessitatem*, quia in hac parentibus, eò quòd vitam dederint, præferendi sunt etiam uxori, & liberis. Laym. *ibid.* n. 5. & 6.

2. In rebus pertinentibus ad civilem communicationem, præferendi sunt concives, in bellicis commilitones, in spiritualibus spirituales filii, patres, fratres. Bannez tamen probabiliter docet, parentes carnales, etiam in spiritualibus, aliis omnibus præferendos: quia conjunctio carnalis est fundamentum aliarum conjunctionum. v. Laym. *hic* l. 2.

DUBIUM II.

De odio, & dilectione inimicorum.

Certum est, inimicos aliquo modo diligendos, cum sint proximi. S. Th. 2. 2. q. 25. a. 1. & communiter omnes. Sed quæritur de modo, & an possint odio haberi?

Resp. 1. Quilibet homo, saltèm privatus, tenetur proximo etiam inimico, communia dilectionis signa, & beneficia exhibere ex præcepto; specialia verò ex consilio tantùm, nisi aliunde ratio obligationis accedat. Ità comm. cum Laym. c. 4. ex S. Th. 1. c. q. 25. a. 8. & 9. Dixi 1. *communia*, qualia secundùm Caj. V. *Odium*, sunt, quæ Christiano debentur à quovis Christiano in communi, concivi à concive, cognato à cognato. Ratio autem est: quia ista negare est vindicare injuriam, quod non licet privato. Dixi 2. *nisi aliunde accedat ratio obligationis*, qualis esset, v. g. 1. Timor scandalì ex omissione. 2. Spes salutis inimici. v. Azor, t. 2. l. 11. c. 3. 3. *Necessitas tempora-*

lis, vel spiritualis. 4. Culpæ deprecatio, & exhibitio specialium signorum amoris. Ratio est: quia his casibus, neglectus specialium signorum esset exterior odii declaratio, Laym. l. c. Unde resolves Casus sequentes:

1. Per se loquendo, nemo tenetur ad inimicum diligendum positivo & peculiari actu, neque ad eum salutandum, alloquendum, ægrotum invisendum, mœstum consolandum, hospitio excipiendum, vel familiariter cum eo agendum, &c. quia hæc sunt signa specialia amoris. Fill. t. 28. c. 1. Dico *per se*: quia si omisso scandalosa esset, aut per aliquid horum posses sine tuo incommodo inimicum tibi, & Deo reconciliare, id omittere esset grave: uti etiam, si inæqualis persona soleret alium salutando prævenire, v. g. subditus Prælatum. Laym. l. c.

2. Non licet inimicum excludere à communibus orationibus, v. g. oratione Dominica, & quæ pro communitate instituitur; nec è communibus elemosynis, resalutione, responsione, expensarum mercium venditione. quia hæc sunt communis dilectionis signa: ideoque contra hæc facere, v. g. cognatos omnes invitare, obvios omnes ex vicinia, vel collegio ex consuetudine salutare, solo inimico excluso, est ex genere suo, & regulariter mortale. S. Th. Nav. Lay. ll. cc. Addo 1. *ex genere suo*: quia si levitas materię, aut causa rationabilis excuset, v. g. si pater, vel Superior, filio vel subdito, ob correctionem ea subtrahat ad tempus, leve, vel nullum erit: quia habet jus puniendi. Addo 2. *regulariter*: quia si persona multò major inferiorem non resalutet, v. g. nobilis rusticum, pater filium, non videtur mortale, ut notat S. a, ver. *Charitas*. Bon. d. 3. q. 4. p. 3. v. Azor, p. 2. l. 12. c. 3.

3. Etsi quisvis teneatur inimico veniam legitimè petenti non tantum interiùs remittere, sed etiam

ex-

externa remissionis signa ostendere ; negat tamen Trull. l. 1. c. 5. d. 5. ex Azor, & Fill. teneri statim, postquam offensio est illata : eò quòd sit res violenta, & supra fragilitatem humanam. Non tenetur autem remittere satisfactionem pro damno, si ab eo sit læsus : imò nec eam acceptare, si offerat : sed etiam juridicè potest compensationem petere, dummodo in utroque casu deponatur odium ut docent Valent. Nav. Lay. l. 2. t. 3. c. 4. Quòd si tamen pœna sit valde gravis, verbi gratiâ : capitis, mutilationis, neque læso ex ea commodum proveniat, non videtur ea, deprecante altero, sinè peccato vindictæ posse experi. Similiter, si satisfaciatur, quantum potest, ad id, quod non potest, eum urgere, videtur contra charitatem, ut docet Sylv. & Fill. t. 28. c. 11. q. 9.

Resp. 2. Etsi odium inimicitiae, sive personæ secundum se, & bonorum, quæ in se habet, volendo scilicet illi malum ut sic, sive quatenus illi malum est, ex genere suo sit mortale ; odium tamen abominationis, sive qualitatis, quo non hominem, sed ejus malitiam, vel saltèm personam tantùm quatenus malam, vel nobis noxiam, averfamur, sæpe licitum est, ut docet Kon. n. 29. d. 3. & communiter. Unde resolves sequentes casus :

1. In confessione satis esse, si dicas te grave malum voluisse proximo ; nec opus esse explicare speciem mali, v. g. mortem, infamiam, &c. quòd omnia comprehendantur sub una ratione mali, Caj. Bon. Turr. Trull. l. 1. c. 6. docent probabiliter ; sed contrarium probabilius docent Suar. & Pal. t. 6. d. 4. p. 1.

2. Licet proximo velle malum aliquod, v. g. temporale, (dummodo non sit justo gravius) quatenus id illi bonum est, v. g. morbum, vel adversitatem, ut à peccatis emendetur. Bon. d. 3. q. 4. p. ult. §. 1. ex multis. Cavendum tamen est, nè fiat ex vindicta ; ex qua si

Psal-

Psalmum 108. super inimicum tuum legas, peccas mortaliter. Generatim verò, ob bonum spirituale, proprium vel alienum, licet mala pœnæ, inefficaci affectu, aliis velle: quia cùm in hoc affectu bonum spirituale præferatur temporali, non est inordinatus. v. Less. l. 2. c. 47.

Sic licet, v. g. mortem optare hæresiarchæ, vel publicæ pacis turbatori, ob bonum commune, & multorum; juxta illud *Galat. 5. Utinam abscindantur.* Itèm tristari de eo, quòd dignitates conferantur indignis, vel de sanitate ejus, qui ex illa sumit occasionem peccandi. Itèm mortem, egestatem, aut morbum alicujus desiderare, ut cesser à peccatis, & vitam in melius mutet. Eadem ex causâ Bon. Azor, & Palauz t. 6 p. 1. n. 11. excusat à peccato matrem, quæ mortem filiarum exoptat, eò quòd ob deformitatem, vel inopiam commodè & honestè nuptui tradere eas non possit. Et si verò sibi optare mortem Nav. & cæteri dicant esse mortale; ad evitanda tamen gravia mala, v. g. afflictionem internam, id licere volunt Sanch. Sor. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 92. Ità & Trull. l. 1. c. 6. d. 2. n. 11. excusat scæminam, quæ sibi (vel alteri) mortem optat ad vitandam gravem infirmitatem, mendicitatem, vitam acerbam, &c. vel alia similia mala à marito v. g. inflicta, vel infligenda. Mulierculas tamen ob minimas molestias mortem optantes Dian. loc. cit. mortalis damnat, nisi (ut plerumque fit) excuset defectus advertentiæ, & deliberationis.

3. Privatus, qui averfus ab alio fugit illum, si id faciat, ut eum suo colloquio, & solatio privet, atque ità contristet, & malè illi sit, est odium inimicitiae, & peccatum: si verò nihil mali optando, tantùm fugias, quia naturæ est difformis, vel tibi solet esse molestus, est odium aversionis, & peccatum, si sit irrationabile: quale non erit, si sit persona valde aspera, modò absit contemptus, scandalum, & vindictæ cupiditas. v. Bon. l. c.

E.

DU.

DUBIUM III.

De Præcepto Eleemosynæ, seu misericordie corporalis?

Suppono 1. Hujus præcepti obligationem nasci ex duplici capite: 1. Ex necessitate proximi egentis. 2. Ex persona possidentis bona, vel necessaria, vel superflua.

Suppono 2. Duplicem dari necessitatem proximi. 1. Dicitur extrema, ex qua egenti imminet periculum vitæ, vel etiam gravis & diuturni morbi, secundum Dian. p. 5. t. 8. R. 1. 2. Gravis, ex qua imminet periculum gravis mali, ut captivitatis, infamiæ, gravis jacturæ bonorum, vel statûs; unde fiat, ut difficulter se possit sustentare; v. g. si non possit vivere secundum suum statum, vel si nobilis cogatur alteri famulari, vel artifex, aut vir honestus mendicare. 3. Dicitur communis, quâ laborant mendici triviales. Laym. l. 3. tr. 2. c. 6.

Suppono 3. Bona necessaria, & superflua dici, vel respectu vitæ sive naturæ, vel respectu statûs, vel decentis conditionis personæ; quomodo seculares raro putant se habere superflua, ut docet Lay. & Nav. c. 24. Nam quæ sunt necessaria ad alendos liberos, famulos, honestas donationes, convivia, hospitum tractationem (qualia tamen non sunt, quæ ad quemcumque fastum & pompam quisque sibi requirit) spectatis etiam communibus eventibus, hæredibus, necessitate futura, &c. non sunt superflua.

Resp. 1. Nemo tenetur dare eleemosynam ex bonis sibi ad vitam necessariis, nisi esset persona talis, ex qua penderet salus Reipub. Est communis. Et ratio patet ex ordine charitatis.

Resp. 2. Probabile est, ex superfluis naturæ, & statui teneri aliquem, etiam in gravi necessitate, succurrere proximo, si probabiliter putet alium non sub-

subventurum : idque , ut Azor , t. 2. l. 12. c. 7. Syl. & Fumus volunt , sub mortali , contra Medin. qui vult esse tantum consilii. Ratio est : quia , cum in Scriptura frequenter damnentur homines ob neglecta opera misericordiæ , hæc non sunt restringenda ad extremam , & raram necessitatem. v. Laym. l. c.

Resp. 3. Proximo in extrema necessitate teneris succurrere ordinariè , ex bonis etiam aliquo modo ad statum necessariis. Suar. Laym. *ex communi*. Satisfacis tamen probabiliter , si des cum onere restituendi , quando erit ditior. Vasq. &c. contra Suar. Kon. &c. v. Dian. p. 5. t. 8. R. 5.

Addo : *ordinariè* : quia si majus damnum æstimaretur , te excidere tuo statu , quàm mors pauperis , non tenereris. Azor , l. c.

Resp. 4. Probabile est , quod proximo in gravi necessitate constituto quisque teneatur subvenire , cum modico detrimento proprii statûs : quia parvo suo incommodo tenetur magnum incommodum proximi impedire. Laym. l. c. ex D. Th. Bon. d. 3. q. 4. p. 6. Ex dictis collige :

1. Homines privati non tenentur inquirere pauperes. Vasq. &c. si tamen dubitent de extrema alicujus indigentia , tenentur inquirere veritatem. Sanch. Dian. p. 5. t. 6. R. 39.

2. Nemo tenetur magnam vim pecuniæ dare pauperi , ad pretiosissimam medicinam emendam , vitæ servandæ necessariam , vel ad redimendum à periculo mortis. Sa , & Kon. d. 17. dub. 8. n. 155. Et ratio patet ex dictis.

3. Si proximus tantum egeat usu rei , satis est illam accommodare , v.g. si ab hostibus spoliato vestem commodos , vel vulnerato equum , donec domum revertatur. Laym. Bon. l. c.

Resp. 5. In communibus pauperum necessitatibus , tenetur aliquando dare eleemosynam , qui habet bo-

na naturæ, & statui superflua. Ità commun. D. Th. Suar. Bellar. contra Nav. & Vafq. qui negant teneri. Ratio est: tum quia quisque tenetur diligere proximum sicut seipsum; tum quia alioqui pauperes isti inciderent in necessitatem gravem. Videtur tamen hæc obligatio tantum esse sub veniali, ut rectè Medina: idque si nulla sit justa causa negandi; aliàs sub nullo. v. Laym. Bon. *l. c.* Unde resolvuntur Casus sequentes:

1. Pauperibus trivialibus, etsi ex nuditate, morbo &c. videantur ostendere signa extremæ necessitatis, rarò quis tenetur ex præcepto subvenire, etiam de superfluis: tum quia ferè ad movendos spectatores ista necessitas exaggeratur; tum quia ab aliis juvandi præsumuntur. Malder. Viggers. Dian. *p. 5. t. 8. R. 17.*

2. Si quis dives, & abundans diu neget omnes eleemosynas, cum proposito dandi meliore & commodiore loco, ac tempore, vel egentioribus, vel in alium pium usum convertendi, is non peccat, cum habeat justam causam negandi; si verò talis sinè rationabili causa omnes à se pauperes inhumaniter repelleret, eum dicit Laym. *l. c.* versari in malo statu.

3. Nulli omnino quantumvis diviti, omnes pauperes sinè eleemosyna repellenti, facilè neganda est absolutio; tum ob dubium, & dissensum DD. de hac obligatione: tum, quia vix reperitur, qui causam saltèm apparentem non prætendat; si superflua se habere fateatur. Laym. *Ibid.*

4. Etsi dicta de Eleemosyna danda, intelligantur respectu omnium egentium, etiam peccatorum, infidelium, & inimicorum; damnandi tamen non sunt Magistratus, excludentes à suis civitatibus, justa de causa pauperes peregrinos. Lay. *ib.* Trull. *l. 1. c. 5. d. 10.*

5. Religiosis æquè ac aliis pauperibus debentur ele-

ele-

eleemosynæ; quia eorum paupertas, & necessitas est vera, & iusta, tamen si voluntariè contracta, cum voluntas & causa fuerit rationabilis, & grata Deo. Lorc. Dian. p. 5. t. 8. R. 18. Aliud est de iis, qui sponte sua culpabiliter sunt pauperes, ut vagabundi. *ibid.* R. 19.

Resp. 6. Eleemosyna tantum facienda est ex bonis propriis, & quorum quis liberam habet administrationem. Potest tamen fieri ex alienis, quando proximus est in extrema (vel etiam secundum Less. l. 2. c. 12. in valde gravi) necessitate, & aliunde succurri non potest: tunc enim omnia sunt communia. In communi verò necessitate licet tantum cum consensu domini tacito vel expresso. v. S. Th. 2. 2. q. 12. a. 7. Regin. 286. Fill. Lay. Bon. l. c. n. 11. Less. l. 2. t. 12. Unde resolves:

1. Non licet dare eleemosynam ex bonis obnoxiiis restitutioni, v. g. furto ablati; licet tamen ex acquisitis per opus illicitum (sed non cum iniustitia) v. g. ex lucro meretricum. Ratio est: quia hæc sunt propria; priora non. Bon. *ibid.*

2. Pueris, filiis familias, servis, ancillis, uxoribus, non licet dare eleemosynam, nisi tenuem, in qua parentum, dominorum, & maritorum voluntas præsumitur. Particulares verò casus, in quibus uxor dare potest, v. suo loco *præcepto* 4. & 6. c. 1. d. 4. v. Bon. *disp.* 3. q. 4. p. 6. Dian. p. 5. t. 8. R. 25. ubi ex Hurt. notat: si pater nullas det eleemosynas, posse pro eo dare filium.

3. Tutores & Curatores, & qui habent curam bonorum alienorum, possunt facere modicas eleemosynas ex bonis, quæ administrant, quales nimirum ipsi facere deberent, quorum sunt. Vsq. Azor, Kon. Dian. p. 3. t. 8. R. 35.

DUBIUM IV.

De misericordia spiritali, seu præcepto correptionis fraternæ.

Cor-

Correptio fraternā, est admonitio, quā quis proximum conatur revocare à peccato. De qua certum est, præceptam esse jure tum naturali, quo membra unius corporis se mutuò juvare tenentur: tum divino positivo Matth. 18. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe ipsum.* Bec. 2. 2. cap. 21. Laym. l. 7. Fill. Bon. p. 7. Quæritur autem: quæ sit ejus materia, quos, & quomodo obliget?

Resp. 1. Omne mortale peccatum proximi per se est sufficiens materia, ut hoc præceptum obliget sub mortali. Ità communiter. Et ratio est: quia, cum vitam spiritualement proximi tollat, sufficientem necessitatem correptionis inducit. Dixi 1. *omne mortale*: quia, etsi etiam veniale sit materia correptionis, non tamen graviter obligans, nec nisi facillimè possis. Dixi 2. *per se*: quia si quis ob timorem, verecundiam, pusillanimitatem, putet se non ità strictè obligatum, vel minùs esse idoneum ad corripiendum, videtur tantum peccare venialiter. vide S. Th. 2. 2. q. 32. a. 2. & cæteros suprà cit.

Resp. 2. Præceptum hoc obligat concurrentibus his circumstantiis: 1. Si certò tibi constet de peccato proximi: indagare enim tenetur solus Superior. 2. Si probabile sit non emendasse, nec emendaturum, vel relapsurum: quia eleemosyna egenti tantum danda est. 3. Si alius æquè idoneus non adsit, qui correpturus putetur. 4. Si sit spes fructus: quia desperato fine cessant media. 5. Si sit bona occasio, locus, & tempus opportunum, possisque sinè tuo gravi damno facere. Quòd si horum aliquid desit, præceptum non obligat. Unde patet, ejus omissionem in privatis vel nullum esse, vel levem culpam. v. Bon. l. cit.

Resp. 3. Etsi hoc præceptum obliget omnes, etiam subditos; magis tamen Prælatos. Ratio prioris est: quia omnes sunt commembra, tenenturque sibi externa officia Charitatis præstare. Ratio posterioris est:

est: quia subditi tantum ex Charitate; Prælati verò etiam ex officio, & iustitia tenentur. Unde peccare possunt etiam graviter, veniales culpas non impediendo, si vigor disciplinæ per hoc minuatur. Eademque ferè est ratio de patrefamilias, præsertim erga liberos. Laym. *l. c. n. 5.* Pal. Trull. *l. 1. c. 5. d. 13. & 15.* & cæteri.

Resp. 4. Ordo in correptione servandus est, quem Christus præscripsit *Matt. 18.* scilicet primò: ut corripias in secreto: deinde coram testibus: tum ad Prælatum Ecclesiæ, sive Superiorem deferas. Excipe tamen 1. Nisi præstet Superiori, viro probo, & prudenti, quàm aliis testibus innotescere; prout cautum est in *Regula S. Aug.* 2. Nisi peccatum sit publicum: tunc enim potest publicè corripi. 3. Nisi vergat in grave damnum tertii, aut communis, si superiori non statim innotescat; v. g. si quis proditorem moliat, hæresim occultè spargat: tunc enim immediatè Superiori indicandum; quia commune bonum præferendum est privato. Fill. *t. 28. c. 7. n. 149. & 155. 4.* Quando corripiendus est contentus, ut Superiori statim significetur; ut est apud quosdam religiosos, qui quoad hoc juri suo renuntiaverunt. v. Suar. Bec. Lay. hic. Sanch. Fill. *l. c.* Ex dictis resolvitur:

1. Qui facilè potest impedire peccatum mortale proximi, & ob mali temporalis timorem negligit, peccat mortaliter. Ità Laym. Suar. Sanch. *l. 6. Mor. c. 18. v. Palaum* hic.

2. Si certò constet fratrem perfectè emendasse peccatum occultum, nec ex eo esse ullum periculum relapsus, vel damni, ipsi aut alteri, non licet (etiam in Soc. JESU) denunciare Patri vel Prælato, nisi frater expressè in istam denuntiationem consentiat Sanch. *2. Mor. l. 6. c. 18. num. 40. & 60.* Pal. *de char. t. 6. d. 3. p. 12.* Fill. Trull. *l. 1. c. 5. d. 14.* Suar. Hurt. *d. 163.* & denique C. Lugo, *Resp. mor. l. 4. d. 46.* ubi tamen notat,

in Soc. JESU casum esse rarissimum. Ratio autem est: quia cessat motivum Charitatis, atque adeò ratio denuntiandi; ideòque est peccatum, & quidem, ut C. Lugo. *l. c.* notat ex Suar. mortale ex genere suo, v. *infra l. 4. c. 3. dub. 5.* & Dian. *p. 4. t. 4. R. 71.*

3. Si Superior immediatus se solo possit delinquentem emendare, ita ut nullum periculum damni, vel relapsûs, ipsi vel alteri, vel communitati immineat, videtur peccare manifestando Superiori mediato delictum. Pala. *l. c.* Trull. *d. 16. n. 1.*

4. Prælati & Magistratus tenentur aliquando inquirere subditorum peccata, ut corripiantur: non tamen multùm & curiosè de aliquo in particulari rogare debent, nisi is speciale ejus signum dederit; neque faciliè admittere accusatores spontaneos: quia illi specie boni communis sæpe se quærunt. Hurt. &c. Dian. *part 7. tr. 3. R. 10. & 11.*

5. Episcopi, Prælati Religiosorum, Pastores animarum, tenentur etiam cum suo incommodo, imò aliquando cum vitæ periculo, adhibere diligentiam, quam possunt, ut peccata publica & occulta impediant; quia cum Christo pacti sunt curam & sollicitudinem gregis, pro qua multa ab eo bona accipiunt. Hurt. *t. 2. d. 162. sec. 7. §. 60.* (apud Dian. *p. 7. tom. 3. R. 28.*) atque hanc esse omnium Patrum & Theologorum doctrinam, quam Christus verbo & exemplo docuerat: additque idem esse de Magistratibus, & Concionatoribus. Licèt verò hi non teneantur ad id ex justitia, (sicut Prælati & Magistratus) tenentur tamen peccata publica corripere: (sed non faciliè Prælatorum, & Religiosorum, quorum autoritas ad bonum commune est necessaria) etiamsi non sit spes emendationis. Kon. Hurt. Dian. *l. c. R. 13.*

6. Correptio adhibenda est, non semper statim, sed cùm major fructus speratur. Hinc interdum permit-

ti po-

ti po
Dian.
suffic
terum
ibid. R

Qui

R

t

divur

missio

calion

art. 1

Dixi,

ut si l

ciem

ranti

Sec

accid

alter

pecc

ter a

indir

pecca

nit, a

ad pe

illis

cende

suæ al

pecca

cus. L

Sea

ti potest reiteratio peccati, ut ferventiùs resipiscat. Dian. p. 7. t. 3. R. 29. & 30. ex Reg. Fill. Trull. Neque sufficit semel esse factam correptionem, sed debet iterum iterumque fieri, quamdiu speratur fructus. *ibid.* R. 32.

DUBIUM V.

De Scandalo.

ARTICULUS I.

Quid, quotuplex sit, & quale peccatum?

REsp. 1. Scandalum dicitur peccatum occasionatum; & est duplex: Activum, & Passivum. Activum est, dictum vel factum (quo nomine etiam omissio intelligitur) minus rectum, præbens alteri occasionem ruinæ spiritualis. Ex S. Thom. 2. 2. q. 43. art. 1. Sanch. Azor, Laym. c. 13. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Dixi, *minus rectum*, hoc est: quod vel in se malum sit, ut si loquaris, turpia coram adolescente; vel mali speciem habeat, ut si iusta de causa coram aliis eam ignorantibus, comedas carnes die vetito.

Scandalum Activum aliud est per se tale, aliud per accidens. Per se dicitur, quando directè intenditur alterius ruina, id est: si ideo aliquid fiat, ut aliquis ad peccatum inducatur: v. g. si adulter alienam sollicitet ad adulterium. Per accidens dicitur, quando indirectè & interpretativè tantum causatur alterius peccatum; ut si quid facias, quod tibi in mentem venit, aptum natum esse inducere alterum hic & nunc ad peccatum, & nihilominus facis; ut si coram pueris pecces, vel die vetito carnes comedas, non dicendo, quod habeas veniam. Item, si Clericus domi suæ alat mulierem populo suspectam, esto absit omne peccatum, & peccandi periculum. Vid. Sà. V. Clericus. Laym. Bon. *loc. cit.*

Scandalum passivum, est ipsa ruina, sive peccatum

E s

tum

tum, in quod labitur proximus ex occasione alterius dicti vel facti. Quod dividitur in datum, seu pusillorum, quod oritur ex activo: & in Acceptum, quod non oritur ex activo, sed ex ipsius sumentis malitia: quale erat odium, & invidia Phariseorum in Christum, occasione ejus dictorum vel factorum: unde hoc dicitur Pharisaicum. Ex his patet:

1. Ad scandalum activum non requiri, ut de facto passivum ex eo sequatur; sed satis esse, quod data sit occasio, ex qua naturâ suâ sequi possit: ut si quem inducere velis ad peccatum, qui tamen non consentiat; sicut etiam contrâ, passivum potest dari sine activo. Laym. *Ibid.*

2. Scandalum passivum non esse speciale peccatum; neque addere circumstantiam aggravantem; v. g. qui viso alterius furto etiam furatur, non ideo peccat gravius. Laym. *Ibid.*

3. Non semper esse scandalum, si pecces coram aliis, sed tantum, quando attentis omnibus circumstantiis, tam personæ agentis, quam coram quibus sit actus, potest probabiliter timeri, nè per hunc actum trahantur ad peccatum, qui aliàs peccaturi non essent. Sanch. Laym. *l. 2. t. 3. c. 13.*

4. Omne scandalum activum directè intendens ruinam proximi, esse speciale peccatum contra Charitatem, ut habet communis sententia. An verò idem sit, quando intenditur indirectè, controvertunt Scholastici, & parùm refert ad praxim. Sanch. *l. 7. c. 6. & 9.* Azor, *1. p. l. 4. c. 7.* Bon. *l. c.* Unde resolves hos Casus:

1. Mortaliter peccat, qui alteri dat occasionem ruinæ mortalis, nisi indeliberatio excuset: & sic opus indifferens, vel veniale, sæpe transit in mortale ratione scandali, v. g. si jocosum verbum proferat Religiosus coram fœminis, vel iis, qui inde occasionem peccati mortalis sumere possunt. Lay. *l. c.*

2. Venialiter peccat ratione scandalī, qui alteri dat occasionem ruinæ venialis tantum. Quod verum est, etsi directè illam intendat, & quidem per actum mortalem. Sanch. *l. 1. c. 6. n. 11.* ex communi, contra Suar. Ratio autem est: quia ruina est parva. Et patet à simili, ut si quis per fornicationem intendat furari rem minimam, furtum tantum erit veniale.

3. Scandalizans committit præter peccatum scandalī, etiam peccatum ejus speciei, ad quod alterum inducit; ideoque confiteri debet speciem peccati mortalis, per quod, & ad quod induxit, cum numero inductorum, vel qui probabiliter induci potuerunt. Sanch. Azor, Laym. Bon. *l. c.* Card. de Lugo *de pœnit. d. 16. S. 4.* Dicast. *de Sacr. tom. 2. t. 4. a. 114.* Excipit tamen Card. de Lugo *l. c.* si præter intentionem scandalum dederit. Tamb. *de exped. conf. l. 2. c. 1. §. 9.* ait: quoad inductos sufficere, si dicas: fui multis occasio peccandi meo exemplo. *v. inf. l. 3. t. 6. c. 1. dub. 2.*

4. Etsi is, qui scandalizavit alios, teneatur illis rursus dare bonum exemplum, ut inquit Sà: si quis tamen nudo exemplo suo alios ad furtum induxit, neque alio peculiari modo, v.g. exhortatione, consilio, mandato, est cooperatus, non tenetur ad restitutionem: quando talis inductio est tantum contra Charitatem, non contra justitiam. Idem docet esse Less. si cum Cajo v.g. potites ea intentione, ut ipse consumptis pecuniis furetur. *v. Less. c. 9. d. 2. n. 113.*

5. Non censetur dare scandalum, qui licet publicè peccet, facit id tamen coram iis, qui, vel sunt ita viles, vel infames, aut improbi, ut non censeantur incitari; vel ita probi, ut nemo moveatur ad peccatum v.g. si quis fornicetur coram aliis, qui parati sunt idem facere, nec ejus exemplo moventur: vel si coram mansuetis quis contendat, rixetur, vel alium cædat. Sanch. *1. Mor. c. 6. n. 6.*

6. Non ideo factum aliquod est scandalum, quia
alius

alius incipit de tali homine malè suspicari, aut sentire: quia hic non peccat, si ob sufficientia indicia suspicetur. Secùs tamen est, si incipiat malè sentire de fide Catholica, Clero, Ordine Religioso, vel minùs ad pietatem affici. Unde patet faciliùs dari scandalum ab iis, qui sunt in magna auctoritate, vel pietatis existimatione, quàm ab aliis. Kon. d. 32. n. 33.

ARTICULUS II.

An, & quando scandalum Passivum permitti possit, aut ob illud vitandum, aliquid omitti debeat?

Resp. 1. Permitti non potest absque necessitate, vel utilitate propria, vel aliena. Ratio est: quia tenemur ex Charitate impedire peccata proximi, si id faciliè possimus. Laym. c. 23. ex communi. Unde resolvitur hic casus:

Absque causa non licet petere mutuum ab usurario, vel ab infideli iuramentum per falsos Deos, à concubinario administrationem Sacramenti, vel ut celebret: cùm enim absque peccato id non fit facturus, cooperareris ejus peccato. Suar. Sanch. Trull. l. 1. c. 6. d. 5. n. 15.

Resp. 2. Ex causa necessitatis, vel utilitatis, potest permitti. Patet in dicto casu, qui simpliciter sinè peccato fieri potest; ideòque licet talia petere ex rationabili causa, etsi alter ex sua malitia sit peccaturus. Requiritur autem major necessitas, ut permittatur scandalum pusillorum, quàm Pharisaicum. Itèm major, si plures sint scandalizandi, si timeatur peccatum grave, & deinde, si certò prævideatur, quàm aliàs, Laym. l. c. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.

Resp. 3. Debet permitti, si alioqui propria salus periclitaretur, vel aliis, præsertim communitati, grave damnum immineret. Unde bona spiritualia

ne-

necessaria ad salutem nec debet, nec potest quisquam dimittere ob cujusdam scandalum. Fill. l. 28. c. 6.

Resp. 4. Bona spiritualia, (& secundum Loricam apud Dian. p. 5. t. 7. R. 24. etiam temporalia), non necessaria ad salutem, non tenetur quis omittere, vel differre, ob scandalum Pharisaicum, juxta illud Matth. 15. *Sinite illos, &c.* nisi tamen ex dilatione fructus speraretur. Facilius verò, ac sæpius talia bona differenda, vel etiam omittenda sunt, ob scandalum pusillorum: v. g. ingressus religionis debet differri ob scandalum parentis, si consensus illius brevi speretur. Laym. l. c.

Resp. 5. Ad vitandum grave scandalum pusillorum, quædam præcepta impleri non debent; nisi tamen ommissio esset magis damnosa omittenti. Vide Laym. l. 2. t. 3. c. 13. Ratio hujus est: quia tunc concurrente duplici præcepto, scilicet naturali de cavendo scandalo, & positivo, majus & fortius est naturale. Ex dictis resolvuntur Casus:

1. Prælati Ecclesiastici non tenentur (imò nec possunt) ea, quæ ad bona Ecclesiæ conservanda sunt necessaria, v. g. lites, &c. omittere ad vitanda scandala Pharisaica, imò etiam pusillorum; etsi his prius reddi debeat ratio reſtitutionis. Dian. p. 5. t. 7. R. 24. ex D. Thom. &c.

2. Si fræmina utatur veste virili, vel contrà, tantùm ex levitate, sinè prava intentione, aut periculo scandali, & libidinis, veniale tantùm erit, aliàs mortale: nullum verò, si ex necessitate. Dian. p. 5. t. 7. R. 32. D. Th. Syl. &c.

3. Peccatum, ex quo Confessarium in confessione (ex infirmitate tamen) graviter scandalizandum nō ſi, debes reticere. Laym. l. c. ex Nav. &c.

4. Uxor semel vel iterum debet omittere jejuni-um, ex quo maritus graviter offenderetur, & orietur discordia. *Ibid.*

5. Si

5. Si ituro te ad sacrum die festo, excitanda sit gravis rixa, vel cædes, non teneris ire. *Ibid.*

6. Superior peccata subditi sæpe potest dissimulare, ad vitandas turbas, & majora, quæ alioqui teneretur punire.

7. Mulier, quæ scit, in se, vel in sui aspectu aliquem in particulati scandalizandum, mortaliter peccat, si datâ operâ ei se conspiciendam offerat: adeoque potest, & debet, non tantum publico, sed etiam sacro abstinere die festo, semel aut iterum, ad peccatum illud evitandum. Dixi 1. *aliquem in particulari*: quia ob timorem scandali alicujus ex communitate in genere, vel etiam plurium, abstinere nimis esset difficile, & plenum scrupulis. Dixi 2. *semel, aut iterum*: quia sæpe, nimis esset grave, & durum. Bôn. Sanch. Lay. *l. c. n. 10.* & alii. v. Dian. *p. 7. t. 7. R. 21. & 22.* ubi in contrarium citat aliquos Authores, negantes obligationem prætermittendi rem præceptam, ad evitandum aliorum scandalum.

8. Mulier, quæ ex ornatu, etiam conveniente suo statui probabiliter prævidet aliquem in particulari lapsurum mortaliter, tenetur ad breve tempus eum dimittere, aut talis conspectum fugere. Dixi: *ad breve tempus*: quia ad longum, nimis illi grave foret. v. Dian. *l. c.*

9. Si verò idem timeretur in particulari ex ornatu superfluo, vano, & inconvenienti (quem assumere vanitatis, & placendi causâ, ut videantur pulchræ, & procum facilius inveniant, seclusis aliis, non nisi veniale est) teneretur eum omnino dimittere, etiam sub mortali: quia nullum habet jus ad illum ornatum: & ex altera parte tenetur vitare peccatum alterius, quando commodè potest. v. Sylv. V. *ornatus*. Alii tamen, ut Caj. Nav. *c. 23.* videntur docere, eam tantum teneri sub veniali, (sed minus probabiliter quando in particulari lapsus prævidetur, & brevi

tem-

tempore abstinendum est) qui etiam cum Azor, Lessl. & Bon. excusant à mortali eas, quæ ex consuetudine loci media ubera deregunt, fuco, pigmentis, alienis crinibus utuntur: dummodo non aliorum lasciviam sed tantum majorem pulchritudinis ornatum intendant, absque alio fine mortali, aut lege particulari id sub mortali prohibente. Addunt tamen, fore grave, & mortale peccatum, hujuscemodi morem detegendi pectus, vel tenuiter tantum tegendi, ubi non est, introducere. Nav. n. 19. Lessl. 112. Laym. l. c. &c. vid. Bon. de Matr. q. 4. p. 6. n. 17.

10. Si mulier non in particulari, sed in genere tantum aliquos in se scandalizandos putet, modò eorum lasciviam non intendat, nec ei placeat, (licet ei placeat, quòd laudetur ut formosa) non videtur teneri abstinere ab illo ornatu, etiam superfluo, sub mortali, v. g. fucando faciem, imò etiam denudando ex communi consuetudine pectus: nisi tamen denudatio, vel ornatus esset valde turpis per se, ac directè ad libidinem provocans. Ratio est: tum quia est scandalum potiùs acceptum, quàm datum, & ornatus ille, ac pulchritudo remotè tantum ad peccatum provocat, ut docent Lay. & Bon. tum quia nimis grave esset isti sexui, præsertim si maritum quærunt, perpetuò sic abstinere; cum illa occasio sit universalis, & perpetua: nec formosiores unquam licitè irent foràs, cum pulchritudo naturalis plùs noceat, quàm artificialis. Plura de hac re v. apud Dian. t. 1. misc. R. 30. Baldel. l. 3. d. 5. n. 13. Interim fœminam nudum pectus gerentem non mala intentione, etsi quidam excusent à mortali, ego tamen, inquit Sanch. difficilè absolverem. Et certum est, quòd Confessario incumbat, hujusmodi ornatum dissuadere, & deterrire ab eo. v. Sa. V. ornatus &c. ll. cc.

11. Peccant etiam graviter, qui componunt, describunt, repræsentant, vel pingunt turpia, & ad libi-

bidinem provocantia. Bonac. Sanch. & Fill.

Resp. 6. Potest aliquando permitti proximi ruina, quando is paratus est ad malum, & alter non intendit, ut peccet, sed tantum non auferendo occasionem, permittit unum peccatum, nè fiant plura, ita ut permissio sit impeditiva majoris mali. Unde resolves:

1. Hero licet non auferre occasionem furandi filiis, aut famulis, cum eos nihilominus ad furandum propensos, & paratos novit, ut sic deprehensi puniantur, & resipiscant: tunc enim rationabiliter permittit furtum unum, ut evitentur plura. Sanch. Laym. Bon.

2. Probabile est, non licere talia ultro ponere, aut iis objicere: quia positivè concurreret ad peccatum; & non tam auferret occasionem, quam poneret. Sa. v. peccatum, & Sanch. qui ex eadem causa docet, non licere marito dare uxori animum adulterandi; vel adultero, ut tentet uxorem. Interim probabiliter contrarium docet Laym. l. 2. tr. 3. c. 13. Quod confirmari potest exemplo Judith, quæ vix aliter videtur fecisse, c. 9. Cum enim sciret permissionem libidinis in Holoferne fore impeditivam malorum, posuit ei occasionem, nempe ornatum suum, alioqui licitum; & tamen communiter censetur in hoc non peccasse. v. Bon. d. 2. q. 4. p. 2. Palaum hic.

ARTICULUS III.

An liceat alterius peccato materialiter cooperari?

Resp. Cooperari tantum materialiter, subministrando solum materiam & facultatem peccandi, vel exhibendo objectum, licet, si sequentes conditiones adsint: I. Si tuum opus, vel cooperatio sit secundum se bona, vel saltem indifferens. II. Si bona intentione, & rationabilis ex causa fiat, & non, ut

juves

juves alterum peccare. III. Si alterius peccatum impedire nequeas, aut saltèm non tenearis, propter causam rationabilem.

Circa quam norant Sanch. & Laym. etsi ejus gravitas certâ regulâ definiri nequeat, sed prudentis judicio metienda sit; tantò tamen graviozem requiri, 1. quantò gravius est peccatum, cujus occasio datur. 2. quantò probabilius est, te non cooperante, alterum non peccaturum; aut quantò certior est affectus peccati. 3. quantò propinquiùs tua cooperatio peccatum attingit. 4. quantò minus juris habet ad tale opus. 5. Denique quantò magis peccatum cum justitia pugnat, idque propter damnum tertii. Laym. l. 2. t. 3. c. 13. Unde resolves hos casus:

1. Hoc modo licitè materialiter cooperatur sponsa contrahens cum sponso, quem scit Sacramentum accipere in peccato mortali. Sciens verò eum habere votum castitatis, peccat contrahendo cum ipso: quia ad contractum illicitum concurrir. Lay. l. c. ex Sanch. l. 7. de Matr. d. 11. n. 18.

2. Licitè quoque post matrimonium contractum materialiter cooperatur conjux, si conjugii obstricto voto castitatis reddat debitum: imò ad id tenetur ex justitia, si eum exigentem non possit à proposito avocare. *Ibid.*

3. Similiter Parochus Eucharistiam licitè potest, & debet ministrare peccatori, & excommunicato, & hæretico occulto, si petat publicè: imò Confessarius præbere debet petenti, etiam privatim; si ex sola confessione ejus peccatum novit. *Ibid.*

4. Excusantur à peccato famuli, si rationes sui famulatùs præstent quædam obsequia, quæ sinè gravi suo incommodo negare non possint; ut v. g. vestiant dominum, sternant equum, comitentur ad lupanar, meretrici deferant munera, eidem venienti aperiant ostium: quia hæc tantùm remotè se ad peccatum ha-

bent, & sinè iis peccatum fieret. Unde tamen non sequitur, alteri cuivis licere ea præstare. Bon. p. 11. n. 26. Azor, t. 1. l. 12. c. ult. q. 8. Laym. l. 2. t. 3. c. 13. Sanch. l. 1. Mor. c. 7. n. 21.

5. Ad ea opera, quæ propinquiùs se ad peccatum habent, aut juvant, v. g. subjicere humeros, admove-
re scalas hero per fenestram ascendenti ad concubi-
nam, deferre litteras amatorias ad meretricem, co-
mitari ad duellum, &c. non sufficit communis ratio
famulatus, sed exigunt majorem necessitatem, & cau-
sam, ut licitè fiant : v. g. periculum gravis, aut sal-
tèm notabilis damni, si detrectent. *Ibid.* Hæc doctri-
na jam rejicitur ob damnatam ab Innocentio XI. pro-
pos. 51.

6. Ob simile periculum exausantur ut plurimum
caupones, & propolæ in locis, ubi Catholici vivunt
mixti hæreticis, qui ministrant, aut vendunt carnes
die jejunii comesturis: itèm vinum ebriosis, dum
postulant, etsi sciant eos à peccato non excusari : quia
plerumque peccatum æquè fieret, subministrantibus
aliis, & ipsi damnum notabile paterentur, dum pau-
latim nemo ad eos veniret. Sanch. l. 1. c. 7. Bonac. &c.
Quòd si tamen hæ rationes non adessent, non excusa-
rentur. Unde non licet ea patrifamilias (ut nec cœ-
nam die jejunii) ministrare suæ familiæ; neque cau-
poni illi, præter quem non sunt alii: nisi tamen alia
gravior causâ cogeret. *Ibid.*

7. Ea, quæ ad peccatum proximè concurrunt, vel
inducunt, vel cum justitia pugnant, etsi ex genere
suo sint indifferentia, v. g. hero alterum occisuro
gladium dare, ostendere illum, qui ad necem quæri-
tur, compulsare campanam (sinè scandalo tamen)
ad concionem hæreticam, meretricem, etsi condu-
ctam, ac paratam, è domo evocare, & ad herum dedu-
cere, furti scalam applicare, gerenti injustum bellum
dare mutuas pecunias, hæretico domino vendere pa-
gum,

gum, gravissimam causam requirunt, hoc est: metum tanti mali, quod secundum leges charitatis nemo teneatur subire ad evitandum malum alterius: v. g. si aliàs occidendus esset. Lay. l. 2. t. 3. c. 13. n. 4.

8. In civitatibus, in quibus id vitandi majoris mali causâ permissum est, licet domum locare usurario, (excipitur tamen jus alienigenarum) & meretricibus: maximè si alii conductores desint; nisi tamen meretrices graviter nocerent vicinis honestis, vel ob situm ansam majorem darent peccatis. Sanchez l. Mor. c. 7. Bon. l. c.

9. Excusantur à mortali, imò etiam veniali, si causa adsit, artifices, qui faciunt, aut vendunt res indifferentes, quibus quis bene potest uti, licet plurimùm abutantur, v. g. aleas, fucos, gladios. Ratio est: quia remotè tantùm ordinantur ad peccatum, & simpliciter impediri non possunt. Quòd si tamen abusus esset contra justitiam, non liceret; v. g. si occisuro dares gladium ob magnum pretium, quod offert; itèm, si quis sciat, hunc innocentem non pervertendum, nisi per has suas merces: quia modicum lucrum certæ salutis alterius est postponendum. Sanch. loc. c.

10. Excusantur etiam, qui ob justam causam vendunt agnum Judæo, vel infideli, usuro ad sacrificium. Itèm, qui Judæorum Synagogas, hæreticorum templa, legitimo Magistratu permittente, ædificant, vel restaurant: præsertim si fieret æquè sine ipsis. Nav. l. 5. cens. 1. de Judæis. Laym. l. 2. t. 3. c. 13. n. 4. Venenæ autem vendere, nisi iis, qui bene usuri putantur, v. g. ad confectionem colorum, vel medicinam, non licet. v. Sanch. l. Mor. c. 7. Unde venditio veneni, quod non servit nisi ad hominis occisionem, simpliciter est mala.

11. Christiani captivi ex gravi metu, in triremibus Turcarum, vel hæreticorum, licitè remigant contra

Catholicos : farcinas , machinas , arma ad bellum necessaria convehunt , propugnacula ædificant , &c. Ità probabiliter Less. Sanch. Suar. Laym. *l. 2. t. 3. c. 12.* contra Tol. & alios , qui docent peccare mortaliter. Quòd si tamen eo loco res esset , ut hæc negantes magno periculo classem Christianam eriperent , vel victoriam conferrent , tenerentur tantum bonum vitæ suæ anteferre. Suar. Less. Sanch. *l. c.*

12. Incolæ urbis vel provinciæ , quam Tyrannus occupavit , licitè manent inter iniquos possessores , eosque cogente imperio juvant excubiis , fossione , contributione ; idque ex legitimi Principis præsumpto consensu : ex quo etiam talia obsequia licitè promittunt cum juramento , ad majora mala sua , & legitimi Principis declinanda. Laym. *l. c. n. 5.*

13. Nautæ & aurigæ Catholici in Hollandia etiam sinè gravi metu , si absit prava intentio , licitè vehunt annonam ad castra hæreticorum , si adsint alii , qui illis cessantibus facerent : quia nisi id faciant , excludentur omni lucro , tanquam osores boni publici. v. Less. *l. 2. c. 19.* Sanch. *l. 1.*

c. 7. Fill. t. 22. c. 5.

LIBER

LIBER III.

De Præceptis Decalogi, & Ecclesiæ.

TRACTATUS I.

De Primo Præcepto Decalogi.

HUjus præcepti, prout est affirmativum, materia propria sunt actus virtutis Religionis. Est autem hæc Virtus moralis, quâ interior & exterior cultus Deo debitus exhibetur. Actus ejus internus est animi submissio, quâ infinitam Dei excellentiam veneramur. Externus est, quo internum testamur sacrificium, &c. de quibus vid. Schol. 1. 2. & 3. parte. Prout verò est negativum, prohibet vitia Religioni opposita: quæ quia opponuntur virtuti inter morales præcipuæ, sunt peccata, post ea, quæ contra virtutes Theologicas committuntur, gravissima, & ex genere suo mortalia. Sunt autem duplicia: alia quæ opponuntur per excessum, ut Superstitio cum suis speciebus: alia per defectum ut Irreligiositas cum suis.

CAPUT I.

De Superstitione, & speciebus ejus.

DUBIUM I.

Quid sit, & quoruplex?

RESP. 1. Superstitio, est falsa religio, seu cultus vitiosus veri vel falsi Numinis. Less. Et convenit cum definitione communi ex S. Thom. quâ dicit esse vitium, quod religioni opponitur secundum excessum

sum. Dicit, *per excessum*: non quòd Deus nimium coli possit, aut majore honore, quàm dignus sit; sed id intelligitur secundum circumstantias; eò quòd exhibeas cultum, vel quem non debes: veleo modo, quo non debes: vel illi, cui non debes.

Resp. 2. Superstitio est duplex: alia cultus indebiti, sive incongrui, quo verus Deus, sed modo indebito colitur, tribuendo ei cultum falsum & perniciosum, vel superfluum, qui nimirum sit contra, vel præter Ecclesiæ consuetudinem, ac præscriptum. Alia est ratione rei cultæ: cum scilicet cultus Deo debitus, falso Deo, vel creaturæ defertur. Et hæc subdividitur in Idololatriam, Divinationem, & Vanam observantiam; ad quam Magia vel revocatur, vel potius quartam speciem constituit. Lay. lib. 4. t. 10. c. 1. ex S. Th. q. 92. art. 2. Ex quibus resolves:

1. Superstitionem cultus falsi committit, 1. Qui Deo nunc offert cultum per cæremonias veteris legis, v. g. circumcisionem, immolationem agni, &c. quia significant Christum adhuc venturum, & nondum venisse. 2. Laicus, qui Deum colit tanquam publicus Minister Ecclesiæ, v. g. sacrificando, absolvendo &c. quod semper esse mortale docet Suar. *de rel. l. 2. de superst. c. 2.* 3. Is, qui sua autoritate proponit aliqua facienda, tanquam ordinata ab Ecclesia ad Dei cultum. 4. Qui falsas reliquias proponit, vel miraculum factum esse per aliquam imaginem, vel se habuisse has vel illas revelationes fingit, sive ad faciendum lucrum, sive ad devotionem augendam. 5. Qui, ut populum moveat, fingit miraculum aliquod, vel historiam reperiri in Scriptura Sacra, &c. Et hæc superstitio, etsi sit ex genere suo mortalis, quia primæ veritati injuriam irrogat, & religionem fundat in mendaciis: sæpe tamen excusatur ignorantia, vel simplicitate. Less. l. 2. c. 48. Sanch. 2. Mor. cap. 37. Nav. c. 12. Laym. l. c. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.

2. Su-

2. Supersticio cultûs superflui, v. g. 1. Cæremonia audiendi Missam ante ortum solis, cum certo numero, situ, ordine cereorum; vel Sacerdotis, qui dicatur Joannes; vel qui habeat staturam Christi, &c. quia hic cultus est ex se ipso inanis, & ad spiritum excitandum inutilis. 2. Jejunare die Dominico, cum non jejunas aliis diebus. Itèm in Missa contra rubricam plures formare cruces, pluries dicere *Alleluja*; dicere *Gloria*, vel *Credo* contra rubricas, aliàsve cæremonias demere, vel addere (etsi fiant ex devotione: hæc enim corrigenda est) quia sunt præter Ecclesiæ consuetudinem. Hæc tamen & similia bona intentione facta, venialia tantum sunt ordinariè, ut docet Tol. Less. l. c. d. 1. Navarr. & Laym. quia est materia levis, & actio ex se non mala, & multa excusat simplicitas. Quod si tamen ex se mala esset, ut: si rem furtivam offeras, turpia verba in templo canas, ore vel organo notabiliter lascivam, vel ad impuritatem provocantem vocem edas, est supersticio verè mortalis, ut Laym. l. c. ex comm.

DUBIUM II.

De Divinatione.

Quid, & quotuplex sit?

REsp. 1. Divinatio est, cum quis opem dæmonis tacitè, vel expressè invocat, ut noscat res contingentes, & liberè futuras, alitèrve occultas, & naturaliter incognoscibiles. Quæ si sint tales, quas solus Deus scire potest, involvitur tacita Idololatria, quod dæmoni tribuatur cultus Divinus: si verò sint tales, quas dæmon naturaliter scire potest, (nam ex signis, aliisque modis, occultissima quæque cognoscere potest, etiam plurimas hominum cogitationes, & res futuras, ut v. Delr. l. 4. c. 2. q. 2. Sanch. 2. Mor. c. 18.) nihilominus illicita est, eò quod commercium habeatur cum Dei jurato hoste: quod importat quan-

dam prodictionem, & apostasiam à Deo; ac fortè etiam, ut vult Suar. contra Valent. superstitionem. v. Laym. c. 3. Bon. p. 3. S. Th. 2. 2. q. 5. art. 1.

Resp. 2. Divinatio est duplex: una, in qua est invocatio vel pactum expressum cum dæmone: & generali nomine dicitur Necromantia; ut: cum dæmon occulta docet per puthones, arreptitios, præstigias, per personas mortuorum, vel vivorum apparentium, aliæve signa in aëre, aqua, igne, speculis. Alia est, in qua tantum est invocatio vel pactum tacitum, seu interpretativum; ut: cum ex lineamentis corporis, vocibus, garritu avium, & similibus, quibus se dæmon immiscere solet, quæritur cognitio, ad quam ea sunt improporcionata. D. Thom. q. 95. Cum verò utriusque speciei variæ rursus sint species, eas hic omitto; quòd secundum sententiam communioem, in genere moris non differant, nec specialem habeant malitiam, ideoque in confessione non sit opus explicare, an v. g. facta sit divinatio ex speculis, aëre, mortuo, &c. Exprimendum tamen necessario est, utrum invocatio, sive pactio expressa, an tacita intervenierit; quia sive hæ mortaliter inter se specie differant, sive non, notabiliter tamen mutant iudicium Confessarii. v. Lay. l. c. Sanch. l. c. Less. l. c. d. 5. Delr. l. 4. disp. 4. c. 2. Bon. q. 5. p. 4.

Resp. 3. Divinatio, quæ fit per pactum expressum, & quæ dæmon expressè invocatur, excusari non potest à mortali: eam verò, quæ fit per pactum tantum implicitum, aliquando excusari à mortali quidam afferunt, videlicet tunc, cum vel intereedit simplicitas, & ignorantia non crassa, nec affectata, vel fides certa non adhibetur, sed tantum timor quidam, aut suspicio concipitur eventus futuri. Laym. l. 4. tr. 10. c. 3. Sanch. Less. Suar. Cajet. Bald. t. 2. l. 4. d. 3. n. 22. &c. eò quòd tunc superstitiosa verè non sit, cum intentio non sit talis. v. Suar. Less. Sanch. Laym. Cajet.

Nav.

Nav.

21. d.

Cafus

1. E

pactum

nem i

quod f

2. I

impro

scend

mon a

hibitio

vanita

præter

cet Su

3. N

bus, d

natas,

cium i

testatio

talibus

ut præ

4. M

dit præ

ut hor

panda

5. S

dear, u

regular

Suar. S

6. E

quid or

neris, v

nium: v

niat, qu

7. C

Nav. Sayr. Valent. & Tanner. *d. 5. de rel. q. 7. d. 1. n. 21. & dub. 2. n. 25.* Ex dictis resolvuntur sequentes Casus :

1. Expressè censetur invocare, seu convenire, & pactum facere cum dæmone, qui vel verbis dæmonem invocat, vel saltèm facto aliquid usurpat, per quod scit, aut purat dæmonem cooperari.

2. Is verò tacitè paciscitur, qui vanis, & naturaliter improporionatis mediis utitur ad aliquid cognoscendum, vel efficiendum. Neque requiritur, ut dæmon aliquando pactus sit, se ad talis vani medii adhibitionem concursurum: eò enim ipso, quòd quis vanitatibus iis utitur, dæmon se immiscet; licèt præter intentionem utentis sit eum invocare, ut docet Suar. Less. & Sanch. *ll. cc.*

3. Non excusatur à peccato, qui utendo talibus rebus, de quibus constat esse naturaliter improporionatas, protestatur, se nullum cum dæmone commercium intendere: quia reipsa facit contra suam protestationem. Cùm enim nec Deus, nec Angeli boni talibus se misceant, dæmon implicitè iis invocatur, ut præter citatos docent Lay. & Bon. *ll. cc.*

4. Neque is excusatur, qui talia media utilia credit propter experientias: quia has dæmon procurat, ut homines paulatim illaqueet, & ad similia usurpanda inducat. Vide Sanch. 2. *Mor. c. 38.*

5. Si quis ab astris, somniis, similibusve ità dependeat, ut omnes penè actiones suas, & vitam juxta ea regulare velit, eum mortaliter peccare docent Less. Suar. Sanch. *l. c.*

6. Ex talium observatione semel atque iterum aliquid omittere, ad quod alioqui sub mortali non teneris, veniale tantùm esse censet Caj. & Arm. V. *Somnium*: uti & subinde timere leviter, nè ità sit, aut eveniat, quod protendunt, ut notat Suar. *sup. l. c.*

7. Communiter, & ut plurimùm, in similibus, in

quibus tacitum tantum est pactum, venialiter tantum peccari, docent consequenter Doctores supra citati, & mox citandi: quia communiter ferè aliquid istorum intervenit, quæ à mortali excusare dicunt, ut v. g. quod fides integra non adhibeatur. Sanch. *l. c. n. 23.* Caj. *in summ.* Armil. &c. Rectè tamen notat Delrio, esse semper rem valde periculofam, juxta illa suas actiones dirigere, etiam non credendo. v. Sanch. *l. c.*

8. Licita est, 1. Physiognomia, quæ ex vultu, dispositione, & habitudine corporis, & membrorum. 2. Chiromantia, si ex lineis, & partibus manuum, consideret temperiem corporis, imò etiam animi propensiones, & affectus probabiliter conjectet. 3. Item divinatio, quæ ex somniis conjectat hominis complexionem, & hinc affectiones animi diurnas. 4. Item illa, quæ ex avium, piscium, aliorumve animalium voce, motu, aliisve actionibus, naturales aliqui effectus prænunciantur, futuri ut plurimum, v. g. serenitas, pluvia, &c. 5. Astrologia naturalis, quæ effectus corporeos & naturales, ut ventos, eclipsin, fertilitatem, salubritatem, morbos, & similia prædicat, quæ ad medicinam, vel agriculturam conducunt: imò etiam cum ex puncto nativitatis, sive heroscopo, probabiliter prædicat complexionem corporis, & affectiones animi. Quia hæ divinationes omnes naturales sunt, & mediis proportionatis utuntur. Less. *l. 2. c. 43. d. 7.*

9. Illicitæ verò sunt omnes prædictæ divinationes, si ex iis aliquid nosci, aut prænuntiari intendatur circa ea, ad quæ proportionata non sunt; ut circa effectus contingentes, & liberos; ut quæ à Deo pendent, ut circa statum animæ, dona gratiæ, divitias, honores, fortunam, nuptias, statum vitæ, & similia, quorum electio voluntaria est, & à libera hominum voluntate pendet: itemque de rebus occultis, ut fur-

to,

to thesauro abscondito. v. Less. *l. c.* & Bon. *d. 3. q. 5. p. 3. n. 11.* Suar. Sanch. *l. c.* Bon. *n. 11.*

10. Peccant, qui Ægyptios de fortuna consulunt: & quidem, si fiat cum firma fide & scandalo, &c. mortaliter: si verò causâ curiositatis, vel risûs, ut sit communiter, venialiter tantum. Fill. & Sanch.

11. Superstitiosa est divinatio, quæ sit per sortes divinatorias, ad furtum vel occultum aliquid cognoscendum, quasi sortibus vis aliqua divina insit; ut: si quis v. g. ex taxillorum projectione, & dispositione divinet, quis sit obtenturus victoriam, beneficium, &c. Idem ferè est de sortibus consultoriis, quibus inquiritur, quid in hac, vel illa re sit agendum. Dixi, *ferè*: quia aliquando hæ licitæ sunt, quando causæ necessitas, & honestas exigit; aptiorque modus dubium vincendi non apparet: dummodo fiant præmissa oratione, cum debita reverentia; & indicium non expectetur, nisi à solo Deo: ut v. g. si quis hærens in bivio aliter quoad viam se determinare non possit; vel divino instinctu, aut jussu fiant, ut 1. *Reg. 10.* in electione Saulis contigit. Fill. Sanch. Bon. *l. c.*

12. Sortes divisioræ sinè superstitione, & plerumque licitè fieri possunt, sive ad honestum ludum, sive ad hæreditatis divisionem, sive ad litis compositionem, dummodo litigantes, qui æquale jus habent, consentiant: quia nihil aliud continent, quàm contractum inter eos, qui ad aliquam rem jus habent, ut illius sit, cui fors obtigerit. Sic etiam, si plures mortem meriti sint, nec expediat omnes pueri, sorte definiri potest, quis ex iis sit occidendus. Dixi *plerumque*: tum quia in electionibus Ecclesiasticis sunt illicitæ, ut Laym. *l. 3. t. 4.* & Bon. tum quia officia secularia, non sorte, sed secundum personarum aptitudinem sunt dividenda, etsi inter plures æquè aptos, & dignos sorte agi possit, vid. Less. *c. 43.*

13. Potest excusari à superstitione, qui modo illicito futura se velle divinare ostendit joci causâ. Ratio est: quia non est actus superstitiosus, nec affectatio cognitionis Deo propriâ, sed tantum vanitas aliqua. Suar. & Sanch. Regin. l. 17. n. 170.

DUBIUM III.

Quid, & quotuplex sit Idololatria?

Resp. 1. Ea est, quando tribuitur honor creaturæ sicut Deo. D. Th. q. 94. art. 1. Id verò fit, ut docet Less. l. 2. c. 43. non tantum sacrificio, sed etiam quovis signo honoris, quo quis creaturæ tanquam Deo se submittere intendit, v. g. genuflexione, suffitu, detectione capitis ad statuam Jovis.

Resp. 2. Idololatria est duplex: alia materialis, sive simulata, ut: cum quis sine interno affectu, ex metu mortis, cultum idolo exhibet. Alia formalis, ac propria: eaque vel perfecta, ut: cum quis adorat idolum, quod ex infidelitate putat esse Deum; vel imperfecta, cum quis vel ex odio Dei, vel ex affectu aliquid à Dæmone, aliâve creatura obtinendi, ipsi quasi Deo cultum defert. Laym. l. c. ex S. Aug. & S. Th. Unde resolves:

1. Idololatria aliquando conjungitur cum infidelitate, vel hæresi, cum scilicet creatura adorata in intellectu habetur pro Deo; aliquando non.

2. Idololatria etiam materialis & ficta, est grave, & mortale peccatum: quia est saltem mendacium perniciosum, & contra religionem: sæpe etiam contra confessionem fidei externam. Sanch. l. 1. c. 37. n. 21. Azor, 1. p. l. 9. c. 11.

3. Idololatria imperfecta, ob malitiam voluntatis, est peccatum gravius, quam perfecta. vid. Laym. l. 4. c. 10. c. 2. Sanch. l. c.

DUBIUM IV.

Quid, & quotuplex sit Vana Observantia, & unde colligatur?

Resp. 1. Ea est superstitio, quâ medio aliquo improporcionato, & à Deo non instituto, procuratur aliquis effectus, v. g. sanitas, scientia &c. S. Th. 2. 2. q. 96. art. 1. Bon. & alii. Differt autem à divinatione, quòd hæc tantum ordinetur ad occultorum cognitionem, illa verò ad effectum externum. Convenit cum eadem, quòd utraque nitatur pacto dæmonis, eique tribuat perfectionem propriam Dei. Unde quæ de divinatione dicta sunt, proportionaliter huic accommodari debent.

Resp. 2. Dividitur 1. sicut divinatio, in eam, quæ ex pacto expresso cum dæmone, & in eam, quæ ex implicito pacto procedit. 2. Dividitur communiter in quatuor species: *Prima*, dicitur Ars notoria, quæ inspectione certarum figurarum, vel certo aliquo jejuniis, oratione, &c. utitur ad scientiam, repente ac sine labore acquirendam, ut faciunt Anabaptistæ. *Secunda* dicitur Magia, (quod nomen alioqui generale est) quæ versatur circa corpora variè immutanda, aliòsque effectus mîros. *Tertia*, est observatio eventuum, quæ ex consideratione alicujus eventus conjicitur, quid sit futurum; ut v. g. si ex eo, quòd casu occurrat vulpes, canis, aut cadaver, certa imminere credat, & inde actiones suas moderetur. *Quarta*, dicitur observatio sanitatum, cum adhibentur quædam signa, orationes, certus numerus crucum, sacra verba, &c. velut necessaria, & efficacia ad pellendos morbos. Idem est de gestatione reliquiarum cum vana circumstantia, v. g. in tali capsâ, tot diebus, cum tali herba, &c. Sanch. c. 40. n. 18. Fill. 1. 14. c. 6. n. 257.

Resp. 3. Vana observantia, sicut divinatio, est peccatum

catum mortale ex genere suo. Ratio est: tum quia tribuit honorem divinum creaturæ, expectando ab ea, quod à solo Deo expectari debet: tum quia niti-
tur pacto cum dæmone. Less. Bon. q. 5. p. 4. & alii.
Nec potest excusari à mortali ex parvitate materiæ:
quia simpliciter, & in omni materia usurpatur co-
gnitio, aut virtus Dei propria. Aliunde tamen fieri
posse, ut non sit mortale, docent Auth. suprâ cit. *dub.*
2. *res.* 3. 1. Ratione ignorantia, si pactum sit simplici-
tum tantum. 2. Si non adhibeatur fides, licet timea-
tur ita esse, vel futurum. Vide dicta de divinatione
dub. 2. Resp. 3. *casu* 7. & Less. *dub.* 8. n. 53. & 66.

Resp. 4. Vana observantia cognosci potest 1. Ex
insufficiencia causæ adhibitæ ad effectum; si nimi-
rum nec habeat naturalem virtutem, nec de superna-
turali legitime constet. 2. Ex adjunctione falsæ, vel
vanæ circumstantiæ, ut v. g. si flagellatio fieri debeat
certâ horâ, numero, manu, flagro serico; si nomina
adhibeantur ignora, vel characteres peregrini, ver-
ba falsa, vel apocrypha, v. g. Christum habuisse fe-
bres, vel spasnum, &c. Item si ponatur vis in modo
scribendi, v. g. Evangelium S. Joannis à virgine ori-
ente sole, &c. 3. Si effectus statim evanescat, &c.
Deltio l. 2. q. 5. Sanch. c. 40. n. 43. Ex dictis resol-
ves:

1. Superstitiosum est 1. Sumere aliquam potionem
vel bolum, vel quidvis aliud usurpare, ad scientiam
aliquam subito acquirendam. 2. Gestare amuleta,
ligaturas, involucra, falsis characteribus consignata,
contra vulnera, vel subitam mortem, nè possint læ-
di, vel nè sanguis effluat, vel ad conciliandam invi-
sibilitatem, impenetrabilitatem, amorem, fortunam,
nocumenta, & maleficia. 3. Ex casu fortuito conjice-
re de eventu, v. g. sibi aliquid boni vel mali eventu-
rum; ut si manè egrediens pedem offendat, ideoque
domum regrediatur, timens aliquid infausti. 4.

Dies

Dies aliquos habere tanquam faustos, alios verò infastos, ideóque negotium omittere, v. g. die Veneris nolle ungves præscindere. 5. Fœminarum carminatricum benedictiones, & preces ad morbum depellendum adhibere. 6. Projicere statuam alicujus Sancti in flumen, ut pluat. 7. Si putentur Missæ non prodesse defunctis, nisi legantur septem, cum septem certi coloris candelis, & septem eleemosynis. 8. Si unguento armario, quo gladius inungitur, absens curetur. 9. Si certo festo, v. g. S. Joannis, certæ adhibeantur orationes, vel Festo S. Mathiæ hedere folia aquis imponantur, ut cognoscatur, cui debeant nubere. 10. Si quibusdam precibus, imaginibus, aut characteribus, aut crucibus tribuatur certa, & infallibilis vis, v. g. evadendi ab hoste, expellendi morbos, non moriendi sinè prævia confessione, non incidendi in infortunium, &c. Aliud tamen est, ea per orationes petere, ac sperare. Delrio l. 3. p. 2. q. 4. f. 7. Suar. c. 15. Less. c. 4. d. 3. Sanch. n. 34. & 37. Fill. n. 150.

2. Superstitiosum non est 1. Observare lunam, aut tempora aptiora colligendis herbis (v. g. die S. Joannis Baptistæ) purgandis corporibus, cædendis arboribus, &c. 2. Verba Sacræ Scripturæ, vel reliquias gestare ad Dei tantum honorem, & sinè dictis vanitatibus. 3. Circa templum alicujus certi Sancti tecum jumentum circumducere; die alicujus certi Sancti equis venam secare, &c. si scilicet hæc fiant, ut major devotio excitetur, & effectus Sanctorum meritis adscribatur. Aliud tamen esset, si putarentur tales circumstantiæ infallibiles, aut planè necessariae, aut per se efficaces. vide Navarr. in man. c. 11. Addie Lay. ex Caj. si homines rudes, bona fide, & ex devotione aliquem ritum ab Ecclesia non receptum observent, aliquando in sua simplicitate relinquendos: cum difficulter abducantur ab eo, quod bona fide à suis

suis majoribus acceperunt. 4. Nec damnandæ quædam devotiones, quas vocant novendiales, (v. g. novem, vel ad exemplum S. Gregorii, triginta, vel alium certum numerum Sacrorum celebrare, cum certo numero, & magnitudine candelarum, & similia) si fiant in memoriam alicujus mysterii, v. g. novem mensium, quibus Christus fuit in utero, vel quinque vulnerum &c. Effet tamen superstitiosum, credere eas preces non prodesse in majore vel minore numero. 5. Multi excusant etiam eos, qui sanant morsus à rabido cane, quòd putent illos ad hoc habere gratiam gratis datam; & sic tenet Nav. in man. c. 11. v. Sanch. Laym. Bon. 2. cc.

3. Non est illicitum uti virtute rei naturalis, quæ per superstitionem cognita est, modò ejus observatio, aut operatio non pendeat ab ope dæmonis. Ratio est: quia licet illa cognitio malè parta sit, peccatum tamen tranfit: neque virtus naturalis ex eo quicquam mali contrahit. v. Sanch. 2. Moral. c. 38. Bon. q. 5. p. 4. Laym. l. 4. t. 10. c. 4.

DUBIUM V.

Quid sit Maleficium, & quomodo possit tolli?

Resp. 1. Maleficium est vis nocendi aliis, ex pacto & cooperatione dæmonis. Differt à Magia, quòd hæc intendat facere mira; illud autem dirigatur ad nocendum. Tol. l. 4. c. 10. Fill. t. 24. c. 8. q. 1.

Resp. 2. Maleficium aliud dicitur Amatorium seu philtum, cujus usus est ad carnalem amorem, vel odium excitandum, dæmone hominis phantasmam commovente; nihil tamen agente in voluntatem. Unde patet, si maleficio sic infecti labantur, eos verè peccare: quia libertas non aufertur. Aliud dicitur Veneficium, quo alicui personæ, vel ejus bonis damnum infertur. Fill. l. c. n. 183. Azor. t. 1. l. 4. c. 26.

Resp. 3. Contra maleficia uti licet 1. Remediis peti-

petitis ex medicina. 2. Exorcismis, Sacramentis Ecclesiae, peregrinatoribus, invocationibus Sanctorum &c. 3. Destructione signorum, per quæ dæmon nocet, absque alio tamen maleficio. Navarr. & communiter alii. 4. Si maleficus licito modo potest maleficium tollere, licet eum ad id accersere, rogare, imò etiam pecuniâ inducere, vel verberibus, aut tormentis cogere, (non tamen interficere, si nolit) Lugo, Dian. p. 8. t. 7. R. 53. idque, etiam si constet eum id facturum per novum maleficium: sicuti ex causa licet ab usurario petere mutuum ad usuram. Ratio est: quia cum habeam jus petendi, quod ab illo rectè præstari potest, & est indifferens, imputabitur illius malitiæ, si id malè faciat. Vide Sanch. l. 7. de Matr. d. 95. n. 11. Fill. n. 192. Less. lib. 2. c. 44. d. 6. contra Delrium. 5. Licet etiam contrarium signum positivum apponere, ex se tamen honestum: v. g. si dæmon esset pactus cum malefico, se tamdiu nociturum, quamdiu maleficiatus se cruce non signaret, aut lavaret corpus, &c. (nam plerumque fit cum tali aliqua conditione, v. g. ut tam diu duret, quamdiu manet aliqua ligatura, aut res aliqua certo loco defossa) licebit illi se signare, &c. Suar. Less. l. 2. c. 44. n. 45. Ratio est: quia non est intentio positivè recuperandi sanitatem eo medio, sed tantum tollendi signum, & dissolvendi pactum cum dæmone. Unde ulterius patet: licet repercutere sagam, quæ te tetigit; eam enim percussâ solet noxa cessare, ut habet Less. l. cit. & Sanch. lib. 7. de Matr. d. 95. & 96. 6. Si maleficus non potest tollere maleficium, nisi per novum, non licet eum ad id inducere: quia id esset inducere ad peccatum; & à cui intrinsecè malo cooperari. Suar. Sanch. Less. &c. l. cc. 7. Si dubitetur: an possit sine maleficio novo tollere, non licet ab eo petere, ut habet Lay. lib. 4. tr. 10. c. 4. n. 9. ex Sanch. & Suar. quia est periculum peccandi. Facilius autem præsumi potest, eum qui,

qui signa posuit, posse ea sine novo maleficio destruere, quàm eum, qui non posuit. Unde si hic suam operam offerat, prius erit examinandus de modo solvendi. v. Lay. *hic*. Bon. *d. 3. q. 5. p. 5.*

Quæres: Quomodo Confessario agendum cum Divinatoribus, Magis, &c?

Rx. 1. Examinandi sunt, præterquam de variis superstitionibus. 2. Quo fine tali superstitioni se addixerint, v. g. an ratione vehementis passionis, tristitiæ, vindictæ, avaritiæ, aut sanctitatis nomen conciliandi, quæ esset sacrilega hypocrisis. 2. De apostasia, idololatria, & hæresi: abnegant enim Christum, & Deum, renunciant Sacramentis, habent dæmonem pro Deo, & sancto, nec damnatum putant, aut, miserum, & consequenter illius affectas non esse damnandos. 3. De blasphemis in Deum, & Sanctos; de sacrilegiis: abutuntur enim rebus sacris, ut aquâ benedictâ, Eucharistiâ, &c. 4. De luxuria & commixtione cum dæmone. 5. De damnis proximo illatis. Suar. Sanch. Fill. Bon. *l. c.*

Rx. 2. Monendi sunt, eos teneri 1. Pactum expressum, si quod habent cum dæmone, aut commercium, abjurare, & dissolvere. 2. Libros suos, schedas, ligaturas, aliæque instrumenta artis comburere. 3. Comburere chirographum, si habent: si verò solus dæmon id habeat, non necessario cogendus est, ut reddat: quia pactum sufficienter dissolvitur per penitentiam. 4. Damna illata refarcire: ad quod proinde etiam tenetur Fiscus (ubi veneficorum bona confiscantur) uti & hæredes, si ad eos bona deveniant. Lay. *l. c.* Suar. *t. 1. de Rel. l. 2. c. 17.* Sanch. *l. c. c. 40.* Fill. &c.

Rx. 3. A Parochis monei, & à Confessariis examinari circa hoc præceptum potissimum debent 1. Opiliones, qui variis dediti esse solent observationibus, ut gregem suum à lupis, vel scabie, vel aliis incom-

me-

modi
fanan
tion
da pec
urunt
Verul
ex ma
nes. s
vel ora
ello n
fubita

D
I Rel
vel
Tenta
irrever
Simon
liquis

R
q
ricors,
2. 2. 7.
malis,
perfect
racul
des se
miseri
cita &
intend
quod
commi

modis tueantur. 2. Fabri ferrarii, qui circa equos sanandos utuntur verbis, vel ex Psalmis, vel ex Oratione Dominica desumptis. 3. Rustici, qui ad sananda pecora inanibus, & superstitiosis observationibus utuntur, vel recurrunt ad peritos talium artium. 4. Vetulæ, quæ circa mulieres laborantes in partu, vel ex matrice, vanas, & superstitiosas adhibent orationes. 5. Milites, qui deferunt secum sacra nomina, vel orationes, ad certitudinem, quòd in bello, vel duello non sint vulnerandi, nunquam aquâ, igne, vel subita morte perituri, &c.

CAPUT II.

De Irreligiositate, ejusque speciebus.

Irreligio, quæ religioni opponitur per defectum, vel tendit directe ad irreverentiam Dei, & est Tentatio Dei, aut Perjurium; vel tantum tendit ad irreverentiam rerum sacrarum, & est Sacrilegium, aut Simonia. De Perjurio, in secundo præcepto; de reliquis hic.

DUBIUM I.

Quid sit tentatio Dei?

REsp. Tentatio Dei, est dictum vel factum, quo quis explorat, num Deus sit potens, sapiens, misericors, aut aliquam aliam perfectionem habeat. S. Th. 2. 2. q. 92. a. 1. Santh. &c. Ea est duplex; scil. vel Formalis, quando quis expressè dubitans de aliqua Dei perfectione, eam experiri cupit; ut si quis petat miraculum, quo patefiat fidem Catholicam esse veram; det se præcipitem ex turri, ut experiatur, an Deus sit misericors, eum eripiendo à læsione: vel est Implicita & Interpretativa, quando quis, etsi expressè non intendat Deum tentare, id tamen petit, vel agit, quod suapte naturâ eò referri videtur; ut si quis se committat periculo, à quo vel nullo modo, vel vix

possit eripi nisi miraculosè; vel si media naturalia committat, sperans à solo Deo effectum, v. g. in morbo periculoso respuens medicinam, peténsque, ac sperans à Deo temerè sanitatem. Nav. c. II. Less. n. 4. Item si sinè necessitate & causa, rudis absque præparatione velit concionari, sperans à Deo sibi suggerendos conceptus, Suar. Sanch. Less. Laym. l. 4. z. 10. c. 5. Unde resolves :

1. Tentatio Dei formalis, est peccatum ex genere suo mortale, in quacunque etiam materia. Ratio est: quia includit dubitationem de perfectionibus Dei, quæ in gravem Dei contemptum redundat; vel magnam irreverentiam, curiosius agendo cum Deo, quasi cum ludione. Less. l. 2. cap. 45. d. 1. Sanch. l. 1. c. 34. Suar. & cæt. comm.

2. Interpretativa tentatio, cui dubitatio, illa deest, plerumque est tantum peccatum veniale, ob imperfectionem actûs, ignorantiam, inconsiderationem, vel parvitatem periculi. Imò sæpe nullum est peccatum, quando scilicet justa causa subest, v. g. Dei instinctus, necessitas, vel pia utilitas. Suar. Tol. Cajet. S. Thom. 2. 2. q. 9.

3. Si quis in puteum se conjiciat ad declarandam Dei erga se providentiam, aut supra prunas ambulet, ad innocentiam ostendendam, est interpretativa tentatio Dei. Ut etiam sunt eæ probationes, quæ fiunt per ferum candens, aquam ferventem vel frigidam. &c. de quibus v. Binsfeld. & Delrium l. 4. Diss. Licet enim Deus aliquando tales purgationes miraculosè probârit, id contingit, vel: quia Deo inspirante factæ sunt: vel quia innocentes ad eas compulsi, sunt liberati. Bon. d. 3. q. 9. p. 1.

DUBIUM II.

Quid, & quotuplex sit Sacrilegium?

Resp. Sacrilegium, est violatio rei sacræ, hoc est: dicatæ

dicatæ cultui divino : & peccatum mortale ex genere suo , si opus specialiter repugnet cum rei sanctitate : non verò , si generaliter tantum repugnet ; quomodo omnia peccata mortalia generaliter repugnant sanctitati , v. g. templi , ita ut ibi cum veniali peccato committantur. Est autem Sacrilegium triplex : Personale , quo persona ; Locale , quo locus ; & Reale , quo res aliæ violantur. S. Th. 2. 2. q. 99. a. 3. & cæteri Theologi. Unde resolves :

1. Personale sacrilegium est percussio Clerici , pertractio ejusdem ad judicium sæculare , item luxuriosa violatio personæ Deo per votum castitatis sacratæ ; de qua v. infra 2. 4. c. 2. dub. 2.

2. Locale sacrilegium est omnis actus , quo Ecclesia polluitur , ut est v. g. occisio hominis , effusio humani sanguinis , vel seminis ; illicita & notoria sepultura excommunicati , vel non baptizati : item si actus quidam profani fiant in Ecclesia , & repugnantes ejus immunitati , ut : si negotiationes , illiciti concubitus , & spurcities , seditiones , consilia sæcularia , stabulationes equorum , incendia , effractiones , spoliationes &c. Item si materia rei sacræ , vel Ecclesiæ , directè ad profanos usus convertatur : si reus ex Ecclesia velut alyso extrahatur (nisi tamen sit latro publicus , vel nocturnus populator agrorum , enorme maleficio fiduciâ asyli istic commiserit.) Denique , si furto auferantur res Ecclesiæ , aut ibi depositæ. Lay. c. 7. Bon. q. 4. Si verò res ablata fuerit per accidens tantum in Ecclesia , v. g. crumena viri divitis , probabiliter non committi sacrilegium , docet Dian. p. 1. 8. 7. R. 27. ex Fagund. & sex aliis , contra Suar. Laym. &c.

3. Reale sacrilegium est , indigna tractatio , & administratio Sacramentorum ; ut si ministrantur , vel suscipiantur cum peccato mortali. Item profanatio vasorum , & instrumentorum sacrorum , v. g. si quis calice utatur in convivio , ornamenta altarium , vel

sacerdotum ad usus profanos applicet: intellige de iis, quæ consecrari, vel saltèm benedici solent: nam ad nuptias, vel communem usum adhibere tapetes, candelabra, pelvim, imò & manutergium, & cætera quæ mediatè serviunt ministerio sacro, non esse peccatum docet Tamb. *Expedi. sacrif. l. 1. c. 2.* nisi fiat ex aliquo contempu saltèm implicito, ut: si semper, & indifferenter sic utaris supradictis. Atque idem affirmat de candelis, ramis, aqua, incenso, & similibus benedictis: quòd in modicis istis benedictionibus non agatur cum tanto rigore ab Ecclesia, ut patet in pane, ligno, carbonibus, &c. benedictis, vid. *loc. cit. §. 3.* Itèm violatio, vel indigna tractatio sacrarum Imaginum & Reliquiarum. Itèm abusus Scripturæ Sacræ, v. g. ad stabiliendas hæreses, vel res turpes. Itèm raptura bonorum Ecclesiæ, suppressio piorum legatorum, vel jurium Ecclesiæ defraudatio, &c. vid. Fill. *tr. 24. c. 9.* Regin. *l. 19. n. 57.* Suar.

4. Peccatur etiam Sacrilegio, peccato omissionis, v. g. si quæ ad sacrificium spectant, ut corporalia, & similia, sint valde immunda. Bon. *de Euch.*

5. In confessione exprimenda est species, & materia sacrilegii. Ratio prioris est: quia sæpe diversam malitiam habet, v. g. percussio Sacerdotis, & fornicatio cum eodem. Ratio posterioris est: quia etiam materia aliquando auget, & addit malitiam, v. g. si sit contra Eucharistiam, addit secundùm Gordonum, communi violationi rei sacræ aliud peccatum contra latrariam. Attingere autem nuda manu calices, patenas, aras, agnos cereos, &c. chrismate delibuta, non licet fœminis & laicis. Citra contempum tamen non est mortale, si vacua sint; & si causa sublit, nec veniale. Suar. Tamb. *l. c. §. 1.* sinè causa autem veniale esse docet Suar. Kon. & alii commun. licet Tamb. *l. c.* ex Sà, &c. contrarium censeat probabile: uti & si corporalia, vel purificatoria laventur ab iisdem. v. §. 2. Cætera

tera au
tingu
Sacerd
Suar. L
dit de
sas pen
nibus
ve cibo
charist
libus,
usum
tionem

R E
ve
vel spi
l. 4. tr
quibu
sus, si
onis,
sinè pa
ne ex
quæcu
sufficit
tùm, n
quia n
p. 1. L
sive ill
rium,
citur 3

tera autem, quæ Eucharistiam immediatè non contingunt, nec chrismate unguuntur, ut mappas, vestes Sacerdotales, immediatè contingere omnibus licet. Suar. Laym. Tamb. *l. c.* ubi ex Palao &c. idem concedit de reliquiis: sicut etiam, ut easdem thecis inclusas penes se habeant, vel laici in publicis processionibus gestent. Idem docet cum Laym. de pyxide, siue ciborio, & lunula benedictis, quando sacram Eucharistiam nondum continuerunt. Itèm de corporalibus, pallis, & purificatoriis, quando post sacrum usum lora sunt, ex Laym. & Bon. imò etiam ante lotionem. Lay. Tamb. *l. c.*

DUBIUM III.

De Simonia.

ARTICULUS I.

Quid sit, & quotuplex?

REsp. 1. Simonia, est studiosa voluntas emendi, aut vendendi pretio temporali aliquid spirituale, vel spirituali annexum. D. Th. 2. 2. q. 100. a. 1. Laym. *l. 4. tract. 10. c. 8. &c.* Dicitur 1. *voluntas emendi &c.* quibus verbis intelligitur quivis contractus onerosus, siue venditionis, siue locationis, siue permutationis, aut renunciationis: quia simonia non consistit sinè pactione aliqua tacita, vel expressa, & obligatione ex pacto. Quod addo: quia obligatio naturalis quæcunque, ut gratitudinis, siue antidotalis, non sufficit, v. g. quando quis sperat, vel intendit tantum, non tamen obligat. Sà. *V. Simonia.* Ratio est: quia non facit contractum. v. Bon. *de Sim. d. 1. q. 6. p. 1. Less. l. 2. c. 35. d. 20.* Dicitur 2. *pretio temporali:* siue illud sit muneris, siue linguæ, ut est laus, vituperium, patrociniû; siue obsequii, & famulatûs. Dicitur 3. *spirituale:* quo nomine intelligitur res super-

naturalis ad salutem ordinata, sive sit formaliter talis, ut gratia, & dona Spiritus sancti; sive causaliter, ut sunt Sacramenta, concio, preces, & Sacramentalia; sive sit effectus & usus potestatis supernaturalis, ut est consecratio, absolutio, dispensatio, benedictio, excommunicatio, electio, presentatio, confirmatio, collatio beneficii, aliique actus jurisdictionis Ecclesiasticæ. Dicitur 4. *spirituali annexum*: ad comprehendendum ea, quæ non sunt per se spiritualia, sed ad ea ordinantur, illque sunt annexa; sive anteceder, ut jus patronatus respectu beneficii; vasa, & vestes sacræ respectu Sacramentorum: sive concomitanter, ut labor in administratione Sacramentorum, juxta sensum infra dicendum: sive consequenter, ut redditus beneficiorum, qui dantur propter officium spirituale. Unde patet: malitiam simoniæ consistere in irreverentia, quæ committitur, dum res spirituales instar temporalium pretio æstimantur, & contractibus subjiuntur, atque esse peccatum mortale ex genere suo, nec veniale fieri posse ex materiæ levitate: quia nullum donum gratiæ, licet parvum, potest vendi sine gravi irreverentia tum ipsiusmet doni, tum etiam Dei. Potest tamen esse veniale ob actus imperfectionem, & ignorantiam. Suar. t. 3. de Rel. l. 4. c. 36. Azor, Fill. Laym. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 1.

Resp. 2. Simonia est triplex: 1. dicitur mentalis, cum exterius vel nihil datur temporale (& dicitur purè mentalis;) vel cum aliquid datur (& dicitur mixtè mentalis) cum intentione obligandi ad reddendum spirituale, sine ullo pacto externo. 2. Dicitur Conventionalis, quæ ad ipsum pactum exterius procedit sine reali executione; diciturque pura, si sistat in mutua conventionione: mixta autem, si de reali & conventionali aliquid participet, ut v. g. si ex altera tantum parte realiter compleatur. Atque huc reducitur Simonia Confidentia, cum quis alteri dat bene-

benefi
onere
tur ke
tur. v.
2. Si
que pr
consec
est que
Ecclesi
cundum
jus pra
orum
v. g. S.
saurari
alteri,
benefici
tibi im
orum:
gnato:
tio fruct
ant: q
neris,
am. ex
pro tot
Excipi
salariu
actio p
pro statu
re divin
tationis
contrar
Less. Az
1. Sin
cere pro
intrinse
vel ipsa

beneficium, ut illud sibi vel alteri resignet, vel cum onere dandi certam partem fructuum. *Tertia* dicitur Realis, quæ scilicet utrimque realiter completur. v. Less. l. c. d. 6.

2. Simonia dividitur in eam, quæ est juris divini, estque prohibita propter malitiam suam, v. g. hostiam consecratam vendere; & eam, quæ est juris humani, estque mala tantum propter prohibitionem. Et sic ab Ecclesia prohibetur 1. Venditio beneficiorum, secundum id, quod in ipsis temporale est, scilicet quoad jus præcisum percipiendi fructus. 2. Venditio officiorum extrinsecè tantum ordinatorum ad res sacras, v. g. Sacristæ, Oeconomi, Advocati Ecclesiæ, Thesaurarii. 3. Oblatio pecuniæ alicui factæ, ut suadeat alteri, ut det beneficium. 4. Pactio de resignando beneficio, vel solvenda pensione, si alter beneficium tibi impetret. 5. Permutatio, & resignatio beneficiorum: item reservatio pensionis ex beneficio resignato: & in casu permutationis beneficiorum, æquatio fructuum &c. si absque superioris autoritate fiant: quæ si accedat, licita erunt. 6. Acceptio muneris, etiam sponte oblatis, pro examine ad Parochiam. ex Trid. sess. 24. c. 18. Pro collatione Ordinum, pro tonsura, literis dimissoriis. ex Trid. s. 21. c. 10. Excipitur tamen decima pars aurei pro Notario, si salarium non habeat, & consuetudo permittat. 7. Exactio pecuniæ pro admissione ad religionem, non pro statu tantum, is enim spiritualis est, ideoque jure divino invendibilis; sed etiam pro onere sustentationis; nisi Monasterii tenuitas, vel consuetudo contraria excuset. v. Lay. c. ult. Bon. d. 1. q. 1. & 2. Less. Azor, 3. p. l. 12. c. 14. Ex dictis resolves:

1. Simonia est, concionari, catechizare, Missas facere pro pretio, nisi excusetur ratione laboris, non intrinseci (is enim sacer est, & inæstimabilis, scilicet vel ipsa actio sacra, vel in ea intrinsecè inclusus) sed

extrinseci, non annexi rei spirituali, ut pro labore itineris, vel cantus in Missa, vel ratione alterius incommodi, pretio æstimabilis. Ratio est: quia illæ actiones ex natura sua ordinantur ad aliquid supernaturale; & ad salutem, non autem ad aliquid temporale: sicut doctrina quæcunque, etiam Theologiæ, quæ pretio æstimabilis est. Bon. *l. c.* ex Suar. Fill. &c. v. *infra l. 6. t. 3. d. 1.* Laym. *l. 1. §. 4.*

2. Item Simonia est: dare vel accipere pretium pro absolutione à peccatis, censuris, pro dispensatione in voto, juramento, impedimento matrimonii, irregularitate, &c. Potest tamen in his aliquid exigi per modum mulctæ ad causam piam applicandæ. Laym. *l. c. n. 10.*

3. Non est simonia, dare aliquid ad redimendam vexam à negante Sacramenta in necessitate. Suar. Less. Laym. vel ab iniquè impediente electionem, vel possessionem beneficii, ad quod jus in re habes. Quod addo: quia si nondum habes jus in re, etsi possis redimere vexam ab eo, qui tantum potest obesse, non tamen ab eo, qui & prodesse, & obesse potest. Ratio est: quia non datur tanquam pretium æquivalens rei spirituali, sed ut alter ad officium rite præstandum inducatur. Nec similiter Simonia est: dare stipendium ad sustentationem Clerici etiam divitis, pro Missis, concionibus &c. aut de eo etiam pacisci. Ratio est: quia non datur tanquam pretium spiritualis officii, sed personæ in alterius gratiam occupatæ: nec pro operatione spirituali, ut spiritualis est, sed ut in alterius gratiam suscepta; proindeque non est eleemosyna, sed debitum justitiæ. Suar. Lay. *l. 4. tr. 10. c. ult. &c.* contra Rich. Sylv. &c.

4. Non est Simonia: reddere, vel redimere pensionem merè temporalem: quia non fundatur in titulo spirituali, nec refertur ad functionem spirituales. Dixi, *temporalem*: quia spiritualis, quæ datur v. g. con-

conci
um R
benef
mixta
rico p
potest
di Offi
intelli
Ratio
spiritu
certan
26. n. 9
3. N
rishur
murat
cum r
ut si c
venda
dum d
citand
trâ. R
sed be
tidota
Et ta
sumpe
re, vel
operis
dum r
rens fil
Ratio e
fus, sed
ne sub
l. c. n. 8
Resp

concionatori, vel Coadjutori Episcopi propter officium Ecclesiasticum, in eoque fundatur, nec differt à beneficio, nisi quòd non sit perpetua, vendi nequit: mixta verò, ut v. g. quæ datur Parocho seni, vel Clerico pauperi ad sustentationem, non quidem vendi potest, redimi tamen potest, modò obligatio recitandi Officium B. V. imposita non exinguatur. Quod intellige, si in loco, ubi sit venditio, Bulla sit recepta. Ratio est: quia, qui pensionem redimit, non emit jus spirituale, sed extinguit onus temporale resolvendi certam summam pecuniæ. Less. c. 35, dub. 21. Suar. c. 26. n. 5. Laym. l. c. n. 46.

3. Non est Simonia juris divini (etsi quandoque juris humani esse possit) spirituale cum spirituali permutare, v. g. beneficium cum beneficio; reliquias cum reliquiis, &c. vel dare temporale pro temporali; ut si calicem, vel agnos Dei præcisè ratione materiæ vendas: vel dare temporale pro spirituali, per modum doni gratuiti, etiam cum spe vel intentione excitandi ad remunerationem doni spiritualis, vel contrà. Ratio est: quia gratitudo non respicit pretium, sed beneficium; nec solvit debitum justitiæ, sed antidotale; quo non excluditur, quin gratis detur. Rectè tamen monet Suar. hujusmodi dona, ob præsumptionem valde cavenda. Itèm donare, promittere, vel negare temporale quidpiam, sub conditione operis spiritualis præstandi, modò non fiat per modum retributionis, seu commutationis, ut v. g. si parens filio promittat munus, si Sacramenta frequentet. Ratio est: quia hic non intervenit contractus onerosus, sed sinitur vel in liberali donatione, vel donatione sub tali conditione, & modo. Suar. l. 4. c. 45. Laym. l. c. n. 8.

ARTICULUS II.

Quæ sit pœna Simonia?

Resp. 1. Sola Simonia Confidentia, & Realis, in Ordine

dine, beneficio Ecclesiastico, & religionis ingressu, poenas juris ipso facto inducit: licet ob ingressum religionis raro incurratur, ut dictum, vel ob tenuitatem monasterii, vel contrariam consuetudinem receptam. *Suar. c. 56. & 57. Less. d. 23. Laym. l. c. §. 7.*

Resp. 2. Ob Simoniacam collationem & susceptionem Ordinum, etiam primæ tonsuræ, incurritur excommunicatio, & suspensio Papalis. *Less. disp. 24. Laym. l. c.*

Resp. 3. Ob Simoniam Realem in beneficio Ecclesiastico incurratur 1. Excommunicatio Papalis. 2. Irrita est electio, præsentatio, confirmatio, & institutio. Unde talis non facit fructus suos: idque etiam, licet à tertia persona taliter provisorius id ignoraverit: nisi tamen contradixerit, vel nisi à tertio data fuerit pecunia per fraudem, ut redderetur inhabilis, vel nisi bona fide possederit beneficium per triennium. *Less. l. 2. c. 35. d. 31. Laym. l. 4. t. 10. c. ult. Bon. d. 1. q. 7. p. 2. n. 20. ex Gom. Garzia, &c.* 3. Efficitur inhabilis ad idem beneficium, etiam per dispensationem Episcopi obtinendum: aliis tamen beneficiis jure ipso non privatur, nec ad alia obtinenda fit inhabilis ante sententiam Judicis. *Suar. c. 57. n. 47.*

Resp. 4. Simonia Confidentialis complera dato & accepto beneficio, licet accipiens promissionem vicissim non impleverit, inducit 1. Excommunicatio Papalem utrique patri contrahenti. 2. Annulat resignationem, & collationem beneficii, in quo est commissa, & inhabilitas ad idem postea obtinendum. 3. Privat omnibus beneficiis & pensionibus antè obtentis: non tamen ante sententiam latam. 4. Beneficia sic collata soli Pontifici reservantur. *Less. c. 35. d. 26. Suar. c. 43. Laym. n. 76.*

ARTICULUS III.

An, & cui restituendum, quod simoniacè acceptum?

Resp. 1. Nihil spirituale Simoniacè acceptum, præter beneficium, (sub quo continetur pensio, secundum Bon. negante Less.) est restituendum. Ratio est: quia cætera vel restitui non possunt, ut Sacramenta; vel non sunt restituenda ante sententiam, cum Canones aliud non statuerint, ex Less. n. 168. Suarez. Fissl. &c. contra Azor, & Lay. Bon. d. 1. q. 7. p. 3. diff. 2. Dixi, præter beneficium: quia hoc retineri non potest, etiam ante judicis sententiam; ut patet, tum ex Cap. Si quis neque. 1. q. 1. tum ex 2. Extrav. Cum detestabile, de Simonia. v. Bon. l. c. ubi addit: etiam fructus perceptos esse restituendos: tum quia nullo iusto titulo possunt retineri, cum adeptio beneficii Simoniaca, sit ipso facto irrita: tum quia sic expressè habetur in Extr. Cum detestabile, de Simonia. v. D. Th. 2. 2. q. 100. a. 6. Nav. l. 5. Conf. 62. Less. l. 2. c. 35. dub. 31.

Resp. 2. Pretium acceptum pro beneficio, collatione Ordinum, Sacramentorum, & sacramentalium, si notabiliter excedat id, quod pro sustentatione exigi poterat, item pro admissione ad Religionem, jure positivo restituendum est. Hoc tamen posterius non nisi post latam sententiam, si admissus in Monasterium maneat: quia plerumque ratione alimentorum retineri potest, modò in communem usum convertatur. vid. Bon. l. c. Less. l. 2. c. 35. d. 30.

Resp. 3. Acceptum pro beneficio, aliâve re spirituali, non secuta collatione, jure naturæ restituendum est ei, à quo est acceptum: quia deest titulus retinendi, cum non præstetur id, pro quo est datum. Si verò res tradita sit, Simoniâ utrinque completâ, probabilis est, restituendum esse Ecclesiæ, & non danti; quia Ecclesia utrumque punire intendit. v. Less. Laym. hic l. c. §. 9.

TRA-

TRACTATUS II.

De secundo Præcepto Decalogi.

Prohibet hoc præceptum omnem inordinatam usurpationem nominis Dei, qualis potissimum fit blasphemando, temerè jurando, vovendo & non servando: de quibus hic agendum.

CAPUT I.

Quid, & quotuplex Blasphemia?

Resp. Blasphemia directe opposita laudi Dei, est verbum maledictionis, vel convitii, seu contumeliæ in Deum, sive id fiat attribuendo ei falsa, sive negando vera: sive tribuendo creaturis, quæ ipsi debentur: sive etiam dicendo vera, sed quæ ad ejus dehonorationem, seu vilipensionem tendant: ut sit per modum ei indignantis, contemnentis, &c. Ità communiter Doctores. S. Th. 2. 2. q. 13. Bon. diss. 3. q. 8. Sanch. 2. Mor. c. 32. Laym. l. 4. t. 10. c. 6. &c. Unde resolves:

1. Blasphemat, qui contra Deum infrendens ei maledicit: item qui ait se aliquid acturum eo invito: irèm: qui eum negat; qui seriò jurat per Deos falsos; qui eum vocat tyrannum, injustum; nolle, aut non posse nos juvare: non curare nostra: dæmonem esse fideliores: plus posse: non omnia bene esse ordinata: melius in creatione quædam fieri potuisse, aut debuisse, &c. Quæ siquidem quis credat ita esse, & non tantum in ira, aut desperatè effutiat, tunc est blasphemia hæreticalis, id est: cum hæresi conjuncta, quod in confessione est addendum: quia specie differt ab imprecativa. Hurt. 2. 2. d. 91. sect. 12. §. 54.

2. Revocantur etiam ad blasphemiam alia signa

con-

contra Deum, licet verba non absint; ut sperare in cælum, infrendere dentibus, &c. Imò etiam sola mente blasphemia interior committi potest, sicut etiam laus mentalis Dei.

3. Blasphemat itè, qui in Sanctos, vel sacra contumeliosus est; intellige, ut Sancti sunt, sive cum habitudine saltè virtuali ad Deum, ita ut moraliter hujus etiam honor censeatur tangi: quia alioqui tantum erit contra duliā, si nimirum contra illos, ut homines quidam in terris fuerunt, dicatur; quod veniale est, si joco fiat, v. g. si Sanctos Crispinum, & Crispinianum voces sutores: Joannem, & Paulum eunuchos; grave verò erit, si contemptum, vel ex odio, aut indignatione contra Sanctos. Licet verò blasphemix in Deum non admittant parvitatem materiæ; multi tamen eam admittunt in iis, quæ fiunt contra Sanctos. Escob. t. 1. Ex. 3.

4. Blasphemat itè: qui iratus, etsi non contra Deum, sed contra alios, aut alia, eadem tamen seriò profert, quæ ex sua significatione, aut modo loquendi, ac circumstantiis, important imminutionem divini honoris, aut improprii; licet enim eam non intendat formaliter, intendit tamen indirectè, & virtualiter: quamvis id ex subreptione sæpe sit veniale tantum, si tantum materialiter fiat.

5. In confessione exprimendum est, si quis (quod tamen rarò contingit) directè & formaliter Deum inhonorare intenderit, aut ei formaliter iratus fuerit. Laym. l. c.

6. Blasphemat itè, qui injuriosè usurpat membrum Christi, ut v. g. perdat te Dei sanguis, vulnera, mors Dei, caput, passio, Sacramenta, Christa, & similia sacra: cum ea non ad perdendum, sed ad salvandos nos data sint, & communiter in his apprehendant homines magnam Dei, earumque rerum vilipensionem contineri. Laym. *Ibid.* n. 12.

7. Qui

7. Qui talium verborum consuetudinem habet, tenetur sub peccato mortali serîo conari eam tollere. Quod si facit, & tamen labitur, potest excusari aliquando; eò quòd iuramenta ista impetu naturali effusa, non sint voluntaria, nec in se, nec in causa, utpote retractata proposito efficaci. Laym. l. 4. t. 10. c. 6. n. 3. v. Escob. t. 1. c. 3. n. 36. Si non conatur, idque Confessarius notet, neget ei cum discretione absolutionem. Laym. l. c.

8. Interim plurimi excusantur ob inadvertentiam in subita commotione; tametsi non satis excusare videatur, quod quidam ajunt, iis verbis aliud se non intendere, quàm usurpare tanquam interjectiones significativas iræ suæ: tum quia æquè se possunt assuefacere ad verba alia, iræ, & seriæ voluntatis significativa: tum quia, tametsi id non possent, nihilominus non videtur licere usurpare ea, quæ ex communi apprehensione aliorum sunt inhonorativa Dei.

9. Quòd si verò quis in ira contra hominem, non indignando Deo, sed homini tantùm, nudè nomet mortem Dei, septem Sacramenta, v. g. ô Dei mors, vulnera, &c. sinè scandalo, & sinè iis circumstantiis, quibus contemptus importatur, non sunt blasphemie, sed vana usurpatio nominis divini, hoc præcepto prohibita, & peccatum inter venialia grave, ut Cajet. & Armilla, *V. Blasphemia*, & Sanch. suprà. Quanquam propter periculum incidendi in blasphemias, & quia rarò abest scandalum, ac nihilominus apud audientes Deus, ejusque sacra censentur inhonorari, rarò excusantur, & meritò absterrentur homines à similibus dictis, ut notat Laym. l. c.

10. In ira imprecari aliis dæmonem, grandinem, fulgur, &c. etsi multi confundant cum blasphemis, non tamen est blasphemia, sed dira imprecatio: quæ plerumque, (saltèm quando dicitur in illos, qui amantur ab irato) ob subitam commotionem, & inad-

ver.

verte
si ve
long
terje
ram;
inter
Bald.
se, si
non
non a
horro
diti S
ter tar
est gra
infra
11.
non e
tio no
set ell
12.
mia;
rit? il
Suar.
2. q. 17
3. cu

RE
fa
lis veri
catio i

vertentiam, ac defectum seriæ voluntatis, non est nisi venialis: quia cum se homines reflectunt, ajunt longè aliter se sentire, ac sensisse, ità ut videantur interjectiones tantum quædam esse ad significandam iram; tamen Christianos parùm deceat tam absurdis interjectionibus uti. Bon. *l. c.* ex Nav. Tol. Reg. &c. Bald. *d. 25. n. 10.* ubi etiam censet veniale tantum esse, sibimetipsi ex ira dæmonem imprecari, eò quòd non lædat graviter charitatem. Verùm Molin. &c. non audent id excusare à mortali, propter fœditatem, horrorem, & perversitatem. Grave autem est, si subditi Superioribus, filii parentibus, (licet materialiter tantum) sic maledicant, præsertim in faciem; quia est grave contra debitam reverentiam. Bald. *l. c. v. infra l. 5. c. 3. d. 6.*

11. In ira usurpare dæmonem, sinè imprecatione, non est per se peccatum: assidua tamen ejus nominatio non decet Christianum; & ratione scandali posset esse gravis. Laym. *l. c.*

12. In confessione exprimenda est qualitas blasphemiae; videlicet utrùm contra Deum, an Sanctos fuerit? illas enim specie differre est probabile, secundum Suar. Sanch. Reg. Azor, Lay. Dian. *R. 50. Lugo 15. n. 2. q. 17.* Contrarium tamen tenet Trull. *l. 1. c. 11. d. 2. n. 3.* cum Dian. *p. 1. de circumst. R. 30.*

CAPUT II.

De Juramento.

DUBIUM I.

Quid sit Juramentum?

R Esp. Juramentum est invocatio tacita, vel expressa Numinis divini, tanquam primæ & infallibilis veritatis, in testem alicujus rei. Hæc autem invocatio in eo consistit, quòd jurans, quantum in se est,

H

cupiat

cupiat, ac velit, Deum id, quod jurat, testari, & manifestare (si, & quando nimirum illi placuerit, sive in hac vita, sive in altera) tanquam quod ab ipso Deo sit cognitum, & verum. Ità communiter DD. S. Thom. 2. 2. q. 89. a. 1. Bon. d. 4. l. p. 1. Sanch. 3. Mor. c. 1. Laym. l. 4. tr. 3. c. 1. Unde resolvitur :

1. Quoad forum internum, jurat, quisquis interiùs intentionem habet, sive formalem sive virtualem ; & invocat Deum in testem, sive his, sive illis verbis ac signis, sive etiam nullis usus sit : ità ut, si quis utatur verbis nullo modo importantibus juramentum, & is tamen ea putet esse juramenta, verè juret : & contrà. Suar. l. 1. c. 1. Sanch. l. 3. c. 1. Laym. l. 4. tr. 3. c. 1. Quoad forum autem externum, quænam formulæ jurandi rationem habeant, ac proinde, quæ verba licitè usurpari in conversatione possint, patet ex sequentibus.

2. Quando dubium est de jurantis intentione, judicari solet secundùm communem acceptionem verborum, quibus est usus.

3. Veram rationem juramenti habent hæ formulæ : testor Deum, vel invoco Deum testem. Itèm : auff meinen Eydt : bey meinem Eydt : nisi aliud de usurpantis intentione constet : quia multi ità loquuntur, v. g. ich schwere dir einen Eydt, vel bey meinem Eydt, hoc vel illud faciam ; quorum tamen mens non est seriò id jurare, sed tantùm iracundè, & graviùs affirmare. Laym. l. c. c. i.

4. Fides à Sacerdotibus locò juramenti exigi solita per eorum consecrationem, uti & formula illa Principum : bey unsern Fürstlichen Ehren, oder Treuen, etsi non sint juramentum, tamen in foro fori accipiuntur loco juratæ promissionis ; uti &, si à personis illustribus, vel nobilibus dicatur : bey meiner Aelichen Ehre, Treue, und Glauben, vide Layman. l. c. c. 2.

5. Formulæ hæ: Deus novit, Deus testabitur suo tempore; coram Deo loquor, Deus novit omnia, Deus videt meam conscientiam, censentur tantum narrative proferri, non invocative, (atque adeo non sunt juramenta) nisi aliud constet, aut ex circumstantiis probetur. Laym. *l. c. n. 4.* Bon. *q. 1. p. 2.* ex Suar. Less. Sanch. &c.

6. Non sunt juramenta, quæ dicuntur per modum sponfionis; v. g. expono caput meum, amputentur mihi aures, nî ita sit, &c. v. Sanch. *l. c. n. 42.*

7. Non verè jurat, qui, ut juramentum coactus vitet, dicit se jurare per omne id, per quod potest: quia cum res nulla sit, per quam absque necessitate jurare licite possit, censetur per nihil jurare intendisse.

8. Non sunt juramenta, (quod Confessarii & Catechistæ moneant, nè ex erronea conscientia peccetur) verè, certè, in veritate, fide boni viri, per fidem meam, fidem boni Christiani, vel Sacerdotis, vel Regis; per conscientiam meam, super conscientiam meam, &c. ut habet Less. *c. 42. d. 1.* Bon. *loc. cit.* quia tantum significant illum loqui ex dictamine conscientiae, & notitia veritatis; nec in testem adducitur Deus. Esset tamen juramentum, dicere, per fidem Catholicam, per S. Evangelium: quia tunc censetur in testem adduci illius fidei, & Evangelii auctor. Vide Laym. *l. c.*

9. Non jurat, qui dicit: tam verum est, quàm sol lucet, quàm hic sedeo, ambulo, &c. Unde etsi comparatio falsa sit, tantum est mendacium, cum nullus in testem invocetur. Idem est, si dicas: quod dico, est Evangelium, est instar fidei, est de fide, &c.

10. Quamvis hæ & similes comparationes (tam verum est, quàm Deus est, quàm Christus est in venerabili Sacramento, quàm verum est Evangelium: item: tam sum innocens, quàm B. Virgo, vel S. Franciscus &c.) communiter videantur continere juramen-

tum cum blasphemia; id tamen non satis apparet, quia nullus in testem invocatur. Neque videtur esse blasphemia, si sit verum, & animus proferentis sit: significare tantum similitudinem, ut sensus sit: hoc esse verum suo modo, sicut alterum est verum suo modo. Tunc verò esset blasphemia, si usurpans intenderet significare, tantam esse (secundum æqualitatem,) in suo dicto certitudinem, quanta est in ea veritate fidei. Sanch. *Mor. c. 31.*

II. Non est juramentum, cum quis jurat per creaturas, in quibus nihil divinæ bonitatis specialiter elucet: quia tunc non censetur adduci cum relatione ad Deum; ut si dicas: juro per hanc barbam, vestem &c. Censetur juramentum, cum fit per creaturas nobiliores: cum per eas tunc accipiatur earum Creator, ut: qui in iis singulariter residet, ac relucet; sic v. g. dum juratur per cælum, intelligitur istius habitator; dum per terram, is, cujus hæc est scabellum; dum per templum, is, qui ibi colitur; dum per aliquod Sacramentorum, is, qui instituit; dum per crucem, is, qui in ea fixus est; dum per Evangelia, ea tangendo, aut nominando, is, cujus ea verba sunt. Bon. *q. 1. p. 1. n. 4. ex Suar. Sanch. ll. cc.*

DUBIUM II.

Quotuplex sit Juramentum?

REsp. Divisiones aliquot communiter afferuntur; sed tantum accidentales, quæ speciem non mutant, ut in confessione distinguere non sit opus. Suar. Less. Bonac. *p. 2.* Itaque dividitur

Primo: In Verbale, Reale, & Mixtum; cum videlicet vel verbis fit, vel actione aliqua, ut erectione digitorum, contactu crucis, sceptri, Evangeliorum; vel & verbis simul, & actione corporali, unde & vocatur juramentum Corporale, v. Bon. *p. 2.*

Secundo: In Invocatorium seu Contestatorium, & in Ex-

in Execratorium, seu Imprecatorium. Illud est: quo Deus simpliciter ut testis invocatur; hoc autem: quo non solum invocatur ut testis, sed etiam ut vindex, cum jurans se, vel alium dilectum, vel aliquid sui, aut suorum, subjicit Deo puniendum, si falsum dicat: ut, ita me Deus amet, adjuvet; puniat me Deus; faciat Deus, ut hinc nunquam sanus surgam, nec liberos vivos hodie intuear, tollat me Deus subitanea morte, æternum damnet, super animam meam, &c. In quibus, quando falsò juratur, an sit conjuncta altera species malitiæ contra charitatem sui, aut proximi, Scholastici controvertunt. Negant Suar. Valent. &c. quia non solet quis, etiam amico suo tale malum ex animo imprecari, sed potius cogitat Deum non facturum esse. v. Bon. d. 4. q. 1. p. 2.

Tertiò: In Assertorium & Promissorium. Illud est: quo præterita vel præsentia affirmantur, aut negantur hoc autem est: quo aliquid futurum promittitur; Addunt aliqui Comminatorium; ut v. g. per Deum! ego te cædam. Sed hoc referri potest ad promissorium. In confessione non opus est explicare, utrum per Deum, an Sanctos juraris: quia est ejusdem speciei malitia, cum jurans semper intendat DEUM adducere in testem. Suar. Less. c. 42. Lugo, d. 16. n. 286.

DUBIUM III.

An, & quando sit licitum jurare?

R Esp. Juramentum, si debito modo fiat, licitum est. Est de fide. Et quidem est actus religionis, ut omnes docent. Tunc autem debito modo fit, cum in eo observantur hæc tria: 1. Est judicium, quod exigit, ut cum discretione, prudentia, consideratione, ac reverentia, non sinè necessitate, aut gravi causa fiant. 2. Est justitia, quæ exigit, ut, quod juratur, sit res justa, licita, & honesta. 3. Est veritas, ut nimirum sit res vera,

ra, aut saltèm ex gravi ratione putetur esse vera; ità ut, prout ex defectu alicujus horum, minor aut major in Deum injuria aut irreverentia redundare censeatur: ità quoque majus aut minus committatur peccatum. Unde resolvitur:

1. Quoad judicium, si hoc solùm desit, ut plurimum est veniale tantùm, ut si quis absque necessitate juret, sive ex levitate quadam animi, sive ex consuetudine. v. Sanch. l. 3. c. 6. n. 22. Less.

2. Mortaliter tamen etiam hic, aut venialiter peccari potest, juxta quantitatem negligentiae, quam jurans admittit in investigatione veritatis, vel tollenda consuetudine. Sanch. n. 32.

3. Et sic mortalis est status illorum, qui non tollunt consuetudinem jurandi sine attentione, sitne verum hoc, an falsum, quod jurare solent.

4. Quod ad justitiam spectat, peccat mortaliter, qui jurat se facturum rem mortaliter malam; ut se aliquem interfectorum: quia est gravis irreverentia, divina autoritate se ad peccatum mortale quasi obligare; ità ut hic duæ malitiæ concurrant: una, quòd velit malum: altera, quòd ad hoc abutatur auctoritate Dei, odio habentis omne malum. Bon. l. c. p. 3. Less. l. 2. c. 41 d. 3.

5. Venialiter autem peccat, qui jurat facere rem venialiter malam, aut inutilem, aut frivolum; cum ibi levis tantùm irreverentia censeatur. Bon. ib. Less. l. c.

6. Item peccat venialiter, qui jurat aliquid contra consilia Evangelica; ut se non ingressurum religionem, non daturum eleemosynam, aut mutuum. Suar. Less. Sanch. Bon. l. c.

7. Quod ad veritatem spectat, cum hæc deest, peccatur mortaliter: quia committitur gravis in Deum irreverentia; quippe cum adducatur in testem falsitatis, quasi vel ipse veritatem nesciat, vel velit, aut possit

possit decipere, testando falsum. Nec hic excusat levitas materia: quia sive hæc sit gravis, sive levis, seria sive jocosa, æqualiter tamen repugnat Deo testificari falsum; & tale juramentum dicitur Perjurium. S. Th. 2.2. q. 98. a. 3. Less. Sanch. Bon. l. c. An autem, & quando perjurium esset veniale per accidens, v. Escob. 2.1. c. 3. n. 6.

8. Nec excusatur, qui jurat verum, si is putabat esse falsum; vel qui jurat pro certo, de quo ipse dubitat, etsi à parte rei verum sit. Sot. Nav. Bon. l. c.

9. Peccat æquè graviter, qui ab altero exigit juramentum, sciens eum esse pejeraturum. Excipe: nisi justa causa, & necessitas exigat: quia tunc perjurium ex sola pejerantis malitia sequitur; nec alter moraliter censetur illius causa, cum utatur suo jure. Quod tamen extra judicium rarò habet locum in privatis personis. S. Th. q. 89. Suar. l. 3. c. 13. & 14. Sanch. l. 3. c. 8.

10. Non pejeravit, qui juravit aliquid re ipsa falsum, quod ipse bona fide, & cum ratione putavit esse verum.

11. Excusari subinde quidam simplices à mortali perjurio videntur posse, ratione inconsiderationis, cum usurpant quasdam formulas juratorias, ut per animam meam, puniat me Deus. Etsi enim sciant id vocari juramentum, non tamen apprehendunt, quòd jurare sit aliquid grave, & invocare Deum in testem; sed tantum apprehendunt confusam aliquam rationem mali, non tanti momenti, v. Bon. l. c. Laym. c. 14.

DUBIUM IV.

An in juramento liceat uti æquivocatione?

Resp. Jurare cum æquivocatione, quando justa causa est, & ipsa æquivocatio licet, non est malum: quia ubi est jus occultandi veritatem, & oc-

cultatur sinè mendacio, nulla irreverentia fit juramento. Quòd si autem sinè justa causa fiat, non erit quidem perjurium, cùm saltèm secundùm aliquem sensum verborum, vel restrictionem mentalem verum juret: erit tamen ex genere suo mortale contra religionem; cùm sit gravis irreverentia, ad alterum in re gravi decipiendum usurpare juramentum. Ità communiter DD. Sanch. l. 3. c. 6. Bonac. p. 12. Laym. c. 13. Unde resolvitur:

1. Graviter peccat, qui utitur æquivocatione, quando non rogatus, sed sponte sua jurat: quia tunc tenetur uti vocabulis secundùm communem significationem, inquit Tolet. l. 4. c. 21. eò quòd non habeat rationem æquivocandi.

2. Graviter itèm peccat, qui utitur æquivocatione, quando juramentum justè exigitur, ut à judice vel superiore, in re gravi. Bon. loc. cit.

3. Si autem fiat tale juramentum in re levi, per jocum, & citra inobedientiam, ac notabile damnum alterius, erit tantùm veniale, ut probabiliter docet Sanch. l. 3. c. 6. contra alios: quia sola discretione, si ve judicio caret. v. Bon. l. c.

4. Licet æquivocè jurare, si juramentum exigitur injustè; ut v. g. si quis exigit juramentum, qui jus non habet, v. g. Judex incompetens; vel si non servet ordinem juris. Itèm si exigitur per vim, injuriam, metum, v. g. si vir exigit juramentum ab uxore de adulterio occulto; si latrones exigant à te lytrum cum juramento. Sayr. l. 4. c. 5. & l. 12. c. 17. Less. Trull. l. 2. c. 1. d. 15.

5. Qui exteriùs tantùm juravit sinè animo jurandi, non obligatur, nisi fortè ratione scandali, cùm non juraverit, sed luserit. In foro tamen externo potest cogi, ut servet. Sanch. 7. Mor. c. 10. n. 11. Trull. l. 2. c. 1. d. 10.

DUBIUM V.

Quæ, & quanta sit obligatio juramenti promissorii?

Resp

REsp. 1. In juramento promissorio duæ affirmantur veritates : una de præsentī primaria : quòd scilicet jurans habeat animum implendi, quod promittit : altera secundaria de futuro : quòd scilicet impleturus sit suo tempore, quod promittit ; sive promittat Deo, & est votum cum juramento ; sive homini, & est jurata promissio humana. Unde oritur obligatio implendi, si rationabiliter possit. Ità communiter DD. v. Laym. l. 4. t. 3. c. 6. Bon. p. 7. Unde resolves :

1. Defectu primæ veritatis jurans verè pejerat mortaliter, si vel non habet animum implendi, sive materia sit parva, sive magna, licita, sive illicita : vel si dubitat, an facturus sit, nec nè, quod jurat ; vel si putat sibi moraliter impossibile, ut impleat, quod promittit : quia quoad istam veritatem præsentem, promissorium ab assertorio non differt : unde nec parvitas materiæ excusat. *Ibid.*

2. Defectu secundæ veritatis verè pejerat is, qui, quod promisit, postea non implet, si rationabiliter implere potest. Id solùm hic dubitatur : an, qui promisit rem exiguam cum juramento, ut v. g. dare alteri unum pomum, vel nummum pro eleemosyna, vel castigare prolem, vel inter vendendum nolle se minori pretio vendere, vel nolle primum locum occupare, aut præcedere in ingressu portæ, &c. an, inquam, sub gravi peccato teneatur hæc servare ? Ubi speculative quidem videtur, quòd sic : quia verè adductus est Deus ut testis, quòd sit facturus ; ergo si sine causa non facit, quantum in se est, facit Deum testem falsum. Cajet. Val. Tol. l. 4. cap. 22. Nihilominus probabiliter alii tenent contrarium, ut Sanch. v. Lay. *suprà c. 14.*

3. Illud certum est, quòd si ex eo, quod jurasti, tantummodo parùm aliquid non serves, non esse grave ; v. g. si jurasti te non bibiturum vinum, non peccas mortaliter parùm bibendo. Sanch. 2. l. lib. 4. c. 12. n.

21. quia tunc excusat parvitas materiæ. Et sic excusantur, qui jurant servare statuta alicujus Capituli, Collegii, Universitatis, &c. si postea parvum aliquod statutum violent. Et idem dic de tabellionibus juratis, & aliis ministris justitiæ; ut & de eo; qui ex summa, quam alteri se daturum jurasset, parum tantum detraheret. Nav. Suar. Sanch. vide Lay. Bon. p. 14.

4. Obligaris probabiliter juramento promissorio, etsi extortum à te sit per injuriam, ac metum; ut si oblitus uri æquivocatione, jurasti prædonibus dare lytrum, usurario usuram. Bec. 2. 2. q. 89. &c. Negat tamen Azor tr. 1. l. II. c. 7. q. 2. in materia matrimonii: quia matrimonium coactum, metu cadente in constantem virum, nullum est: hinc etiam juramentum extortum de eo contrahendo, videtur relaxatum ipso jure, ait Caj. V. *Perjurium*. Suar. c. 9. Sanch. Bonac. p. 9.

5. Obligaris item, etsi juramentum sit errore, aut dolo extortum, si dolus, vel error versetur tantum circa circumstantias accidentales, non magni momenti; nam si versentur circa substantiam, ut v. g. si annulum te daturum alteri jures, putans esse ferreum, cum sit aureus; vel circa circumstantias magni momenti, quibus cognitris non jurasses, non obligaris. v. Sanch. l. 3. c. II. n. 42. Suar. &c.

6. Non inducit ullam obligationem, si jures rem malam, aut vanam, aut inutilem, aut, ut habet Caj. indifferentem, quæ nec ex fine, nec circumstantiis cohonestatur: quia juramentum non potest esse vinculum iniquitatis, aut vanarum rerum, ac otiosarum, ad quas Deus non vult nos obligari. Bon. & alii communiter. Ubi notat ex Laym. *sup. cap. 6.* juramentum non convalescere, etsi talis res illicita & vana, postea mutatis circumstantiis fiat honesta: cum juxta regulam 18. juris in 6. non firmatur tractu temporis, quod initio non subsistit.

7. Nec

7. Nec obligaris implere, si quid jurasti contra confilia Evangelica, ut non ingredi Religionem, non dare eleemosynam, &c. Mol. Sanch. Laym. l. 4. t. 3. c. 6. Et licet peccaris talia jurando, non tamen peccas non implendo. Cajet. V. *Perjurium*.

8. Teneris implere, nec potes commutare in aliud opus melius, ut v. g. religionem, si aliud jurasti in utilitatem, aut gratiam alicujus hominis; aut aliquorum; dummodo sit honestum, & sine peccato impleri possit. Unde v. g. alumnus, qui juravit se servitutum Principi, aut huic, vel isti Ecclesie, &c. non potest ingredi religionem sine relaxatione. Excipe tamen, si jurasses Titie eam ducere: nam eo casu potes eam relicta ingredi religionem: quia juramentum fortitur naturam actus, cui apponitur; promissioni autem matrimonii hæc tacita conditio inest: nisi ingrediar religionem. vide Laym. c. 6. Bon. d. 4. q. 1. p. 3.

Resp. 2. Juramentum promissorium eandem habet conditionem, eodemque modo explicandum est, quo promissio, vel propositum, cui est annexum. Ratio est: quia accessorium sequitur principale, ideoque quando non obligat promissio, nec obligat juramentum appositum. Less. l. 2. cap. 41. d. 2. Bonac. d. 4. q. 1. p. 16. Trull. l. 2. c. 1. d. 17. Unde resolves:

1. Titius, qui cum juramento promissit nuptias Bertæ diviti, sanæ, virgini, bonæ famæ, &c. non tenetur stare juramento, postquam Berta incidit in paupertatem, infirmitatem, fornicationem, vel infamiam: quia promissio ipsa non obligat eo casu.

2. Qui urbanitatis causâ juravit se ante alterum non sessurum, bibiturum, vel ingressurum domum &c. non peccat contra juramentum, si coactus ab altero prius sedeat, bibat, vel ingrediat: tum quia promissio illa, vel propositum habet tacitam conditionem adjunctam (nisi me coegeris) quâ sublatâ, non ob-

obligat, & consequenter nec juramentum : quia relaxatur ab altero cedente juri suo. Bon. *l. c.* Sanch. Less. Trull.

3. Qui juravit se servaturum decreta, & regulas, vel statuta alicujus Congregationis, Universitatis, vel Capituli, tantum tenetur servare ea, quæ sunt in vigore, & quatenus sunt in usu, vel servantur à majore parte Capituli; nisi tamen aliud constet de mente jurantis, vel hic voluerit se ad illa independentem à statutis obligare. Ratio patet : quia promissio ipsa non aliter obligat. Trull. *l. c.* Azor. Less. Dian. *p. 2. tr. 6. in R. 39.*

4. Qui jurat se servaturum secretum, non peccat contra juramentum illud detegendo, quando non potest illud celari absque gravi suo, vel alterius damno : quia ipsa promissio secreti non videtur obligare, nisi hac conditione, (si non nocet.) Sylv. Bon. Sanch. Trull. *l. c.*

5. Qui juravit Judici se dicturum quæ novit, non tenetur revelare occulta. Ratio patet. Less. Bon. Trull. *l. c.*

6. Qui juravit se soluturum debitum, intra mensem, non tenetur intra illud vi juramenti solvere, si à creditore terminus solutionis prorogetur : quia cum hic cedat juri suo, cessat obligatio promissionis, & consequenter juramenti. Azor, Bonac. Trull. *loc. c. num. 18.*

DUBIUM IV.

Quibus casibus excusetur ab impletione, qui in promissorio juramento obligationem contraxit?

REsp. Tales casus præter ea, quæ ex superioribus colliguntur, à Tol. & Cajet. recensentur isti : 1. Si, quod bonum erat tempore juramenti, propter circum-

cum
ped
imp
opu
quid
per
nim
mut
justa
ager
re :
in q
cta
destr
fili
dus
re, &
Bon
in q
natu
dici
3. ni
latu

Quon

R
Laym
1. C
lare p
aut de
vota,
9. p. 17

cumstantias postea fiat illicitum, vel vanum, vel impeditivum majoris boni, vel melius sit omitti, quam impleri. Sanch. *cap. 15.* 2. Si juramentum mutes in opus aliud apertè melius, & Deo gratus; id enim quisque per se potest, ut Tol. *c. 13.* Excipe tamen semper, si quid in hominis commodum jurasses: nec enim Deus vult illum defraudari. 3. Si notabiliter mutetur status rei, ut si v. g. jurasses aliquem punire justa punitione, is autem supplex veniam peteret, & ageret pœnitentiam, posses ei sinè perjurio condonare: quia juramentum obligat servato eodem statu, in quo non pœniteret. Laym. *c. 9.* 4. Si res jurata facta sit inutilis ad intentum, maximè, si magis illius destructiva: ut si v. g. ex correctione impœnitentis filii notaretur is magis destruendus, quàm emendandus; aut si turbanda familia, secuturæ rixæ cum uxore, & sic præstet non corrigere. Regin. *lib. 18. c. 56.* Bon. *l. c. p. 14.* 5. Si ità ferant conditiones illæ, quas in quovis promissorio juramento tacitè subintelligi, natura, & DD. docent. Tales autem sunt, ut Laym. dicit, *sup. c. 9.* 1. si potero. 2. salvo jure Superioris. 3. nisi res notabiliter mutetur. 4. nisi obligatio tollatur. De quo sequens:

DUBIUM VII.

Quomodo obligatio juramenti tollatur per irritationem, dispensationem, commutationem, & remissionem.

REsp. De hoc ex conditionibus jam positis, & potestate Superiorum in suos, ac suorum vota, à Laym. *hic c. 11.* & aliis communiter hæc traduntur:

1. Quod spectat ad irritationem. Irritare, & annullare potest juramentum omnis is Superior, maritus, aut dominus, qui, & quomodo irritare potest suorum vota. Sanch. *c. 19. n. 7.* Suar. Azor, Fill. *l. 25. c. 9. q. 9. p. 17. dub. 6. v. Caput sequens.*

2. Pos-

2. Possunt & iidem irritare iuramenta promissoria, facta in gratiam hominis, quotiescunque ipsam promissionem, seu contractum infirmare iis concessum est.

3. Quoad dispensationem: quicumque habet potestatem ordinariam, vel delegatam, vel privilegium dispensandi in votis, potest in iisdem dispensare, etiam si jurata sint.

4. Quoad commutationem, eadem est ratio, quæ de dispensatione.

5. Quod attinet ad remissionem, sive relaxationem: iuramentum factum in favorem hominis non potest relaxari, nisi ab eo, cui factum est, aut cui is, & promissa materia subjecta est.

6. Et is quidem potest remittere, etsi talis favor ei iuratus esset propter Deum; v. g. si quis propter Deum jurasset pauperculæ eam ducere, potest ipsa iuramentum illud relaxare, ut habet Navar. & alii, contra Sotum & Sylv. quia licet iuramentum principaliter factum sit propter Deum, quia tamen executio est in favorem hominis, ab hominis etiam voluntate dependet.

7. An etiam civilis potestas relaxare possit iuramenta suorum subditorum in temporalibus, quando iusta causa subest, verbi gratiâ: quia metu, vel per aliam injuriam extorta sunt, controvertitur. Alii negant, alii ajunt apud Laym. Probabile est, quod docet Sanch. l. 3. c. 12. cum Suarez, non posse relaxare directè, sicut potestas Ecclesiastica, quando dispensat; sed tantum indirectè, v. g. ratione materiæ, vel supplendo vicem ejus, cui juratum est, & qui remittere debebat. Plura ad forum externum spectantia circa iuramentum, vid. apud Laym. *suprà* c. 11. Bon. l. c.

CAPUT III.

De Voto.

DU-

DUBIUM I.

Quid sit Votum, & quoduplex?

Resp. 1. Est promissio facta Deo, deliberatè, de bono possibili, & meliori. D. Th. 2. 2. q. 18. v. Sanch. & Laym. l. 4. t. 4. Unde paret, quòd Votum sit actus latriæ soli Deo debitus. Quare dum vovemus quiddam Sanctis, sensus est: voveri ea Deo in honorem simul Sanctorum; sicut templa, & altaria ædificamus Deo in eorundem honorem. Porro ex singulis particulis datæ definitionis, multi casus resolvuntur: quos, ut vitetur confusio, & consulatur memoriæ, separatis dubiis proponam.

Resp. 2. Dividitur Votum 1. in Absolutum, & Conditionatum. Illud est, quod fit sinè ulla conditione, ut voveo eleemosynam; hoc autem, quod fit cum conditione, ita ut, nisi hac posita, non exurgat obligatio; ut voveo eleemosynam, si sanitati restituar, vel (quod dicitur Pœnale) voveo facere disciplinam, si hoc fecero. 2. In solemne & simplex; illud est: quod ut tale acceptatur ab Ecclesia; & sunt hæc duo: votum castitatis, quod majoribus Ordinibus est annexum; & votum professionis religiosæ. Simplex autem votum est omne aliud, quod talem solemnitatem non habet. Ubi sciendum, quòd votum solemne reddat personam jure inhabilem ad contractus, vel actus contra votum, ut ad matrimonium, vel dominium bonorum habendum: vid. infra lib. 4. cap. 1. in tract. de statu relig. Simplex autem tale votum, v. g. castitatis (excipio, quod in Societate JESU emittitur post Novitiatum) aut ingrediendæ religionis, etsi reddat contractum, v. g. matrimonii illicitum, non tamen invalidum. vid. infra lib. 6. de matrimonio. 3. In Reale & Personale. Illud est: cum pecunia, vel alia res externa pretio æstimabilis promittitur, ut calix, eleemosyna; hoc autem: cum aliqua hominis actio,

Etio, vel cessatio ab actione, ut votum jejunii, peregrinationis, abstinentiæ à lusu. His aliqui adjungunt Mixtum ex utroque, ut, si voveas peregrinationem cum oblatione alicujus rei. Vid. Less. l. 2. c. 40.

DUBIUM II.

Quæ requiratur Voti deliberatio, & intentio?

Resp. Cum voti obligatio sit gravissima, requiritur intentio, deliberatio, & libertas perfecta, quâ quis liberè, directè, & in se voluerit promittere, cum animo se obligandi. Ità Doctores communiter. Less. Bon. d. 4. q. 2. p. 1. Unde resolves:

1. *Ætas & usus rationis ad vovendum ea sufficit, quæ satis est ad peccatum mortale perfecto actu humano, & directo in se volitum. Excipe tamen votum solemne religionis, quod invalidum est ante certam ætatem.*

2. *Non obligat votum factum cum semiplena animadversione, vel deliberatione, v. g. ex repentino animi motu, vel consuetudine, lingua mentem præveniente, vel ex calore iracundiæ rationis usum auferente. Azor. Sanch. Trull. l. 2. c. 2. d. 1. Ubi notat, non esse sufficiens indicium, quod defuerit perfecta ratio, vel deliberatio, si voventem facto voto mox pœniteat: itèm motum iræ rarò, & vix unquam impedire usum rationis.*

3. *Quodsi is, qui scit se vovisse, dubitat: an cum sufficienti deliberatione, & usu rationis, ob defectum ætatis, si quidem vovit ante septennium, votum non obligat, nisi constet de sufficienti rationis usu: quia jus in tali non præsumit, & possessio stat pro libertate. Si verò post septennium vovit, obligat: quia possessio est pro voto, cum præsumatur usus rationis, nisi constet oppositum. Si denique dubitat: utrùm ante, an post septennium voverit, teneri voto vult Sanch. & Palau: negat Dian. &c.*

4. Vo-

4. Vota facta in ebrietate, etiam antè prævisa, & sic volita in causa, non sunt valida; cùm non sine volita in se ipsis, & directè; bonum autem non consurgat, nisi ex integra causa: quamvis ad peccatum satis sit voluntarium indirectè, & in causa. Laym. l. 4. t. 4. c. 1. n. 4.

5. Vota facta in metu, non incusso ad hoc ipsum, ut votum extorqueretur, valida sunt: quia sunt simpliciter voluntaria, & deliberata; facta autem in metu injustè incusso ad ipsum votum extorquendum, invalida sunt *ex communi*; non quia non sint voluntaria, sed quia vel jus ea irritat, vel Deus non acceptat, nè det vim injustæ coactioni; idque sive metus sit gravis, sive levis; dummodo quis formaliter ex solo tali metu voveat. Suar. *de Voto* l. 1. c. 8. Sanch. Fill. t. 26. c. 1.

6. Quoad vota emissa ex errore, si error fuerit circa substantiam materiæ promissæ, vel circa conditionem substantialem, vel circa finem, sive rationem formalem ac motivum vovendi, votum nullum est; ut v. g. 1. Circa substantiam: si quis voveret certum aliquem suum calicem, quem purat argenteum, cùm sit aureus; vel se ingressurum certum Monasterium, putans esse Ordinis Sancti Benedicti, cùm sit Carthusianorum. 2. Circa conditionem substantialem: si quis v. g. voveret se ingressurum Monasterium, ubi putaret religiosam disciplinam, & essentialia religionis servari accuratè, & tamen non ita esset; vel si voveret peregrinationem ad limina Apostolorum, putans tantum distare centum milliariibus, cùm tamen distarent trecentis. 3. Circa causam finalem: si quis v. g. voveret aliquid in gratiarum actionem, pro sanitate parenti reddita, & is re ipsa non fuisset agrotus, vel esset mortuus. Et ratio nullitatis talium votorum est: quia hic deficit liber consensus, qui non fertur

in incognitum, & nihil tam est contrarium consensui, quàm error. Fill. *t. 26. c. 1.*

7. Vota, quæ emittuntur post Novitiatum, in quocunque approbato Ordine, instar matrimonii carnalis, non sunt irrita ob ullum errorem, nisi solum substantialem circa substantiam.

8. Si error circa conditionem substantialem sit de re parvi momenti, non redditur votum irritum; ut si iter peregrinationis, quam quis vovit, sit paulò longius, quàm putabatur, quia parùm reputatur pro nihilo. Item si error sit tantùm circa causam impulsivam, valet votum: quia illa est tantùm causa secundaria, quæ sepositâ actus est sufficienter voluntarius secundùm substantiam. Neque talis error in cæteris contractibus actum vitiat: v. g. vovit aliquis peregrinationem Romam, studio colendi Deum, & simul etiam habuit causam secundariam impulsivam, ut inviseret fratrem, quem putavit esse Romæ; quem etsi intelligat deinde istuc non esse, non ideo desinit obligari voto. Et ex his patet, quomodo intelligendum sit, quod dici solet: vota non obligare ultra intentionem ventis. Sanchez. *l. 4. cap. 2. Less. l. 2. c. 40. d. 2.*

9. Ad votum non sufficit nudum propositum, licet firmissimum: quia qui tantùm proposuit, non tenetur sub peccato præstare; qui autem promisit, obligatur sub peccato, & nisi præstet, agit contra fidem Deo datam. Bon. *p. 1. Laym. l. c.*

10. Ad votum aliquando sufficit promissio implicita; ut patet in susceptione Ordinum sacrorum: ubi licet non dicatur voveo, vel promitto castitatem, votum tamen hoc fit implicitè, hoc ipso, quòd sciens Ecclesiam annexisse iis Ordinibus istud votum, eos suscipit. An verò, si quis planè id ignoraret, adhuc censeretur vovere ex implicita intentione, dubium est. Aliqui ajunt, aliqui probabilius negant, dicuntque talem teneri ad castitatem, non ex voto, sed ex Eccle-

Eccle
Bon. *a*
u.
dem,
tum, se
40. dub
non vu
substan
alii, co
rùm vi
animu
plendi
validu

R Esp
ne
ligatio
opposit
voti est
test fier
autem
quendu
Navar.
1. In
liter, c
Aliqui
ad vitan
lastici. N
9. d. 35.
2. Inv
indiffer
quia De

Ecclesiæ præcepto. Sanch. *de Matr. l. 2. d. 27. n. 18.*
Bon. *q. 2. p. 1. § comm.*

11. Si quis haberet intentionem promittendi quidem, sed tamen se non obligandi, nullum esset votum, secundum Nav. Sylv. Sanch. *num. 27. Less. l. 2. c. 40. dub. 1. n. 6.* Bon. & alios, contra Cajet. quia talis non vult vovere, cum apponat conditionem contra substantiam actus. Unde Lugo *d. 23. de just. sec. 1* & alii, contendunt talem non posse dici promittere. Verum videtur esse quæstio de nomine. Si verò haberet animum vovendi, & se obligandi, non tamen implendi, tunc etiam graviter peccaret, & votum esset validum. Sanch. Fill. Bon. *p. 1. n. 14.* Laym. &c.

DUBIUM III.

Quæ requiratur materia voti?

Resp. Ea debet esse possibilis, (cum impossibile nec efficaciter intendi possit, nec ad illud sit obligatio) & non solum bona, sed etiam melior, quam oppositum, sive ejus omissio: quippe finis intrinsecus voti est, honorare per hoc Deum: id autem non potest fieri, nisi offeratur illi aliquid gratum; gratum autem esse non potest, ut quis obligetur ad relinquendum id, quod est melius. Sanch. *l. 9. c. 7.* Laym. Navar. &c. Unde resolves:

1. Invalidum est votum nunquam peccandi venialiter, cum id moraliter & ordinariè sit impossibile. Aliqui tamen volunt, sic voventem teneri isto voto ad vitanda mortalia, & venialia graviora, de quo Scho-lastici. Nav. *c. 12. n. 65.* Suar. *l. 2. c. 3.* Sanch. *de Matr. l. 9. d. 35.*

2. Invalidum est votum de re vana, vel inutili, vel indifferente, nisi ex circumstantiis, aut fine fiat bona: quia Deo displicet stuita promissio, & hinc eam non

ceptat; ac peccat venialiter talia vovens; ut v. g. si quis decidens ex equo voveat non amplius equum ascendere. Navar. c. 12. Sanch. 4. Mor. c. 7.

3. Invalidum est vovere mala; & qui vovet mortale, peccat mortaliter; qui autem veniale, eum venialiter tantum peccare dicunt Sà, Sylv. &c. *V. Juramentum*: licet mortaliter peccare velit, Caj. *V. Votum*. & Less. l. 2. c. 4. d. 5. quod videtur probabilius.

4. Invalidum est votum, cui adjungitur finis, vel alia circumstantia mala, tenens se ex parte rei votæ; ut v. g. vovet quis eleemosynam ad obtinendam vanam gloriam, aut impetrandum per eam victoriam injustam, felicem successum furti, adulterii, &c. aut in gratiarum actionem pro successu talis peccati: quia datio eleemosynæ ad talem finem est actio blasphemica, quasi Deus peccata promoveat; ideoque non potest esse materia voti. Cajet. Navar. c. 12. Sanch. c. 6. Lay. l. 4. t. 4. c. 2. n. 6. Fill. t. 26. c. 5.

5. Validum autem est, etsi ei adjungatur finis, vel alia circumstantia mala, tenens se tantum ex parte voventis; ut v. g. si quis ex vana gloria, aut ex ira erga importunum mendicum, voveat ei dare eleemosynam: quia tunc res ista bona est, quam vovet, licet ipse voveat malè, & cum peccato. *Ibid.*

6. Validum item est votum factum ex affectu erga rem bonam, ut bona est, etsi conjuncta cum causa mala: ut si quis voveret eleemosynam, si ex duello evaserit salvus, si non capiatur in furto, si filius sibi nascatur ex adulterio, quod patrat, &c. licet enim duellum, furtum, adulterium &c. velle, malum sit; tamen his positis non lædi, non infamari, prolem gigni, &c. mala non sunt, sed Dei dona: & votum non cadit super ista mala, sed super hæc bona, considerata (ut suppono) quatenus in se bona sunt. Nav. Laym. l. c.

7. Invalidum est, & veniale peccatum, vovere bonum, quod est impeditivum boni majoris, ut præfer-

tiam

tim
ner
cer
58.
8.
nus,
vere
dinu
9.
ordi
valic
nè in
rum
ceder
tur,
conv
ob fr
cand
cent
mo L
Nav.

RE
multu
dition
vult, d
turalis
homin
liget.
folves
1. In
quia m
4. c. 12.

tim sunt vota contra consilia Evangelica, ut v. g. manere in sæculo, ducere uxorem, ire ad militiam, facere mercaturam. Navar. n. 29. Suar. Fill. c. 1. q. 7. n. 58. Sanch. &c.

8. Si tamen aliquod bonum per se, & absolutè minus, fieret per accidens majus bonum, tunc talia votare valet; ut v. g. si quis videret susceptionem Ordinum sibi damnosam. v. Bon. p. 1.

9. Matrimonium ordinariè invalidè votetur: quia ordinariè melior est cælibatus. Dixi *ordinariè*: quia validè votetur, 1. si quis ad hoc obliget: ut, quia finè injuria, aut gravi infamatione sponsæ, vel liberorum ex ea conceptorum, à sponsalibus non potest recedere. 2. si id Reip. valde utile futurum existimetur, ut quia v. g. ex eo speratur pax inter Principes, conversio hæreticorum, regni tranquillitas. 3. Si quis ob fragilitatem, & inveteratam consuetudinem peccandi, adeò sit pronus ad lapsum, ut prudentes judicent consultum ei esse, ut nubar: in quo tamen ultimo Laym. & alii dissentiunt. v. Bon. l. c. Fill. n. 6. Nav. Suar. l. c. Laym. n. 12.

DUBIUM IV.

Quæ, & quanta sit obligatio voti?

REsp. Tanta est, quantam tum quantitas materiæ permittit, tum intentio votantis, quâ se vel multum, vel parum, vel absolutè, vel cum certa conditione, restrictione, temporis, qualitatis, obligare vult, designat: ita ut, etsi obligatio voti sit juris naturalis, vis tamen ejus pendeat à voluntate, & facto hominis, tanquam prævia conditione, ut tantum obliget. Ità commun. v. Laym. c. 3. Bon. p. 5. Unde resolves:

1. In materia levi nemo obligatur sub mortali: quia materia id non permittit. Nav. n. 40. Sanch. l. 4. c. 12. Laym. l. c. v. g. vovisti recitare quotidie Sal-

ve Regina: omittendo semel iterumque, non peccas mortaliter: quia materia est parva. Sanch. l. 4. c. 12. Laym. l. c. Azor. l. 21. c. 15. Imò etsi toto anno omit-
tas, esse tantum veniale, eò quòd materiæ istæ parvæ non coalescant in unum, probabiliter docent Dian. z. 5. misc. n. 24. ex Soto, Arag. & Tann. 2. 2. d. 4. dub. 3. contra Valen. &c.

2. In materia gravi, etsi quis possit se obligare tan-
tum leviter, communiter tamen censetur se voluisse obligare graviter, nisi aliunde constet. Unde violans tale votum, peccat graviter ex genere suo. v. *Ibid.*

3. Qui, postquam gravi voto se obstrinxit, serio de-
inde dolet, quòd fecerit, non peccat graviter, modò
retineat animum implendi. vid. Sà, V. *Votum*.

4. Qui violat votum de re jam antè præcepta, v. g.
qui post votum castitatis fornicatur, debet in confes-
sione addere, quòd votum id habeat, aut quòd Ordine
acceperit, si Confessarius nesciat: quia duplex
tunc est malitia peccati. Suar. c. 6. Less. d. 7. Sanch. c.
5. Fill. c. 2. q. 7.

5. Alieno voto nemo obligatur ex vi illius voti.
Unde si qui Canones videntur indicare filium à patre
religioni devotum, teneri eam profiteri, intelligen-
di sunt, si filius votum patris semel rarificaverit. Suar.
c. 9. Sanch. Laym. c. 1. n. 6.

6. Cùm hæres teneaturolvere vota realia defun-
cti, non tenetur vi voti, sed ex justitia; sicut tenetur
alia illius debira, legata, &c.olvere. *Ibid.*

7. Eodem modo si communitas aliquid vovit, in
quod posterius non consenserunt, non tenentur id ser-
vare vi voti, sed interdum ratione pacti, statuti, vel
longæ consuetudinis. v. Laym. hic c. 3.

8. Cùm quis voveret factum alterius, sensus est, se
curaturum id eo modo, quò licitè potest, ut v. g. ro-
gando, persuadendo, vel etiam præcipiendo, si sit Su-
perior, vel etiam aliquando paciscendo, & suppedi-
tan-

tando sumptus. Sic parens, qui filium devovit religioni, ad nihil aliud tenetur, quam ut conetur eam filio persuadere: sic qui Missas, vel peregrinationem alterius curandam vovit, quando stipendium ac sumptus ei persolvit, non tenetur alium substituere novis sumptibus, si prior non præster, ad quod se obligavit. Sanch. Laym. n. 7.

9. Vota personalia non implentur, nisi per voventem: unde qui vovit peregrinationem, Romam v. g. non satisfacit, si conducatur alium: neque ad id tenetur, si ipse non possit. *Ibid.*

10. Vota realia solvenda sunt ex proprio: unde qui nequit ex suo, non tenetur ab alio mendicare. Quod si possit ex suo, & tamen alius, sive rogatus, sive sponte pro ipso velit solvere, id valet: quia tunc quod alter dat, fit ipsius; non autem actio alterius personæ potest fieri alterius. v. *Ibid.*

11. Vota conditionata non obligant cessante conditione, etiamsi ipse vovens causa fuerit, ut conditio non poneretur; dummodo id non impediverit per dolum, vim, aut malitiam; ut v. g. vovisti peregrinationem, si eam Petrus approbet; deinde submittis, qui persuadeat, ut non approbet: illo igitur non approbante, non teneris. Imò etsi malitiosè per fraudem, dolum, &c. impediveris, adhuc probabile est, te voto non teneri, ut habet Lay. c. 6. ex Suar. & aliis. Interim Lay. rectè hic advertendum monet ad intentionem voventis, ut v. g. si filius vovit se ingressurum religionem, nisi pater contradixerit, videtur ejus intentio fuisse, nisi contradixerit ex se, sua sponte; sibi relictus, &c.

12. Qui vovit rem certam, & determinatam, v. g. hunc calicem, si ea res pereat, non tenetur ad aliam; eum id non soleat intendi; si autem eam rem venderit, probabilius videtur esse, teneri dare pecuniam quam accepit: quia, qui vovet rem, censetur promittere omnem ejus utilitatem.

13. Qui

13. Qui vovit aliquid faciendum certo tempore, ut jejunare hoc, vel isto die; illo transacto, sive cum culpa, sive sine culpa ejus, ad nihil tenetur; & neque, si præviderit impedimentum eo tempore superventurum, tenebatur prævénire, cum hæc non soleat intentio voventis esse, Suar. Navar. l. c. Bon. p. 5.

14. Qui vovit aliquid sine certo tempore, verbi gratiâ, peregrinationem, tantum tenetur implere, cum commodè primùm potest: quia sic moraliter quisque censetur intelligere suam promissionem, ut habita commoditate non nimis diu differat, quamvis minor causa sufficiat ad differendum, quam ad mittendum. Fill. cap. 4. q. 20. Suar. Lay. c. 3. Bon. &c.

15. Qui vovit aliquid sine certo loco, v. g. ingredi religionem sancti Benedicti, satisfacit intrando quodcunque Monasterium illius Ordinis, in quo servantur substantialia regulæ. Neque tenentur pro admissione peragrarè provinciam, sed satis est adire loca aliquot non nimis dissita. Et satisfacit voto, si postquam ingressus est, remittatur, aut egrediatur (saltem cum justa causa, qualis est v. g. gravis ac diuturna tristitia & anxietas, sive ex natura ipsa, sive aliunde nata, Escob. ex Sanch. 2.1. l. 4. c. 16. n. 100.) ante professionem. vid. Trull. l. 2. c. 2. d. 20. n. 7. & 8.

16. Qui vovit aliquid sine certa qualitate, v. g. religionem in genere, potest ingredi quamcunque, etiam laxiorem: modò servantur essentialia, & sit approbata. Similiter, si quis vovit triticum, &c. non tenetur dare optimum, quod habet, sed satis est (loquendo de obligatione præcisè) ut det, quod non sit planè ineptum.

17. Qui vovit aliquid sine certa quantitate, v. g. eleemosynam, pecuniam, frumentum &c. satisfacit dando, quantum voluerit, modò non tam parùm, ut videatur potius irridere suum votum, quam imple-

se. Ratio horum omnium petitur ex intentione votantis, quâ nemo censetur se obligare, nisi ad id, quod commodè potest, & communiter est decens. Suar. Sanch. l. 4. c. 15.

18. In dubio de mente votantis, debet fieri interpretatio secundum verborum, quibus usus est, proprietatem, vel potius communem, & usitatam accceptionem. Fill. t. 26. c. 2. Laym. c. 3.

19. Qui vovit, si ludat chartis, dare decem imperiales, tenetur secundum Sanch. dare toties decem, quoties ludit; quia pœna est actui accessoria. Videtur tamen negare Laym. l. 4. tr. 4. c. 5. n. 4. Vide Trull. Dian. p. 5. c. t. 9. R. 60.

DUBIUM V.

Quot modis tollatur obligatio voti?

REsp. Dupliciter tolli potest: 1. Nullius auctoritate interveniente, idque materiæ mutatione: ut si materia antè honesta fiat turpis, indifferens, vel impeditiva majoris boni, ratione novæ circumstantiæ vel prohibitionis: vel si fiat impossibilis absolute aut moraliter; vel defirione conditionis, à qua pendebat. 2. Interventu auctoritatis humanæ, idque tripliciter: irritatione, commutatione, vel dispensatione: de quibus sequentibus dubiis. Est communis. Sanch. l. 4. c. 24. Less. l. 2. c. 40. Suar. Fill. t. 26. c. 8. Unde resolves:

1. Etsi tuâ culpâ materia facta sit impossibilis, inutilis, &c. tamen postquam jam talis facta est, cessat obligatio, & sufficit pœnitere de culpa.

2. Si concurrat obligatio duorum votorum incompatible, implendum est id, quod est præstantius, & Deo gratius; & alterum cessat. Quod si verò sit æquale, aut nescias, utrum sit melius, implendum est, quod prius vovisti, & ruit posterius: si & hoc nescis, libera est electio, v. Trull. l. 2. c. 2. d. 9.

3. Si materia voti fiat impossibilis quoad partem tantum, tunc si commodè talis materia dividi non potest, aut non solet, ad nihil teneris: v. g. vovisti ædificare templum; si totum non potes, non teneris ad partem.

4. Si verò dividi commodè potest, & solet, manet obligatio ad illam partem, quam potes: ut v. g. 1. Qui non potest jejunare totâ hebdomadâ, potest autem aliquot diebus, ad hoc tenetur. 2. Qui matrimonium contraxit, & consummavit post votum castitatis, tenetur non petere debitum; cum eatenus votum adhuc sit possibile (reddere enim debet) v. Bon. p. 7. §. 1.

5. Quod si votum dividi quidem possit, sed unum, in eo sit principale, reliqua verò accessoria tantum, non per se seorsim intentâ, sed dependenter à priori, tanquam illius appendices & modi; tunc si principale fiat impossibile, ruit etiam obligatio accessorii; non autem contrâ: ut v. g. vovisti peregrinationem Romanam in cilicio, & ibi certi aliquid offerre; si peregrinatio impossibilis fiat, non teneris cilicium ferre, & oblationem mittere. v. Sanch. l. 4. c. 10. Bon. d. 4. q. 2. p. 4. §. 4. Trull. l. 2. c. 1. d. 10.

DUBIUM VI.

De voti irratione.

ARTICULUS I.

An, & quomodo tollatur obligatio voti per directam irrationem?

Resp. Cum non debeat violari cujusquam dominium, ac quilibet Dominus possit uti sua libertate; hinc si potestati dominativæ alterius sit subjecta alicujus voluntas, potest is subditi istius omnia vota, qualiacunque sint, ad suum libitum, sine causa, validdè irritare directè, hoc est: potest velle, & pronuntiare,

ut

ut illa vota nulla sint, ità ut nullo etiam casu obligatio postea reviviscat (etsi peccent, si absque causa irritent, ut docent Less. lib. 2. c. 40. n. 75. Navar. Suar. Fill.) Porro hoc jus provenit ex jure positivo, quo datur alicui legitima potestas dominativa in voluntatem alterius. Ità communiter DD. vide Sanch. l. 4. c. 24. num. 30. & 31. Unde resolves:

1. Quivis pater, & in ejus defectu, avus paternus, tutor, imò etiam mater, non tantùm si tutrix sit, sed etiam in priorum defectu, & secundùm quosdam, reliquis deficientibus etiam magister, vel herus, ut Suar. Less. d. 10. n. 78. contra Sanch. potest directè irritare vota liberorum impuberum, ut colligitur ex cap. Mulier. 32. q. 2. c. 1. & 2. 2. q. 1. & cap. Si quis. de reg. Impubertas autem secundùm jura finitur in masculis anno decimo quarto completo: in feminis duodecimo completo, à die nativitatis computando, ut Sanch. l. c. Laym. t. 4. cap. 2. Bon. disp. 4. q. 2. p. 6. §. 2.

2. Vota Religiosorum (non tamen Novitiorum) etiam sub prædecessoribus emissà, irritare possunt directè præter Papam, Abbates, Guardiani, Priores, & Rectores, ac probabiliter etiam Abbatissæ, ut habet. Suar. l. 6. de Voto c. 7. n. 19. Regin. l. 18. n. 342. Fill. Bon. l. c. n. 26. Excipitur tamen votum transeundi ad religionem strictiorem. vid. Binsfeld. 1. p. Ench. c. 9. Less. n. 75. Sanch. c. 14. n. 30. Bon. l. 5.

3. Idem potest, secundùm Sanch. l. 9. de Matr. d. 39. maritus respectu votorum uxoris: licèt probabilius id alii limitent ad ea vota, quæ mariti juri præjudicant. Laym. hic c. 7. Fill. tr. 29. c. 8. q. 8. Less. d. 10. n. 83. & d. 15.

4. Qui semel votum irritavit, si postea nolit, non ideo revalidatur, ut vult Sa. V. Irritatio Voti.

5. Nullus supradictorum potest directè irritare vota emissà ante subjectionem, v.g. ante matrimonium,

um; facta verò intra tempus subjectionis, de re implenda post tempus subjectionis, v. g. in pubertate, vel post obitum mariti, possunt irritari. Bon. *loc. cit.*

6. Votum, de quo dubium est, utrum emiseris tempore libertatis, an subjectionis, non posse irritare superiorem, docet Salas *t. 2. q. 21.* & Caram. *l. 3. c. 1. d. 1.* Sed contrarium tenent Suar. Sanch. Bon. & c. cum Bald. *d. 6. c. 1. §. 28.*

7. Facta tempore subjectionis, possunt adhuc irritari post illud; v. g. quando filius jam est pubes. Quod verum est, et si in pubertate ea ratificasset, putans ex errore esse firma: secus tamen, si infirma esse novisset, & independenter à prioribus ratificasset. v. Less. *l. 2. c. 40. dub. 10.*

8. Supradicti possunt revocare, ac directè irritare vota, et si semel ea ratificaverint: quia non privarunt se dominio, & potestate sua. v. Suar. *de Voto. l. 6. c. 6.* Quòd si tamen id sinè causa fiat, erit secundum quosdam peccatum mortale, licet probabilius id negent Suar. *l. c. c. 4.* & Laym. *hic.*

9. Prælatus potest irritare votum subditi, à predecessore æquali, vel inferiore confirmatum, non tamen à Superiore. v. de his Bon. *l. c. §. 1.* Laym. *c. 7.*

ARTICULUS II.

Quis vota indirectè possit irritare?

RESP. Si alicui, non quidem voluntas voventis, sed voti materia sit subiecta, ita ut in hanc jus habeat, is tale votum potest irritare irritatione indirecta; hoc est: ejus obligationem suspendere, in quantum suo juri præjudicatur: idque ex lege naturæ, docente, quòd nemo possit alteri promittere aliquid in præjudicium tertii. S. Thom. *in 4. d. 38.* Suar. Less. & c. *ll. cc.* Unde resolves:

I. Sic irritare possunt, præter suprà nominatos, Pa-

ter

ter respectu filiorum puberum, quamdiu manent in domo paterna, nec sunt emancipati: item tutor puberis, usque ad annum vigesimum quintum, in iis, quæ eorum potestati officiunt. Laym. c. 7.

2. Idem potest uxor respectu mariti; v. g. si is voverit longiorem peregrinationem, habitare alibi, cubare seorsim, quæ derogant vitæ sociali, & usui domini, quod habet in corpus mariti. Less. n. 38. Fill. n. 273.

3. Item Dominus & Domina respectu famulorum; ut si ii voverint jejunium, quo fierent inepti ad obsequia Domini: quale votum non est castitatis, vel brevis orationis. Less. n. 87.

4. Item non tantum Pontifex respectu omnium fidelium, sed etiam Episcopi, & Principes respectu subditorum, quando materia illis præjudicat. Denique Superiores respectu Novitiorum, in iis, quæ impediunt novitiatus exercitia. Less. d. 13. n. 8.

5. Non possunt irritare indirectè vota de re alijs præcepta, v. g. non furandi; quia nemini præjudicant. Itaque neque vota implenda tunc, quando materia voti non erit amplius subiecta; v. g. vota servi, implenda, cum erit liber; & conjugis, cum alter erit mortuus.

6. Potest quis etiam indirectè irritare vota longè antè facta, quàm sibi materia subjiceretur, v. g. facta à conjugè longè antè matrimonium.

7. Potest quis etiam vota à se, vel antecessore concessa, & confirmata, indirectè irritare, ut patet ex Art. superiore. Excipe tamen: nisi suo jure cessisset, & hanc cessionem subditus acceptasset: ut v. g. in voto castitatis, mutuo mariti & uxoris consensu facto. Secus tamen esset, si vel sola uxor, vel uterque independentè ab altero vovisset.

8. Vota indirectè tantum irritata reviviscunt, & obligant, quando alteri desinunt præjudicare. vide de his Bon. p. 7. Lay. c. 8.

DUBIUM VII.

Quid sit commutatio voti?

Resp. Commutatio est substitutio alterius operis honesti loco ejus, quod voto promissum erat, sub eadem obligatione. Circa quam, ut licitè fiat, traduntur hæ regulæ, *Prima*: Ad commutationem voti requiritur auctoritas Ecclesiastica 1. Quando commutatio fit in paulò minus bonum: quodsi notabiliter minus sit, miscetur dispensatio. 2. Quando dubium est de æqualitate boni. 3. Quando fit in bonum æquale: licet aliqui tunc putent sufficere auctoritatem propriam. Hæc tamen sufficit ad commutationem in melius; quia in meliori minus continetur. Voco autem melius, quod est tale in ordine ad utilitatem spirituales voventis, & Deo gratus.

Secunda: Ad commutationem voti in æquale, requiritur causa, licet minor, quàm ad dispensationem: quia dispensatio planè liberat ab obligatione voti; commutatio verò aliud subrogat. Unde si fiat in melius, nulla causa requiritur; si in æquale cum auctoritate Superioris, sufficit major in illud propensio. Si verò dubitetur, an sit æquale, sufficit notabilis molestia in implendo. vide Less. lib. 2. c. 40. Unde resolves:

1. Quamvis oratio absolute sit melior jejuniis, non licet tamen propria auctoritate hoc in illam commutare: quia hic & nunc potest jejunium esse Deo gratus, utpote utilius ad bonum spirituale hujus hominis. Less. d. 16. Sanch. cap. 56.

2. Omnia vota personalia propria auctoritate commutari possunt in votum religionis: imò ipso jure omnia vota realia sic mutantur in professionem.

3. Qui habet votum religionis, non potest illud propria auctoritate commutare in susceptionem Episcopatus: tum, quia hic non efficit hominem perfectio-

fectio
pona
fit D
apud
docet
1.4.7.
6.1.6.
4.
comm
est pa
am m
mura
quod
mone
non m
regim
etiam
p.7.5
s.
imple
vel æ
tacti
m.28
6.
sive
tur re
Laym

Qu
RE
c
leat, j
Eccle

fectiorem, quàm religio, licèt perfectiorem, esse supponat: tum, quia non constat, quòd illud hic & nunc sit Deo gratus: tum, quia sic respondit Innoc. III. apud Bon. *in secundum præceptum d. 4. q. 2. p. 7.* Idem docet Less. *l. 2. c. 4. d. 16. n. 103.* Azor, Sanch. Laym. *l. 4. t. 5. c. 6. a. 15.* Palaus *d. 3. t. 16. n. 2.* Fag. Dian. *p. 6. t. 6. R. 62.*

4. Qui habet facultatem dispensandi, habet etiam commutandi; non tamen contrà: quia commutatio est pars dispensationis; qui autem potest majus, etiam minus potest. Qui autem habet facultatem commutandi tantum, non potest mutare nisi in æquale: quod moraliter, & non scrupulosè æstimandum est, ut monet Laym. *cap. 8.* In qua æstimatione, ait Cajet. non negligenda sunt concomitantia: v. g. in voto peregrinationis, habenda ratio non tantum laboris, sed etiam expensarum, quas fecisset. Suar. Less. v. Bon. *p. 7. §. 3.*

5. Si is, cujus votum mutatum est, malit deinde implere primum, id potest: tum quia id est melius, vel æquale: tum quia in ejus favorem factum est, cum tacita conditione: si ei placuerit. Less. *n. 70.* Sa, Fill. *n. 289.*

6. Si voti legitimè à Superiore commutati materia, five opus, fiat impossibile, vel indifferens, non tenetur redire ad prius: quia obligatio extincta est. vide Laym. Bonac. *ll. cc.*

DUBIUM VIII.

Quid sit dispensatio, & qui possint dispensare in votis?

R Esp. 1. Dispensatio est absoluta obligationis voti condonatio, nomine Dei facta. Ad hanc, ut valeat, justa causa requiritur; qualis v. g. est 1. Bonum Ecclesiæ, vel commune Reip. 2. Notabilis difficultas

in

in observatione voti. 3. Imperfectio actus, vel levitas ac facilitas, ex qua processit votum. Suar. l. 6. c. 17. Fill. n. 260. Sanch. l. 4. c. 45. vide Bon. p. 7. n. 14. Lay. c. 8. n. 5. Unde resolves:

1. Cum causa non sufficit ad integram dispensationem, partim dispensari, partim commutari potest. Bonac. l. cit.

2. Prælatus videns, ac (cum facile possit) non contradicens, videtur dispensare, ait Sa.

3. Potestas etiam delegata dispensandi in votis, extendit se etiam ad vota jurata, & iuramenta pia soli Deo facta. v. Suar. lib. 6. de voto. Sanch. l. 8. de Matr. d. 3.

4. Ante voti acceptionem à certa persona aut Ecclesia, non censetur ei jus acquisitum, ideoque sine injuria potest dispensari, vel commutari.

Resp. 2. Potestas dispensandi convenit omnibus Prælati, qui habent jurisdictionem in foro externo, vel privilegium. Less. l. 2. c. 40. d. 12. Sanch. c. 37. & comm. Unde dispensare possunt sequentes:

1. Papa, respectu omnium fidelium in omnibus votis. 2. Episcopus, respectu suorum subditorum, non autem Parochus: quia tantum habet jurisdictionem fori interni. Suar. l. c. c. 12. 3. Prælati Regulares exempti, respectu suorum Religiosorum & Novitorum; idque circa vota, quæ vel in sæculo, vel etiam in Noviciatu fecerunt. Less. n. 8. § 107. Sanch. l. 9. de Matr. d. 29. non autem Prælati non exempti, neque Abbatissæ. Suar. Less. l. c. 4. Ex privilegio Papæ, Confessarii Ordinum mendicantium, secundum concessionem & moderationem suorum Superiorum, ut notat Less. d. 13. n. 108

Resp. 3. Supradicti omnes Papæ inferiores possunt dispensare in omnibus votis, exceptis quinque soli Papæ reservatis: scilicet voto Castitatis perpetuæ, Religionis approbatæ, Peregrinationis ad limina

Apo-

Apostolorum, ad S. Jacobum Compostellam, & Ultramarina, sive in terram Sanctam. vide Bon. Less. Laym. ll. cc.

TRACTATUS III.

De Tertio, & quarto Præcepto.

CAPUT I.

Quid Tertium Præceptum: Memento &c.

PRæceptum hoc, quatenus vult tempus aliquod sanctificari, sive impendi cultui divino, est naturale, & adhuc obligat, quatenus verò per id tempus designatur dies Sabbathi, est cæremoniale, & in Novo Testamento abrogatum, ac pro eo ab Ecclesia designatus dies Dominicus, & Festi est, præscriptusque modus colendi, ut quædam opera illis diebus fiant, quædam non: hæc prohibentur, illa præcipiuntur. Bon. Lay. ex D. Th. 2. 2. q. 122.

DUBIUM I.

Quæ opera tum hoc præcepto, tum ab Ecclesia prohibeantur?

REsp. I: Die festo prohibentur omnia opera servilia, hoc est, quæ & versantur circa materiam externam; & vel mechanica & illiberalia sunt, v. g. suare, fabricare &c. vel requirunt tantum laborem corporis, & ab operariis tantum & servis fieri solent. Ita DD. communiter. vide Laym. l. 4. tr. 7. c. 1. Suar. Fill. &c. ex D. Th. l. c. Unde resolves:

1. Impertinens est ad rationem operis servilis, utrum fiat ex lucro, an ex recreatione? ex hac, an ista intentione, pia, vana, & turpi? Cajet. Suar. Laym. l. c. &c. contra Sylv. & Canonistas.

2. Impertinens quoque est, sive fiat cum defatiga-

tione & labore, sive brevi, sive longo tempore, & quia nihil horum mutat naturam operis.

3. Servile non est, ideoque nec prohibitum, festo ludere, choreas ducere, instrumenta musica pulsare, iter facere pedibus, equo, curru, vel navi: unde etiam ad hæc necessaria sunt licita. Navar. c. 13. Tol. & Laym. Suar. *de fest.* c. 27.

4. Nec servile est ducere jumenta sinè onere; eum id sit iter facere, ut ait Fill. *hic* c. 9. n. 710. Ducere autem jumenta, currus, vel navigium onustum mercibus, est servile. Suar. *l. c.* Fill. *l. c.* Quod si tamen ante festum talia itinera incepta sint, continuatio eorum permittitur, vel ob publicam utilitatem, vel damnum, quod aliàs sequeretur.

5. Item nec servile est, sive gratis, sive pro pretio docere, studere, scribere, transcribere; & secundum quosdam (ut Medinam, Lopez, & Armillam, quorum sententiam probabilem docet Lay. contra Fill. Azor, & alios multos) pingere, etiam coloribus: (nam de rudibus lineamentis plerique concedunt) terere tamen colores, & non pingere, sed tingere, ut v. g. colorare asseres vel pannos, dealbare parietes, illiberale est.

6. Videntur etiam excusari posse in Typographiis litterarum collocatores, quando post divina collocant neglectum pensum, ut habet Laym. *hic*. Imprimere tamen, servile habetur. Escob. *E. s. c.* 4. Suar. Laym. &c.

7. Excusat etiam Fill. *hic* n. 169. distillationem, quæ sinè corporis fatigatione, potius ad experientiam, & peritiam fit, quàm ex officio, & arte.

8. Servile aliqui non putant, (alii contrarium tenent, & excusant per consuetudinem, ad otium, aliisque pejora vitanda) venari. Gran. 2. 2. c. 3. t. 12. d. 4. f. 7. n. 63. aucupari, militare, gladiari, piscari, (saltem in fluminibus recreationis gratiâ) & similia; pisc-

festio tamen moderata esse debet, v. Laym. & Fill. tr. 27. c. 9. 12. Bon. d. 5. q. 1. p. 2 n. 25. Eicob. qui docet, laboriosam, & ex officio, non licere. Similiter quidam excusant puellas ad otium vitandum acupingentes. Arm. Azot, Palaus, Sa, March. vide Dian. p. 6 t. 6 R. 15. & p. 4. tr. 4. R. 62.

Resp. 2. Prohibentur præterea quædam opera non servilia, quæ dicuntur forensia: ut sunt mercatus, placitum, iudicium ad mortem vel pœnam, & strepitus omnis judicialis, id est: actiones, quæ ad decisiones causarum, tam civilium, quam criminalium, tam secularium, quam Ecclesiasticarum spectant. Ita comm. Doct. ex c. 1. de feriis. Unde resolves:

1. Festo non licet citare, adducere testes, id est: exigere iuramentum iudiciale, proferre, aut exequi sententiam: quæ si feratur, est irrita. vid. Laym. l. 4. t. 7. c. 2. n. 7.

2. Nec licet emere, & vendere res non necessarias, negotiari publicè vel privatim, inire contractus emptionis, locationis, permutationis, &c. (nisi ex consuetudine, vel aliis iustis causis excusentur) quia intelliguntur nomine mercatus, qui prohibitus est. c. 1. de feriis, ut docet Bon. ex Suar. c. 13. & Fill. t. 27. c. 10. q. 2. n. 180.

3. Festo licet excommunicare, dispensare, iudicem privatim informare, advocatum consulere, consilia conficere, eligere, &c. quia non requirunt strepitum iudicalem. vide Bon. l. c.

DUBIUM II.

Quæ causæ excusent ab observatione festorum, ob quas opera prohibita liceant?

Rx: Tales præcipuè sunt. septem:

Prima: Dispensatio Episcopi, vel habentis potestatem quasi Episcopalem; ut Superiores Religio-

num, imò & Parochi, quando non datur facilis accessus ad Episcopum. Suar. c. 33. Bon. p. I. n. 20.

Secunda: Consuetudo; nam sic licent nundinæ illæ in festis passim haberi solitæ; & præparationes deliciarum non necessariarum, ut cupediæ, placentarum, & similium ciborum artificiosorum: itèr emptiones, & venditiones rerum parvi momenti. Bon. l. c. Laym. l. c.

Tertia. Pietas in Deum; per quam licent opera, quæ proximè (non quæ remotè) spectant ad cultum Dei: ut pulsare campanas, circumferre imagines, vel cruces in supplicatione. Ornare autem, & verrere templa, ac similia, quæ ad ipsum officium non spectant, si absque ratione in festum differantur, venialia habentur. Fill. n. 218. Bon. l. c.

Quarta: Charitas erga proximum; per quam licent, & valent actus judiciales pauperum, orphanorum, viduarum, & miserabilium personarum, nè expensis graventur. Sic etiam possunt rusticanorum, in parvis oppidis, si aliis diebus adesse nequeant, causæ civiles agitari. Similiter licet pauperibus, & infirmis, pro tunc egentibus, subvenire. Itèr emere, & vendere rusticis, qui aliis diebus impediuntur. Lay. c. 2. n. 7. V. Dian. t. I. R. 34.

Quinta. Necessitas propria vel aliena, corporis vel animæ, si nimirum sinè gravi incommodo, aut detrimento aliquid omitti non possit. Quomodo excusantur 1. Judicia, quæ celeritatem requirunt: v. g. si latro sit fugiturus, nisi tunc capiatur. 2. Servi, & ancillæ coacti à dominis laborare, nec audentes recusare. Quòd si tamen frequenter contingit, eos deferere debent. Suar. Iidem, & similes rescientes suas vestes, cùm id aliis diebus non possunt. 4. Pauperes, qui se, suosque alere non possunt, operantes privatim, sinè scandalo; maxime quando multi dies festi concurrunt.

sunt. Bon. n. 13. 5. Coci, & culinarii. 6. Pistor, la-
niones, & similes in oppidis populosis, & concursu
festorum. 7. Chirur, & Pharmacopolæ. 8. Confla-
tores ferri, & vitri, coctores laterum, calcis, &c. &
quicunque, quorum opus semel cœptum, non potest
interrumpi sinè damno. 9. Molitores, & nacleri
à ventis. 10. Piscatores halecum, tinnorum, &c. qui
certo tantum anni tempore id possunt. 11. In-
stauratores fontium, pontium, viarum publicaram,
& similium, quæ moram non patiantur. 12. Sartores
in operibus necessariis, ut funeribus, nuptiis, &c. si
aliter fieri non potest, ut satisfaciant. 13. Agricola ad
cavendum damnum ruri laborantes: ut si ob pluviam
imminentem segetes vel fœnum congregent. Bon.
n. 13. Fill. n. 211. 14. Denique excusantur etiam mer-
catores, qui clausis tabernis quædam vendunt: cum
præsupponere possint, emptoribus ea tunc esse neces-
saria, nec aliàs commodè emere posse. De suprâ di-
ctis vide Sanch. Fill. Lay. Bon. ll. cc.

Sexta: Utilitas, non simpliciter necessaria, sed ad
communem lætitiã, vel splendorem: sic enim li-
cet in adventu, vel ortu Principis laborare, ut perfici-
antur theatra, ignes, vestes, &c. Quanquam monet
rectè Suar. præstare in hoc casu petere veniam à Pa-
storibus. vide Bon.

Septima: Excusat itêm, saltèm à gravi peccato,
parvitas operis, seu temporis. Unde grave non vide-
tur unâ horâ laborare, ut habet Suar. l. 2. de festis c. 3.
maximè, ut notat Laym. si labor non sit nimis servi-
lis, & fatigans corpus. Imò durum videtur mortalis
damnare, si quis duas, aut tres horas impendat. v. Fill.
t. 27. c. 11. q. n. 107. In forensibus autem, & judiciali-
bus, materiæ quantitatem non ex quantitate tempo-
ris, sed qualitate operis desumendam, monet
Escob. E. s. c. 3. num. 14. ex Palao tom. 1. tr. 9. d. 2.

p. 3. n. 4. Sic grave peccatum esse asserit venditionem rei magni momenti, cum magna solemnitate, licet brevi tempore fiat. Quod intellige (secundum prædicta) nisi consuetudo, vel necessitas excuset.

DUBIUM III.

Quæ opera festis præcipiantur?

Res. Præcipitur 1. Auditio concionis, non tamen sub mortali, nisi quatenus quisque tenetur discere necessaria ad salutem. Trident. *sess. 24. c. 4. de Reform. Ill. hic c. 8.* Bonac. *t. 1. d. 5. q. 5. p. 2. n. 27.* Suar. &c. Dixi, *nisi quatenus &c.* quia homines rudiores ignorantibus præcipua mysteria fidei, ea præsertim, quæ sub gravi obligatione eos scire teneri dictum est supra l. 2. t. 1. c. 1. tenentur lege charitatis, (si aliàs ea commodè addiscere non possint) sub gravi peccato concioni, vel potius carechese interesse. Bon. *d. 5. in præc. 2. n. 28.* addens, eo casu concionem etiam Missæ præferendam esse. Trull. *l. c. cap. 1. d. 4. n. 12.* Fag. &c.

2. Præcipitur speciali præcepto, obligante sub mortali, audire Missam, hoc est morali & humanâ assistentiâ, sive præsentia ei interesse. Est communis ex c. *Omnes fideles*, & ex c. *Missas. de consec. dist. 1.* contra Angelum & Rosellam, qui semel vel iterum negligere, dicunt esse veniale. Obligat hoc præceptum omnibus festis, omnes baptizatos usum rationis habentes: non autem infantes, amentes, vel carechumenos. Ratio primæ partis est: quia est universale. Ratio secundæ: quia assistentiam humanam habere non possunt. Ratio tertiæ: quia non sunt Ecclesiæ subiecti. C. Lugo *dis. 22. s. 1. & 2.* ex Nav. Sanch. & Konin. Unde resolves:

1. Non est obligatio audiendi concionem in Parochia propria; tum quia DD. multi nullum hac de re præceptum agnoscunt; cum Trid. *S. 24. c. 4. de refor*
dicat

dicat: *teneri, ubi id commodè fieri poteſt*; tum quia, ſi ſiquæ obligatio fuit, ei derogatum eſt per privilegia Regularium, & generalem conſuetudinem contrariam. Suar. *de Rel. t. 1. l. 2. cap. 16.* Azor; Nav. Cened. Zerol. *p. 1. V. præd. Trull. l. 2. c. 1. d. 4. v. Barb. in Trid. Seſſ. 14.* Imò Fratres Prædicatores, & Minores, & qui cum iſtis in privilegiis communicant, concionantes in ſuis Eccleſiis, quovis anni tempore poſſunt auditoribus ſuis concedere 18. annos, & 320. dies Indulg. nomine Papæ. Dian. *p. 4. t. 4. R. 22.* ex Rodriq. &c.

2. Non eſt obligatio ad audiendam Miſſam feriâ quintâ, & ſexta, & Sabbato Majoris Hebdomadæ; neque diebus Rogationum. Azor, Henriquez, Suar. *d. 88. ſect. 5.*

3. In die Nativitatis Chriſti tantùm teneris audire unam Miſſam. Navar. Suar. Fill.

4. Satisfacit, qui recitat ſub Miſſa (ex obligatione) Horas Canonicas, vel pœnitentiam injunctam in confeſſione, ut contra Cajet. Sylv. Ang. Armil. docent Suar. Sa, Rodriq. Fill. &c. Ratio eſt: quia duobus præceptis poteſt ſimul ſatisfieri, ut v. ſuprà *l. 1. t. 2. c. 3. dub. 1.* Idem de eo, qui confeſſetur tempore Miſſæ, affirmat Regin. *l. 19. n. 14.* dummodo intentionem haberit audiendi Miſſam. Negat autem Suar. *d. 88. ſ. 6.* Azor, *c. 5. q. 3.* Gordonus, Card. Lugo. *l. cit.* ſi quidem poſſit diſferre confeſſionem, nec adſit neceſſitas præcepti confeſſionis. Idem dicit Bonac. *diſp. 4. q. ult. p. 11.* ubi contrariam praxim quorundam excuſat, vel ob neceſſitatem communicandi, vel intentionem audiendi Miſſam aliam, vel denique ob bonam ſidem.

3. Satisfaciunt etiam inſervientes Miſſæ, ſi recedant allatum neceſſaria, v. g. vinum, hoſtiam; thus, &c. quia cùm hæc ordinentur ad officium, non cenſentur abeſſe: dummodo non recedant ab Eccleſia, vel ſaltèm non longè. v. Bon.

6. Peccat, qui non audit integram Missam; & quidem venialiter, si omittatur parva pars: mortaliter, si notabilis, v. g. media, vel tertia pars. Lay. tamen, & alii durum putant, mortalis damnare eum, qui ab Offertorio usque ad finem adfit. Additque communiter excusari à mortali, qui audiunt à principio Epistolæ, vel secundum alios, Evangelii usque ad finem: vel ab initio usque ad communionem. v. Bon. 2. 1. d. 4. q. ult. C. Lugo d. 22. sect. 1. n. 3.

7. Non peccat, saltè mortaliter, qui à duobus Sacerdotibus successivè duas dimidias Missas audit, ut habet Navar. c. 1. Sa, Sotus, Henriq. Dian. 2. 1. 22. 3. R. 18 Bon. d. 4. q. ult. p. 11. Hurrado contra Suar. Kon. Fag. quia audit integram Missam. Ob quam causam est probabile (nunc improbabile, ob damnatam ab Innocentio XI. propos. 53.) et si simul audiat, ut habet Bon. l. c. Hurt. & Dian. contra Reg. Kon. C. Lugo. &c. quorum sententia videtur probabilior. (jam certa.)

8. Non satisfacit, qui sub sacro dormit, pingit, docet; vel qui est post murum, aut aliam rem, tali loco, unde nihil audiri, videri, vel notari possit, quid fiat: quia non censetur moraliter præsens. Satisfacit tamen surdus, cæcus, & quicumque (licet sit post ostium, aut columnam, vel in fenestra, vel procul à templo.) ita est præsens, ut ex signis externis colligere possit, quid à celebrante agatur, spectatà loci naturâ, etiam si ipse per accidens nihil audiat, videat, aut intelligat; sitque pars per moralem conjunctionem ejus multitudinis, quæ dicitur præsens, & est in conspectu altaris. Bon. l. c.

9. Audiens debet esse attentus, saltè virtualiter, & in confuso, ut aliquo modo advertat, quid fiat. Hinc si quis nunc attendat, nunc fabuletur, ut tamen semper advertere possit, quid fiat, licet peccet irreverentiâ, non tamen damnandus est mortalis. Imò Kon. 3. p. q. 83. cum Sylv. Rosel. & Med. docet, eum satisfacere,

facere
dò sit
Quod
& alio
Plura
3. 4.
10. l.
que in
in Reg
ve extr
tantum
cum; c
c. 6. Re
ult. c. 12
tis sit, n
thores
bium v
cui (q
tia nasc

An sit

R. Es
lig
superior
n. 2. cer
t. 4. c. 7.
manual
movere
re præc
rochus
contem
contem
sit. jube

facere, qui voluntariè toto sacro est distractus, modo sibi sit præsens, & cum reverentia externa assistat. Quod probabile esse docet, Laym. contra Suar. Bon. & alios. vide Konin. *l. c.* & Card. Lugo. *n. 26. § 27.* Plura de hac materia, vide suprà *l. 1. tr. 2. c. 3. dub. 2. 3. § 4.*

10. Præceptum audiendæ Missæ impletur quocumque in loco, sive in Parochiali, aut Cathedrali, sive in Regularium Ecclesia, sive in Oratoriis privatis, sive extra Ecclesiam audiatur. Ratio est: quia Ecclesia tantum auditionem Missæ præcipit, non autem locum; ergo quovis loco impletur. Tol. *l. 9. c. 7.* Azor, *c. 6.* Rodriq. Nav. Fill. Nun. Suar. Kon. Bon. *d. 4. q. ult. c. 12. n. 4.* & plures. Quæ doctrina licet certa factis sit, nihilominus, quia post omnes suprà citatos Auctores, à quodam moderno, viro aliàs docto, in dubium vocatur, peculiari dubio examinanda est, nè cui (quia liber obvius est) scrupulus, aut conscientia nascatur erronea.

DUBIUM IV.

An sit obligatio audiendi Missam in Parochia, Dominicis, & Festis majoribus.

Resp. Etsi id quidem decens sit, non tamen est obligatio. Est communis Authorum (quos vide superiore dub. casu ult.) & ut ait C. Lugo. *disp. 22. s. 1. n. 2.* certa; etsi Marchantius in Candelabro mystico *z. 4. c. 7.* & in Resolutionibus moralibus, in forma manualis editis *c. 8.* in dubium vocet, scrupulumque movere conetur. Ratio est 1. Quia nullum extat de re præceptum. 2. Quia *c. Ut dominicis*, jubetur Parochus ante Missam ejicere eos, qui proprio Parocho contempto, isthuc Missam audire vellent: ergo sine contemptu (formali) licet. 3. Quia *c. Si quis de consec.* jubentur ii, qui habent Oratorium domi, in majoribus

ribus festivitatibus audire sacrum in Parochia, vel in civitatibus. 4. Quia universalis fidelium, & ipsorummet etiam Parochorum doctorum, & confessoriorum (qui pœnitentes hac de re non interrogant) consuetudo, id non tantum (ut loquitur Marchantius *l. c.*) insinuat, sed manifestè docet. 5. Quia Trident. *s. 22. c. 8.* tantum dicit, populum debere moneri (non autem teneri) ut frequenter adeant Parochias, saltè Dominicis & festis majoribus. vide Pag. Lugo, Barb. Cenedo, Trull. *lib. 3. c. 1. dub. 6.*

Neque obstant, quæ March. objicit, ut:

1. Quod jura antiqua decernant contrarium, eò, quod Sixtus IV. *De treuga & pace*, præcipiat, nè Mendicantes prædicent, non teneri audire Missam in Parochia Dominicis, & festis. Nam imprimis ex illo Sixti decreto nihil sequitur: cum is non dicat teneri, sed tantum prohibeat, nè publicè prædicetur, non teneri. Cum enim honestissimum sit, populum audire Missam in Parochia, idque suadere deceat, minimè deceret, id (publicè præsertim) dissuadere; nam inde scandala, & proprii Parochi contemptus sequi possent. Et hoc est, quod Sixtus cavere voluit. Deinde, estò: antiqua forsan alia jura id habeant, eis posterioribus temporibus, per varia privilegia, receptamque consuetudinem universalem, est derogatum. Cajet. Lugo, & cæteri Auth. cit.

Nec obstat. 2. Quod multos Canonistas eam opinionem secutos asserit. Estò enim: olim quidam sic senserit; hoc tamen tempore, post tot & tam ampla privilegia, post tam claram & diuturnam consuetudinem, post Eminent. Cardinalium declarationes, & etiam Pontificum nota decreta contraria, (ut vide se. quenti Resp.) an aliqui id doceant? nescio.

Nec 3. Locus Tridentini paulò antè in Resp. citatus, quem objicit: ut patet ex ipsis verbis & declaratione

tione
plic
Rel
lilque
rochia
commu
brias n
Autho
quia,
restrin
conclu
Ant. p
l. 4. t.
nonist
6. & C
clarati
habet
re ad a
rochia
quis hi
legere
Trid.
form.
rochi,
& pro
Theol
non R
Triden
rolam
Miss.
VIII.
hancip
dirimi
licere s
diebus
tam F

tione Eminent. Card. Authorumque communi explicatione.

Resp. 2. Episcopus non potest censuris, multis, aliisque pœnis, cogere ad audiendam Missam in Parochia. Est contra March. l. c. ubi ait: *Regulares ita communiter respondere, ut privilegiorum suorum fimbrias magnificent, & dilatent phylacteria; & contra Authorem Parochiani obedientis. Ratio autem est: quia, ut ait Navar. Episcopus non potest tollere (nec restringere) jus commune, & generalem totius orbis consuetudinem. Ita docent præter Auth. sup. cit. S. Ant. p. 2. t. 9. c. 10 §. 1. d. 4. Sylv. V. Missa Tolet. Lay. l. 4. t. 7. c. 3. &c. & comm. omnes Theologi, & Canonistæ moderni: afferuntque Azor, t. 1. l. 7. c. 8. q. 6. & Cardin. Lugo. d. 22. l. 1. pro hac sententia, declarationem Cardinalium in Trident. quæ expressè habet: Non posse Ordinarium multis & pœnis cogere ad audiendam Missam, vel Concionem in propria Parochia, etiam in casu negligentiae, & contumaciae. Et si quis his duobus, tanquam Regularibus minùs fidat, legere potest eandem declarationem apud Barb. in Trid. Sess. 22. c. 8. de sacrif. Missæ, & sess. 24. de Reform. c. 4. n. 12. Itèm Tractatu de officio & potestate Parochi, ubi eandem sententiam Barbosa ipse sequitur, & pro ea supra viginti Authores celebres, partim Theologos, partim Canonistas, quæ Regulares, quæ non Regulares, citat. Vide ejusdem Remissiones in Tridentinum impress. Antverpiæ Anno 1644. & Zerolam in praxi Episcopali p. 2. V. Parochia. & p. 1. V. Missa. §. 6. Idem disertis verbis confirmat Clemens VIII. anno 1592. 22. Decembris, decreto suo, circa hanc ipsam controversiam Duaci excitatam, quo eam dirimit his verbis: *Præsenti nostro decreto sancimus, licere secularibus, Christi que fidelibus universis, Missas diebus Dominicis, & festis majoribus audire in Ecclesiis tam Fratrum Præd. quam aliorum Mendicantium, nec**

non etiam Collegii Soc. JESU, juxta eorum privilegia, & antiquas consuetudines, dummodo id in contemptum Parochialium Ecclesiarum non faciant: & tam dictis Fratribus Prædicatoribus, ac Presbyteris dictæ Societatis, quàm aliis privilegiatis, quibus id à Sede Apostolica indultum est, idoneis tamen, & ab Ordinario approbatis, peccata sua, etiam Quadragesimali, & Paschali, & quovis alio tempore, confiteri licitè possè, &c. Quòd si verò dicta privilegia, & alia similia clariùs cognoscere lubet, inspiciatur, (ut alia taceam) Compendium privilegiorum Societatis JESU, ubi præter Leonis X. clara sunt verba Pauli III, in Extrav. data Anno 1540. Kalend. Nov. quæ incipit: *Licèt debitum*; quæ omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis qui verbi DEI prædicationi, in templis ejusdem Societatis interfuerint, concedit, ut ibidem Missas audire, & Sacramenta recipere, liberè & licitè valeant, neque ad id Parochiales Ecclesias accedere teneantur. Porro, nè quis miretur, tam ampla privilegia Regularibus concessa à variis Pontificibus, placebit inspicere eorum Bullas, in quibus reperiet motiva gravissima: aut si nec inspicere lubet, recogitet saltèm, Deum ipsum Innocentio III. (dum vidit Ecclesiam Lateranensem jam jam ruituram) ostendisse eam sustentari à S. Dominico, & S. Francisco. Consideret, quòd sicut olim in varias orbis plagas, & in ipsam Germaniam, doctrina Christi traslata est operâ Regularium, ità sinè eorum subsidio conservata diu non fuisset, vel saltèm minùs floruisset. Et denique, nè Regularibus succenseat quifquæ, quòd privilegia sua tueantur, sciendum est, quòd sinè consensu Sedis Apostolicæ iis renunciare, aut cedere non possint. v. l. 2. Dec. tit. 43. de arb. c. 5. Imò etsi faciant, irritum fore, & peccaturos: quia injuriam inferrent Ordini, & Ecclesiæ toti.

Nunc ad argumenta Marchantii breviter respondeo:

1. Afferit auctoritatem cujusdam P. Capucini, qui *Parochianum obedientem* scripsit. Et huic quidem me paulò antè sat multas, gravesque auctoritates opposuisse existimo.

2. Ait: quorundam Episcoporum praxim esse contrariam, eamque fundari in jure antiquo, & novo Trid. *l. c. Sess. 24.* ubi dicit: *Teneri unumquemque Parochiæ suæ interesse, ad audiendum verbum DEI, & rudimenta fidei*: hæc autem in plerisque locis ruralibus docentur in Missa; ergo etiam ad Missam possunt compelli.

Resp. 1. Praxim istam (sicubi est) paucorum esse, & contrariam praxi communi Episcoporum, in omnibus regnis, & provinciis, & insuper Præsulis summi.

2. Praxim istam nec fundari in jure antiquo, cum illi (si quod fuit) per privilegia sit derogatum, & abrogaverit consuetudo; nec in novo: tum quia Trid. *l. c.* loquendo de concionibus, & catechesi, nullam facit mentionem Missæ: & in pœnalibus non valet illatio. Tum quia Tridentinum expressè addit, (quod Marchantius in sua citatione omittit, cum tamen ad rem plurimum faciat) *si commode fieri potest*. Tum quia nec illam quidem obligationem, quoad conciones, esse receptam, ostendit universalis Ecclesiæ consuetudo; eò quòd fortè regulariter *commode fieri non poterat*, ut notat Card. Lug. *l. c.* Neque Catechesis communiter docetur in Missa, nisi fortè in pagis, ubi rariùs contendunt Regulares cum Parochis de re præsentì. Denique nescio, an non Episcopi, de quibus Pius V. in Bulla: *Et si Mendicantium*, queritur, quòd etsi Episcopi Ordines Mendicantes meritò colere, & adjuvare deberent, non solùm id negligant, verùm etiam Concilii Trid. verbis in pravam sensum detortis, eos incommodis, & perturbationibus afficiant.

3. Citat decreta Synodi Leodiensis, & Namurcensis; subjungitque: *Quis vero audeat hæc contemnere, & Patres istius Synodi, inter quos multi Theologi fuerunt?*

Resp. Decreta ista (& si quæ fortè sunt similia) intelligenda esse, nè cum contemptu proprii Parochi audiant sacrum extra Parochiam: aut si quæ sensum alium habent, non esse recepta, vel usu abrogata. Ità Auth. cit. communiter. Videri potest C. Lugo. l. c. Barbos. & Zerol. ll. cc. & dignissimus lectu libellus Francisci Fontani Concionatoris regii, cujus titulus: *Responsa ad quæsitæ ejusdam primarii Prælati, &c.* excusus primùm Gallicè Nancæi, Anno 1625. postea verò Latinitate donatus, & recusos Viennæ Austriæ, typis Michaëlis Ristii, Anno 1634. Mitto rationes cæteras, quibus frequentationem Parochiæ (sinè obligatione tamen) persuadere conatur; cum eam, utpote honestam imprimis, atque decentem, minimè improbare, sed erroneam tantùm conscientiam impedire intendam; nè videlicet cum persuasione obligationis Parochialia, vel cum apprehensione peccati Regularium templa frequententur.

DUBIUM V.

Quæ excusent ab auditione Sacri?

Resp. Duæ sunt causæ, quarum altera si adsit, non teneris curare celebrari privatim in portatili cum privilegio, neque (etsi id consilii sit) preces interim alias locò Missæ dicere, ut habet Navar. c. 13. Suar. Fill. t. 5. c. 5. q. 11.

Prima causa est Impotentia, vel simpliciter, vel moralis, aut difficultas ex notabili incommodo, proprio, vel proximi, corporis, vel bonorum, vel etiam honoris: quia hæc est mens Ecclesiæ præcipientis instar discretæ & benevolæ matris. Bon. d. 4. q. ult. p. ult. Nav. Fill. t. 5. c. 7. q. 11. Suar. d. 85.

Secun-

Secunda causa est, quodcunque motivum rationabile, quo quis bona fide putat se excusari. v. Suar. *in* 3. p. f. 6. c. 5. Laym. & Bon. *l. c.* Unde resolves:

1. Excusantur, qui sunt in navigatione, vel carcere. Itèm in morbo, vel convalescentia, in qua obsit prodi-
re foràs. Itèm, qui sunt in excommunicatione, vel
interdicto, de quo suo loco.

2. Itèm, qui custodiunt castra, urbem, gregem, in-
fantes (vel puerum, qui in templo quietus, & sinè
perturbatione aliorum contineri non potest) vel do-
mum, aut solatio sunt infirmis, aut coquere debent,
& similia curare, quæ omitti non possunt. Bon. Kon.
n. 86. & 314.

3. Itèm cui periculum est gravis offensionis mariti,
parentum, vel dominorum. Henriq. Suar. Fill. *n.*
217. Si tamen id ferè semper fieret, de alio medio la-
borandum esset.

4. Itèm si quis alioqui amissurus esset occasionem
commodam itineris, v. g. socios, cùm viam ignoret,
vel pericula metuat. Aliàs verò tenetur ad Missam
anteiter, vel in itinere. Suar. *sect.* 6. Rodrig. Bon. *l. c.*

5. Si sit gravis difficultas eundi ad Ecclesiam, ob
distantiam v. g. unius vel alterius milliæ Germani-
ci, vel etiam minoris spatii, maximè si via sit mole-
sta, cælum pluvium &c. Ubi habenda est ratio persona-
rum, loci, temporis, & consuetudinis. Bonac. Suar.
Fill. *l. c.* March. *Resol. post. t.* 4. c. 6. *n.* 7.

6. Si ex consuetudine Patriæ, fœminæ egredi non
soleant tempore luctûs, vel etiam post partum. Syl-
vest. Cajer. & Fill. *n.* 229. Prius tamen abusus esse poti-
ùs, quàm consuetudo videtur. v. limitation. AA. cit.

7. Si quis non habet vestes statui suo convenientes.
Nav. Henriq. Sa. Azor. Bon. *l. c.*

8. Si quæ ex occulta fornicatione prægnans, metu-
at, nè id advertatur, si prodeat. Laym. *l. 4. t.* 5.

9. Si quæ scirer, alteri, à quo perditè amaretur,
secu-

secuturam occasionem peccati, si prodiret. Sa. Fill.
n. 227.

CAPUT II.

De IV. Præcepto: *Honora Patrem, &c.*

DUBIUM I.

Ad quid teneantur liberi erga parentes?

Resp. Tenentur vi hujus præcepti, tum genitoribus, tum Superioribus, in iis rebus, in quibus quisque, & quamdiu subiectus iis est, amorem, reverentiam, & obedientiam præstare; ita, ut, si notabilis horum defectus sit in re gravi, graviter peccetur: quod facilius fiet respectu parentum, quàm aliorum. Ità communiter v. Fill. tr. 28. p. 2. c. 1. Reg. l. 2. c. 1. &c. Unde resolves:

1. Contra amorem graviter peccat filius 1. Si signa odii parentibus ostendat, & asperè tractet. 2. Si torvo oculo ferè semper intueatur, ac ità asperè loquatur, ac si odio haberet. 3. Si non subveniat in gravi necessitate spiritali, vel corporali. 4. Si non impleat eorum testamenta & legata, modò hæres sit. 5. Si grave malum, v. g. mortem illis optet. Nav. Regin. l. 20. n. 8. Fill. t. 28. c. 1. q. 3. & 7.

2. Contra reverentiam graviter peccat filius 1. Si percutiat etiam leviter; & secundum Regin. 2. Si manum ad percutiendum deliberatè attollat. 3. Si graviter contristet. Reginald. l. 20. num. 24. Fill. n. 17. 18. 4. Si animo deliberato ad gravem iram provocet verbis contumeliosis, vel talibus, quibus sciat graviter offendendos. 5. Si maledicta, convitia, &c. in eos conjiciat. Navar. Fill. &c. 6. Si pauperes despiciat, vel nolit agnoscere. Quòd si tamen exterius tantum dissimulet se nolle, & nolit apud se habere, ex justa causa, dummodo provideat de necessariis, Bonacinnà

excu-

excusat à peccato gravi, eò quòd rationabiliter non sint inviti. 7. Si in foro externo etiam de vero crimine accuser, extra crimen hæresis, prodicionis, vel conjurationis in Principem, cùm non est alius corrigendi modus. v. Bonac. d. 6.

3. Contra obedientiam graviter peccat 1. Si in re gravi sit inobediens circa ea, quæ pertinent ad gubernationem domûs, bonos mores, vel animæ salutem. Fill. n. 20. 2. Si contra voluntatem parentis ducat uxorem se indignam. Indigna autem dicitur, cum qua non potest contrahere sinè dedecore, juxta suæ regionis usum; non tamen potest exhæredari idcirco. 3. Si sinè justa causa nolit eam ducere, quam vult parens: maximè si indè sopirentur odia, aut parentum necessitas levaretur. Erit autem justa, v.g. si sit impar familiâ, si infirma, deformis, fatua, vel immorigera. 4. Si inconsultis parentibus nubat, ut habet Sanch. Potest tamen, ubi consuluit, ipsis invitis prudenter contrahere cum se digna: cùm circa electionem statûs sit sui juris. Less. l. 2. c. 40. n. 43. Sanch. l. 4. c. 15. Fill. q. 10. n. 20. An? & quomodo peccent liberi furando parentibus? vid. infrà l. 3. tr. 5. c. 1. dub. 4. Item an alienare possint bona? v. infrà l. 3. tr. 5. c. 3. d. 2. & l. 3. tr. 5. c. 4. d. 1.

4. Tenetur proles alere parentes egentes, adeò, ut, si in gravi necessitate aliter juvari non possint, teneatur manere in sæculo (nisi tamen in hoc illi certum, vel certè valde probabile periculum salutis immineret) & si religionem sit ingressus, teneatur egredi & juvare parentes; dummodo eorum necessitas ejus professionem antecesserit. Fill. q. 5. n. 9. Bon. q. 1. p. 6.

5. Si verò necessitas post professionem superveniat, si ea extrema sit, tenetur egredi, petita prius, licet non obrentâ veniâ. Si autem sit gravis tantum, in qua utcumq; possint vivere, non tenetur quidem, potest tamen egredi, si Prælatus permittat. Quo casu tene-

tur, in quantum non obstat suo intento, deferre habitum, & observare substantialia Religionis: ac, postquam parentibus subventum est, redire. v. Less. l. 2. c. 41. dub. 3.

DUBIUM II.

Ad quid teneantur parentes erga filios?

PARENTES, quo nomine etiam intelliguntur ascendentes, v. g. avus, proavus &c. tenentur gravi obligatione juris naturalis, conservationem, & educationem liberorum curare. Circa quod ex Bon. *disp.* 6. q. 1. Azor, p. 2. l. 2. q. 17. Fill. *tr.* 28. c. 2. resolvuntur hi casus:

1. Graviter peccant parentes, qui sine justa causa prolem hospitali, vel locis publicis exponunt. vide Bon. *hic*, & Fill. *t.* 21. p. 2. c. 2.

2. Mater tenetur (sub veniali tamen) lactare proprio lacte prolem, nisi habeat justam excusationem; tunc verò tenetur sub gravi peccato bonam nutricem quærere. Bon. *d.* 6. q. 1. p. 6. Lay. Item tenetur, secundum jura, prolem alere ad finem anni tertii: postea educatio usque ad emancipationem spectat ad Patrem. Excipe: nisi hic esset pauper, & mater dives. Fill. Laym. *l.* 5. t. 10. c. 3. Regin. *lib.* 20. n. 32.

3. Pater tenetur proli, non tantum legitimæ, sed etiam (in quo jus Civile à Canonico correctum, juxta cap. *Cum haberet*) spurix curare alimenta, hoc est: cibum potum, vestitum, & honestas artes, juxta suum statum: nisi tamen aliunde se alere possit, & non indigeat; deinde etiam dotem filix. Et quidem Clerici etiam ex fructibus Ecclesiasticis possunt hæc suis spuriis præstare. Fill. *l.* c. *tr.* 28. c. 2. n. 28. Laym. *l.* 5. *tr.* 10. p. 3. c. 5. vide infra. *tr.* 5. c. 4. d. 5. q. 2. Hinc peccat 1. Si non adhibeant diligentiam saltèmediocrem, ut acquirant bona, quibus filii alantur, habeantque hæreditatem secundum suum statum

tum. 2. Si bona dilapidando impotentes se reddant, ad liberos honestè secundùm statum suum educandos, ac dotandos. Bon. d. 6. q. 1. p. 6. Azor, Fill. &c. 5. Si finè legitima causa filiæ dotem negent, (vel filium exhærent) v. g. quia vult ingredi, vel est ingressa Religionem, vel quia ipsis invitis nupsit, licet se indigno, Bon. l. c. §. 2. ex Azor, Regin. &c. vel quia filius Ordinem sacrum suscepit. Sicut enim Pater tenetur dotare suas proles pro matrimonio, vel ingressu Religionis: ità etiam ad suscipiendos sacros Ordines. Neque hæc donatio est revocabilis; imò sic donata non posse computari in legitimam, aut divisionem cum fratribus, docet Barb. c. 17. Contrarium tamen tenet Molin. &c. cum Dian. p. 8. t. 6. R. 91. & 92.

4. Parens tenetur proli subvenire relicta religione, iisdem casibus, quibus proles parenti; quos vide *superiore dubio* 4. & 5.

5. Parentes gravi obligatione tenentur instruere liberos per se, vel alios, in necessariis ad salutem. Hinc graviter peccant 1. Si, quantum in ipsis est, non curent, ut bonis moribus imbuantur, doctrinam Christianam, seu fidei rudimenta addiscant, pravorum consortia vitent, mandata Dei & Ecclesiæ observent, Sacramenta frequentent, à peccatis abstineant. Azor, Fill. Bon. l. c. 2. Si occasiones peccandi ab iis non avertant, vel locis, aut domibus suspectis habitare permittant. Trull. l. 1. d. 3. n. 4. 3. Si consilio, vel exemplo malo depravent. 4. Si non objurgent, puniantq; dissolutos; moderatè tamen: nam peccant etiam verberando immoderatè, v. g. ut notabiliter lædantur &c. Sor. Sylv. Bon. l. c. & d. 3. de contract. q. ult. p. 3.

6. Tenentur etiam proli relinquere libertatem circa electionem statûs. Unde peccant, invitos ad matrimonium, vel religionem cogendo, vel abstrahendo.

do. Et quidem Trid. *Sess. 25. de Reg. c. 26.* excommunicat cogentes ad monasterium filias.

7. Et si frater fratri, vel sorori, saltē in extrema vel quasi extrema necessitate teneatur subvenire legem charitatis, tum pietatis: non tamen est ea obligatio, quæ inter parentes & liberos; cū non sit ista dependentia. v. *Less. l. 2. c. 41. n. 54.* Unde si Professus est in Religione, non tenetur egredi, ut succurrat. *Trull. l. 2. c. 2. d. 24. n. 8. ex Suar. &c.*

Quæres: An filius aliquando possit à Patre privati hereditate?

Resp. Potest ex justa causa, aliàs non; eaque in testamento debet exprimi. *Auth. Sed hodie. C. de inoff. test.* Talis autem censetur:

1. Ingratitudo, (nisi in gratiam Patris redierit, ipsūque pœnituerit ante testamentum conditum) ut: si affecit patrem gravi injuria, vel ejus vitæ insidiatus est, vel manus injecit, vel maleficis se immiscuit. *Bon. d. 3. q. 7. p. 5. ex Kon. Sanch. Azor, Mol. &c.*

2. Si novercam, seu patris uxorem cognoverit carnaliter: si parenti furioso, vel carcere detento, noluit succurrere fide jubendo: si impeditur Patrem testari: si bona parentum dilapidaverit, cum gravi ipsorum dispendio.

3. Si filia minor 25. annis luxuriosam vitam elegerit, &c. Circa quas

Nota: Valere has causas, quando filius aliunde habet, unde vivat; nam alimentis ad vitam necessariis privari non potest, cū debeantur jure naturæ, quod à jure civili tolli non potest. *Bon. d. 6. q. 1. p. 6. §. 3. ex Sanch. Mol. Azor, Regin. Fill. Trull. l. 4. c. 3. d. 3. & t. 2. l. 7. c. 17.*

DUBIUM III.

Ad quid teneantur Tutores, & Curatores, qui parentum sunt loco?

Tutor

Tutor (idem est de Curatore) tenetur curam gerere pupilli, ejusque bona rite, & fideliter administrare. Ratio est: quia in hunc finem constituitur, & assignatur pupillo patris loco; quare si delinquat, vel notabiliter sit negligens hac in re, peccat graviter, & ad compensationem damni, quod pupillus ex eo accepit, obligatur, (& saltè de dolo & culpa lata) imò etiam, si Tutoris officium exercet pretio, (quod tamen si ab initio non est constitutum, censetur suscepisse gratis) tenetur etiam de levi culpa. Bon. de contr. d. 5. q. 19. p. 4. Unde resolves:

1. Tutor tenetur tueri personam pupilli, dum opus est, eumque bonis moribus imbuere, & bene educare, per se, vel per alios. Bon. loc. cit.

2. Tenetur bona pupilli fideliter administrare, idèque (officium Tutoris suscipiens) inventarium conficere: alioqui damna ex ejus defectu secuta refarcire; nec licet illi pupillo pecuniæ nimium ad usus inutiles concedere.

3. Tutor (ut & Curator) tenetur conservare omnia jura, bona, & actiones pupilli, (vel Minoris) & bona aliàs peritura vendere, pecuniàmque convertere in emptionem bonorum stabilium, vel in censum, &c. prout fuerit utilius. Ibid. ex Rebel. p. 2. l. 17. q. 1.

4. Si Tutor, vel Curator pecuniam pupilli convertit in suos usus, tenetur ad restitutionem totius lucri cessantis, vel damni emergentis, quod indè accepit pupillus, vel minor. l. c. Rebell. q. 27.

5. Tenetur idem ad restituendos fructus (deductis expensis) quos ex bonis pupilli percipere poterat, & suâ culpâ non percepit. Sylv. V. Tutor. §. 4. Rebel. l. c.

6. Tenetur nomina debitorum exigere, & debita pupilli persolvere, ità tamen, ut, quantum fieri potest, bono pupilli consulat. Sylv. Reb. ff. de Tab. ib.

7. Tutor, vel Curator non potest donationes, vel

remissiones gratiosas facere de bonis pupilli: quia non ad destruendum, sed ad tuendum est constitutus. *Ibid.* Excipe donationem remuneratorem; sic enim potest, v. g. stipendio debito pro liberali servitio aliquid addere, ex liberali donatione. Mol. Lugo *d. 23. sect. 10.* Sanch. Trull. *l. 7. c. 17. d. 8.* vide Dian. *p. 8. t. 6. R. 17.*

8. Denique tenetur (officio finito) reddere rationes: quia hoc onus est commune eorum, qui bona aliena administrant. v. Bon. *de contr. d. 3. q. 19. p. 4.* & infra, hoc libro *t. 4. c. 3. in appendice, ad contractus.*

DUBIUM IV.

Quæ obligatio Dominorum, & famulorum, aliorumque Superiorum, & inferiorum erga se invicem?

RESP. 1. Domini, & Superiores tenentur habere curam famulorum, aliorumque suorum subditorum. Patet ex 1. ad Tim. 1. *Si quis suorum &c.* Et ratio est: quia sunt ipsorum caput, & vices parentum gerunt; ideoque tenentur quodammodo ad eadem, ad quæ parentes. Imprimis verò curare tenentur, quantum in ipsis est, ut servant præcepta Dei, & Ecclesiæ Bon. *d. 16. q. 1 p. 8.* Unde resolves:

1. Peccant Domini graviter 1. Si sine justa causa impediunt famulos, nè festis Missam audiant; vel si festis opera servilia imponant; vel si jubeant ea, quæ sine peccato fieri non possunt. Nav. *c. 14. &c.* 2. Si peccandi occasionem permittant, cum possunt impedire, aut si graviter delinquentes non corrigant; vel negligentes necessaria ad salutem non moneant, corripiant, &c. Bon. *l. c.*

2. Peccant item graviter 1. Si gravibus injuriis afficiant: diabolos, canes, &c. appellent. Bonac. *l. c.*

¶ Trull. l. 4. c. 1. d. 6. licet Dian. p. 7. t. 7. R. 47. excuset à peccato talem contumeliam, quod ex ira, & indeliberatione soleat proferri. 2. Si alimenta convenientia non præbeant; mercedem justam (dummodo fideliter servierint) non solvant, vel differant absque rationabili causa. *Ibid.* 3. Si ante elapsum terminum temerè domo expellant: in quo casu, (nisi gravissima ex causa id fecerint) tenentur ad solutionem integræ mercedis. Less. Azor, c. 14. q. 1. Fill. n. 117. Regin. Mol. & c. Escob. t. 3. E. 3. n. 39. 4. Si eum, qui liberos, aliòsve domesticos, verbis, exemplo, vel moribus pravis corrumpit, & reprehensione non emendatur, è domo non dimittant. Navarr. c. 14. Azor, Trull. d. 61. n. 2.

3. Herus non tenetur famulo infirmo (quamdiu ægrotat) dare salarium, (nisi in extrema; vel gravi necessitate; tunc enim debet ex charitate) imò sumptus in ejus curationem impensos potest repetere. Molin. l. 1. t. 28. c. 4. n. 8. Escob. t. 3. c. 9.

Resp. 2. Famuli, cæterique subditi, tenentur suis dominis, & superioribus aliquo modo eadem, quæ filii parentibus, nimirum amorem, reverentiam, & obedientiam præstare. Ratio patet ex dictis: quia sunt illis quasi locò parentum. S. Thom. 2. 2. q. 303. Regin. l. 20. n. 62. Unde resolves:

1. Peccant famuli graviter 1. Si non laborent, vel serviant fideliter; tenenturque ad compensationem damni. Molin. Less. l. 2. c. 24. 2. Si grave damnum inferant, vel inferri permittant, cum possint impedire. Navar. c. 14. n. 22. Fill. t. 28. c. 3. q. 10. Regin. l. c. Et quidem si damnum illud inferatur (sive à confamilis, sive ab extraneis) in rebus, quarum cura ipsis commissæ est, à restitutione non possunt excusari. Molin. Less. l. 2. c. 23. d. 10. num. 65. Fill. t. 36. c. 6. q. 9. n. 114. 3. Si absque gravissima causa discedant, à Domino ante terminum elapsum. Ultra hunc verò

manere non tenentur, etiam si morbo impediti servire aliquamdiu non potuerint. Molin. *l. c.* Regin. *n. 17.* Escob. *E. 7. n. 57.* 4. Si domino in rebus magni momenti non obediant. Bon. *l. c.*

2. Famuli non peccant, si sustentationem, vel mercedem justam Domino negante, utantur compensatione occulta. Mol. *l. c.* Fill. *tr. 36. c. 6. q. 3.* dummodo tamen alius modus non sit impetrandi; nec plus accipiat, quàm debetur; neque scandalum, aut aliud incommodum grave timeatur. vide Bon. *de Restit. d. 2. q. ult. p. 2. n. 16.*

3. Similiter pro obsequiis, ad quæ non tenebantur, præstitis, (si quidem illa non gratis & liberaliter, sed animo mercedis exhibuerint) licere ex rebus Domini accipere compensationem, quæ aliter obtineri non possit, docet Navar. *c. 17. n. 108.* Less. *l. c.* Plura de his v. infra *z. s. c. 1. d. 4. & c. 3. n. 10. & Bon. d. 6. q. 1. p. 8.*

DUBIUM V.

Ad quid tenentur Conjuges erga semetipsum, vi hujus Præcepti?

Resp. Uxor in iis, quæ spectant ad domus gubernationem, & bonos mores, tenetur obedire marito; hic verò uxorem, non ut servam, sed ut sociam tractare. Ratio est: quia maritus est caput, & uxor membrum. Nav. *c. 14. n. 20.* Tol. Fill. *t. 28. c. 9. §. 6. n. 144.* & comm. Unde resolves:

1. Conjuges peccant 1. Si debita intentione non contrahant matrimonium. 2. Si sine dispensatione prætermittant proclamationes. 3. Si Sacramentum matrimonii in statu peccati mortalis recipiant. 4. Si utantur matrimonio contra naturam, vel modo indebito, vel cum periculo abortus. 5. Si debitum sine justa causa negent. 6. Si cum periculo pollutionis, tamen habent impudicos.

2. Pec-

2. Peccat graviter uxor 1. Si maritum rixis, vel aliter verbis, ad gravem iram, vel blasphemiam provocet, Fill. *l. c. n.* 145. & Bon. 2. Si quid notabile expendat contra voluntatem viri, & consuetudinem fœminarum similis statûs; nisi tamen ex paraphernalibus, si habet. v. infrà *t. s. c. l. d. 4.* 3. Si spreto viro sibi imperium vendicet. 4. Si nolit sequi virum domicilium mutantem, dummodo possit sine periculo vitæ, & salutis, & contrarium non sint pacti, & maritus post nuptias non sit factus vagus. Nav. Tol. Bon. *p. 7.* 5. Si sine sufficienti judicio malè judicet de mariti incontinentia. 6. Si sine justa causa debitum neget, v. infrà *l. 6. t. 6. c. 2. d. 2. a 2.* 7. Si se ingerat in administrationem domûs sine justa causa: qualis est: si v. g. maritus prodigus bona familiæ dilapidet. Sylv. Trull. *c. 1. d. 4. n. 18.*

3. Peccat graviter maritus 1. Si verbis contumeliosis, vel infamatoriis afficiat uxorem. 2. Si impediât illam circa præcepta Dei, vel Ecclesiæ sine justa causa. Sayr. *l. 7. c. 7.* Nav. *c. 14.* Si verò impediât, etiam sine causa, circa ea bona: quæ consilii tantum sunt, ut est confessio, communio, &c. communiter tantum peccat venialiter, nisi constet, quod magnam ex iis utilitatem percipiat. Sayr. Fill. Bon. *q. 1. p. 7.* Trull. 3. Si cædat graviter; moderatè tamen castigare verbis, vel etiam ex gravi causa moderatis verberibus, habita ratione conditionis & statûs, quandoque potest. 4. Si alimenta neget; nisi tamen uxor à consortio mariti propriâ culpâ discefferit. 5. Si negligat gubernationem domûs, & rem familiarem. 6. Si uxori non cohabitât, vel sine justa causa diu absit. 7. Si, cum possit, alimenta non procurât. v. Fill. *l. c. n.* 140. & 141. Nav. *c. 14. n. 19.* Tol. *l. s. c. 2.* Sanch. *l. 10. de Matr. disp. 18. n. 16.* Bon. *p. 7.*

DUBIUM VI.

Quæ obligatio Parochorum erga suos?

L 5

Resp.

Resp. Curatus, five Parochus jure divino tenetur
 1. Residere in sua Parochia. Trid. *sess.* 23. c. 1. *de Ref.*
 Barb. *de Off. Paroch.* c. 8. n. 1. alioqui in conscientia
 fructus non facit suos, teneturque pro rata absentiae
 restituere fabricae Ecclesiae, vel causae pia. Potest ta-
 men ex justa causa, & licentia Episcopi ad breve tem-
 pus abesse. v. Navar. c. 25. Azor, t. 2. l. 2. c. 4. Possev.
 Barb. Trull. l. 4. t. 1. d. 8.

2. Tenetur administrare Sacramenta, quoties, &
 quanto cum periculo, v. infrà, & Bon. t. 1. d. 4. q. 5. p.
 2. Possev. Barb. l. cc.

3. Orare pro populo, & celebrare, ut populus au-
 diat Missam: quam etiam teneri eum eidem applica-
 re diebus saltèm festis, cum aliquot aliis, docet Tol.
 lib. 3. c. 5. Sed negant Suar. Kon. in 3. p. q. 83. art. 1. d.
 11. cum nullo jure id cautum sit. vid. Bon. q. ult.
 Barb. l. c.

4. Docere populum, concionando, arguendo, &c.
 per se, vel alios. Tol. l. 5. c. 5. Possev. Barb. Trull. l. cc.
 v. suprà.

5. Tenetur singulis diebus Dominicis, & festis so-
 lemnibus populo doctrinam Christianam explicare,
 per se, vel alium, ut constat ex Trident. *sess.* 24. c. 4.
de Ref. idque sub gravi obligatione etiam juris divini,
 ob summam necessitatem, propter quam eos ab Epi-
 scopis, aliisque Prælati ad id cogi posse sub pœna ex-
 communicationis, (omnesque alios, ut eam audiant,
 discant, & sciant) docet Trull. l. 1. c. 1. d. 4. n. 7. &
 s. Bald. t. 2. l. 1. d. 48. ex Sanch. Pal. Barb. &c.

6. Tenetur infirmos visitare, pauperum curam ha-
 bere, peccata corrigere, &c. de quibus Possev. Reg.
 tom. 2. l. 20. c. 5. f. 3. Barb. c. 7. vide infrà.

DUBIUM VII.

Quæ obligatio Præceptorum, & Discipulorum?

Resp.

Resp. Inter Præceptores (idem est de Pædagogis) & discipulos est quodammodo eadem obligatio, quæ inter parentes & liberos. Unde resolves:

1. Discipuli peccant 1. Si præceptoribus, & pædagogis non exhibeant honorem, & reverentiam. 2. Si non obediant in rebus pertinentibus ad studia, & bonos mores. 3. Si eos convitiis, vel contumeliosis verbis traducant. 4. Si negligenter studeant: scholarum, aut studiorum tempore lusui vacent, vel otio. 5. Pecunias parentum dilapident, vel inutiliter expendant. 6. Malo fine studeant. 7. Gymnasil sui leges, vel Academix statuta (si quidem ea ad peccatum obligent) non servant. 8. Scientias superstitiosas, aut veritas addiscant, vel libros prohibitos legant. 9. Stipendium debitum doctori suo non solvant, cum possint. vide Navar. c. 23. & 25. Fill. tr. 28. p. 2. c. 10. q. 1.

2. Magistri & Pædagogi peccant 1. Si peccata discipulorum dissimulent, & non corrigant, quando possunt. 2. Profectum eorum in litteris non sedulo promoveant. 3. Non doceant bonos mores, 4. Si ex proposito falsa doceant, ut vera, vel superstitiosa & salutis noxia. 5. Non studeant ipsi, ut officio satisfaciant. 6. Si stipendium exigant majus justo, vel quàm Gymnasii leges, aut consuetudo permittat. 7. Doctoratus insignia negent dignis, vel indignis conferant, quod Nav. dicit esse mortale, præsertim in Theologia, Jure Canonico, Civili, vel Medicina: nam in Philosophia fortè veniale tantum esse censet Cajet. V. Doctoratus. 8. Si discipulis malo sint exemplo. 9. Si malis moribus imbutos, & qui aliis perniciosi sunt, ad scholas admittant, vel ex iis non dimittant. v. Trull. l. 4. c. 1. d. 11.

ARTICULUS IV.

De V. & VI. Præcepto.

CA-

CAPUT I.

Quid quinto Præcepto prohibeatur:

Non occides ?

Prohibetur hominis occisio, mutilatio, verberatio, aliæque similis afflictio injusta; de qua quæritur: quæ, & quando sit justa ?

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere, vel mutilare semetipsum ?

Resp. Absque divina auctoritate non licet seipsum directè, & exintentione occidere. Ratio est: quia est contra charitatem sui, & fit injuria Reip. & Deo, qui est solus directus, & absolutus Dominus humanæ vitæ. Dixi 1. *Absque auctoritate divina*, propter Samsonem, & quosdam Martyres, qui seipsos occiderunt, vel ex divina inspiratione, vel inculcata ignorantia. Dixi 2. *directè*: quia indirectè quandoque licet se occidere, hoc est: aliquid facere, vel omittere, ex quo præter intentionem mors certò sequatur: quia præceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, necessitatem, vel magnam utilitatem. S. Th. 2. 2. q. 64. v. Fill. *hic t.* 29. c. 4. q. 5. & Bec. 2. 2. t. 3. c. 7. q. 8. Unde resolves:

1. Miles potest, imò tenetur persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. C. Lugo d. 10. q. 1. Item posse ad evertendam turrim hostilem, aut perdendos hostes, pulverem incidere, etsi sciat se obruendum; uti & navem mergere, vel incendere, nè hostis eâ potiatur cum gravi Reipubl. damno, docet Less. l. e. 9. n. 32. Fagund. t. 1. l. 5. cap. 11. Similiter licet se obicere telo, vel ictui ad servandam vitam Principis, amici ad mortem injustè damnati vices sub-

subire. *Less. l. 4. c. 9. n. 30.* vel in naufragio tabulam cedere, ex *Tol. Less. l. c. Lopez. p. 1. c. 65.* Item servire peste infectis, vel ad fugiendum incendium ex alto se præcipitem dare, cum certo periculo mortis. *Less. & Fill. l. c. Laym. c. 1. n. 3. C. Lugo disp. 10. f. 1.* Ubi tamen everisionem illam turris, & combustionem navis (siquidem nulla sit spes evadendi) timidè, & non nisi ex gravissima, v. g. boni publici causâ, videtur concedere. v. *n. 51. & 51. & c. Malderum tr. 3. c. 1. dub. 19. Dian. p. 5. tr. 4. Ref. 26. Fagund. p. 5. c. 11. n. 6. & seq.*

2. Et si Virgini non liceat ad castitatem servandam directè se occidere, licet tamen ei certo periculo mortis se exponere, etiam pro sola integritate corporali, licet rationabiliter præsumeret se non consensuram: quia integritas ista magni æstimatur. v. *Laym. c. 1. n. 3.*

3. Reo licet non fugere, imò etiam sponte se sistere judici plectendum; licet positivè seipsum perimere non possit, etiam si à iudice id ei committatur. vid. *Less. cap. 9. d. 9. C. Lugo d. 10. de Just. f. 1. n. 83. contra Vasq. 1. 2. d. 173. c. 3.*

4. Et si Carthusianus in extrema ægritudine possit servare vitam vescendo carnibus, idque probabiliter ei tum liceat, (atque adeò non peccet, qui inscio præberet cibos ex carnibus, *Sanch. Dian. p. 8. t. 7. R. 70.*) licet tamen, & laudabiliter etiam tum omittit, cum certo periculo mortis, ut contra *Vasq. & Gran. docet Dian. p. 5. d. 4. R. 32. ex Viët Lorc. & c.* quia rationabiliter negligit vitam pro bono communi Ordinis. *C. de Lug d. 10. n. 33. contra Azor, & Escob. l. 6. c. 7.* ubi docet, teneri carnibus vesci, si exigit necessitas, ita ut aliter vitam conservare non possit: quod *Sanch. p. 2. conf. l. 5. c. 1. d. 35.* cum aliis sex ita distinguit: si necessitas vescendi sit ab intrinseco, verbè gratiâ, morbo, ex quo iudicio Medicorum convalescere

fcere non possit, nisi esu carniū, ait probabilius esse, non teneri vesci, (tamen si licitè possit) quia morietur naturaliter ex morbo, cujus ipse non est causa: si verò sit ab extrinseco, (v. g. si ob inopiam aliorum ciborum fame moriendum esset) teneri vesci, quia mors illa, cū sit violenta, ipsi imputaretur.

5. Licet carnem vigiliis, & inediā moderatè affligere; qui autem advertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter, ut notat Lay. *d. 3. de just. t. 3. p. 3. c. 1. n. 5.* ex Cajet. Et si hic multi ob bonam fidem, & zelum Deo placendi excusentur. v. Bon. *d. 2. q. ult. f. 1. p. 7. n. 9.* Fill. *l. c. C. Lugo de just. d. 10. sect. 1. n. 32. 33. 36.* &c. Ubi rectè notat: aliud esse procurare abbreviationem vitæ, seu mortem positivè sibi afferre; aliud permittere, vel periculum ejus subire, vel non adhibere media ad averte-
tendam. Prius ait esse illicitum, v. g. pœnitentiis indiscretis, carnisque macerationibus vitam notabiliter abbreviare: posterius verò sæpe licere, ideòque non teneri Carthusianum carnibus vesci; nec aliquem alium uti pretiosâ & exquisitâ medicinâ, ad mortem vitandam; nec sæcularem relicto domicilio quærere salubriorem aërem extra patriam.

6. Excusantur ægri, qui paulò ante mortem, causâ humilitatis, vel boni exempli, petunt humi collocari: quia non intendunt vitam abbreviare. v. Vasq. *l. c.* Addit Lay. *l. 3. t. 3. p. 3. cap. 1. n. 5.* non teneri quemquam mediis extraordinariis, & nimis duris, v. g. abscissione cruris, &c vitam conservare; nisi tamen ea communi bono sit necessaria. vid. Less. *l. c. Sanch. in opusc. t. 2. l. 2. c. 1. d. 34.* Ubi dicit: infirmum in periculo mortis, si sit spes salutis, non posse medicamenta respuere. Non videtur tamen virgo ægrotans (per se loquendo) teneri subire manus Medici, vel Chirurghi, quando id ei gravissimum est, & magis, quàm mortem ipsam hoc medium horret. Escob. *E. 7. c. 8.* ex Turrian. *sum. p. 1. c. 2. 3. f. d. 5.*

Resp.

Resp. 2. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conservationem corporis totius: quia nemo est suorum membrorum absolutè dominus. Less. *l. 2. c. 9. d. 14.* Unde resolves:

1. Non licet se castrare ad conservandam castitatem, vel sedandas tentationes: quia hoc ad eum finem non est necessarium. S. Thom. *2. 2. q. 68. a. 1.* Less. Mol. Fill. *t. 29. c. 4. q. 3. &c.*

2. Peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint utiles cantui. v. Lay. *l. 3. t. 3. p. 3. c. 1.*

Quæres: An sepeliendus sit in loco sacro, qui se ipsum occidit?

Resp. Id vetant Ecclesiæ Canones: qui tamen non sunt intelligendi de iis, qui ex furore, amentia, vel passione gravissimæ tristitiæ, turbatâ phantasiâ &c. id fecerunt; vel qui ante mortem verè de hoc doluerunt. Quòd si constet quempiam seipsum occidisse, & dubitetur: utrùm deliberatè? an ex animo turbato factum? in praxi privatur sacrâ sepulturâ: cùm præsumatur secundùm opus externum voluntariè esse factum: nisi tamen ex circumstantiis contrarium colligatur. Si verò dubitetur: an à seipso? an ab alio v.g. sit præcipitatus in aquam? delictum tam atrocè, & contra naturam non præsumitur sinè evidentibus indiciis. Mol. *t. 3. d. 20. v. Lay. l. c. n. 8. v. etiam Escob. E. 7. c. 8.* ubi dicit: eum, qui moritur ex vulnere in duello accepto, si vivus ex loco discessit, non esse privandum sepulturâ Ecclesiasticâ.

DUBIUM II.

An? & quomodo liceat occidere malefactorem?

Resp. Extra causam necessariæ defensionis, de quo infrà, nulli id licet, nisi autoritate publica, & juris ordine servato, ut patet *Exod. 22. & Rom 13.* Unde resolves:

1. Non licet marito uxorem, aut patri filiam occidere

dere in adulterio deprehensas : quia ad id non habent auctoritatem publicam ; & leges civiles id permittentes , à Jure Canonico sunt correctæ , tanquam iniquæ . Secus est de proscriptis , quos occidendi cuivis autoritas publica datur , idque non injustè : cum ad Reip. defensionem sit necessarium . Peccant tamen , qui non ex zelo justitiæ , sed odio , aut privatæ vindictæ causâ faciunt . vid. Laym. l. c.

2. Peccat Princeps , vel Magistratus (regulariter loquendo) v. infrâ l. 4. c. 3. dub. 1. qui occidi jubet reos non citatos , vel non auditos , vel non damnatos , etsi privatâ scientiâ constet esse nocentes : quia ex jure naturæ , actus publicus fieri debet ex scientiâ & autoritate publica , v. Caj. V. homicidium. Fill. tr. 20. c. 2. q. 6. n. 27. Bon. l. c. p. 1. n. 7. v. infrâ l. 4. c. 3. d. 1.

DUBIUM III.

An ? & quomodo liceat occidere privatâ auctoritate iniquum aggressorem ?

Resp. Jus naturæ permittit , ut vim vi repellas , & aggressurum , qui iniquè eripere tibi conatur vitam , aut quæ ad eam honestè agendam tibi sunt necessaria , ut bona temporalia , honores , pudicitiam , membrorum integritatem , prævenias , & occidas : ita tamen ut id fiat animo te defendendi , & cum moderamine tutelæ inculpatæ : hoc est : non inferendo majus damnum , nec utendo majore vi , quàm necessarium est ad arcendam injuriam . Ita comm. S. Th. q. 64. a. 7. Mol. & Less. dub. 8. n. 44. Unde resolves :

1. Non licet reo occidere ministros justitiæ , à quibus ad carcerem , vel supplicium trahitur : ut nec licet id proscripto , ut notat ex communi Lay. l. 3. t. 3. c. 2. quia non sunt iniqui aggressores .

2. Etsi ob contumeliam aliquam , v. g. si viro honorato dicatur , *mentiris* : non liceat alterum occidere

dere, eò quòd aliter repelli possit, ac soleat. Less. Hurt. &c. Dian. p. 5. t. 4. R. 12. & 13. licere tamen, si aggressor fustem, vel alapam viro valde honorato impingere conaretur, quam aliter avertere non posset, docent cum Dian. l. c. R. 4. Lessius. Hurt. & alii 13. Verùm & hoc videtur in praxi periculosum, & recte damnum ab Innocent. XI. per propos. 30.

3. Si fuste, vel solo vulnere, vel amputatione brachii, vel aliter arcere injustam vim potes, non licet occidere. Unde si quis sit persona talis, cui non sit dedecus fugere, debet fugere potius, si potest, & salvare se: secus autem, si turpe sit fugere, v. g. viro nobili, vel officiali bellico; nisi rursus hic & nunc id tali turpe non esset, ob præstantiam invaloris, vel alias ejus qualitates, v. g. quia ebrius est, vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. Mald. Dian. p. 5. t. 4. R. 9. v. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3.

4. Non licet occidere furem ob res exiguas; licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem, aut bona magni momenti: nisi tamen alià viâ, verbi gratiâ: juris, vel aliter, arceri, aut recuperari possint. Quare, quando jura significant furem nocturnum occidi impunè, non autem diurnum, præsupponunt, quòd plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint. Alioquin enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi: & si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo, quod aufert, nisi occidendo, id licet: ea tamen non debent esse parvi momenti, & minimùm unius aurei, secundùm Molin. tom. 4. c. 3. d. 16. n. 7. v. Laym. c. 3. (damnat hoc Innocent. XI. per propos. 31.) vel potius secundùm alios apud Dian. p. 5. t. 4. R. 18. duorum: quanquam & hoc Dian. l. c. nimis laxum videatur: imò Bon. de rest. rem non magni valoris hic censet, et si sit trium vel quatuor aureorum. Si autem rem talem (fur v. g.) usurpet vidente

dente, ac resistente domino, aut custode, aut huic vim faciat, verbi gratiâ, repetentem incipiat ferro invadere, permittunt eadem Bon. Dian. *l. c.* uti etiam, si dubium sit, an res possit aliter salvâri, aut recuperari. Bon. *l. c.* quia nemo, inquit, tenetur se exponere periculo amittendi res tuas. v. Lay. *c. 3.* Navar. Less. Dian. *l. c.*

5. Probabilius est, hæc etiam licere Clericis & Religiosis, ob bona temporalia. Jura verò in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur moderamen inculpatae defensionis. Lay. *l. c.* Tan. *t. 3. d. 4. q. 8. d. 4.* Escob. *E. 7. c. 8.* ubi etiam docet ex Tan. *t. 3. d. 4. num. 68.* licere virgini occidere invasorem pudicitiae, si violationem nequeat aliter evadere.

6. Cum tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex charitate ei parcere, & injuriam potius pati, sed non tenetur: eò quòd alter suâ malitiâ sit in isto periculo. Laym. *Ibid.*

7. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit: quia id non esset se defendere, sed vindicare, ut docent Tol. Rodriq. Sed Henr. & Nav. *c. 15. n. 5.* Fernand. *p. 1. c. 9. §. 1.* dicunt: si læsus magnam faceret jacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi, & percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris. Quod Laym. Bon. Less. Fill. C. Lugo, &c. putant practicè vix posse fieri, sinè vindicta: etsi speculative videatur esse probabile. v. Dian. *p. 2. t. 1. misc. R. 15.* Concedit tamen C. Lugo, Mol. Less. &c. cum Dian. *p. 8. t. 7. R. 47.* licere furem fugientem, v. g. cum equo tuo, confiscare telo vel sagittâ: quia invasio adhuc durat. Etsi verò id non liceat, postquam in tutum se recepit, si tamen per judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum, ubi illa detinetur, eamque tibi vindicare, & si alter vi impediat, vim vi repellere. Tan. Less. Mald. Hurt. Dian. *p. 5. t. 4. R. 17. & p. 8. t. 7. R. 47.*

8. Licet quoque occidere eum, de quo certò constat, quòd defacto paret insidias ad mortem: ut si uxore v. g. sciat se noctu occidendam à marito; si non potest effugere, licet ei pravenire. Navar. Less. *n.* 45. Fill. *n.* 28.

9. Hinc etiam dicunt alii, ut Sanch. 2. *Mor. c.* 29. &c. licere occidere eum, qui apud Judicem falsa accusatione, aut testimonio, &c. id agit, unde certò tibi constat, quòd sis occidendus, vel mutilandus, vel etiam (quod alii difficilius concedunt) amissurus bona temporalia, honorem, &c. quia hæc non est iniuria, sed iusta defensio; posito quòd de alterius iniuria tibi constet, nec sit alius evadendi modus. Less. tamen, Fill. & Laym. non audent id defendere, propter periculum magnorum abusuum. v. Escob. *Ex.* 7. *c.* 8. Hurt. Lugo *d.* 10. *f.* 7. Dian. *p.* 8. *tr.* 7. *R.* 52.

10. Quandocunque quis juxta supradicta habet jus alium occidendi, id potest etiam alius pro eò præstare, cum id suadeat charitas. Filliuc. Tan. *tom.* 3. *d.* 4. *q.* 8. Mol. *d.* 18. An autem, & quando ad hoc teneatur? v. Less. *l.* 2. *c.* 9. *d.* 13. Dian. *p.* 5. *t.* 4. *R.* 9. 14. 20.

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere innocentem?

Resp. Directa intentione, & scienter, nunquam licet, nisi Deus omnis vitæ Dominus concedat. Indirectè autem, & per accidens, aliquando licet, uttendo nimirum suo jure, & dando operam rei licitæ & necessariæ, ac tanti momenti, ut vitæ æquivalet. S. Th. & Doctores communiter. Unde resolves:

1. Si Tyrannus minetur urbi excidium, nisi innocens occidatur, id non licet directè. Neque valet: sicut membrum licet abscindere pro salute corporis, ita & civem pro Repub. quia homo est tantum pars moralis Reipub. à qua non accipit esse, & vivere, sicut membrum corporis à corpore. Molin. *tom.* 4. *t.* 8. *d.* 10. Less. Fill. &c.

M 2

2. Po-

2. Potest tamen Respub. eo casu talem cogere, ut Tyrannumadeat, & si nolit, tradere; cum ex charitate & iustitia legali teneatur vitam exponere pro Respub. Unde si id renuat, fit nocens. Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed tantum permittere; cum traditio de se sit indifferens, & mors tantum sequatur indirectè, & præter intentionem Reip. Mol. *l. c.* Less. *l. 2. c. 9. d. 7.* Fill. *t. 29. num. 11.* Laym. &c. Limitatur autem C. Lug. *d. 10. de just.* si innocens sit subditus, vel peregrinus teneatur mori pro Rep. aliena.

3. Si fugere non possis mortem, persequente hoste, nisi per viam angustam, quâ quispiam istic sedens esset obterendus, licet nihilominus (dummodo tamen, si infans est, sit baptizatus, ut monet C. Lugo & Escob. *Ex 7. c. 8.*) fugere cum ejus periculo, & interitu, præter tuam intentionem. Less. *n. 59.* Fill. *n. 36.*

4. Similiter ad expugnandam urbem, & victoriam reportandam, si necessarium sit, licet tormenta in eum locum dirigere, ubi multi sunt innocentes: quia horum mors præter intentionem sequetur. Less. *l. c.*

5. Non licet occidere obsides, etsi, qui eos miserunt, non servant fidem: quia sunt innocentes. Bon. *t. 2. d. 2. q. ult. sect. 3. p. 7.* Dian. *p. 5. t. 4. Res. 13.* contra Azor, &c.

Quæres: an aliquando liceat procurare abortum?

Resp. Quicumque malitiosè in se, vel altero curat abortum, peccat graviter, sive fœtus sit animatus: quia est verum homicidium; sive non: quia tendit ad occisionem hominis, & est contra naturam generationis. Less. *l. 2. c. 9. d. 10. n. 61.* Si tamen ad vitam matris conservandam omnino sit necessarium, sequentes Regulæ tenentur 1. Si fœtus mortem matri allaturus, probabiliter necdum sit animatus anima rationali, (animari autem communiter ajunt, matres die quadragesimo, famellas verò octogesimo; quæ res

valde

valde
inten
¶ 10.
quor
direct
2. Si v
ritura
mere
direct
seque
mater
verò
affulg
morta
lis: q
trema
men d
se pro
Bon. t

R
ri
cente,
sit vita
etsi co
men e
vid. Tr
10. Itē
Sanct.

valde incerta est) quidam permittunt, etiam direct^a intentione expelli, ut Sanch. *l. 9. de Matr. d. 20. n. 9. & 10.* Henr. &c. contra Less. *l. 2. c. 9. d. 16.* & alios, quorum sententia in praxi suadenda: quorsum enim directè expelles, cum indirectè liceat, & sufficiat? 2. Si verò fœtus sit animatus, matérque judicetur moritura cum prole, nisi medicinam sumat, licet eam sumere, & secundum quosdam tenetur, intendendo directè suam tantum sanitatem, etsi indirectè, ac consequenter destruat fœtus: quia in pari necessitate mater potest magis prospicere sibi, quam proli. 3. Si verò cum morte matris, spes vitæ & baptismi prolis affulgeat, tenetur mater, secundum plerosque, sub mortali, abstinere ab omni remedio destructivo prolis: quia tenetur vitam corporalem exponere pro extrema necessitate spiritali infantis. Contrarium tamen docet Lud. Lopez: quod Sa V. *Charitas* dixit esse probabile. v. Less. *l. c.* Sanch. Fill. *t. 19. cap. 6. q. 1.* Bon. *t. 8. n. 3.*

DUBIUM V.

De Duello, & Bello.

ARTICULUS I.

Quid sit? & an liceat duellum?

REsp. Duellum est duorum (vel subinde etiam plurimum) certamen, quod ex conditō, uno indigente, & altero acceptante, suscipitur, ita, ut id non sit viram defendere, sed exponere periculo. Quod etsi communiter sit mortale peccatum, licitum tamen est ex iusta causa, quæ semper est attendenda. vid. Trident. *sess. 25. c. 19. de Reform.* Sanch. 2. *Mor. c. 10.* Item de pœna duellantium. v. infra *de excom.* & Sanch. *l. c.* Unde resolves:

M 3

1. Du-

1. Duellum non est licitum ad indagandam veritatem, vel iustitiam, vel purgationem objecti criminis, aut licem terminandam: quia est fallax, imò superstitiosum medium ad eum finem, cum etiam innocens homicidium & facere, & pati possit. Trull. l. 5. c. 2. d. 13. n. 12.

2. Neque ob inimicitias, aut ad injuriam vindicandam, neque ob solam ostentationem virium, aut delectationem.

3. Nec idem ad evitandam ignominiam: quia apud bonos, & prudentes honorem non perdit; imò nec apud alios, si provocanti dicat, se eum non æstimare dignum, cum quo congregiatur contra leges divinas & humanas. Interim iturum se indies liberè suas vias, paratūque semper fore, & nunc esse, contra quemvis invasorem se tueri. Trull. l. c. n. 4.

4. Duellum licet acceptare, vel offerre ad conservandam æstimationem exercitūs apud hostes, eosque debilitandos; vel ad terminandum bellum cum minore damno v. Sanch. l. c.

5. Acceptare itē licet, si quis aliās te occisurus, concedat tamen arma, ut sic fortunam experiaris: quia est tantū defensio, positōque, quòd aliter non possis evadere. Similiter: si iudex duos ad mortem damnatos vellet duello congregi: quia alter alterius esset constitutus minister iustitiæ. Trull. l. c.

6. Denique si vir nobilis in aula regia, vel militaris in castris, provocatus sistere se, meræ defensionis gratiā, cum spe prævalendi, privandus alioqui ob suspicionem ignaviæ, dignitate, officio, vel favore Principis, non audet eum damnare Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 3. eundem excusat Hurt. 2. 2. q. 170. s. 8. §. 76. Less. c. 9. d. 8. Fill. c. 8. q. 6. Nav. c. 15.

ARTICULUS II.

An? & quousque liceat bellum?

Resp.

Resp. Bellum defensivum, quo scilicet vis injusta repellitur, licet etiam privata autoritate; offensivum verò, quo vis infertur, ut liceat, tres conditiones requirit 1. Ut geratur autoritate Principis, vel Magistratùs, nullum agnoscentis Superiorem; qualis est Papa, Imperator, Reges, & quædam Respub. v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adsit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis, & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. v. Lay. *hic*, & Molin *t. 2. d. 104. Dian. p. 6. t. 4. R. 3.* 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc est: non ex odio, sed ex amore boni communis; quanquam, si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitutionis. Ità commun. cum D. Th. *q. 51. Laym. l. 2. t. 3. c. 12.* Unde resolves:

1. Si quis justum bellum gerat, non potest alter licitè se defendere: quia circa eandem rem non possunt duo habere contraria jura. Fieri tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignorantiam invincibilem, Fill. *n. 185.*

2. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat, omni diligentia curare, ut certus sit de ejus justitia, & gravi causa. Ad quod sequentia conducent 1. Ut curet habere non tantum peritos, sed etiam bonos Consiliarios. 2. Ut attendat, an etiam à suis impediuntur, vel intervertantur literæ, aut instructiones ad ipsum. 3. Si non tantum à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis curet justitiam belli, secundum leges Evangelicas examinari, & liberè edici. 4. Si auditis omnibus, ipse quoque coram Deo illam examinet, statuaturque id, quod in puncto mortis se fecisse vellet. Deniq; licet sufficiat opinio probabilis de justitia belli, si tamen justitia maneat æqualiter dubia, & alter sit in possessione, non licet ei bellum indicere, cum melior sit conditio possidentis, Fill. *t. 29. c. 9. q. 4.*

Trull. l. 5. c. 3. d. 3. ubi cum Dian. p. 4. t. 4. R. 72. docet licere etiam Principi concedere repressalia, servatis tamen conditionibus certis, quas v. apud Pal. t. 1. c. 7. d. 5. p. 4. & hic infra *Art. seq.*

3. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi parti adversæ; quæ si offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Imò, ut probabilius est, si cœptum sit, debet, si non ex rigore justitiæ, saltem plerumque ex charitate mox finiri. v. Mol. supra d. 103. Trull. l. 5. c. 2. d. 3.

4. Potest Princeps pro satisfactione petere restitutionem ablatorum, & expensarum; item aliquid in pœnam illatæ injuriæ. Duval. Hinc potest victos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ ad securitatem sunt necessaria. Kon. Dian. p. 6. d. 4. R. 22.

5. Principes tenentur stipendia solvere militibus; alioqui tenentur compensare damna, tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum acceperunt. Kon. Pal. Dian. p. 6. t. 4. R. 29.

6. Tenentur etiam aliquando Principes Catholici à bello alioqui per se justo abstinere, si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. v. Pal. Dian. *part. 6. t. 4. R. 7.*

7. Et si, per se loquendo, in bello justo liceat advocare infideles in auxilium; per accidens tamen subinde, imò plerumque non licet, ratione scandali, vel periculi in fide, v. g. nè subditi pervertantur, sacra profanentur, &c. Regin. *tom. 2. l. 21. n. 100.* Fill. *n. 181.*

8. Similiter licet alteri Principi, etiam alterius fidei, in bello justo auxilium ferre; nisi tamen sit periculum scandali, incrementi hæreseos, & damni veræ fidei. v. Kon. *tr. de Charitate. d. de Bello.*

9. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Officiales peccant, tenenturque ad restitutionem i. si pau-

cio-

eiore
exhib
curan
prum
gione
nocte
syng
6. t. 4
hente
cessan
10.
est me
soluti
ter in
rum,
nim s
vel eo
11.
bellu
inquit
suspici
dubiu
cui in
rumq
judici
fide op
non sit
saltē
stum. N
Mald. l
misc. R
7. c. 8.
12. M
est, non
telt, cur
bus host

ciores habeant milites, quàm in solutione stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio comeatum curare, & dant militibus cibum, vel potum corruptum, ex quo morbi oriantur. 3. Si in transitu per regiones, accipiant pecunias à variis pagis, nè istic pernoscant, aut morentur. 4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domus diversas, Molin. Bec. Dian. p. 6. t. 4. R. 27. & 28. 5. Si stipendium militibus subtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus necessaria.

10. Miles, qui in bello, & iusto, & injusto paratus est mereri stipendia, est in malo statu, & incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: & quidem similiter in bello injusto tenetur ad restitutionem damnorum, nisi inculpabilis ignorantia excuset: tunc enim sufficit restitutio eorum, quæ in specie habet; vel eorum, in quibus factus est ditior. v. *infra*.

11. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis, qui bellum gerit: aut ab eo antè conductus, non tenetur inquirere de iustitia belli, quamdiu nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium, quæ positivè reddat dubium: quia potest præsumere pro suo Principe, cui in dubio debet obedire, ejusque auctoritas plerumque illi sufficiet, ad formandum etiam positivè iudicium probabile de iustitia causæ, nè cum dubia fide operetur. v. C. Lugo d. 18. de just. s. 1. n. 21. Si verò non sit subditus, tenetur priùs inquirere, & postea saltèm probabile formare iudicium, bellum esse iustum. Mol. d. 113. n. 181. Laym. l. 2. t. 3. c. 12. n. 8. Azor, Mald. Regin. contra quosdam apud Dian. p. 2. tr. 5. misc. R. 96. & tom. 3. t. 3. R. 7. C. Lugo l. c. Escob. E. 7. c. 8.

12. Miles intelligens bellum esse injustum, in quo est, non potest absolvi, nisi velit, quàm primùm potest, curare dimissionem, & interea abstinere ab actibus hostilitatis, v. g. cæde, præda, &c. v. Lay. l. 2. t.

3. c. 12. An autem talis possit occidere militem hostilem se invadentem? v. Esc. E. 7. c. 8.

ARTICULUS III. Quid in bello iusto liceat?

Resp. Et circa hostes in bello iusto liceat ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt necessaria, v. g. occidere, spoliare, &c. innocentes tamen (quo nomine intelliguntur pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres, senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores, & rustici) directè vitâ spoliari non possunt; bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip. hostilis, aliterque finis belli obtineri non possit. Mol. Bec. p. 2. c. 10. 11. & 12. Lay. Fill. n. 191. &c. Ratio est: quia, cum sint pars Reip. possunt propter huius delicta puniri, in iis bonis, quæ Reip. dominio subsunt. Unde resolves:

1. Per accidens licet aliquando comburere etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis spoliare, & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro ad repugnandum utantur. Sylv. V. *Bellum* n. 11. Sa, Bon. p. ult. §. 3.

2. Contra hostem licet uti insidiis, & stratagematis, dummodo absint mendacia: etsi etiam hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos, non sint mortalia. Ea verò, ad quæ cavenda nulla prudentia datur, v. g. veneno inficere puteos, aquas, glandes, sunt contra jura belli, nec licent. Mol. d. 1. t. 1.

3. Fides hosti data servanda est, nisi vel coactus derideris, vel in grave detrimentum cederet Reip. aut Religionis; aut si hostes eam non servant; aut denique conditiones, ac circumstantiæ planè sint mutatae. Duval. Palaus. Dian. l. c. R. 10. vide etiam Laym. l. 2. t. 3. c. 12.

4. Capti in bello, etiam ex parte capientium iusto,

sto, nisi obftet scandalum, aut specialis promissio, possunt fugere. Capti verò in bello ex parte capientium injusto, & fugere, & bona hostium secum auferre possunt. Laym. l. 2. t. 3. c. 12. n. 16. An obsides liceat occidere? vide suprà *dub.* 4. c. 5.

5. Potest quidem aliquando (raro tamen, & non nisi ob causas gravissimas) dari urbs in prædam: milites tamen privata autoritate prædas agere, aut hostibus damna inferre non possunt: quia sunt executores tantum, & ministri. vid. Sa *V. Bellum*. Lay. *bic* tr. 3. c. 12. Fill. n. 198. *Dian.* p. 6. t. 4. *toto*. Dum autem urbs spoliatur injustè, gregarios milites tantum teneri ad damnum, quod ipsi intulerunt, probabile esse docet *Dian. loc. cit.* R. 31. ex Sylv. Nav. &c. Item p. 3. t. 5. R. 86.

6. Milites peccant cum onere restituendi, si à rusticis, aliisve, aquod quos hospitantur, vel per quorum loca transeunt, auferant, aut invitis extorqueant, vel etiam donata accipiant (nisi constet omnino liberè fieri: siquidem donationes istæ plerumque non spontaneæ, sed coactæ sunt) præterea, quæ ex constitutione Principis iis debent subministrare: nisi tamen sint in extrema, vel saltè gravi necessitate. *Molin. Kon. Palaus, Bec. &c. Dian.* p. 6. t. 4. R. 26.

7. Repressalia licita sunt his conditionibus 1. Ut manifestè constet cives alterius Reip. fecisse injuriam. 2. Ut Superiores illorum rogati recusent administrare justitiam. 3. Ut constet eos culpabiliter id recusare. 4. Ut Princeps supremus causâ cognitâ id concedat. 5. Ut non inferatur plus damni, quàm iusta satisfactio requirit. 6. Ut non concedantur in personas Ecclesiasticas. *Mol. Dian.* p. 4. t. 4. R. 70. ex 18. aliis.

Quær. Ad quem pertineant bona hostibus erepta?

Resp. 1. Immobilia cedunt Principi, aut Reipublicæ: mobilia sunt capientis, nisi consuetudo habeat, ut pars

ut pars cedat Principi, & Communitati. 2. Jure Cæsareo, nisi consuetudo sit contraria, bona ablata iusto bello, quia ea iniuste possidebant, fiunt capientium, postquam ea in sua prædia deportarunt. Valent. tom. 3. d. 4. q. 18. p. 3. Mol. d. 18. & Hurt. tom. 2. d. 169. §. 12. §. 119. ubi requirit, ut una saltém nocte possederint. Vide etiam Sylv. Bon. l. c. de peccatis in bello committi solitis Trull. l. 2. d. 10. & seq. Dian. p. 6. t. 4. R. 23. ubi contra Durand. docet hanc sententiam esse in praxi tutam.

CAPUT II.

De VI. Præcepto, & IX.

Non mæchaberis, &c. Non concupisces, &c.

Conjungo hæc duo Præcepta, quia utroque idem explicitè, vel implicitè prohibetur, scilicet peccata impudicitiae, & luxuriæ. Est autem luxuria inordinatus appetitus, vel usus delectationis, seu sensûs venerei, qui fit cum commotione spirituum generationi servientium, circa partes corporis venereas; ita ut appetitus, vel delectationes aliæ, etsi etiam sensitivæ, aut sensitivorum, si tamen non sint venereæ, aut venereorum, nec ad ea ordinentur, non spectent ad luxuriam. Porro actus, seu peccata luxuriæ, distinguuntur in imperfectos, in quibus non intervenit ultimus terminus venereorum, quæ est delectatio seminis: ut sunt actus interni desideriorum, & oblectationem morosarum, qui speciem sumunt ab objectis: & perfectos, ac consummatos, qui terminum jam dictum habent adjunctum. Qui rursus sunt duplices: alii enim sunt naturales, qui naturæ non repugnant, nec specie differunt in ratione luxuriæ, (etsi per deformitatem superadditam aliquando specie differant) v. g. adulterium, incestus, &c. Alii innaturales sunt, seu contra naturam, in quibus conditio-

nes

à natura institutæ, v. g. identitas speciei, vas debitum, &c. non servantur. Et hi etiam in ratione luxuriæ differunt specie, quæ in illis variatur secundum modos, quibus committuntur, naturæ repugnantes.

DUBIUM. I.

An? & quanta peccata sint, oscula, amplexus, tactus, verba obscæna, & similia, extra matrimonium?

Resp. Ad id dignoscendum, distinguenda est imprimis intentio, & delectatio venerea, & venereorum, ab intentione, & delectatione sensitiva, & sensitivorum aliorum, quæ consistit in quadam proportionem, & conformitate rei tactæ cum organo tactus. Deinde sciendum: intentionem & sensum venereorum esse mortalem, & excludere à regno cælorum, secundum Apostolum ad Gal. 5. Unde resolves:

1. Oscula, amplexus, aspectus, tactus, & similia, si extra matrimonium fiant, ex intentione actus luxuriosi, vel ob delectationem veneream, etiam si non illam perfectam, quæ est in seminatione, sunt tamen semper peccata mortalia: quia eo animo, extra matrimonium, sunt impudica, & naturâ suâ talis delectatio tendit ad perfectam. Fill. 2. 30. c. 9. n. 174. Less. l. 4. c. 2. d. 8. Sanch. l. 9. c. 46.

2. Tales actus sunt ejusdem naturæ cum perfectis, five consummatis; ideoque in confessione explicandum, utrum sint habiti cum simili sexu? an diverso? cum libera? an conjugata? cognata? persona sacra? &c. Less. d. 15. Sanch. l. 1. c. 2.

3. Oscula, amplexus, compressiones manuum, & similia non obscæna, si fiant tantum officii, aut moris patrii, aut amoris honesti, vel benevolentiae augendæ causâ, etiam si delectatio venerea suborietur, (modò

(modò in eam non consentiatur) non sunt peccata. Less. Fill. *l. c. n. 171.*

4. Si verò ista fiant ex aliqua veniali vanitate, jo-
co, curiositate, levitate, petulantia, imò etiam sen-
sualitate, sive affectu sensuali, ac naturali (dummo-
do non cum delectatione venerea, nec ejus causâ: &
si præter intentionem suboriatur, eâ repulsâ, ac tunc
abstinendo ab illis) venialem culpam non excedunt.
ut vid. Fill. *hic.* Less. Sanch. *l. c. Dian. p. 4. t. 4. R. 136.*
Contrarium tamen est tutius, ut v. Trul. *l. 6. c. 1. d. 12.*
n. 8.

5. Idem dicendum de tactu, & aspectu inhonestarum partium corporis proprii, aut commixtionis animalium, non cum animo venereo, sed ex curiositate tantum, aut levitate, secluso tamen scandalo, & periculo consensûs venerei. Imò si tactus talis, aut aspectus proprii corporis naturalis aliquo, ac non malo sine fiat, nè veniale quidem erit, ut v. g. si fricatione extinguere velis pruritus non venereum: dummodo tamen absit periculum pollutionis, aut consensûs in eam, si improvisò præter intentionem fortè obveniret. Less. *n. 63.* Fill. *n. 215.* Sanch. *l. 9. d. 14.*

6. Tactus nudi, & aspectus partium inhonestarum alterius corporis, maximè diversi sexûs, aut concubitûs humani ex curiositate, (nam de necessitate aliud est) etiam secluso affectu venereo, videntur non posse excusari à mortali, propter gravem indecentiam, & periculum proximum actûs venerei: nisi tamen aspectus fiat ex loco tam remoto, & ita obiter, ut hæc absint. Sanch. *n. 22. & 29.* Fill. *n. 218.* Laym. &c.

7. Aspectus verò, & tubinde etiam (rariùs tamen propter periculum adjunctum) tactus, ex petulantia vel curiositate, partium inhonestarum alterius corporis, ejusdem tamen sexûs, citra affectum & periculum consensûs venerei, excusari posse à mortali, ut v. g. quando simul aliqui natant, vel lavant, docet Laym.

Laym. l. 3. f. 4. ex Sanch. l. 5. Mor. cap. 6. n. 12, 13. & n. 27. & 28. Trull. d. 12. n. 15.

8. Verba turpia, lectio obscenorum, spectatio comœdiarum turpium, cantiones inhonestæ, gestus, litteræ, & dona amatoria, si tantum fiant ex curiositate, vel vano solatio, non sunt mortalia; secus tamen, si fiant vel animo inhonesto, sive venereo, vel cum periculo ruinæ spiritualis sui, vel aliorum. Sanch. d. 46. q. 3. Fill. t. 30. c. 10. q. 3.

9. Choreæ, nisi malo fine fiant, aut cum periculo, aliquos, aut seipsum incitandi ad libidinem, vel cum alia circumstantia mala, secundum se non sunt malæ, nec actus libidinis, sed lætitiæ. Quando verò sancti Patres eas interdum valde reprehendunt, loquuntur de turpibus, & earum abusu. v. Caj. V. *Chorea*. Fill. n. 223.

10. Exhibentes comœdias turpes, item facientes libros, aut picturas incitantes ad libidinem, peccant mortaliter: quia sunt ruina proximi; cum moraliter certum sit, multos inde ad peccatum incitandos. Fill. n. 211. Similiter Magistratus, qui permittunt exhiberi turpes comœdias, peccare mortaliter docet Hurt. & concedit Baldell. si auctoritatem illis præstent, approbent, vel foveant; addit tamen posse aliquando excusari, si ad majus malum impediendum non puniant, & tantum tolerant. Vide Dian. p. 1. t. 13. R. 82.

11. Persona soluta permittens se tangi ab alia, tactu, qui vulgò censetur pudicus, ut prehensio, contrectatio manûs, amplexus, & oscula juxta morem patriæ, non peccat, nisi ei constet fieri pravo affectu: huic enim cooperari non licet. Docet tamen Fill. etiam tunc admitti posse, nè tangens infametur. Admittens autem tactus impudicos, (ut mamillarum, & obscenarum partium) vel oscula furtiva, & morosa, vel indecentia, peccat: quia præsumitur affectus

ctus malus. vid. Fill. t. 30. n. 196. & infra l. 5 c. 1. dub. 2.

Queres: An? & quatenus liceant tactus, aspectus &c. inter conjuges, & sponfos?

Resp. 1. Conjugibus licent, si referantur ad copulam: ad hanc enim licitè se excitant. Alio autem fine, v. g. voluptatis causâ si fiant, sunt peccata venialia: quia matrimonium eos cohonestat, ac defectus debiti finis non est mortalis, nisi tamen habeantur cum periculo pollutionis: quæ cum iis sit illicita, eo casu erunt mortalia, regulariter saltèm. Sanch. l. 9. d. 46. n. 7. Fill. n. 357. & alii.

Resp. 2. Sponsis tactus impudici non licent; pudici verò in partibus honestis licent, si ex iis tantùm intendat delectationem sensitivam; secùs si venerem. Sanch. l. c. n. 50. & Bon. p. 9. n. 6. &c.

DUBIUM II.

Quæ sint species luxuriæ consummatæ naturales?

Resp. Eæ dicuntur, in quibus sit commixtio eo modo, quo natura instituit v. g. quando servatur sexus diversus, species eadem, vas, & modus naturalis, &c. ut vide in principio hujus cap. Unde resolvitur: tales esse has sequentes, quæ ideo in confessione sunt exprimendæ:

1. Est fornicatio, quæ est concubitus soluti cum soluta (hoc est, quæ sit libera à voto, matrimonio, religione) ex mutuo consensu. Ad hanc reducitur 1. Concubinatus, qui est fornicatio continuata. Unde concubinaris (sicut & meretrix) ordinariè non debet absolvi, nisi dimissâ concubinâ, aut muliere suspecta, cujus retentio scandalum daret, licet cum ea non peccaret. Sanch. ib. 1. Mor. c. 8. Navar. cap. 3. Fill. tract. 10. c. 2. num. 56. 2. Congressus cum alterius sponsa, quæ est fornicatio intra eandem speciem gravior, & in confessione aperienda, saltèm respectu sponsæ, ut docet Rod. t. 1. c. 109. Sanch. de Matr. t. 1. l.

1. l. 1. d. 2. n. 6. *Fag. t. 2. l. 4. c. 3. Fill. t. 2. tr. 30. c. 2. n. 53.* contra Covar. Vivaldum, Ledes. Azor, quorum sententiam, (etiam respectu sponsæ) probabilem, & in praxi tutam, censet Diana *p. 1. tr. 7. R. 5.*

2. Stuprum, hoc est defloratio virginis, ipsâ invitâ; quia si consentiat, erit tantum fornicatio simplex, nec circumstantia in confessione aperienda, ut probat Less. & Sanch. & Sanch. *l. 7. disp. 12.* contra Nav. Azor, & alios.

3. Raptus, cum scilicet persona aliqua (sive masculus, sive femina: sive nupta, sive innupta) libidinis causâ abducitur, illata vi sive abductæ, sive iis, quorum potestati subest. Si quæ tamen sponte discedat cum Amasio, in scius parentibus, non erit propriè raptus, sed fuga, non addens malitiam specie distinctam fornicationi. Lugo *d. 16. n. 237.* Fill. *n. 110. v. Bon.* Idem dicit Dian. *p. 1. t. 7. R. 37.* ex Less. *l. 2. c. 10. dub. 1.* Sanch. *de Matr. t. 2. l. 7. d. 4. n. 5. &c.*

4. Adulterium: cum scilicet uterque, vel alteruter coeuntium, est conjunctus matrimonio, etiam si adulterantis conjux sit contentus: esto enim tunc illi non fiat injuria, sit tamen ipsi statui, Sacramento, & huic præcepto. Quod si femina adulterans sit conjugata, gravius habetur, quam si vir, propter incommoda graviora, v. g. damnum veri hæredis, prolis incertitudinem, &c. Si verò uterque sit conjugatus, adhuc gravius est: quia sunt duæ injuriæ in utriusque conjugem, in confessione exprimendæ. Fill. *t. 29. c. 4. n. 87. & 89.*

5. Incestus, hoc est congressus cum consanguinea, vel affine, usque ad quartam gradum, eò gravius peccatum, quò gradus est propinquior: quem proinde in confessione exprimere, saltè securius est, ut habet Nav. *c. 6. C.* Lugo *d. 16. n. 312.* Sicut etiam multò gravior est incestus cum consanguinea, quam cum affine in eodem gradu, v. g. cum matre, quam cum

noverca; cum sorore propria, quàm cum sorore uxoris; & rursus gravior est cum affine, quàm cum cognato spirituali vel legali. Addi verò debet, si in primo gradu fuerit? utrùm cum matre; an cum filia, an sorore? C. Lugo, *l. c.* & Escob. *de actibus humanis. E. 2. c. 6.* ubi ex Hurt. *d. 9. de pæn. dis.* 4. probabile dicit, incestum in eodem gradu & linea, ejusdem esse speciei, (eò tamen graviorem, quò gradus est vicinior stipiti) & satis esse dicere: habui rem cum consanguinea in linea recta. Ad hanc speciem revocatur tanquam analoga, fornicatio cum filia confessionis; cum propriè non sit cognatio spiritualis; quam tamen circumstantiam in confessione exprimendam esse, probat Sanch. *l. c. de Matr. d. 55.* Kon. *d. 12.* Fagund. & cæteri probabiliter contra Sa, *V. Confessio*, & Dian. v. Card Lugo, *num. 355.*

6. Sacrilegium, hoc est violatio rei sacræ per actum venereum. Res autem sacræ, quæ sic violantur, sunt locus, & persona. Unde sacrilegium est 1. Omnis actus luxuriosus exterior, (qualis etiam est v. g. pollutio, & probabiliter etiam tactus impudici, vid. Lugo *n. 404.*) in loco sacro, hoc est templo, vel cœmiterio: nisi tamen fiat à conjugibus, ex necessitate, v. g. ad vitandam incontinentiam. 2. Omnis actus luxuriosus tam interior, quàm exterior in persona, vel cum persona voto castitatis consecrata: circa quem tamen probabile est, non opus esse exprimere, utrùm fuerit votum solemne, an simplex? Sicuti neque, si duplici titulo sit sacrata, v. g. quia est Sacerdos & Religiosus: quia moraliter est una numero malitia Sanch. *de Mat. l. 7. d. 27.* Hen. & cæteri, quos citat Dian. & sequitur p. 1. t. 7. R. 3. vid. Card. Lugo *d. 26. de pæn. f. 4.* Bon. *q. 4. p. 17.* Esc. *E. 8.*

DUBIUM III.

Quæ sint species luxuriæ consummata contra naturam?

Resp.

Resp. Cùm contra naturam esse dicantur eæ, in quibus fit seminatio modis repugnantibus institutioni naturæ, ita ut juxta tales modos species variantur: hinc resolvitur, tales species esse sequentes:

1. Congressus inordinatus, hoc est, innaturalis, si ve indebitus concumbendi modus, cùm scilicet servatur quidem identitas speciei, diversitas sexûs, & debita naturæ organa, sed inordinato tantùm modo acceditur: v. g. cum vir succumbit, vel aversè accedit more pecorum, vel à latere, vel stando, aut sedendo, aliave ratione insolita, quod est contra naturam, mortale, quando indè periculum est impediendæ generationis, aut effundendi feminis: aliàs si hoc periculum caveatur, aut non sit, eò quòd matrix fœminæ satis attrahat semen, & retineat, ut sit plerumque, non contra, sed præter naturam erit, & veniale grave; imò nullum, si gravis causa adsit, verbi gratiâ, quia mulier est prægnans, vel quia corporis dispositio, si ve utriusque, si ve alterutrius conjugis aliter fieri non patitur. Fill. t. 30. c. 8. q. 8. n. 137.

2. Mollities si ve pollutio, & est, cùm absque congressu seu copula, voluntariè procuratur fluxus seminis, si ve id toràs effundatur, uti in maribus, si ve intus disfluat in matricem, ut in fœminis. Et hoc peccatum præter propriam malitiam, sæpe aliam habet adjunctam, ut v. g. fornicationis, adulterii, incestûs, &c. cùm quis nimirum simul imaginatur, ac desiderat congressum alicujus personæ liberæ, conjugatæ, &c. quod proinde si fiat, in confessione aperiendum est. Plura de mollitie vide sequenti dubio.

3. Sodomia imperfecta, & est congressus cum debito quidem sexu, maris nempe cum fœmina, sed extra vas naturale. Potest etiam simul habere, alias malitias, v. g. adulterii, si fiat cum conjugata; incestûs, si cum consanguinea. Bon. q. 4. de Matr. p. 11. n. 1. Fill. l. c. n. 158.

4. Sodomia perfecta, & est congressus duorum ejusdem sexûs, ut maris cum mare, vel fœminæ cum fœmina; & potest etiam habere alias malitias adjunctas, v. g. incestûs, quo casu cognationis gradum non necessariò explicari docet Escob. *de act. hum. E. 2. c. 6.* sed satis esse dicere: coivi cum consanguineo, vel affine; quia nec miscetur caro, nec contrahitur affinitas, nec linea variat speciem. Ità ille. Explicandum tamen esse, fuerisne agens, an patiens, dicit C. Lugo *d. 16. n. 423. contra Dian. to. 2. t. 4. de sacram. R. 159. & p. 6. t. 6. R. 36.*

5. Bestialitas, quod est gravissimum inter omnes: & est congressus, in quo non servatur identitas speciei; v. g. si homo coëat cum bestia, sive ejusdem sexûs sit, sive non. Neque opus est explicare, qualis, sive ejus speciei fuerit: quia est differentia tantum materialis, & in genere entis: non autem formalis in genere moris. Esc. *E. 2. c. 6. ex Fill. 1. 2. t. 30. c. 7. n. 132.* Huc revocatur peccatum cum dæmone succubo. Cui peccato superadditur malitia contra religionem; & præterea etiam Sodomix, adulterii, vel incestûs, si affectu viri, vel mulieris, Sodomitico, adulterino, vel incestuoso, cum dæmone coëat. vide Bonac. *de Matr. q. 4. p. 12. Fill. n. 162.*

DUBIUM IV.

An aliquando liceat procurare pollutionem?

REsp. Autoritate Scripturæ, quæ molles à regno cælorum excludit 1. *Cor. 6.* docent omnes, nullo casu licitum esse intendere, vel procurare directe mollitiem, nè quidem causâ sanitatis, ac vitandæ aliâs certæ mortis. Causam dat Sanch. *l. 9. d. 17.* quòd natura administrationem feminis, extra matrimonium, in omni eventu homini denegârit, eò quòd adeò vehemens sit in ea re sensus voluptatis, ut homines passione excœcati, passim sibi facillè persuaderent, ha-

bere

bere se justam causam irritandi seminis; unde plurima gravissimæque vitia contra bonum commune, & in impeditionem generationis emergerent. Navar. c. 16. Less. & comm. Unde resolves:

1. Distillatio, quæ est fluxus humoris quasi medii inter urinam & semen, (cum quo coloris & viscositatis similitudinem gerit) sine ingenti illa delectatione, non est vera pollutio, & si proveniat sine omni commotione sensûs venerei, ut quandoque fit, de ea non magis laborandum, quàm de sudore, dicit Cajet. si verò fiat cum sensu carnis, & commotione spirituum generationi servientium, tum ei cooperari, vel causam præbere, non est, vel est peccatum, idque veniale, vel mortale, ad eundem modum, quo de pollutione dicitur. Sanch. l. 9. d. 45. n. 32. Laym. l. 3. f. 4. n. 18.

2. Si semen judicio medicorum transivit in materiam venenosam, licet eam medicamentis expellere, etsi præter intentionem sequatur aliqua veri seminis emissio. Sanch. l. 9. de Matr. d. 17. n. 16. Fill. t. 30. c. 8. n. 150. Trull. l. 6. c. 1. d. 8. §. 1.

3. Non tenetur quis (modò tantùm absit periculum consensûs in voluptatem: nec voluntariè promoveat) impedire pollutionem sponte sua evenientem, aut jam cœptam, v. g. in somno, reprimere, sed potest sanitatis causâ finire, ut natura se exoneret: quia id non est procurare, sed pati, ut effluat, quod aliàs corruptum, sanitatem læderet. Unde idem admittit Sanch. etiamsi orta esset priùs ex culpa; modò de ea doleat, & consensum ulteriorem abstrahat, additq; plerumq; expedire, munire se cruce, & sine alio attentu quietis manibus, rogare Deum, nè permittat lapsus in delectationem. Sanch. d. 17. n. 17. Trull. l. 6. c. 1. d. 10.

4. Licitum est ob finem honestum, v. g. minuendæ tentationis, sanitatis, tranquillitatis animi, optare

simplici affectu spontaneam, & naturalem exonerationem naturæ, modò desiderium illud non sit causa efficax pollutionis. Similiter licet etiam de ea gaudere, via naturali & sine peccato facta: quia objectum istius desiderii & gaudii non est malum; quamquàm ejusmodi desideria simplicia inutilia esse, nec periculo carere, quidam bene-observent. Less. d. 14. n. 15. Laym. n. 17.

5. Si quis facturus rem aliquam necessariam, vel licitam, & honestam, prævidet indè naturaliter securitatem pollutionem, idque multò magis valet de distillatione) quam tamen ille nullo modo velit, nec intendat, tunc, modò absit periculum consensus in delectationem, non tenentur abstinere à tali actione: quia prosequenti suum jus non imputatur effectus per accidens, & præter intentionem securus. Hinc non obstante periculo pollutionis, licet audire confessiones mulierum, studere casibus conscientiarum, tangere se ex necessitate, scæminas cautè, & cum necessitate alloqui, osculari, amplecti juxta morem patriæ, si alioqui incivilis habendus esset. Quod si tamen periculum esset consentiendi in delectationem (-quod colligitur indè, si sæpius ex simili occasione mortaliter sit lapsus) à causa illa, quantumvis licita, abstinendum esset: proindèque Confessarius tali casu teneretur relinquere officium. Fill. Sanch. l. 9. d. 45. Navar. c. 16. Laym. num. 16. Monet aurem Laym. eum, qui in actionibus honestis & utilibus talem miseriam experitur, faciliùs liberari contemnendo: quia imaginatione, & timore augetur.

6. Si pollutio securura prævideatur ex re illicita, oriosa, vel minùs necessaria, & hæc sit causa propinqua, ac naturâ suâ ad venerem ordinata, ut sunt actus luxuriosi, tactus, aspectus, lectio, auditio, locutio turpis, mortale est ab illa non abstinere: quia in eam consentiens, moraliter in effectum consentire censetur

tur.
per a
quali
quita
iam m
absit
non e
ideo v
152. Sa
R. 4.
nem
tum e
ipsam
rò cau
cluso
verbi
riosa.
d. 9. e
an. p.
7. l.
direct
retra
bata
Fill.
Q
nas p
Re
absqu
at ex a
sertim
rum.)
Plura
peccat

tur. Quòd si verò res illa sit causa tantum remota, per accidens tantum ad pollutionem concurrens, qualis est, verbi gratia, efus aut potus calidorum, equitatio, confabulatio inutilis, crapula, ebrietas etiam mortalis, (modò pollutionem non intendas, & absit periculum venerei consensùs) secuta pollutio non est mortale: quia in talem rem consentiens, non ideo velle censetur effectum; Fill. *tr.* 30. c. 8. q. 6. nu. 152. Sanch. *l. c.* Less. *lib.* 4. c. 3. d. 14. v. Dian. *p.* 5. t. 13. R. 4. Addunt quidam DD. hanc regulam, pollutionem in causa volitam tantum esse peccatum, quantum est ipsa, ut si causa sit peccatum mortale, etiam ipsam fore mortalem; si sit veniale, venialem; si verò causa nullum sit peccatum, nec ipsam fore, (secluso semper periculo consensùs) hinc venialem verbi gratia, esse illam, quæ provenit ex lectione curiosa, vel aspectu, per se non mortali. Trull. *l.* 6. c. 1. d. 9. ex Lop. Henriq. Vasq. Bon. *de Matr.* p. 10. v. Dian. *p.* 1. t. 2. *misc.* R. 56.

7. Pollutio facta in somno est mortalis 1. si antè directè, vel formaliter est procurata, & causa non est retractata. 2. Quando post somnum placuit, & approbata est propter delectationem veneream; alias non Fill. *q.* 5. n. 148. Trull. *l. c.* n. 9.

Quæres: an mutua pollutio inter mares, vel foeminas procurata, sit mollities tantum, an Sodomia?

Resp. Si fiat ex solo affectu ad veneream libidinem, absque concubitu, esse tantum mollitiem: si verò fiat ex affectu ad personam illam (indebiti sexus) præsertim si adsit aliqua conjunctio & commixtio corporum, est quoad malitiam Sodomia. Fill. *t.* 30. c. 8. Plura de hac materia, v. infrà *l.* 5. c. 1. *dub.* 2. *art.* 2. *de peccato in genere*, & Authores citatos.

TRACTATUS V.

De VII. Præcepto.

Non furtum facies.

CUm hoc prohibeatur omnis injusta damnificatio in bonis proximi; quæ sit 1. per furtum, & rapinam. 2. per omissionem reparationis damni illati. 3. per iniquitatem contractuum; de his tribus hic agendum.

CAPUT I.

De Furto.

DUBIUM I.

Quid sit furtum, & quale peccatum?

Resp. Est occulta & injusta rei alienæ ablatio, invito rationabiliter domino. Quod si res sit sacra, dicitur Sacrilegium, de quo supra. Si apertè cum vi fiat, est Rapina, à furto specie distincta. Licet autem furtum cæteris paribus, quàm rapina levius sit, & ex genere suo minimum inter ea, quæ circa proximum committuntur; est tamen mortale, si quantitas sit notabilis. Ità communiter omnes. v. Bon. d. 2. q. 8. Unde resolves:

1. Qui alienum accipit per jocum, vel ob bonum aut commodum illius, à quo accipit, non furatur, v. g. si uxor auferat marito pecunias, nè ludis, aut comestationibus prodigat: aut vinum, nè inebrietur: aut librum hæreticum, nè legat: aut famulus det eleemosynam non nimis magnam valde indigenti, in qua dominus rationabiliter non sit invitus, à quo tamen ob verecundiam, vel aliam causam non ausit petere. v. Less. l. 1. c. 12.

2. Qui pro se, vel alio in extrema necessitate constituto, alienum accipit, quantum necessarium est, nec furatur, nec tenetur restituere postea sic absumptum; siquidem re & spe indigens fuit. Idem docent Less. l. c. d. 12. Malderus, Dian. &c. de necessitate

tate

tate gr
Lay
7. Syl
go d. 1
noc. X
3. N
nem jul
verbi g
aliter c
dum in

Que
V Ari
lo

100, au
gales:

Resp
da est,

circum

grave d

ana gra

tis, im

quid vi

quatuor

spectu n

Ita nunc

1. Gra

no valde

unicam

Less. l. 2.

2. Gra

sciet ex

magnam

batur, n

sit nullu

3. Plus

tate gravi. Verùm id probabiliùs alii negant, cum Laym. *l. c. t. 3. p. 1. c. 1. n. 7.* ex S. Thom. 2. 2. q. 66. art. 7. Sylv. Ang. v. Dian. *t. 1. p. 2. t. misc. Ref. 20.* C. Lugo *d. 16. f. 7.* & merito: quia recenter damnavit Innoc. XI. propof. 36.

3. Nec itèm furatur, qui accipit in compensationem juftam, fi aliter fibi debitum accipere nequeat: verbi gratiâ, fi famulus juftum ftipendium non poffit aliter obtinere; vel iniquè induftus fit, ad ferviendum iniquo pretio. v. Lay. *l. c.* & Tol. *l. 1. c. 15.*

DUBIUM II.

Quæ fit quantitas notabilis ad mortale peccatum?

VARIÆ ea de re funt fententiæ. Nav. nimis fcrupulofè ftatuit medium Regalem; alii nimis laxè 100. aureos; moderatiùs Tol. Mol. Leff. &c. duos Regales: etfi minus fufficiat, fi notabiliter noceat.

Refp. Ea non mathematicè, fed moraliter metienda eft, non tantùm ex valore rei ablata, fed etiam ex circumftantiis perfonæ, cui inferitur, fi nimirum ei grave damnum inferatur, aut faltèm charitas Chriftiana graviter lædatur: quomodo refpectu valde divitis, imò etiam Regis, unus vel alter aureus notabile quid videtur; refpectu verò mediòcritèr divitum, quatuor circiter Regales, five medius Imperialis; refpectu mechanicorum, duo; refpectu pauperis, unus. Ità nunc plerique cum Bonac. Unde refolves:

1. Grave peccatum eft auferre rem parvam domino valde proficiuam, verbi gratiâ, fartori acum, quam unicam habet, nec habere aliam poteft, quâ fe alat. Leff. *l. 2. c. 12. d. 8.*

2. Grave itèm eft (etfi non in fpecie furti) fi fur fciat ex jactura rei parvæ dominio fecuturam valde magnam moleftiam, v. g. quia valde ad eam afficiebatur, nec fimilis recuperari poteft: nifi tamen refic nullius prorfus momenti. v. Bon. *d. 2. q. 8. p. 1.*

3. Plus requiritur ad notabilem quantitatem in re-

bus, quæ ultro proveniunt, & sunt valde expositæ, v. g. fructus ad viam publicam. v. Less. l. c.

4. Plùs itèm, si quis à diversis, vel ab uno interpolatim parva, & plura furetur. v. Less. l. c. n. 46.

DUBIUM III.

Quàm graviter peccet, qui multa minuta furta committit?

RESP. Hic quoque quantitas læsionis, vel damnificationis, quæ fit proximo, & quam fur intendit, est mensura quantitatis peccati. v. Less. l. c. Sanch. l. 7. c. 12. Unde resolves:

1. Si quis ex occasione tantum furatur, siue uni, siue pluribus, modicum, non intendens notabile aliquid acquirere, nec proximo graviter nocere, singulis furtis non peccat graviter, neque ea simul sumpta unum mortale constituunt; postquam tamen ad quantitatem notabilem pervenit, eam detinendo, mortaliter peccare potest. Less. d. 7. Sanch. l. 7. c. 21. Bon. q. 8. p. 2. Verum & hoc mortale evitabit, si vel tunc restituere non possit, vel animum habeat paulò post restituendi, ea saltèm, quæ tunc accipit. Gran. Dian. p. 3. t. 6. R. 25.

2. Si autem per plura parva furta uni vel pluribus facta, habeat intentionem paulatim ditescendi, vel inferendi grave damnum, peccat graviter ea intentione; ac licèt executio singulorum sit tantum venialis ex se, ut tamen subsistat tali intentioni, est continuata executio peccati mortalis. Less. lib. 2. c. 12. d. 7. Sanch. loc. cit. quia nocent graviter Reipub. & praxis illa valde perniciofa est societati humanæ; v. g. si sartor particulas panni à diversis surripiat; si mæcatores utantur brevioribus ulnis, &c. Interim hi excusantur subinde à gravi peccato 1. ex eo, quod dictum est casu primo. 2. si id faciant, ut se servant indemnes,

demnes; vel quia aliàs non lucrarentur; vel pretium augere deberent, & tunc non invenirent emptores. Rosella V. *Emptio*. 3. si aliàs non habeant, unde se vel suos alant.

3. Si plures simul, vel successivè plura furta parva alicui faciant, quæ simul sumpta graviter illi noceant, tunc, si alter de altero non sciat, nullus peccat graviter, verbi gratiâ, si viatores ex vinea unam alteramve uvam raptant, & comedant; etsi hoc licere dicant Covar. Valerius & Rip. contra Dian. p. 3. t. 6. Res. 20. si autem singuli conspirent, singuli graviter peccant. Si denique de se mutuò sciant, nullus tamen alteri sit causa furti, probabilius est non esse mortale, ut docent Less. Tan. &c. contra Suar. Vasq. v. Bon. l. c.

DUBIUM IV.

Quid sentiendum de furtis domesticorum, vel amicorum?

RESP. Licet verè furtum sit, si uxor, liberi, amici, servi, patrefamilias invito, quid auferant; plerumq; tamen major quantitas requiritur, ut sit mortale: cum plerumque hic dominus, aut non rationaliter invitus, aut saltèminùs invitus sit, ut ab his, quàm ab aliis auferatur. Vel etsi valde invitus sit, sæpe tamen id fiat, non tam ratione rei acceptæ, quàm modi accipiendi clam, aut ratione finis, ob quem accipitur, v. g. ad ludendum, potandum, &c. v. Caj. V. *Furtum*. Less. c. 12. n. 76. Unde resolves:

1. Uxor graviter peccat, si notabilem summam accipiat invito marito, etiam ex dote, vel bonis communibus: quia licet media pars ad eam spectet, maritus tamen habet usum fructum illius partis, ideoque tenetur ad restitutionem. Trull. l. 7. c. 6. d. 8. n. 7. &c.

2. Si-

2. Similiter peccat graviter maritus contra justitiam, cum obligatione restituendi, si aliquid notabile uxori furripiat, absque ejus consensu, ex bonis ipsius paraphernalibus, vel aliis propriis, siquidem libera eorum administratio ipsimet uxori competat: quia par est ratio mariti & uxoris, quoad bona propria. Vide Villalob. t. 2. d. 13. Trull. l. 6. c. 1. d. 9.

3. Uxor potest dare eleemosynam & munera, secundum consuetudinem aliarum mulierum istius loci & conditionis, etiam si maritus eleemosynas omnes illi prohibeat: quia consuetudo hoc jus ei tribuit, quo maritus eam privare non potest. *Ibid. num. 13.* Dian. p. 1. t. 3. R. 23. & p. 5. t. 8. Res. 34. ubi cum Mol. & 10. aliis docet, posse eam inscio marito dare vigesimam partem annui censûs, vel lucri; eò quòd hoc pertineat ad decentiam statûs, & maritus irrationabiliter sit invitus. Hinc etiam potest cum Abigail moderatas eleemosynas dare, ut mariti conversionem impetret, vel nè Deus illum puniat. Vasq. Bon. Reg. & alii 10. Kon. &c. v. Dian. p. 2. tr. 26. R. 23. & p. 5. t. 8. R. 34.

4. Uxor potest bona expendere, marito absente, vel fatuo: quia tunc ad illam spectat administratio domûs. Item quæ acquirit suâ industriâ, item paraphernalia, hoc est, quæ præter dotem marito allatam, sibi reservavit. Trull. l. c. & cæteri comm.

5. Non peccat uxor, subducendo aliqua, vel compensationis causâ, si vir sit prodigus: quia tunc facit uxori injuriam, partem ipsius profundendo; vel provictu, vestibus, cæterisque sibi vel familiæ necessariis, quæ mariti sæpe non intelligunt, & frustra ab illis peterentur. Bonac. Trull. l. c.

6. Uxor, si ejus pater, mater, vel proles ex alio matrimonio sit pauper, ita ut miserè secundum statum suum vivat, maritus ei nolit succurrere, potest ex bonis suis propriis, vel etiam ex communibus, (dummodo

modo
te)
& mar
12. d. 1
extend
Trull.
7. Fi
bitem
cundû
tres, i
furetu
aliqua
nisi for
8. Si
pes, at
cunia
12. d. 12
tution
9. Si
fret b
quantu
non po
re. It
7. 4. R
10. l
mo exp
tamen
Religio
latus s
di clam
traordi
12. d. 8.
rum ex
coalesc
dum tar

modo post mortem viri omnia computet in sua parte) eis subvenire : quia jure naturæ tenetur eos alere, & maritus in id consentire. Nav. Palæus, *Less. l. 2. c. 12. d. 14. Dian. p. 5. t. 8. R. 34.* ubi illam potestatem extendit ad fratres & sorores ; quod etiam *Less. l. c. & Trull. l. 6. c. 1. d. 9.* judicant probabile.

7. Filius peccat graviter, invitis parentibus notabilem summam accipiens, qualis non semper est, secundum *Less. c. 12.* si filius patri prædiviti duos vel tres, imò secundum *Sanch.* quinque vel sex aureos furetur ; eò quòd parens minùs invitus, & filius sit aliquid patris. Unde non tenebitur ad restitutionem, nisi fortè cohæredibus graviter noceat.

8. Si filius notabilem summam expendat in res turpes, aut vanas, contra voluntatem parentum, ex pecunia sibi suppeditata ad usus honestos, putat *Less. c. 12. d. 13.* eum peccare mortaliter ; etsi excuset à restitutione, si pater rogatus facilè condonaturus putetur.

9. Si filius, v. g. mercatoris, vel cauponis administret bona parentis, potest à patre exigere salarium, quantum dare deberet extraneo, & si id impetrare non possit, vel exigere non auit, potest clam accipere. Ità probabiliter *Laym. l. 3. f. 5. t. 4. c. 8. Dian. p. 4. t. 4. Ref. 66.*

10. Etsi famuli in esculentis, & poculentis, quæ domo exportant, aut divendunt, graviter peccent ; quæ tamen ipsi domi consumunt, in iis faciliùs, (utì & Religiosi) excusantur ; cùm in his dominus, aut Prælati sæpe tantùm sit invitus quoad modum accipiendo clam, non quoad rem. Quod timeri posset, si extraordinaria acciperentur, *Lay. Escob. & Less. l. 2. c. 12. d. 8. n. 48.* Ubi docet, quòd furta minima famulorum ex comestibilibus, quæ claudi non solent, non coalescant, si non ad vendendum, sed ad comedendum tantùm accipiantur.

11. Cùm à gravi peccato furtum domesticum non potest excusari, tunc uxor tenetur restituere ex paraphernis, filius ex castrensibus, vel quasi; vel si ea non habet, post mortem patris afferre in divisionem hereditatis (si quantitas rei ablata sit valde magna, nec pater restitutionem tacite vel expresse dimiserit.) Famuli verò, si sine magna difficultate restituere non possint, jubeantur compensare officiis, & obsequiis extraordinariis, quantum possunt. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 1.

CAPUT II. De Restitutione. DUBIUM I.

Quid sit Restitutio, & qui teneantur ad eam?

Resp. 1. Restitutio est actus justitiæ ad salutem necessariam, necessitate præcepti, quo reparatur damnum proximo illatum per injuriam, ita ut radix restitutionis non sit quævis læsio proximi, v. g. contra charitatem, &c. in quibus non habet jus, quod violatur; sed ea tantum, quæ est contra justitiam, in qua propriè injuria infertur, hoc est: læditur aliquod jus proximi, quod is habet in re, vel ad rem, in qua damnum patitur. Quod variis modis fieri potest, v. g. furando, defraudando, occidendo, mutilando, detrahendo honorem, convitiando, & similibus.

Resp. 2. Ex data responsione patet, teneri ad restitutionem eos, qui intulerunt injuriam damnosam. Hæc autem est duplex, scilicet materialis, ut v. g. cùm quis rem alienam destruit, accipit bona fide, vel retinet, id est: probabiliter judicans id sibi licere, vel esse suam: & formalis, quâ quis rem alienam destruit, accipit, vel retinet mala fide, id est: cùm sciat, vel scire possit, ac debeat, id sibi non licere, & rem non esse suam. v. Lay. l. 3. t. 2. c. 1. Less. l. 2. c. 7. d. 6. Bon. d. 5. q. 1. p. 6. Unde resolves:

1. Qui

1. Qui injuriam intulit, ex qua alteri nullum est damnum secutum, ut: si adulterium commisit, sine damnificatione alterius, non tenetur in conscientia ad restitutionem: cum hæc sit reparatio damni; potest tamen à judice cogi ad satisfaciendum pro injuria.

2. Quisquis intulit injuriam damnosam, etiam materiale tantum, tenetur restituere: sed non nisi id, quod ex alterius re adhuc habet, vel quo ex eo factus est ditior.

3. Qui intulit injuriam formalem, sive rem adhuc habeat, sive non, tenetur restituere; & quidem tantum, quantum est damnum secutum. An verò sufficiat culpa venialis, controvertunt Authores, & sententia utraque probabilis videtur, ac in praxi tuta: saltè quando non commodè potest restituere. v. Auth. cit. & Laym. l. 3. t. 2. Less. l. 2. c. 7. d. 6. n. 27. C. Lugo disp. 8. sect. 5. n. 56.

DUBIUM II.

An, qui cooperantur ad damnum alterius, teneantur ad restitutionem?

RESP. Tenentur omnes illi, qui quoquo modo sunt causa influens, & efficax damni secuti, ac qui ex officio, & obligatione justitiæ obligati cavere damnum, non caverunt. Ità communiter Doctores. Unde concludunt, teneri ad restitutionem comprehensos sequentibus verbis:

Jussio, consilium, consensus, palpo, recursus, Participans, mutus, non obstands, non manifestans.

Patet ex sequentibus Casibus:

1. Tenetur ad restitutionem mandans, sive expressè mandat, sive tacitè, dicto nimirum, vel facto, ex quo v. g. famulus colligat, hero gratum fore, si faciat; non autem tenetur, qui ratum tantum habet opus suo nomine factum; uti nec mandans, si ante execu-

executionem mandatum retractet, idque mandatario innotescat: quia tunc non est vera causa. Mol. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Fill. t. 32. n. 54.

2. Teneatur item consulens, aut precibus & promissionibus ad damnificationem inducens. Quod si tamen ante executionem consilium suum retractet, & quantum potest, contrarium suadeat, etsi non persuadeat; probabile est excusari à restitutione; maxime si eum, cui damnum paratur, moneat, ut caveat. v. Bon. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. dub. 14. Sa. V. Consilium. & Dian. tr. 2. misc. ref. 18 & t. 5. ref. 83.

3. Teneatur item, qui suo consensu, calculo, vel suffragio, est causa efficax damni. Less. d. 3. n. 23. Fill. t. 32. c. 3.

4. Item palpo, ut qui laude, adulatione, vel exprobratione ignaviae, aliterve alium ad damnum inferendum excitat, aut animat. Less. Fill. l. c.

5. Item qui inferenti damnum praeberet recursum, illum receptat, illius furta aut instrumenta occultat, vel ea emendo rapinas fovet, &c. *Ibid.* Hi enim omnes, uti & is, cui res furtivae traditae sunt in custodiam, tenentur (non manifestato fure) restituere domino. Et sic peccare eos, qui à sartoribus emunt fragmenta panni, seu vestium, docet Villalob. apud Dian. p. 4. t. 4. R. 176. licet *ibid.* Sanchez excuset eos, qui ista emunt à sartoribus magistris, eò quòd his plerumque detrahatur plus à justa mercede, quam mereantur ista fragmenta, ideoque licite ea retineant. Neque hic à peccato excusari caupones, qui à filiis familias acceptant pecunias, aliasve res parentibus surreptas, notat Laym. l. 3. t. 2. c. 5. Bon. &c. Qui verò post delictum ipsum reum juvat ad fugiendum (non concurrendo ad delictum) non tenetur restituere: modò non det illi spem refugii impostorum; tum quia non est causa damni; tum quia reo licet fugere, ut infra dicitur. l. 4. c. 7.

6. Item

6. Item participans de præda, aut quoquo modo cooperans, ut agens excubias, applicans scalas, parans instrumenta, conficiens litteras, &c. in bello iniquo tormenta advehens, &c. Excusantur tamen, (modò actio per se non sit mala) qui ea non sponte, sed iusto metu coacti faciunt, ut v. g. cum rustici furto à solis militibus facto, coguntur eorum prædas advehere, vel pecora abigere. Less. d. 5. n. 19.

7. Item tenentur causæ, quæ privativè ad damnum alterius concurrunt: nimirum mutus, sive non clamans, cum potest; aut non obfians: non manifestans, sed tunc tantum, quando tales ex aliquo pacto, vel officio, vel stipendio, &c. tenentur ex iustitia damnum cavere, S. Th. 2. 2. q. 62. a. 7. Sic Princeps, Magistratus, belli Dux, tenentur ad restitutionem damnum, quæ à feris, latronibus, militibus, ob ipsorum culpabilem negligentiam dantur. Item Consilarii, Canonici, tacentes, absentantes se, non impediens iniquam constitutionem, vel electionem. Item tutores, administratores bonorum, &c. non impediens damna pupillis, minoribus, Ecclesiis provenientia. Item custodes montium, vinearum, sylvarum, agrorum, piscinarum, qui damna non impediunt, vel facta non manifestant. Mol. d. 116. Fill. t. 32. l. 2. q. 12. vide supra l. 3. c. 2. Item Principes & domini Territoriorum, si sciant, vias publicas infestari prædonibus, & cum possint, non impendant, tenentur mercatoribus, & cæteris viatoribus damna, quæ ab istis accipiunt, compensare. Dian. p. 8. t. 7. R. 38.

8. Supradicti non tenentur ad restitutionem, quando non fuerunt causa efficax damni: ut v. g. si fur, homicida, non fuit efficaciter motus mandato, consilio alterius, sed nihilominus absolute erat factururus. Item si v. g. in Capitulo alii ante dederint suffragium, ita ut videas te nihil impetraturum, etsi neges: tunc enim non teneris restituere; licet pecces, pro qualitate

tate damni, addendo tuum, vel mandando, consu-
lendo, &c. Bon. l. c.

9. Probabile est, non teneri supradictos, si non sit
moraliter certum, eorum mandatum, consilium, ef-
ficaciter influxisse: quia in dubio melior est conditio
possidentis, præsertim circa materiam justitiæ. Less.
c. 13. d. 4. Bonac. q. 2. p. 4. Dian. t. 5. misc. R. 84.
Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. d. 14.

10. Nec tenentur, si efficaciter tantum concurrant
ad circumstantias, & modum actus damnosi; v.
g. si quis tantum impellat alium, ut citius, vel ani-
mosius, hoc vel illo loco, vel modo noceat. vid. Lay.
l. 2. f. 5. t. 2. c. 5.

11. Nec tenetur, qui deliberatè volenti inferre ma-
gnum damnum suadet, ut minus eidem inferat: quia
tunc utiliter alterius negotium gerit. Dico *eidem*:
quia non licet impedire damnum unius cum injuria
alterius.

12. Non tenetur item (contra Navar. Angel. &c.)
Confessarius, etsi ex officio confessiones audiat, ut
Parochus, &c. si ex negligentia, vel ignorantia, pœ-
nitentem non moneat, aut obliget ad restitutionem:
quia etsi ex officio teneatur bene instruere pœnitentem,
ideoque peccet graviter omittendo, quando est
necessarium; non tamen ad hoc tenetur ex obligati-
one erga tertium, quasi ex justitia debeat ejus da-
mnum cavere, aut procurare, ut hoc ei compensetur.
Secus tamen dicendum videtur, si positivè restituti-
onem impediatur ex malitia, imò etiam ex ignorantia
crassa, vel culpa lata: quia tunc consilio suo est causa
efficax damni. Vid. Less. & Bon. d. 1. q. 2. p. 11. Laym.
l. 3. t. 4. c. 7. & infra l. 6. t. 4. c. 2. dub. 5.

DUBIUM III.

An supradicti teneantur singuli restituere in solidum?
& quo ordine?

Resp.

Resp. Cum plures damnificantes, vel seorsim singuli rem suam agere possint, vel conjunctim, atque alii aliis minime in damnum influere, hinc ex tali ordine, & mensura influxus, ordo, & mensura restitutionis desumenda est. Ità communiter Doctor. Unde resolves:

1. Si plures absque consensu, quisque per se seorsim, & casu concurrant ad damnum, singuli non plus tenentur restituere, quàm quod quisque per se damni intulit. Laym. l. 3, tr. 2, c. 6.

2. Si plures cum consensu, & se invicem juvantes id fecerunt, singuli in solidum tenentur restituere totum damnum: quia singuli sunt causa totius damni, cum unus juvet alterum, & procedat ex confidentia, quam habet in auxilio aliorum. Unde si unus eorum restitutionem fecit, potest à reliquis, nimirum à principali totum, aut si is nolit à reliquis, pro rata singulorum, repetere. Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 11. ex Vasq. Mol. Fill. &c.

3. Quòd si actio damnificans fuit lucrativa, & apud aliquem ex cooperatoribus res ablata adhuc existat, aut is eam mala fide absumpsit, tenetur is primo loco restituere ipsam, vel æquivalens; & si ille non faciat, reliqui. Less. l. 2. c. 11.

4. Si actio damnificans non fuit lucrativa, ut quia res periit, & destructa est, ut sit, v. g. in combustione, mutilatione, detractione, tunc ante alios primò tenetur restituere, qui mandavit, vel qui causa fuit primaria, vel executor primarius, ut in bello Princeps, & Dux; & si is non sit facturus, ut quia non vult, vel quia non potest, tenentur reliqui, v. g. cæteri milites. Quod etsi de militibus speculative verum sit, practicè ramen ii excusantur per accidens: tum quia non possunt totum restituere: tum quia dominorum voluntas non est, nec expectatio, ut plus restituant, quàm partem suam; ideòque si hanc possunt, ad id

tenentur, & si quid adhuc reliquum habent ex iniquo. Laym. l. 3. t. 2. c. 6. num. 5. ex Cajet. Mol. &c. Imò Bon. de rest. d. 1. q. 2. p. 10. v. 13. ex Nav. c. 17. Vafq. Less. d. 4. n. 37. dicit: militem gregarium, qui alios non induxit, non teneri ad restitutionem totius damni illati à toto exercitu, sed tantum pro sua parte. v. suprà t. 4. c. 1. d. 5. art. 3.

5. Si damnum passus condonet restitutionem principali damnificanti; etiam minus principales liberantur; non autem vice versa: quia ruente principali, ruit accessorium, non contrà. v. Laym. l. suprà cit.

DUBIUM IV.

An teneatur restituere, qui alium impedivit à consecutione alicujus boni?

REsp. Attendendum, an lædatur jus alicujus, quod à natura, lege, vel aliter habeat? & an per vim, fraudem, calumniam, & mendacia quis alium impedierit? num verò aliter? Indè enim apud Laym. l. c. & Bon. q. 2. p. 12. resolvuntur sequentes casus:

1. Qui alterum impedivit à consecutione rei debitæ ex justitia, tenetur ad restitutionem. Less. c. 11. dub. 18. Fill. t. 32. c. 3. q. 12. n. 72.

2. Sires non erat debita ex justitia, sed conferenda ex libera voluntate, tunc qui sine vi, fraude, & calumnia collatorem inducit, ut v. g. officium, vel legatum, beneficium Ecclesiasticum, & similia dona gratuita non conferat, cui apud se constituerat, aut qui petierat, sed vel nulli, vel alteri etiam minus digno, etsi sæpe is possit graviter peccare, præsertim si id ex odio, vel alio malo sine faciat, non tamen tenetur ad restitutionem. Azor, 3. p. l. 4. c. 9. Vafq. Sa, Bon. p. 12.

3. Si in re prædicta ex libera voluntate conferenda, aliquis per vim, fraudem, vel calumniam, collatorem induceret, nè ei daret, aut eum à petitione

(cùm

(cùm
talis
cium
iniquè
damni
vel pro
secutur
fit dign
tutione
c. 12 d.
loc. c.

REsp.
da
commu
1. Qu
que, su
ras, aut
habeas
verbi gr
pro una
ris adhi
quam, si
quod no
rique cu
practicè
cet Petr
Less. l. 2
misc. R.
ex delict
bus, vel
restitutio
corpori
in paup
ut videbi

(cùm quivis habeat jus petendi) aut à consecutione talis rei, per vim, fraudem, calumniam, vel mendacium impediret, (cùm etiam quivis jus habeat, nè iniquè impediatur) is tenetur ad compensationem damni arbitrio viri prudentis, juxta certitudinem, vel probabilitatem, quâ alter tale bonum alioqui assecuturus fuisse existimaretur: dummodo tamen eo sit dignus; nam si indignus est, non tenetur ad restitutionem, nisi famæ, si eam fortè læserit. Less. l. 2. c. 12. d. 18. Mol. t. 1. d. 135. Sa, V. Restitutio. n. 21. v. Bon. loc. c.

DUBIUM V.

Cui? vel quibus restituendum?

Resp. Attendendum ad naturam justitiæ, & quis damnum patiatur, quidve ratio, & leges ferant communiter. vide Less. & Lay. *hic. c. 9.* Unde resolves:

1. Quando bona restituenda, sive debita quæcunque, sunt incerta, hoc est: cùm, cui debeantur, ignoras, aut adire non potes, aut illi restituere, tunc si ea habeas sine delicto, ut si invenisti, vel à mercatore verbi gratiâ, per errorem accepisti duas ulnas panni pro una: & jam is discessit, nec scis, quò abierit, teneris adhibere aliquam diligentiam inquirendi; postquam, si spes non sit sciendi dominum, probabile est, quòd non tenearis ea dare pauperibus, (licet ità plerique cum D. Thoma sentiant, & sit magis pium, ac practicè suadendum) sed possis tibi retinere, ut docet Petrus Navarrus, quem sequitur Laym. *hic*, & Less. l. 2. c. 14. *dub. 7. num. 48.* idque Dian. *p. 1. t. 3. misc. R. 5.* dicit esse tutum in praxi. Si verò ea habeas ex delicto, ut furto, &c. teneris restituere pauperibus, vel Ecclesiæ, hospitali, &c. quia debet tunc fieri restitutio meliori modo, quo potest, ut saltèm, cùm corpori Domini non profit, profit ejus animæ, dum in pauperes expenditur. Ità communiter Doctores, ut videbis apud Laym. *hic.*

2. Qui multis minutis furtis, v. g. olei, panis, vini, &c. damnum intulit multis civibus, eum teneri restituere, non pauperibus, sed ipsis civibus, (minoris deinceps vendendo, aut majore mensura, donec veniatur ad æqualitatem) dicit Molin. At Vasq. & Escob. dicunt esse probabile, quòd possit dare pauperibus, præsertim civitatis ejusdem.

3. Quando bona sunt certa, ordinariè restitui debent possessori justo, à quo accepta sunt, vel cui damnum illatum; etsi is non sit immediatus Dominus. Unde quod acceptum est à depositario, comodatario, conductore, custode, administratore, debet non domino, sed ipsis restitui: quia alioqui ipsis fieret injuria, si jure possessionis, detentionis, custodiæ, aut utilitatis spoliarentur; & damnum atque lucrum cessans compensari deberet.

4. Excipitur tamen hic 1. Si horum nihil interesset, ut si sine illorum damno, infamia, Domino restitueretur. 2. Si probabiliter ipsi putarentur rem absumpturi, vel ablaturi cum injuria domini; quo modo bona Ecclesiæ, non Prælato dissipatori, sed potius Capitulo restituenda sunt. Item accepta à filio familias, pupillo, furioso, uxore, religioso, si sint ex iis bonis, quorum administratio ipsis non competit, plerumque restituenda sunt patri, tutori, marito, Prælato. Sic etiam, si bona alicujus publicata & Fisco addicta sint; tunc enim depositum, & similia debita, Fisco debent reddi.

5. Cùm quis, ignorato Domino, cui restituendum erat, non præmissâ aliquâ diligentia, pauperibus distribuit, non satisfecit Domino postea comparenti: secus si diligentia sit præmissa. vid. Less. l. 2. c. 14. dub. 3.

6. Cùm Dominus quidem scitur, sed ei mitti non potest sine sumptu, tunc si res malè accepta est, tenetur restituens aliquas expensas ex se facere; si au-

tem

tem bene accepit, non nisi expensis Domini. Quando nullo modo potest mitti, expectandum est ad tempus; & si adhuc non sit spes, reputatur debitum incertum. Tol. l. 5. c. 23.

7. Cùm quis accepit rem alienam à possessore bonæ fidei, putante rem esse suam, cùm non sit, tum si quidem intervenerit aliquod justum pactum, ut depositi, commodati, pignoris, &c. illi restituendum est, non Domino. Qui tamen ex charitate monendus erit, si id ei profuturum putetur, sinè alterius graviore incommodo, infamia, &c. Vasq. Azor, p. 3. l. 4. c. 3. q. 1. Si autem aliter accepta est, tunc vero suo Domino restitui debet, si eum novisti, & absque incommodo fieri possit.

8. Quando à fure, vel alio venditore quis emit, si ve mala, si ve bona fide rem furtivam, tenetur restituere Domino, non furi. Ità communiter Mol. Regin. tom. 1. l. 10. c. 5. n. 40. Toletus tamen l. 5. c. 17. Sylv. Ant. Mald. in 2. 2. tit. 4. cap. 3. dub. 2. probabiliter sentiunt, posse reddi furi, ut ab eo pretium suum recuperet: quia non constituit rem pejore loco, quàm antè fuerat, & consequenter ipse non infert Domino damnum. Quod Nav. Trull. l. 7. c. 11. d. 4. admittunt cum hac limitatione: si mox, & non post longum tempus contractum rescindat; vel si certò sciat, furem redditurum rem Domino; vel si Dominus rei sit mortuus, aut absit, ità ut conveniri non possit. Quòd si autem pretium suum recuperare non possit à venditore, tenetur reddere Domino, & sibi damnum adscribere. Quòd si porro sciens rem esse furtivam, emit eo fine, ut invento vero Domino restituat, tunc si emit parvo pretio, tenebitur id ei Dominus refundere: cùm utiliter ejus negotium gesserit: secùs autem, si pretium esset ferè æquale rei, tunc enim sufficit refundere ad arbitrium viri prudentis tantum, quantum videtur meritis rem Domini utiliter redimen-

mendo. vid. Less. l. c. c. 14. d. 3. Dian. p. 2. t. 3. Res. 5.

9. Si bona fide rem alienam, v. g. equum emisti ab altero, v. g. Petro, & vendidisti tertio, v. g. Paulo, & postea cognoscatur esse Joannis, eoque repetente à Paulo, Paulus repetat pretium à te, existimat quidem probabile Nav. & Dian. p. 1. t. 8. R. 68. non teneri te Paulo id reddere, (si in nullo factus sis ditior) sed sufficere, si tuam actionem, quam habes in Petrum, ei cedas. Verùm Sotus, Salon. Less. Sayr. Bon. de Res. q. 4. p. 2. rectius docent, teneri te, exigente Paulo, contractum rescindere, & pretium restituere: tum quia vendidisti rem vitiosam; tum quia teneris de evictione emptori, nec eum potes remittere ad illum, cum quo nihil habet negotii. Quòd si tamen Paulus, cum possit, tibi non restituat equum, sed Joanni, & hoc ipso impediat, quòd minùs pretium tuum possis recuperare, nec tu teneris ei pretium ab ipso acceptum restituere. Bon. Less. &c. vid. Trull. c. 11. d. 3.

Quæres: cui restituendi, sive dandi sint thesauri, & alia inventa, quæ habentur pro derelictis?

Resp. Quando nullius Domini sunt, jure naturali & gentium fiunt primò occupantis. Potest tamen per consuetudinem, & leges aliter quid ordinari, quod servandum est. De quo vide Less. l. 2. c. 5. d. 10. Laym. l. 3. t. 1. c. 5.

Quæres 2. An? & cui restituenda, quæ capiuntur venatione justè prohibita?

Resp. Id æstimandum partim ex jure naturæ, partim ex consuetudine & legibus, ac juribus particulariis, ut vid. apud Laym. loc. c. l. 3. t. 1. c. 5. n. 14. & Less. c. 8. d. 9. & Sa, V. Venatio. Ex quibus resolvitur hic Casus:

Venator iniquus tenetur restituere saltèm damna quæ segetibus, fructibusque infert.

DUBIUM VI.

De rebus, quæ debent restitui.

A R.

ARTICULUS I.

Quid debeat restitui ab inferente injuriam materiale tantum, sive à possessore bonæ fidei?

R Esp. Qui bona fide damnum intulit, aut possidet aliquid, de quo postea melius cognoscit, tenetur, nè incipiat esse possessor malæ fidei, & derelinere alienū, id tantum, & non plus restituere, quod ex ea re ipsi superest, unā cum ejus fructibus, si extent, vel quatenus inde factus est ditior; præterquam si dominium sibi comparavit per legitimam præscriptionem, Itā communiter Doctores Mol. Sanch. Less. l. 2. c. 6. Bon. d. 1. q. 1. p. 1. Laym. l. 3. t. 2. c. 3. Unde resolves:

1. Si vestem v.g. bona fide donatam à fure, aut alio, portasti, & ferè attrivisti, ac postea Dominus compareat, teneris eam æqualem ei restituere, & insuper persolvere, quantum attrita est, si aliās vestem æqualis valoris attrivisses: si autem eam amisisti, aut ablata tibi est, &c. ad nihil teneris. Bonac. l. c. Laym. n. 1. v. Trull. l. 7. c. 11. d. 1. Si autem res, quam à fure bona fide accepisti (sive donatione, sive emptione) sit usu consumptibilis, eamq; cum tuis miscuisti, ita ut discerni nequeat; etsi deinde deprehendas furtivam fuisse, non teneris restituere. Nav. Sylv. Sayr. Less. Bon. d. 1. q. 3. p. 1. quia per istam commixtionem bona fide factam, est in te translaturum dominium, ut colligitur ex *L. Si alieni nummi. ff. de solut.* Neque est ratio, cur hæc potius, quam illa pars censeatur aliena, atque adeò periit obligatio realis, & tantum manet personalis in venditore? Vide Dian. p. 4. tr. 4. Ref. 66. Trull. l. 7. c. 11. d. 3. Less. l. 2. c. 20. d. 18. ubi addit, esse valde probabile, jurique naturæ conforme, quod verus Dominus rei illius, ablata & permixta (quandiu totus cumulus extat) retineat jus in re, ut ex isto cumulo sibi satisfiat ante alios: imò possit ex eo occultè accipere.

2. Milites bona fide militantes, intellectâ postea bel i injustitiâ, id tantum restituere debent, quod adhuc habent ex præda, & quo facti sunt ditiores. Bon. loc. cit.

3. Qui bona fide per inculpatam ignorantiam celebravit contractum, quem postea usurarium esse cognoscit, non plûs tenetur, quàm factus est ditior. Vide Laym. l. 3, tr. 2. c. 3.

4. Possessorem bonæ fidei, si adhibetâ diligentîâ inclinet in eam partem, quod res non sit sua, teneri aliquid restituere juxta inclinationem, docet Kon. d. 34. dub. 10. n. 93. At Palaus t. 1. d. 3. p. 2. n. ult. putat ad nihil teneri: quia possessio contrariis rationibus non convincentibus præponderat. Idem docet Vaf. apud Escob. tom. 5. l. 37. d. 22. n. 134. Dian. p. 4. t. 3. R. 24. & 26. Si neglexit investigare veritatem, & deinde sciri non potest, dicit Palaus loc. c. ad nihil teneri.

5. Si bona fide rem vendidisti dono tibi datam, teneris restituere pretium, quia factus es locupletior: & satis debet esse tibi, non habere minûs, quàm antè. Quod si tamen apud alterum res est, is reddere tenetur. Ibid. & Vaf. c. 9. §. 2. Mol. Less. l. 2. cap. 14. d. 1.

6. Si bona fide rem ipse emisti, & vendidisti absque lucro, nihil teneris restituere; sed solus is, apud quem res est. Mol. l. c. Less. l. 2. c. 24. d. 1. contra Vaf. & c.

7. Si rem alienam bona fide donâsti, non donaturus aliam, si hanc non habuisses, ad nihil teneris: quia non es factus ditior; secûs si aliam donaturus fuisses, (quia tunc parcendo tuæ, factus es ditior) vel si aliquid accepisti in remunerationem. Bonac. Trul. l. 7. c. 12. d. 1.

8. Si aliena re lucratus es tanquam instrumento, v. g. frumentum alienum aliò deportatum vendidisti, vel pecuniam alienam negotiationi exposuisti, non

non teneris illud lucrum restituere : quia non est fructus rei alienæ, sed tuæ meræ industriæ : tales enim fructus dicuntur meræ industriæ, quos ipsa natura ex se nullo modo gignit, sed tantum concurrat ut instrumentum operantis. Lay. *l. c. n. 3.* ex S. Thom. &c.

9. Fructus omnes rei, siue ii sint merè naturales, hoc est : qui vix ullo hominum labore egent, ut fœtus animalium, arborum, herbæ, & gramina ; siue sint simul industriales, siue mixti, hoc est : ad quos æquè, aut magis hominum labor cum natura concurrat, ut v. g. segetes, & quæ ferendo gignuntur ; item vinum, oleum, lana, &c. quod etiam referuntur pretia locationis domorum, jumentorum, &c. qui fructus civiles appellantur ; hi, inquam, fructus rei, si percepti, & exstantes sint, Domino restitui debent ; deductis tamen expensis propriis, & æstimatione laboris. Et quidem pretium locationis ex re aliena debet Domino restitui, licet is rem, si penes se habuisset, non fuisset locaturus. v. Laym. *l. c.* Si tamen fructus isti reales bona fide possessi fuerint tempore à lege præscripto ad usucapiendum illos (quod si adsit titulus, est biennium inter præsentis, inter absentes, quadriennium ; si autem non adsit titulus, anni 3. cum bona fide) non sunt restituendi : quia usucapio transfert dominium. Salon. Trull. *l. 7. c. 11. d. 3.*

10. Si à fure accepisti (siue bona, siue mala fide) rem usui consumptibilem, v. g. vinum, oleum, triticum, &c. cum propriis ipsius furis rebus permixtum, ita ut discerni non possit, non teneris restituere, si fur ad restituendum sit potens : quia fur per commixtionem istius rei cum propria, acquisivit ejus dominium, atque adeo illud tanquam verus ejus Dominus potuit transferre. Navarrus, Sanch. Less. Bon. Trull. *l. 7. c. 11. d. 3. v. Dian. p. 2. tr. 5. misc. R. 40.*

ARTICULUS II.

*Quid debeat restitui ab inferente injuriam formalem,
seu malæ fidei damnificatore, seu
possessore?*

REsp. Id juxta supradicta æstimandum à quantitate tum juris, quod alter habet, tum damni, quod injustè inferitur: cui æquale reddi debet, nisi aliud de damnificati mente, & consensu rationabiliter præsumatur. Unde resolves:

1. Si damnificatus habeat jus in re, in qua damnum est passus, restitutio ei facienda est in solidum; si autem tantum habeat jus ad rem, restitutio facienda est pro quantitate juris, consideratis circumstantiis: quia non debetur solidus valor rei, quæ expectabatur, cum tantum sit in spe, & multis modis possit impediri.

2. Qui in loco publico suæ civitatis contra justam prohibitionem pascit, vel ligna cædit, non tenetur ad restitutionem, nisi communitati graviter nocuerit, v. g. stirpes incidendo, arbores ædificiis idoneas sternendo: quia rationabiliter præsumitur mens Reipub. non esse, suis membris usu publicorum locorum rigidiùs prohibere, quàm sub multæ solvenda, casu quo deprehendantur.

3. Graviùs tamen peccaret, & teneretur ad restitutionem, si quis pasceret in loco alicujus privati, etsi etiam hic præsumi aliquando possit de consensu Domini, qui sæpe non intendit, ut fiat restitutio, sed ut deprehensus pœnam luat.

4. Qui venantur, vel piscantur in locis alteri locatis, vel aliàs prohibitis, (saltèm si ea conclusa, vel circumsepta non sunt) non peccare moraliter, nec teneri ad restitutionem docet Dian. ex Less. Dicast. &c. p. 9. t. 9. Ref. 39. contra Bon. &c.

5. Etsi probabilius sit, & in praxi communiter tenen-

nend
dat
non
negan
mente
preben
Bonac
Mol. a
c. 3. n.
2. t. 17
esse ne
davit
emunt
vel fan
frumen
6. C
mnific
tuere
is expe
merger
talium
per cu
isset ex
alter p
facere
ter sole
natur. L
7. Si
pretium
ei præsta
8. Si
deterior
ne, vel
quæ per
quia nih
accidit,

nendum, peccari moraliter circa vestigialium fraudationem, ex eaque oriri obligationem restitutionis: non omnino tamen improbabiler id alii quidam negant, eò quòd consuetudo interpretetur non esse mentem legislatorum ad aliud obligare, quàm ut deprehensi mulctentur. vid. Nav. c. 23. Sa, V. Gabella. Bonac. q. 9. p. 1. n. 5. ex Navar. Fill. t. 28. n. 114. Less. Mol. d. 9. Dian. tr. de leg. Res. 19. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. c. 3. n. 4. & 5. vide etiam Dian. p. 1. t. 11. Res. 38. & p. 2. t. 17. R. 28. ubi ex Cajet. Med. Soto, &c. docet: non esse negandam absolutionem pœnitenti, qui defraudavit gabellas, seu vestigialia imposita rebus iis, quæ emuntur non ad negotiationem, sed ad usus proprios, vel familiæ necessaria, v. g. pane, carnibus, piscibus, frumento, oleo, &c.

6. Cæterùm ordinariè injustus, seu malæ fidei damnificator, aut possessor, tenetur non tantùm restituere rem ablatam, & fructus perceptos (exceptis suis expensis, & industriâ) sed etiam sarcire damnum emergens, & lucrum cessans, cum verè sit injusta causa talium damnorum. Unde si Dominus re sua retenta per culturam, vel negotiationem percepturus fuisset ex agro suo, aut pecunia, centum florenos, & alter parùm, vel nihil, debebit is Domino suo satisfacere pro centum illis florenis: quamvis communiter soleant Domini plurimum remittere, si res componatur. Lay. l. 3. tr. 2. c. 4. n. 7.

7. Si res aliena, dum injustè detinetur, crescat, aut pretium ejus augetur, Domino crescit, ac proinde id ei præstari debet. vid. Laym. *hic lib.* 3. t. 2. c. 4.

8. Si res aliena, dum injustè detinetur, pereat, aut deterior fiat: idque casu vel justa hostium incurfione, vel naturaliter, & certum sit, apud Dominum æquè perituram fuisse, non tenetur alter restituere: quia nihil novi detrimenti Domino apud furem v. g. accidit, quod non apud ipsum. Si verò non fuisset peritura

itura apud Dominum, vel saltèm non nisi per injuri-
am, tunc injustus detentor adhuc tenetur ad restitu-
tionem, licèt sinè sua culpa res perierit. Lay. *tr.* 2. c.
4. n. 2.

9. Si res aliena apud iniquum detentorem pereat,
idque ipsius culpâ, aut quia is absumpsit, alteri do-
navit, destruxit, &c. tunc etiamsi Domino relicta,
fuiſſet certò peritura, nihilominus tenetur pro ea
Domino satisfacere, ut est communis apud Laym. *l.c.*
Lefſ. &c.

10. Qui fingens se pauperem, vel alium, quàm est,
extorſit eleemoſynam, non tenetur restituere, si par-
va fuit, qualis oſſiatim mendicantibus datur: secùs
ſi fuit magna, tunc enim, quia ſubintelligitur condi-
tio hæc, (ſi pauper eſt) tenetur restituere ſecundùm
Molin. danti; ſecundùm Palaum, vel danti, vel aliis
pauperibus. Vide Eſcob. 2. 3. E. 2. c. 6. n. 109.

11. Qui in extrema neceſſitate conſumpſit, quod
antè acceperat commodatum, conductum, vel pre-
carium: non tenetur restituere: quia nec ratione rei
acceptæ, cùm ea nec in ſe, nec in pretio extet; nec
ratione acceptionis, cum jure eam conſumpſerit; nec
ratione contractùs, cùm hic non obliget, niſi re per-
eunte tuâ culpâ. Lefſ. Hurt. Trull. Dian. p. 5. t. 8. R.
10. Imò probabiliter nè quidem id, quod ante illam
neceſſitatem eras furatus, & in ea conſumpſiſti: quia
furtum tibi non ademit jus, quod ad rem tali caſu ha-
bebas. Kon. Pal. Hurt. Dian. *l.c.* R. 8. contra Lefſ. &
Vaſq. ſicut neque, ſi in ipſa neceſſitate accepiſſes, &
conſumpſiſſes. Dian. *l.c.* R. 9. ex Azor, & 6. aliis con-
tra Lefſiam.

ARTICULUS III.

An? & quid debeat reſtitui pro injuria illata, cor-
pori verbi gratiâ, per mutilationem, occi-
ſionem, &c.

Reſp.

Resp. Injustus occisor, mutilator, in conscientia tenetur tantum restituere, pro damnis bonorum fortunæ, quæ ex tali occasione, vulnere, &c. directe eo causata sunt, juxta prudentis arbitrium: præcisè autem pro vita, membro, vel cicatrice, nihil tenetur restituere secundum rigorem, cum sint bona altioris ordinis, quæ pecuniâ æstimari non possunt. Ità contra Sotum, Sylv. &c. probat Less. *l. 2. c. 9. d. 23.* vide Laym. *l. 3. t. 3.* Unde resolves:

1. Qui occidit ebrius alium, si ebrietas non fuit culpabilis, & voluntaria, vel licet fuerit talis, si tamen homicidium vel non prævidit, vel diligentiam debitam adhibuit ad cavendum, non tenetur ad restitutionem: tenetur, autem, si prævidit, & non cavet. Bonac. *d. 2. q. ult. f. 2.* ex commun.

2. Qui occidit Cajum putans esse Titium, tenetur ad restitutionem: quia actio ista est Cajo injuriosa: Bon. *l. c.*

3. Si læsus ante mortem omnia remisit, ad nihil tenetur occisor: quia filiis non fit injuria in bonis, nisi quatenus læduntur in patre contra ejus voluntatem (volenti enim non fit injuria) ergo sicut per eum jus acquirunt, sic etiam amittunt: etsi non rectè faciat parens, si filii valde egeant. Less. *lib. 2. c. 9. d. 26.*

4. Etsi præcisè pro vita, membro, occisione, non sit obligatio restituendi: per sententiam tamen judicis cogitur injurius satisfacere pro injuria

5. Consilium est, ut Confessarius pro his injungat elemosynas, Missas, pro salute occisi.

6. Si occisus, vel mutilatus fuerit servus, vel animal, tunc etiam pro vita, & membris faciendæ est restitutio: quia horum vita pretio æstimatur, ac proinde tantum restitui, quanti potuisset vendi; & pro mutilatione, vel cicatrice, quantum pluris venderetur.

7. Pro expensis funeris nihil restituitur: quia illæ aliquando faciendæ tamen fuissent. Nisi fortè occasione

sione illatæ necis, v. g. extra patriam, majores fieri oportuerit.

8. Restitui debent impensæ factæ in curationem, & medicamenta vulnerati, vel occisi. Fill. *t. 32. c. 8. n. 102.*

9. Item lucra, quæ ex mutilatione vel vulneratione cessarunt, non quidem tam in solidum, acsi defuncto essent acquisita, sed pro majore, aut minore spe, quam læsus habuit, illa acquirendi. Trull. *l. 7. c. 8. d. 5.*

10. Si homicida à Magistratu plectatur, verius est, adhuc teneri ad damna sarcienda, cum morte sua tantum satisfaciat justitiæ publicæ, non hæredibus occisi. Qui tamen, cum plerumque aliud non exigant, videntur esse contenti, ac proinde hæredes homicidæ ad nihil tunc teneri. Fill. *l. c. n. 114.*

11. Debet autem restitutio fieri tantum parentibus interfecti, filiis & uxori: quia hi soli directè læduntur; cum moraliter censeantur una persona cum occiso. Nisi tamen occideris animo etiam nocendi aliis: nam tunc etiam his restituere teneri dicit C. Lugo. *de Just. d. 11. n. 8. ex Less. v. Trull. l. c. d. 4.*

12. Et si probabile sit, deberi etiam restitutionem creditoribus occisi, quod damnum illis ex ea cæde obvenit; contrarium tamen etiam probabile (saltem secundum limitationem casus præcedentis) est: cum occisio illa non sit directè causativa illius damni. v. Laym. *l. c. n. 4.*

13. Non tenetur occisor aliquid eis restituere, quos occisus alebat ex liberalitate: quia damnum illorum per accidens sequitur, v. Less. *l. 2. c. 3. d. 26. Trull. l. c.*

14. Nec tenetur ad damna, quæ v. g. proveniunt ex morte alicujus innocentis, qui per errorem putaretur homicidium fecisse, & sic captus plecteretur; quia hujus mors non directè causaretur ab ipso, sed per accidens, & ex errore vel malitia accusatorum. Vid. Bon. *d. 2. q. ult. f. 2. p. 2.*

ARTICULUS IV.

Quid debeat restitui pro illato stupro?

REsp. Qui virginem per injuriam defloravit, tenetur tantum rependere damnum, quod ei ex tali injuria est secutum: idque vel matrimonio, vel damni æstimatione, ad arbitrium prudentis, ut talem nimirum inveniat, qualem manens virgo invenisset. *v. Sanch. l. 7. d. 14. Fill. t. 32. c. 8. n. 209.* Unde resolves:

1. Præcisè pro sola virginitate non obligat restitutio. Unde si stuprum mansit clàm, aut non impedivit, quin æquè lautè nuberet, ad nihil tenetur stuprator. *Less. Bon. q. 4. de Matr. part. 7.*

2. Item ad nihil tenetur, si defloravit consentientem, absque vi, fraude, vel promissione matrimonii: quia non est facta injuria. *Ibid. & Trull. d. 2.*

3. Si virginem importunis precibus flexit, nihil tenetur restituere: quia adhuc consensit liberè, nisi fortè preces tales fuerint, ut cum vi, & coactione æquiparentur, ut: si conjunctæ fuerint cum minis, vel metu reverentiali, v. g. si fuit illius dominus, vel vir magnæ auctoritatis. *Trull. c. 9. d. 3.*

4. Si per promissionem veram, vel fictam matrimonii eam flexit, tunc tenetur ducere eam: quia in omni contractu, ubi alter ex parte sua acceptavit, & implevit, tenetur & alter implere, etiamsi fictè contraxerit: quia tenebatur ex justitia verè contrahere, cum alioqui omnia humana commercia fraudibus paterent. Et id quidem verum est, etiamsi stuprator religionem novisset. *Less. l. 2. c. 10. d. 3. & 4. Trull. d. 3.*

5. Non tamen tenetur fictus promissor eam ducere, casu quo 1. is puellam valde notabiliter conditione excederet, vel verbis usus esset fictionem facillè indicantibus. 2. Si ipsa conscia esset prædicti voti: quia tunc ipsa contraxisset mala fide. 3. Si ipse putavit esse virginem, cum tamen non esset. 4. Si ex matrimo-

nio grave damnum, aut scandalum timeretur. §. Si ipse jam sacris initiatus est, aut alteri matrimonio copulatus: tunc enim his casibus solum teneretur curare, ut æquè commodè nubat, modo antè dicto, dando scilicet dotem, vel aliter. v. Sanch. de Matr. d. 10. l. 1. Trull. l. 7. c. 9. d. 3.

ARTICULUS V.

Quid debeat restitui pro-adulterio.

REsp. Cum ex adulterio damnificari possint conjux alter, & proles legitimæ, circa sustentationem, hæreditatem, &c. patet, quòd uterque adulterans, nata eis prole, debeant, cùm id damnum causent, eatenus restituere, quatenus possunt sinè detrimento alioris boni, & causatione majoris mali. Est communis. v. Lay. l. 3. t. 3 p. 1. c. 14. Unde resolves:

1. Quod attinet ad ipsam adulteram, ordinariè non tenetur prodere, quòd proles ejus spuria sit: nam & viro suo tristitiam, & sui odium, & discordias domesticas crearet, ac famam suam prodigeret, quibus damna fortunæ meritò cedunt. Accedit: quòd proles matri non teneatur credere, se esse illegitimam. Fill. tr. 23 q. 222.

2. Debet tamen, si potest, aliis industriis damnum compensare, v. g. 1. diligentius administrando rem familiarem. 2. De cultu corporis detrahendo. 3. Si habet bona propria, plùs legitimis, quàm spurio relinquendo. 4. Eum inducendo, ut relicta hæreditate, vel ejus parte, amplectatur statum Ecclesiasticum, vel Religiosum, si idoneus sit, &c. Trull. l. c. d. 4.

3. Quod attinet ad ipsum adulterum spurii patrem, etiam ipse sæpe excusatur, vel in toto, vel ex parte, sive quia damnum ab adultera compensatum fuit, vel compensandum creditur, sive quia restitutio non potest fieri sinè periculo vitæ, dispendio famæ, turbatione, & discordia familiarum; sive quia non

non est certus filium esse suum. v. Less. l. 2. c. 10. d. 6.
Bon. de Matr. q. 4. p. 15. Trull. l. 7. c. 8. d. 7.

ARTICULUS VI.

*Quid debeat restitui pro fama, & bonis spiritualibus,
ut inductione ad peccatum, avocatione à
Religione &c.?*

RESP. 1. Juxta dicta, si restitui non possunt bona ablata ex bonis ejusdem ordinis, non est obligatio faciendi ex bonis diversi ordinis. Unde resolves:

1. Pro fama, restituenda est fama: cum id non potes, non teneris ad pecuniam, & bona fortunæ, nisi per sententiam à judice cogaris sic satisfacere. Eadem est ratio de reliquis. Quod si tamen lædendo famam, in bonis etiam fortunæ alteri damnum allatum esset, constat ex suprà dictis, quid faciendum sit. Porro de læsione famæ, &c. v. infra.

2. Si quis alterum induxit ad peccatum suasionem, vel exemplo suo, tenetur quidem ex charitate, quoad potest, eum revocare ad meliorem statum, sed non ex justitia. Less. l. 2. c. 8 d. 2. n. 20. Lay. c. 8. n. 1.

3. Si quis autem induxit fraude, dolo, injusto metu, &c. tenetur ad id ex justitia: quia quisque habet jus, nè injustè lædatur in bonis spiritualibus. Unde si lædatur, debet id spirituale restitui, si potest. *Ibid.*

4. Si quis aliquem (etiam Novitium) abduxit ab ingressu religionis, tamen sine vi & fraude, etsi graviter peccarit id irrationabiliter faciendo, ac proinde teneatur ei rursus suadere ingressum ex charitate, non tamen ex justitia vel illi, vel religioni tenetur, quæ nullam adhuc in eum jus acquisivit. v. Laym. l. 3. t. 2. c. 6.

5. Si quis Religiosum ad apostasiam induxerit suasionem, aliav cooperatione, obligatur ex justitia religioni ad restitutionem, non quidem ut ipse (quod a-

liqui volunt) locò alterius ingrediatur, sed ut suadeat alteri, quoad potest, redditum, & compenſet monaſterio commoda, quæ ex hæreditate, bonis, vel in industria alterius expectabantur.

6. Si quis veneno, phyltro, aliòve modo alicui destruxit memoriam, rationem, &c. tenetur eodem modo, quo mutilator, aut vulnerans, de quo suprà, ad restitutionem lucri cessantis, & damni indè secuti in bonis fortunæ.

DUBIUM VII.

De circumſtantiis Reſtitutionis.

ARTICULUS I.

Quo tempore, loco, & modo debeat reſtitui?

Resp. Debet quàm primùm, & eo modo ac loco reſtitui, quo jus, & intereſſe damnificati requirit, & commodè ac moraliter fieri poteſt ſinè gravi incommodo, quod quis pateretur in re ſua propria ultra debitum. v. Laym. *bic l. 3. tr. 2. c. 10.* Fill. *tr. 32. c. 4. q. 11.* Unde reſolves:

1. Qui non poteſt commodè reſtituere apertè, faciat clam; & qui non poteſt per ſe, faciat per aliam perſonam interpoſitam, v. g. Confeſſarium.

2. Poſſeſſor malæ fidei, v. g. fur, debet ſuis ſumptibus ad eum locum rem deferre, ubi alter habiturus fuiſſet, ſi non fuiſſet ablata, deſtructa, vel iniquè detenta; deductis tamen expenſis, quas alter eam ſervando, vel deferendo debuiſſet facere. Excipe: niſi transferendo deberet plùs impendere, quàm reſ valet, tunc enim plerumque ex præſumpta mente domini poſſet reſtituere pauperibus, vel in uſus pios. Bon. *q. 6. p. 1.*

3. Bonæ fidei poſſeſſor ſatisfacit, ſi reſtituat in loco, ubi rem poſſidet. *l. c.*

4. Debita ex contractu, eo loco, & tempore ſolvi debent

deber
ſe, ve
s. S
id ten
ulteri
guend
tisfaci
rèt. v.
6. C
ſit in
vel po
nec po
pœnito

Resp.
qu
do verò
ſequen
1. S
que tit
invent
eo deſe
creditu
Sylv. B
de juſſo
2. Si
prius re
cognoſc
illa jure
jure ſol
3. Pri
contract
non fue

debent, de quo inter partes conventum fuit expresse, vel tacite. v. Lessl. & Bon. l. c.

5. Si quis possit quàm primùm restituere totum, ad id tenetur. Si tamen alter dilatione non pateretur ulterius damnum, aut non notabile, non facile arguendus esset gravis peccati is, qui cum proposito satisfaciendi differret, aut paulatim per partes solveret. v. Bon. de contract. d. 1. q. 8. p. 1.

6. Qui scit se teneri ad restitutionem, & cùm possit in vita, non vult restituere, nisi in articulo mortis, vel post mortem per hæredes, absolvi non debet, nec potest: quia semper est in actuali peccato, & impenitens. Salaz. Sayr. Bon. Trull. c. 14. d. 11.

ARTICULUS II.

Quo ordine restitui debeat?

REsp. Certum est, non necessariò ordinem servari, quando debitor omnibus solvere potest; quando verò tantum non habet, aut hæredibus reliquit, sequentes Regulæ servandæ:

1. Si debitor rem alterius apud se habet, quocumque titulo habeat, sive ex furto, sive ex deposito, sive inventione, &c. debet prius restitui domino suo, vel eo deficiente pauperibus; similiter si res empta ad creditum, pretio non soluto, adhuc extet. Navar. Sylv. Bonac. &c. limitat, nisi venditor ab emptore fidei jussorem, vel pignus accepit.

2. Si restitutio facienda ratione injustæ actionis, prius restitui debent certa, hoc est: quorum domini cognoscuntur, quàm incerta. Bonac. Lessl. d. 1. quia illa jure naturæ debentur suis dominis, hæc autem jure solo positivo pauperibus.

3. Prius facienda est restitutio debitorum licite contractorum, quàm usurarum, cùm in his dominus non fuerit simpliciter invitus.

4 Debita ex titulo oneroso prius solvenda sunt, quam quæ debentur gratuito, v. g. ex promissione: quia hæc includunt tacitam conditionem, nisi quid obftet. Hinc debita defuncti solvenda sunt ante omnia legata, etiam pia, Navar. Sylv. Bonac. q. 8. p. 1.

5. In reliquis debitis servandum est jus particulare loci, si tale sit, & non repugnet juri naturæ. Si nulum sit, sequendum est jus commune, secundum quod 1. solvenda sunt debita, ad quæ bona debitorum expressè fuerunt obligata. 2. Dos uxoris extrahenda est. 3. Debita, quæ bona debitorum sunt tacite hypothecata. 4. Deposita perdita in potestate debitorum. 5. Debita privilegiatorum. 6. Aliorum creditorum: post quos omnes sunt hi, à quibus usuræ acceptæ sunt; & adhuc post hos, restituenda sunt bona incerta. Quando autem multi unius rationis creditores inveniuntur, temporis antiquitas inter eos servanda est, v. Laym. l. 3. tr. 2. c. 11. Ubi addit: ex bonis debitoris, si is defunctus sit, imprimis solvendas esse impensas funeris, & quæ ad confectioem inventarii, apertionem testamenti, item ad Medicos & Pharmacopolas pertinent. v. Fill. c. 4. q. 13.

Quæres: Utrum prius exigenti non liceat prius solvere?

Resp. 1. Solvens scienter posteriori, præterito eo, qui habet hypothecam priorem, vel privilegiatam, peccat, teneturque priori de damno, qui etiam potest recuperare solutum. Less. d. 5, ex L. Scimus. §. Et si præterea. C. de jure delib.

2. Si ex pluribus creditoribus personalibus æqualibus aliquis exigit (sive in judicio, sive extrà) tenetur ei integrum solvere: quia diligentia fecit eum potiozem. Nav. Sylv. Bon. l. c. ex L. Pupillus. ff. quæ in fraudem.

3. Debitor sciens statum suum labentem, non potest nihil petenti integrè satisfacere, sed debet omnibus

bus p
tion
tur. v
testur
suprad

RES
u
eti de
de res
1. E
probab
tum si
tali pe
sis fact
eidisti
primus
extinx
&c. Q
bus pe
di, qu
ter pra
tuere d
tur sec
peccatu
mam.

2. Ex
compos
d. 11 Bo
3. Itē
ribus,
dem po
x. v. La

bus personalibus solvere pro rata : si tamen iste solutionem accepisset, an posset retinere? controversatur. v. Bonac. Less. l. c. Trull. l. 7 c. 14. d. 12. Nec potest uni solvere, omiſſis aliis, nisi secundum ordinem supradictum.

ARTICULUS III.

Quæ à restitutione excusent?

REsp. I. Ex parte debitoris excusant ea, quæ faciunt, ut creditor rationabiliter debeat esse contentus; etsi defaſto non sit contentus. Ità comm. Doſt. Unde resolvuntur Casus sequentes:

1. Excusaris in foro conscientiæ (juxta sententiam probabilem) à compensatione damni, si illud datum sit sine tua culpa Theologica gravi, hoc est, mortali peccato, nisi aliud cum altero pactus sis, vel inde sis factus ditior. Unde excusaris, si v. g. aliquem occidisti ex subita ira, ut si fuerit motus tantum primo primus, vel secundo primus: vel si ex oblivione non extinxis candelam, & hinc ortum sit incendium, &c. Quod si autem advertens periculum in actionibus periculosis, omittas eam diligentiam præcavendi, quam homines ejusdem conditionis communiter præstare solent, graviter peccas, & teneris restituere damna secuta. Porro in foro externo proceditur secundum culpam juridicam, quæ sæpe non est peccatum; & dividitur in latam, levem, & levissimam.

2. Excusaris à restitutione incertorum, si fecisti compositionem cum Episcopo, vel Papa, Less. c. 16. d. 11 Bon. q. ult. p. 2.

3. Item si in casu, quo teneris rem restituere pauperibus, tibi ipsi revera indigenti eam des: & tunc quidem postea factus ditior, adhuc non teneris restituere. v. Laym. l. 3. t. 2. c. 12.

4. Si non possis restituere, nisi cum notabiliter graviore damno, tibi vel tuis, vel Reipub. inferendo, quam æstimari debeat commodum ex restitutione creditori obventurum: tunc enim differre potes, dum cesset ista impotentia. Laym. l. c. ex Sylv. Nav. &c. Idque verum est, etsi debitum sit ex delicto, uti & in sequentibus casibus.

5. Si ad restituendum sis impotens: ut si vivere non possis secundum decentiam tui statûs, justè à te acquisiti. Unde si nòbilis, v. g. non potest statim solvere, nisi se privet famulis, equis, armis; &c. vel civis primarius, nisi obeat artem mechanicam sibi insuetam: vel mechanicus, nisi vendat instrumenta sua, quibus vivit, aut magnum damnum subeat, potest differre, & paulatim restituere sinè jactura sui statûs. Laym. l. c. Bon.

6. Quòd si tamen tuâ culpâ in illas angustias delapsus sis, v. g. luxuriâ, ludis, superfluis expensis vestitum, tibi imputare debes, quòd jam sinè statûs tui amissione non possis satisfacere. *Ibid.*

7. Quòd si itèm creditor ex dilatione æquale damnum subire debeat, tu potiùs, quàm is, sustinere debes, cum ejus conditio sit meliòr. Excipitur extrema necessitas, in qua quoad usum, sunt omnia communia. *Ibid.*

8. Quòd si itèm damnum, quod timeretur ex restitutione, non esset propriorum bonorum, sed in hoc præcisè tantum, quòd spoliaret se rebus debitis, non potest ideo differre restitutionem: quia hoc non est pati in suis rebus, neque suum statum amittere, sed est dimittere alienum, & reverti ad statum proprium. Sayr. Bon.

9. Itèm excusaris à restitutione, si fieri nequit absque periculo salutis animæ tuæ, vel tuorum; ut v. g. si non possis absque peccato, ut si sit periculum, nè uxor, aut filia se prostituant, nè filii se dent latro-

ciniis,

ciniis,
tionem
10. I
vita,
damni
part. 1.
u. It
ur, qui
vat, po
credite
consci
quæ ad
men po
adhuc
Bon. L
acquir
um, ex
ant ex
se rerin
docet N
post cess
statum
l. 2. c. 10
statum n
tibus co
trarium
Denique
liberanti
alii.
Resp.
bet restit
g. si lace
Remissio
fraude, v
Lett. l. 2.
solvisse e

ciniis, nè ipse per impatientiam incidas in desperationem. Bon. Less. Mol. Fill.

10. Item, si non possis restituere absque periculo vitæ, vel notabili detrimento famæ; cum aliàs plus damni sustineres, quàm intulisti. Bonac. *d. 1. Q. ult. part. 1.*

11. Item, si cedas bonis: quia leges concesserunt, ut, qui contraxit multa debita, nec habet, unde solvat, possit cedere bonis, ea relinquendo in manibus creditorum, & tunc maneat liber, ità ut etiam in conscientia sit tutus, retentis instrumentis artis, & quæ ad sustentationem sunt necessaria. Quòd si tamen postea redeat ad pinguiorem fortunam, tenetur adhuc restituere, ex *L. Cum & filii fam. qui bon.* Nav. Bon. Less. Ex quo Trull. *l. 7. c. 15. d. 5.* sic limitat: si acquirat plus, quàm ad decentiam statùs est necessarium, ex dicta *l. Qui bon.* Nisi tamen debita proveniant ex delicto, v. g. furto: eo enim casu tantum posse retinere, quæ simpliciter necessaria sunt ad victum, docet Navar. Salon. Less. *l. c.* etsi hic concedat, ea, quæ post cessionem justè acquiruntur, licetè retineri, si ad statum sint necessaria, vid. Tol. Lay. *l. 3. t. 2. c. 12.* Less. *l. 2. c. 16. d. 3.* Bon. Trull. *l. c.* Porro etsi cessionem dictam non habere locum in bonis ex delicto provenientibus communiter teneant DD. cum Lay. *l. c.* contrarium tamen ex Less. Dian. &c. docet Trull. *l. c.* Denique etsi debitor principalis cesserit, non ideo liberantur Fidejussores. Lugo, Dian. *p. 7. t. 8. R. 18.* & alii.

Resp. 2. Ex parte creditoris excusat 1. Si is, cui debet restitui, semel remiserit, expressè, vel tacitè, v. g. si laceravit tuum chirographum, vel tibi reddidit. Remissio autem hæc debet esse libera, non metu, fraude, vel mendacio extorta. Fill. *tract. 32. c. 5. q. 9.* Less. *l. 2. c. 16. d. 2.* 2. Excusat in foro conscientiæ, si solvist ei, cui debebat tuus creditor, Less. *d. 5.* Bon.

p. 3. 3. Si compensatio facta est creditori per commodum æquivalens, v. g. per procurationem officii non gratis factam. 4. Omitri, aut saltem differri potest restitutio, imò aliquando debet, si creditor sit abusus, v. g. si quis pecunias tibi mutuò datas repetat ad fornicandum, vel aliter peccandum. Item si eas repetat ad peccandum contra iustitiam, sive inferendum damnum injustum tertiæ personæ; nisi tamen ex negatione restitutionis timeretur majus malum.

CAPUT III. De Contractibus.

DUBIUM I.

Quid in genere sit Contractus?

Resp. Est pactum, sive consensus duorum, quo scienter, liberè, & legitime uterque se vicissim, vel minimum saltem una pars, se alteri acceptanti obligat, quocunque signo externo id fiat: ut v. g. in contractu mutui, ex una parte mutuans se obligat non repetere mutuum ante certum tempus: ex altera parte mutuarius se obligat, tunc illud reddere; & sic de aliis. In promissione autem, vel donatione absoluta, una pars tantum obligatur post alterius acceptationem. Unde resolvuntur Casus sequentes:

1. Si alteri promissisti, aut donasti interius tantum, aut si externo signo quidem, alter autem non accepit, non fuit contractus, nec obligaris.
2. Invalidus est contractus, si contrahentes sint inhabiles ad contrahendum, vel si jus positivum resistat. v. Less. l. 2. c. 37. d. 8.
3. Item si materia contractus sit illicita, ut si sit peccatum, vel illegitima, ut si fur vendat rem alienam.
4. Item si contractus sit factus vi, dolo, vel errore

ver-

versante circa rei substantiam, v. g. acetum pro vino, vitrum pro gemma vendidisti.

5. Non est invalidus contractus, (etsi aliquando ob injuriam possit rescindi) si error, vel dolus interveniat circa qualitatem, aut circumstantiam accidentalem, v. g. emisisti vinum Mosellanum, putans esse Rhenanum, nisi fortè intentio contrahentis fuerit conditionata, non obligandi se nisi existente tali qualitate, aut circumstantia; qualis virtualiter fuisse censeretur potest, si error versetur circa circumstantiam valde immutantem objectum, & nimis excedentem ejus existimationem, ut notat. Lay l. 3. t. 4. c. 6.

6. Nec est invalidus contractus, si ve onerosus, si ve gratuitus, ex metu licet gravi, injustè incusso, cum adhuc simpliciter sit liber, & voluntarius: licet possit à judice rescindi pro arbitrio metum passi. Ità communiter apud Sanch. d. 8. n. 4. Card. Lugo d. 22. Laym. loc. cit. c. 5. Excipiuntur tamen aliqui contractus, qui ipso facto sunt irriti (saltèm ex jure positivo) si ex metu gravi fiant: talis est 1. Contractus matrimonii, etiamsi juramentum accesserit *ex cap. Cum loco, & cap. Veniens.* 2. Professio religiosa *ex cap. 1. De his.* 3. In aliis quibuscunque votis. 4. Contractus dotis promissæ vel solutæ, qui in hoc sequitur naturam matrimonii, cui accessorius est. *Leg. Si mulier. §. Si dos. ff. Quod metûs causâ.* 5. Promissio, vel traditio, in rebus Ecclesiæ. c. 15. q. 5. 6. Autoritas tutoris per metum extorta. *Leg. 1. §. ult. ff. de auctor. tutor.* His addunt alii plures: ut promissionem, & donationem gratuitam, renunciationem beneficii, jurisdictionem per metum extortam. Verùm hi controvertuntur, ut v. C. Lugo, de just. d. 22. n. 115. & sequent.

7. Non possunt contrahere, qui bonorum suorum administrationem non habent: quales ferè sunt prodigi, furiosi, filii familias, uxores, religiosi, pupilli,

Mi.

Minores; exceptis quibusdam, casibus de quibus
v. Less. l. 2. c. 17. d. 4. & infra hic c. 4. dub. 1.

DUBIUM II.

Quid in specie de Promissione, & Donatione?

REsp. Quæ huc spectant, facile colliguntur ex dictis supra de Voto. lib. 3. tr. 2. c. 3. Ex quibus, & doctrina præcedentis dubii resolvitur:

1. Promissio acceptata à promissario, si materia sit notabilis, an sub mortali obliget secundum se spectata, non convenit inter Doctores: Cajet. negat, quem sequitur Mærat. t. 2. de just. d. 19. f. 10. Alii (fortè probabilius) affirmant cum Vasq. 1. p. d. 81. c. 6. n. 4. Fill. Mald. &c. Dixi (secundum se) quia certum est, quòd per accidens possit obligare sub mortali, v. g. ratione gravis damni, quod aliàs promissarius pateretur: ut si promissus ei dare mutuum, & ille tibi confusus, aliunde sibi non prospexisset. v. Less. l. 2. c. 18. d. 5.

2. Tota hæc obligatio communiter dependet ab intentione promittentis. Circa quòd notat Sa, vix quemquam Promittentium intendere se obligare, aut alteri dare jus exigendi, nisi addat juramentum, aut faciat instrumentum; sed plerumque tantum intendere declarare suum propositum, vide Escob. t. 3. E. 5. c. 6. & Mol. Hinc ut in fóro externo censetur valida promissio, requiritur præter acceptationem, ut exprimatur causa, propter quam promittitur, alioqui præsumitur errore, vel joco facta. Trull. l. 7. c. 16. d. 6. ex Covarr. & Villal.

3. Donare non possunt 1. Carentes usu rationis. 2. Muti, & surdi nati, secùs, si tantum sint surdi, vel muti, vel licèt utrumque, si nòrint scribere. 3. Senes deliri, sive bis pueri: secùs si sint judicio vegeto. 4. Pupilli vel impuberes, (nisi ad pias causas.) Dona-

tiones

tiones tamen eorum in foro conscientiae sunt validae. Vide infra c. 4. d. 1. §. Damnatu criminis capitalis. Vide Dian. p. 8. t. 6. R. 3.

4. Qui praesunt civitatibus, Universitatibus, Rebuspub. &c. non possunt facere donationes: nisi remunerationem, vel in eleemosynas. Sanch. Dian. p. 8. c. 6. R. 16. Imò si Reges & Principes nimis sint profusi in donationibus, in praedictum regni, vel statûs, (praesertim si debitis gravati, iis satisfacere non possint, vel subditi nimium graventur exactionibus) possunt eae revocari à successore. Bart. Lugo, &c. cum Dian. p. 8. tr. 6. R. 18. & 123.

5. Donatio patris filio facta studiorum causâ, est valida, neque filius tenetur computare in legitimam; tum quia fuit loco alimentorum: tum quia, si detraheretur, jam non fuit donatio, contra hypothesin. Wading. & 6. alii cum Dian. p. 8. t. 6. R. 23. & 92. Sed Trull. limitat: nisi constet contrariam intentionem patris fuisse. Quòd si tamen de ea non constat, praesumendum esse de pietate patris, ideòque tales expensas ordinariè post mortem patris non venire in collationem bonorum, nec debere conferri in communem, nisi pater protestatus fuerit, se velle in legitimam computari. Ità etiam Wading. ex leg. Si pater. 2. ff. familiae ercisc.

6. Si Pater officium filio emit, debet pretium computari in divisionem cum fratribus: non autem, si illud gratis à Principe obtinuit; uti neque, quae filio intuitu meritorum patris sunt donata: quia sunt quasi castrensia. Mol. Fagundez, Dian. p. 8. tr. 6. Res. 127. & 128.

7. Donatio ante acceptationem non parit obligationem, nè quidem naturalem, potestque revocari, etiam si voluerit se absolute obligare: praesenti autem & tacenti facta censetur ab eo acceptata: quia in fa-

vorabilibus habetur pro consensu. Molin. & alii 18. Dian. p. 8. t. 6. R. 89. & 108. pro altero verò nemo potest acceptare, sinè speciali commissione, nisi donatio fiat Ecclesiæ, vel causæ piæ (nam hanc sinè acceptatione valere, & irrevocabilem esse est probabile) Laym. Dian. l. c. R. 106. & p. 3. t. 5. Res. 107. Multis tamen casibus, dummodo verba dirigantur in præsentem, potest pater vel mater pro filio, etiam emancipato, tutor pro pupillo, curator pro minore, filius familias pro patre, servus pro Domino, monachus pro monasterio; imò etiam secundùm multos, quis cumque alterius curam gerit, ut Prælatus pro Religioso, maritus pro uxore, Dominus pro servo. &c. stipulari. Denique idem jura permittunt Judicibus, & Notariis publicis. Sanch. Mol. Trul. &c. Dian. p. 8. tr. 6. R. 97.

8. Etsi acceptes donationem verbalem, quâ tibi Cajus v. g. dat equum absentem, non acquiris jus in re, & dominium equi ante traditionem. Unde si interea Cajus det, aut vendat eum alteri, eique tradat, is dominium acquirit, tu autem habes actionem in Cajum pro injuriâ ratione juris, quod habebas ad rem. Ac sic donatio purè verbalis ante realem, hoc est rei traditionem, vix differt à promissione, ut Less. loc. cit. dub. 2.

9. Donatio, uti & remissio debitorum liquidorum, una vice, & uno animi motu, uni aut pluribus facta, ultra summam 100. solidorum: (quæ summa hodie ad 500. vel secundùm quosdam ad 800. aureos Italicos excurret, ut ex Claro, &c. notat Lay. l. 3. tr. 4. cap. 12. num. 15.) non tenet quoad hunc excessum; sed lege ità statuente ob commune bonum, potest à donatore pro arbitrio repeti. Excipe: nisi Judici donatio ea insinuata sit, aut juramento firmata, aut facta ad pias causas, aut redemptionem captivorum; aut ad reparationem ædium incendio, vel ruinâ de-

stru-

fructuum, aut sit remuneratoria beneficiorum, aut fiat in renunciationem jurium saltè speratorum, vel denique fiat militibus à belli duce, ex bonis propriis mobilibus, vel hostium spoliis. Vide Less. *l. c. lib. 2. c. 18. n. 102.* Lay. *l. 2. t. 4. c. 12. n. 15.* Tan. *d. 6. de just. q. 2. d. 2. n. 15.* ex Mol. Claro, Rebello, &c. Quare si tunc repetatur, quod absque iis conditionibus, vel ultra dictam summam datum est, tenetur donatarius reddere ipsi, aut hæredibus repetentibus; si non repetatur, potest retinere. Vid. Aut. cit.

10. Si donationi apponatur modus, tacitè vel expressè, non quidem obligando, sed tantùm desiderando, sperando, &c. aliquid alterum facturum, vel animo eum ad hoc infligendi, valet donatio, etsi finis non sequatur. v. g. dat aliquis puellæ ad ejus consensum eliciendum: si postea non consensiat, non tenetur datum reddere: nam etsi non dedisset, si scivisset eam sibi non consensuram, tamen dedit absolute, sinè obligatione alia, ut ponitur; secus esset, si verè intendisset eam obligare, & hac conditione dedisset. Less. *c. 18. d. 16. § 17.*

11. In similibus donationibus allektivis, potest aliquis, v. g. prædicta puella acceptare, etsi non intendat præstare, quod donator sperat, cum donatio sit absoluta, animo alliciendi, non obligandi. Unde si spe frustratus repetat, dicens se non dedisse, nisi sub tali obligatione, non tenetur puella credere: quia eo ipso, quod donator non expressit conditionem, præsumitur sine ea dedisse, & reperere, vel animo vindictæ, vel ut consensum extorqueat. Less. *l. c. Dian. p. 1. t. 2. m. R. 40.*

12. Non tenet donatio ob causam præteritam, vel præsentem, quæ verè non est, ut v. g. si dem tibi aliquid, quia apud Principem meam causam transigesti; vel quia pauper es, & revera non ita est, teneris restituere, cum sit error in formali causa & principali. Unde

Unde qui mentiuntur se pauperes, cum non sint, debent aliis pauperibus eleemosynam restituere. Aliud est, si error sit tantum in causa secundaria; ut v. g. si verè sint pauperes, & simulent insuper sanctitatem ad hominum misericordiam provocandam: quia tunc primaria intentio dantium est, dare pauperi. Bon. Less. v. Dian. p. 8. t. 6. R. 89.

DUBIUM III.

Quibus casibus donatio possit revocari?

Resp. 1. Donatio inter vivos, hoc est: quâ quis vult se vivo rem absolutè alterius esse, potest revocari (et si res jam tradita sit) tribus casibus; nisi tamen donatio fuerit renunciatoria, aut facta sit Ecclesiæ, vel Monasterio. Sunt hi casus:

1. Si donatarius enormiter ingratus sit: ut si donanti atroces injurias inferat, si inopia pressum non alat, &c. Quod notandum pro filiis, quibus parentes omnia donarunt, & eos postea negligunt. Sylv. Less. Bon. Trull. c. 17. d. 12. Neque valet pactum, ut donatio non possit ob ingratitudinem revocari. Bartol. & alii 8. Lugo, Dian. p. 8. t. 6. R. 57. Debet tamen ingratitudo coram iudice probari, ante cujus sententiam donatarius non tenetur restituere. Mol. Lugo, & alii 4. Dian. l. c. R. 58. post eam verò, etiam fructus perceptos post litem contestatam. Mol. Dicast. Dian. R. 58. Ab hæredibus autem non potest revocari ob eas causas, ob quas donator ipse potuisset, si eas ipse scivit, & tacuit; secus, si ignoravit. Gom. Hurt. Wadin. Lugo, Dian. loc. cit. ref. 54.

2. Et quidem hæc revocatio etiam habet locum in legato respectu legatarii, si defunctum testatorem gravi injuria afficiat, v. g. uxorem ejus carnaliter cognoscit. Mol. Dicast. Dian. l. c. R. 58.

3. Non habet autem locum 1. In donationibus factis

etis

etis Ec
gratus
princi
Lugo,
ne rem
bita, &
remune
censetu
memin
3. In d
bos. &
4. Si
donaver
disposit
nascant
revocar
vel avo
cari pot
legitimi
fication
rio datu
juraver
potest l
non ex
nisi exp
tunc eni
jus liber
An anter
tur illegi
Ref. 63.
Ref. 65.
causam.
5. Si d
paterna
pervenit
mortem

Etis Ecclesiæ, tametsi Prælatus vel Clericus fuerit ingratus; quia facta est ob bonum animæ testatoris. & principaliter Deo, qui ingratus esse non potest. Less. Lugo, Hurt. Wading. Dian. *l. c. R. 56. 2.* In donatione remuneratoria (v. g. pro beneficiis aliis non debita, & aliquo modo æquivalentibus) quia potius est remuneratio, quàm donatio. Remuneratoria autem censetur 1. Si donator in ipsa donatione expressè meminerit meritorum; vel 2. Si de meritis constet. 3. In dubio. Dian. *l. c. Ref. 115. 116. 17. 19 20. ex Barbosa. & c.*

4. Si quis prole carens magnam partem bonorum donaverit, & postea nascatur proles, quia ex juris dispositione inest donationi hæc tacita conditio, nisi nascentur mihi liberi. Et quidem si facta sit extraneo, revocari potest tota; si alicui ascendentium, ut patri, vel avo; vel si Ecclesiæ, aut causis piis, tantum revocari potest, quantum necessarium est, ut filii habeant legitimam. Quamquàm rectè notat Lessius, ad ædificationem expedire, ut quod Ecclesiæ vel monasterio datum est, Prælatus totum restituat. Porro etsi juraverit se non revocaturum donationem, adhuc potest liberis natis revocare; quia hoc iuramentum non excludit tacitam conditionem dictam. *Excipe*, nisi expressè etiam hanc conditionem excluserit; tunc enim ipse revocare non posset; possent tamen ejus liberi post mortem patris. Bon. Less. *c. 18. d. 14.* An autem hæc revocatio locum habeat, si filii nascentur illegitimi, qui postea legitimentur, v. Dian. *l. c. Ref. 63. & 64.* Item an in donatione remuneratoria, *Ref. 65.* ubi eum Mol. & aliis 6. negat, nisi excedat causam.

5. Si donatio fuerit inofficiosa, contra officium paternæ pietatis; ut si pater tantum donet, ut filii priventur sua portione legitima: tunc enim post mortem patris possunt filii revocare, Navar. *c. 16.*
Q
Less.

Less. *loc. cit.* licet donatio fuerit juramento confirmata. Megal. & alii s. Dian. p. 8. t. 6. R. 66. Imò etiam vivente patre; licet enim ante mortem patris non debeat legitima, ut tradenda; debet tamen ut conservanda. Hinc si pater bona dissipet, potest à filio per judicem cogi, ut servet legitimam, nè is post mortem patris careat alimentis. I à probabiliter Dian. *loc. cit.* ex al. 6. contra Less. &c. An autem, & quando donatio rescindenda in totum, vide Dian. *l. c.*

6. Per supervenientiam liberorum, ut probabilius affirmat Dian. p. 8. t. 6. R. 78. ex al. 4. contra quosdam. Si tamen pater non revocaverit, non potest à filiis postea natis revocari, nisi pro ratione Falcidiæ, sive ex testamento, sive ab intestato succefferint. *Ibid.*

DUBIUM IV.

Quid sit Donatio mortis causâ? & an possit revocari? quomodo, & quibus competat?

REsp. 1. Donatio mortis causâ, quâ quis sic donat, ut velit rem esse alterius primùm post suam mortem; ut si dicas: do tibi hoc post mortem meam, vel cum moriar, vel quia timeo me nunc moriturum; revocari potest etiam tribus casibus his:

1. Si donatorem pœniteat, sive expressè, sive implicite; ut si rem illam donet alteri. Less. *l. c.*

2. Si dedit intuitu alicujus instantis periculi, ex quo metuit mortem; hoc ipso, quòd periculum evasit, censetur tacite revocata donatio; ut si quis det in gravi morbo, vel instante prælio. Bon. *disp.* 3. q. 23 p. ult. n. 20.

3. Si donatarius moriatur ante donatorem, ipso jure revocata est: ut etiam accidit in testamentis, & legatis. Secus est in promissione & donatione inter vivos, quæ transit ad hæredes. Quòd si autem dona-

tor

tor promiserit se non revocaturum, transit in donationem inter vivos. Vid. Less. c. 18. d. 14. n. 116. Mol. d. 286. & d. 288. Azor, l. 11. c. 11. q. 4. Bonac. l. c.

Resp. 2. Hæc donatio fieri debet in præsentem. Dian. l. c. R. 66. & alii s. nec valet in absentem sinè nuntio ad hoc destinato, vel epistola; licèt valeat ut fidei commissum, si fuerint adhibiti testes. Dian. &c. l. c. Valet autem probabiliter, etsi donatarius præfens tacuerit.

Resp. 3. Donare mortis causâ possunt omnes & soli, qui possunt testari, excepto filio familias, qui licèt testamentum condere nullo modo possit, cum hoc sit juris publici; donare tamen mortis causâ, cum id sit juris privati, potest, si adsit patris consensus expressus: imò sinè hoc donare eum posse, non tantùm de castrensis, sed etiam de adventitiis, probabile censet Dian. l. c. R. 68. & 69. Hinc donare sic possunt minores 25. annis, etiam sinè consensu sui Curatoris. Dian. l. c. R. 7. ex Mol & aliis. 9. Non autem usurarius, nisi priùs usuris satisfecerit, vel cautionem præstiterit (potest tamen ad causas pias. Ibid. R. 73. ex Fagund. & aliis 6.) Nec surdus, & mutuus à natura, secùs si à casu superveniente: (vel si surdus sit, aut mutus tantùm) licèt donare inter vivos possit secundùm quosdam. Azor, Dian. p. 5. t. 6. R. 12.

DUBIUM V.

Quid sit commodatum, precarium, & depositum?

REsp. Commodatum est contractus, quo res aliqua mobilis, vel immobilis, quoad solum usum gratuitò conceditur, idque ad aliquod certum tempus explicitè vel implicitè determinatum: explicitè, ut si dicas: commodo tibi hunc librum, vel domum ad unum mensem; implicitè, ut si dicas: commodo tibi librum, ut eum describas: quia tunc implicitè

tantum temporis determinatur, quantum necessarium est ad commodè describendum.

Precarium est, quo conceditur petenti res utenda, non ad certum tempus, (in quo differt à Commodato,) sed donec concedens reperat, sive expressè, sive tacitè, ut si det alteri, aut vendat. Laym. l. 3. t. 4. cap. 14.

Depositum est, quo aliquid traditur custodiendum, ut integrum reddatur. Et communiter est res mobilis, vel se movens, ut vestis, equus, &c. Unde circa hæc resolvuntur :

1. Commodator non potest repetere absque injuria ante definitum tempus. Laym. l. c.

2. Quòd si tamen commodanti damnum impendat, potest repetere, licet simile damnum impenderet commodatario, ex rei ante tempus repetitione, ut habet Less. c. 27. d. 5. quia, ut ait Navar. in commodatione intelligitur tacita hæc conditio, nisi interea contingerit rem esse necessariam commodanti. Laym. loc. cit.

3. Si depositarius bona fide existimet; depositori non displiciturum, si re deposita utatur, licebit uti, aliàs non. Less. l. c. d. 2.

4. Si depositum sit res usu consumptibilis, ut triticum, vinum, pecunia, quæ exponendo absumitur, eaque tradita sit certo numero, pondere, & mensurâ, non videtur depositarius peccare saltèm graviter iis utens, si certus sit, se tantundem ejusdem bonitatis habiturum, quando reperetur. Less. l. c. Secùs si pecunia tradita fuerit sacculo, vel arcæ inclusa, vel munita sigillo. Sylv. Azor, Less. Bon. v. Trull. c. 25. d. 1. Verùm si is, cui res commodata, locata, deposita, & pignorata est, negligenter custodiat, ità ut pereat, negligentia autem non sit Theologica culpa mortalis, probabile est, quod dixi ex Soto, Sa, non teneri ad restitutionem in conscientia. Alii tamen aliter

sen-

sentium
culpam
& sub
fima, (
modum
ar) v. a
docet, d
crassa, (
Dici
quis fa
rent, v
nis; ut
in loco
citur, c
vel omi
ut si qu
negligi
cit, vel
tissimi:
glexit te
5. Sa
res trad
aurigæ,
nentur e
modum
ri ex levi
ad vitan
Trull. c. 2
ro, si qui
si autem
diversiori
Bon. Tru
6. Si de
biter, an
in conscie
24. 41. n.

fentiunt, nimirum teneri restituere, qui juridicam culpam in custodiendo contraxerit, si ea fuerit lata, & subinde si levis tantum, imò & aliquando, si levissima, (nimirum quando depositio facta est in commodum utriusque, & si pretium pro custodia recipiat) v. apud Less. *cap. 7. d. 8.* Laym. *l. 3. t. 4. cap. 25.* ubi docet, depositarium tantum teneri de dolo, vel culpa crassa, quæ dolo æquiparentur.

Dicitur autem juridica culpa lata, seu crassa, cum quis facit, aut omittit, quod ut plurimum non facerent, vel omitterent in ea re homines suæ professionis; ut v. g. si quis rem apud se depositam relinquit in loco publico, etsi inadvertenter. Levis autem dicitur, cum quis facit, vel omittit, quod non facerent, vel omitterent homines suæ professionis diligentes: ut si quis depositum relinquit in suo cubiculo, sed negligit ostium claudere. Levissima dicitur, cum facit, vel omittit, quod non facerent homines diligentissimi: ut si quis ostium quidem obseravit, sed negligit tentare manu, an esset bene causum.

5. Sartores, Molitores, & cæteri artifices, quibus res traditur polienda, vel immutanda: irèm nautæ, aurigæ, caupones apud quos res deponuntur, tenentur ex levi culpa; quia depositio fit etiam in commodum ipsorum; imò Sylv. *V. Nautæ*, vult eos teneri ex levissima, *ex l. 1. ff. depositi*, idque caurum esse ad vitandas eorum fraudes. Quod etiam Less. & Trull. *c. 25. d. 1.* putant esse probabile in utroque foro, si quis iis rem expressè tradiderit custodiendam; si autem ipsis tantum videntibus deposuerit v. g. in diversorio, navi, &c. nè quidem ex lata teneri. v. Bon. Trull. *Dian. p. 1. t. 8. R. 74.*

6. Si depositarius (idem est de commodatario) dubitet, an depositum suâ culpâ perierit, non tenetur in conscientia ad restitutionem. Sanch. *de Matr. l. 1. 2. d. 41. n. 18*, quia in dubio non præsumitur delictum,

ex *L. Merito ff. pro socio. v. Dian. p. 2. t. 9. R. 49.* In foro tamen externo, si res depositarii manserint incolumes, præsumitur de dolo; nisi depositarius probet depositum casu periisse, & non potuisse simul cum rebus suis, (imminente v. g. incendio) servari: tunc enim non teneretur, quia præsumptio doli cessaret, vid. *Palauum. t. 1. de cons. d. 3. p. 4. Trull. cap. 25. d. 1.*

7. Si domino repetenti depositum, remisit per hominem, qui fidelis habebatur, isque sibi retinuerit, vel perdidit, domino periisse dicit Molina, citatus ab Escob. vide *Trull. l. c.*

8. Deponens rem usu non consumptibilem, potest à depositario pro ejus usu aliquid accipere: quia is est pretio æstimabilis: (licet eo casu non depositi, sed locati & conducti contractus sit dicendus.) Secus si sit usu consumptibilis, tunc enim depositum, eo ipso, quod depositarius incipit eo uti, induit naturam mutui, ex quo (seclusa ratione lucris cessantis, &c.) nihil licet accipere, ut vid. *dub. seq. & Bonac. d. 3. q. 23. p. 3. Trull. l. c.*

DUBIUM VI.

Quid sit Mutuum.

Resp. Est contractus, quo rei alicujus, numero, pondere, vel mensurâ constantis, dominium à mutuante transfertur, cum obligatione restituendi eandem, vel similem specie & bonitate. Proprie autem mutuum ferè est in rebus usu consumptibilibus, inter quas etiam est pecunia: quæ licet non absumatur, nec pereat in se, perit tamen exponenti. Distinguitur à permutatione, quod in ea reddatur res alterius speciei. Item à pignore, hypotheca, deposito, commodato, & locato, quod dominium in iis non transferatur, sed usus tantum. *Bon. d. 3. q. 3. p. 1.* Unde resolves:

1. Mu-

1. Mutuans obligatur monere de vitio rei, alioquin ad damnum tenetur in conscientia.

2. Item non repetere rem ante tempus, nisi ipse sit in pari necessitate.

3. Item præstare casum fortuitum mutuarius tenetur, cum penes hunc rei dominium sit, & rem eadem quantitate & qualitate reddere suo tempore.

4. In vero mutuo lucrum aliquod accipere non licet, quia est usura: de quo dubio sequenti.

DUBIUM VII.

Quid sit Usura.

RESP. Est lucrum immediatè proveniens ex mutuo ità ut mutuans supra sortem, id est, summam capitalem, lucretur aliquid, quod sit pecuniâ æstimabile, ità, ut lucrum tale præcisè intendatur ratione mutui. Quod planè iniquum est, & grave peccatum contra jus humanum & divinum, cum mutuans acquirat lucrum ex re jam non ampliùs sua: quia res mutuata jam transiit in dominium mutuatarii, ut patet ex definitione. Et Regula generalis: *Omne pactum, vel gravamen, sive onus additum mutuo, præter id, quod ei proprium, & intrinsecum est, reddit contractum usurarium.* Bon. d. 3. q. 3. p. 3. C. Lugo. Unde resolves:

1. Peccat graviter ex genere suo exercens talem usuram, etsi mentalis tantum, absque externo pacto. Dicitur enim usura mentalis, cum quis intentionem habet accipiendi aliquid ex mutuo ultra sortem, etsi exterius pacto id non exprimat: sicut realis. seu exterior usura dicitur, cum quis intentionem illam per pactum aliquod exprimit, quod aliquando tantum implicite fit in aliquo contractu, & vocatur usura palliata: cum videlicet contrahentes prætendunt alium contractum emptionis, locationis, &c. in quo tamen revera usurarium quid intervenit. Vide exempla apud Tol. l. 5. c. 3

Q 4

4. Non

2. Non est usura, si mutuans nihil intendat ut pretium, sed tantum speret aliquid ex gratitudine, & ea intentione illi aliquid donetur, licet illud ut finem principalem intendat. Jam autem declaratum est, ab Innoc. XI esse usuram. vide Prop. 42. inter 65. Mol. 20. 2. d. 305. n. 6. C. Lugo, d. 25.

3. Quod si tamen intelligeret sibi aliquid donatum non gratis, ut putabat, sed ut debitum ratione mutui, teneretur restituere, quantum inde ditior evasisset, ut habet Sa, V. *Usura*. C. Lugo, d. 13.

4. Nec est usura dare mutuum alterius amicitiae captandae causâ, atque alterius inde sperare officium: quia amicitia non aestimatur pretio. C. Lugo, l. c.

5. Pactum tamen de obtinendo à mutuuario (vel ejus operâ) officio aliquo, illicitum est, & usurarium. Ità commun. Molin. d. 310. Less. Sal. C. Lugo, contra Navar, et si Salas de *usura* d. 9. n. 4. eum excuset, qui mutuatur aliquid cum pacto, ut statim præstetur aliquid beneficium ex gratitudine. v. Trull. l. 7. c. 19 d. 7.

6. Pactum, ut à mutuuario conferatur beneficium, Ecclesiasticum, est usura (& simonia) quia cogitur is subire novum onus.

7. Non est usura, cum quis non potens sua recuperare, mutuatur, ut sibi reddantur sua, vel ne sibi iniuriam noceatur: quia hæc jure jam antè debentur, & sic non facit lucrum, nec imponit novam obligationem. Bon. q. 1. p. 3. n. 15. ex Azor, Regin. &c.

8. Nec est usura exigere aliquid ratione periculi recuperationis, difficultatum, vel expensarum, quæ erunt, vel metuuntur in recuperanda sorte: quia pretio aestimari potest, quod quis se in tale periculum, & difficultatem conjiciat Kon. d. 5. q. 3. p. 5. Necesse tamen esse, ut periculum istud, &c. deducatur in pactum expresse vel tacite, docet Laym. l. 3. r. 4. c. 16.

9. ex Medin. Valent. Mol. Less. &c. Idem dicit C. Lugo, n. 30. Et sic liciti sunt Montes pietatis, ut vocant, hoc est: thesauri quidam, qui in refugium pauperum à Repub. vel Principe reponuntur, ut inde pauperibus gratis mutuetur, ita tamen, ut parum retribuunt pro expensis, quæ fiunt in ministros, & conservationem talium Montium. vid. Tol. l. 5. c. 18. Less. l. 2. c. 20. d. 12. Bon. l. c. p. 13.

9 Non est usura, si timens difficultatem, aut fraudem mutuatarii in reddendo, tempore constituto, paciscaris, ut si tunc non solvat, aliquid det præter capitale loco pœnæ: quæ pœna licitè exigetur, dummodo non fiat alia intentione, quàm ut mutuatarius sic quasi constringatur, nè suâ culpâ fallat. Unde, si mutuatarius absque sua culpa non possit solvere, non licebit pœnam exigere, ut habet Tol. *suprà* cap. 32. qui ait manifestum esse argumentum pravæ intentionis, si optes non solvi tibi præfixo tempore, ut pœnam recipias: ac simpliciter usuram fore, si certò sciens alterum non valiturum solvere, adhuc tali pœna oneres. v. Bon. d. 3. q. 3. p. 7. Mol. t. 2. d. 317. Less. l. 2. c. 20. d. 15.

10. Nec est usura, pacisci, & accipere aliquid ratione damni emergentis, (siquidem mutuum verè illius causa sit) aut lucri cessantis, vel cessaturi, dummodo de hoc præmoneatur mutuatarius; ut si volebas domum reficere, aut poteras nunc commodè tempore emere triticum, privando autem te tuâ pecuniâ in dando mutuo, corrui domus, & postea carius emes triticum: itè non poteris lucrari cum tua pecunia, quod poteras, & volebas negotiando, ita ut mutuatario sit verè causa lucri cessantis. Ubi notat Tol. supponendum in hoc titulo lucri cessantis 1. Quòd verè volueris cum ea pecunia negotiari, & non habere aliam. 2. Quòd malis negotiando, aliterve lucrari, quàm sic mutuando: ita ut mutues tantum in

gratiam mutuatarii 3. Ut minus exigas, quàm lucrari poteris, & deductis expensis: quia lucrum cessans non est actu, sed in potentia, & variis adhuc eventibus obnoxium. Unde ad arbitrium viri prudentis, pro majore vel minore ejus certitudine, æstimare id poteris, & sic cum mutuuario de eo pacisci. S. Thom. *a. 1. ad. 2. Mol. d. 314. Salas dub. 18. &c. Card. Lugo. d. 25. f. 6. Bonac. quæst. 3. p. 4.* Hinc qui non habuit animum negotiandi, vel si non erant, nec brevi sperabantur empturi merces, vel non erat moraliter certus de lucro, nihil potest accipere ultra fortem: quia mutuatio ista verè non fuit causa lucri cessantis. Eadem ex causa usura est, si mercatores credito vendentes, aliquid ultra pretium rigorosum accipiant titulo lucri cessantis, v. g. rem tantum valentem 100. vendant pro 105. numerandis post annum: quia vendendo ad creditum (quod est virtualis mutuatio) plures habent emptores, pluresque res vendunt, & sic compensatur lucrum cessans, atque adeò illud non cessat ratione hujus venditionis. *Dian. p. 2. r. 34. Tull. c. 19. d. 1. v. dub. seq.*

11. Mutuare frumentum vetus cum obligatione, ut restitatur novum, (præsertim certo tempore) est usura, si mutuans sciat novum fore melius, & majoris pretii. *Sylv. Navar. Trull. d. 15. n. 11.*

12. Est usura ex communi sententia, si des mutuum, ut postea mutuarius ex debito civili obligetur tibi rorsus mutuari, aut vendere, vel apud te in tua officina emere merces, aut operas suas locare: quia talis obligatio est res pretio æstimabilis, cum privet mutuarium potestate alibi emendi, & locandi operas. *Less. l. 1. c. 29. d. 8. Card. Lugo, d. 25. n. 46. v. Lay. l. 3. t. 4. c. 16. n. 3. Bon. l. c. p. 3.*

13. Usura est, mutuare Principi, vel Reipub. eo pacto, ut interim, dum non solvitur, sis liber à tributis

butis,
n. 6.
17.
pecun
facile
nus ill
non er
15.
tuum,
(cum
plius v
16.
partem
diger.
17.
sit, si
test ex
fuerit.
potest
tem
redder
æqual
16 n. 1
18.
tici, &
alteri
non, p
in pecu
ventum
pretiur
quale.
teria:
pretiur
stantiar
petere
tamen

butis, vel oneribus justis solvendis. Salas, C. Lugo, n. 64. ex commun.

14. Itē mutuare ea lege, ut mutuatarius eam pecuniam exigit à debitore mutuantis, à quo non facilè extorquebit. Quod addo: quia si sponte onus illud suscipiat, eò quòd facilè possit obtinere, non erit usura. *Ibid.* & Bon. l. c.

15. Itē si frumentum, quod alibi habes, des mutuum, obligando, ut tibi reddatur hìc vel alibi, (cum majoribus sumptibus, vel laboribus) ubi plùs valet. *Ibid.*

16. Usura etiam est, obligare mutuatarium, ut partem mutui accipiat in mercibus, quibus non indiget. *Ibid.*

17. In mutuo pecuniario, nisi aliter conventum sit, si quis det mutuos v. g. 100. florenos, non potest exigere plùs, quàm eorum pretium, & valor tunc fuerit. Unde si eorum valor tunc augeatur, non potest repetere 100. quia reciperet aliquid suprà fortem. Quòd si valor decrescat, debet mutuatarius reddere plùs, quàm 100. quia aliàs non restitueret ad æqualitatem. v. Less. l. 2. c. 22. d. 5. Laym. l. 3. t. 4. c. 16 n. 15. Bon. l. c. p. 3.

18. In mutuo tamen aliarum rerum, ut vini, tritici, &c. aliter se res habet: quia si quis v. g. mutuet alteri 10. modios tritici, sive pretium crescat, sive non, potest repetere 10. Ratio disparitatis est: quia in pecunia non spectatur ordinariè (nisi aliter conventum sit ob certas & licitas causas) nisi valor sive pretium. Unde non debet restitui, nisi pretium æquale. At verò in frumentis, &c. spectatur ipsa materia: quia non petitur mutuum frumentum propter pretium frumenti, sed propter ipsum corpus, & substantiam; ergo etsi crescat pretium illius, potest repetere tot mensuras, quot dedit mutuo. Interim tamen quidam de his rebus eodem modo loquuntur,

tur, quo demoneta. v. Laym. l. c. n. 14. & Bon. l. c.

Quæres: Quæ obligatio, & pœna sit usurariorum, & cooperantium?

Resp. 1. Usurarius etiam non manifestus, ac hæredes tenentur restituere, imò etiam omnes ii, qui ex parte usurarii cooperantur efficaciter, v. g. iudices, domini temporales, notarii, famuli, advocati, qui quovis modo juvant, vel cogunt mutuarios ad solutionem usurarum. Dixi (*positive seu efficaciter*) quia habendo se negativè, possunt permittere usurarios, ob justam causam, & necessitatem pauperum. Præterea in praxi, ex præsumpta voluntate mutuatiorum, ferè excusantur minùs principales famuli. 2. Usurarius publicus, sive notorius, non debet admitti ad communionem altaris, nec absolvi, donec restituat usuras, nec sepeliri in loco sacro: & qui scienter sepelit, ipso facto est excommunicatus. 3. Addit Lay. l. c. n. 21. ejus testamentum ipso jure irritum esse, nisi ante mortem restituerit. Vide Less. Bon. Trull. c. 19. d. 12.

DUBIUM VIII.

De Emptione & Venditione.

ARTICULUS I.

Quid sit Emptio & Venditio?

Resp. Est contractus, quo pretium pro merce solvitur, completurque mercis traditione. Venditio contrà. Justitia ejus in hoc consistit, ut pretium sit justum, sive exæquet valorem rei, & contrà. Aliàs si absque legitimo titulo secùs fiat, committeretur injustitia gravis vel levis, pro gravitate excessùs; qui proinde ad restitutionem in conscientia obligabit: et si in foro externo ad restitutionem ferè non cogatur, nisi ultra dimidium defraudaverit. v. Laym. cap. 17. Bon. d. 3. q. 2. p. 1. & 4. Unde resolves:

1. Quod spectat ad emptorem, is potest emere vilius

vilius
emar
fran
vendi
ditio
21. &
tra ch
pià res
emas.
2. E
ta sim
curis,
unde n
ex Less
3.
dere se
stratu
quod
Quod
lari op
& sum
& rigo
vender
fimo.
4.
solo no
utilitas
l. c. n. 27
5. I
current
emptore
les aute
emerger
ventura
laris; ut
sires sin

vilius, quàm res valeat, si ei non sit commoda, vel emat in gratiam venditoris, ac similes sint circumstantiæ, quæ rem faciant viliores. Nec obstat, quòd venditor necessitate ductus vendat vilius: quia venditio manet voluntaria, inquit Caj. v Bon. *l. c. num. 21. & 23.* Potest nihilominus graviter peccari contra charitatem, si, quando pauperculi extremâ inopiâ res suas vendere coguntur, nimis viliter ab eis emas. Laym. *l. c. num. 10.*

2. Emptor potest emere minoris, ex eo, quòd multa simul emat: quia tunc venditorem liberat multis curis, & expeditum facit ad alia nova comparanda, unde meritò pretium decrescit. Bon. *l. c. p. 4. n. 12.* ex Less. Reg.

3. Quoad venditorem, is communiter debet vendere secundum pretium taxatum à lege, vel magistratu: quod si nullum est, id censebitur justum, quod morali hominum æstimatione imponitur. Quod non consistit in indivisibili, ut anxie scrupulari oporteat, sed dividitur in infimum, medium, & summum, sive ut alii vocant, pium, moderatum, & rigorosum; ità ut intrà latitudinem hujus pretii vendere, & emere liceat, nunc summo, nunc infimo.

4. Si quid emptori valde utile sit, non licet hoc solo nomine rem vendere ultra pretium justum; quia utilitas emptoris tota est ipsius, non venditoris. Bon. *l. c. n. 27.* ex Less. *l. 2. c. 27. d. 4.* Fill. *t. 37. n. 77.*

5. Licet autem vendere carius, quàm valet, pretio corrente, si alii boni tituli adsint, & simul de hoc emptorem moneas: quia tunc illi non fit injuria. Tales autem sunt, v. g. lucrum cessans, aut damnum emergens, aut incommodum, vel molestia tibi obventura ex rei venditione, aut affectus in eam singularis; ut si acceperis à majoribus, à Principe. Item si res sint novæ, raræ, & singulares; ut v. g. peregrini

ni flores, aves, feræ, monumenta antiqua, picturæ, numismata. Laym. l. 3. t. 4. c. 17. §. 1. n. 10. l. c. n. 15. ex Less. Bon. Reg. &c.

6. Qui res minutim, & in parva quantitate vendunt, possunt aliquantò carius vendere, quàm qui in magna quantitate: quia debent majores labores, expensas, &c. impendere ad ea conservanda: & sic quidam excusant caupones, & stabularios, qui avenam fœnum, paleas, &c. carius vendunt, quàm alii; dummodo pretium iis non sit taxatum. Salon. Trull. d. 15. n. 11.

7. Non potest carius vendere præcisè ob dilatam solutionem, aut villius emere, ob præcisè anticipatam solutionem: quia in venditione, quæ sit credito, vel in anticipata solutione, est virtuale mutuum, ideòque usura, si quid suprâ sortem exigatur. Quod intellige, nisi interveniat alius titulus ex suprâ enumeratis de usura; vel nisi aliunde crescat pretium v. g. ex frequentia emptorum, &c. Bon. l. c. ex Less. Regim. Fill. &c. vide superiore dub.

8. Licitum est vendere rem cum pacto de retrovendendo, id est, ut emptor teneatur tibi statuto tempore, vel cum volueris, eam revendere, modò vera, & non ficta emptio fiat, nec palliata usura intercedat. Mol. d. 375. Less. dub. 14. &c. Qui addunt, juxta æstimationem illius operis ac pacti, pretium esse imminuendum (quod jam non videtur licitum, ut videre est ex Prop. 40. inter 63. Innoc. XI.) vide C. Lugo. d. 26. n. 189.

9. Monopolia, id est, cum unus, vel plures id efficiunt, ut ipsi soli aliquid vendant; vel cum mercatores conspirant, non minoris vendere, non sunt contra justitiam, modò non conspirent extra justum pretium vendere. Ità contra Rebell. Navar. &c. docent Mol. Less. &c. Qui tamen concedunt esse contra charitatem. v. C. Lugo, d. 26. §. 13. Porro Principum, vel Magistratus est, cum uni, vel paucis tale privilegium conceditur, ut soli aliquid vendant,

Dub. VIII. De Empt. & Vendit.

255

iis etiam pretium taxare, & sic praevidere, nè subditi graventur. vide Less. cap. 21. d. 20. C. Lugo, l. c. & Trull. c. 20. d. 18. ubi rectè notat ex Navar. &c. etsi alia monopolia ex justa causa auctoritate Principis, vel Reip. concessa, taxato pretio sint licita, v. g. bibliopolis, ut nemo alius talem librum vendat, vel ut tantum sit unus, aut duo tabernarii in aliquo loco; nihilominus quando unus vel pauci propria auctoritate ea constituunt, v. g. emendo merces cerri generis, ut frumentum, vinum, oleum: &c. ut ipsi deinde arbitrato suo vendant carius, peccare semper etiam contra iustitiam cum obligatione restituendi.

10. Venditor debet emptorem prae monere de notabili vitio rei, quod ei obesse potest: v. g. si equus sit furiosus, domus ruinosa, oves morbidæ, pannus adustus; &c. alioqui tenetur de fraude & damno secuto: saltem si defectus fuerit in substantia, vel quantitate, v. g. si deficiat in pondere, vel men-ura, aut vendiderit rem unam pro alia. Et sic peccat mortaliter, cum obligatione restituendi 1. qui frumentum venditurus ponit prius locum humido, ut intumescat. 2. qui vino Rhenano miscet Francicum. 3. qui carnes bubulas vendit pro vervecinis, &c. Less. Bonac. Dian. p. 1. t. 8. R. 51. Trull. d. 11. Quando autem venditor possit justè tacere vitia qualitatis rei, quæ venditur, sine obligatione restituendi pretium, vel rescindendi contractum, vid. C. Lugo. d. 26. f. 8. n. 128. & Trull. c. 20. d. 11. ubi notat: venditionem factam ab ignorante vitium rei, esse validam, rescindendam tamen, vel reducendam ad æqualitatem, nisi venditor contra hoc exceperit.

11. Si scias occultè debitorem tuum non esse solvendo, injustum videtur, iis, qui id nesciunt, debitum illud vendere pretio ordinario: tum quia est dolus; tum quia vitium intrinsicum credi non revelatur. Bon. l. c. p. 10. ex Less. c. 21. d. 10. Fill. &c.

12. Etsi

12. Et si venditor sciat pretium mercis mox minuendum, licet tamen vendere pretio corrente, & non dicere emptori (secluso tamen dolo, fraudibus, & mendaciis, quibus emptorem allicere ad emendum ei non licet) quia pretium currens simpliciter adhuc est iustum. Bon. *q. 2. p. 5. n. 12.* ex Azor, Fill. Less. &c.

13. Si cui datum est aliquid vendendum pretio v. g. infimo, vel moderato, & is vendat riguroso, probabile est, ut habet Angel. *V. Emptio*, non teneri restituere, sed posse retinere excessum, cum suâ industriâ acquisiverit. Aliud tamen est de famulis mercatorum, quibus indeterminato pretio traditur meliori modo vendendum, quo possunt, in utilitatem domini. vid. Less. *d. 18. C. Lugo, d. 26. f. 9.*

14. Quando sartoribus ementibus pannum pro iis, quibus vestes conficiunt, minoris venditur, quam aliis, eò quòd sint Parochiani mercatorum, vel sæpe ab iis emant, possunt partem pretii remissam sibi retinere, dummodo aliàs fideliter agant: quia nulli fit injuria: & cum mercatorum plurimum intersit, ut tales ad ipsorum potius, quam aliorum officinas veniant, consentur in ipsorum gratiam remittere, iisque donare eam partem. Fill. Dian. *p. 1. t. 8. R. 26.* Negat tamen Salas, eò quòd mercatores falsò dicant, se remittere, ut alliciant.

15. Cum res duobus in solidum est vendita, is dominium acquirit, cui tradita est, dummodo is pretium solverit. Si neutri tradita sit, debetur ei, qui prius tempore emit, & alter habet actionem in venditorem. Si quid tamen vendatur, aut detur Ecclesiæ, vel aliis piis locis, acquiritur dominium ante traditionem. v. Less. *l. c. &c. C. Lugo, d. 26. f. 9.*

16. Si res pereat ante traditionem, & sit certa ac determinata, v. g. hæc domus, hoc dolium vini, perit emptorii; nisi aliter expressè conventum sit, aut venditoris culpâ pereat. Si tamen res sit indeterminata

nata

nata, (ut si quis emerit 10. modios tritici ex granario, oves ex grege) vel si emat rem determinatam quidem, sed ad mensuram, (ut acervum totum tritici, uno floreno in singulas mensuras) tunc ante rei traditionem, aut mensurationem, periculum spectat ad venditorem. v. Lessl. *d. 12. l. c.* C. Lugo, *d. 26. f. 14. num. 216.* Laym. *l. 3. t. 4. c. 17. §. 2.* Bon. *q. 2. p. 8.*

17. Si res vendita pereat, aut deterior fiat post traditionem, perit emptori, licet pretium nondum persolverit: quia res domino perit. Laym. Bon. *ll. cc.*

Quæres: An? & quomodo liceat emere chirographa, seu credita alterius?

Resp. Si credita in posterum exigenda (sive jus, quod habet alter, ut ipsi in futurum aliquid solvatur) sint certa, ea minoris emere, solutione anticipata, est usura, secluso tamen lucro cessante, & damno emergente. Bon. *d. 3. q. 3. p. 10.* ex Mol. Lessl. Tol. Fill. quia accipitur aliquid supra sortem ex mutuo; nam mutuat implicite minorem pecuniam pro exigenda majore. Dixi certa, quia si credita sint incerta, periculosa, & litigiosa, ac cum difficultate exigenda, licite is, qui non est causa istius difficultatis, minoris emit; prout difficultas, vel certitudo solutionis minor est, vel major: quia cum tali periculo, & difficultate minus valent. Bon. *l. c.* Trull. *l. 7. c. 20. d. 8.* Unde resolves:

1. Usuram committunt 1. Ministri Regum & Principum, &c. qui ut anticipatam faciant solutionem, aliquid recipiunt à creditoribus. 2. Qui aliquid accipiunt à debitoribus concessa delatione ad solvendum: quia accipiunt aliquid ultra sortem pro mutuo virtuali. Bon. *l. c.* Navar. Mol. Salas, &c.

2. Minoris emi possunt regulariter credita & stipendia, sive salaria debita militibus, aut famulis Nobilium: quia habent adjuncta incommoda; pericula, & molestias in exigendo. Quam ob causam i-

R

dem

dem licet, etiam si credita illa tempore presenti, vel etiam præterito fuerint solvenda. Bon. *l. c.* ex Reg. Mol. &c.

3. Qui ipse est causa difficilis solutionis, peccat contra iustitiam emendo minoris, & tenetur ad restitutionem: tum quia ipse est causa damni, cum ipsius culpâ creditum valeat minus: tum quia alioqui præmium delicto suo reportaret. Mol. *d.* 313. Fill. Bonac. *l. c.* Hinc Quæstores Principum, ad quos solutio pertinet, quando ipsi sunt causa difficilis, & malignæ solutionis, non possunt chirographa, vel credita emere minoris, ut docent Auth. *cit.* Additque Salas, & Mol. *l. c.* non esse liberum Quæstoribus, &c. quibus incumbit solvere magnatum debita, uni potius solvere, quam alteri, (nisi quis fortè jus præ aliis habeat, ut *vid. supra de ordine restit.*) sed teneri omnibus solvere pro rata. Bon. *l. c.* *vid.* Trull. *l. 1. d.* 10.

ARTICULUS II.

Quid sit Negotiatio? & quibus illicita?

REsp. Ea est, cum quis rem sibi comparat eo animo, ut integram, & non mutatam, carius vendendo, vel permutando lucretur. Quod quia obnoxium est periculo multorum peccatorum, & valde distractivum, ac indecens statui Clericali, sic lucris inhiare, severè prohibitum est Clericis constitutis in sacris, & religiosis omnibus: ita ut mortaliter peccent, si multam negotiationi dent operam, ut ait Less. quem *vid. l. c. d.* 1. & Lay. *l. 3. t.* 4. *c.* 17. Bon. *de contr. d.* 3. *q.* 1. *p.* 5. Card. Lugo, *d.* 26. *f.* 3. *n.* 19. Unde resolves:

1. Si Clericus semel iterumque tantum negotietur, in materia non gravi, v. g. libros, cruces, &c. emat, ut occultè iterum vendat carius, non est mortale. Less. Mald. Fill. Dian. C. Lugo, *l. c.*

2. Non

2. Non est negotiatio Ecclesiasticis, vel Religiosis prohibita, si emant pecora, quæ pascuis suis saginata vendant: quia vendunt fructus suorum prædiorum, vel agrorum. Mol. Less. C. Lugo, *f. 3. num. 29.* Ut nec, si greges alant, ut fœtus, lac, lanam vendant. Card. Lugo, *l. c.* Ubi tamen negat, licere iis conducere agros, ut fructus vendant, eò quòd (licet non sit negotiatio propriè dicta) specialiter illis sit prohibitum in Concil. Carthag. v. *l. c.*

3. Non peccat Clericus 1. Si emat agrum cum fructibus jam maturis, illòsque vendat: quia vendit fructus agri sui. Card. de Lugo, *l. c.* ex Mol. Fill. &c. 2. Si id, quod ad proprios usus emerat, postea, vel quia non indiget, vel mutato consilio, carius vendat. *Ibid.*

An verò, & quomodo Clericis liceat negotiari per alios non famulos, præsertim in necessitate, vid. C. Lugo, *d. 26. f. 4. n. 36.* Trull. *l. c. d. 15.* Bar. *de Jur. un. l. 1. c. 40. n. 1.*

DUBIUM IX.

Quid sit Contractus Censùs? & an licitus?

Resp. Is est, cum certâ summâ pecuniæ, v. g. 100. florenis, emo à te jus percipiendi quotannis ex bonis, aut certa aliqua re tua utili, siue fructifera, certam aliquam pensionem seu censum, v. g. florenos 5. annuos, vel 6. prout consuetudine, vel lege taxatum erit. Ità ut hic non sit mutuum & usura, si aliàs pravam intentionem non habeas; sed vera emptio, & venditio, quâ emitur, non præcisè ipsa pensio, sed jus eam percipiendi; quod longè minùs valet, ideòque minoris emitur, licet post multos annos pretium longè superet. Molin. Less. Lay. *l. 3. t. 4. c. 18.* & ceteri communiter. Rectius tamen Card. Lugo, *d. 27. f. 2. n. 20.* probat ad excusandum censum ab usura, dicendum esse, non emi pensiones, neque jus ad il-

las, neque fructus, sed potius partem usûs fructus talis prædii, super quo census constituitur; ita ut dominium totum directum prædii maneat apud venditorem; dominium verò utile, seu jus usûs fructûs, ex parte vendatur. Unde resolvuntur sequentes Casus: qui etiam ex natura emptionis & venditionis solvi possunt:

1. Hic contractus est injustus, si non servetur pretium justum à lege, vel consuetudine probatum; quomodo pro Germania constituit Carolus V. ut jus ad 4. tantum pro 100. ematur.

2. Non solum licitus est census realis, id est: constitutus super re aliqua, ut supra dictum, ex cujus utilitate pensio extrahatur, ita ut ad quemcumque res transeat cum illa obligatione & onere: sed etiam, (saltè ex natura rei, & seclusa prohibitione legis positivæ) personalis, & constitutus immediatè super persona, quæ suâ operâ & industriâ utilis sit, & fructum aliquem pariat, vel bona in spe vel re habeat, unde pensio duci possit; alioqui enim jus, quod venderet, non esset pretio æstimabile, & sic contractus fictitius. Ità probabiliter Covar. Less. Sal. *dub. 3. num. 2.* & contra Nav. Mol. C. Lugo, *d. 37. f. 2. num. 25.* ubi censum merè personalem illicitum esse, docet esse probabilius, & prolixè probat.

3. Iniqui sunt venditores, seu censuarii, qui emptoribus, sive censualistis obligant rem non potentem reddere fructus: saltè tot, quot pensio exigit; aut reddentem quidem, sed jam aliis censibus venditos. Bon. *d. 3. q. 4 p. 1. n. 9. & 13.*

4. Sicut cum in emptione res perit, perit damno emptoris; sic etià in censu reali, si res, super quam impositus est census, pereat, vel fructus ejus absque culpa venditoris: tunc enim perit census, ita ut emptor, sive censualista, non possit amplius percipere fructus, sive censum: quia, qui emit, suo periculo emit. Bon.

7. *o. Fill. t. 35. p. 2. n. 255.* Unde ad hoc incommodum cavendum inventus est sequens modus:

5. Licitum est, ut probat Tol. *l. 5. c. 46. & Less. c. 22. d. 11.* contractui censûs adjungere aliud pactum affecurationis, ut si res, super qua fundatus est census, pereat, id fiat damno venditoris, ideoque nihilominus obligatus sit, vel super aliis bonis suis eum statuere, vel restituta forte eodem pretio redimere. Debet tamen hoc pactum venditori compensari, augendo pretium censûs, vel quod eodem recidit, minorem pensionem designando. Bon. *l. c. n. 30.*

6. Ex natura rei licitus est non tantum census irredimibilis, sed etiam redimibilis, cum ex una parte, tum utriusque, ut patet ex terminorum explicatione: quia irredimibilis census dicitur, cum venditor non potest illum pro suo arbitrio redimere; redimibilis autem, cum potest, reddendo emptori eandem summam, quam accepit; atque rursus sibi emendo, quod antè vendiderat. Utrimque redimibilis dicitur, cum ita conventum est, ut tam emptor, quam venditor possit emptionem factam resolvere, & summam, quam dedit, reperere. Less. *d. 10. Dian. p. 2. t. 5. m. R. 76.* Vide dicta de pacto retrovend. in empt. *suprà.*

7. Nihilominus, quia contractus censûs redimibilis ex parte emptoris est res periculosa, suaderi non facile debet, nam in *Constitut. Martini V. & Calixti III. PP.* uti & *Caroli V. Imper.* usurarius contractus judicatur. Verum id intelligi debet secundum præsumptionem fori externi; præterquam quod illæ Constitutiones multis locis eatenus non sint receptæ, quatenus prohibent ea, quæ juri naturali non adversantur, ut notat Laym. *l. 3. t. 4. c. 18.*

8. Censûs vitalitius, quia est virtualis sponsio, & nititur eventu fortuito, licitus est. Fill. *Dian. p. 7. t. 9. R. 70.*

DUBIUM X.

Quid sit Cambium?

Resp. Cambium, quod permutationem significat, hic accipitur pro sola permutatione pecuniæ. Et est contractus quo Campsor aliquis Campfario volenti cambit pecunias, cum lucro aliquo præter sortem. Quodsi sinè intentione usuraria fiat, ob titulos justos tali lucro æstimabiles, patet non esse malum. Unde cum quatuor sint cambiorum genera, nimirum 1. Cambium minutum, seu manuale. 2. Cambium per literas. 3. Cambium reale. 4. Cambium siccum seu fictum, circa ea resolvuntur:

1. Licitum est Cambium minutum, in quo dantur pecuniæ majores pro minoribus, vel contrà: quia hic sunt justii tituli aliquid lucrandi, nimirum labor Campsoris in numeranda pecunia: itèm diligentia in pecunia omnis generis conquirenda, ut Campfariis quibuscvis sit paratus; itèm puritas materiæ & commoditas, sicut cum aurum, vel alia moneta commodatur pro minuta & incommoda. Laym. l. 3. t. 4. c. 19. n. 4.

2. Licitum est itèm Cambium per literas, cum scilicet Campsor hic v. g. Monasterii, prior accipit pecunias, quas postea literis datis alibi, v. g. Francofurti, refundit per suos factores: quia hic etiam sunt justii tituli, scilicet, virtualis trajectio pecuniæ, & ejus asscuratio; tantundem enim facit, acsi Campfario pecuniam ejus Francofurtum transferat sinè periculo. Minus tamen Campsor exigere debet, quàm si realiter transulisset. Laym. l. c. Bonac. d. 3. q. 5. p. 1. Nav. Less. &c.

3. Itèm licitum est Cambium reale, cum Campsor hic Monasterii prior dat pecunias, ut per suos alibi eas recipiat à Campfario, qui alibi habet pecunias, sed eget nunc eis hic. Titulus hujus Cambii est itèm

trans-

translationis & assecurationis; tantundem enim facit Campfor, ac si pecunias Campfarii absentes sisteret hic præsentes, vel ut alii ajunt, ac si præsenti pecunia emeret absentem, quæ utique minus valet. Layman, *l. c. num. 6. & 7. Bon. l. c.*

4. Illicitum est Cambium fictum seu fictum, quod nihil aliud est, quàm titulus lucrandi; ut v. g. Titius indigens pecuniâ, petit à Campfore sibi dari 100. Campfor autem non aliter dat nisi Francofurti, v. g. vel alio loco distante solvendo, petitque ab eo pretium, quod solet dari pro locis similibus. Titius ergo accipit, & tamen verè non cogitat reddere in istis locis, imò forsan nec habet istic correspondentem, idque constat Campfori: contractus hic est Cambium fictum, ac revera mutuum, ideóque palliata usura. Excusabitur tamen Campfor, si lucrum illud exigit titulo lucri cessantis. Plura vide apud Tol. *l. 5. cap. 52. Bon. d. 3. q. 5. p. 1.*

5. Quod attinet ad Cambium Francofurtense, in quo mercatores dantes Cambium ad proximas nundinas, quò magis ex distant, eò plus exigunt, si ideo præcisè plus exigatur, quia solutio diutius differtur, usura est; si autem ratione alterius tituli justus, v. g. lucri cessantis, cùm pecunia mercatorum sit instrumentum lucrandi, quo si diutius carent, carent lucro, & quò longius est tempus, eò plures cambium petunt, ideóque crescit valor pecuniæ, tunc lucrum est justum. Laym. *l. c. n. 9. Mol. Less. &c.*

6. Qui cambiando, vel aliter (pecuniam adulterinam accepit, sive ex ignorantia, aut inadvertentia, non potest illam expendere: quia res vitiosa non potest tradi alteri, vitio non detecto. v. *suprà de vendit.* Neque ex eo, quòd ipse deceptus est, potest decipere alios, cùm actio, quâ deceptus fuit, nullum ei ad hoc jus tribuat. Bon. *d. 3. q. 5. p. 1. ex A zor, Sanch. &c.*

DUBIUM XI.

Quid Locatio, & Conductio?

Resp. Est contractus, quo quis personam, vel rem aliquam mobilem, vel immobilem alteri ad tempus utendam, vel fruendam concedit, certo pretio, aut mercede, seu pensione constituta Utenda conceduntur v. g. elocata domus, equus, servus, &c Fruenda conceduntur, elocata vacca, capra, fundus, pomarium, &c. Unde consideratâ hujus contractus naturâ, & juris dispositione, resolvuntur sequentes Casus:

1. Si res locata ante traditionem pereat, contractus dissolvitur, & conductor liberatur.

2. Si absque culpa conductoris, usus, vel fructus rei cesserit, v. g. quia domus ruinam minatur, infestatur spectris, vel ob periculum pestis (nisi tamen quoad hoc consuetudo sit contraria) aut belli, tutam habitationem non præstat, liberatur conductor à solvenda pensione pro tempore, quo non potest inhabitare, vel alia re conducta uti vel frui, ut v. apud Layman. l. 3. tr. 4. c. 22. Less. l. 2. c. 24. dub. 1. &c.

3. Servo, aut laboratori conducto non debetur stipendium temporis notabilis, quo æger decubuit, nec ægro, nisi expensæ modicæ: nisi tamen aliter sit conventum, aut consuetudo ferat. v. Sa V. *Conductio*.

4. Propter modicum damnum, vel infortunium, nihil remittitur colono de pensione: secus si magna sit clades. Quod si tamen antecedentium vel sequentium annorum fertilitate damnum compensetur, non remittitur. Lay. n. 7. Less. l. 2. c. 24. d. 4.

5. Si pluribus annis ob cæli clementiam (secus si ob industriam colentis) uberiores fructus ex fundo elocato proveniant, potest colono pensio augeri. Laym. n. 8.

6. Ex

6. Expensas in rem conductam, quæ duraturæ sunt, v. g. conservare facta testâ, tributa & onera publica præstare, ad locatorem seu dominium spectat; nisi aliter convenum sit, aut consuetudo ferat. Laym, l. c. num. 4.

7. Si conductor in rem conductam necessarias, si-
ve utiles expensas fecerit, potest eas de pensione de-
trahere, vel repetere à locatore; & dum non solvun-
tur, retinere rem conductam. Laym, l. c. Mol, d. 496.

8. Et si incendium plerumque accidat culpâ inha-
bitantium, & sic in dubio contra illos præsumptio
sit; quia tamen sæpe id fit culpâ famulorum, quam
pater familias præstare non cogitur, hinc conductor
absolvendus est, nisi locator ostendat culpam. vid.
Laym. *suprà* n. 6. & Dian. p. 9. t. 7. R. 31. ubi ex Hun-
& Berl. docet, si constet accidisse culpâ certi & de-
terminati alicujus de familia, isque circa officium
suum deliquerit, ut v. g. stabularii, qui lumen malè
custodierit in stabulo, teneri patremfamilias (nisi
famulus iste pro fidei ac diligenti fuerit habitus) de
damno: secus si culpâ alterius; vel si non constet, u-
trum casu, an culpâ cujusquam acciderit.

9. Si conductor domus v. g. ante tempus velit e-
migrare, id quidem licet, potestque alteri locare;
ceteroqui autem de pensione nihil ei remittitur.

10. Locator non potest ante tempus præfinitum
conductorem invitum privare re conductâ, nisi in
his casibus 1. Si pensionem non solvat: expectare ta-
men debet biennium, si ultra biennium res sit con-
ducta. 2. Si casus improvisus accidat, ob quem do-
mus v. g. ipsi domino necessaria sit. 3. Si rem locaram
reficere necesse sit, nec possit fieri altero inhabitante.
4. Si conductor in re conductâ malè versetur, v. g.
destruat, vel abutatur, ut alendo ibi meretrices. Lay-
num. 9.

11. Successor universalis, si-
ve hæres non potest
ante

ante completum tempus conductorem expellere: partialis autem successor, ut emptor, donatarius, &c. non tenetur stare contractu locationis, uti neque conductor; nisi tamen aliter pactus sit, v. g. nè res locata durante tempore locationis alienetur, vide Less. l. 2. c. 24. & Laym. l. 3. t. 4. cap. 22.

DUBIUM XII.

De Contractu Emphyteusis, Feudi, & Libelli.

Resp. 1. Emphyteusis est contractus similis locationi, in quo res immobilis, quæ culturâ possit effici melior, conceditur alteri, vel in perpetuum, vel non brevius saltè, quàm ad decennium; ità ut dominium ejus directum, & possessio civilis maneat apud dominum, qui rem dat in Emphyteusin; dominium autem utile transferatur in Emphyteutam, cum hoc onere, ut quotannis certum Canonem, ut vocant, seu pensionem domino solvat; quam si totam solvere negligat 26. annis continuis in Emphyteusi Ecclesiastica, (cùm scilicet res est Ecclesiæ, vel pii loci) vel in seculari 35. annis, incidit ipso jure in pœnam commissi: ut dominus eum expellere possit, etsi de solutione interpellatus non fuerit: licèt enim Bart. & alii quidam apud Dian. p. 8. t. 7. R. 36. dicant, si per 40. annos non solverit, eum præscribere immunitatem in futurum, id tamen Wenssenb. & alii 5. negant v. l. c. Porro quid juris sit in hoc contractu, pendet ex consuetudine locorum, quæ varia est, & ex ipsa conventionem contrahentium, quæ scripto instrumeto concipi debet, ut valeat. vid. Laym. l. 3. t. 4. c. 23. Less. l. 2. c. 24. d. 8.

Resp. 2. Feudum est contractus similis Emphyteusi, quo res immobilis alicui conceditur, cum translatione domini utilitatis, proprietate retenta, sub onere non quidem aliquid solvendi, sed exhibendi fidelitatem, & obsequium personale directo domino.

Quod

Quod si item non faciat Vassallus (sic enim dicitur feudi acceptor) perdit feudum. Interdum etiam in feudo aliquid persolvi debet, in recognitionem domini directi; sed tunc ex ea parte deficit à puro feudo, & declinat ad Emphyteusin. Porro quid juris sit circa feuda: pendet item à locorum consuetudine, quæ juris communis sunt. *v. l. c.*

Resp. 3. Contractus libellaticus, sive datio ad libellum, dicitur, cum Emphyteuta, vel feudatarius rem illam, quam in feudum, vel Emphyteusin accipit, simili contractu tradit tertio, (ad quod tamen, si in decennium fiat, requiritur domini consensus) ita ut sit quasi subfeudum, & subemphyteusis. Less.

DUBIUM XIII.

Quid sit Sponsio, & Ludus?

Resp. Sponsio est contractus, in quo duo de veritate, aut eventu alicujus rei certantes, sibi invicem aliquid spondent, ut id ejus sit, qui veritatem assecutus fuerit, v. g. certo tecum 10. imperialibus, hanc vel istam civitatem obsessam, captam, &c. Ut licite fiat, requiritur 1. ut fiat super re dubia. 2. ut sit æqualitas in re, quæ spondetur, cum æquali incertitudine. 3. dubius eventus in utroque. 4. ut uterque eodem sensu accipiat id, de quo certatur. Mol. Less. C. Lugo, *d. 36. f. 6.*

Ludus verò est contractus, quo ludentes inter se paciscuntur, ut victori cedat, quod uterque deposuit. Hi contractus jure naturæ liciti sunt, modò debitæ conditiones adsint, & aliunde non interveniat scandalum, aut justa prohibitio, aut iniquitas se misceat, nec peccati sit occasio. Quia sicut quisvis suæ rei dominus potest alteri eam donare absolute, sic etiam sub aliqua conditione, sive ea fortuita sit, sive ex industria pendeat. Less. *l. 6. dub. 1. Bon. d. 2. q. 3. p. 1.* Unde resolves:

1. Qui

1. Qui rei dominus non est, aut alienare eam non potest, non potest etiam de re ludere, aut deponere. Et sic deberet restituere, qui lucratus esset à religioso, & filiofamilias, non potente alienare. Laym. *l. 3. t. 4. c. 21. num. 5.*

2. Si tamen filiusfamilias (& idem de religioso ait Navar. apud Less. *l. c. d. 1.*) alatur in distante loco à parentibus, poterit ex alimentis moderatè aliquid infumere in honestum lusum, v. g. 5. ex 100. quia talis communiter præsumitur voluntas parentum, ut habet Sotus, Less. *l. c.* Layman. &c. Ac præterea potest etiam filius deponere, quidquid lucratus fuerit, cum ad hoc etiam parens censeatur tacitam facultatem dare. Laym. *l. c.* Bon. *de rest. d. 1. q. 3. p. 2. n. 10. & seq.*

3. Tenetur restituere, qui vicit faciendo contra condiciones ludi, & decipiendo; aut fraude, ac per iniuriam alterum pertraxit ad ludendum: ut v. g. si simularet se planè ignarum lusùs, & sic alterum multò imperitiorem provocaret, qui alioqui ludere nolùisset; aut si convitiis laceggeret, ad quæ vitanda alter consensisset in lusum, aliàs non consensurus. Mol. *d. 517* Laym. *loc. cit.* Bon. *d. 2. q. 3. p. 2. n. 1.*

4. Si in re, quæ spondetur, sit inæqualitas, & hæc alteri parti (v. g. cuius pecunia major est) sit nota, sique nihilominus spondere velit, valet contractus probabiliter: quia scienti & volenti non fit injuria, ut dicit Navar. Medin. Sanch. Dian. Contrarium tamen probabiliter docet C. Lugo. *d. 31. f. 6. num. 81.* ex Molin. Less. & Bon. Si autem ignota sit, non potest alter lucrari: quia non est æqualis conditio utriusque, & alter nulli se exponit periculo. v. Azor. *p. 3. l. 5. c. 25. q. 7.* Bonac. *d. 5. q. 3. p. 2. q. 36. num. 3.* Salas *de Ludo dub. 13. n. 3.* Escob. & C. Lugo, *loc. cit.*

5. Per se quidem, & jure naturæ licita est etiam sponso de futuro eventu, qui damnum proximi con-

jun-

conjunctum habet, v. g. Petrum intrâ annum moriturum; (etsi enim detur occasio optandi, vel machinandi mortem Petro, id est per accidens, potestque idem periculum esse in censu vitalitio) jure tamen humano sæpe prohibetur. C. Lugo, *l. c. num. 74.*

6. Etsi sponsio cum conditione illicita, v. g. plus altero potaturum, sit illicita, quia inducit ad peccatum: quod tamen ea lucratus es, non teneris restituere. Sanch. Lugo, Dian. *p. 7. t. 9. R. 69.*

7. Probabile est, quod docet Mol. &c. dum quis minis, vel convitiis ad lufum inductus est, & perdit, victorem non teneri restituere: quia talis absolute voluntariè lufit. Bon. *l. c. ex Mol. & Car. contra Azor, Less. Regin. Fill. &c. communiter.*

8. Communior sententia est, teneri restituere eum, qui lufit, vel certavit, certò præsciens se victurum esse. Contrarium tamen, nempe non teneri, dummodo dolus abfuerit, tenet Tol. Sa. *V. Contractus*: quia non tenetur quis ex justitia suam peritiam vel scientiam adversario declarare, sed is suæ temeritati imputet, quod ausus fuerit cum eò deponere, cujus scientiam non nôrat. vid. Bon. *l. c. num. 4.* Dian. *p. 7. t. 9. R. 62.*

9. Non tenetur restituere, qui utitur astutiis illis, quas regulæ lusûs, & consuetudo recepra patitur; cum uterque sciat, tales astutias esse solitas, & sic tacitè in illas liberè consentiat. Azor, Fill. Less. Bonac. *l. c. p. 2. num. 2. v. g. 1. si priores chartas habens, & securus de victoria, augeat sponfionem, vel simulet metum, ut adversarius augeat. 2. Si sciens se inferiores chartas habere, dissimulet, augeatque sponfionem, ut sic relinquatur sibi, quod erat appositum. Lugo, Sanch. Sal. Dian. p. 7. t. 9. R. 43. 3. Si inspiciat chartas alterius, ex sola ipsius negligentia, & absque fraude; secûs si ita se collocet, ut possit videre; vel si alium constituat, à quo admoneatur. 4. Si chartas à tergo*

tergo discat nôsse inter ludendum, quas antè non signârat, nec noverat. Trull. Sanch. Lugo, Dian. *p. 7. t. 9. R. 50. & 52.*

10. Qui verò utitur fraudibus non adhiberi solitis, vel colludenti ignotis, v. g. suffuratur chartas, vel utitur notatis, aut iis, quas antè novit, ignorante socio, vel arte quadam eas componit, &c. tenetur restituere non tantùm lucrum, sed etiam quantùm alteri valebat spes lucrandi; imò etiam colludenti. Reginald. Amic. Trull. Dian. *l. c. R. 48. vid. etiam p. 4. t. 5. R. 74. & Bon. de restit. d. 2. q. 3. p. 2.*

11. Si ludens habeat animum non solvendi, vel si perdat, repetendi, non potest lucrari, atque adeò nec retinere, quod est lucratus: quia fraudulenter decipit, nec aliter vellet cum eo ludere, si id sciret. Lessl. *l. c. d. 5. n. 31. Regin. n. 388. Bon. l. c.*

12. Peccant graviter, & communiter mortaliter, qui totos se lusibus tradunt, cùm sciant in gravia se indè peccata labi, aut impotentes reddi ad solvenda debita, vel alendos liberos, & uxorem, &c. Sanch. Trull. *c. 27. d. 1.*

13. Peccat idem ludens, si lusus lege positiva sit prohibitus, ut lusus alearum, & similes, qui magis in fortuna & casu, quàm industria fundantur. At Laicis ratione circumstantiarum sub veniali, Clericis sub mortali prohibentur. Lessl. *l. 2. cap. 16. num. 6.* Intellige: si Clericus crebrò, pèrque longum tempus luserit; non autem, si per breve tempus, & causâ recreationis, & absit scandalum: quia Canones id prohibentes non videntur recepti, nisi quatenus id fieret cum periculo scandalì; ut habet Lessl. *dub. 1. Lay. l. 3. t. 4. cap. 21. num. 1.* Notat autem Dian. *p. 7. t. 9. R. 2. & 3. ex Lugo, Dicast. Amico. Trull. &c. prædictis legibus per contrariam consuetudinem ità derogatum esse, ut non tantùm Laicus, sed etiam Clericus non peccet, si principaliter pro recreatione, & simul*

pro

pro luc
giosis
uti & E
Ibid. R.
netur ex
aut recr
recreatio

14. S
sententi
nem an
lant co
minii,
verò, q
solvere
gin. Fill
apud Bo
t. 9. R. 2
15. L
citanda
Rebel. S

R Esp.
cor
neis sive
striâ, lab
quod, u
dividunt
p. 1. Un
hic requ
1. Plu
ram suar
2. Cap
pereat c

pro lucro moderato ludat chartis, vel aleis. In Religiosis tamen (apud quos disciplina regularis viget) uti & Episcopis, à peccato gravi excusari vix posse, *Ibid. R. 4. Molin. Dicast. Lugo, &c. et si Sanch. conetur excusare, si urgeat necessitas, v. g. excitandi, aut recreandi infirmum; vel si parùm ludat ob solam recreationem.*

14. Si quis ludo tali vetito lucratus fuerit, juxta sententiam probabiliorē non tenetur ad restitutionem ante judicis sententiam: quia jura non annullant contractum, nec impediunt acquisitionem domini, sed tantum concedunt, ut possit repeti. An verò, qui tali lusu perdidit, teneatur postea adhuc solvere, alii negant, ut Less. *hic dub. 5. Molin. Reg. Fill. &c.* alii affirmant, ut Azor, Rebel. Val. &c. apud Bon. *l. c. p. 3. n. 2. v. Dian. p. 2. tr. 17. R. 8. & p. 7. & 9. R. 21.*

15. Ludere pro psalmo, vel oratione Dominica recitanda, non est peccatum, nec irreverentia. Navar. Rebel. Sanch. Dian. *p. 7. & 9. R. 1.*

DUBIUM XIV.

Quid sit Contractus Societatis?

Resp. Is est, cum aliqui inter se conveniunt, & contributis aliquibus rebus ad lucrandum idoneis sive fructiferis, ut pecuniâ, animalibus, industriâ, labore, &c. commune aliquod lucrum faciunt; quod, uti & damnum, pro ratione, & rata cujusque dividunt inter se, vid. Less. Layman. *c. 20. Bon. q. 6. p. 1.* Unde spectando id, quod ratio & justitia naturæ hic requirit, resolvuntur hi Casus:

1. Plus lucrari debet, qui confert pecuniam & operam suam, quàm qui vel pecuniam, vel operam solam.

2. Capitale, seu fors, quam quis contribuit, si pereat casu, vel culpâ sociorum levissimâ, contribuenti

enti perit. Ubi discrimen est inter hunc contractum, & mutuum: quia in mutuo fors data alienatur, & dominium ejus transfertur in mutuatarium, cujus proinde solius periculum ac damnum est, si casu pereat; in societate autem, qui sortem confert, eam non omnino alienat à se: & sicuti commodum ac lucrum ad eum spectat, sic etiam periculum & damnum. Bon. I. c.

3. Potest tamen etiam fieri in hoc contractu, ut quis justè servet sortem suam indemnem, & insuper certum lucrum percipiat, si nimirum ad contractum societatis adjungantur duo alii, assecurationis, & venditionis, cujus tale exemplum ponit Laym. Inis societatem cum mercatore, & contribuis ei 1000. florenos, v. g. spes est, quòd is quotannis lucraturus sit 300. cujus lucri dimidium v. g. jure societatis tibi debetur unà cum sorte; sed quia ad te quoque pertinere deberet ejusdem sortis periculum, ut ipse id periculum in se suscipiat, & tibi sortem assecuret, in hujus oneris compensationem, relinquis ei majorem partem lucri sperati, ut scilicet duæ partes lucri ad ipsum, & tertia ad te pertineat. Et rursus, quia spes lucri hujus incerta est, ideo adhuc partem hanc lucri sperati nempe 100. florenos in spe, vendis etiam eidem 50. vel 60. v. g. annuis certis, & sic tandem id lucrum facis, & sortem servas indemnem. v. Laym. & Bon. II. cc.

4. Societas etiam in pecoribus validè & licitè instituitur. Et interdum quidem ità, ut tam pecora ipsa, quæ alteri pascenda & nutrienda traduntur, quàm emolumenta & fructus, ipsæque detrimenta, & damna danti & accipienti communia sint; interdum verò ità, ut pecorum dominium, ideoque etiam periculum, siue casus fortuitus, spectet ad solum dantem; emolumenta autem fructuum, nempe fœtus, lanæ, lactis, ad utrumque. v. Less. hic. & Lay. l. 3. t. 4. c. 20.

DU.

DUBIUM XV.

Quid sit Affecuratio & Fidejussio?

Resp. 1. Contractus Affecurationis est, quo quis alienæ rei periculum in se suscipit, obligando se vel gratis, vel pro certo pretio, ad eam compensandam, si perierit. Quod si gratis fiat, est gratuita promissio, si pretio, est quasi emptio, quâ affecurans vendit suam obligationem, præstandi alteri rem ejus indemnem. Ad ejus justitiam requiritur, ut eventus rei sit incertus utrique, saltém quoad notitiam, quam de eo habent: quia alioqui non servaretur æqualitas. Less. Bon. d. 3. q. 9. p. 3. Less. l. 2. c. 28. d. 4. n. 24. Unde resolves:

1. Si affecurans certus sit rem esse in tuto, iniquè pretium petit, & tenetur restituere. *Ibid.* Bon. d. 3. q. 9. p. 3.

2. Si res nondum est in tuto, etsi privatâ scientiâ sciat non fore periculum, licere nihilominus pretium ordinarium affecurationis accipere, dicit Less. l. cit. n. 17. Quia obligatio, ob pericula ordinaria magis æstimatur: & causæ occultæ, quæ periculum minuunt, non imminuunt communem æstimationem. Verùm id Bon. d. 3. q. 9. p. 3. n. 3. & C. Lugo, d. 31. f. 7. rectius negant.

3. Si cupiens rem suam affecurari, certò sciat eam jam periisse, non potest pacisci de ejus affecuratione. v. Less. l. c. n. 25.

Resp. 2. Fidejussio est contractus, quo quis alienam obligationem suscipit implendam, si debitor principalis non solverit. Ità com. Doct. Unde resolves:

1. Pro fidejussione licet accipere pretium, etsi nulum periculum timeatur, quia ex se pretio est æstimabilis. Nav. Azor, p. 3. l. 11. c. 22. d. 5. Fill. m. 159.

2. Mulieres ex fidejussione (saltém si juramentum ablit, & instrumentum publicum) non tenentur, ut

ut nec Clerici, nisi quatenus solvere commodè possunt, ut non egeant, v. Laym. Bon. d. 3. q. 9. p. 2. Less. l. 2. c. 28.

3. Fidejussor non obligatur plùs, quàm principalis; & hujus obligatio, si sit invalida, erit etiàm invalida fidejussoris. C. Lugo, &c. commun.

4. Fidejussor regulariter non potest conveniri, nisi, facta excussione principalis debitoris, constet ipsum non esse solvendo. Azor, loc. c. Fill. n. 153.

5. Debitor tenetur de omni damno suà culpâ accedente fidejussori &c. Azor, d. 1. Bon.

6. Ex fidejussione Religiosi propria auctoritate facta monasterium non obligatur, nisi quatenus in ejus utilitatem versum est. vid. Less. c. 28. & Laym. c. 19. n. 7.

7. Qui fidejussit pro reo, cui periculum capitis impendebat, si hic aufugit, non est ejus locò plectendus: quia non præsумitur sic se obligare; imò nec potest: cum non sit dominus vitæ. Sylv. Bon. Less. d. 7. n. 41.

8. Si debitor suà culpâ non solvit, tenetur fidejussori, qui pro ipso solvit, non tantum ipsum debitum, sed etiam damna, & expensas omnes compensare. Si verò sinè sua culpa, v. g. ob impotentiam non solvit, ad solum debitum videtur teneri. Azor, Sylv. Sà, Bon. Trull. c. 26. d. 2.

DUBIUM XVI.

Quid sit Pignus & Hypotheca?

Resp. Pignus est contractus, quo debitor dat creditori rem aliquam mobilem, vel immobilem, ut sit pro debito obligata, ex eaque solutio peti possit. Aliquando tamen pignus accipitur pro ipsa re, quæ datur. Differt autem ab hypotheca, quòd pignus propriè sit rei mobilis, illa immobilis. Molin. Fill. Bon. q. 10. p. 1. Unde resolves:

1. Pi-

6. Pignore non licet ut contra voluntatem domini: quia est res aliena, ad securitatem tantum, & non ad usum tradita, Bon. l. c. ex Molin. Reg. &c. Si tamen uratur v. g. equo vel agro, debet valorem usûs (uti & fructus omnes, si sit res ex se fructifera) computare in sortem, deductis expensis: quia alioqui committet usuram, cum res domino suo fructificet, Nav. Bon. Trull. c. 26. d. 2.

2. Non possunt oppignorari, quæ non possunt vendi, v. g. Ecclesiæ, Molin. d. 530. Less. l. 2. c. 28. d. 3. Bon. l. c.

3. Immobilia, uti & mobilia pretiosa, cultui divino dicata, v. g. calices, casulæ, &c. non possunt oppignorari, nisi in necessitate (quia tunc etiam vendi possunt) ut Ecclesiæ, & indigentibus subveniatur. v. Nav. c. 17. Less. Bon. l. c.

4. Creditor, qui pignus ab aliquo accepit, potest illud alteri oppignorare, sed non pro maiore quantitate. Neque potest vendere debitori non solvienti nisi post biennium, & eo prius monito. Quidam tamen dicunt, posse vendere post trinam monitionem, v. Laym. l. 3. t. 4. c. 30. Bon. l. c. n. 9.

5. Eandem rem non licet oppignorare, seu in hypothecam dare pluribus, nisi sit sufficiens ad solvendum omnibus, vel posteriores de priorē hypotheca admoneantur. Azor, Fill. Bon. d. 3. q. 10. p. 1. Trull. c. 26. d. 4.

Quæres: Quid sit contractus Antichrifeos, germanice ein Pfandschafft?

Resp. Is est, cum in contractu pignoris conveniatur, ut creditor pignore, verbi gratiâ: agro, &c. ac fructus inde tamdiu lucraretur, donec debitum ipsi restitueretur. Unde circa hunc ex supra dictis resolves:

1. Contractus hic videtur juxta Cajet. Sot. &c. (contra quosdam Juristas) esse usurarius, quia cre-

ditor ultra sortem aliquid lucratur, causâ solius mutui, quæ est usura. vid. Lay. *l. 3. tr. 4. c. 16. n. 17.*

2. Possunt tamen intervenire tituli iusti lucrandi fructus ex pignore, sive diminutione fortis; ut si v. g. fructus ex hypotheca percepti non superent quantitatem pensionis, quæ jure censûs super eadem constituti exigi potest, cum pacto redditionis, ut suprâ dictum est de Censibus: aut si alioquin lucrum cesset, aut damnum emergat, dum debitum differtur. Unde non faciliè damnandi illi, qui à Principibus in locum debitorum, agros, pascua, officia, &c. in antichrisin habent, v. Laym. *l. c.* & Binsfeld. *de usuris.* Mol, Less, &c.

CAPUT IV.

De Tutela, & Testamentis.

DUBIUM I.

Quid sit Tutela, & Curatela?

REsp. Sunt quasi contractus, quibus Tutor & Curator ad procuranda bona & commoda Minorum uniuscunque sexûs, qui vel parente carent, vel sub ejus potestate constituti non sunt, obligatur ex iustitia, perinde ac si ex contractu ea obligatio suscepta fuisset; supplente nimirum lege, vel magistratu vim contractûs. Differunt Tutor & Curator, quòd Tutor solum datur impuberibus, etiam invitis, & principaliter datur personis, ut curet earum educationem & institutionem; secundariò verò datur etiam bonis illius, respectu omnium negotiorum. Curator verò datur minoribus, post annos expletos pubertatis, usque ad annum 25. completum: nec communi jure datur invitis, nisi in certis casibus; & datur principaliter rebus Minorum, secundariò personis. Unde pro directione in foro conscientiæ, ex jure tum naturali, positivo communi resolves ex Laym. & Tan. *2. 3. d. 1. q. 7. d. 10. Bon. d. 3. q. 19.*

1. Tu-

1. Tutores five sint testamentarii, hoc est: relicti ex testamento, aut codicillo patris; five sint dativi, hoc est, à iudice, aut Magistratu: five sint legitimi, hoc est: præscripti à lege, (qualis præ cæteris est mater, si velit, & promittat se non transituram ad alias nuptias, quin priùs tutelam abdicet, & rationem reddat; dein avia, & consanguinei proximiores idonei) tenentur, uti & Curatores jurare, se fideliter officium suum facturos, ac fidejussorem dare, rem Minoris salvam & integram restituendam, & universim tacitè omnia eorum bona sunt hypothecata Minori; ità ut ad quemcunque pervenerint, possit illa minor sibi vindicare, ut sibi satisfiat, si quid illorum culpà est passus. Tann. *l. c.* Laym. *l. 3. tr. 4. c. 9.* Bon. *loc. cit.*

2. Bona Minorum tenetur Tutor, vel Curator administrare eà curà, quam diligens paterfamilias propriis suis rebus adhiberet, tam impediendo & præcavendo damna, quàm procurando commoda, & lucra Minoris: alioqui damnum & defectus congrui lucri ipsi imputabitur, & tenebitur etiam in conscientia ad restitutionem. v. *suprà l. 2. t. 3. c. 2. d. 3. R. 3.*

3. Bona immobilia Minorum, aut alia pretiosa, quæ possunt servari, non possunt alienari, saltèm sine iudicis decreto.

4. Tutori, aut Curatori, & personis ei subjectis, nihil licet emere, five per se, five per alium, ex ullis bonis Minoris, quamdiu illi tales sunt, nisi cùm auctoritate Iudicis, aut cum ejus decreto bona pupillorum publicè, per juratum venditorem omnibus venalia exponantur.

5. Sinè decreto Iudicis non potest Minor remittere, vel renunciare hæreditati, legatis, fidei commissis, aliisque juribus sibi acquisitis. Si tamen religionem ingressus sit, potest bona alienare, quia moritur quasi.

6. Pupillus dum infans est, hoc est: minor septennio, vel infantia proximus (ita ut, si masculus est, non expleverit annum decimum cum dimidio; si femina, nonum cum dimidio) nihil per se efficere potest, quo ullo modo vel alteri obligetur, vel alium sibi obliget: at pubertati proximus, obligare quidem sibi potest alium, sed non se alteri, saltē civiliter, *Sanch. de Matr. l. 6. d. 38. Less. l. 12. c. 17. n. 61. Lay. c. 9. n. 7.*

7. Eadem est ratio Minoris, si Curatorem habeat: quem si semel susceperit, tenetur illi subesse jure communi usque ad annum 25. expletum; & si litem habeat, tenetur ad eam sumere Curatorem, exceptis tamen causis spiritualibus. Quod si Curatore careat, valent acta per illos, ita tamen, ut, si læsi sint, restituantur in integrum. vid. *Auth. cit. & Bon. d. 3. q. 5. p. ult.*

8. Et si Minores sine Curatorum autoritate donare non possint, nisi quæ ejus conditionis adolescentes donare solent, (in iis enim præsumitur tacitus consensus Curatoris) qui tamen dona ab iis accipit, non tenetur restituere, nisi repetantur legitime: quia probabile est valere naturaliter, tamen si non civiliter. *Mol. Lugo, Trull. Dian. p. 8. t. 6. R. 4. & 7.*

9. Tenentur Curatores, & Tutores singulis annis administrationis rationem reddere: ubi, si quis desect, aut noxius reperiatur, movendus est, imposita satisfactio, aliisque subrogandus.

10. Si Tutor, vel Curator, post rationes officii redditas, fidelis deprehensus fuerit, debetur ei præmium: quod quibusdam locis est vicesima pars reddituum honorum omnium Minoris, in aliis autem decima pars.

11. Porro qui non possint esse tutores & curatores, & qui à tutela excusentur, nè iis imponi possint, v. g. habentes quinque filios superstites, pauperes, &c.

v. apud

v. apud
tor n
religio
casu an
Episco
ro tute
& Reli
non ad
12. S
ri, om
100. Sa
præ tr.

R
Es
ti
cum d
disting
differt
hoc sit
rede p
cillus
ad inf
in mil
adden
institui
3. d. 4.
Res
seu cl
sive al
defect
osis, p
in test
redem
puberi

v. apud Tann. l. c. & Sa. V. Minor, ubi sic habet: *Tutor non potest esse junior 25. annis, nisi forte mater; nec religiosus, nec femina, nisi mater, aut avia, (& uxor casu ante dicto) nec Clericus in sacris, si non velit, nec Episcopus, nisi miserabilium personarum. Horum vero tutelam suscipere tenentur & Episcopi, & Clerici, & Religiosi; quod ego, inquit, de Religiosis universim non admitto.* v. Laym. l. c.

12. Si Tutor & Curator, cum tenerentur negotiari, omiserunt, possunt pupilli ab eis accipere s. pro 100. Sa, V. Curator, v. etiam Navar. c. 25. Plura v. supra tr. 3. c. 2. dub. 3.

DUBIUM II.

Quid sit & quotuplex sit Testamentum?

Resp. 1. Testamentum est voluntatis iusta sententia, de eo, quod quis post mortem suam fieri vult, cum directa hæredis institutione. Quod additur, ut distinguatur à reliquis ultimis voluntatibus; nam differt à legato, seu fideicommissio partiali, quod hoc sit donatio quædam à defuncto relicta, & ab hærede præstanda; à codicillo verò differt: quia codicillus est quasi testamentum imperfectum, & non fit ad instituendum hæredem, nisi ex privilegio, v. g. in militia; sed ad aliquid in testamento explicandum, addendum, mutandum, detrahendum, vel ad legata instituenda. Vide Laym. l. 3. t. 5. c. 1. & seq. Tann. t. 3. d. 4. q. 8. Less l. 2. c. 19. Bon. d. 3. q. 17. p. 1.

Resp. 2. Testamentum est duplex. 1. In scriptis, seu clausum: quod testamentum testator sive sua, sive alterius manu scriptum, testibus idoneis, non defectuosis, non cæcis, non surdis, mutis, nec furiosis, prodigis, infantibus, religiosis, cognatis, qui in testatoris potestate sunt, (quibus adde ipsum hæredem, & qui in ejus sunt potestate) sed masculis, puberibus, liberis, ad id rogatis, & vocatis, coram

offert, profitendo id esse suum testamentum: tum, si possit, manu sua subscribit, alioqui octavus pro eo testis: dein omnes & singuli septem testes eodem tempore subscribunt, si possint, per se ipsos, proprioque, vel alieno, aut communi omnes sigillo consignant. Laym. *loc. cit.* Bon. *d. 3. q. 17. p. 1.* 2. Nuncupativum, quod minorem solennitatem requirit, scilicet tantum, ut septem testes idonei supradicti convocati audiant, & intelligant testatoris voluntatem coram eis, scripto, vel voce articulata prolata. Et si verò talis nuncupatio coram testibus, à Notario in scriptum communiter redigi soleat, id fit, non ad actus substantiam servandam, sed ad meliorem probationem, & securitatem, si testes decedant, vel inidonei reddantur. Si autem testamentum careat solennitate debita, dubiteturque: utrum testator voluerit conficere clausum, an apertum, valet ut nuncupativum: hæc enim præsumitur testatoris voluntas, nè actus omnino corruat. Sanch. *lib. 4. cons. Lugo, t. 2. de just. d. 24. Bard. d. 6. q. 10. §. 1.*

Porrò præter has solennitates jure communi requisitas, aliæ sunt partialium locorum, quas in singulis locis norunt periti Notarii; proinde, nè impingatur, utiliter adhibentur.

Quæres: an testamentum sit validum, cui defunt solennitates à jure civili requisitæ?

Resp. 1. Si Testamentum factum sit ad causas pias, etiam in foro externo eas non requiri, sed sufficere eas, quæ sunt juris gentium, scilicet duo testes: in foro autem conscientie, supposita potestate disponentis, sufficere scripturam, nuncupationem, vel aliud signum testatoris absque ullo teste. Quòd si tamen manus testatoris non extet, requiruntur duo testes in foro externo, inter quos etiam fœmina esse potest. Covar. & alii 12. Dian. *p. 7. t. 6. R. 16.* Item Confessarius, vel Parochus esse potest, licet legata sint pro sua Ecclesia; idque

idque ad hoc tantum, ut voluntas testatoris probari possit, & iudex pro ea sententiam ferat. vid. Less. & C. Lug. t. 2. d. 22. §. 9. ubi etiam probat, in tali testamento ad pias causas, non esse necessariam hæredis institutionem. Ac licet morte interveniente non fuerit absolutum, valet tamen quoad legata pia in eo jam expressa. Mald. Lay. Dian. p. 5. tr. 3. R. 126. An autem tale testamentum ad causas pias principaliter factum, si solennitates desint, valeat quoad legata profana, controvertitur. Negant Bon. & Lugo: affirmat Covar. Sa, Less. Fill. Sanch. Barbof. Trull. c. 18. d. 4. Dian. p. 7. t. 6. R. 4. Denique testamentum ad pias causas non solenne, revocat aliud solenne, etsi hujus mentionem non faciat. Molin. & c. Dian. p. 7. t. 6. R. 25. 26. idque, etiamsi prius etiam fuerit ad causas pias, Molin. & alii 6. licet hoc posterius quidam negent. v. l. c. R. 26. 27.

Resp. 2. Si testamentum factum est ad causas non pias, hominibus rusticis, quinque testes sufficiunt, si plures haberi nequeant: nec subscriptione opus erit, si literati non sint. Lay. l. c. c. 2. n. 16. Bon. l. c. p. 5. n. 4.

Resp. 3. Tempore pestis, non requiruntur septem testes simul congregati ad testamenti subscriptionem; sed sufficit, si singuli separatim adhibeantur. Adde, æquitatem postulare, ut, quando testis, vel Notarius haberi non possunt, ultimæ voluntates validæ pronuntientur, si de voluntate defuncti liquidò constet. Hinc in Camera Imperiali valet testamentum, peste valde grassante, conditum coram duobus, vel tribus testibus, inter quos Confessarius esse potest. Atque hæc vera sunt secundum jus commune Cæsareum, seclis specialibus locorum statutis. Nam Venetiis v.g. & Viennæ, duo testes ad testamentum sufficiunt. v. Lay. l. c. c. 2. Imò absolute loquendo, tempore pestis sufficere solennitates juris gentium

um, atque adeò tres, vel duos testes, docet *Dian. p. 7. t. 6. R. 34.* ex *Sa, Laym. &c.* atque inter eos esse posse foeminam, & Notarium ipsum, tametsi non sit immatriculatus) modò non sit consanguineus, vel affinis defuncti. *Resp. 36.* ex *Menoch. &c.* nec opus esse, ut sint rogati, vel audiant vocem testantis (etsi hoc quidam requirant) modò eum videant. *R. 37. & 38.* neque invalidari, licet ægrotus convalescat. *R. 39.* ex aliis 8 Denique si Parochus scribat coram unico teste, habere vim testamenti saltèm nuncupativam, dicit *Mol. & Marchant,* cum *Dian. l. c. R. 34. & 41. v. etiam p. 5. t. 3. R. 123.*

Resp. 4. Etsi probabilis, & secunda sententia sit *Cov. Bon. d. 3. q. 1. p. 4.* & aliorum, testamentum factum ad causas non pias, sinè solennitatibus jure requisitis, invalidum esse in foro conscientie, præterquam quoad legata pia, *Molin. Lugo, Vasquez, Sanch. Dian. p. 7. t. 6. R. 3,* contra *Barbof.* ità ut hæres per illud institutus, & legatarius teneantur ad restitutionem hæredibus ab intestato; contrarium tamen verius est, idèoque licitè retinetur, quod tali testamento possidetur. Ratio est: quia illæ solennitates tantùm requiruntur ad cavendam deceptionem, & ad fidem in foro externo faciendam. *v. Less. l. 2. c. 19. d. 3. C. Lugo, d. 22. f. 9.* Unde secundùm hanc posteriorem sententiam resolves sequentia:

1. Hæres ab intestato, si sciat voluntatem defuncti, tenetur restituere hæreditatem, & solvere legata iis, quibus testamento minùs solenni, aut ex voluntate ejus debentur. *Mol. Less. contra Bon. l. c.*

2. Si dubius sit de voluntate testatoris, debet cum illis componere pro ratione dubii: quia, cum nec ipse, nec alii cœperit adhuc possidere bona fide, in dubio par est eorum conditio. *v. Bon. l. c.*

3. Si hæres ab intestato retineat hæreditatem, & legata, possunt illi, quibus aliquid per tale testamen-
tum

rum erat relictum, uti occulta compensatione: quia revera res illæ erant ipsorum. v. Bon. l. c.

4. Si hæres ab intestato fateatur, mentem testatoris fuisse, ut hæreditatem nomine fideicommissi alteri traderet, vel legatum aliquod solveret; aut si oblato juramento jurare noluerit, cogendus est, etiam in foro externo, tradere, & solvere legatum.

5. Ob eandem causam idem dicendum est, si fateatur, voluntatem testatoris fuisse, ut hæreditatis, non ut fideicommissum, sed immediatè perveniret ad alium: quia non est recurrendum ad fidem testium, vel ad juris subtilitatem, quando is, cujus interest, ipse confitetur testatoris voluntatem. Vide Less. & Card. de Lugo, l. c.

Resp. 5. Etsi probabile sit Clericorum & Noviriorum testamenta facta ad causas non pias, sinè solennitatibus juris, non valere. Molin. & alii 3. cum tamen contrarium etiam sit probabile, ex Suarez &c. potest hæres ex tali testamento hæreditatem adire pro foro conscientie. Dian. p. 9. t. 9. R. 16.

Resp. 6. Milites hujus temporis gaudent iisdem privilegiis testandi, quibus olim, dummodo in castris (vel in propinquo ex causa legitima) versentur: Dian. p. 7. t. 6. R. 42. & seq. ex aliis 15. contra Bald. &c. atque adeò sufficiunt iis duo testes (licet probabiliter nec hi requirantur R. 45.) etiam non rogati. R. 46. & alii 4. contra Mol. Lugo, &c. etiam aliàs inidonei, modò non sint impuberes, nec cæci, vel servi. R. 47. Lugo, Vasq. &c. Neque opus est eorum subscriptione, vel signorum appositione, vel ut sint in conspectu testatoris. *Ibid.* Imò miles jure militari (quo præsumitur esse testatus in dubio) potest testari solo nuntio. R. 49. Potest etiam plura simul testamenta valida facere; vel pro parte testatus, pro parte intestatus decedere. R. 53. & 55. Valétque ejus testamentum etiam post remissionem honestam, sed non ultra annum

num. Molin. Lugo, &c. R. 61. Denique possunt milites supradicto modo testari, tametsi sint surdi, & muti (saltē si in castris auditum & vocem amiserunt.) Dian. R. 48. 49. & 59. ex aliis.

DUBIUM III.

De Renunciatione hereditatum.

Resp. 1. Renuntiatio futuræ hæreditatis, nisi juramento firmeretur, nullius roboris est. Ratio est: quia ita jure cautum est, propter bonum publicum.

Excipe 1. Nisi quis in ipso testandi actu renunciaret juri successionis; vel post testamentum conditum, in quo præteritus est, præteritionem sui approbet. 2. Nisi hæres necessarius, post debitam sibi portionem integram à patre acceptam, reliquæ hæreditati renuntiet; qui tamen, si bona patris postea augeantur, legitimam eorum portionem potest exigere, ita Lay. c. 7.

Resp. 2. Renuntiatio hæreditatis cum odiosa sit, & contra jus commune, strictæ interpretationis esse debet. Unde resolves casus seq.

1. Non obstat renuntiatio hæreditatis, etiam jurata à filio facta, quò minus ab eodem patre mutata iterum voluntate, possit institui hæres. Molin. Sanch. l. 7. c. 7.

2. Si filius renunciavit in favorem fratris, eo mortuo ante patrem, is, qui renunciavit in prima hæreditate, succedere potest; imò etiam institui debet: quia causa renunciationis cessavit. Mol. d. 579. n. 19.

3. Filius post juratam renunciationem, nihilominus succedere potest in iis bonis, quæ pater ad secundas nuptias transiens, liberis ex priore matrimonio susceptis relinquere cogitur. Ratio est: quia in his filius non succedit jure sanguinis, cui renunciavit, sed propter Civiles constitutiones, & favores. Mol. n. 41.

4. Et si filia accipiens dotem à patre dicat se eam con-

conter
Etum
te, po
portio
quando
Mol. S.

s. Si
gitima
fraude
sunt in
liberta
ceteri fili
servare
nerit,
petere
injusta
Lugo,

Res
vivent
est pact
Sempr
quia te
ob inf
nis fit
Exc

agitur
ret. 2.
tis, seu
culum
Ordini
acquir
commu
ris. San
Etum ci
mhi ha
anim p

contentam, & renuntiare paternæ hæreditati; pactum tamen illud est invalidum, eoque non obstante, potest postea petere complementum legitimæ portionis suæ. *Ex L. Pactum dotale, Cod. de collat. l. si quando. Cod. de pact. &c. Quamvis pactum. de pact. 6. Mol. Sanch. l. 6. conf. Lugo, Resp. mor. l. 6. d. 24.*

5. Si parentes dent filiæ dotem infra portionem legitimæ debitæ, inducântque eam coactione, vel fraude, seu dolo, ad renuntiandum legitimæ, non sunt in conscientia ruti, sed tenentur illi restituere libertatem. *Sanch. l. 4. de Matr. d. 9. Lugo. l. c. Ac licet filia, si renuntiationem juramento firmaverit, eam servare teneatur; si tamen dolus vel metus intervernerit, licebit relaxationem juramenti injustè extorri petere: eaque obtentâ non tenebitur pacto, quod ex injusta coactione processit. v. Sanch. l. 3. Mor. c. 12. Lugo, to. 2. de just. d. 22. f. 6. & resp. Mor. l. 6. d. 24.*

Resp. 3. Omne pactum, vel donatio de alterius viventis hæreditate, ipso jure irrita est: v. g. irritum est pactum, quo Titius hæreditatem, quam sperat à Sempronio, promittit, aut obligat Cajo. Ratio est: quia tales pactiones odiosæ sunt, & plenæ periculis, ob insidias, quæ parantur ejus vitæ, super cujus bonis fit pactio. *Laym. c. 7. n. 3.*

Excipe 1. Nisi consentiat is, de cujus hæreditate agitur, & in eo consensu usque ad mortem perseveret. 2. Nisi renuntiatio fiat in favorem communitatis, seu collegii: hic enim cessat præsumptio, vel periculum insidiarum. 3. Nisi quis ob Constitutiones Ordinis, de omnibus bonis, & juribus acquisitis, & acquirendis, disponere debeat, idque in favorem communitatis piæ, vel etiam certæ personæ pauperis. *Sanch. c. 2. n. 54. Laym. l. c. n. 3.* 4. Nisi fiat pactum circa hæreditatem personæ incertæ: v. g. si quæ mihi hæreditas obvenerit, dum vixero, tua esto: cessat enim periculum. *Mol. Sanch. l. 7. c. 2.*

Quæ-

Quæres: Quousque se extendat constitutio Trid. S. 25. c. 16. de Regularibus, irritans donationes, & renuntiationes, etiam juratas, quæ fiunt ab ingredientibus religionem, nisi fiant cum licentia Episcopi, sive Vicarii, intra duos menses proximos ante professionem, & professio postea subsequatur?

Resp. Hanc constitutionem non habere locum in codicillis, testamentis, aut donationibus mortis causa: quia hujus constitutionis ratio est: nè per renuntiationem hereditatis, novitiis imponatur necessitas profitendi; hæc enim ratio cessat in his ultimis voluntatibus, quippe quæ usque ad professionem revocabiles sunt. Quare valet adhuc hodie testamentum à novitio conditum, neque rumpitur secuta professione, etsi monasterium in eo præteritum fuerit. Sanch. l. 7. c. 5. Qui autem licitè à Religione recedit, recuperat omnia bona, cuicunque antè donata intuitu ingressus in Religionem.

Resp. 2. Ea constitutione non prohiberi donationem modicam: quia cessat ratio. Sanch. n. 23.

Resp. 3. Eâ comprehendi renuntiationem Beneficii Ecclesiastici. Ratio est: quia hæc est amissio magni juris, ob quam libertas egrediendi è religione impeditur. Sanch. n. 37.

Resp. 4. Per eandem etiam irritantur renuntiationes, quæ fiunt ante ingressum religionis, intuitu, vel causâ impulsivâ ingrediendi: qualis intentio in dubio præsumitur, si non multò ante ingressum facta sint. Ratio est: tum quia Concilium absolute loquitur: tum quia aliàs non sufficienter consulisset libertati Novitiorum. Nav. Less. l. 2. c. 41. n. 40. contra Sanch. cujus tamen sententia est probabilis. Unde sic donatum tutò teneri potest, donec per sententiam Judicis rescindatur.

Resp. 5. Irritam etiam esse donationem, seu renuntiationem bonorum, sub conditione professionis

niseder
Sanch. n.
renunti
posse
quæ tal
hibent,
c. 7. n. 8.
Resp
esse ren
gressum
Ratio e
cipit. I
onibus
tur hab
vorem
conced
dum. M

Qui po
Resp
pl
tantum
Dian. p
Clericu
lati lice
Frates
Religio
menti si
est: qui
statoris
osi infir
de cont.
pubes e
si exple
p. 8. t. 5.

nis edendæ factam, ita ut eâ non securâ corruat. Nav. Sanch. n. 17. Mol. &c. Ratio est: quia donantes, seu renuntiantes, ægre contristant donatarios, ut eos de possessione semel capta dejiciant: & Monasteria, quæ tales donationes acceperunt, omnes modos adhibent, ut tales ad professionem inducantur. Laym. c. 7. n. 8.

Resp. 6. Non obstante hac constitutione, validas esse renuntiationes, aut donationes, ante vel post ingressum Soc. JESU factas, juxta ejus Constitutiones. Ratio est: quia Tridentinum Societatem diserrè excipit. Dixi (juxta Constitutiones) quia in iis donationibus, quæ contra Constitutiones sunt, non videtur habere locum: quia Tridentinum id voluit in favorem Societatis. Quod autem ob gratiam alterius conceditur, non est in ejus dispendium retorquendum. Molin. Sanch. Laym. l. c.

DUBIUM IV.

Qui possint, & debeant esse Executores Testamenti?

R Esp. 1. Si à testatore nominari possunt, unus, vel plures ex hæredibus, vel non hæredibus, nec tantum masculus, sed etiam fœmina. Sanch. Wad. Dian. p. 8. t. 5. R. 4. non tantum Laicus, sed etiam Clericus, & Religiosus? Hic tamen non sinè sui Prælati licentia: & quidem Generalis, si sit Soc. JESU Fratres de Observantia, nullo modo. Quod si tamen Religiosus, contra Canonum decreta, executor testamenti sit, acta ejus valent. Ità Laym. c. 11. Et ratio est: quia spectato jure naturali, sufficit voluntas testatoris executori: nec Canones executionem religiosi infirmant, sed prohibent tantum. vide Bonac. de cont. d. 3. q. 18. Dian. p. 8. t. 5. R. 9. 10. Et licet impubes executor esse non possit, potest tamen minor, si explevit annum 17. Sanch. Lugo, Wading. Dian. p. 8. t. 5. R. 6. Nullus autem cogi potest, ut sit execu-

tor

tor. Dian. *l. c. R. 27.* detrectans tamen hoc ipso perdit legatum (saltem quod in præmium muneris ei relictum fuit) ceditque hoc aliis executoribus. Mol. Lugo, Dian. *p. 8. t. 5. R. 27.* contra Wading.

Resp. 2. Si nullus à testatore nominatus est executor, executio pertinet ad hæredem, etiam quoad legata pia: quo tamen casu Episcopus jure communi ad se pertrahere potest. Lay. *l. c.*

Resp. 3. Executor non potest officio fungi per alium, nisi testator id ei permiserit, aut nisi committatur executio nudi facti jam declarati. Sanch. Lugo, Dian. *part. 8. t. 5. R. 26.*

Quæres 1. An Religiosus executor, legatum in pias causas, monasterio suo applicare possit?

Resp. Possè. Ratio est: quia, si quid obstaret, esset ex eo, quod executor etiam indigens, elemosynam sibi ex testamento applicare nequeat, nisi testator indigentiam ejus ignoraverit, aut ea postmodum supervenerit, cum, si eam cognovisset, certum quid ei legaturus fuisse videatur. Sed hæc ratio non ligat: quia causa Monasterii distincta est à causa, seu persona Professi: sicut causa Ecclesiæ à causa beneficiati. Unde etiam quivis jussus aliquid dare pauperibus, potest id tribuere cognatis, vel filiis suis: quia evidens est distinctio inter donantem, & accipientem. Sylv. Sanch. *l. 4. Conf. c. 1. d. 58.* vid. Dian. *p. 8. t. 5. R. 46.* Porro ad pias causas legata dicuntur, quæ intuitu pietatis relicta sunt, nimirum 1. Loco, vel personæ sacræ. 2. Hospitali. 3. Confraternitatibus. 4. Pupillis & Orphanis. 5. Quod causâ alimentorum iis, qui indigent. 6. Quod causâ studii saltè Theologici. 7. Ad constructionem monumenti. 8. Ad utilitatem publicam, v. g. pro munienda urbe in necessitate, vel viis reficiendis. Dian. *p. 7. t. 6. R. 29.* & 30. ex Bald. &c. multis.

Quæres 2. Quomodo relicta incerta executioni sint mandanda?

Resp.

Resp. 1. Si incertitudo sit ex parte legatarii, jure civili corrumpitur legatum; v. g. quia sunt duo ejusdem nominis, & amicitiae erga testatorem, jure civili corrumpitur legatum: in foro conscientiae tamen tenetur executor inter eos dividere aequaliter, si in id consentiant. Mol. & c. Dian. p. 3. t. 5. R. 58. Trull. d. 12. 2. Legata ad causas pias, ob incertitudinem loci vel Ecclesiae non sunt caduca; sed plerumque pauperiori Ecclesiae, vel Xenodochio danda erunt. 3. Si incertitudo sit ex parte rei legatae, videndum, an terminos à natura habeat, ut v. g. bos & equus; vel ab arte & industria, ut domus, vestis, &c. Si à natura habeat, danda est una ex mediocribus: si ab arte, electio ad heredem pertinet, qui rem in eo genere minimam dando satisfacit. Idemque dicendum est de legatis, in numero, pondere, & mensura consistentibus. v. Laym. l. c. n. 7. 8. & 9.

Resp. 2. Si acceperint summam pecuniae distribuendam pauperibus, non tenentur dare pauperioribus, possuntque etiam dare hospitalibus, Ecclesiis (quae ornamentis, vel fabricae indigent) Monasteriis, vel iis, qui secundum suum statum non possunt vivere, siue ii sint opifices, siue altioris conditionis, etiam Nobiles, Vasaque Mol. & alii 8 dummodo tamen non constet, vel ex signis colligatur, aliam fuisse intentionem testatoris, quae semper attendenda est. Dian. p. 2. t. 15. R. 8. Si verò designaverint semel certos pauperes, non posse eos variare docet Wading. sed affirmat Lugo, vid. Dian. p. 8. t. 5. R. 50. & p. 2. t. 16. R. 19. Possunt etiam sibi ipsis, vel suis cognatis, si verè pauperes sint, praesertim si testator id ignoraverit, eam applicare. Wading. Dicastil. Dian. p. 8. tr. 5. R. 46. & 47.

Quaeres 3. An legata ad certas pias causas possint ab executore, vel Episcopo commutari in alium pium usum.

T

Resp.

Resp. 1. Si voluntas testatoris impleri potest iustè & honestè, non licet eam computare in opus quantumcunque melius, nisi ex dispensatione Pontificis, & p[ro]p[ter] causa. Mol. Wad. Dian. p. 1. t. 17 R. 28. & p. 8. t. 5. R. 63. &c. communiter contra Vasq. & alios, qui docent, Episcopum posse commutare in æquale, vel melius. Interdum tamen ad Episcopum, heredes, & executores pertinet, secundum ep[iscop]um tam interpretari, non alienum esse à defuncti voluntate, si mutatio fiat, v. g. si testator pecuniam Ecclesiæ legger ad calices comparandos, & Ecclesia non eget calicibus, sed casulis. Mol. Lay. l. c. n. 10. vid. Vasq. opuscul. de test. c. 8. §. 5. d. 3. n. 107. Trull. c. 18. d. 12. Barbos. de off. & potest. Episcop.

Resp. 2. Si ad usum à testatore destinatum applicari nequeunt, non ideo sunt caduca, sed arbitrio Episcopi, & executoris ad aliam piam causam applicanda sunt: ita tamen, ut, quoad fieri potest, defuncti voluntas impleatur. Ratio est: quia is principaliter intendit ea in salutem animæ suæ, ad Dei honorem relinquere. Mol. d. 294 Bon. d. 3. q. 3. de cont. q. ult. Barbos. de Offic. Episcop. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus:

1. Si testator pauperi determinato aliquid legavit, hic autem ante solutionem moriatur, hæres illud tenetur alteri pauperi dare: quia præsumitur legatum pium factum in beneficium animæ testatoris, adeoque designatio pauperis demonstrativè, non taxativè facta fuisse; nisi tamen illud constet, vel ex circumstantiis colligatur de testatoris intentione, de qua si maneat dubium, manet data resolutio. Mol. Sanch. Bard. d. 6. c. 10 §. 7.

2. Si legata pia inveniantur inducta, & non constet de testatoris intentione, tenetur hæres eaolvere: quia præsumitur id foruissè ac casualiter, & non ex testatoris voluntate accidissè. Bard. d. 6. c. 10. §. 17.

3. Si

3. Si testator legaverit summam pecuniæ pro certo numero sacrorum; hæres autem eam summam Sacerdoti cuiuspiam bono tradiderit, ac postea ob mortem dicti Sacerdotis, aliâve ob causam dubitet prudenter, an sacrificia illa sint peracta, non tenetur curare ea iterum celebranda: quia satisfecit testatoris voluntati. Bard. d. 6. q. 10. §. 22.

Quæres 4. Intrâ quod tempus, quo ordine, & modo, hæredes & executores defuncti voluntatem exequi debeant, & quis cogere possit?

Resp. 1. Teneri statim post aditam hæreditatem, confectumque inventarium, etiam intrâ annum, nisi iusto impedimento excusentur. Imò in legatis piis intrâ sex menses. Mol. Vasq. Dian. p. 8. t. 5. R. 53. idque etiam, si hæreditas non sit adita, eò quòd hæres vel antè fuerit mortuus, veleam repudiârit. Covar. & alii tres. Dian. p. 7. t. 6. R. 25. Unde si differant notabiliter (præsertim solutionem piorum legatorum) aut negligent exequi, graviter peccant; tenenturque damnum, quod alii ipsorum culpâ acceperunt, compensare. Bon. d. 3. q. 18. p. 4. Navar. c. 25. Lugo, Dian. p. 8. t. 5. §. 52.

Resp. 2. Ab utroque Iudice, Ecclesiastico & sæculari compelli possunt, (si tamen laici sunt.) Quòd si post annum à monitione Iudicis vel Episcopi exequi negligent, omni commodo (exceptâ totâ legitimâ, si hæredes necessarii sunt) ex testamento ipsis proveniente privantur. v. Laym. l. c. tr. 5. c. 11. Card. de Lugo, d. 26. de just. Dian. p. 3. t. 3. R. 59. Valerium, Trull. d. 11. Imò si intrâ annum negligent exequi, jus executionis devolvitur ad Episcopum. Mol. & alii 2. Dian. p. 8. t. 5. R. 40. nec admittitur purgatio moræ. Sanch. Dian. loc. cit. R. 33. & 34. Sed tenetur Episcopus exequi removendo illos ab executione, & emolumentis spoliando, atque in defectu Episcopi, idem potest Metropolitanus. Mol. Merol. Dian. Ref. 57.

Resp. 3. Executor tenetur omnia exequi secundum mentem testatoris; ad hoc tamen executor particularis non potest vendere bona defuncti, nisi hic ita statuerit: universalis autem potest, Lugo, *d. 24. f. 26.* Dian. *p. 8. t. 5. R. 32.* Neque potest unquam invito hærede rem legatam dare legatario: quia non potest, nisi per Judicem spoliare hæredem sua possessione; licet teneatur monere Episcopum, ut hæredem cogat. Sanch. Dian. *p. 8. t. 5. R. 38.* Quod si bona sufficiant ad legata omnia solvenda, distribuenda sunt omnibus æqualiter pro rata (etiamsi sint pia, & licet uni res certa, & individuo sit legata) nec licet uni præ aliis gratificari: quia par omnium est ratio & jus. Sylv. Sanch. Bon. Dian. Trull. *l. 7. c. 18. d. 12.*

Resp. 4. Tenentur Executores reddere rationem executionis (idque probabiliter, etiamsi testator eos hoc onere liberasset) exceptis iis, quæ testator iussit erogari secretò, Dian. *p. 8. t. 5. R. 34.* & alii 35. Possuntque ad hoc cogi, ab Episcopo, vel Capitulo Sede vacante *R. 36. & 37. & 62.* nisi sint Regulares plenè exempti, quos cogi posse alii negant, affirmant alii, ut vide *l. c.* Denique non debetur iis salarium, cum sit officium voluntarium amicitiae: si tamen damnum ex eo patiantur, vel sint etiam administratores bonorum, debet assignari à Judice. Lugo, *d. 24. Sef. 26. n. 335.* vid. Dian. *R. 39.* Plura de executione piarum & ultimarum voluntatum vid. Trull. & Dian. *ll. cc. & Barb. lib. 3. de jure univ. c. 27.*

DUBIUM V.

De iis, qui testari, & hæredes institui possunt.

Resp. 1. Omnes homines liberam de suis bonis testandi facultatem habent, nisi naturali aut positivo jure prohibeantur. Naturali autem jure testari vetantur infantes, furiosi, amentes, nisi tamen lucida

da intervalla habeant, vel in una tantum materia delirent, & in aliis non, ut Nav. Sanch. l. 1. de Matr. d. 8. Quid autem sentiendum de eo, qui ex morbo aliquamdiu delirat. v. Card. Lugo, d. 24. s. 4. Positivo autem, surdus simul & mutus à natura, prodigus, servus, usurarius publicus, filius familias de bonis adventitiis, (si quidem ante Clericatum advenerint, ut v. C. de Lugo, de just. d. 24. n. 67.) impubes, captivus apud hostem, damnatus ad mortem, si bona ejus confiscentur. Card. de Lugo, l. c. n. 72. professus religionem.

Dico (*professus*) quia novitius, cum adhuc sui juris sit, absque superioris licentia valide testari potest, etiam non servata juris solennitate, ut habet Trull. c. 18. d. 5. ex Sa, & Bon. & si quidem intestatus decedat, proximi consanguinei in bonis succedunt. Similiter Religiosus Societatis, post emissà vota simplicia, etsi non licite, valide tamen potest testari: quia dominium bonorum suorum retinet, impeditum quasi voto paupertatis quoad dispositionem sine licentia superioris; non tamen ulla constitutione Canonica dispositio irritatur. Ità Mol. Sanch. Laym. Qui addit potestatem testandi, seu jure, seu consuetudine, etiam Religiosis Ordinum militarium concessam, frequentèrque à Pontifice concedi iis solere, qui extra claustrum Beneficium vel Episcopatum habent.

Resp. 2. Omnes homines etiam amentes, surdi, muti, servi, imò & communitas, hæredes institui possunt; nisi specialiter prohibeatur. Ità Bon. de cont. d. 4. q. ult. Quia ad hoc tantum requiritur plena potestas in disponente, & capacitas in hærede. Incapaces autem secundum jura sunt 1. Apostatæ & Hæretici, eorumque receptores, defensores fautores: licet probabile sit, eos ante sententiam judicis ad restitutionem non teneri, eò quòd hoc jus in eo rigore non sit receptum. Less. l. 2. c. 19. d. 5. Sanch. l. 2. c. 14. n. 31. 2. Civitas

hostium, & communiter Judæorum. 3. Damnatus ad metalla; persecutores, & percussores Cardinalium, & qui ob crimen activè intestabiles sunt. *Less. l. c.* Adde casus, in quibus aliqui excluduntur à bonis defuncti, ut i. Hæres, (uti & legatarius) qui testatorem occidit. *Leg. ult. §. ult. ff. de bonis damnatorum.* 2. Idem, si testatori prohibuit testari, aut testamentum revocare, aut si ad uxorem testatoris accedat. 3. Si, dum testator mente captus fuit, hæres illius curam non habuit, aut si captivum redimere neglexit v. *Molin. d. 178. & 212. C. de Lugo, d. 24. n. 75.* Unde resolves:

1. Hæredes institui possunt professi Ordinum, quibus permissum est bona immobilia in comuni possidere, eorūque nomine monasterium succedit. Tales autem sunt omnes ferè religiones, excepto Ordine Minorum de Observantia, & Capucinorum. Ratio est: quia illi sunt incapaces, secundum *Trid. Sess. 25. c. 3.* uti & Professi Societ. JESU, vide *Sanch. l. 6. c. 18. Bon. l. c. Laym. l. 3. t. 5. c. 15.* licet contrarium probabilius esse putet *Wading. tract. de contr. d. 4. dub. 5. §. 4. v. Dian. p. 9. t. 9. R. 16.*

2. Collegia Societatis JESU, & domus etiam professe hereditates accipere possunt, modò bona immobilia, quæ communi usui & habitationi non deserviunt, vendantur, & non deferantur intuitu professi, aut vota formata habentis.

Dixi (*hereditates*) quia sicut Minores & Capucini, legata & alia donata admittere possunt, ita etiam Societ. JESU, etsi intuitu alicujus professi tantum ea deferantur, v. *Laym. l. c.*

3. Testator potest quemvis extraneum instituere heredem nulla facta mentione consanguineorum collateralium, etiam fratris pauperis, dummodo absit scandalum, & gravis necessitas illorum: quia nullo jure prohibetur, & bona sunt ipsius, de quibus dis-

ponit

ponit liberè. Bon. & alii §. Dian. p. 1. t. 8 R. 83. & 85.
Item p. §. t. 3. R. 114.

Quæres 1. Quæ sit divisio hæredum?

Resp. Hæres alius est ex testamento, alius ab intestato. Hæres ex testamento, vel est universalis, sive ex assè; vel partialis, seu ex parte tantum, verbi gratiâ, ex triente, vel dodrante, vel quadrante. Uterque horum vel est hæres necessarius, qui necessario institui debet, ut sunt omnes in recta linea descendentes, & post hos ascendentes, nisi sit causa iusta exheredandi; vel non necessarius, quem testator potest instituire, & non tamen cogitur. Lay. c. §. n. 9.

Quæres 2. Quantum hæredibus necessarius debeatur?

Resp. Jure novo legitimam portionem descendendum, esse trientem hæreditatis, si non sint plures quam quatuor liberi; si plures, semissem. Similiter ascendendum portio, etsi unus tantum sit, est triens hæreditatis, sique absque ullo gravamine, modo, & conditione: alioqui pro non appositis habentur. Quod si autem alicui ascendendum, vel descendendum, portio legitima non relinquatur, competit ei actio ad petendum complementum, vel ad rescindendum testamentum, ut ipso jure nullum: maxime si causa idonea exheredationis non sit inserta & probata. Lay. c. 8. n. 10.

His adde 1. Rumpi testamentum ob posthumi præteritionem. 2. Peccare parentes, si absque iusta causa ex inordinato affectu erga liberos, successionis inæqualitatem inter eos instituunt. Iusta autem causa hujus inæqualitatis erunt, merita & obsequia majora; si pusilli magno sumptu in studiis an debeant, si qui plus egere videantur. Dian. p. 1. t. 8 R. 83. si quis in studiis sustentatus sit Doctor, possitque lucrari, & ali, secus; imò pater id, quod habet supra partes legitimas filius debitas, potest de rigore relinquere ex-

traneo. Trull. c. 18. d. 10. Bon. Dian. p. 1. t. 8 R. 83. 3. Liberos naturales, nisi legitimati sint, respectu patris non esse hæredes necessarios, respectu tamen matris esse; idque æquali jure cum legitimis. Quod si tamen pater liberis caret, naturales potest instituire hæredes, modò parentes superstites legitima portione non priventur. 4. Fratrem & sororem tunc tantum posse infirmare testamentum, si persona infamis instituta sit. Lay. l. c. n. 12. 13. v. Bon. d. 3. de cont. q. ult. p. 3. 5. Patrem non posse expensas factas pro filio in studiis literarum reperere, si quidem eas liberaliter fecit, vel donavit; secus si habuit animum repetendi, & computandi in legitimam. Quod si pater non repetiit, quando potuit, non tenetur filius eo mortuo in divisionem conferre in commune: quia præsumi potest liberaliter factas, vel condonatas, nisi aliunde constet contrarium. Azor, Villal. Trull. t. 1. lib. 4. c. 1. d. 3. vide suprâ, c. 3. d. 3. de donatione.

Quæres 3. Qui hæredes succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irritato?

Resp. 1. Ante omnes alios patri succedere legitimus liberos, & in demortuorum locum nepotes. 2. Deficientibus descendentibus, patrem & matrem defuncti, & in eorum locum: avos & avias. 3. His quoque deficientibus, fratres & sorores ex utraque parte conjuncti, idque æquis portionibus, exclusis iis, qui ex solo patre, & matre conjuncti sunt. 4. Si ex fratribus vel sororibus utrimque conjunctis unus mortuus liberos reliquerit, succedunt hi locò parentis sui cum patris, non in capita, sed in stirpes. Si tamen fratres & sorores utrimque conjuncti omnes mortui sunt, tunc eorum liberi, exclusis patris ex una tantum parte conjunctis, non in stirpes, sed capita, ad eoque æquis portionibus succedunt: quia duorum fratrum filii, non suorum parentum locò, sed jure propriæ conjunctionis succedunt. Cum ergo æqualiter

liter jun
tis ell
bus utr
dunt fr
cti: ho
sunt ju
in reliq
eorum
collater
successi
parte,
fectu,
scus fac
functi:
Laym.
His
to libe
priori
ejusdem
ritus al
Add
comm
ra rea
duplic
tatis no
ris & so
tinere
habent
7. c. 18.
detrahe
c. 6. n.
frui po
est har
spectu
ex mera
spectu

liter juncti ſint, æquales etiam in portione hæreditatis eſſe debent. 5. Deficientibus fratribus & ſororibus utrimque conjunctis, eorūque liberis, ſuccedunt fratres & ſorores, ex una tantum parte conjuncti: hoc tamen discrimine, ut, qui ex parte patris ſunt juncti, ſuccedant in bonā à patre proveniente, in reliquis æqualiter omnes. 6. Si fratres & ſorores, eorūque filii deficiant, ſuccedunt propinquioreſ collaterales uſque ad decimum gradum: & fit talis ſucceſſio in capita, nulla habita ratione, an ex altera parte, an ex utraque ſint conjuncti. 7. In horum deſectu, ſuccedit uxor, & denique in illius morte, fiſcus ſæcularis, in bonis omnibus laici ab inteſtato deſuncti: fiſcus autem Eccleſiaſticus, in bonis Clerici, Laym. c. 6. n. 1. 2. 3. & 4.

His adde 1. Quòd ſi uxor, ſuſceptis ex priori marito liberis, ad ſecundas nuptias tranſiit, quicquid à priori marito, donatione, aut teſtamento acquiſiuit, ejusdem matrimonii liberis cedere. Similiter ſi maritus alteram uxorem ducat.

Adde 2. Hæredem adeundo hæreditatem, non commoda tantum, & jura, ſed etiam debita & onera realia deſuncti in ſe transferre. Interim tamen duplici beneficio gaudere 1. Ut ſupra vires hæreditatis non obligetur. 2. Quòd deductis expenſis funeris & ſolutis debitis, quartam partem hæreditatis obtinere debeat hæres: vel hæredes, & ſi eam non habent, legatis, non tamen piis, ut notat Trull. lib. 7. c. 18. d. 12. ex Authent. ſimiliter C. ad legem Falc. detrahere poſſunt, beneficio legis Falc. Lay. l. 3. tr. 5. c. 6. n. 7. Sanch. l. 4. c. 15. Ut tamen hoc beneficio frui poſſit hæres, conficere tenetur inventarium, tametſi hanc obligationem teſtator poſſit remittere, reſpectu legatariorum, & fideiſcommiſſariorum, quibus ex mera liberalitate aliquid relinquit, non tamen reſpectu creditorum, quibus præjudicare non poteſt.

Universim enim ab onere inventarii, & à rationibus reddendis, eos, quibus potest relinquare bona, sine onere dandi partem aliis, potest liberare, iisque concedere, ut eorum dictis, vel juramento stetur. Mol. C. de Lugo, d. 24. sect. 8. n. 236.

TRACTATUS VI De Præcepto VIII. IX. X. & Præceptis Ecclesiæ.

CAPUT I. *De Præcepto VIII.*

Prohibetur hic omnis injusta læsio famæ & honoris proximi: ac præcipuè omnis falsitas, & mendacium, ac læsio verbalis, quæ fit, tum in judicio falso accusando, vel verum celando, de quo supra, tum etiam extrâ perniciosè mentiendo, secreta revelando, de quo v. Bon. de res. d. 2. q. 2. p. ult. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 5. ac denique detrahendo.

DUBIUM I.

Quid sit suspicio, judicium temerarium? & dubitatio, ac quale peccatum?

Suppono hæc tria differre inter se, quòd Judicium sit firma animi sententia, seu assensus indubitatus; Suspicio, assensus inchoatus, quo quis inclinatur in unam partem judicans probabiliter, latere aliquod fundamentum opinandi. Dubitatio autem non est assensus, (nisi causaliter) sed quasi suspensio animi in neutram partem inclinando. Quæritur ergo hic non de suspicione & judicio prudenti, quod sufficientibus indiciis nititur, sed de imprudenti, & temerario, quod illis destituitur. Majora autem indicia requiruntur ad judiciam, quàm ad suspensionem; & ad hanc, quàm ad dubitationem.

Resp.

Resp. 1. Judicium temerarium, cum plena advertentia, de gravi malo proximi, communiter est mortale, contra justitiam. Ità Fill. Less. c. 29. l. 2. Laym. l. 3. t. 3. c. 2. Ratio est: quia proximo fit gravis injuria, dum sine causa improbus habetur, cum habeat jus ad bonum nomen & famam: præterquam quòd ex his judiciis plerumque gravia mala sequantur. In confessione tamen non opus est explicare speciem mali judicati: eum omnia uni justitiæ commutativa in specie infima adversentur. Escob. E. 10. c. 4. n. 36.

Dixi *communiter*: quia si judicium habet magnam probabilitatem, etsi non omnino sufficientem certitudinem, erit veniale: quia moralis certitudo, & magna probabilitas non adeò distant, ut censeatur gravis injuria, judicare certum, quod est valde probabile v. g. si judices juvenem solum cum puella inventum in cubiculo, illicita tractasse. Ex quibus resolvitur: peccari tantum venialiter temerè judicando sequentibus casibus. v. Tann. 2. 2. d. 4. q. 3. d. 1.

1. Si non sit grave malum, quod proximo temerè impingis; & sic eum, qui judicat alium esse spurium, vel filium Judæi, à mortali excusant. Navar. Azor, & Less. contra alios apud Dian. p. 5. t. 5. R. 69.

2. Si sit grave quidem, sed non perfectè advertas.

3. Si advertas quidem te malè judicare, non tamen advertis signa esse insufficientia, nec de iis dubitas.

4. Si signa sint sufficientia ad opinionem saltè probabilè.

5. Mortale etiam non est (per se loquendo) si de indeterminato tantum judices: quia nulli fit gravis injuria. Escob. l. c. ex Fagund.

Resp. 2. Suspicio & Dubitatio temeraria, ex genere suo videntur esse peccata tantum venialia, maxime si procedant ex errore intellectus, quo indicia ut sufficientia apprehenduntur. Ità Laym, ex S. Tho. Nav.

Nav. Molin. Fill. *tr. 4. c. 1. q. 5. Less. l. 2. c. 39. d. 3. &c.* contra multos, qui putant esse mortale. Ratio est: quia communiter suspicio tantum est concitatio quædam ad affectum, manet enim in mente suspicantis aliquo modo bona existimatio proximi; ergo non fit illi gravis injuria, cum non totaliter deturbetur de possessione bonæ famæ; fit tamen aliqua, quia temerè dubitatur.

Dixi, *maximè si ex errore*: quia talis, cum non sit per se voluntaria, nec pertinax, meretur excusationem, si verò ex malevolentia in suspitione gravi persistas, erit mortale, ut docent Less. Fill. &c. ob injuriæ gravitatem. Atque idem est de dubitatione positiva, orta ex malevolentia absque causa: procedit enim ex contemptu alterius, proindeque gravis injuria reputatur.

Quæres: quomodo discerni possit suspicio à judicio firmo, quando formido de opposito expressè non est conjuncta?

Resp. Cajetanus censet eum judicare, qui rogatus, an habeat rem pro certo, respondet sibi certam, aut ferè certam videri: cum verò suspicari, qui respondet se non esse moraliter certum, sed faciliè posse falli. v. Bon. *de res. d. 2. q. 7. p. 1.*

DUBIUM II.

Quid sit, & quàm grave peccatum Detractio?

Resp. Detractio est alienæ famæ injusta violatio vel denigratio. Differt à contumelia, quæ est injusta honoris diminutio 1. *Objecto*: quia contumeliâ honor, detractio autem fama læditur, quæ est opinio, seu existimatio de alterius excellentia; honor autem est reificatio alienæ excellentiæ animo conceptæ. 2. Differt *modo*: quia contumelia instar rapinæ fit apertè contra præsentem: detractio ut plurimum

rimum instar furti, occultè, & contra absentem. Unde licet contumelia detractiōe gravior sit, est tamen detractio peccatum mortale ex genere suo; et licet ex parvitate materiæ, aut indeliberatione, fieri possit veniale. Ratio: quia est gravius furto, quod est mortale, cum lædat proximi famam, quæ est majus bonum, quam opes.

Detractio est directæ & formalis, quæ fit ex intentione famam lædendi: alia indirecta; & materialis tantum, quæ fit ex levitate, & loquacitate aliqua. Ex dictis resolves:

1. Regulariter non est mortale (etsi per accidens, ratione damni sequentis, tale esse possit) revelare naturales defectus animi, corporis, vel natalium: quia tales non sunt morales: nec infamia apud prudentes reputatur, quod quis, verbi gratiâ, sit stupidus, spurcius, luscus. Bon. t. 2. d. 2. q. 4. p. 2.

2. Plerumque etiam levis detractio habetur, si alium infames generalibus nominibus peccatorum mortalium, v. g. esse iracundum, superbum, &c (etsi aliquando gravis esse possit) quia audientes plerumque interpretantur de naturali propensione, & defectu involuntario: nec oritur grave damnum famæ S. Ant. p. 1. t. 8. c. 4. Sylv. Less. dub. 3. num. 18. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 9. n. 3.

3. Similiter non erit mortale communiter, referre peccata mortalia, quæ ob conditionem personæ, non notabiliter famam lædant: verbi gratiâ, si dicas: mihi litere habere concubinam, pugnasse in duello, cogitare vindictam, adolescentem esse prodigum, deductum esse amoribus, &c. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 3.

4. Fieri tamen potest, ut narrando defectus etiam naturales, spectata conditione & statu illius, graviter noceas, & sic graviter pecces: ut si gravem, & optimi nominis Prælatum, aut religiosum, mendaciis assuetum esse: virum gravem ac consularem, illegitimè

timè natum, Judæum, &c. Idem est, etsi de altero nihil in particulari, sed tantum in genere dicas, v. g. te scire aliquid de illo, quod si dicas, magno illum rubore sit affecturum. Card. Lugo, *d. 14. n. 40.*

5. Crimen aut defectum alicujus, modò verum, sæpe licet prodere ob justas causas: v. g. 1. Cùm expedit superiorem scire suorum defectus, ut emendentur, de quo v. suprâ, *de Corr. Frater.* & sic eos, qui crimen occultum filiorum parentibus, vel famulorum heris, in ordine ad correctionem, (cavendo tamen, nè ex revelatione majus damnum sequatur) significant, communiter excusari docet Trull. *l. 7. c. 10. d. 11.* ex Bonac. &c. uti & uxorem loquentem cum marito (vel contrâ) de criminibus occultis filiorum, vel famulorum. 2. Causâ consilii vel auxilii accipiendi; in quo tamen videndum, ut cum minimo damno tertii fiat. 3. Causâ cavendi alterius damni, ut si alicujus æstimatio falsò concepta de ejus doctrina, probitate, est aliis perniciofa. Unde cùm agitur de conferendo officio, de contrahendo matrimonio, de suscipienda religione, assumendo medico, præceptore, famulo, famula, &c. licet manifestare (imò aliquando oportet) occulta alterius impedimenta, inhabilitatem, crimina, unde notabile aliquod incommodum meritò timeretur: dummodo nulla alia ratio sit commodior impediendi, & damnum, quod proximo timeretur, sit majus, aut saltè æquale damno, quod ex manifestatione defectus aut criminis alterius, ei obvenerit. Lessi, *l. 2. c. 11. dub. 12.*

6. Hinc quoque, si quis injustè lædit famam tuam, nec potes eam tueri, nec recuperare aliâ viâ, quàm imminuendo quoque famam illius, id licet, dummodo falsa non dicas, in tantum, quantum ad tuam famam conservandam necesse est, nec magis lædas, quàm lædaris, collatâ tuâ, & alterius personâ. v. C. de Lugo, *n. 50.*

7. Si

7. Si quis solatii tantum causâ & non intentione detrahendi alicui amico narret, injuriam ab alio sibi factam, non videtur esse mortale, etsi inde aliqua infamia proveniat auctori; ea enim ipsi impuranda est. Cavendum tamen, ne datur pluribus, vel apertius nominetur persona, quam necesse sit ad consilium, vel solatium. Less. Laym. Tann. 2. 2. q. 8. d. 7. dub. 4. Card. Lugo d. 14. & sic excusari posse famulos (saltem à mortali) qui injurias sibi ab heris suis, uxores quæ à maritis, filios qui à patre, Religiosos qui à Prælato, illaras, doloris tantum mitigandi causâ, referunt, docet Trull. l. 7. c. 10. d. 11. ex Less. Laym. Tann. Navarr. Dian. p. 2. ref. 32. Idem putat Cajet. dicendum, si crimen occultum reveles uni alicui viro prudenti, & taciturno, cui dicere perinde sit, ac si nulli diceretur, eò quòd damnum illud censeatur leve, & sic Trull. l. 7. c. 10. d. 11. cum Dian. p. 1. t. 3. m. R. 22. & p. 2. t. 5. m. R. 33. excusat poenitentem, qui in confessione manifestat complicem, dicuntque cum Tan. Bon. Esc. &c. eam sententiam esse probabilem. Verùm hoc universim non videtur satis tutum: quia læsio famæ, apud unam etiam personam censetur gravis, ut patet in judicio temerario. Imò sæpe quidam ægrius ferunt, se lædi apud unam personam gravem, quàm tres vel quatuor alios. Unde Suar. Fill. Less. Azor, & Laym. putant communiter esse mortale. v. C. Lugo l. c.

8. Crimen simpliciter publicum, sive sit notorium jure, sive facto, manifestare iis, qui nesciunt, non est peccatum mortale injustitiæ: quia hoc ipso auctor amisit jus ad famam, cum ratio justì judicii, & evidentia facti faciat, ne de injuria justè queri possit. Quod confirmat consuetudo, mandans historiæ publicæ crimina.

Dixi non est mortale injustitiæ: quia detegere eo loco, quo fama non erat perlatura; vel non nisi post
lon-

longum tempus, vel aliter cum gravi mœrore ejus, qui commisit, sæpe potest esse mortale contra charitatem, ut Less. Val. Tol. l. 5. c. 65 contra Nav. & Cajet. vid. C. Lugo d. 14. n. 59. Fagund. p. 2 l. 5 c. 3.

9. Similiter non est peccatum contra justitiam saltẽm mortale, quærere causam captivitatis alicujus, vel de ea loqui: sicut enim captivitas est publica, sic etiam causa videtur esse facta publica. Sayr. Bonac. Trull. l. 7. c. 10. d. 11. Ubi eodem modo excusat eum, qui refert delictum alicujus publicum referendo simul pœnitentiam, & emendationem; secus, si taceatur pœnitentia, quam fecit: & sic ait peccare historiographos, describendo peccata mortuorum publica, & non referendo pœnitentiam, vel emendationem, si resipuerint.

10. Similiter manifestare crimen, quod nondum est publicum, moraliter tamen certum est, brevi fore publicum, (sive per facti evidentiam, sive per sententiam Judicis) non est mortale: quia parum nocet. Nisi tamen ex ista anticipatione sequerentur gravia damna, v. g. in officio, &c. C. Lugo l. c. num. 92.

11. Infamem in uno crimine, de altero valde affini infamare, est tantum veniale; ut v. g. si de adultero dicas, quod miserit literas amatorias: quia tunc non notabiliter augetur infamia. De disparato tamen, & non connexo crimine infamare, est mortale: quia infamis in uno genere vitii non amisit jus famæ in aliis virtutibus. Tan. d. 4. de just. q. 8. d. 7. num. 141. ex Nav. Less. contra Sylv. V. detract. Palud. &c.

12. Detractio materialis ex loquacitate orta, est mortale, si gravem proximi læsionem importet, idque advertatur: quia etsi non intendatur directè læsio alterius, ea tamen indirectè, & implicite est volita, & æquivaleret formali. Veniale autem tantum erit, si non sequatur læsio gravis: quia scilicet communi-

muni-
erit
hoc e-
tione
indẽ
nabili
13. c. 6
Euseb
quatu
Card.
ex mo
temer
sis præ
si refer
viro fi
tum c
13.
vum:
Less. l.
14.
termin
impro
misdẽ
Ex. 10
Bon. A
redunc
15. c
tui alie
detract
non se
planẽ
sub mo
qua Su
c. 10. d.
eat: de
herio,

munitè non seriò accipitur, nec creditur. Similiter erit veniale tantùm, audita referre ut audita tantùm, hoc est: nihil affirmando de rei veritate, sed dubitationem potiùs suam de ea significando, ità, ut nulla indè secutura putetur infamia, nec auditores rationabiliter sint credituri. Ità contra Azor, *part. 3. lib. 13. c. 6.* docet Tanner. 2. 2. d. 4. q. 8. dub. 7. num. 139. Escob. E. 10. c. 4. n. 40. eò quòd diffamatio, si fortè sequatur, imputetur audienti, si credat. Idem docet Card. Lugo l. c. rectè limitans, nisi grave damnum ex modo narrandi, vel ex levitate audientium, (qui temerè credituri sint, & vulgaturi) secuturum possis prævvedere. Hinc peccas graviter contra iustitiam, si referens grave crimen, addas: id tibi dictum esse à viro fide digno: quia præbes sufficiens fundamentum credendi, vid. Dian. c. 5. m. R. 28.

13. Mortuum infamare, minùs grave est, quàm vivum: mortale tamen, & ad restitutionem obligans. Less. l. 2. c. 11. d. 21. Bon. d. 2. q. 4. p. 2.

14. Non esse mortale de aliquo ignoto, vel indeterminato malè loqui v. g. in tali loco esse multos improbos: in tali Collegio unum Canonicum commisisse grave crimen, v. g. simoniam, docet Escob. Ex. 10. c. 4. ex Fagund. quod Trull. l. 7. c. 10. d. 4. ex Bon. Azor, &c. limitat: si non sit tale, quod in alios redundet.

15. Gravissimè autem peccant, qui Ordini, seu statui alicui Religiosorum in communi vel Monasterio detrahunt, dicendo v. g. quòd in eo malè vivatur, non servetur observantia regularis, &c. nisi id sit planè notorium: quia gravissimè nocent, tenenturque sub mortali ad restitutionem toti communitati, à qua Superioris remissio non excusat. Sof. Nav. Trull. c. 10. d. 14. Talem autem sufficienter confiteri, si dicat: detraxi cuidam Religioni, Ordini, vel Monasterio, &c. sive sit communitas numerosa, sive non,

docet Lugo, & Trullench. *de exped. conf. lib. 2. c. 1.*

16. Similiter mortale est tacitâ personâ nominare Monasterium, vel ordinem Religiosum, ex quo aliquis grave peccatum occultum, v. g. adulterii, vel fornicationis commiserit. Nav. Trull. *c. 10. d. 14.*

17. Explicandum est in confessione, an apud multos, & quot circiter? an verò apud unum tantum alicui detraxeris? Ità probabiliter Bonac. *de sacr. d. 5. q. 5. p. 2. §. 3. diff. 3. n. 16.* & 21. ex Sanch. Sylv. Adr. *n. 135.* Sed C. Lugo, *d. 16. n. 135. 140.* & 163. ex Nav. Salas, Kon. &c. negat, dicitque contrarium esse probabilius. Nec omitendum, si quem infamaveris libello famoso: cum id sit genus detrahendi gravissimum, & ad plurimos pertinens. Non tamen necessariò dicendum, in quo genere infamaveris: quia fama semper est ejusdem speciei in genere moris. C. Lugo. *d. 16. n. 265.*

18. Peccat mortaliter contra justiciam, & tenetur ad restitutionem, ratione cooperationis, is, qui audit detractorem, excitando, vel animando efficaciter: qui verò lætatur tantum detractione audita, aut licet non lætetur, qui non impedit, cum commodè possit, peccat, pro ratione damni mortaliter, vel venialiter contra charitatem: non tamen tenetur ad restitutionem, nisi sit superior, pater, vel dominus: is enim ex officio tenetur impedire subditum, nè alteri injustè noceat.

Dixi: *si commodè possit*: quia non peccat, qui putat monitionem suam nihil profuturam: vel ex eo magnum incommodum metuit: vel qui rationabili verecundia prohibetur, ob auctoritatem detrahentis. Debet tamen tunc discedere, si commodè potest, faciem tristorem ostendere, vel aliò sermonem avertere. v. Less. Bon. *l. c.* Hinc æqualis raro, (inferior rarissimè) tenetur corrigere detractorem, i. quia audiens plerumque nescit, an, quod dicitur, sit notorium?

um? tametsi ipse ignoraverit; & in dubio, non est, cur damnet detractorem. In quo multi falluntur, existimantes, simul ac aliquid audiunt, dici contra proximum, id sibi mox refutandum. 2. Quia cœpta detractione, sæpe meliùs consulitur proximo, si sinatur absolvi, quàm si abruptatur. Nam si distinctè explicetur, sæpe non tam graviter apprehenditur, quàm initio conceptum erat. 3. Quia sæpe sinè gravi offensione non potes corrigere. 4. Quia sæpe alter habet justam causam manifestandi, præsertim uni soli. C. Lugo, *l. c. n.* 128. v. Dian. *t. 3. m. res.* 24. & *t. 5. m. R.* 35.

Quæres 1. An liceat alium infamare ad tormenta gravia vitanda?

Resp. 1. Licet, si crimen sit verum: quia nullam alteri facit injuriam, cùm habeat jus ad illud in necessitate revelandi.

Resp. 2. Si crimen sit falsum, non licet: quia esset mendacium perniciosum. Sylv. tamen & Nav putant, veniale tantùm esse, si sola infamia sequatur, & post torturam revocetur, eò quòd non sit infamia efficax. vid. infrà *l. 4. c. 3. d. 7.*

Quæres 2. An liceat seipsum infamare?

Resp. Id non esse saltèm mortale regulariter. Ità Less. Fill. & Laym. *l. 3. t. 3. p. 2. c. 3. n.* 14. quia non est contra justitiam, cùm sit famæ suæ dominus; nec contra charitatem: quia hæc non obligat ad bona externa conservanda, nisi in quantum id exigit salus propria, vel proximi.

Dixi *regulariter*: quia per accidens potest esse mortale, ut v.g. si tua fama sit necessaria muneris, vel si tibi damnum vitæ, vel aliis infamiæ ex eadem sequeretur. Unde resolves:

Non est mortale ad vitanda gravia tormenta, falsum crimen sibi imponere, ex quo etiam mors sequatur: quia non tenetur homo, cum tantis cruciatibus

vitam suam tueri, nec talis dicitur se interficere, sed tantum ex justa causa vitam morti exponere. Less. & Fill. v. infra l. 4. c. 3. d. 7.

DUBIUM III.

An? & quomodo fama restituenda?

Resp. Nisi sit causa excusans, patet ex natura justitiæ, & ex dictis de rest. famam injustè ablatam restitui debere. Et quidem, si verum crimen quis narravit, debet opinionem conceptam, quantum potest. apud audientes abolere, dicendo v. g. se malè dixisse, deceptum esse, &c. Vel, si hac ratione parum proficitur, eum laudando in aliis rebus, crimen extenuando, honorem ejus in re alia procurando, &c. sic enim sensim tantundem fama ejus illustrabitur ex una parte, quantum ex altera obscurata fuit. Quòd si autem crimen falsum impigisti, teneris id apertè retractare (adhibito etiam, si opus est juramento) apud eos, quibus dixisti (& per se loquendo) ad quos infamia pervenit, sive apud auditores mediatos; ut contra Less. & Tann. 2. 2. d. 4. q. 6. n. 146. docet Lug. quia totum damnum famæ, cujus causa es, teneris reparare. Licet aliquando sufficiat dicere, te penitus deceptum, rem aliter se habere, malè te informatum fuisse. v. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 7. Less. c. 11. d. 30.

Dixi *per se*; plerumque enim per accidens ab hac obligatione talis excusatur respectu auditorum mediatorum; tum ob moralem impotentiam, tum quia eo ipso, quòd apud immediatos retractavit, implicitè illis commisit, ut hanc retractationem ipsi indicent aliis, si quibus fortè revelaverint. Idque confirmat praxis Confessariorum, qui tantum obligant, ut retractent apud eos, quibus ipsi revelarunt. v. C. Lug. l. c. Unde resolves:

1. Confessarii est, uti & Concionatorum, bene instruere suos, & monere de restitutione, ac fuga vitii tam communis.

2. Is, qui bona fide, vel probabili errore ductus finè formali mendacio falsum de eo dixit, tenetur (intellecta postea materiali injustitia) ad restitutionem: licèt non tam strictè, quàm, qui infamavit per injuriam formalem: hic enim tenetur restituere, cum detrimento famæ suæ, etiam æquali: alter non itèm, sed tantùm, quatenus finè suo notabili incommodo potest. Mol. Less. C. Lugo *d. 15. n. 4.* Similiter, qui crimen narravit de uno, quod auditores ex errore intellexerunt de alio, licèt non ex justitia (si quidem non ejus actio, sed error audientium causa fuit damni injusti) tamen ex charitate tenetur ad restitutionem, cum possit grave damnum proximĩ finè suo detrimento præcavere. Bon. *d. 44.*

3. Qui detraxit alteri libello famoso, tenetur, ut efficax sit restitutio, eam facere contrariis scriptis, vel publica revocatione. Sayr. Bon. *d. 2. de rest. q. 4. p. 9.*

4. Si ex læsione famæ ortum etiam est alteri damnum fortunarum, ut si privatus est officio, excidit spe divitis matrimonii, amisit dotem, &c. & fama debet restitui, & damnum illud compensari ad arbitrium prudentum. Et quidem obligatio restitutionis famæ, cum sit purè personalis, non transit ad hæredes, obligatio autem compensationis dicti damni, cum habeat respectum ad bona infamatoris, transit ad hæredes. Laym. *l. c. c. 7. n. 4.*

Quæres 1. Quæ excusent à restitutioni famæ?

Resp. Patere ex dictis *de restit. l. 3. t. 5. c. 2.* Unde resolves.

1. Excusatus es à famæ restitutione, si planè sis impotens.

2. Si crimen occultum, quod dixisti, vel simile, alia ratione fiat publicum. C. Lug. *d. 15. f. 3. n. 37.*

3. Si fama aliis modis jam recuperata sit, ut infamati purgatione, vitæ probitate, testimonio pru-

dentum, Less. l. 2. c. 11. d. 24. Et si tunc pro damno, quod secutum est, debeat satisfieri. C. Lugo. d. 15. f. 3.

4. Si prudenter judicetur, jam dudum rem obli-vione deletam. Quo casu maximè prudentiâ opus est: nam aliquando periculosius est retractare, re-novando memoriam. v. C. Lugo d. 15. f. 3. n. 35.

5. Si is, cui detraxisti, tibi similiter detraxerit, nec velit restituere: quia tunc potes jure compensatio-nis, seu retentionis uti, dummodo infamia illata non redundet in alios, ità probabiliter Tol. Less. Sylv. Mald. Dian. p. 2. tr. 5. R. 30. Mol. contra Cajet. Tan. C. Lugo & Navar.

6. Si non possis absque periculo vitæ, vel si fama restituenda sit minoris valoris, quàm fama detracto-ris. Sic v. g. Prælati non tenetur restituere vili ho-mini, si aliter non potest, quàm cum amissione famæ suæ multò majoris momenti, sed sufficit tunc, si infamatum laudet, aut pecuniâ compenset. v. C. Lugo l. c.

7. Si infamatus sponte remiserit, (modò tamen ejus infamia non redundarit in alios, ut familiam, statum) sive expressa, sive tacita sit condonatio: ta-met si nihilominus ex charitate damnum refarcire aliquando tenearis, si possis absque gravi incommo-do. C. Lugo. d. 15. f. 3. n. 38. Imò aliquando etiam sufficit condonatio præsumpta, sive interpretativa voluntas ejus, qui potest condonare: si nimirum ille sit ità affectus, ut, si rogaretur, facile condonaret: tunc enim non est invitatus, saltèm quoad substanti-am, etsi fama non restituatur. v. C. Lugo l. c.

Quæres. 2. An restitutio famæ licitè condoneretur?

Resp. Licitè fit in iis casibus, in quibus seipsum licet infamare: in quibus autem, & quàm graviter peccat se infamando, in iisdem & tam graviter pec-cat condonando. Navar. Trull. l. 7. c. 20. d. 28. Unde resolves:

1. Condonans famæ restitutionem peccat mortali-ter,

liter, 1. Si infamia redundet in alios. 2. Si indè sequatur scandalum. 3. Si sit vir valde utilis Reip. & ex infamia fructus impediatur. 4. Si fama sit necessaria ad muneris gubernationem. Sor. Less. Trull. *l. c.* qui tamen notant, condonationem semper esse validam, quando fama non redundat in alios; secùs quando redundat in filios; neque filii, quando in parentes. v. Aut. *cit.*

2. Ex eo verò præcisè, quòd infamatus (vel contumeliâ affectus) conversans cum infamatore videatur remittere injuriam, non censetur condonare restitutionē famæ, vel honoris, sicut nec alia debita per familiaritatem. Nav. *c.* 18. Trull. *dub.* 29.

CAPUT II.

Quid de Præcepto nono, & decimo?

R Esp. Prohibent omnes internas concupiscentias, & delectationes voluntarias illorum operum, quæ præceptis secundæ tabulæ; præsertim sexto & septimo vetantur. Qua de re vide suprâ: & patebit ex dicendis de peccatis infrâ *l. 5.*

CAPUT III.

Quid de Præceptis Ecclesiæ?

R Esp. Et si ea sint plurima, præcipue tamen toti Christiano populo communia quinque numerantur. Ex quibus hic agendum restat de tertio, quia de 1. & 2. actum est in præcepto 3. Decalogi; de 4. & 5. infrâ *lib.* 6. de sacram.

DUBIUM I.

Quid requiratur ad jejunium Ecclesiasticum, & quantæ ejus obligatio?

R Esp. Jejunium ex præcepto Ecclesiæ obligante sub mortali, requirit tres condiciones. Laym. *l.* 4. *l.* 8. *c.* 1. *n.* 13.

1. Est unica tantum comestio de die in ordine ad nutritionem. Quæ ita necessaria est conditio, ut secunda comestione pecces mortaliter; reliquis autem supra secundam, summum venialiter tantum, Laym. c. 1. n. 12. & 13.

2. Est abstinencia ab esu carniû, itemque ovorum, & lacticiniorum; eò quòd ex carne originem trahant, multumque nutriant. Unde intrà quadragesimam jure communi prohibentur; extra eam permittuntur. Imò intrà eam, quibusdam locis consuetudo permittit, quæ ubique notanda est. Bon. d. ult. q. 1. p. 2. ex Sylv. Nav. Less. Azor, Laym. l. c. Fill. Fag. p. 4. l. 1. c. 2. Adde, dispensatum quoad carnes, etiam lacticiniis & ovis vesci posse, non tamen vice versa: & cui est permissus esus carniû, etiam secunda refectio permissa videtur, ut contra Reg. Less. Navar. &c. probabiliter docent Azor, lib. 7. c. 10, q. 3. Fill. t. 27. c. 3 q. 4. Tol. &c. Confirmatque Bon. l. c. si esus carniû sit permissus, ob debilitatem naturæ, & non propter nausæam, vel damnum tantum. vide Less. Fill. Azor, &c. Ratio est: quia de essentia jejunii est abstinencia à carnibus.

3. Conditio est certa hora refectionis, quæ est circa meridiem, nisi aliud loci consuetudo ferat. Idque non mathematicè computandum, sed moraliter. Dictam autem horam notabiliter, sine justa causâ prævenire, mortale putat Nav. & quidam alii, sed probabilius docent esse veniale Tol. & Fill. eò quòd non violetur substantia, sed tantum circumstantia. Tol. Less. d. 2. n. 13. v. Laym. c. 1. n. 10. & seq.

Dixi 1. notabiliter, & sine causa: quia prævenire ex justa causa, v.g. si iter faciendum, si hospites dimittendi, &c. & absque ea, per mediam horam tantum nullum peccatum videtur esse. Dilatio in vespæram & licita est, & laudabilis, si nihil antè sumas. Ex dictis resolves:

1. Non

• 1. Non solvitur jejunium per divisionem prandii, ob negotium incidens, vel si quid sumatur per modum medicinæ, vel ob debilitatem, aliâve causâ rationabilem, uti apud Religiosos faciunt ministri & lectores mensæ: quia non nisi unicam refectionem intendunt. Et hinc Sancti. tom. 2. opus. l. 5. c. 1. dub. 24. Escob. t. 1. E. 7. c. 3. n. 29. excusant famulos mensæ ministrantes, si aliquid prægustent, aut ex reliquiis gulosè sumant, tum, ut meliùs serviant, tum ut famem sublevent; (intellige: si cum illorum refectione licita moraliter uniatur,) nec solvitur per sumptionem electuorum, vel crebriorem haustum: ante quem modicum sumere, nè potus noceat, permittit Azor, Escob. tom. 1. E. 7. c. 3. n. 28. & quidem toties, quoties biberit, dummodo non in fraudem jejunii, v. g. 5. vel 6. amygdala, vel quid simile, Regin. &c. cum Dian. p. 1. t. 9. R. 24. quia ordinantur potiùs ad alterationem corporis, vel digestionem ciborum, quàm nutritionem.

Excipe tamen 1. Si quis sumeret lac, jusculum, & similia, quæ sive sorbeantur, sive comedantur, non habent rationem potûs, sed cibi, ac principaliter referuntur ad nutriendum. 2. Si quis poma, pira, vel etiam uvas in magna quantitate sumeret: quia habent rationem cibi. Dicastil. & alii 6. cum Dian. p. 9. t. 6. R. 14. 3. Nisi quis in magna quantitate electuaria in fraudem jejunii sumeret. Qui verò in potu valde excederet, contra temperantiam quidem, non tamen contra jejunium peccaret, saltèm mortaliter. Laym. l. c. n. 7.

2. Jejunium non solvitur per collatiunculam vespertinam, etsi hæc non ad somnum, sed ad nutritionem ordinetur: quia consuetudo permittit. Addo, vespertinam: quia sinè causâ non licet illam sumere manè vel meridie; ex justa tamen causâ licet utrumque; ut si fiat ratione debilitatis, negotiorum, studi-

orum: sinè ea erit veniale tantùm, cùm non violetur substantia jejunii.

Quoad ejus quantitatem, communiter designatur quarta vel quinta pars integræ cœnæ, ut contra Dian. *p. 1. t. 4. ref. 117.* Turr. &c. docet Reg. *c. 2. l. 6. n. 185.* Laym. *c. 1. n. 9.* Fill. *t. 2. t. 27. p. 2. c. 2. q. 7. n. 33.* dicens, ità decisum esse in celebri Academia Theologorum, qui omnes in quartam partem consenserunt. Idem probat Escob. *t. 1. E. 13. c. 3. n. 61.* si quidem cœna ordinaria duarum librarum pondus non excedat; quia talis in reliquis præceptis modica censetur; ac proinde tantò quis magis minúsque peccat, quantò magis vel minùs transgreditur. Adde, quibusdam locis ex consuetudine plus permitti sæcularibus; quàm religiosis; nobilibus, quàm plebejis; & in frigidis regionibus, quàm in aliis, ut notat Lay. *l. 4. t. 8. c. 1.* & Bon. *loc. c.* Plùs itèm quibusdam in locis in vigilia Nativ. Domini (& alibi in Cœna Domini) permitti ex consuetudine, dicit Med. Cajet. *num. 34.* & Sanch. *in opusc.* Escob. *t. 1. E. 7. c. 3.* Quod Bonac. non improbat, ubi ea consuetudo est recepta.

Quoad qualitatem, in ea prohibentur cibi ad nutritionem communiter ordinati, quique inter fercula ferè apponuntur. Permittuntur autem leviores, ut fructus, aliæve ex saccharo, & melle confecta; & pro more regionis parùm butyri & casei, ut in regionibus Septentrionalibus, ob fructuum inopiã. Laym. *l. c. n. 9.*

3. In confessione non sufficit dicere: non servavi, aut fregi jejunium, sed addendum, utrùm refectiione multiplici, an esu carniùm? Et si hoc, utrùm semel, an sæpiùs quantitatem notabilem sumpserit? quia probabile satis est etiam in hac materia, parvitatem à mortali excusare, ut docet Bon. *t. 2. d. ult. p. 1. q. 2.* & Tan. *tom. 3. d. 3. q. 3. dub. 5. v. g.* si coquus, aut ægroti minister parùm carnis prægustent, Escob. *l. c.*

n. 54. Sanch. in opusc. t. 2. l. 5. c. 1. dub. 12. n. 10. vel aliis cibis quartam tantum partem collationis ferorinae, sive unam vel duas uncias sumat, hanc enim esse materiam parvam, cum Turrian. & Leon. docet, Dian. p. 5. t. 5. R. 11. & p. 8. t. 7. R. 54. esse probabile. Si autem saepius eodem die parum sumeret, peccaret graviter: quia materiae illae coalescerent in unam magnam, ut contra Salas docet Dian. p. 3. t. 6. R. 43. Denique si sit in quadragesima, addendum: utrum fregeris esu ovorum, aut lacticiniorum? Tamen enim Dian. t. 9. R. 45. & t. 6. mis. R. 80. citans multos Doctores, dicat, certum esse, quod sit mortale, si non ex jure positivo, saltem ex consuetudine, in omnibus ferè mundi partibus recepta, vesci ovis & lacticiniis in quadragesima: probabile tamen est, & tutum (saltem in his Germaniae partibus) esse tantum veniale. Laym. c. 1. n. 3. Fagund. l. 1. c. 2. & c. Tum quia, licet consuetudo habeat, ea tamen non semper sub peccato, praesertim mortali obligat. vid. Fill. t. 27. c. 3. Bon. n. 2. Tum quia Ecclesia non tam graviter ad hoc obligat; ut patet tum ex verbis ipsis, tum ex faciliore dispensatione in his, quam in carnibus. Ob quam causam etiam laridi & adipis usum, facilius concedi posse pauperibus, docet Lay. l. 4. t. 8. c. 1. n. 5. Imò ait, nec divitem propter eum usum, continuo damnandum esse peccati mortalis, praesertim cum Sylv. V. jejunium, & alii dicant, eum, cui ovorum, & lacticiniorum usus permissus est, etiam laridi, & sagiminis permissum videri: idque non improbet Azor. l. 7. c. 10. q. ult. vide Laym. hic, Fagund. p. 4. l. 1. c. 2. n. 20. ubi dicit, pinguedinem inter carnes non computari. vide Dian. p. 1. t. 9. R. 21. Verum in his videndum ubique, quid recepta priorum consuetudo ferat, à qua non temerè recedendum. Azor. l. 7. c. 10. q. ult.

Dixi, si sit in quadragesima: quia extra eam licitè vesci-

vescitur ovis, qui debet jejunare, v. g. ob Jubilæum; Henric. &c. vel ex pœnitentia Sacramentali, Fag. vel ex voto, aut in Vigilia. vide Dian. p. 1. 9. R. 5. & 6.

DUBIUM III.

Quæ causæ excusent à jejunio?

Resp. Hæ sequentes 1. Superioris dispensatio: quâ tamen non est opus, si necessitas sit evidens, sed in dubio tantum: idque sive ad esum carniû, sive ad secundam refectiõnem. Talis autem superior est Episcopus & Parochus, etiam præsente Episcopo, quando legitima consuetudo sic habet. Imò Sylv. & Sanch. *de Matr. lib. 8. d. 9. n. 37. & in opusc. t. 2. l. 5. c. 1. dub. 5. n. 18.* absolute affirmat, posse dispensare præsente Episcopo: quia, inquit, ad Episcopum non recurritur in minimis, ut usus habet; quod Episcopi sciunt, & non contradicunt. Verum id totum pendet ab usu & consuetudine, sine qua non licebit. v. Trull. l. 3. c. 2. d. 7. Item Prælatus (& in ejus absentia, Vicarius illius, ut habet Sanch. l. c.) respectu suorum Religiosorum: non tamen Confessarius, licet privilegiatus, si non sit Parochus: quia non habet jurisdictionem in foro externo. Sanch. l. c. contra Palaum. Unde tantum potest judicare de justitia causæ; causa autem valida ad dispensandum erit, vel vera, vel quæ talis putatur, sufficit enim credulitas inculpara. Item, cum quis bona fide putat se à jejunio excusari, etsi causa insufficiens sit, tantum venialiter peccare, docet Cajet. At si verè bona fide putet, se planè excusari, nullo modo peccare videtur.

2. Causa est impotentia, quâ excusantur, qui sine notabili damno non possunt jejunare; ut sunt juniores usque ad annum 21. completum: quibus tamen post 7. annum carnes dari non debent. Item debiles, infirmi, convalescentes, prægnautes, lactantes, &c. Ratio est: quia hi omnes egent alimento mul-

tipli-

tiplicato: uti & senes communiter sexagenarii, nisi evidenter constet, posse jejunare sine damno. In dubio autem, an possit, non tenetur cum periculo tentare fortunam: quia, cum de ætate constet, & robur sit dubium, non est expectandum, donec deficiat, tunc enim irrecuperabilis est defectus. *Gran. t. 2. d. 6. tr. 3. p. 1. d. 6. f. 5. n. 9.* Escob. Laym. *l. 4. t. 8. c. 3.* Tan. *2. d. 3. q. 3. dub. 5.* Fill. *t. 2. tr. 27. p. 2. c. 6.* & cæteri communiter, contra Navar. Sa, Sanch. *de Matr. t. 2. l. 7. d. 32. n. 17.* & *p. 2. consil. l. 5. c. 1. d. 4. n. 7.* item Dian. *p. 1. t. 9. R. 20.* &c. qui absolutè, sine omni restrictione, sexagenarios omnes à jejunio liberant. Quam sententiam Trull. tanquam communioem, & magis conformem tempori, & impeditur humanæ, ut ait, sequitur (cum Moll. Ortiz. &c.) *l. 3. c. 2. d. 7. n. 3.* præsertim cum scrupulis, quibus exponit contraria, liberet. Quidam insuper id extendunt ad eos, qui pro toto vitæ tempore certis diebus voverunt jejunium, adduntque esse probabile, quod sufficiat, si annus 60. sit inchoatus, eò quod is in favorabilibus habeatur pro completo, Dian. *p. 5. t. 14. R. 38.* ex Naldo, & Sanch. Item *p. 9. t. 7. R. 72.* ex Trull. & aliis 6. Eadèmq; ætate (uti & ante annum 21.) Regulares non teneri ad jejunia sui ordinis, probabile affirmat Dian. *p. 9. t. 7. R. 73.* ex aliis 4. qui etiam probabile censet excusari fœminas quinquagenarias *p. 9. t. 7. R. 73.* ex aliis 4. Denique pauperes, qui non habent alium cibum præter prohibitum: vel non sufficientem pro unica refectiōe. vide Sanc. *in opusc.* ubi ex Navar. Gabr. Angl. excusat eos, qui laborant tertiana, vel quartana, item qui ex vacuitate stomachi, notabilem capitis dolorem, vel vertiginem patiuntur, vel tota nocte calefieri, aut dormire non possunt. Neque hos teneri manè sumere collatiunculam, & vesperi cœnam, notat Dian. *p. 1. t. 9. R. 51.* ex Fill. & aliis 3. Quia nemo tenetur pervertere ordinem refectiōum,

3. Causa est labor, vel officium, cum quo jejuni-
um non possit consistere, qualis est agricolarum, &
multorum opificum, ut fraborum, pistorum, futo-
rum, &c. (et si de futoribus neget Angles: cujus sen-
tentiam Sanch. dicit esse veram, si non suant, sed tan-
tum scindant corium, & materiam præparent:) non
tamen pictorum, sartorum, quorum labor exiguus
est. Excusat etiam Laym. *l. 4. t. 8. cap. 3.* figulos, ar-
gentarios, ferrarios, lignarios, fullones, cementa-
rios, & textores, Dian. *p. 4. t. 4. R. 138.* & Gor-
don. *tom. 2. l. 6. q. 18. c. 6.* Versantes prælum typo-
graphicum, non tamen typorum compositores; fos-
fores autem ferrarios, & similes, etiam die uno, vel
altero; quo non laborant, excusat Azor, &c. cum
Dian. *p. 1. t. 9. R. 9.* Similiter excusatur, qui pedibus
facit iter per magnam diei partem, ut ait Sanch. *in*
opusc. l. c. v. Fill. *n. 119.* Ratio horum omnium est:
quia communiter horum vires non sufficiunt ad hu-
jusmodi labores cum jejunio.

Dixi *pedibus*: quia multi non excusant equites;
longa tamen equitatio ad plures dies, ut docet Fill.
t. 37. c. 6. merito excusat. Ubi etiam concedit ob la-
bores præcedentes, & subsequentes, posse aliquem
excusari: si probabiliter debilitatus, vel debilitan-
dus putetur, ita ut officio rite fungi nequeat: v. Bon.
d. ult. q. 4. n. 11. Ex eodem capite Doct. excusant con-
jugem, si debitum reddere non possit, quando jejunat;
vir & uxorem, quæ ob maciem non possit cum jejunio
se viro gratam præstare. Bonac. *l. c.* Atque universim
loquendo, nemo tenetur opus, ad quod obligatur,
omittere ob præceptum jejunii, ait Cajet. Quod in-
telligo: nisi ista obligatio sit valde levis, & rationabi-
liter postponenda obligationi jejunii.

4. Et pietas, vel majus bonum. Unde excusantur,
qui cum jejunio non possunt vacare operibus melio-
ribus, v. g. Concionatores, Præceptores ordinarii, Con-
fessarii,

fessarii
ferico
cent,
non p
7. c. 28
intelli
cum j
(absol
qui di
conci
quit,
minic
Sanch.
& Tru
ma co
vel qu
re. De
l. i. c. 8
tantu
debile
Sanch.
tuor l
cepto
drage
sit ma
progre
perior
spanse
bus ist
alia, c
gna di
s. C
dam, ex
garus a
Dian. p
rum ap
2. s. 6.

fessarii, Cantores, & quotquot opera charitatis, & misericordiæ, tam corporalia, quàm spiritualia exercent, etiam ob mercedem, si ea cum jejunio peragere non possunt. Fill. tom. 2. t. 27. p. 2. c. 6. n. 24. Azor, p. 1. l. 7. c. 28. Fern. Sylv. Fag. &c. Atque hi quidem omnes intelligunt, & ferè addunt: quando eorum labores cum jejunio non possunt consistere. Diana autem (absolutè loquendo) p. 1. t. 9. Res. 9. Prædicatores, qui diebus quadragesimalibus (intellige omnibus) concionantur, putat à jejunio excusandos: quia inquit, summopere laborant: non itè eos, qui Dominicis tantùm concionantur, nisi sint debiles. Sanch. tamen in consil. p. 2. l. 5. c. 1. d. 13. n. 6. 7. & 8. & Trull. lib. 3. cap. 2. d. 7. putat à jejunio quadragesimæ communiter, & regulariter excusari eos, qui ter vel quater in hebdomada concionantur cum fervore. De Lectoribus verò Dian. l. c. cum Fagund. p. 4. l. 1. c. 8. n. 19. censet, non omnes excusandos, sed eos tantùm, quorum labor est improbus: vel qui ita sunt debiles, ut satisfacere non possint. Idem ferè sentit Sanch. licèt l. c. putet Lectores eos, qui quotidie quatuor lectiones legunt, (ut in Societate faciunt præceptores Grammaticæ,) satisfacere, si mediâ quadragesimâ sive ter in hebdomade jejurent; eò quòd sit magnus labor, & paucis annis sic fatigentur, ut progredi non possint. Sic ille. Verùm præstat, ut superiores, ad tollendum scrupulum, cum talibus dispensent, (ut monet idem Sanch. l. c.) nam in omnibus istis, regula certa & universalis statui non potest alia, quàm quòd lex Ecclesiæ non obliget, cum magna difficultate, ut notat Lay. c. 3. n. 3.

5. Charitas; vel etiam urbanitas secundùm quosdam, excusat etiam à veniali eum, qui die jejunii rogatus ab amico, modicum cibi sumit. Med. Fag. Fill. Dian. p. 1. t. 9. R. 19. vel qui ad excitandum infirmorum appetitum, comedit parùm carnis. Sanch. Dian. p. 1. t. 5. R. 31.

LIBER IV.

*De Præceptis particularibus certo hominum
statui propriis.*

CUM omnes fideles, sicut, præcepta Decalogi, ita etiam alia præcepta, quæ pertinent ad statum, & officium uniuscujusque, teneantur scire sub peccato mortali, ita ut ipsa eorum ignorantia vincibilis, (licet non sequatur transgressio) sit peccatum mortale, Sylv. Sayr. Sanch. Bald. tom. 2. l. 1. d. 9. n. 8. & 9. hinc post præcepta omnibus communia agendum de præceptis propriis certorum statuum in particulari.

CAPUT I.

De Statu Religioso.

DUBIUM I.

Quæ sit natura Statûs Religiosi?

REsp. Status Religionis est fidelium, ad divinæ charitatis perfectionem tendentium, editis votis perpetuæ paupertatis, castitatis, & obedientiæ, stabilis in communi vivendi modus, ab Ecclesia approbatus.

Dico ab Ecclesia: quia etsi olim Episcopi Religiones approbare poterant; postea tamen in Concilio Lateranensi, sub Innocentio III. statutum est, nè nova Religio inducatur, nisi approbata à Papa. Ratio est: quia, cum religio sit communitas sacra, in qua debet esse spiritualis jurisdictio, hæc autem à Papa proveniat, decens est, ut talis communitas ab eodem approbetur. Laym. l. 4. t. 5. c. 1. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Ad

1. Ad essentiam Religionis non requiruntur vota solennia. Ratio est: quia, qui in Societ. JESU vota simplicia edunt, sunt veri Religiosi, uti definivit Greg. XIII. in Bulla: *Ascendente Domino*. Laym. l. c. n. 4.

2. Non sunt Religiosi, ii ordines militares, quæ conjugalem castitatem tantum vovent, sunt tamen verè Religiosi milites S. Joannis, & Teutonici, eorumque similes, cum tria vota substantialia habeant. Similiter ex fratribus, & sororibus tertiariis, sive Ordinis S. Francisci, sive aliorum, tantum sunt Religiosi, qui in Religione approbata, secundum certam Regulam, tria vota substantialia emittunt. Contrà autem ii non sunt, qui licet tria ista emittant, & communiter vel seorsim habitent, regulam tamen à Sede Apostolica approbatam non profitentur. Lay. *loc. cit.*

3. Religiosi non sunt, qui edito voto perpetuæ paupertatis & castitatis, obedientiam vovent Confessario, aut Episcopo. Ratio est: quia tali voto non subjiuntur jurisdictioni spirituali, quæ à Deo medio ejus Vicario, provenire debet. *Ibid. n. 7.*

4. Etsi Papa in votis solemnibus Religionis dispensare possit, ut quis desinat esse Religiosus; non potest dispensare tamen, ut quis manens Religiosus, substantialibus votis non teneatur: quia ad essentiam Religionis illa spectant. Laym. l. c. n. 8. ex Nav. &c.

5. Religiosus promotus ad Cardinalatum, vel Episcopatum, obstrictus manet votis essentialibus suæ religionis, etsi quoad aliquos effectus paupertatis & obedientiæ, exemptus censeatur. Deinde etsi iugo Regulæ absolutus sit, quoad culpam, & pœnam: tamen ex obligatione moralis honestatis, ea servare debet, quæ eum decet, & cum ejus munere consistunt. Hinc quoad habitum, sui Ordinis colorem deferre debet, etsi quoad figuram, Episcopis secularibus se conformare possit, ut Clemens VIII. concessit apud Sanch. 6. *Mor. c. 6.* Imò, si Episcopatum resignet, vel

ob culpam deponatur, absque degradatione: tamen non tenetur ad regularem observantiam redire, quia retinet eminentiam Episcopalem, ob quam obedientia regulari exemptus fuit. Ib. ex S. Th. Rodriq. Sanch. &c. Secus est in Cardinali Religioso, qui non est Episcopus: hic enim relicto Cardinalatu, nihil retinet ex dignitate Cardinalitia, ideoque, si Papa ejus renuntiationem acceperit, tenetur redire ad obedientiam regularem sui Ordinis. Pal. de Lug. *resp. Mor. l. 5. d. 12.*

6. Religiosus ad Parochiam promotus, cum votis astrictus maneat, tenetur deferre habitum Religionis, Regulamque observare in omnibus, quæ cum suo munere consistere possunt. Idque non tantum secundum moralem honestatem, sed sub obligatione culpæ; sed si ad eam Regula obliget. Ita Lay. *l. 4. t. c. l. n. 11. § 12.* Ubi addit, quod etsi Parochus Religiosus in iis, quæ ad regulam spectant, subiectus maneat Superiori; jam tamen consuetudine multis locis observari, ut non tantum in pertinentibus ad disciplinam Ecclesiasticam, sed etiam in plerisque aliis, ab obedientia Prælati eximatur, & Episcopo subiciatur. v. Sylv. Sanch. *l. 6. mor. c. 6. n. 36.*

DUBIUM II.

Quid requiratur ad valorem Professionis religioſæ?

Resp. Ad valorem ejus tres requiruntur conditiones, 1. Est qualitas, seu aptitudo voventis, scilicet, ut juxta Trid. *sess. 25. c. 15. de Regularibus*, decimum sextum ætatis annum expleverit, annumque integrum cum religioso habitu steterit in probatione, nullumque habeat impedimentum, quod per statuta à Pontifice confirmata, in isto Ordine substantiale esse censetur. Azor, *t. 1. l. 12. c. 2. q. 6. § 7. Rod. t. 2. c. 6.*

2. Con-

2. *Conditio*, consensus, & acceptatio expressa, vel tacita Prælati Ordinis: per hanc enim Religioni incorporari debet; idque ordinariè, non tantùm cum consilio, sed etiam cum consensu Capituli, aut certè majoris, aut minoris ac principalioris partis; secundùm cujusque Ordinis statuta. Nav. *Less. cap. 41. d. 7.*

3. Ut Professio sponte facta sit, non cogente gravi metu, qualis esset incarcerationio, alimentorum subtractio, eò quòd in Professionem consentire nolueris. Itémque reverentialis, non quidem se solo, sed accedente precum, blanditiarum, & imperii, sæpiùs repetita importunitate, aut gravi offensione, aut diu continuata indignatione consanguineorum; adjunctis etiam minis de subsidiis negandis, si ex Religione egrediatur; hæc enim vel singula, vel certè simul juncta, considerata conditione hominis rudis, timidi, &c. metum justum incutere possunt, & professionem irritare, ut docet Laym. cum aliis *l. 4. tr. 5. c. 5. Less. l. 2. c. 43. d. 7.* Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Is, qui professionem irritam edidit, ex defectu alicujus conditionis ex jam dictis, nisi eam postmodum tacitè vel expressè ratificaverit, egredi è religione, & uxorem ducere potest: licèt ob evitacionem scandali, causam egressus dicere debeat; & si ad forum externum causa deveniat, defectum Professionis probare; idque intrà quinquennium à die Professionis, post illud enim non auditur, juxta Trid. *c. 18. sess. eadem*: quia præsumitur eam interea ratificasse.

2. Quòd si tamen sciret, illam juris præsumptionem falsam esse, eò quòd vel ignorans impedimentum, vel metu gravi, aliave justà causà impeditus, reclamare intra quinquennium non potuerit: vel impedimentum sit essentialè, ac perpetuum, aut saltem ultra quinquennium duret, eo elapso potest re-

clamare, debetque audiri in iudicio, saltē extraordinario, vel in integrum restitui, ut contra Bon. *de claus. d. 4. q. 2. p. 10.* docet Nav. Sanch. *d. 37. n. 22.* Less. *lib. 2. c. 41. d. 7.* Azor, *lib. 12. cap. 4. q. ult.* Dian. *p. 3. t. 2. R. 53.* Barbof. in Trid. *sess. 25. c. 19. n. 8.* Ubi plures alios citat, & nisi aliud quid impediatur, fugere potest, ut docet Lay. Qui addit: quod si fuga sine gravi scandalo vel incommodo tentari non posset, monendum à Confessario, ut Professionem tacite ratificet: quod fiet, si professorum habitum proprium deferat, actusque iis proprios exerceat, cum intentione, quod professus talis Ordinis esse velit. v. *Aut. cit.* & Dian. *p. 8. t. 7. R. 51.* ubi ex Trid. *sess. 25. c. 19.* probat Episcopum de nullitate Professionis, sine interventione Superioris Regularis sententiam ferre non posse, & si faciat, fore nullam.

DUBIUM III.

Ad quid teneatur Religiosus vi suae Professionis?

Resp. Religiosus vi suae professionis tenetur ad progrediendum aliquo modo in via perfectionis: quia ex vi Professionis tenetur velle servare suum statum, qui est perfectionis, sive tendentium ad perfectionem (licet secundum se non sit praecepti, sed consilii) hoc autem est intrinsecè velle tendere ad perfectionem. S. Th. 2. 2. q. 186. art. 1. & 2. & q. 184. a. 5. Laym. *l. 4. t. 5. c. 1. n. 1.* Suar. *de relig. t. 4. l. 1. c. 4.* Bard. *de conf. d. 7. c. 6. §. 5.* Unde resolves:

1. Religiosus non tenetur actu esse perfectus, sed tantum studere Perfectioni. Bard. &c. *l. c.*

2. Tenetur tendere ad perfectionem 1. per media essentialia. 2. Per vota. 3. Per auxilia secundaria, non contemnendo ea. Laym. *l. c. c. 9. n. 13.* 4. Tenetur aliquibus mediis uti: & si omnia media abjiciat, non est in statu salutis. Suar. Laym. *loc. cit.* dicens: si nullum perfectionis studium adhibeat, sed omnia
mo-

monit
oblige
opera
cepta
non p
ar. loc.

3. T
sua R
Regul
conter
n. 6. 2
ligant
actum
atione
liz, & 1

4. S
in ob
eriani
sitio ad
mali. S
5. S
per di
non se
tum vo

6. Fr
esse mo
Tum c
quia se
tivus,
tenetur
viter p
exempl
6. Tur
corrigi
ratione
gerere,

monita, & Regulas negligat, eò quòd sub mortali non obligent, peccare mortaliter. 5. Tenetur ad aliqua opera bona supererogatoria, sive specialiter non præcepta, nec promissa: quia aliàs moraliter loquendo, non potest habere debitam intentionem salutis. Suar. *loc. cit.*

3. Tenetur tendere ad perfectionem, per media suæ Religionis (non per alia) hoc est servando suas Regulas. Sanch. *l. 6. c. 5. n. 1. & 2.* Hinc peccat 1. per contemptum Regulæ, hoc est: si nolit subjici. *Ibid. n. 6. 2.* Si tantum velit servare, quæ sub mortali obligant: quia contemnit perfectionem. *Ibid. 7. 3.* Per actum directè contrarium, hoc est: nolendo perfectionem: quod esse mortale docet Sanch. *n. 10. Pellic. & Bard. l. c.*

4. Si quis non tantum intendat non esse sollicitus in observatione regulæ, sed etiam nunquam servare, etiamsi facile possit, est mortale, vel proxima dispositio ad illud, vixque potest fieri sine contemptu formali. Suar. *l. c. n. 24.*

5. Si ex remissione animi, & sine ullo justo titulo, per directam intentionem, velit aliquam Regulam non servare, erit saltè levis contemptus, & peccatum veniale. Suar. *l. c.*

6. Frequenter, & ex consuetudine violare Regulam esse mortale, dicit Sanch. *l. 6. Mor. c. 4. n. 18. & 20.* Tum quia perturbat religiosam disciplinam: tum quia secundum quosdam est contemptus interpretativus, vel saltè probabilissimum ejus periculum; tenetur autem sub mortali ita vivere, ut non sit graviter perniciosus Religioni, inducendo alios malo exemplo ad Regulæ laxitatem. Sanch. Lay. *l. 4. t. 5. c. 6.* Tum quia constituit se in eo statu, ut tanquam incorrigibilis sit expellendus; tenetur autem quisque ratione votorum, quibus se Religioni addixit, ita se gerere, ut sit tolerabilis, & non mereatur expelli; at

qui nullum conatum perfectionis adhibendo, Regulas sine discrimine transgreditur, reddit se intolerabilem, ut debeat expelli, aut si toleretur, plurimum nocet; ergo per accidens, & indirectè agit contra professionem mortaliter. Sanch. c. 4. n. 18. v. Aut. cit.

7. Religiosus Societatis JESU peccat mortaliter, si non adhibet diligentiam in cavendis defectibus, ob quos se dimittendum, vel ejiciendum prævideret; & licet ita dimissus, sit liber in conscientia, si tamen sit dimissus ob fraudem, vel peccata in eum finem commissæ, irrita est dimissio, ut pote obrenta per dolum dantem ipsi causam, (sicut in matrimonio, & cæteris contractibus) unde subjacet pœnis apostatarum. Bon. de claus. q. 12. p. 12. §. 1.

8. Scholasticus Societatis JESU, qui pravis moribus, de industria dimissionem extorsit, vel falsis allegationibus impetravit, non est liber à votis. Less. l. 2. c. 40. d. 15. Sanch. l. 6. c. 8. n. 99. Laym. l. 4. t. 5. c. 9. n. 13.

DUBIUM IV.

Ad quid Religiosus obligetur vi Votorum?

REsp. 1. Religiosus ex voto paupertatis obligatur ut nihil habeat proprium. Nomine proprii autem intelliguntur bona temporalia pretio æstimabilia, quorum dominium, vel certè facultatem disponendi liberam, & indepntem, in perpetuum abdicavit. Constat ex c. Non dicatis. 12. q. 1. cap. Monachi.

Dicitur 1. Bona temporalia: quia retinet Religiosus dominium bonorum spiritualium, honoris, famæ, & similium. Itèm jus eligendi, præsentandi, conferendi regulare beneficium, &c. S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 7. Sanch. l. 7. c. 18. Less. l. 2. cap. 4. d. 5. Laym. l. 4. 2. 5. c. 7.

Dicitur 2. Dominium, vel facultatem disponendi,

ei, propter Religiosos Societatis JESU, qui post emissâ vota, retinent, & acquirere possunt dominium radicale bonorum temporalium, non tamen habent jus actuale de iis pro suo arbitrio disponendi, vel utendi, in cujus abdicatione essentia religiôsæ paupertatis consistit. Sanch. Laym. *l. c. n. 3.*

Dicitur 3. (independenter) quia Religiosus, etiam professus, potest habere peculium dependens, & revocabile ad nutum Superioris, quod nomine proprii non comprehenditur. Laym. *c. 7. n. 12.* Unde sequentes casu resolvuntur:

1. Non repugnat voto paupertatis, quòd Religiosi habeant bona in communi, etiam immobilia. Imò, sinè consensu Papæ, non possunt se obligare communitati, quòd ea nunquam sint acquisituri: quia præjudicaret immunitati Ecclesiasticæ. Lugo *Resp. mor. l. 3. d. 8.* Neque possunt fructus, seu redditus à donatore destinatos ad ea emenda, applicare ad usus alios, v. g. solvenda debita. &c. *Ibid. d. 10.*

2. Non repugnat paupertati, si religioso detur villa, vel alius locus administrandus nomine Monasterii, idque in Monasterii commodum. Imò nec repugnat, si detur in commodum, vel incommodum ipsiusmet Religiosi, aliquod Ecclesiasticum Beneficium. Quo casu competit ei administratio reddituum, quos ad sui sustentationem, piâsque causas applicare potest, juxta Canonum concessionem: quod reliquum est, pertinet ad Ecclesiam, vel Beneficium, cui servivit: ac consequenter donationes de redditibus beneficii factæ ab eo in usus non pios, invalidæ sunt, & contra justiciam, neque accipientes possunt tutâ conscientia retinere. Suar. *tom. 4. de rel. l. 5.* Mol. *d. 276.* &c. communiter. Ratio est: quia non habent dominium dictorum reddituum. C. Lugo *de just. t. 1. d. 4. s. 1.* Nihilominus Wading. apud Dian. *p. 8. t. 6. R. 133.* probabile censet, quòd etsi illicitæ,

validæ tamen sint istæ donationes, idémque multò magis de donationibus Episcoporum regularium censet cum eodem Dian. *l. c. R. 132. &c. contra Sanc. Suar. &c.* Ad monasterium verò omnia alia pertinent, quæ aliunde, quàm ex Beneficio acquiruntur, nisi ex consuetudine cedant Ecclesiæ. Nav. Azor, *tom. 1. l. 12. c. 10. q. 6. & 7. Mol. Lay. l. c. v. Trid. sess. 25. c. 2. de Regul.*

3. Non tantùm jure antiquo, sed etiam post Tridentinum, probabile est, Religioso in Monasterio, vel juxta illud manenti, annuatim assignari posse redditum, ut ex eo vivat suo commodo & incommodo, revocabiliter tamen ad nutum Prælati. Similiter Monialibus victum præberi posse, ità ut ipsæ sibi labore manuum vestes comparent. Ità contra Azor, Less. & Mol. docent Sanch. *l. 7. mor. c. 22. Tamb. Lay. l. 4. c. 7.* qui addit: talem consuetudinem, ubi viget, non damnandam; probat tamen tolli debere, si commodè possit: monerque, non finè urgentissima causa introducendam.

4. Peccat contra paupertatem Religiosus, si quid, seu domi, seu foris, etiam ex iis, quæ ad victum & vestitum pertinent, finè Superioris consensu expresso, tacito, præsumpto, accipiat, retineat, absumat, permutet, alteri donet, vel accommodet. Ità Less. *l. 2. c. 41. d. 8. & d. 9. n. 79. Sanch. 7. mor. c. 19. n. 53. & c. 21. n. 32. Suar. tom. 3. de Relig. l. 8. c. 11. Laym. l. 4. t. 5. c. 7. Azor, tom. 1. l. 12. c. 12.*

Dixi *finè consensu tacito*: quia si Prælatus sciat, subditum aliquid accipere, retinere, vel expendere, & non prohibet, cùm facile possit, tacitè consentire, & approbare videretur. Unde Sanch. *6. mor. c. 19. ait,* si in aliqua religione consuetudo viget aliqua recipiendi, vel expendendi, finè licentia, id excusari per tacitam licentiam Prælati, qui id tolerando, consuetudinem rationabiliter declarat. Et si Prælatus

tus subdito donet, vel donari permittat imagines, rosaria, &c. sciens non indigere iis omnibus ad proprium usum, tacite facultatem concedere censetur, donandi aliis, ut notat Laym. Monet tamen Less. talem consensum non præsumendum, nisi in rebus parvis, & crebro occurrentibus.

Dixi 2. *vel præsumpto*: hic enim locum habet, cum res urget, Superiorque non est præsens. Adhuc autem, ut vult Sanch. & Bon. non sufficit, quod Superior libenter concederet, si peteres (alioqui omnes donationes à Prælatiis permitti solitæ, licerent sine venia; quod cederet in eversionem disciplinæ regularis) sed requiritur, ut ipse censeatur concedere, quamvis non petas, & nolit in iis circumstantiis te petere. Addunt tamen Suar. & Less. excusari à mortali, si præsumatur affectus Superioris libenter rem concessuri, si rogaretur. Ratio est: quia tunc censetur rem habere ex voluntate Superioris saltem virtuali, quæ in illo affectu later, ideoque si Superior tantum sit invitus, quoad modum, venialiter quidem peccari, non tamen contra paupertatem, docent Suar, Sanch. Lay. *lib. 5. tr. 5. c. 7.*

5. Contra votum paupertatis peccas, si quid ex rebus in usum tuum concessis, in alium usum expendas, aut culpabiliter amittas, vel destruas, latæ culpæ. Ratio est: quia in iis tantum habes usum facti, idque precario, quamdiu Superiori videbitur, estque actus dominii, posse rem arbitrato suo destruere. Sanch. *c. 19.* Laym. *n. 6.* Less. *n. 79.*

6. Item peccas, si quid abscondas, ut illud liberæ dispositioni Superioris subducas. Nec Procuratores, Oeconomi, Administratores, Prælati inferiores, quicumque possunt expendere, contra quam Regula Ordinis, voluntas Superiorum, vel consuetudo postulat. Ratio est: quia non sunt domini bonorum communium, sed tantum administratores. Laym. *n. 9.* ex S. Thom. &c.

7. Si Prælatus permittat subdito, ut bona, ex quacunque causa, aut titulo proveniente, in usus vanos, turpes aut illicitos expendat, aut superflua pretiosa, & statum suum dedecentia, penes se habeat, peccat & Prælatus, & subditus contra votum pauperatis; estque talis donatio, seu alienatio irrita, & restitutioni obnoxia. Nav. Sylv. Valentia, Mol. t. 2. d. 276. Azor, Less. d. 9. Sanch. Laym. Quia Prælatus non potest dare veniam majorem, quam ipse habet: ipse autem cum non sit dominus, non potest bona suo arbitratu, & inutiliter expendere: sed tantum in Religionis necessitatem & utilitatem. v. C. Lugo, de just. d. 3. sect. 7. n. 131.

Resp. 2. Religiosus voto Castitatis obligatur, ut abstineat se ab omni voluntaria delectatione venerea, interna & externa, proindeque si quis contra castitatem peccet, duo peccata admittit, luxuriæ & sacrilegii. Less. & Laym. c. 8.

Resp. 3. Religiosus ex voto obedientiæ, obligatur ad omnia, quæ Superior præcipit, secundum Regulas & constitutiones Ordinis, sive directè & expressè, sive indirectè & implicitè. Et quidem, si præcipiat in virtute S. Obedientiæ, in nomine Domini nostri JESU CHRISTI, vel simili forma, tenetur obedire sub mortali: quia intendit obligare, quantum potest: sub veniali autem, si aliâ formâ utatur, vel sub nullo; quod consuetudo in Societ. JESU approbat. v. S. Th. 2. 2. q. 104. Sylv. Sanch. l. 6. mor. c. 1. Less. l. 2. c. 41. d. 9. Laym. c. 9.

Porro quæ indirectè pertinent ad Regulam, Sylv. & quidam alii ampliant ad illa, quæ faciunt ad pleniorum ejus observationem. Sanch. tamen arctat ad res valde necessarias, sine quibus regula commodè servari nequit; alioquin enim Superior qualvis corporis macerationes præcipere posset: ordinantur enim ad pleniorum observationem Regulæ. Lay. l. 4. t. 5. c. 2. Less. Unde resolves: 1. Non

1. Non tenetur subditus obedire in iis, quæ sunt vel contra Regulam (nisi Superior in ea possit dispensare, & legitima causa dispensandi sublit;) vel supra Regulam, ut essent magnæ macerationes (nisi in pœnam, vel ad obligationem votorum necessariæ,) vel ut acciperet Episcopatum. *Dian. p. 6. t. 8. ref. 33. & alii sex, vel infra Regulam, scilicet vana, (nisi præcipiat ex causa, quæ sit secundum regulam v. g. ut obedientia exerceatur,) nec refert, quod Regulæ jubent in omnibus obedire: id enim non de obligatione voti, sed obedientiæ perfectione intelligitur. Ita Suar. Sanch. 6. mor. c. 2. & Laym.*

2. Si regula Ordinis sub peccato obliget, ejus transgressio est contra votum, & sacrilega. Ratio est: quia talis Regula non est minùs præceptiva, quàm vox Superioris, & subditus promittens observationem Regulæ eo modo, quo ipsa intendit, se obligare censetur; proindèque Carthusianus v. g. carnes edens, vel Franciscanus feriâ sextâ non jejunans, & contra obedientiam, & contra temperantiam peccat. *S. Th. in 2. d. 44. q. 2. art. 3. Valent. Sanch. 6. m. c. 1. & 4. Vasq. Rodr. Lay. l. c. n. 6. Escob. &c.*

3. Si Regula sub peccato non obligat, transgressor illius non peccat contra votum obedientiæ. Ratio est: quia talis Regula non continet propriè præceptum, sed tantum est ordinatio, seu monitum, obligans tantum ad pœnam, si imponatur. *S. Thom. Lay. l. c. &c.* Hinc nec transgressio illius, ex rationabili causa, & bono fine, seu ex motivo virtutis facta, v. g. si extra tempora loquatur cum socio, ut mœstum consoletur, est peccatum; erit tamen veniale, si ex negligentia, torpore animi, aliòque inordinato affectu fiat. *Laym. l. c.* Quem ut plurimum concurrere, adeoque raro omni culpa vacare, putant *Valent. Sanch. & Suar.* Qui addunt: quod si quis frequenter, & quasi per consuetudinem Regulam trans-

transgrediatur, religiosam disciplinam graviter perturbet, eaque ex causa, in periculo expulsionis se constituat, peccet mortaliter. Laym. lib. 4. t. 5. c. 9. Sanch. n. 18. vid. suprà d. 2.

4. Etsi Capitulares novum statutum condere possint, quo ipsi, aliique postmodum professionem edituri, obligentur; antè tamen professi, qui in illud non consenserunt, eo non obligantur, si ad Regulam Ordinis non directè nec indirectè spectet. Laym. l. c. n. 10. Nisi tamen statutum fiat in Capitulo generali, vel saltèm provinciali (juxta cujusque Ordinis institutum) concurrente majore parte suffragiorum; & non sit regulæ difforme. vide Esc. de l. E. 1. c. 2. n. 15. Ratio est: quia, quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, juxta reg. 19. in 6. Addunt Laym. & Sanch. ex Sylv. & Azor, t. 1. lib. 13. c. 11. q. 19. Lessl. l. 2. cap. 41. n. 22. nec Pontificem posse Religiosos cogere ad arctiorem vivendi rationem, quam instituti prima forma postulat: quia obligatio obediendi, etiam Pontifici, provenit ex voto, quod factum fuit secundùm proprium Regulæ institutum. Si tamen Regulæ reformatio necessarium medium esset ad Ordinis conservationem, ad eam Prælatus cum Capitulo, multòque magis Pontifex illos cogere potest, quando ad hoc se implicite quisque obligasse censetur. Sylv. Lessl. Sanch. Lay. ll. cc.

5. Etsi consuetum non sit, nec consultum, ut Prælati sub peccato præcipiant actus internos: probabile tamen est fieri posse, ut docent Laym. Suar. &c. Ratio est: quia verisimile est, quòd aliqui Religiosi ad id se obligare intendant, cum se quasi holocaustum Deo tradant.

Quæres: An subditus teneatur obedire, si dubitet, utrum sit res licita, quam Prælatus jubet, vel justa causa imperandi?

Resp. 1. Communiter teneri: quia tunc melior est con-

cond
prac
jure
posse
Re
time
eique
sit in
juris
Lessl.

R
verò
sensu
U
res:
vita
se al
vi si
virg
non
nena
men,
se bo
homi
Episc
strin
sicut
nium
ante
tur,
tunc
Re
secun

conditio Superioris, qui est in possessione protestatis præcipiendi, in dubio autem nemo spoliandus est jure, quod habet. Nec dicas: subditum etiam esse in possessione libertatis, cum habeat debitum parendi.

Resp. 2. Non teneri, si grave damnum obediendo timeat. Ratio est: quia in dubio favendum est reo, eique de cujus damno agitur. Et si enim subditus non sit in possessione libertatis, est tamen in possessione juris, quo potest se à periculosis rebus conservare. Less. Sanch. 6. Mor. c. 4. alique.

DUBIUM V.

Qui possint, vel teneantur ingredi Religionem?

Resp. 1. Omnes illi, & soli possunt ingredi Religionem, qui sunt sui juris, nec aliis obstricti; qui verò aliis obstricti sunt, non possunt, sinè eorum consensu. Less. l. 2. c. 41. d. 3.

Unde 1. Non possunt ingredi Religionem impuberes: quia subsunt parentibus, vel tutoribus, quoad vitæ dispositionem. 2. Nec filii, si parentes sinè illis se alere nequeant: Laym. l. 4. t. 5. c. 4. n. 1. 3. nec servi sinè consensu dominorum. 4. Nec, qui decipit virginem, sub promissione matrimonii. 5. Nec, qui non est solvendo creditoribus, modò in sæculo manendo, possit intrà paucos annos solvere. D. Th. tamen, Sylv. Fumus V. Religio, & alii putant illum posse bona præsentia cedere creditoribus: quia persona hominis liberi non est pro pecunia obligata. 6. Nec Episcopus sinè consensu Papæ, cui juramento se obstrictus: præterquam quòd sit obstrictus suæ Ecclesiæ, sicut maritus uxori. 7. Nec conjuges post matrimonium consummatum; nisi vir per vim consummasset ante expletos 2. menses, qui eis à jure conceduntur, aut nisi alter conjugum commisisset adulterium: tunc enim innocens ingredi posset.

Resp. 2. Qui vovit religionem, tenetur ingredi secundum sequentes regulas:

1. Non

1. Non tenetur, imò nec potest licitè ingredi Ordinem, in quo collapsa est disciplina regularis, idque ob periculum perversionis. Laym. *l. 4. t. 5. c. 6. n. 5.*

2. Qui vovit laxiorem, licitè ingreditur strictiorem, non tamen contrà: quia minùs præstaret, quàm promisit. Quòd si tamen profiteatur in laxiore, valida est professio, & liberatur à voto strictiorem ingrediendi. Ratio est: quia votum solemne, quo fit personæ traditio, & Religioni jus in personam acquiritur, derogat priori voto simplici, per quod nulum tale jus Religioni strictiori erat acquisitum. Lay. *l. c. ex S. Thom. &c.*

3. Is, qui vovit experiri Religionem strictiorem, potest id commutare in votum profitendi, & perseverandi in laxiore. Ratio est: quia hoc melius est. Lay. *l. c. ex Sanch. &c.*

4. Professio licentiam transeundi ad Ordinem laxiorem Episcopus vel Prælati Ordinis exemptus cum consensu Capituli dispensativè ex justa causa dare potest. Laym. *l. c. Less. l. 2. c. 41. n. 103. Sanch. 6. Mor. c. 7.*

5. Professus ad Ordinem strictiorem, petitâ, licet non concelsâ Prælati sui licentiâ, ex justa causa transire potest. Quod addo: quia hujusmodi transitus, sinè causâ temerè fieri non debet. Quòd si fiat, spectanda est austeritas circa silentium & solitudinem, idque non tantùm secundùm institutum Regulæ, sed etiam secundùm observationem præsentem. Probat *ex c. Licet. de Regularibus, v. Laym. Less. Sanch. 2. cc.* Ex dictis resolvuntur hi casus:

1. Canonici regulares ad Monachos transire possunt, non contrà; cùm Religio. Monachorum austrior sit. Laym. *l. c.*

2. Professus Regulam strictiorem, si ea non servetur in suo Monasterio, aliòve ejusdem Ordinis, nec sit spes reformationis, potest transire ad laxiorem, in

in qu
stat
ic. ex

Sup
ex
existe
men
panda
2. Si
mno,
rit in
dum g
Religi
quia
derit
docet
Sanch
licitum
tueri
Urba
possi
nisi si
nisi ur
probab
Hoc
culpa
ctus. I
vunt
i. E
nistrat
tem de
eujus r

in quo Regula servetur: ità ut considerato præsentì statu ducat vitam strictiorem. Laym. l. 4. tr. 5. c. 6. n. 1c. ex Sanch. Rod. &c.

DUBIUM VI.

Ad quid teneantur Religiosi ejecti, & fugitivi?

Suppono Religiosum justas ob causas è Religione expelli posse 1. Si in gravi vel pernicioso crimine existens, notoriè incorrigibilis appareat: in quo tamen casu Moniales perpetuo potiùs carceri mancipandas, quàm ejiciendas, putat Sanch. l. 6. Mor. c. 9. 2. Si ob criminis infamiam, sinè gravi Ordinis damno, tolerari nequeat. 3. Si in admissione reticuerit impedimentum, vel essentialè, vel saltèm admodum grave, v. g. lepram, &c. ut docent Navar. Sa. V. Religio. n. 34. Sanch. 6. Mor. c. 4. num. 36. Ratio est: quia in re admodum gravi decepit, ità, ut fraus dederit causam admissioni. Dian. p. 9. c. 9. R. 57. ubi docet, quòd licèt hactenus ex communi sententia Sanch. Suar. Azor, Rodriq. &c. Religiosi propter delictum aliquod grave, etiam semel perpetratum poterint expelli; jam tamen propter declarationem Urban. VIII. editam anno 1624. per nulla privilegia possint expelli è Religione, (excepta Societ. JESU) nisi sint incorrigibiles: tales autem non censentur, nisi unius anni jejunio & pœnitentiâ in carcere sint probati.

Hoc supposito, Resp. 2. Professus è Religione ob culpam ejectus, manet Religiosus, votisque adstrictus. Laym. l. 4. t. 5. R. 13. ex communi. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Ejectus, rerum, quas acquirit, usum, & administrationem tantùm sibi vindicare potest, non autem dominium, neque illud acquiritur Monasterio, cujus non est membrum ampliùs, sed Ecclesiæ, in qua bene-

Beneficium habet; vel Papæ, si Beneficium non habet, & exemptus est. Quod si non sit exemptus, Episcopo loci. Laym. *l. c.* ex Mol. & Less.

Dixi *Ejectus*: quia fugitivos & apostatas, iis exceptis, quæ ex beneficio Ecclesiastico accepta sunt, Monasterio acquirere verius est, si illud dominii in communi capax sit: sin minùs, Sedi Apostolicæ. Ratio est: quia Monasterium, instar servorum eos vendicare, & reducere poterat. Laym. *loc. cit.* ex Azor, Sylv. & c.

2. *Ejectus* per culpam, non omnino solutus est voto obedientiæ, etsi ejus executio magna ex parte cesset: quia caret Superiore, à quo dirigatur. Debet tamen illud servare in præparatione animi, si recipiatur. Laym. *l. c.* ex Navar. & Less.

3. Idem à reliquis monasticis observantiis, & regulis, ut à jeuniis, vigiliis, delectu ciborum, & similibus liber est. Laym. *l. 4. t. 5. c. 13.* Sa, *n. 40.* Navar. & alii, contra Less. Sanch. & c. Ratio est: quia talium observatio non comitatur simpliciter professionem votorum substantialium, sed statum regularem, è quo ille est expulsus.

4. Etsi non sit improbable, quod docent Nav. & Azor, probatque Rodr. ejectum tutò manere extra suum Ordinem, nec teneri receptionem petere, eò quod justæ sententiæ suæ ejectionis se conformare possit; contrarium tamen communius est, & probabilius. Ratio est: quia, cum sit obligatus votis, tenetur se qualificare, ut vota sua convenienter professioni exequi possit. Quæ ratio magis probat, si Ordo ipsum revocet. Lay. *l. c. n. 6.* ex Sylv. Sanch. & Less.

5. *Ejectus* potest tutò in sæculo manere, si in Monasterio non recipiatur, nisi Religionem laxiorem inire malit: quia aliam non vovit, neque per ipsum (ut suppono) jam fiat, quò minùs in sua recipiatur. Ità Rodr. Laym. & c. *loc. cit.* Ubi addit: Prælatos posse aliquem sub conditione ejicere, ut vel aliam Religio-

gion
Ordi
tio e
orun
R
tas re
mno
tur.
divin
salut
fam
tiosè
n. 7.
Di
justa
endò
man
15. U
Q
cogi
Re
corp
supe
Rati
con
mor.

C
quor
libi a
Hori

gionem intret, vel ad suam revertatur; imò etiam Ordinarii locorum ejectos ad hoc cogere possunt. Ratio est: quòd tales non sinè periculo, & scandalo aliorum in sæculo vivant. vide Laym. *l. c. n. 8. & 9.*

Resp. 2. Prælati Ordinum fugitivos, & apostatas requirere tenentur, si absque gravi Ordinis damno possint, & non omnino incorrigibiles videantur. Ità Sanch. *l. c.* Ratio prioris partis est: quia jure divino & naturali tenentur Prælati prospicere eorum salutem. Ratio posterioris est: quia, si ob justam causam possint ejici, ob eandem etiam, postquam malitiosè exiverunt, poterunt non recipi. Laym. *loc. cit. n. 7. ex Sanch. &c.*

Dixi, *fugitivos, & apostatas*: quia per sententiam justam ejectos, etsi se correxerint, necessariò recipiendos negant Sanch. *l. c.* & Azor. *l. 12. c. 17.* Affirmant Navar. Molin. *t. 1. d. 140.* Less. *lib. 2. cap. 41. d. 15.* Utrique probabiliter.

Quæres: An professus in uno Monasterio possit cogi, ut se transferat ad aliud?

Resp. Posse, si plura Monasteria faciant unum corpus sub uno capite; secùs, si singula subsint suis superioribus sub Episcopo, vel immediatè sub Papà. Ratio est: quia non vovit obedientiam, nisi in hoc conventu. Laym. *l. c. n. 10.* Vide etiam Sanch. *lib. 7. mor. c. 32.*

CAPUT II.

De statu Clericorum.

CLerici generaliter dicuntur illi, qui sacris Ordinibus, vel primà saltèm tonsurà sunt initiati. Ad quorum statum cum multa pertineant, de quibus alibi agendum, hic agemus de beneficiis Ecclesiasticis, Horis Canoniciis, & aliis paucis.

DUBIUM I.

De Beneficiis Ecclesiasticis.

ARTICULUS I.

Quid? & quotuplex beneficium Ecclesiasticum?

Resp. Beneficium Ecclesiasticum est jus perpetuum percipiendi fructus ex bonis Ecclesiæ, propter officium aliquod spirituale, auctoritate Ecclesiæ constitutum. Ità Laym. l. 4. t. 1. Less. l. 2. c. 35. d. 1.

Dicitur 1. *Jus perpetuum*: ad excludendam Vicariam, & Commendam temporalem, quæ non sunt Beneficia; de quibus Canones loquuntur.

Dicitur 2. *Propter officium*: quia in Beneficio duo jura à se mutuo separabilia distinguuntur. 1. Est jus, seu potestas exercendi muneris spiritualis, estque simpliciter spirituale. Alterum est jus percipiendi redditus Ecclesiasticos, quod etsi secundum se sit temporale, quatenus tamen fundatur in officio spirituali, ei que annexum est, spiritualitatem aliquam participat.

Dicitur 3. *Auctoritate Ecclesiæ &c.* quia solius Prælati est, officia in Ecclesia instituere, eisque proventus Ecclesiasticos annectere; ipsiusque est dispicere, quot & qualibus ministris Ecclesia egeat?

Resp. 2. Beneficium dividitur. 1. in seculare, quod pro Secularibus; & Regulare, quod pro Regularibus est institutum. Unde sine dispensatione, nec seculare Regulari, nec contra conferri potest. Porro omne Beneficium præsumitur esse seculare, nisi probetur esse regulare, vel ex prima sui institutione, vel per possessionem pacificam 40. annorum: per eam enim ex seculari fit regulare, & contra.

2. Beneficium aliud est duplex, aliud simplex. Duplex dicitur, quod est cum administratione, ut Papatus, Episcopatus, & omnia, quæ dicuntur dignitatis, hoc

hoc est: quæ habent præminentiam, cum jurisdictione in foro externo, ut Præpositura, Decanatus, Archidiaconatus, Abbatia, sive secularis, sive regularis, Prioratus claustralis. Itèm Personatus, qui est eminentia in Ecclesia, sinè jurisdictione, v. g. locus honorificus in choro, in processionibus, suffragiis ferendis, ut Cantoria, & similes. Itèm Beneficia, quæ dicuntur officia, habentque administrationem rerum Ecclesiasticarum sinè jurisdictione: ut Custos, Thesaurarius, Primicerius, Archipresbyter. Denique Duplicia dicuntur, Beneficia curata; hæc enim omnia, duplici onere, & curâ constricta censentur, cum præter recitationem precum omnibus communem, habeant aliquam administrationem, & eminentiam. Simplicia dicuntur, quæ tantum sunt instituta ad officia divina obeunda, neque administrationem, vel eminentiam singularem habent, ut Canoniciatus sive seculares, sive regulares, Capellaniæ. v. Laym. l. c. & Less. l. 1. c. 34. d. 2.

ARTICULUS II.

Quomodo acquirantur, & conferantur Beneficia?

Resp. 1. Beneficia Ecclesiastica uno ex tribus modis, communiter acquiruntur 1. Per electionem, v. g. Canonicorum, vel etiam postulationem (quæ est electio ejus, qui non erat de Capitulo, vel de jure non erat capax) & confirmationem Superioris, si electum, vel postulatum idoneum esse intelligat. 2. Per præsentationem Patroni præviam, & institutionem subsequam, à Prælato Ecclesiæ factam, si præsentatus sit idoneus. Et si verò Patronus præsentato jus ad rem conferat, ita ut Beneficium alteri conferri nequeat; jus tamen in re, & collatio beneficii per institutionem datur. 3. Per collationem liberam, quando beneficium solo jure Prælati datur, nec Patronatus juris subest. Unde etiam Beneficia ex modo conferendi,

dividuntur in Electiva, Patronata, & Libera.

Resp. 2. In qualibet diœcesi Episcopus est proprius collator beneficiorum; nisi ex legitima præscriptione hoc jus alteri competat; supremus autem & universalis collator omnium Beneficiorum non patronatorum, est Papa. Less. lib. 2. c. 25. d. 10. Ratio prioris est: quia Episcopus in sua diœcesi est moderator sacrorum; ergo, ipsius est Officia sacra conferre. Ratio posterioris est: quia Papa est supremus dispensator honorum Ecclesiasticorum, & Ordinarius Ordinariorum. Potest autem Papa tribus modis Beneficia conferre 1. Jure præventionis. 2. Jure concursus. 3. Jure devolutionis, de quibus v. Less. l. c. ubi notat jure præventionis & concursus, ad vitandas lites rariùs Papam uti; imò per concordata Germaniæ inter Sedem Apostolicam, & Fridericum Imperatorem per constitutionem Nicolai V. quæ incipit (*Ad sacra &c.*) alterni tantùm menses Papæ collationi reservantur, scilicet Januarius, Martius, &c. reliqui liqui verò ordinariis collatoribus relinquuntur. Imò si per tres menses, à die notæ vacationis, in loco Beneficii nulla dispositio vel gratia Papæ appareat, Ordinarius conferre potest. Similiter mortuo Papâ, quamdiu Sedes vacat Less. l. c. Laym. c. 20. Quodd si autem Pontifex & Ordinarius eodem die idem Beneficium diversis contulerint, & neutrius collationis prioritas appareat, præferendus est, qui invenitur in possessione; quia pro eò jus præsumit. Si neuter est in possessione; præfertur provisorius à Pontifice, ob dignitatem provisoris, Barb. & Bard. d. 6. c. 6. §. 10. ex cap. Si à Sede. Denique si ultima nocte mensis Episcopalis, beneficium cœperit vacare, in dubio, utrùm ante, an post mediam noctem, quâ incipit mensis Papalis, si nemo sit in possessione, nec ulla provisio, præsumptio juris est pro Ordinario. Gonzal, Barbos. Bard. d. 6. c. 6. §. 11.

Quæ-

Quæres 1. Quid, & quotuplex sit jus Patronatûs ?

Resp. 1. Esse potestaram præsentandi ad beneficium Ecclesiasticum vacans. Resp. 2. Esse duplex, scilicet jus patronatûs Ecclesiastici, quod alicui competit, quia ex bonis Ecclesiasticis; & jus patronatûs laici, quod alicui competit, quia ex bonis patrimonialibus Ecclesiam fundavit, vel dotavit, vel erexit. Laym. l. 4. tr. 2. c. 13. n. 2. & 4.

Quæres 2. Quando patronus teneatur præsentare, Beneficio vacante ? Resp. Si patronatus sit laicus, teneri intrâ 4. menses. Si Ecclesiasticus, intrâ 6. intrâ quos nisi fiat præsentatio, Beneficium fit liberum, ejûsque dispositio pro ea vice devolvitur ad eum, cujus est instituere præsentatum.

Quæres 3. Quid faciendum, si multi præsententur?

Respond. 1. Si patronus, qui antea præsentavit Petrum, præsentet postea Paulum, velisque hunc præferri, poterit Prælatus instituere, utrum maluerit, si patronatus sit laicus: quia tunc præsentatio secunda non facit irritam primam, nec contrâ. Si tamen patronatus sit Ecclesiasticus, prior tempore erit potior jure, exc. *Cum authenticè de jure patronatûs*. Resp. 2. Si ex duobus patronis, alter Petrum, alter Joannem præsentet, potest collator conferre, utri maluerit. Imò juxta Sylv. Episcopus tunc tertio conferre potest, eò quòd patroni non conveniant. Resp. 3. Si multi patroni inter se sint discordes, instituendus, in quem plures conveniunt. v. Less. l. c. d. 8. Laym. l. c.

ARTICULUS III.

Quæ intentio, & qualitates requirantur ad Beneficium accipiendum ?

Resp. 1. Ut Beneficium aliquod validè & licitè obtineatur, ut sit persona capax, & habilis, hoc est:

est: ut sit Clericus, non illegitimus (cum quo tamen Episcopus dispensare potest ad Ordines minores, & Beneficium simplex, cui Ordo major non est annexus) non irregularis, non excommunicatus, non improbus, aut facinorosus, ut habeat scientiam competentem ad munus Beneficio annexum, & ætatem legitimam, nisi dispensetur, scilicet pro Beneficio simplici annos 14. (sufficere tamen 14. inchoatum, docet Dian. p. 3. t. 6. R. 64. ex Azor, & aliis 5.) pro eo, quod Subdiaconatum requirit, vigesimum primum, pro eo, quod Diaconatum, 22. pro eo, quod Sacerdotium, vigesimum quartum inchoatum. Colligitur ex Trid. sess. 22. 23. &c. In his tamen & similibus casibus, multi excusantur, vel quia bona fide tres annos fuerunt in possessione, quæ veluti usucapionem & dominium parit. Ità Less. dub. 20.

Resp. 2. Qui recipit Beneficium quodcumque habens annexum Ordinem sacrum, tenetur habere voluntatem, saltèm conditionatam, clericandi, & sacrum Ordinem accipiendi intrà tempus à jure requisitum. Laym. c. 14. Less. lib. 2. c. 34. d. 26. Ratio est: quia suscipiens officium, cui obligatio est annexa, omni modo se habilitare tenetur. Imò si curatum seu parochiale est, habetque intentionem sacerdotium intrà annum non suscipiendi, sed parochiam dimittendi, non tantùm mortaliter peccat, sed etiam ipso jure est privatus, & ad fructuum restitutionem tenetur, ut patet ex c. Commiss. §. 7. de elect. in 6. Quod si tamen mutata voluntate, ante finem anni Sacerdos fiat, fructus retinere potest: imò & Episcopus dispensare potest, ut Vicario substituto, studiis per septennium vacet.

Dixi 1. Habens annexum Ordinem sacrum: quia si is non sit annexus, & Beneficium sit simplex, licet illud acceptet animo fructus lucrandi, & deinde u-

xorem

xorem
offici
de M
ordin
eoque
Unde
cusat
Di
ex ju
conv
Bene
aut fi
trim
ad li
tio es
cum
antu

R
sed
& na
num
caus
l. 4.
mur
mo
tur
inte
tatio
inco
fica
ra B

xorem ducendi, non nisi venialiter peccat, si aliàs officio suo satisfaciatur, ut docet Laym. c. 17. Sanch. 7. de Matr. d. 45. Vasq. Ratio est: quia illa perversio ordinis non videtur gravis, nec ullo jure vetatur, id-eoque ad nullam fructuum restitutionem tenetur. Unde Garfias p. 3. c. 4. n. 42. talem ab omni culpa excusat.

Dixi 2. *Voluntatem saltèm conditionatam*: quia si ex justa causa postmodum status Clericalis minùs illi convenire videatur, potest animum mutare, etiam si Beneficium sit curatum, v.g. si primogenitus familiæ, aut frater unicus sinè liberis decedat; si opimum matrimonium ad conservationem familiæ nobilis, vel ad lites graves sopiendas necessarium, offeratur. Ratio est: quia non est mens Ecclesiæ, ità ad Ecclesiasticum statum obligare, ut hæc & similia bona impediuntur. Laym. l. c.

ARTICULUS IV.

An liceat habere plura Beneficia?

Resp. Plura Beneficia possidere, non est res simpliciter intrinsecè mala, nec omnino indifferens, sed speciem mali præferens; imò ordinariè illicita, & naturali juri repugnans, (si talia sint, quorum unum ad honestam sustentationem sufficiat) nisi justà causâ ex circumstantia cohonestetur. Ità ferè Laym. l. 4. t. 2. c. 8. num. 2. ex D. Th. Less. Azor, Sa, &c. commun. Quia, ut docet Trid. sess. 24. pluralitas hujusmodi magnam inordinationem involvit, dum minuitur cultus divinus, Ecclesia operariis, fundator pia intentione, pauperes utiliores Ecclesiæ futuri sustentatione privantur. Hinc beneficia distinguuntur in incompatibilia primi generis, in quibus, adepta pacifica possessione secundi, vacat prius: qualia sunt plura Beneficia curata; itèm plures dignitates, persona-

tus, duo Beneficia uniformia sub eodem texto. Et in Incompatibilia secundi generis, quæ etsi sine peccato citra dispensationem obtineri nequeant, primum tamen altero obtento non vacat: qualia sunt Beneficia reliqua residentiam postulantia, v. g. Canoniceus duo diversarum Ecclesiarum, in quibus recepta est constitutio Trid. sess. 24. c. 12. de reform. ut non liceat ultra tres menses Canonicis ab Ecclesia abesse. Unde Lay. c. 8. n. 6. docet Canoniceus in Cathedralibus Ecclesiis Germaniæ, quæ ex immemorabili consuetudine requirunt tantum residentiam medii anni, vel 3. mensium, inter compatibilia beneficia numeranda.

Dixi, nisi iustâ causâ cobonestetur: quia qui per dispensationem plura beneficia obtinuit, nisi iustâ causa subsit, in conscientia non erit tutus, sed tenebitur alterum resignare, ut docet Less. n. 124.

Porrò iustâ causa dispensandi erit, evidens necessitas & utilitas Ecclesiæ, & quandoque etiam prærogativæ, & merita personæ, v. g. insignis nobilitas, dignitas, scientia, auctoritas, virtus, &c. modò caveatur, nè Beneficiorum coacervatio, facta etiam ob prærogativam personæ, ad privatum tantum, & non ad commune bonum referatur. Imò sine dispensatione plura beneficia, sequentibus casibus haberi possunt:

1. Si utrumque adeò sit tenue, ut neutrum sufficiat ad sustentationem: modò utrumque sit simplex, nec residentiam requirat.

2. Quando parochia est annexa Canoniceui, eique accessoria; tunc enim utrumque per modum unius possidetur, ita tamen, ut teneatur Vicarium perpetuum in Ecclesia alere.

3. Quando Beneficia legitimè sunt unita.

4. Quando alius idoneus & dignus non reperitur.

5. Quando unum beneficium habetur in titulum, alte

alteru
quor
gin. e
Qu
fident
Rel
benef
si per
quia c
alter
Re
intra
absqu
proba
faciar
h.c. N
dicta
latis r
etiam
Rel
legiat
das,
sint,
rò an
sunt,
rendæ
Rel
ctione
hoc li
auren
sophi
dium
annos
pi, ad
ex qu
nem,
l.c.

alterum in Commendam non perpetuam, sed ad aliquot menses, donec de idoneo provideatur. Ità Regim. exSylv.

Quæres: An, & quomodo Clerici teneantur ad residentiam?

Resp. 1. Episcopos, Parochos, eosque, qui curarum beneficium habent, jure divino teneri. Nec sufficit, si per alios administrent, nisi majus bonum urgeat; quia contra rationem est, ut hic officium & fructus, alter onus habeat. Bon. tr. 1. d. 5. de oblig. benef. p. 1.

Resp. 2. Ità teneri ad residentiam, ut, si Episcopi intra annum ultra tres, & parochi ultra duos menses absque legitima causa, per Episcopum cognita & approbata, absint, mortaliter peccent, & fructus non faciant suos. Ità Trid. sess. 23. de Reform. c. 1. Bon. l. c. Notat autem Dian. p. 9. t. 7. R. 53. ex Bard. supra dicta etiam habere locum in Superioribus, sive Prælati regularibus; ideoque eos teneri tempore pestis, etiam cum periculo, suis assistere.

Resp. 3. Qui in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis obtinent dignitates, Canonicatus, præbendas, vel portiones, si intra annum ultra 3. menses absint, primo anno media parte fructuum, secundo vero anno omnibus fructibus, quos illo anno lucrati sunt, privandos. Quæ tamen pœna est sententiæ ferendæ, non latæ; ut constat ex Trid. sess. 24. c. 12.

Resp. 4. Causas à residentia excusantes esse 1. Doctrinam Theologiæ, vel juris Canonici: neque ad hoc licentiam Prælati aut Episcopi requiri; requiri autem ad lectiones literarum humaniorum, & Philosophiæ, nisi contrarium habeat consuetudo. 2. Studium Theologiæ, vel juris Canonici: id enim per 5. annos etiam excusat. 3. Obsequium Papæ, vel Episcopi, ad Ecclesiæ utilitatem. 4. Licentiam legitimam, ex quavis alia justa causa. 5. Honestam consuetudinem, ubi dispositio Concilii non est recepta, v. Bon. l. c.

Y s

Resp.

Resp. 5. Qui absque iusta causa abest, peccat mortaliter, non tamen tenetur ad restitutionem fructuum, si officio satisfecerit, nisi ad eam condemnatur, vel nisi id aliquo jure sit expressum.

Resp. 6. Eos, qui ex legitima causa absunt, non lucrari distributiones, juxta Trid. nisi tamen absint ad curanda negotia Ecclesiæ, ex commissione Capituli, vel omnino involuntariè ob morbum, captivitatem, injustam excommunicationem, &c. v. Less. lib. 2. c. 34. dub. 29.

ARTICULUS V.

Quibus modis amittantur Beneficia?

Resp. Beneficia quatuor modis amittuntur 1. Per mortem beneficiarii. 2. Ex dispositione juris, idque vel propter alterius Beneficii impossibilis consecutionem, vel per professionem religiosam, vel per contractum matrimonii, vel commissionem criminis (v. g. hæresis, schismatis, sodomix sæpius exercitæ) cui amissio Beneficii ipso facto est annexa, ut v. apud Less. l. 2. c. 34. 3. Per sententiam judicis. 4. Per liberam resignationem, de qua

Resp. 2. Resignatio, est spontanea proprii beneficii dimissio, facta coram legitimo Superiore id acceptante. Estque duplex, scilicet Tacita, quæ fit ex juris dispositione, ut: dum quis Religionem profitetur: & Expressa, quæ rursus est duplex, scilicet Pura, quæ fit sine Conditione & pacto appposito, coram Ordinario, qui Beneficium cuilibet alteri conferre potest; & conditionata, seu in favorem; eaque vel est Simplex in favorem, ut quando fit absque reservatione; vel est qualificata, quando scilicet fit reservato sibi jure regressus, vel pensione, vel fructibus aliquibus, quæ ob simoniam juris humani, non nisi in

Pon.

Pontificis manibus fieri potest. Et quamvis verius sit, etiam resignationem simplicem in Pontificis manibus faciendam, cum alioqui periculum sit, ne Beneficiorum resignationes speciem quandam hæreditariæ successionis acquirant, quod jura Canonica detestantur: probabile tamen est, in manus Ordinarii fieri posse, eò quòd permutatio in ejus manibus fieri possit. Idque à fortiori verum est, si fiat sine modo obligatorio: quamvis addita deprecatione, ut personæ certæ conferatur. Idque observari potest, ubi non est recepta Bulla Pii V. quamlibet personæ successuræ designationem prohibens, quam citat Laym. *hic c. 17.*

Porro ut resignatio conditionata valida sit, requiritur. 1. Ut beneficium sit resignantis, cum resignatio sit juris dimissio. 2. Ut fiat liberè. 3. Ut fiat in manibus ejus, qui potest admittere, scilicet Pontificis, Ordinarii, Collatoris, vel Institutoris, juxta dicta. 4. Ut acceptetur à Prælato, in cujus manibus sit: quia sine acceptance jus suum resignans non perdit. 5. Ut conferatur illi, in cujus favorem cum clausula consveta, *non aliter, nec aliàs*, est resignatum. 6. Ut is, cui confertur, acceptet: aliàs enim resignans non perdit beneficium, propter clausulam, *non aliter*. 7. Requiritur consensus Patroni, vel electorum, prout beneficium est patronatum, vel electivum. 8. Si resignans sit infirmus, ut à resignatione supervivat 20. dies, aliàs enim per obitum vacare censebitur. 9. Ut, si resignatio fiat in curia Romana, inter 6. menses à supplicatione oblata computandos, in loco Beneficii publicetur: sin autem extra curiam, intra mensem: alioqui si contingat resignantem mori, antequam resignatarius cepit possessionem, beneficium vacare censebitur. Lessl. & Laym. *c. 17.*

Resp. 3. Permutatio beneficiorum, quæ est quædam species conditionalis resignationis, fit, cum duo bene-

beneficiati, unum vel plura beneficia, Pontifici non reservata, in manus Ordinarii, alteriusve Episcopali auctoritate præditi, resignant, cum conditione, ut is postea vicissim alteri alterius beneficium conferat. Quod quandoque Episcopus instituere potest, si necessitas ita exigat; vocatis tamen iis, quorum interest, scilicet Patrono & Collatore inferiore. Ad hanc autem omnia requiruntur, quæ ad resignationem in favorem v. Less. c. 31. d. 35. & 36. Laym. c. 17. Bon. de simon. d. 1. q. 4. §. 12.

Quæres 1. An licitæ sint permutationes coram Ordinariis, in mensibus reservatis per concordata Germaniæ? Resp. Affirmativè: quia per reservationem concordatorum, non censetur Pontifex voluisse conditionem Ordinariorum Germaniæ deterioram facere, quàm Episcoporum extra Germaniam, coram quibus id simpliciter licet.

Quæres 2. An licitum sit permutare beneficia, compensata fructuum æqualitate?

Resp. 1. Non licere, si beneficium copiosius, non separatis proventibus à titulo, permutetur cum tenui, Ratio est: quia excessus ille, eo ipso, quo manet annexus titulo, est debitus titulo, ideoque pro eo nihil exigi potest, quin etiam exigatur pro titulo.

Resp. 2. Posse peti compensationem, ob huiusmodi permutationem à Pontifice, pro incommodo temporali, quod alter subit, spoliando se proventibus sui beneficii, ideoque talis compensatio non est pretium beneficii, aut proventuum annexorum; sed conditio, ut se indemnem servet, sinè qua conditione nollit se spoliare,

Resp. 3. Jura proventuum posse separari à titulis; & primò nudos titulos, deinde alio contractu jura proventuum, utpote temporalia, permutari, compensato excessu opulentioris, idque auctoritate solius Papæ. v. Less. l. c. Bon. l. c. §. 12. n. 11.

Quæ-

Quæres 3. An licitè permutetur beneficium, hac lege, ut expensæ litis, vel Bullarum, refundantur per recipientem? Resp. Videri permutationem simoniacam, si impensæ sint causa impulsiva permutationis, sinè qua actus non fuerit futurus. Idem de simili resignatione affirmarem. v. Less. l. c. Bon. l. c. n. 9.

ARTICULUS VI.

Quid, & quotuplex sit pensio?

Resp. Pensio est jus percipiendi fructus ex alieno beneficio. Estque triplex. 1. Temporalis, quæ datur propter ministerium temporale, v. g. Cantori, Aedituo, Patrono, & Defensori Ecclesiæ. 2. Spiritualis, quæ fundatur in titulo merè spirituali, ut quæ datur Concionatori, Coadjutori Episcopi, Parocho, &c. 3. Media, quæ fundatur in statu spirituali, non tamen officio spirituali, ut quæ datur Clerico pauperi, vel Parocho senì ad sustentationem, vel quæ datur causâ resignationis & litis componendæ. Duæ posteriores dicuntur Clericales, quia Clericis; prima Laicalis, quia Laicis tantùm datur.

Porro circa pensiones Laym. c. 18. & Less. 34. docent hæc: 1. Etsi eam designare proprium sit Papæ, id tamen etiam Episcopum posse in causis specialibus, & necessariis, v. g. propter paupertatem, & senium resignantis, vel litis compositionem, vel propter adæquandos fructus, in permutatione beneficiorum. 2. Debere esse moderatam, ita ut beneficiato relinquatur sufficiens sustentatio; talis autem plerumque censetur tertia pars fructuum. 3. Ad pensionem non requiri consensum patroni, ut quidam volunt: quia id nullo jure statutum est. Neque ullum sit præjudicium per impositionem pensionis, cum is fructus non percipiat ex beneficio, sed tantùm habeat jus instituendi, & præsentandi, quod ei non adimittitur.

mitur. 4. Pensionarius post constitutionem Pii V. ubi ea est recepta, tenetur recitare officium B. V. nec facit fructus suos, si omittat. 5. Pensionem extinguere morte Pensionarii, sicut ususfructus morte usufructuarii. Posset tamen Papa facere perpetuam, ex plenitudine potestatis. De venditione & redemptione pensionis, v. Laym. c. 18. & Less. l. 2. c. 55. d. 22. Bon. l. c. §. 13.

DUBIUM II.

De Horis Canonicis.

TRACTATUS I.

Qui obligentur ad Horas?

Resp. 1. Clerici majorum Ordinum etiam suspensi, excommunicati, degradati tenentur, tum jure Ecclesiastico, tum generali consuetudine Ecclesiæ.

Dixi, *majorum Ordinum*: quia minorum, non tantum non ad Horas, sed neque ad psalmum Miserere tenentur, quem, vel simile quid, cum Episcopus primam tonsuram conferens injungit, non videtur obligare, nisi ut vel tantum fiat aliquoties, vel per modum consilii. Less. l. 2. c. 37. d. 9. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Tenetur ad Horas, qui cum dispensatione Papæ duxit uxorem, nisi in hoc ipso sit dispensatum: quia dispensatio, utpote odiosa, strictè est explicanda, & characterem retinet. Bon. & Azor, l. c. c. §. contra alios.

2. Clericus incipit obligari à puncto Subdiaconatus suscepti: & quidem ad Horas respondentes horæ, quæ ordinatur. Bon. *tr. de Horis. q. 1. punct. §. ex communi.*

Resp. 2. Omnes religiosi professi, ad chorum destinati, utriusque sexûs, obligantur ad horas; idque ex antiqua & recepta consuetudine; quam tamen quidam, ut Aragonius, putant non obligare tam

stri-

strictè, ut peccent mortaliter, si bis terve omittant; & de Monialibus dubitat Cajet. Medin. Armil. Dian. p. 2. t. 12. R. 17. imò eas (atque adeò omnes Religiosos sacris non initiatos) non teneri sub onere peccati, absolutè, sed nimis laxè, docet Petrus March. apud Dian. p. 9. t. 6. ref. 7. contra aliorum communem & veram sententiam; quæ docet, teneri secundum suas regulas, & consuetudines. Bon. q. 2. p. 2. n. 5. ex Azor, Less. Maldero. Unde resolves:

1. Non tenentur ad Horas 1. Novitii. 2. Conversi.
3. Religiosi Societatis JESU, Militares, Hospitalarii, & cæteri choro non destinati. Trull. l. 1. c. 7. d. 12. §. 1. n. 5.

2. Is, qui ex una Religione transit in aliam, in qua non est hæc consuetudo, non tenetur: quia consuetudo non obligat, ubi non est recepta. Ità Suar. & Lay. idem dic de Religioso ejecto, vel qui dispensationem obtinuit perpetuò vivendi extra monasterium: quia, etsi maneat Religiosus, non tamen regularis. Ità probabiliter Sotus, Sanch. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. n. 4. & c. contra Suar.

Resp. 3. Beneficiati, quotquot habent jus in re, & plenum dominium beneficii, si fructus percipiant, vel percepturi sint, tenentur ad Horas, Less. & Lay. l. 4. tr. 2. cap. 4. ex communi, & Concil. Lateranensi sub Leone X. Ratio est: quia beneficium datur propter officium. Unde resolves:

1. Non tenentur ante acceptam possessionem, nec, si sinè sua culpa fructus nullos percipiant, nec percepturi sint. Laym. l. 4. t. 2. c. 5. n. 3. quia non habent beneficium secundum omnem effectum. Videntur tamen pro ratione fructuum teneri ad aliquoties legendum. Trull. l. c.

2. Tenetur is, qui etsi (si sinè, si cum sua culpa) non recipiat omnes suos fructus, recipit tamen tantam partem, quæ sufficit ad sustentationem. Bon. d. 1. q. 6. p. 3.

3. Te-

3. Tenentur ii, qui primo, aut etiam secundo anno non percipiunt fructus, eò quòd assignentur fabricæ, vel prædecessori mortuo: quia etiam ipsi mortui fruuntur eodem privilegio, & sic pro tota vita satisfaciunt fabricæ. Bonac. *p. 4. n. 22.* Laym. *c. 5.* Suar. Reg. &c. Contraria tamen sententia non est improbabilis, & negat Less. cum Cajet. se talem damnatum, eò quòd vel resignare, vel mori antè possit, & sic non frui anno gratiæ. Laym. *l. c.* Pala. Trull. *d. 13. §. 3.*

4. Tenentur & ii, qui habent beneficium tenue octo v. g. vel decem aureorum: quia jura omnibus indistinctè obligationem Horarum imponunt, sicut iis, qui sunt in majoribus Ordinibus. Ità probabiliter Sylv. Azor, Suar, Palaus, Bon. *d. 1. q. 2. p. 4. n. 17.* & commun. contra Sotum, Less. Rodr. & Dian. *R. 9.* Mald. qui dicunt: si habet beneficium tam tenue, ut certam partem mediocris sustentationis alicujus Clerici non adæquent, non teneri; v. Dian. *loc. cit.* Escob. *tr. 5. E. 6. c. 13.* quorum sententiam non damno, v. Trull. *l. 1. c. 7. d. 12. §. 3.* ubi notat, eum, qui habet plura beneficia tenuia, ex quibus competentiam habeat, teneri ad Horas.

5. Non excusatur, qui primis annis parùm recipit, eò quòd fructus expendat in substitutum, quia Horarum onus beneficio annexum, est personale, cum quo sponte acceptatur. Bon. *l. c.* ex Azor, Vaf. Fill. &c.

6. Si filius à patre coactus ad statum Ecclesiasticum, percipiat ipse fructus, tenetur ad Horas: secus, si percipiat pater: hic verò ad restitutionem obligatur. Laym. *c. 5. n. 2.* ex Less. *l. 2. c. 24. d. 3.*

7. Probabile est, eum, qui non resider ex legitima licentia vel dispensatione, ideòque fructus non recipit, non teneri ad Horas: quia obligatio hæc est propter sustentationem datam. Trull. *l. 1. c. 7. d. 13. §. 3.* ex Sanch. &c.

8. Non

8. Non tenentur, qui habent præstemonia: (quæ solent dari adolescentibus, in subsidium studiorum) eo quod non sint propriè dicta beneficia. Ità Med. Garfias, & Less. contra Nav. Sot. & Rodr. rectè tamen monet Lay. *c. 5. n. 6.* considerandam rationem præstemoniorum. Si enim dentur in titulum perpetuum, & habeant annexum aliquod obsequium spirituale, quod per laicum expediri nequit, esse beneficia Ecclesiastica, proindeque obligare ad Horas; secus, si consistant in solo temporali obsequio. Similiter non tenentur pensionarii, cum pensiones non sint propriè dicta beneficia, ut *dub. præc.* videri potest. Quod limitat Escob. *t. 5. E. 6. c. 4.* ex Palao, si fruatur pensione, ob secularia obsequia; secus, si titulo Clericali. Denique neque tenetur Coadjutor, si non administrat: quia obligatio tenet proprietarium. Palao, Escob. *l. c. v. Laym. c. 5. n. 9.*

9. Et si habens plura beneficia satisfaciatur unica recitatione Horarum, tenetur tamen tot facere commemorationes, quot sunt beneficia, seu patroni beneficiorum, quia par est omnium ratio. Bon. Trull. *l. c. n. 27.*

ARTICULUS II.

Quanta sit hæc obligatio?

RESP. I. Est tanta, ut peccet mortaliter, quisquis habens hoc onus, Horas, vel notabilem earum partem omittit. Ità communiter omnes, contra Angelum V. *Horæ*, & Richardum, qui dicunt non esse mortale, nisi quis habeat consuetudinem omittendi: quam sententiam Less. non audet dicere probabilem, quod sit contra torrentem Doctorem. Ratio est: quia violat præceptum in re gravi pertinente ad virtutem religionis. Ex dictis resolvuntur hi Casus:

1. Non est mortale: omittere unum psalmum, lectionem, vel quid simile, ut habet communis con-

tra Navar. Nec tertiam partem parvæ Horæ, contra Azor, & Mald. quia non censetur pars notabilis. Talem autem dicit Palaus *l. 1. p. 5.* esse in Matutino, quod est æquale uni parvæ horæ. Sanch. *in sum. t. 1. l. 1. c. 18. n. 8.* dicit tres lectiones cum responsoriis, in feriali officio esse materiam parvam. In parvis Horis, dicit Fern. Fill. & Laym. dimidium, esse notabilem quantitatem, v. Escob. *l. c. c. 13. n. 107.* ubi docet, unam parvam Horam esse partem notabilem, respectu totius Officii, quod per modum unius est præceptum. Verum hoc meritò rejicitur ab aliis.

2. Est mortale, si omittas vel unam integram ex Horis, (quarum sunt septem, Matutinum cum Laudibus, Prima, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium) vel dimidiam etiam ex brevioribus (ut docet Fern. Regin. Fill. Suar. Laym. contra Bon. & Less.) vel ex Matutino 9. Lectiones cum responsoriis, ut Sanch. 1. *Mor. c. 18.* aut partem æquivalentem Horæ uni minimæ, ut Suar. *de Rel. t. 2. l. 4. c. 25.* & Gavantus; vel ut alii, unum Nocturnum. vid. Bon. *d. 1. q. 5. p. 1.* Dian. *p. 2. t. 12. R. 26. & 41.*

3. Sive omissio Horarum (abstrahendo à multiplicatione actuum voluntatis) sit unum numero peccatum, ut vult Bonac. sive sint plura formaliter, ut docet Less. sive unum multiplex, ut Suar. sive unum pluribus æquivalens: ut Fill. loquitur; probabile tamen est, in confessione explicandum, quot Horæ sint omissæ: eò quòd sit circumstantia tenens se ex parte objecti, & constituens actum in ratione sua individuali. Bon. *l. c. n. 9.* Less. Suar. Fill.

Resp. 2. Tanta est obligatio, ut inducat ei onus restitutionis fructuum, pro rata omissionis Officii. Qui titulo beneficii ad Horas tenetur, si elapsis 6. mensibus post adeptam possessionem, (iis enim etsi graviter peccet omittendo, non tamen tenetur ad restitutionem) culpabiliter officium non recitaverit,

tis. Patet ex Conc. Later. sub Leon. X. Sed, quia dubium fuit. utrum hoc Conc. esset receptum, Pius, V. Bullam edidit, quæ est apud Navarr. c. 25. quâ hoc decretum confirmat, ac declarat sic: ut, qui uno die totum officium omiserit, teneatur restituere omnes fructus illi diei respondentes, v. g. qui accipit annuè 365. florenos, teneatur pro uno die restituere florenum, qui autem omiserit Matutinum tantum, mediam partem fructuum unius diei: qui reliquas horas etiam mediam partem; qui verò unam ex illis, sextam partem, eaque restitutio facienda est, vel fabricæ, vel pauperibus. Laym. Fill. Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. &c. contra dela Cruz & Lopez. apud Dian. p. 2. t. 12. R. 34. qui dicunt: si beneficiatus intrâ annum, per 8. vel 10. dies tantum omittat, non teneri ad restitutionem, eò quòd sit servus liberalissimi Domini, qui multò minùs quàm Domini temporales, ad pauca attendat. Unde resolves:

1. Clerici majorum Ordinum, qui solo titulo Ordinis, & quotquot alio titulo, quàm Beneficii, ad Horas tenentur, non obligantur ad dictam restitutionem: quia nullos percipiunt fructus, propter onus recitandi officium. Bon. l. c. p. 2. n. 3.

2. Nec ii obligantur, qui ex naturali oblivione, iusto impedimento, bona fide, invincibili ignorantia, aut absque culpa omiserunt. Ratio est: quia in conscientia non debetur poena, ubi non est culpa. Less. Suar. Bon. n. 4.

3. Valde probabile est, quòd, qui alia onera habent, quàm precum, v. g. Pastores, Episcopi, &c. omittentes Horas, possint retinere maiorem partem fructuum istius diei, ratione dictorum onerum, sufficiatque dare tertiam partem, vel quartam fructuum: eò quòd tantum obligentur ad restitutionem fructuum, respondentium oneri divini officii. Navar. Fill. Bon. p. 3. Dian. p. 2. tr. 12. R. 8. citans alios multos.

4. Si talis pastor habeat tenues redditus ad sustentationem, videtur ad nihil obligandus; cum ob alia genera illi debeatur sustentatio. Laym. l. 4. tr. 2. c. 5. Imò Dian. p. 2. tr. 12. ref. 9. & Mald. tr. 10. c. 2. d. 3. dicunt eum, qui habet Beneficium valde tenue, v. g. cujus redditus tertiam partem mediocris sustentationis non adæquent, non teneri, ob Horas aliquoties neglectas, ad restitutionem.

5. Restitutio hæc fieri potest, vel pauperibus amicis, vel aliis, vel ipsi etiam beneficiato, si pauper est. Itè impendi potest in fabricam domûs: vel meliorandos agros beneficii: quia hæc nomine fabricæ etiam intelliguntur apud Suar. & Bon. Denique aliquando compensari potest, offerendo suffragia pro defunctis, aliisque precibus, ut v. Bon. l. c. p. 4. & sic etiam per alium, seu per officium aut preces ab alio ad tuam intentionem recitatas, & à te defunctis applicatas, satisfieri posse docet Quintan. tom. 8. f. 6. Nec continuè damnandum, qui ordinariè recitare solitus, semel v. g. vel bis in anno omisit, etsi nihil restituat, docent Sot. Med. Fill. c. 10. n. 316. & 317.

6. Qui pecuniam, quam ob neglectas Horas tenetur restituere, sive erogare in usus pios, impendit in alios, quàm vel in pauperes, vel fabricam beneficii non satisfecit (secundùm jus commune, ubi concilium Lateranenſe, vel Bulla Pii V. est recepta) obligationi suæ, nisi aliud ferat consuetudo, vel statutum alicubi receptum: quia disertè præcipitur restitui pauperibus, vel fabricæ beneficii; v. Bon. q. 2. p. 2. & 4.

7. Posse aliquando beneficiatum excusari à restitutione, ob Horas neglectas, titulo pecuniæ expensæ, (intellige post omissionem Horarum) etsi non isto intuitu, in pauperes, vel alios usus pios confert, Dian. p. 3. t. 6. R. 57. ex Laym. l. 3. f. 5. t. 2. c. 12. n. 9. esse probabile: tum quòd quidam Authores ità sentiant:

tum

tum
dan
obli
quò
Add
Si C
verè
um,
nem
jam
os.
p. 6.
8.
prob
non

R E
incr
quia
am a
cusar
Bon.
tur,
alium
men
netu
2.
nis,
cupa
Hora
vel al
ciona

tum quòd videatur esse virtualis intentio omnium dantium Eleemosynas, satisfacere per illas omnibus obligationibus, quas suis peccatis contraxerunt: tum quòd leges Ecclesiasticæ benignè debeant explicari. Addit Joann. de Salas *de leg. d. 15. sect. 2. n. 17.* Vsq. Si Canonicus grossam, seu corpus sui Canonicatus verè & absolute lucretur, priùs quàm omittat officium, non teneri ad restitutionem, propter omissionem sequentem, eò quod pœna non sit, ut fructus jam suos factos restituat, sed ut fructus non faciat suos. Sic ille apud Dian. *p. 2. t. 12. R. 8. v. infrà art. 4. p. 6. in fine.*

8. Ubi Bulla Pii V. non est recepta, potest videri probabile, beneficiatum ad dictam restitutionem non obligari; ut habet Sylv. *V. Clericus.*

ARTICULUS III.

Quæ excusent à recitatione horarum?

Resp. Hæc sequentia 1. Infirmetas gravis, v. g. dolor notabilis capitis, ita ut sine incommodo, vel incremento morbi legi non possint. Dixi, *gravis*: quia levis, v. g. dolor stomachi, aut pectoris, vel etiam aliquando febris tertiana, aut quartana non excusat, cum toto die non affligat. Ita Nav. Fill. Laym. Bon. *d. 1. q. 6 p. 1.* Porro taliter excusatus non tenetur, ut quidam volunt, audire alium legentem, nec alium substituere, ut habet Fill. & Sa, *V. Horæ*; si tamen commodè potest, & solet legere cum socio, tenetur, ut habet Less. & Bon. *v. Dian. p. 2. t. 12. R. 43.*

2. Justum impedimentum, v. g. metus proditionis, inter Hæreticos. Item gravis vel repentina occupatio; vel opera charitatis majoris momenti, quàm Horæ, quæ sine scandalo, vel gravi incommodo tuo, vel alterius omitti non possint. Quo modo, etsi Concionatores, vel confessarii aliquando excusari possint,

Idque ex benigna Ecclesiæ intentione, ut docent Sylv. Suar. & Lay. &c. tenentur tamen anticipare. si possint v. g. si manè prævideas, te tota die confessionibus occupandum, quæ differri non possint. Ità ex Suar. & Azor, Bon. *l. c. p. 2. n. 1. §. 2.* &c. communiter.

Ex hoc capite dicunt etiam aliqui, non teneri te repetere, quod neglexisti, (nec recitando, nec audiendo) dum thurificando ad Magnificat, vel Benedictus, vel libros necessarios circumferendo, vel lectionem mox cantandam prævidendo, vel alia in choro necessaria peragendo occupatus fuisti: quia chorus totus pro eo, qui in re, ad officii celebritatem pertinente, occupatur, videtur supplere, & non tantum suo, sed etiam aliorum ministrantium nomine recitare, aut canere. Ita Lay. *l. 4. tr. 1. c. 5. n. 7.* Henz. Sylv. Azor, Sot. Molf. Nald. Arag. Reg. citati à Dian. *p. 2. t. 12. R. 13.* Idem de eo, qui choro, organis multis alternis versibus responderet, dicunt Nav. Sanch. Arag. & Rodr. apud Laym. *l. c.* scilicet eum non esse obligatum, ut etiam voce proferat; sed negat Escob. *z. 5. E. 6. v. Trull. d. 16.*

3. Cæcitas; Bon. *p. 2. n. 4.* &c. communiter.

4. Carentia breviarii inculcata. Quod si tamen memoriter possis dicere, vel totum officium, vel unam Horam, teneris. Si verò tantum scias psalmos, vel lectiones, vel capitula, dicit Fill. *t. 2. tr. 21. c. 9. n. 287.* citans Nav. & Suar. item Escob. *E. 6. n. 149.* probabile esse, non teneri: quia psalmi ut sic, non sunt Hora Canonica, ad quam tenetur Clericus. Idem dicit Garf. de Benef. *t. 1. p. 2. c. 1. n. 221.* Mald. *in 2. 2. t. 10. c. 2. d. 5.* & Joan. Sancius in select. *d. 15. n. 1.* citati à Dian. eò quòd lectiones & capitula sint pars (licet minor) maximè principalis, ità ut absque illis, non sit officium Canonicum. Idem concedit Sanch. *l. 1. c. 19. in Matutino festi duplicis, vel semiduplicis.*

v. Bon.

v. Bon.
rùn
dam
sed p
exali
notat
quis
tener
utrun
Dian
-s.
valid
qui e
ipsol
zor, d

RE
scrip
publ
Brevi
te inf
buert
tare n
gular
Rom
re. B
quid
les,
anima
debet
V. &

v. Bon. p. 2. n. 6. Dian. p. 2. tr. 12. R. 30. & 43. Verum hæc probare non aſum (Merito non probat, quia damnata deinde ſunt ab Innoc. XI. Prop. 54. inter 65.) ſed potiùs, quod docet Bon. d. 1. q. 6. p. 2. impeditum ex aliqua diſtarum cauſarum, ſi poſſit dicere partem notabilem ad id teneri, aliàs ad nihil. Denique ſi quis careret Breviario, quo uti ſolet, v. g. Romano, tenetur legere aliud, quod habere poteſt: quia per utrumvis impletur ſubſtantia præcepti. Creuſ. Eſcob. Dian. p. 9. t. 9. R. 25.

5. Diſpenſatio: quam ſinè cauſa, ſolus Papa dat valide: cum cauſa, Epifcopi. Et ſic Subdiaconum, qui ex diſpenſatione Pontificis ducit uxorem, hoc ipſo liberari ab onere Horarum, contra Bonac. & Azor, docet Sanch. de Matr. l. 8. d. 8. Dian. p. 8. t. 3. R. 34.

ARTICULUS IV.

Quomodo recitandæ ſint Horæ?

REſp. In recitatione Horarum ſequentes circumſtantiæ ſunt ſervandæ: 1. Ut recitentur juxta præſcriptum Breviarii Romani, juffu Pii V. editi, ſaltèm publicè. Excipe Religioſos, qui habent peculiare Breviarium Ordinis; & Eccleſias, quæ 200. annis ante inſtitutionem Breviarii per Pium V. peculiare habuerunt: hæc enim ſinè conſenſu Epifcopi illud mutare non poſſunt. Privatim tamen omnibus etiam regularibus probabile eſt, licere ex conſuetudine uti Romano, ut docet Leſſ. c. 37. d. 12. Rodr. & Sa, V. Horæ. Bon. d. 1. q. 3. p. 1. Adde: quòd, qui eo utitur, nè quidem in choro obligetur, ad pſalmos pœnitentiales, graduales, officium defunctorum (excepto die animarum) Officium tamen B. V. in choro recitari debet, ubi eſt conſuetudo. Ità Fill. & Bon. ex Bulla Pii V. & Clementis VIII. Itèm tenetur ad Litanias die-

bus Rogationum : tum quia sunt pars officii eo die : tum quia peculiaris de ea re est constitutio. Ità Bon. *l. c.* ex Fill. Et si contrarium probabile esse dicat Dian. *p. 2. t. 12. R. 42.* ex Vasq. itè Euseb. *t. 5. E. 6.* Quòd si ex inadvertentia vel necessitate, v. g. quia lectiones de festo nullas habes, officium mutes, ità ut dicas de feria, quando erat dicendum de Sancto, vel contrà, nullum erit peccatum, nec obligatio repetendi, licèt consultum sit repetere ea, quæ ad proprium officium pertinent; si verò consultò idem mutes, aliud sentiendum videretur, cùm ratio non sit eadem. Quanquam quòd eò casu venialiter tantum pecces, nec tenearis repetere, vel restituere quidquam; eò quòd substantia præcepti sit implera, probabile esse censeat Euseb. *t. 5. E. 6. c. 5.* Dian. *p. 3. t. 12. R. 3.* Itè Cajer, Sylv. Binsfeld, Azor, Val. Lay. Fill. &c. citati à Bon. *d. 1. q. 1. p. 1. n. 17.* & Dian. *l. c.* contra alios multos, quos citat & sequitur Barb. Laym. verò *l. 4. t. 1. c. 5. n. 4.* cum Suar. limitat, nisi per fraudem, quasi multò longius in multò brevius; v. g. paschale mutetur (licèt Caram. apud Dian. *p. 7. t. 11. Res. 6.* contra communem sentiat, etiam sic præceptum impleri, & venialiter tantum peccari) aut idem pro libitu toto anno dicatur; quia est gravis inordinatio, Trull. *d. 14. n. 11.* ubi docet, eum, qui per errorem legit hodie de Sancto, qui cras v. g. colitur, posse cras legere de Sancto, qui hodie celebratur, nè is hoc anno omittatur; imò ità faciendum esse vult Quintan. *t. 8. sing. 10.* Verùm contrarium rectius tenet Villalob. eò quòd præster semel, quàm bis errare: idque multis bene confirmat C. Lugo *Resp. m. l. 5. d. 8.* Similiter eum, qui per errorem vel oblivionem de festo duplici, vel semiduplici non recitavit de proprio, posse de eo legere primo die non impedito 9. lectionum officio, docet idem Quintan. *t. 8. f. 9.* esse probabile. Verùm & hoc merito rejicit C. Lugo *l. c.* & ipse Quintan. contrariam sententiam

tiam agnoscit probabiliorem. Denique, qui in aliquibus horis erravit, (legendo v. g. de feria, quando erat de festo, vel contrà,) agnoscens errorem, non debet eum continuare, sed reliquas horas legere juxta officium eo die currens, ut in iis saltem conformet se toti Ecclesiæ, vel communitati, cujus est pars, & observet legem, quantum potest. C. Lugo. l. c.

2. Pronuntiatio vocalis exterior; ea enim est de substantia præcepti. Et si quidem cum socio legis (quoddam rectè sit, & est conforme primæ institutioni Ecclesiæ, ac publico orandi ritui, estque licitum, etiam si is ad eam non obligetur, nec interiùs attendat. Bonac. q. 3. p. 2. §. 1.) ea pronuntiatio adhibenda est, ut ab eo exaudiri possis, eumque audire vicissim. Sa tamen *V. Horæ*, putat satisfieri, et si quædam non percipias, quæ à socio dicuntur; neque ideo aliquid scrupulosè repetendum esse. Si verò solus legas, ita legendas esse, ut audire teipsum possis, docent Regin. & Suar. sed probabile est, id non requiri: cum Ecclesia id non præcipiat, ut docent Azor, p. 1. l. 10. c. 11. q. 4. Bon. & Dian. ref. 11. admittitque Fill. tr. 23. c. 3. mor. 117. pro scrupulosis. Si plures duobus recitent officium simul, non debet unus unum, alter alterum, tertius tertium versum recitare, sed alternatim facto duplici tantum choro, sive plures sint ex una parte, sive pauciores: quia sic habet usus, & praxis Ecclesiæ. Secus est de lectionibus, quarum primus primam, secundus secundam, tertius tertiam recitat, imò alicubi consuetudo permittit, ut omnes ab uno recitentur aliis audientibus. Bon. d. 1. q. 5. p. 2. §. 1. ex Suar. Azor, & Laym. addens etiam satisfacere eum, qui lectiones, vel orationes, vel capitula, vel responsoria tantum audit, & non recitat. v. Bon. loc. cit. Trull. d. 16. n. 17.

3. Pronuntiatio integra, sine syncopa, & abbreviatione verborum & syllabarum, & absque præcipatione.

tia. Bon. *d.* 1. *q.* 3. *p.* 2. §. 1. Ex hoc tamen defectu in publico facilius peccari potest mortaliter, ratione scandalī, & severioris præcepti Ecclesiæ, quàm in privato. Azor, & Fill. *t.* 2. *l.* 23. *c.* 2. Escob. Dian. *p.* 2. *t.* 12. *R.* 32. ubi addit 1. Eum, qui cum tali, qui ultimas syllabas abscindit, recitat officium, satisfacere suo officio, nec teneri repetere. 2. Quando in cantu, propter nimiam celeritatem & abscissionem syllabarum, (vel alia de causa) audientes non possunt verba percipere, & attendere, ordinariè tantum esse peccatum veniale, neque obligari ad iteratam recitationem officii; nisi adsit contemptus, vel grave scandalum, seu notabilis corruptio, & deformatio verborum, in toto cantu, v. Dian. *l. c.* Sylv. & Trull. *d.* 15. ubi ex Navar. Azor, Less. & Palao, negat satisfacere eos, qui cum sociis recitant ita festinanter, ut nondum expletis à socio versiculis, ipsi incipiant; quia pars, quo anticipatur, non communicatur cum socio, qui eam audire nequit. Excusat autem ex Navar. Sa & Suar. surdum, qui alios in choro canentes non intelligit, nec sequi potest.

4. Pronuntiatio continuata unius Horæ: si autem interruptio notabili tempore, sine causa fiat, erit tamen veniale tantum, ut ajunt Fern. Lay. & Less. *d.* 10. quia singuli psalmi suam completam significationem habent: si justa ex causa fiat, nulla culpa erit, nec repetenda priora. Quod verum est, etiamsi animo repetendi interrupisses: consilii tamen est, si interruptio longa esset, repetere ab initio psalmi vel nocturni; imò probabile est, nocturnos singulos separatim, saltè in trā trium horarum spatium dici posse, quod certum videtur (si justa causa concurrat) quia secundum quosdam antiquitus ita fiebat, ut docet Fill. *t.* 23. *c.* 6. & Bon. *q.* 5. *p.* 3. Escob. &c. Addit Quintanad. *t.* 8. *f.* 3. lectiones sive tres sint, sive novem, posse absque culpa gravi, sine causa, & cum hæc absque

absque ulla culpa dividi à psalmodia ejusdem maturi-
ni. Divisio autem matutini à Laudibus, non dicit
interruptionem officii; unde privatim fieri potest
sinè causa. *Dian. p. 5. t. 14. Ref. 48. ex Bon. Fill. Sanch.*
&c. Itèm *Trull. l. 1. c. 7. d. 11.*

5. Nè invertatur ordo Horarum absque justa causa :
quod si tamen fiat, erit tantum veniale : quia ordo
iste, saltèm extra chorum, non est sub præcepto, nisi
secundario, & tanquam circumstantia minoris mo-
menti. Quòd si autem per inadvertentiam, vel ex justa
causa mutes, v. g. ut amico, vel ægro, qui tecum le-
gere cupit, satisfacias, nullum erit peccatum : vel si
in choro dicantur posteriores Horæ, cum tu necdum
dixeris priores; vel si inter orandum advertas te ali-
quid omisisse, vel priorem horam nondum dixisse :
perges enim, & supplebis in fine. Similiter si causa
vel necessitas instet Horas dicendi, potes dicere Lau-
des, dilatis lectionibus, vel aliquo simili, quod ad
manus non est. *Bon. q. 3. p. 4.*

6. Ur, nisi justa causa excuset, dicantur tempore
præfixo à jure, vel consuetudine : quæ nunc obtinuit,
ut Matutinum, & Laudes, absoluto Completorio in
Ecclesia horâ circiter quartâ, & secundum Bon. eti-
am tertiâ dicantur : & hyeme quidem, mediâ horâ
ante solis occasum dici posse, ait Fill. ex communi
sententia; cum etiam privilegium quibusdam con-
cedatur, ut horâ ante occasum dicant. Quod tamen
non est signum, id sinè privilegio fieri non posse : quia
talìa sæpe dantur ad tollendos scrupulos, & dubia,
quæ sequuntur ex varietate opinionum. Juxta ean-
dem sententiam non peccabit, ait Bon. qui primam
tertiâ, sextâ, & nonam duabus vel tribus horis
post ortum solis dicit : tum quia est moderata & con-
suetâ postpositio : tum quia tempus à jure præscri-
ptum magnam latitudinem, teste consuetudine, ha-
bet : erit tamen veniale, Matutinum, sinè causa, ad
ve-

vesperum differre, vel ante prandium sinè causa Vesperas & Completorium dicere : quia hæc est insueta inversio. In Quadragesima autem Vesperæ legi possunt privatim post prandium, cum rubrica Breviarii feria IV. Cincrum non imponat præceptum. Nav. Sanch. Trull. d. 18. n. 6.

Dixi, *sinè causa* : quia si iter, aliave causa urgeat, secundum Cajet. & alios, omnes Horæ manè dici possunt, usque ad Vesperas inclusivè. Denique ad vitandum mortale, sufficit dici omnes à media nocte, usque ad alteram mediam noctem; præterquam quòd matutinum pridie possit anticipari. Quòd si intrà dictum tempus quis horas non dixerit, peccavit quidem, non tamen tenetur postmodum dicere : quia sunt onus affixum diei; etsi supplendo possit, secundum quosdam, restitutionem subterfugere, eò quòd rependat æquale. Molfes. 3. t. 2. itèm Major. Palud. Ledesma, &c. apud Henrig. l. 13. c. 13. Bonac. d. 1. q. 5. p. 2. n. 5. ubi dicit, eam sententiam esse probabilem, citatque pro ea Suar. & Fill. sed malè : quia hi vel loquuntur tantum de primo medio anno; vel spectato solo jure naturæ, & secluso jure positivo. Expresse autem eam sequitur Quintan. t. 8. f. 6. vocatque veriore contrariam. Vide etiam Dian. p. 2. t. 12. ref. 24.

7. Ut devotè, & cum attentione interna, virtuali saltèm, recitentur, sive ad Deum sit, sive ad sensum verborum, sive, ut ait Cajet. ad verba solùm. Quam postremam sufficere, rectè notat Less. supposito tamen animo orandi, & vacandi Deo. Unde attentionem confusam saltèm ad Deum, & ad verba includit; cum alioqui attentio præcisè ad sola verba, nihil ab externa attentione differre videatur. Ità communiter contrà Nav. Sylv. & Kon. qui nullam attentionem internam requirunt, sed tantum externam, quæ excludat omnem actionem impossibilem cum at-

ten

tentione interna, licet animo voluntariè inter ea distraharis. Quæ sententia, secundum Laym & Lessi. non est improbabilis; & utilis, tum scrupulosis, tum confessariis, nè beneficiatis sine attentione Horas recitantibus, imperent restitutionem fructuum: partim ob Doctorum autoritatem, partim quòd hoc præcepto tantum materiales quædam preces, earumque externa pronuntiatio, (per quam, sicut per hymnos organo cantatos, à Deo aliquid Ecclesia potest impetrare) præcipi videantur; devotio verò tanquam finis præcepti extrinsecus ad ejus substantiam non pertineat. Verum nostra sententia est communior, & probabilior. Et probatur: sine oratione enim interna, nulla est oratio; ergo hoc ipso, quòd sub mortali ad orationem obligaris, sub mortali itèr ad aliquam attentionem ex prædictis obligaberis. Nec refert, quòd Ecclesia non possit per se actus internos præcipere; potest enim eos præcipere, ut sunt necessarij ad actus externos debitè præstandos, ut sint actus virtutis. Quo modo cum possit præcipere confessionem, potest etiam contritionem. Dixi: *cum attentione interna, virtuali saltèr*: etsi enim melior sit actualis, sufficit tamen virtualis; quam Bon. & alii communiter dicunt manere ex actuali, quamdiu non revocatur expressè, vel tacitè per distractionem voluntariam, vel actionem cum debita attentione incompossibilem. Unde licet involuntariè distraharis, virtualiter tamen attendis 1. Si in genere intenderis officium dicere, modo consueto, vel animo laudandi Deum, vel satisfaciendi tuo muneri. 2. Si cum confusa aliqua apprehensione & proposito, opus consuetum faciendi, recites. vide Bon. d. 1. q. 3. p. 3. Ex dictis resolves:

1. Is, qui dubitat ob evagationem mentis, an aliquid omiserit, si probabilem conjecturam habeat, se dixisse, vel quia proposuit initio attendere, vel quia

se

se reperit in fine, v. g. psalmi, præsumere potest, se dixisse, si ex libro, vel memoria, cæteroqui non errare solita, dixit; proindeque melius erit, si non repetat, ad vitandas anxias consuetudines, & scrupulos, & ut totum officium sine perturbatione decurratur. Ità Binsfeld. *c. 11. d. 13.* Laym. *c. 5.*

2. Qui sponte distractus nullam harum attentionum habuit, graviter peccavit, teneturque secundum sententiam communem Horas repetere, nec fructus facit suos: quia non fecit opus præceptum, quod erat, ut devotè oraret. Sot. Nav. Reg. Fern. Suar. Bon. & Trull. *l. 1. c. 7. d. 17.* ubi ex Nav. addit, non excusari à mortali eum, qui recitationem Horarum ità differt, vel ità se componit, ut advertat se somno præoccupandum; v. g. si completorium vesperti reservet dicendum in lecto, sciens se tunc somno solere obrui. Quidam tamen Doct. paulò antè citati negant, eo casu necessariam esse repetitionem, ed quòd substantia operis sit impleta, absque circumstantia devotionis. Multosque magis ac probabiliùs iidem negant obligationem restitutionis; ed quòd ad illam tantum teneantur, qui officium omiserunt, non qui distractè dixerunt. v. Bon. *l. c.* Less. Lay. & Dian. *t. de Horis. R. 1. c. 2.* Escob. *t. 5. E. 6. c. ult. n. 62.*

5. Cum recitatione officii conjungere actiones, quæ notabiliter non impediunt, (v. g. induendi, abluendi,) veniale est, si fiat sine causa; alias nullum. Escob. *l. c. c. 7.* Qui verò advertenter occupat se aliqua re impossibili cum attentione interna, v. g. scriptione, lectione, &c. graviter peccat, & præcepto non satisfacit; atque adeò tenetur repetere. Nasuar. Bon. Trull. *l. c.*

DUBIUM III.

Quid Clerici possint circa dispositionem fructuum suorum Beneficiorum?

Reps.

Resp. 1. Clerici Beneficarii, quoad eam partem bonorum Ecclesiasticorum, quæ necessaria est ad congruam sustentationem, & decentiam statûs, ita sunt domini, ut de iis possint liberè disponere. Ubi rectè notat Navarr. hanc congruitatem & decentiam habere latitudinem, & suos gradus; proindèque, si infimum congruæ sustentationis pretium sint floreni 300. medium 400. summum 500. Clericus autem infimo vivat, de reliquo liberè posse disponere. Ita comm. quia id acquisivit ut stipendium sustentationis, quasi mercedem operis præstiti.

Resp. 2. Probabilius etiam est, contra Navar. & multos Canonistas, Beneficiarios non regulares (secus enim est de Regularibus, ut ait C. Lug. *t. 1. d. 4. §. 1. n. 2.*) absolutè esse dominos omnium suorum proventuum, ideòque etsi in profanos usus expendant, non teneri ad restitutionem. Est communior inter recentiores, apud Binsfeld. Mald. & Bon. *d. 4. p. 1.* ex S. Thom. Sot. Molin. &c. tum quia fructus faciunt suos, ut supponit Trid. *sess. 24. c. 12.* tum quia alioqui non possent fructuum dominium in alios transferre (extra pios usus) omnesque eorum donationes & contractus esset invalidi, & ut tales à iudice declarandi, & bona Ecclesiæ restituenda: quod cum nunquam sit factum, præsumi non debet esse faciendum, C. Lug. *d. 4. n. 1.* Quo non obstante, teneri eos bona Ecclesiastica, congruæ sustentationi superflua, expendere in pios usus, tam est communis sententia, ut C. Lugo, *d. 4. n. 10.* dicat, nimis singularem esse sententiam Petri Hurt. & Dian. dicentium, eos satisfacere, si (seclusis gravibus necessitatibus) erogent in communibus necessitatibus quartam partem reddituum Ecclesiasticorum, vel certè dimidium ejus, quod congruæ sustentationi superest, v. C. Lugo *l. c.* ubi plurimis pro se citatis Auth. ostendit, Tol. Mol. & Bon. malè citari pro contraria sententia: imò ipsum.

ipsummet Hurt. & Dian. in ea non perstitisse, atque nulla vel autoritate, vel ratione fulciri: ac denique suam multis probat præsertim ex Trid. *sess. 21. c. 5. de Ref.* ostenditque, istam obligationem nasci ex jure, non tantum humano, sed etiam divino naturali. Vide Bon. *l. c. p. 2.* Porro congrua sustentatio Clerici censetur, quæ necessaria est ad statum & familiæ sustentationem, secundum conditionem statum, gradum, dignitatis, qualitatis, & regionis, in qua habitat. Bon. *l. c.* Mol. Laym. C. Lugo &c. Unde resolvuntur hi Casus:

1. Congrua sustentatio non est æqualis respectu omnium: quia plus requirit Episcopus, quam Decanus; Decanus, quam Canonicus; Canonicus in Ecclesia principali, quam Parochus; debilis & tener, quam robustus & valens: & quod sufficit in uno loco, non sufficit in alio. Quapropter attendi debet ad usum aliorum timoratae conscientiae, in eodem gradu, &c. Nec obstat, quod beneficiarius emerferit ex humili, quò minus possit statui suo convenientes sumptus facere, ut ex Molin. docet C. Lugo *l. c. v.* Bon. *l. c. n. 8.*

2. Nomine congruæ sustentationis, etiam intelligitur debita hospitalitas, non tantum in pauperes peregrinos (qui maxime commendantur Clericis à Trid.) sed etiam urbanos. C. Lugo *n. 66.*

3. Debita, quæ Clericus contraxit pro sua sustentatione, vel ob piam causam, potest solvere ex redditibus Ecclesiasticis; non item, quæ contraxit ante beneficium obrentum, nisi sit pauper. *Ibid. n. 67.*

4. Potest Clericus ex bonis superfluis licite in studiis alere suos consanguineos, si aliunde non habent, eò quod parentes vel nolint, vel non possint alere in studiis. *Ibid. & Bon. p. 2. n. 13.*

5. Si habet sorores pauperes, vel filios spurios, ex fructibus Beneficii dotare licet, si aliunde non potest:

quia

quia naturali Jure debet illis alimenta, in quorum locum succedit dos. Molin. Binsfeld. &c. Cavendum tamen sub mortali, nè vel illas notabiliter supra statum exaltet: vel hos legitimis æquet: etsi nobilis plus possit dare, quàm alius infimæ fortis. v. Laym. l. 4. tr. 2. c. 3. n. 4.

6. Si bona superflua expendat in usus profanos, v. g. in venationes, canes, equos, parasitos, ludiones, luxum, amicos, cognatosque ditandos, &c. (quod intellige de quantitate notabili in genere prodigalitatis, quæ longè major est, quàm in genere furti) graviter peccat quidem, non tamen tenetur ad restitutionem: quia est dominus fructuum; & consequenter neque is, qui accepit. Ità contra Nav. &c. communiter Doct. alii, ex Trid. sess. 21. c. 2. Azor, t. 2. l. 7. c. 2. q. 2. v. Laym. l. 4. tr. 2. c. 3. n. 4. Bon. d. 4. p. 2. n. 9. C. p. 4. n. 1. C.

Quæres I. Quæ teneantur in pios usus expendere? Resp. Ea omnia, quæ acceperunt, sive ab Ecclesia, sive ab aliis; tanquam procuratores cultûs divini; non autem illa, quæ vel in cultum divinum oblata non sunt, vel jam ab Ecclesia in cultum divinum sunt expensa. C. Lugo d. 4. Ratio est: quia priora habent annexam obligationem religionis, posteriora non, vel si habuerunt, ea jam est extincta per expensionem in pios usus. Unde resolves:

I. In profanos usus expendi possunt à Clericis bona patrimonialia, eaque, quæ hæreditate, industriâ, donatione, aliòve modo, ut Laici, acquirunt, vivendo interim ex Beneficiis. Item quasi patrimonialia, hoc est: quæ acquirunt quidem ut Clerici, non tamen, ut redditus Beneficii, sed ut stipendia alicujus officii Clericalis, v. g. ratione concionis, pro Missa, funere, officio defunctorum, administratione Sacramentorum, anniversariis, &c. Sanch. C. Lugo. l. c. n. 23. Bon. p. 2. n. 19.

2. Probabilius est, in profanos usus posse expendi distributiones, sive præséntias (ut vocant) quæ Beneficiariis ob præséntiam in Choro distribuuntur. Ita Sylv. Bon. C. Lugo n. 24. Bon. p. 2. n. 17. contra Sanch. &c.

3. Fructus, qui dantur ob Capellaniam, vel Vicariam non collativam, sed ad nutum amovibilem, possunt expendi in usus profanos: quia non sunt fructus Beneficii, (hoc enim confertur per collationem Canonicam) sed bona quasi patrimonialia. v. C. Lugo n. 28.

4. Probabiliter etiam Pensionarius licite suam pensionem expendit in usus profanos: quia eam Papa extrahit ex redditibus Beneficii, & dat alteri, qui id Beneficium non habet. C. Lugo l. c. contra Bon. &c. Secus est de eo, qui Beneficium habet in commendam: quia substituitur loco beneficiarii. *Ibid.*

5. Partem, quam Clericus parce vivendo, sibi servat ex congrua sustentatione, licite expendit in usus profanos: quia expensa est jam antè in usus pios. *Ibid.* & Bon. d. 4. p. 2. n. 14. ex Molin.

Quæres 2. Quid intelligatur nomine usûs pii?

Resp. Qui vel ad cultum divinum, vel misericordiam spiritualem, aut corporalem ordinatur: v. g. ad cultum templorum, necessitatem pauperum, hoc est: eorum, qui non habent necessaria, sive ad naturam, sive ad statum servandum: item in usum Religioforum, in Capellanas, Missas, suffragia pro defunctis, hospitalia, &c. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Si Clericus superflua expenderit in usus profanos, verbi gratiâ, emerit sibi bona immobilia, non potest hæc retinere: quia obligationi bonis iis annexæ non satisfecit, & adhuc potest satisfacere, cum bona empta pretio æquivalent. C. Lugo n. 43. v. Bon. n. 20.

2. Qui

2. Qui in usum profanum à Clerico bona accipit dono ex superfluis, potest excusari à peccato, si eum non induxit ad talem donationem, neque per eam Clericus redditur impotens ad superflua expendenda in usus pios. v. C. Lugo. n. 40. Quia Clericus ex patrimonialibus, vel quasi patrimonialibus potest sublituere.

3. Clerici quidem ex consuetudine multis locis recepta, licitè possunt testari de redditibus Beneficiorum, non tamen nisi ad causas pias; etsi enim, ubi consuetudo invaluit, etiam in usus profanos validè testentur, peccant tamen mortaliter. v. Less. l. 2. c. 19. d. 4. Laym. l. cit. Bon. d. 4. p. 3. n. 2. & 5. Trid. sess. 25. c. 1. de ref. & sequitur ex dictis, nisi tamen fecerint cum facultate Papæ; quæ licet superveniat testamentum jam condito, facit tamen illud convalescere. v. Sanch. Sal. Dian. p. 8. t. 3. R. 99. suprâ l. 3. t. 5. c. 4.

DUBIUM IV.

Quis sit habitus Clericorum, quæ artes, officia, actiones iis prohibeantur?

Resp. 1. Clericos majoribus Ordinibus initiatos, vel etiam minoribus, si habeant beneficium, quoad habitum obligari ad ferendum tonsuram, & vestem Clericalem, quæ non debet esse virgata, in qua diversi coloris virgæ ducantur, nec partita seu dissecta.

Resp. 2. Quoad artes, prohibentur macellariorum, tabernariorum, joculatorum, quorum etiam ludis, uti & hastiludiis, prohibentur interesse. Item medicorum aut chirurgorum, ubi opus est incisione aut adustione; nisi, ut habet Nav. erga pauperes, aut propinquos, aut in necessitate.

Resp. 3. Quoad officia, prohibetur (si sint beneficiati, vel initiati sacris,) officium Judicis in causa sanguinis, Advocatorum, Patronorum, Tabellio-

num, seu Notariorum, in placitis sæcularibus. Quod addo: quia in specialibus quibusdam casibus hæc licent; v. g. advocare pro Ecclesia, pro personis conjunctis & miserabilibus. Ratio autem est: quia Clericus non debet se immiscere negotiis sæcularibus. Sayr. lib. 12. c. 25. n. 6. (qui tamen concedit instrumenta ab eo facta valere) Bon. in præc. d. 10. q. 3. p. ult. Laym. l. 2. t. 1. c. 8. n. 3. & notat consuetudine inductum esse, ut officio Cancellarii, Consilarii, imò etiam Judicis fungi possint in causis civilibus.

Resp. 4. Quoad actiones prohibentur arma portare, nisi in itinere, tabernas intrare, venationi clamose vacare (quod addo: quia venatio sine strepitu recreationis causâ, permittitur) accipitres vel falcones alere pro venatione, aleis aut taxillis ludere, mercaturam aut negotiationem lucri causâ, (non tamen necessitatis) exercere, cohabitare mulieri, nisi sit mater, soror, amita, aut ceteræ talis, quacum nullum periculum, aut scandalum immineat. Less. l. 2. c. 5. d. 9. n. 40. Cajet. tamen V. Clericus. contra Angl. & Nav. docet, horum & similium transgressionem non esse mortalem, si absit temeritas, contumacia, contemptus, & scandalum. vid. Laym. l. 5. tr. 8. c. 12. n. 2. & 3. Nec refert, ait, quod transgressor sit excommunicandus: quia hæc pœna est sententiæ ferendæ, quam non nisi contumax post monitionem incurrit. Quod tamen universim Navar. putat esse laxius, maxime cum Canones utantur verbo, Præcipio. Unde ait esse mortale, si habitum vel tonsuram non gestent. Quod restringit Bonac. disp. 8. de Sacram. q. 1. p. ult. n. 8. si sint initiati majoribus Ordinibus, aut habeant Beneficium, & tonsuram, vel habitum longo tempore, absque justa causâ, non gestent, tunc enim peccant mortaliter; citatque pro se Reg. Navar. Henric. Vasq. Negat tamen Sylv. & Laym. l. c. si non sit notabilis excessus supra loci consuetudinem. Negotia-

ri verò esse mortale, concedit idem Laym. l. 3. z. 4. c. 17. & alii comm. Sed de hoc v. suprà l. 3. c. 3. n. 7. de emptione & venditione.

CAPUT III.

De statu & officio Personarum sæcularium
quarundam, præsertim judicialium,

DUBIUM I.

Quæ requirantur ad legitimum iudicium?

Resp. Hæc tria. Primum est: Jurisdicctio, sinè qua sententia nulla est, & peccatur mortaliter, ut ex D. Th. 2. 2. q. 60. habet communis. Quare peccat Judex sæcularis, si personas, aut causas, merè Ecclesiasticas, ad se trahat: uti & Ecclesiasticus, si merè civiles; nisi fortè per accidens, ob defectum justitiæ in foro sæculari, aut nisi sint causæ miserabilium personarum. Porro quæ causæ dicantur merè civiles, quæ Ecclesiasticæ, & quæ mixtæ, nòsse oportet Judices, & Jurisperitos, potèstque videri apud Laym. l. 4. c. 2. C. de Lugo, d. 37. f. 3.

Secundum: Rectus processus, v. g. ut citetur Reus, & audiatur, &c. Nisi fortè expediat aliquando, cùm delicta sunt atrocia, in flagranti crimine deprehensos, subito plectere, vel in criminibus exceptis, communem procedendi modum mutare: nam Judici supremo (dummodo crimen sit publicum) aliquando licere, sinè citatione, defensione, & omni processu, Reum morti adjudicare, eò quòd factum notorium & publicum sit locò accusatorum & testium, neque Reo jus defendendi se in iudicio relinquat, ut docent Nav. c. 25. n. 10. Less. Fill. Bon. d. 10. in præcep. q. 2. p. 2. n. 5. v. etiam C. de Lugo, d. 37. f. 5. Trull. l. 8. c. 1. d. 13. Ubi tamen bene notandum, quòd etsi talia crimina excipiantur à comuni dispositione legis positivæ, & juris communis, non tamen legis seu juris naturæ: ideòque graviter peccare Judicem, qui in tali processu,

v. g. contra fagas, quidvis licere putat. v. Cautio-
nem criminalem c. 17. 18. 37. & seq.

Tertium: Recta intentio, ut scilicet procedatur
ex intentione justitiæ. Unde si judex procedat ex o-
dio, aliòve fine malo, v. g. ob inanem gloriam, pec-
cabit: non quidem contra justitiam, sed charitatem,
aliàmve virtutem, mortaliter aut venialiter, prout
finis illius mortalis, aut venialis erit. Bon. d. 10. q.
2. p. 3.

DUBIUM II.

De Potestate & Officio Judicis.

ARTICULUS I.

Quid requiratur in Judice?

Resp. 1. Præter tria dicta superiore dubio, requi-
ritur scientia, quâ sciat suo munere rectè fungi.
Ità commun. Doct. & Bon. d. 10. q. 2 p. 3. Ratio est:
quia quilibet tenetur scire ea, quæ pertinent ad pro-
prium officium, & sinè quorum cognitione munus
suum & officium exercere non potest. Unde resol-
vuntur sequentes Casus:

1. Petens, aut suscipiens officium Judicis (*idem
est de medico & chirurgo ut v. infra dub. 7.*) quo indi-
gnus est, ità ut probabile sit, indè notabile damnum
proximi secuturum, peccat mortaliter. Navar. c. 25.
Anton. C. de Lugo, d. 37 n. 1.

2. Judex carens necessariâ scientiâ, non debet ab-
solvî, nisi facta renuntiatione officii, vel nisi firmum
habeat propositum renuntiandi. Ità S. Th. 2. 2. q. 76.
a. 2. Cajet. Clavis regia l. 12. c. 13. n. 2. Reg. d. 25. n. 675.
Nav. c. 25. Farin. p. 3. q. 3. art. 16. Ratio est: quia nul-
lus potest officium, cujus munia obire non potest,
retinere, præsertim cum damno vel periculo pro-
ximi.

3. Si Judex ex magna imperitia malè judicet, te-
netur

netur ad interesse parti læsæ & ad expensas litis; uti etiam quotiescunque notabile damnum, sive in substantia litis, sive in superfluis expensis, propter ejus culpabilem ignorantiam, partibus litigantibus accidit. Bon. C. Lugo *ll. cc.*

4. Si Judex agnoscat errorem à se (et si sine gravi culpa) commissum in præjudicium litigantis, tenetur, si potest citra infamiam, impedire errorem; v. g. monendo occultè partem læsam, ut sibi appellatione, vel aliter consulat: quia id pertinet ad debitam muneris executionem. C. de Lugo *l. c. n. 3.*

Resp. 2. Judex tenetur causas judicare, & celeriter expedire: quia ex officio tenetur cuique tribuere suum; quod non facit, si sententiam sine justa causa differt. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Judex mortaliter peccat contra officium suum, differendo valde notabiliter causarum expeditionem, sine justa causa. Sylv. V. *Judex, quest. 12.* Clara Reg. c. 12. n. 8. Navar. c. 25. n. 14. *¶* C. cum. Bon. d. 10 q. 2. p. 3.

2. In casu dicto, idem Judex tenetur parti læsæ damna & expensas, quæ ex iniqua dilatione secutæ sunt, restituere: quia est earum injusta causa. *Ibid.* Auth. *ll. cc.*

3. Si Judex in exequenda causa, & proferenda sententia negligens, aut iniquus sit, non tantum parti læsæ, sed interdum etiam filco tenetur, ut v. g. si multam pecuniariam, quam ex consuetudine, vel lege communi debebat imponere reo, sine causa remittit. S. Th. 2. 2. q. 67. a. 4. ad 3. Sylv. V. *pæna, q. 28.* Salon. Laym. l. 3. t. 2. c. 5. n. 7. contra Azor.

ARTICULUS II.

Quid Judici servandum circa Inquisitionem?

TRibus modis procedi potest contra criminosos,
I. Viâ accusationis, cum est aliquis actor, qui spon-

det se objecta probaturum. 2. Via denuntiationis, cum deferens crimen, non vult suscipere onus probandi. 3. Via inquisitionis, quæ triplex est: 1. Generalis, quando in genere quæritur, an leges serventur? 2. Specialis, quando de certa persona, & certo crimine quæritur. 3. Mixta, quando vel sola persona, vel crimen solum est speciale, ut si quærat: quis Cajum occiderit?

Resp. 1. Judex sine ulla data occasione, ex solo officio suo, potest instituere inquisitionem generalem: in qua tamen ejus potestas non extendit se ad occulta elicienda, de quibus nulla est fama. Ratio prioris est: quia id necessarium est Reipub. nec cuiquam sit injuria. Ac licet quorundam scelera detegantur; id sit per accidens, præter intentionem: cui incommodo bonum commune prævalet. Ratio posterioris est: quia inde maxima sequerentur incommoda. Farin. Less. l. 2. c. 28. d. 13. Unde resolves:

1. In hac inquisitione, subditus etiam rogatus sub juramento, non tenetur, imò nec potest prodere criminis occultum. Laym. l. 3. t. 6. c. 2. Less. l. c.

2. Si tamen revelet, peccat contra justitiam (nisi fortè cederet non tam in pœnam, quam certam ejus, qui deliquit, emendationem, vel ad grave malum ab aliis avertendum,) cum enim crimen, ut ponitur, probari non possit, ac proinde ex ejus revelatione non possit aliud sequi, quam infamia, nullum habet jus revelandi, Lay. Ibid. §. t. 3. p. 2. c. 4.

3. Si in hac inquisitione ex relatione duorum, vel trium, deprehendatur alicujus criminis author, potest per tales testes contra illum procedi, ut habet praxis communis. Laym. l. 3. t. 3. p. 2. c. 4. n. 12.

Resp. 2. Quando crimen est manifestum, & ignoratur auctor, licet Judici quærere in genere, quis fecerit? non tamen in particulari, v. g. an Petrus fecerit? nisi infamia aliqua aut indicia præcesserint. Pars prior

prior patet, tum ex praxi Judicum, tum ex incommodis contrarii. Ratio posterioris patebit ex sequentibus. v. Bon. d. 10. in 8. *præceptum q. 2. p. 5.*

Resp. 3. Ut Judex faciat inquisitionem specialem debet saltẽm regulariter præcedere infamia, vel quid æquipollens, quod justam det causam. Ratio est: tum quia alioqui diffamaret sinẽ causa: tum quia Judex procedere debet ex scientia publica, quam non habet, nisi per accusationem vel confessionem Rei, vel evidentiam facti, vel per infamiam; ad quam non sufficiunt duo testes, qui jurent se vidisse crimen admitti: quia adhuc est occultum; sed requiritur, ut rumor sit sparsus per majorem partem communitatis, id est: civitatis, viciniae, vel monasterii, neque à maledicis sit exortus; etsi hac in re tutum sit, sequi praxim communem bonorum virorum, & Rerum-publ. ut habet Laym. l. c. & Less. *dub. 15. n. 19. ex aliis. Bon. l. c.* Unde resolves Casus:

1. Antequam Judex procedat ad inquisitionem specialem vi infamiae, ipsa infamia prius examinari debet, & probari per testes saltẽm duos; qui nominent personas, à quibus id publicè audiverint. Nav. *Rub. de jud. Trull. l. 8. c. 1. d. 17.*

2. Judex infamatum de uno crimine, v. g. adulterio, non potest interrogare de alio, de quo non est infamatus, v. g. furto: quia esset inquisitio specialis sinẽ prævia infamia. Salon. Cajet. *Trull. l. 8. c. 1. d. 18.* nisi tamen crimina sint connexa, vel unum sit circumstantia alterius. *Ibid. & Sanch. 2. p. conf. l. 6. c. 3. d. 21.*

Dixi in Resp. *Regulariter*: quia ad specialem inquisitionem non requiritur infamia prævia in casibus certis, quos v. apud Less. l. 2. c. 29. d. 15. Bon. t. 2. d. 10. p. 5. Sanch. 1. p. conf. l. 6. c. 3. d. 19. *Trull. l. c.*

ARTICULUS III.

Quid liceat Judici circa quæstiones, siue torturam?

REsp. 1. Ad torquendum reum (si tamen torqueri potest) requiruntur alicujus gravis criminis ea saltèm indicia, quæ faciant semiplenam probationem, id est: reddant rem plùs quàm probabilem: qualia habentur, v. g. testis unus omni exceptione major, Rei confessio extra judicium, itèm probabiliter etiam assertio duorum vel trium criminis sociorum in criminibus exceptis; præterquam veneficii, (in quo, an ex sola denuntiatione complicum, & quo modo procedere liceat, vid. Tan. *to. 3. d. 4. de just. dub. 2. & 3.* Laym. *l. 3. t. 6. c. 5.*) itèm fama publica à viris honestis orta, ac per testes probata, cum alterius indicii adminiculo (nam fama sola non probat, sed habet se instar accusatoris) Laym. *l. 3. tr. 6. c. 5. n. 9.* ex variis. Ratio responsi est: quia tortura instituta est ad subsidium probationis, quando argumenta & indicia sunt valde efficacia, ut sic plena probatio eliciatur: nam confessio Rei (si eam ratificet extra torturam, maneatque in ea usque ad sequentem diem) ex semiplena probatione facit plenam. Less. *l. 2. c. 29. d. 17.* Delrio *l. 5. f. 3.* Laym. *l. c.*

Dixi in respõsione *si tamen torqueri potest*: quia quædam personæ prohibentur torqueri, nisi in criminibus exceptis: tales sunt viri in magna dignitate constituti, Officiales Principum, Urbium Gubernatores, Nobiles Equestris Ordinis, Milites, Doctores, eorumque liberi; itèm impuberes, senes, memoriâ vacillantes, prægnantes, & nondum confirmatæ à partu. Delrio *f. 9.* Binsf. *c. 6. C. de Lug. d. 37. f. 14.* Unde resolves:

1. Peccat Judex graviter, si non priùs omnia alia media mitiora deregendæ veritatis tentet, quàm ad torturam descendat.

2. Tor-

2. Torturâ simpliciter abstinendum est, quando adest plena probatio criminis: quia ad hanc ordinatur tortura. Nav. *Less. l. c.*

2. Insufficiëntia ad torturam indicia sunt, si cadaver occisi sangvinet ad præsentiam alicujus; si sanguis non possint lacrymari. Itẽm illicita est probatio per aquas, &c. de quibus v. Delrio *lib. 5. Less. n. 156. Trull. l. 8. c. 1. d. 21.*

4. Peccant Judices, qui in causis criminalibus, aut notabilis infamiæ, reum comprehensum, antequam habeant probationem contra ipsum, juramento adstringunt, ad dicendam veritatem, de omnibus pertinentibus ad causam, ob quam comprehensus est. Navar. *cap. 18. nu. 41. Et cap. 25. n. 36.* Additque idem esse, si (*et si sine juramento*) minis, terroribus, tormentorum ostensione, hominem turbent, & implicant, ut sibi contradicens circumstantiam aliquam revelet, quâ vincatur, & puniatur. v. C. de Lug. *d. 40. n. 1.*

5. Si Judex extorserit confessionem per injuriam, v. g. si torserit exemptos, si sine sufficientibus indiciis, si dolo malo, mendaciis, ficta impunitatis promissione induxit ad fatendum, vel aliter (sive quoad substantiam, sive quoad modum) notabiliter excesserit in tortura, confessio nulla est, nec potest ex ea procedi, imò tenetur Judex ad compensationem damnorum, ut docet Card. de Lug. *d. 17. f. 14. n. 157. v. Less. c. 29. d. 18. Laym. l. 3. c. 6. c. 5.* ubi etiam dolos bonos, quos Delrio suggerit Judici, planè rejicit. v. Tan. *t. 5. d. 4. q. 2. Trull. l. c.*

6. Licet reus confessionem injustè extortam postmodum ratificet, nihilominus Judex non potest procedere ad punitionem Rei, vel complicitis occulti: quia cum confessio fuerit irrita, consequenter etiam ratificatio ex ea orta, ex *l. penult. ff. de questione*; atque adeo etiam cognitio per illud medium facta, est injusta. Nav. Salon, *Less. Sayr, Trull. l. c. d. 10.* Resp.

Resp. 2. Gravius torqueri potest, contra quæ graviora sunt indicia; non tamen ita, ut moraliter sit impossibile tormenta sustinere, habita ratione pertonarum. Unde si hic excedatur, confessio extorta erit involuntaria, & habenda pro nulla, etiamsi extra tormenta coram iudice ratificet, metu novæ torturæ. Laym. c. 5. n. 11.

Resp. 3. Semel tortus, si nihil est factus, iterum torqueri non debet, nisi nova criminis indicia superveniant: quia per torturam priora elisit. Si verò crimen in tortura factus, extra eam revocet coram Iudice, repeti tortura potest: tum quia indicia manent in suo vigore; tum ob inconstantiam. Si verò tertio tortus ac confessus, tertio retractet, absolvendus est: quia præsumendum est, vi tormentorum coactam fuisse confessionem, ideoque nullam. Less. c. 29. d. 17. Excipiunt quidam: si indicia sint gravissima, quæ violentam præsumptionem pariant, crimen malitiosè à Reo negari. Laym. l. c. vid. Card. de Lug. dub. 37. num. 156. Dian. t. 3. tr. 6. R. 16. § 23. Trull. loc. cit. vid. infra hic dub. 6. § 7. An, quando, & quomodo Iudex possit interrogare Reum de complicitibus, vid. Trull. l. 18. c. 1. d. 22.

ARTICULUS IV.

Quid servandum Iudici circa sententiam, & pœnam?

Resp. 1. Iudex debet judicare secundum leges. Unde inferior Iudex ordinariè non potest pœnam relaxare, vel minuere, etiamsi actor consentiat, nisi aliquando ad bonum Reipub. aliud necessarium esse diceret epistolia, vel nisi de privata tantum injuria actoris ageretur. S. Thom. 2. 2. q. 65. art. 5. Regim. l. 25. num. 643. Bon. & c. Trull. l. 8. c. 1. d. 12.

Dixi, inferior: quia supremus, ob justam causam id potest: sine causa tamen graviter peccaret, secundum

dùm Cajet. V. *Judex*: quia animaret delinquentes, & concurreret ad peccatum. An autem liceat intercedere apud Judicem pro liberatione Rei? vide Bon. l. c. Trull. l. c.

Resp. 2. Si in aliqua causa fuit Advocatus, in eadem Judex esse, & sententiam ferre non potest. *L. eos in princ. C. de appell. & L. Prætor de jurisd.* quia judicium ejus habetur suspectum, propter affectum ad unam partem, ut ex communi Doct. docet Sanch. l. 3. *Consil. c. un. dub. 26.* (additque n. 3. sententiam non fore validam: quod tamen alii negant, si sit Judex ordinarius) Card. de Lugo, *de just. d. 41. f. 1. n. 4.* vide etiam Dian. p. 3. tr. 5. *misc. R. 56.* ubi ex Corduba sentit talem judicem in conscientia non peccare, si sinè affectu secundùm leges, altera parte inscia judicet.

Resp. 3. Quem Judex privata sententia scit esse nocentem, si juridicè sit probatus innocens, non potest condemnare: quia judicat ut persona publica, ideòque sequi debet scientiam publicam, ac procedere secundùm allegata, & probata, præsertim in favorem Rei. D. Th. 2. 2. q. 67. Nav. c. 15. Cajet. Fill. Less. Bon. d. 10. q. 2. p. 2.

Resp. 4. Quem Judex privatim scit esse innocentem, si juridicè probatus sit nocens, tenetur omni modo liberare, si potest, v. g. impediendo accusationem, extrahendo judicium, aperiendo carcerem, (si sinè majore malo potest) remittendo causam ad superiorem: & si sic nihil efficiat, probabiliter quidem plurimi Doctores tenent, cum S. Th. l. c. ob rationem paulò ante datam, quòd possit condemnare: verius tamen videtur contrarium, quod cum aliis docent Less. l. 2. c. 19. d. 10 Sa, V. *Judex* Petr. Nav. Fill. Bon. d. 10. q. 2. p. 2. n. 2. Tol. & c. v. C. de Lugo, d. 37. f. 14. quia directè occidere innocentem, est intrinsecè malum; ergo quemodocunque sciatur esse innocens,

eens, erit peccatum. Less. *l. c.* In causis tamen civilibus, & criminalibus minoribus, ubi tantum agitur de penis pecuniariis, potest etiam Judex, secundum hos Autores, simpliciter procedere secundum allegata & probata: tum quia innocens per appellationem potest restitui in integrum; tum quia Resp. habet potestatem in bona suorum civium, quando bonum publicum id requirit; ut in hoc casu, ne forma publicorum judiciorum cum populi scandalo everatur. vide Laym. *c. 2. n. 8.* Less. *d. 10.* Bon. *l. 5. n. 4.*

Quæres 1. Quid faciendum Judici, cum utrinque sunt sententiæ probabiles in questione juris, v. g. an ex testamento minus solemniter debeatur hereditas?

Resp. Debet ferre sententiam secundum opinionem de jure probabiliorē, saltē si sit Judex supremus. Neque tunc videtur tenendum, quod quidam docent, eum satisfacere conscientiæ, si causam adjudicet defendenti se probabiliter, licet altera probabilius. Ratio est: quia Judex est constitutus, ut secundum merita causæ, & sententiam, quæ ei maxime videtur rationi consona, causam decidas: quia alioquin est acceptor personarum.

Dixi, *si supremus sit*: quia si sententia aliqua communiter sic recepta in tribunali superiore, Judex inferior videtur secundum eam posse judicare, licet minus probabilem: quia videt probabiliorē, cum honoris sui præjudicio, revocandam in superiore tribunali. Laym. *l. 1. tr. 1. cap. 5. §. 3. n. 16.* ex Sylv. Vassq. &c. v. tamen C. Lugo, *d. 37. f. 10.* & Inn. *XL. p. 2.*

Resp. 2. Si opiniones oppositæ æquē probabiles videantur, non licebit uni eorum adjudicare totum pro suo arbitrio, cum uterque æquale jus habeat, sed suadebit compositionem: imò etiam imperabit, in casu nimis intricato; (aliàs enim non licet) vel uni
di.

dimidium, & alteri alterum dimidium juris, aut rei, de qua lis est, adjudicabit: memor interim axiomatis: quòd, si partium jura sint obscura, potiùs favendum sit Reo, quàm aëtori. *Ibid.* Ban. de peccatis, *d. 2. q. 4. p. 9.*

Quæres 2. Ad quid teneatur Judex, qui sententiam injustam tulit?

Resp. 1. Si dolo, vel (ut dixi *d. 2. a. 1.*) magnâ imperitiâ id fecit, litem fecit suam, id est: damnum partis læsæ in se transtulit, cui tenetur restituere. Bonac. *d. 10. q. 2. p. 4.* ex S. Th. &c. vide suprâ *d. 2. art. 1.*

Resp. 2. Si alioqui dignus suo munere, tametsi id petens impetraverit aliis dignioribus neglectis) per oblivionem, ex humana fragilitate erraverit, non obligatur in consciëntia ad restitutionem ex propriis; cùm injuriam formalem non intulerit, neque aliquid commodi ex tali sententia acceperit, vel potiùs (secundùm alios) cùm culpam Theologicam non commiserit; debet tamen revocare sententiam, si potest sinè gravi incommodo. Laym. *l. 3. tr. 6. c. 2. n. 11.*

Quæres 3. An sententia Judicis injusta obliget in foro consciëntiæ.

Resp. Sententia injusta ex natura rei, aut ex omissione ordinis juris simpliciter necessarii, sive feratur per falsò allegata, & probata, sive ex Judicis iniquitate, nullum habet robur in foro consciëntiæ, manetque parti læsæ, tametsi non appellet, jus suum, licebitque si absque scandalo possit, recuperare bona. S. Thom. Sayr. Bon. *d. 10. q. 2. p. 4.* Trull. *l. 8. c. 1. d. 7.* Ratio est: quia sententia eatenus obligat in consciëntia, quatenus habet rationem judicii, hoc est: ut est determinatio juris, & definitio justii.

Dixi, *in foro consciëntiæ*: quia in foro externo, ubi non tam veritas facti, quàm probatio juridica spectatur, sententia prolata servanda est, ad evitanda scan-

scandala, & incommoda. Neque elapso termino, (intrà quem appellare licebat) actio ei conceditur, lege sic statuente, tum in pœnam pigritiæ, tum ob bonum publicum, ut litium sit finis. Trull. l. 8. c. 4. d. 7. ex Sayr. &c. Unde resolves:

1. Is, cujus bona per sententiam manifestè injustam adjudicata sunt alteri, potest (nisi alter justè præscripserit) per occultam compensationem ea recipere: quia recuperat jus suum. *Ibid.*

2. Qui sciens per injustam sententiam mala fide accepit bona, tenetur ea semper restituere, nec unquam præscribere potest: quia sunt aliena; & possessor malæ fidei nunquam præscribet: imò tenetur expensas restituere, & compensare damna, etiam si pars læsa nō appellaverit: cū non renuntiet ideo juri suo.

3. Qui bona fide rem postulaverit à Judice, & bona fide accepit, intelligitque ante tempus præscriptionis finitum fuisse sententiam injustam, tenetur eam, non tamen expensas, restituere. Si verò possedit rem bona fide, tempore ad præscribendum necessario, non tenetur restituere: quia legitimè præscripsit. Salon. Sayr. Trull. l. c.

Quæres 4. Quid liceat Judici circa munera?

Resp. 1. Et si à partibus munera liberalia accipiens aliquando peccet, vel ob scandalum, vel periculum pervertendi justitiam: acceptorum tamen dominium comparat, spectato jure naturæ.

Resp. 2. Et si lex positiva munerum acceptionem prohibeat; accipiens tamen non tenetur ad restitutionem ante sententiam Judicis, nisi lex exprimat, quod non illicita tantum, sed etiam invalida sit acceptio. vide Bon. in 8. præceptum q. 2. p. 8. Lay. l. 3. tr. 4. c. 4. n. 9. & 10.

Resp. 3. Si Judex injustè extorqueat munera, nolens facere, quod justum est, & debet, nisi ea dentur,

te-

tenetur
redim
verla
su in
ligati

Sup
re
tiam
taxatu
taxatu
nac.
Rel
causa
vilibu
potest
dum
Vasq.
utraq
dicio
semp
aliud
p. 9. c.
10. q.
Dix
licet
pecca
40. c.
scit se
per du
quo t
go, de

tenetur restituere: uti etiam, si quid datum sit ad redimendam vexam, v. g. nè injustè faveat parti adversæ, nè causam nimis differat. Quoniam hoc casu interdum præsumi possit, datorem remittere obligationem restituendi. Lay. l. c. ex Gab. & Reb. &c.

DUBIUM III.

Quid sit officium Advocati?

SUPpono secundùm omnes, in Advocato quatuor requiri: scilicet scientiam convenientem, justitiam causæ, fidelitatem, & pretium justum: quod si taxatum est, non licet ultra hoc accipere: ubi non est taxatum, sufficit justum naturale, ut vide apud Bonac.

Resp. 1. Non potest sub gravi peccato suscipere causam, quam scit esse injustam. Ex causis autem civilibus, in utramque partem probabilibus, & dubiis potest utramvis, etiam minus probabilem tueri; dummodo cliens de minore probabilitate moneatur. Vasq. Salas, Card. de Lug. Dian. t. 1. p. 2. R. 4. Quia utraque pars habet jus proferendi suas rationes in Judicio; ergo etiam Advocatus patrocinandi; neque semper est verius, quod videtur probabilius; & fortè aliud erit judicium Judicis, Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. & *suprà* l. 1. c. 2. d. 2. & Bon. t. 2. in præcepta d. 10. q. 3. p. 4.

Dixi, *Civilibus*: quia in causa criminali dubia non licet tueri partes actoris, qui in tali casu graviter peccat contra reum; ergo etiam Advocatus. Fill. t. 40. c. 1. Neque quando actor contra possessorem agens scit se posse nihil evincere, sed rem mansuram semper dubiam: quia tunc injustè vexatur possessor, pro quo tandem judex debet judicare, ut v. C. de Longo, de just. d. 41. n. 7. Sal. in t. 2. d. 1. f. ult. n. 108.

Resp. 1. In causa criminali, potest Reum etiam fontem defendere, ut mortem, aliamve pœnam evadat: quia Reus non tenetur ad pœnam, nisi convictus; ergo potest per se, vel alium, eam avertere, donec vincatur. Bon. d. 10. q. 3. p. 4 n. 7.

Resp 3 Advocatus tenetur pauperibus in extrema, vel gravi necessitate, gratis patrocinari, sinè notabili tamen suo incommodo. Ratio est: lex charitatis, Nav. Cajet. Fill. Bon. l. c. Unde resolves:

1. Advocatus, qui sciens patrocinatur causæ injustæ, tenetur ad compensationem omnium damnorum inde consequentium. Unde parti contrariæ restituere debet ex peccato commissionis: quia fuit illi causa positiva damni, (similiterque si causam dubiam tueatur, eamque obtineat fraude: quia intercedit injustitia, ratione partis adversæ) Clienti verò tenetur restituere ex peccato omissionis: quia ex suo officio tenebatur monere ignorantem causæ injustitiam. Quod addo: quia si clienti constabat causæ injustitia, non tenetur illi restituere. Bon. d. 10. q. 3. p. 4. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Fill. Laym. Tann. q. 4. dub. 6. n. 127.

2. Similiter peccare, & ad restitutionem teneri, quando defendit articulum justum causæ injustæ, ut sic Adversarium vexet, impediat, differat, aut pervertat, docet Trull. l. 8. c. 3. d. 3. Cajet. Sayr. &c. Quia censetur defendere causam injustam.

3. Quando causa nihil ferè habet probabilitatis, ita ut vix moraliter sit spes obtinendi, eò quòd apud Judices semper rejiciatur, regulariter non licet suscipere: tum quia facit, ut cliens sinè fructu tempus & pecuniam perdat; tum quia talis communiter non habetur probabilis. C. Lugo, de just. d. 14. Quando autem cliens habet bonum jus in causa possessionis, non tamen in proprietate, an liceat advocato eum defendere in causa possessoria, (dum de proprietate non

non agitur) quidam affirmant, negant alii: vide Bag. in p. 8. c. 47. n. 13. Mol. t. 1. tr. 2. d. 18. C. de Lugo, l. c. n. 10.

4. Advocatus, antequam patrocinium causæ suscipiat, tenetur examinare ejus æquitatem, & probabilitatem, eamque clienti indicare sincerè: si enim falsa promissione, vel inani spe victoriæ, sumptibus involvat, tenetur ad restitutionem. Bon. de pec. d. 2. p. 9. uti & si qualitatem ac statum causæ, seu periculum ejus perdendæ indicare neglexerit, & cliens eo cognito litigaturus non fuisset. Quòd si dubium sit, an eo casu litem prosecuturus fuisset, neque id ullâ diligentia cognosci possit, non teneri advocatum ad damna resarcienda, docet Bard. d. 4. c. 29. Quòd melior sit conditio possidentis, dum de damno illato non constat.

5. Si clientis causam minùs probabilem, dicat esse omnino justam, tenetur de damno, si cliens cognito causæ dubio non fuisset litigaturus. Bon. l. c.

6. Si in progressu causæ iniquitatem videat, tenetur mox monere clientem, & suadere, ut desistat; aliàs ad restitutionem damnorum obligabitur: quia cum stipendio sit conductus, tenetur ex justitia monere. Tan. l. c. Neque potest vel ipse, vel Judex suadere compositionem, cum damno partis: quia compositio non habet locum, nisi quando res dubia est. Si verò inducat ad transactionem, sinè damno, deceptione, vi & metu, non tenetur: quia nulli facit injuriam. Valent. Azor, Less. Lay. Bon. l. c.

7. Non potest absolvi, qui paratus est qualvis causas defendendas suscipere. Sayr. l. 12. c. 23. n. 18.

8. Non licet cum cliente convenire de pretio, post inchoatam litem, sed vel ante cœptam, vel post finitam, ex cap. infames. 3. q. 7. quia postquam sua instrumenta ostendit, cogetur quolibet pretio stare, nè prodatur. Nec pacisci de parte aliquota, v. g. dimi-

dia, tertia, vel quarta litis, pro pretio, si victoria obtigerit: quia id graviter prohibetur *L. Sumptus. ff. de pactis*, *L. Item c. de proc. c. Arcentur. 3. q. 7. L. Si qui cod. de post.* Ratio est: nè præbeatur occasio, per fas & nefas, procurandi victoriam. Hoc tamen casu non obligatur ad restitutionem, si justum pretium non excedat, & dolus ac fraus absit v. Sylv. V. *Advocatus. Navar. c. 15. Fill. Laym. Bonac. Sanch. l. 6. consil. c. 7. d. 9. n. 3. & 7. & Card. de Lugo, l. c.*

9. Peccat Advocatus 1. Si, cum non sit idoneus, officium Advocati exerceat, & patrocinetur, *L. Neminis. ff. de Advoc. S. Thom. 2. 2. q. 71.* estque peccatum ex genere suo mortale. 2. Si defendat causam injustam secundum dicta *cap. 1.* 3. Si ob nimias dilationes, illicitas subornationes testium, &c. notabiliter officiat parti adversæ, habenti alias justam causam, &c. v. *Nav. c. 25. Fill. q. 3.* 4. Si utrique patri patrocinetur: quia repugnat, ut utramque partem æquè defendat, Sylv. *Sanch. consil. p. 2. l. 6. c. 7. d. 7.* In diversis tamen causis secluso scandalo, non repugnat. 5. Si in eadem causa, in qua est Judex, vel Assessor, agat Advocatum: quia duo officia contraria in eadem causa exercere non licet. Sylv. v. *Advoc. q. 2. 6.* Si (tamen si defendat causam justam) producat scripturas, vel testes falsos, aut instrumenta; non tamen peccat, si in causa manifestè justa Adversarium decipiat, dummodo nulla utatur falsitate, v. g. allegando falsa, &c. S. Thom. 2. 2. q. 71. *art. 3.* Sylv. *Sanch. consil. p. 2. l. 6. c. 7. d. 8.* 7. Si adducat leges falsas vel abrogatas, vel doctrinam reprobata; vel leges bonas in falsos sensus, sciens, prudens detorqueat. 8. Si in gravamen alterius partis quærat dilationes ad rem non facientes. v. *Fill. Trull. l. c.* 9. Si accipiat mercedem injustam. Quando autem à lege pretium nullum taxatum est, censetur illud justum, quod habetur tale iudicio prudentum, attenta quali-

tate

tate negotii, dignitate scientiâ, & peritiâ Advocati, & labore, quem impendit, ac demum consuetudine approbata. v. Trull. l. c. d. 5. 10. Si contractum usurarium, vel aliter iniquum suadeat, aut probet. 11. Si leges, statuta, & consuetudines patriæ ignoret, (unde, si grave damnum clienti obveniat, tenetur compensare) vel intelligere non studeat.

10. Peccat Advocatus contra iustitiam, si rationes & fundamenta clientis, quem iustè defendit, vel secreta causæ detegat adversario, ut ex aliis probat Fag. in p. 8. c. 47. n. 13. v. etiam C. de Lug. l. c. n. 6. teneturque ad restitutionem; si eam ob causam cliens causam perdidit, victurus aliàs: quia fecit contra officium, nec adhibuit diligentiam ad causam obtinendam in favorem clientis. Azor, Fill. &c. ll. cc. Limitant tamen aliqui, nisi periculum sit, nè pars adversa grave damnum iniquè patiatur: quia ajunt, quilibet potest sinè suo damno grave damnum alterius prohibere. v. Less. p. 2. c. 31. Azor, Regin. Fill. Laym. l. 1. t. 1. c. 5. n. 28. Verùm hanc limitationem, cum S. Th. alii non admittunt, nisi fortè reus, capite plectendus esset, & accusator injustè procederet: tunc enim ajunt, Advocatus accusatoris deberet falsitatem prodere, si tamen spes esset profuturum, accusatore priùs monito, ut desistat. v. Card. de Lugo, l. c.

11. Advocatus, si causarum expeditiones, cum præjudicio clientum, differat, postponat, vel plures acceptet, quàm expedire possit, peccat, ac tenetur ad restitutionem: utri & omnium damnorum, quæ per ejus imperitiam, malitiam, vel negligentiam, cliens aut actor incurrit; non tamen tenetur in omnibus causis adhibere eandem diligentiam, sed majorem. vel minorem pro causæ qualitate. Vide Fill. Bonac in præc. 8. d. 10. q. 3. Less. l. 2. cap. 19. d. 9. Laym. L. 1. t. 1. cap. 3.

DUBIUM IV.

Quæ sit obligatio Referentis, Secretarii, Notarii, & Procuratoris?

Resp. Tenentur ii omnes iuste fideliterque exercere suum officium, siue ex debito muneris tantum, siue etiam ex iuramento. Item tenentur scire ea, quæ ad suum officium spectant, debitamque diligentiam adhibere, prestando omnia necessaria, terminos iustos petendo, & appellando, cum fuerit necessarium. Bon. Escob. & comm. Unde resolvuntur sequentes Casus:

1. Peccant, si odio, vel amore, spe, vel timore, abutantur officiis suis; si secreta servanda non servant; si partibus, vel earum sollicitatoribus, aliisve tradant processus, vel scripturas originales, quas non debent; accipiant stipendium majus iusto, vel ultra pretium taxatum; si lites iniquas suadeant; &c.

2. Referens peccat 1. si defectu studii, vel per incuriam, male referat, vel aliquid substantiale prætermittat. 2. Si sit partialis, coneturque unius partis iustitiam magis, quam alterius explicare. 3. Si sententiam alterutri parti manifestet, priusquam evulgetur, unde possint gravia incommoda sequi, v. g. Judex recusari, &c. v. Escob.

3. Secretarius peccat 1. Si iuramentum violet. 2. Si arcanum prodatur. 3. Si sententiam nondum publicatam manifestet. 4. Si processus, aut sententias non custodiat, vel partibus, sine præscripto Iudicis, ostendat. 5. Si testimonia non fideliter transcribat, siue exaggerando, vel imminuendo, siue immutando, aut invertendo. v. Escob.

4. Tabellio, siue Notarius publicus peccat 1. Si sine sufficienti peritia (v. g. clausulas communes &c, ignorans) suscipiat officium. 2. Si iuramentum violet. 3. Si in depositione testium, aliquid addat, vel detrahat, non levis momenti. 4. Si ministro transcri-

ptori

ptori (cum erroris periculo) examen committat. 5. Si protocolla, & acta negligenter custodiat cum damno partium. 6. Si differat causarum expeditionem, ut pecuniam extorqueat. 7. Si testamentum scribat hominis rationis usu destituti. 8. Si testes falsos admittat. 9. Si solennitates necessarias ex ignorantia culpabili, vel malitia prætermittat. 10. Si testimonium aliquod necessarium, unius rogatu, & alterius damno, non exhibeat; si conficiat instrumentum usurarium, vel falsum, præsertim in damnum tertii; si faciat, ut processus, & causæ veniant ad alios Judices, vel Referentes, &c. quàm ordo illius tribunalis postulat: quia multum interest habere hunc, vel illum Judicem. Escob. v. Laym. l. 8. t. 6. c. 2. Bon. in præc. disp. ult. p. ult. 11. Si secretum violet, v. g. aperiendo parti adversæ, dicta testium, ante eorum publicationem; quod esse mortale contra justitiam docet Trull. l. 8. c. 7. n. 3. ex Navar. cap. 25. n. 52. 12. Si parti petenti instrumenta occultet; præsertim quæ continent legata, Nav. l. c. n. 53. Sylv. verb. *Tabellio*. Trull. l. c. 13. Si acta occultet, vel parti petenti transumptum processûs neger. 14. Peccat graviter, si amisso instrumento antiquo publico, vel testamento, aliud simile confingat.

5. Procurator peccat 1. Si litem procuret injustam. 2. Si plures causas suscipiat, quàm possit expedire. 3. Si plus mercedis accipiat, quàm justum. 4. Si suadeat reo, vel parti, ut injustè veritatem negent. 5. Si suâ incuriâ, negligentia, aliâve culpâ, causa sit, ut lis perdat. 6. Si nomine partis juret, sinè particulari ejus informatione, cum periculo pejerandi. 7. Si culpabiliter tribunali non adsit, futuri incommodi metu, &c. v. Escob. Laym. l. c. Bon. q. 3. p. 4. 8. Si partes adducat ad concordiam iniquam. 9. Si differat causam, vel pervertat Judicem, vel perat terminos impertinentes, aut dilationes superfluas. 10. Si

Si falsos testes inducat. v. Sylv. l. 12. c. 24. Fill. t. 41. c. 10. n. 294. Trull. lib. 8. cap. 6. dub. 1.

DUBIUM V.

Quod sit officium Accusatoris?

Resp. Ut in accusatione servetur iustitia, cavenda sunt tria: Primum est, calumnia, id est: impositio falsi criminis; vel ejus, quod sufficienter probari nequit. Et hæc inducit obligationem restituendi, & subeundi, vel pœnam rationis, vel aliam, arbitrio Judicis. Secundum est prævaricatio, id est: collusio cum Reo, & simulata tantum accusatio. Quæ in criminalibus, si Reipubl. damnum sequatur, obligationem restitutionis inducit. Tertium est tergiversatio accusationis inchoatæ, absque justa causa. Quod addo: quia cum causa, v. g. ob imperium Principis, vel Judicis, quod intersit Reipubl. talem personam non puniri, vel infamari, vel quod in accusatione defectus substantialis sit commissus, potest desistere, imò tenetur, si in progressu causæ cognoscat se errasse, si incipiat dubitare de crimine, si videat se non posse probare. Fill. t. 40. c. 7. n. 205.

Quæres: An, & quis teneatur alterum accusare?

Resp. 1. Privatum raro ad id teneri: tum ex praxi timoratorum: tum quia aliàs tribunalia essent plena accusationibus, cum perturbatione reipubl.

Dixi, *Privatum*: quia si quis à Republ. stipendium ob hoc accipiat, v. g. Fiscalis, &c. tenetur ex iustitia, & consequenter ad damna ex omissione accusationis secuta, Fill. Bonac. in 8. præc. d. 10. q. 1. part. 1.

Dixi 2. *Raro*: quia si ita exigat bonum publicum, v. g. si proditio imminens, vel grave damnum vitæ innocentis, aliter averti non possit, & crimen facile probari possit, tenetur etiam privatus accusare, vel saltè denuntiare, idque tamen ex charitate tantum, quæ restitutionem non importat. Fill. Bon. l. c.

Resp.

Resp. 2. Accusare prohibentur 1. Excommunicati, proditores, infames; idque in pœnam criminis. 2. Filii, servi, suos parentes vel dominos, ob reverentiam. 3. Clerici in causa sanguinis, ob indecentiam. Less. l. 2. c. 3. d. 5. Bon. l. c.

Resp. 3. Non teneris, imò nec debes etiam posito superioris præcepto, denuntiare crimen 1. Si delinquens emendatus est, sinè periculo recidendi, & parti læsæ satisfactum: nec periculum imminet aliis: nec crimen est notorium: quia sinè causa proximi infamia sequeretur. v. suprâ, l. 2. t. 3. c. 2. d. 4. 2. Si crimen hôsti sub secreto naturali, tanquam consultor, advocatus, &c. Nisi tamen is, qui secretum commisit, innocentem, vel rempubl. injustè vexaret, nec vellet desistere. C. de Lug. de just. d. 14. n. 14. 3. Si indè immineat grave periculum honoris, vitæ, & rerum tuarum. 4. Si etiam probare cogereris, nec posses. v. C. de Lugo, d. 38. f. 2.

DUBIUM VI.

De Testibus.

Suppono, ad legitimam & plenam in judicio probationem, requiri duos testes, eosque debere 1. Externo sensu percipisse id, de quo testantur. 2. De eodem facto & crimine, cum iisdem circumstantiis, deponere; alioqui erunt testes tantum singulares, ut vocant, qui non faciunt plenam probationem. 3. Esse omni exceptione majores, in quibus scilicet nulla desideretur conditio, quod minus testari possint, juxta verum vulgarem:

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,

Et fortuna, fides, in testibus illa requirer?

Hinc à testando rejiciuntur 1. Servi. 2. Mulieres. 3. Minores 20. aîs, in criminalibus; in civilibus autem impuberes. 4. Inimici. 5. Sanguine juncti & domestici; exceptis quibusdam casibus, apud Less. l. 24. c.

3. num. 38. 6. Infames. 7. Perjuri. 8. Socii criminis. 9. Personæ inopes & viles. 10. Deliri & semifarui: ex quibus tamen ii, qui solo jure positivo ad testandum sunt inhabiles, possunt admitti in criminibus exceptis. Quo supposito:

Quæritur 1. An, & quando teneatur quis testari? 2. Ad quid teneatur, qui non vult testari? aut qui falsa est testatus?

Resp. 1. Non tenetur quis testari, nisi vel ex charitate, cum ita necessarium est, ad avertendum grande malum proximi, aut Reip. vel ex præcepto, cum Judex, seu Superior habens potestatem, ita legitime præcipit. In quo ultimo casu, si fugias, aut occultes te, antequam ad testandum citeris, non peccabis contra justitiam; ideoque nec teneberis restituere, ut contra multos docent Valent. & Less. Ratio est: quia tibi necdum est præceptum: si quod autem jus nascatur parti ex tuo testimonio, id ex præcepto oritur. Imò, etsi sit communis sententia, ad restitutionem teneri eum, qui à judice citatus fugit, vel testimonium fraude declinavit, cum sit efficax, & moralis causa, ut Judex sententiam ferat in alterius damnum: non tamen est improbabile, quod docent Mol. & Less. non teneri. Ratio est: quia citatio intimata non inducit obligationem justitiæ, sed tantum obedientiæ; proindeque non comparens, contumax tantum est, & inobediens, non autem injustus. Less. l. 2. c. 17. & 30. v. Bon. Laym. ll. cc.

Resp. 2. Etiam legitime & juridicè interrogatus non teneris testari sequentibus casibus 1. Si scias rem ex confessione. 2. Si accepisti sub secreto naturali, ut Consiliarius, Advocatus, Medicus, &c. modo tamen non sit necessarium, ad magnum Reipub. vel proximi malum avertendum; tunc enim licet tale secretum detegere, etiam si jurasses te nulli dicturum: quia tale juramentum non obligat, cum ju-
re na-

re naturæ tenearis ad contrarium. Vide Lay. c. 4. n. 9. 3. Si ex testimonio tibi, vel tuis, immineat notabile damnum: nisi tamen damnum publicum, vel privatum alienum prævaleat, ut notat C. de Lugo, de justitia, *disp* 39. n. 10. Unde communiter non teneris testari contra consanguineum. 4. à Si à viris non sit fide dignis accepisti: tunc enim potes te habere, ac si nihil scires. § Si factum intellexisti per injuriam, verbigratiâ, aperiendo literas, cogendo alium ad revelationem, &c. Laym. *lib*. 3. t. 6. c. 4. n. 5. Mol. d. 5. n. 5. 6. Si alter probabiliter in facto non peccaverit, vel propter ignorantiam, vel quia rem aliquam accepit in occultam compensationem debiti, ex quo tanquam de fure inquiratur. Ratio est: quia mens Judicis est inquirere de delicto. vid. Azor, p. 3. l. 13. c. 27. Fill. Bon. d. 10. q. 3. p. 3. Laym. l. c.

Resp. 3. Qui sciens falsum testatus est, per quod alteri fuit efficax causa damni, tenetur ad impeditionem, vel reparationem omnium damnorum, quæ causantur. Item tenetur revocare cum pari suo damno, & periculo etiam vitæ, si reus de ea periclitetur: & putetur revocando aliquid effecturus. Ità communiter. Ratio est: quia in damno æquali, potius habenda est ratio innocentis. v. *dub. seq.*

Dixi 1. *Sciens*: quia si ex ignorantia, inadvertentia, aut oblivione inculpabili, falsum est testatus, etsi teneatur impedire, si possit; non tamen ad restitutionem, etiamsi reus damnetur. Ratio est: quia neque tenetur ex re accepta, neque delicto.

Dixi 2. *Causa efficax*: quia si à parte rei falsum illud testimonium nihil effecisset, v. g. quia per falsa testimonia aliorum, jam tota causa damni erat data, ità ut Judex ex hoc testimonio nihil fuerit motus, ad nihil tenebitur. Less. l. 2. c. 30. Laym. l. 3. t. 5. c. 8. & alii.

Testis peccat, 1. Si affirmet, quod ignorat. 2. Si verita-

veritatem, quam debebat celare, aperiat. 3. Si se occultet, nè rogetur, casu quo tenetur testari. 4. Si Judici justè interroganti non obediat. 5. Si pretium pro dicenda veritate accipiat.

DUBIUM VII.

De Reo.

ARTICULUS I.

An, & quomodo reus teneatur fateri veritatem?

Resp. 1. Si non interrogent legitimè, non tenetur fateri suum crimen, sed potest Judicem eludere vel ambiguis verbis, vel etiam negando, cum aliqua restrictione, & in bono sensu, ut mendacium absit. Ratio est: quia tunc Judex non habet jus interrogandi, aut obligationem imponendi reo. Ità Less. & Lay. *t. 6. l. 3. c. 5. Bon. d. 10. q. 3. p. 2.* Unde resolves:

1. Reus non tenetur fateri crimen suum, 1. Si Judex non sit legitimus. 2. Si à seipso litis processum inchoet, sinè prævia accusatione, saltè virtuali. 3. Si non præcessit semiplena probatio, nec infamia, nec manifesta criminis indicia extent. Ratio est: quia in his Judex non interrogat legitimè. Azor, Less. Fill. Lay. Bon. *ll. cc.* Card. de Lugo *d. 40. n. 1.*

2. Nec tenetur, si dubitet, an Judex legitimè interroget? quia non tenetur parere cum gravi suo damno, nisi constet Superiorem posse præcipere. Ità Less. Fill. Lay. *l. c.* Sanch. *l. c. conf. c. 3. d. 31.* Salas. C. de Lugo, &c. contra Sylv. Bon. & alios.

3. Judex tenetur Reo manifestare statum causæ, & quæ sint indicia, quo modo probetur delictum, &c. ut Reo constet, an legitimè interrogetur: quia non tenebitur respondere alioqui, & seipsum honore, aliisve bonis, quæ bona fide possidet, spoliare. Cajer Nav. *c. 25. n. 43.* C. de Lugo *d. 10. n. 1.*

4. Si reum juridicè quidem interroget Judex, sed non nisi ex falsa præsumptione delicti, v. g. an exierit

ex

ex tali domo? stricto ense: potest Reus (idem est de teste) licet sciat semiplene probatum esse, id negare, si exiit quidem, non tamen facto delicto, sed ob aliam causam: quia si Judex veritatem sciret, non posset interrogare. Ità cum S. Thom. q. 69. art. 1. Sot. Fagund. p. 8. c. 34. Dian. p. 3. tom. 5. misc. R. 66. C. de Lugo dub. 40. n. 4.

Resp. 2. Et si communior & verior sententia sit S. Thom. 2. 2. q. 69. si Reus legitimè interrogetur à Judice, teneri in conscientia apertè veritatem dicere, probabile tamen est etiam, quod ex Sylv. docent Sa. & Less. non teneri, saltè sub mortali, in causis capitalibus, & gravioribus, si sit spes evadendi, & nullum grave damnum Reipubl. timeatur. Tan. d. 4. q. 4. d. 5. Card. de Lugo. d. 40. num. 15 ubi dicit esse sententiam valde probabilem, & in praxi tutam. Ratio est: quia lex humana communiter non obligat cum tanto periculo, v. g. mortis; tum quia inhumanum videtur, ut, qui convinci non potest, teneatur præbere arma, contra se, quibus occidatur, aut gravem pœnam, v. g. perpetui carceris, sub ea; tum quia non videtur tam heroicus actus præcipi posse. Bon. in 8. præc. d. 10. q. 3. p. 2. n. 17.

Dixi 1. In *Capitalibus*: quia aliud est de causis, in quibus agitur de pœna Ecclesiastica, quæ est medicinalis.

Dixi 2. *Si spes sit evadendi*: quia absque ea, cessat ratio celandi veritatem Unde resolves:

1. Non semper opus est (juxta dicta Resp. 2.) ut Confessarius reum urgeat ad crimen fatendum. C. de Lugo d. 40. n. 20.

2. Post sententiam latam reus non tenetur confiteri crimen, quod antè injustè negavit: quia finito judicio, finitur obligatio rei. Laym. l. c. Imò probabile est: nec ante sententiam ad id teneri (etiamsi adhuc sit in potestate Judicis) donec iterum interrogetur. Card. de Lugo, d. 40. num. 17.

Resp.

Resp. 3. Si quis ad evitanda tormenta gravia, mentitus falsum sibi crimen imposuit, per quod sit morte plectendus, non videtur mortale. Ità contra Nav. & alios docet Anglus, Sylv. Less. *l. 2. c. 11. d. 7. Tann. de just. d. 4. q. 4. dub. 5.* Ratio: quia non est mentitus perniciosè; cùm non teneatur tantis tormentis vitam conservare. vid. Card. de Lugo *l. c.* Unde resolves:

1. Talis non tenetur postea crimen revocare, quamvis antea perjurio confirmasset, si prudenter metuit, nè ad tormenta revocetur: quia etsi pejeratione graviter peccarit, hoc jam transiit; & non retractando nemini facit injuriam, ideoque sufficit, coram Deo pœnitere. v. Less. Tann. *l. c. & q. 5. d. 4.*

2. Si ex illa falsi criminis confessione grave damnum aliis sequeretur, v.g. bonum Reipub. aut fama religionis vel familiæ notabiliter læderetur; aut aliqui ideo in hæresin lapsuri essent, quævis potius tormenta perferenda essent. Tann. *l. c. & q. 5. d. 4.*

3. Si reus tormentis coactus denunciavit alium innocentem; tenetur sub mortali, ante suam condemnationem, & si tum non facit, etiam post sententiam damnationis, revocare; ad quod etiam à Confessario est obligandus. Ità ex communi Tol. *l. 5. c. 66. n. 7.* Less. *cap. ult. d. 15.* Tann. *d. 4. q. 5. dub. 4. n. 103.* Ubi subjungit 1. Si quis tamen sequatur, ipsaque praxi servari advertat eam sententiam, quæ negat per revocationem in extremo vitæ factam tolli, vel infirmari denuntiationem antè factam, ut docet Delrio *l. 5. f. 5.* Valent. *d. 6. q. 13. p. 4.* is consequenter existimare poterit, denuntiantem in mortis articulo (saltèm cum suo incommodo, & sub peccato mortali) obligatum non esse ad revocationem: quia esset inutilis. Ità Tann. *l. c.* Licèt ipse rectè censeat, fundamentum istius sententiæ minùs esse probabile.

2. Mo-

2. Monet idem Tann. *num.* 105. cavendum esse Confessario, ne vel importunè sæpius reo damnato inculcet retractationem denuntiationis iniquè factæ; vel retractationem factam imprudenter, & cum scandalo evulget.

Quæres: An reus teneatur revelare complices?

Resp. 1. Si omnino occulti sint, nec aliis indiciis, aut testimoniis convinci possint, non potest, nec tenetur: si tamen vi tormentorum coactus prodatur, ordinariè non peccabit. *Less. l. c. & Laym. l. 3. t. 5. c. 5.*

Resp. 2. Si crimen sit exceptum, tenetur etiam non rogatus; ideoque si nolit, secundum Nav. non erit absolvendus.

ARTICULUS II.

Quid liceat reo circa fugam pœnæ?

REsp. Quando sententia est materialiter injusta, lata tamen secundum allegata & probata, etsi in conscientia non obliget, non potest reus Judici positivè resistere, tum ob scandalum; tum quia tali casu Judex habet jus sententiam exequendi, & ad id tenetur. Ità communiter *Less. Sanch. contra Vict. Bon. Card. de Lugo, d. 4. n. 39*

Dixi, positivè: quia reo, etiamsi verè reus sit, licet ante & post sententiam, (quoad mortem, vel pœnam morti æquivalentem, v. g. perpetuum carcerem) fugere. Ratio: quia quilibet tam magnum jus habet ad vitæ suæ conservationem, ut nulla potestas humana obligare possit ad eam non conservandam, si spes commoda ostendatur; nisi tamen bonum publicum aliud postulet. *Less. l. 2. c. 31. d. 5.* Unde resolves:

1. Regulariter reo licet fugere, etiamsi custos carceris grave damnum inde passurus sit, (saltem nisi juraverit se mansurum) quia utitur suo jure, & nulli
facit

facit injuriam. Fill. t. 40. c. 4. n. 274. Azor, Less. d. 5. n. 31. nisi tamen charitas aliud suadeat, ob damnum custodis præponderans. v. Bon. d. 10. q. 3. p. 2. *nume- ro 13.* Less. l. c.

2. Multò magis licet fugere, nè capiatur, vel etiam à ministro apprehendente se excutere, non tamen illi vim inferre, vulnerando, percutiendo, &c. *Ibid.* & Reg. l. 24. n. 4.

3. Licet etiam saltèm in foro conscientia, custodes (præcisa vi & injuriâ) decipere, tradendo v. g. cibum & potum, ut sopiantur, vel procurando, ut absint; itèm vincula & carceres effringere: quia cum finis est licitus, etiam media sunt licita. Et licet alii captivi per effractum parietem simul elabantur, non tenebitur de damno: quia tantum est ejus causa per accidens, cum jure suo utatur. Nec refert, quòd leges, & magistratus quidam tales effractores graviter puniant: id enim fit, quòd vel contrariam sententiam sequantur; vel ex præsumptione, quòd vim intulerint custodibus; vel quòd propter bonum reipub. ea pœna statuta sit. Fill. l. c. Tan. d. 4. q. 4. dub. 5. ex aliis multis. v. Card. de Lugo, d. 40. f. 4.

4. Illis, qui non sunt ministri justitiæ, licet non solum consilio juvare reum, ut fugiat, sed etiam supeditatis instrumentis, v. g. funibus, limâ, &c. quia finem alteri licitum illi suadere, & ad eundem media proponere licet. Less. l. c. d. 6. num. 40. Tann. l. c. Sylv. Turr. Valsq.

5. Non tamen licet juvare in effractione carceris, ut habet communis: tum quia executio ipsa effractionis soli reo licita est, propter jus vitæ conservandæ: tum nè alioqui omnis securitas carceris pereat. Less. l. c. Bon. d. 10. q. 3. p. 1.

Quæres: An Reo liceat appellare?

Resp. Si sciat sententiam esse justam, & justè processum esse, non licet, (licet tamen supplicare) quia

id

quia id esset Judici calumniam imponere. Imò injustè appellans teneretur de damno. Si verò putet sententiam iniquam esse, aut injustè processum esse, aut si diversæ sint opiniones, potest appellare. v. Tann. l. c. n. 100. G. Lugo, l. c. a. 14. Sanch.

DUBIUM VIII.

Quomodo Confessario agendum cum reo?

R Esp. Observanda sequentia: 1. Instruat eum, quòd, quæ secum in foro conscientiae agit, cum Judicibus non communicentur; ideòque live sit nocens, live innocens, id ei nec prodesse, nec obesse possit. Ratio: quia aliàs multi conarètur se falsò probare innocentes, ut à Confessario juventur: alii contrà falsò se nocentes dicunt, quòd timeant, nè Confessarius conferat cum Judicibus, ipsique revocentur ad torturam. Unde expedit 1. Ut non temerè evulget Confessarius accepta extra confessionem. 2. Ut ad confessionem sacramentalem reum non admittat; nisi postquam in foro profano res sunt liquidæ: vix enim adigi poterit, ut omnia fateatur ob timorem, nè vel deferatur, vel cogatur eadem fateri Judici: antè tamen de contritione agendum est. Delrio l. 6. c. 1. §. 3. Tann. d. 4. q. 5. d. 4.

2. Nè cogat importunis modis reos, ut se tales fateantur: tum quia verè quidam rei non sunt; & victi illa importunitate, nè moriantur incommunicati, vel à confessario in extremis deferantur, confitentur sacrilegè; tum quia frustrà est confessio, nisi fiat ex contritione, & vera ad Deum conversione: de hac ergo laboret, & sequetur bona confessio, non autem contrà. Tan. l. c.

3. Caveat, nè coram reo censeat modum procedendi judiciale, proindeque communiter non admittat querelas de injuria facta, cum non sit Confessarii ea judicare, sed ad pœnitentiam disponere.

Cc

4. Et

4. Etsi quidam auctores permittant Judici uti de-
lis bonis, ad crimen eliciendum; non tamen id licet
Confessario, nè ministerium ejus infametur.

5. Non licet (secundum Conc. Ant. Can. 33. & c. 34.
Non licet.) palam interesse tormentis, aut suggerere
modum torquendi, nisi mitiorem. v. Tan. d. 4. q.
ult. d. 5. n. 128.

6. Expedit habere cognita indicia, & probationes
deprehenfas in judicio, ipsúmque modum processús,
ut & prudentiùs possit in suo foro agere, & Judicem,
sibi opus, prudenter admonere.

7. In confessione examinet 1. An consortes crimi-
nis prodiderit, (si secundum suprà dicta tenebatur)
& quidem si falsò alios infamârit, inducat ad revoca-
tionem, etiam cum periculo torturæ. v. Tan. d. 4. q.
5. dub. 4. n. 103. & dicta dub. superiore. 2. Si saga sit,
quo tempore, qua occasione, in magiam sit lapsa? ut,
si postea neget, convinci possit in eodem foro. 3. In
qualitate superstitionis: an ex animo Christianæ fi-
dei renuntiârit? dæmonem adoraverit? falsa de Deo,
æternitate senserit? rebus sacris abula sit? hominibus
nocuerit, præsertim conjunctis, ut marito, liberis?
& an alios seduxerit? Itè de peccatis carnalibus.
Denique confessæ aperiatur fraudes dæmonis, instruât-
que, quomodo iis deinceps occurrendum, atque in-
ter cætera suadeat fidei professionem, & frequentem
Symboli repetitionem.

8. Sæpe non expedit post supplicium Judici signi-
ficare, reum in extremis denuntiationes revocasse:
tum quia Judices id parvi faciunt; (quàm rectè, vide
Laym. & Tann. l. c.) tum quia frangit sigillum sacra-
mentale, si non petita licentiâ, innocentiam denun-
tianti evulget, cum eo ipso revelet peccatum denun-
tiantis. Quare si aliquando Judicem monere expedi-
at, rogandus est reus, ut id extra confessionem, &
coram testibus dicat, eo fine, ut Judex moneatur.

9. Si

9. Si alicujus innocentiam ex confessione colligeret, (quod etsi difficile, non tamen impossibile esse, docet Tann. *d. 4. q. 5. d. 5. n. 85.*) id Judici aperire, ac pro eo intercedere, periculosum est: tum quia post publicatam rei confessionem, ei non credetur; tum quia, si plures audiat, hoc ipso aliorum nocentiam, de illis tacendo, videtur confirmare, cum fractione sigilli; tum quia si rei cognoscant, eum pro innocentibus intercedere, occasionem arripiunt, eum callidè sua facinora celandi. vid. Laym. *l. 3. t. 6. c. 5. Tann. d. 4. q. 5. d. 4. num. 65.*

10. Etsi pro reis, etiam justè damnatis, intercedere aliquando possit, maximè apud magistratum supremum, juxta scripturam Prov. 24. *Erue eos*, &c. valde tamen prudenter, & moderatè id faciendum: quia relaxatio potest esse illicita, Judexque (non tamen Confessarius, nisi ea præviderit) fieri reus malorum omnium, quæ ex liberatione sequuntur, imò & ipsi imputabuntur, cùm ex officio debuerit impedire. v. Bonac. *in 8. præc. d. 10. q. 2. § 3. Tan. de just. d. 4. q. 5. d. 4.*

DUBIUM IX.

Quæ obligatio Medicorum, Pharmacopæorum, & Chirurgorum.

REsp. Tenentur ii imprimis, quando tale officium petunt, vel suscipiunt, sub gravi obligatione, sufficientem habere scientiam, sive peritiam. Navar. *c. 25. C. Lugo, d. 27. numer. 1.* Deinde in curandis infirmis, servare sequentes regulas: 1. Ordinariè debent sequi opiniones medicorum securas & tutas. Ratio est: periculum, & damnum proximi. Bonac. Laym. Sanch. *1. mor. cap. 9.* 2. Quando certum aliquod est pharmacum, quod nimirum certò infirmis profuturum est, tenetur illud adhibere, omisso eo, de quo dubitatur: quia aliàs imprudenter proximum

in periculo relinquerent. 3. Si non sint certa pharmaca, debent adhibere probabiliora, & tutiora: tum quia alioqui salutem proximi in discrimen adducerent; tum quia tenentur fungi officio, quantum possunt, cum minimo proximi periculo & damno. 4. Quando nulla est spes de salute infirmi, nec adest remedium nisi dubium, de quo scilicet dubitatur, num profuturum, an nociturum sit, possunt, imò debent illud adhibere. Ratio: quia sic infirmi negotium utiliter geritur; & si mors sequatur, ipsis nō imputabitur, cum aliàs spem vitæ non habeat. Laym. lib. 1. tr. 2. cap. 5. Fill. n. 152. Bon. de pec. d. 2. q. 4. p. 9. Unde resolves:

1. Medicus peccat, 1. Si absque sufficienti peritia gravem morbum curare tentet. 2. Si occurrente gravi & insolito morbo, speciali studio operam non impendat. 3. Si det pharmacum infirmo, quod probabilius creditur nociturum, quam profuturum. 4. Si medicamenta inexplorata, explorandi gratiā adhibeat, præsertim, quando de iis non est opinio probabilis, & habet medicamenta probabiliter utilia. 5. Si non bene perspecta morbi naturā, temerè adhibeat remedia obvia, vel periculosa, præsertim cum discrimine vitæ, vel gravis læsionis. 6. Si agnito ægroti periculo opportunè non adsit, aut necessariam curationem negligat, aut medicos alios adhiberi non permittat. 7. Si aliquid suadeat Dei honori, vel præcepto contrarium, v. g. incantationem, pollutionem, superstitionem, &c. 8. Si facilè, & sine necessitate, à jejunio absolvat, carniū esum permittat. 9. Si ægrotantem pauperem in periculo constitutum contemnat. vid. Bonac. l. c. Navar. cap. 15. Azor, 1. p. l. 2. cap. 17. Escob. l. 2. E. 3. c. 9.

2. Pharmacopola peccat, 1. Si rudis & ignarus munus exerceat. 2. Sinè arte, vel diligentia, medicamenta conficiat. 3. Melle in portionibus pro saccha-

ro utatur. 4. Si unum medicamentū pro alio (nisi tamen esset æquē bonum , & non majoris pretii) contra medici præscriptum , cum gravis damni periculo porrigat. v. Salas *dub.* 34. 5. Si medicamenta ad non parandum , vel ad fœtum expellendum vendat. 6. Si pharmaca vendat inutilia , &c. v. Escob. *l. c.*

3. Peccât Chirurgus , 1. Si sinē scientia & peritia sufficienti vulnera curare tentet , cum periculo erroris. 2. Si Medicum , quando gravitas vulneris exigit , non cōsulet. 3. Si lucri amore curationem protrahat. 4. Si mercedem iustō maiorem exigat. 5. Si abortūs causā venam aperiat , aliūdve remedium adhibeat. v. Escob. *l. c.*

DUBIUM X.

Quæ obligationes Mercatorum , Opificum , & cæterorum sæcularium ?

Resp. Eæ patent ex dictis de septimo præcepto : ex quibus resolves :

1. Mercator peccat 1. Si venenum , vel alia prohibita vendat , cum suspitione pravi usûs. 2. Si paratus sit quodcunque pretium , etiam injustum , ab emptore accipere. 3. Rem carius , quàm supremo pretio vendat ob dilatatam solutionem. 4. Mercium defectum gravem occultum non aperiatur , pondus & mensuram imminuat. 5. Si in emptorum injuriam monopolium injustum , merces omnes unius generis sibi comparet immoderato questu pro libitu vendendas. 6. Si merces ab eo , qui non novit , emat pretio minore , vel cariore vendat ignorantibus. 7. Si merces veteres & inutiles novis admisceat , & vendat eodem pretio utraq̃ue. 8. Si iusta tributa defraudet. 9. Si tempore debito , cū possit , non solvat creditoribus , cum gravi eorum damno. 10. Si mercibus solvat , quod pecuniâ debet , contra creditoris voluntatem. 11. Si diebus festis publicè emat , vel vendat contra

consuetudinem permissam. 12. Si juret falsò se tanto pretio merces comparasse. 13. Si contractum ineat quemcumque, dubitans de ejus justitia. 14. Si emat res furtivas, &c. v. Escob. t. 2. E. 3. c. 12.

2. Bibliopola peccat 1. Si vendat libros prohibitos, vel lascivos. 2. Si librum defectu laborantem vendat pro integro, &c. v. Escob. cap. 13.

3. Argentarius, sive Aurifaber peccat 1. Si æs pro auro vel argento vendat. 2. Auro vel argento plus æris misceat, quàm ars requirit, & emptoribus mixtionem non significet, neque minuat pretium. 3. Si ex rebus furtivis aliquid emat mala fide. 4. Si communem lapillum pro pretioso vendat, vel pretiosum pro vili emat, &c.

4. Sartor, Sutor, & cæteri opifices peccant 1. Si jurent se tali die opus perfecturos, quod sciunt, (vel dubitant) non futurum. 2. Si plus materiæ exigant, quàm ad opus sit necessarium; aut partes alicujus momenti, quæ supersunt, retineant, sinè voluntate domini. 3. Si diem festum sinè gravi causa violent, per se, vel per suos famulos, &c. v.

Escob. l. 1. cap. 15.

LIBER

LIBER V.

De ratione cognoscendi & discernendi
peccata.

CAPUT I.

De Peccato in genere.

DUBIUM I.

Quid sit peccatum?

Respondeo : Est transgressio legis, sive, ut ait Tol.
est voluntarius recessus à regula divina : per
quam regulam intelligitur præceptum, tam naturale
& humanum, quàm divinum : per recessum, intelli-
gitur actus, (vel ejus omisso) qui fit non tantum vo-
luntarius, sed etiam liber, cum aliqua actuali adver-
tentia malitiæ. Quod addo : quia ut docet Sanch. 1.
moral. cap 16. cum Vasq. Bonac. *d. 2. q. 2. p. 3. n. 3. &*
12. &c. non sufficit ad actum peccaminosum libertas
& advertentia quævis virtualis, vel interpretativa,
quâ scilicet quis advertere poterat, & debebat; nec
quæcunque actualis, quâ scilicet intellectus rationes
commodi, & incommodi in objecto attendat : sed re-
quiritur, ut advertat moralem malitiam objecti, aut
saltem de ea dubium, vel scrupulum concipiat. Ra-
tio est : tum quia sine ista advertentia non est volun-
tarium, cum non sit cognitum ; tum quia, quamdiu
talis cogitatio intellectui non occurrit, non est suffi-
ciens principium deliberandi de malitia, ideoque
nec libertas, ac proinde nec culpa ; & censetur illa
inadvertentia naturalis, & invincibilis oblivio. Ad-

dit tamen Tann. *d. 4. de pec. d. 5. q. 5. dub. 5. n. 106.* non esse necesse, ut consideratio illa maneat actu, dum peccatum durat; sed satis esse, ut vel actu, vel virtute maneat, ita ut cum ea, vel actus peccati fuerit inchoatus, vel saltè causa data: ut fit in ebrio, qui peccat, non vi præsens, sed præteritæ deliberationis. vid. Bald. *l. 1. d. 36.* Verùm recentiores communiter docent, talem, v. g. ebrium, non peccare formaliter, quando usu rationis caret, sed malitiam eorum, quæ tunc fiunt, contraxisse antè, dum prævidens malum, quod commissurus erat, ejus causam dedit, ajuntque, dum quis actu peccat, semper esse ac manere advertentiam aliquam malitiæ tenuem, vel confusam, ut v. apud Schol. nam in ordine ad praxim, parùm refert, utro libet modo loquaris.

Resp. 2. Ad peccatum requiruntur tres conditiones, ut patet ex prima responsione, 1. Ut sit voluntarium, id est: ut fiat à voluntate consentiente. 2. Ut sit liberum, id est: ut sit in potestate voluntatis facere, vel non. 3. Ut advertatur malitia. Ex quibus resolves:

1. Defectu primæ conditionis, nullus actus, qui neque est in, neque à voluntate, est peccatum, nisi voluntas eum acceptet: ideoque nec impedit communionem, sive is sit internus: ut cogitationes contra fidem, blasphemæ, obscenæ, motus carnis, etiam usque ad effusionem seminis; sive externus, ac violentus, v. g. stuprum virgini per vim illatum.

2. Defectu secundæ conditionis, subinde à peccato excusantur vehementissimi motus iræ, aut concupiscentiæ, quibus usus rationis perturbatur, & libertas tollitur.

3. Defectu tertriæ non peccat, qui die jejunii de præcepto nihil cogitans cœnat, vel carnes comedit, etsi advertat eas sibi delectabiles. Itèm qui lapidem pro-

projic
sionis
adver
15. n.

4.
ex ebr
pabile
ri. S
gentia
ta, n
venia
temp
li, ide
cap. 2.
gligen
præca
prævi
non in
sunt h

An,
P
p
verò,
fruen
nis: f
eum n
plena

RE
e
tum a
placere

projicit per fenestram, non advertens periculum læsionis; vel qui contractum usurarium celebrat, non advertens esse talem. Sanch. l. 2. c. 16. n. 12. Reg. l. 15. n. 75.

4. Damna & eventus (licet alioqui frequentes) ex ebrietate secuti, & nullo modo prævisi, inculpabiles sunt: quia nec in se, nec in causis sunt liberi. Sunt verò culpabiles, si sint prævisi, nec diligentia sufficiens ex præscripto prudentiæ sit adhibita, nè sequerentur: eâ verò adhibitâ, etsi postea eveniant, culpâ vacant. Ut etiam, quando juxta loci & temporis circumstantias non apparet periculum mali, ideòque nulla cautela est adhibita. Vasq. 1. 2. d. 124. cap. 2. Quibus conformiter Less. l. 4. c. 3. docet, si negligentia, ebrietatem, aut eventus ex ea sequi solitos præcavendi, fuerit tantùm venialis, etiam mala, quæ prævideri poterant, tantùm venialia fore: quia cum non in se, sed tantùm in causa sint libera, non possunt habere majorem culpam, quàm ipsa causa.

DUBIUM II.

An, & quando desideria & delectationes sint peccata?

PER desiderium intelligitur voluntas, intentio, vel propositum efficax rei malæ: per delectationem verò, simplex amor & complacentia objecti cogitati, fruendo ejus dulcedine, absque desiderio executionis: solètque dici morosa, non à mora temporis, eum momento possit perfici; sed quòd voluntas, post plenam advertentiam rationis ei immoretur.

ARTICULUS I.

Quale peccatum sit desiderium malum?

REsp. 1. Desiderium absolutum, sive cogitatio cum voluntate consentiente absolutè in peccatum aliquando perpetrandum, aut in perpetrato complacente, habet eandem speciem ac malitiam pecca-

ti mortalem, vel venialem, quam habet actus exterior, in quem fertur. Est communis, & constat ex *Matt. 5. Qui viderit, &c.* Ratio est: quia actus interior habet suam bonitatem, & malitiam ab actu externo, tanquam objecto. Ità commun.

Resp. 2. Desiderium cum consensu conditionali, quo quis aliquid concupiscit, sub tali conditione, quæ omnem malitiam objecti auferat, non est peccatum, saltem mortale: v. g. vellem prædari, si à Deo mihi permetteretur; si Judex essem, malefactorum istum occiderem *Valent. Tom. 2 d. 6. q. 4 p. 4. Sayrus, Salas in l. 2. tract. 13. d. 16. f. 27. Vasq. dub. 116. cap. 2.* Si verò conditio malitiam non auferat, est peccatum: ut v. g. si cogites: si non esset infernus, mœcharer; si non haberem rationem meam statim, ulciscerer, occiderem te. Item si id mihi fecisses in adolescentia, vel antequam religionem ingrederer, vindicassẽm, (intellige, si, dum hæc dicit, habeat affectum vindictæ sumendæ, si esset in tali statu: secus enim est, si tantum ostendit, quid facturus fuisset in alio statu) *Bon. de matr. q. 4. p. 8. num. 9.* Ratio responsionis est: quia etsi consensus conditionatus nihil ponat in rerum natura ex parte objecti voliti; in voluntate tamen ponit affectum committendi illud peccatum, præcisa conditione non auferente malitiam; ac proinde talis erit culpa, qualis esset illud amare absque conditione. *Cajet. Sanch. 1. mor. c. 2. Vasq. Laym. l. 1. tr. 3. c. 6. n. 10.* Ex quibus resolvuntur hi Casus:

1. In omnibus, solo jure positivo prohibitis, licitum est desiderium cum conditione hac, *si prohibitum non esset*, v. g. ederem carnes die Veneris, si Ecclesia non vetuisset. Ratio: quia conditio omnem malitiam, quæ à sola prohibitione est, aufert. *Azor, l. 4. c. 6. q. 10. Sanch. l. 2. c. 2. Vasq. d. 116. cap. 2.*

2. Idem valet in prohibitis quidem jure naturali, licit-

licitis tamen in aliquo casu, aut statu, si is pro conditione apponatur, v. g. occiderem Petrum, si Deus mandaret; suspenderem furem, si essem Judex; ducerem uxorem, si liceret, si non essem Sacerdos, si essem liber à voto. Ratio: quia hæc sub illo statu sunt licita. Rectè ramen mohet *Sà V. Peccatum*, hujusmodi desideria esse periculosa, & vitanda, atque, ut ait Cajetan. *ibidem*, esse fatuas & diabolicas tentationes. *Ibid.* & Laym. *l. 1. t. 3. c. 6. in 10.*

3. Et si idem quidam, ut Cajet. Sal. & Vasq. universim affirmant de omnibus jure naturæ, & simpliciter prohibitis, si conditio impossibilis apposita tollat rationem peccati ab objecto, ut si dicas: si non esset peccatum, fornicarer; eò quòd tunc consensus non videatur ferri in malum: probabilius tamen videtur, quod docet Azor, Sanch. & Laym. esse peccatum; eò quòd sit intrinsecè malum, nec malitià suà, (quæ in consensum circa tale objectum traheret, nisi Dei lex arceret) exui possit: ideòque voluntas feratur in malum. Quod tamen intellige, si efficaciter feratur: quia si tantum sit significatio propensionis naturalis in illud objectum, non est peccatum. Sanch. *l. 1. c. 2. n. 25.* Lay. *l. 1. t. 3. c. 6. n. 11. v.* Card. de Lugo, *d. 16. n. 376.*

4. Gaudere, & delectari de opere malo, sub conditione, *si liceret*, v. g. in prædictis desideriis efficacibus illicitis, quando conditio est possibilis, etsi possit excusari à peccato, secundum quosdam Doctores, si fiat tantum secundum appetitum rationalem, sive voluntatem, (secluso omni alio periculo consensus illiciti, & turpis motus; qui tamen quia communiter & connaturaliter sequitur, vix tutum videtur in praxi) non potest tamen excusari, si sit delectatio voluntaria appetitus sensitivi, quæ propriè delectatio dicitur, fitque communiter cum aliqua alteratione corporis. Ratio discriminis est: quia voluntas

tas potest ferri in objectum abstractum à malitia, cum sequatur intellectum, cujus est abstrahere; appetitur verò, quia sequitur imaginationem, non fertur in objectum sub aliqua certa conditione statûs, vel temporis apprehensum, sed ut est in se, ideoque talis delectatio est de objecto absolutè malo. vid. Laym. & Bonac. de matr. q. 4. p. 8.

ARTICULUS II.

An delectatio morosa semper sit peccatum?

Resp. Si terminetur ad cogitatum opus malum secundum se, est peccatum mortale, vel veniale, prout ipsum opus mortale, vel veniale est. Ità commun. ex D. Thom. 1. 2. q. 78. a. 8.

Dixi, secundum se: quia si delectatio sit tantum de ipsa cogitatione, non autem de opere, non est peccatum: quia sicut cogitatio v.g. de rebus obscœnis, in ordine ad doctiõnem, vel concionem, &c. bona est, cogitatio autem de iisdem rebus ex curiositate, est mala venialiter: ità consequenter, delectatio de tali cogitatione tanquam objecto, non est mala, sed quandoque bona, quandoque venialiter mala. Similiter nec peccatum erit, si delectatio versetur circa modum malè operandi, non circa ipsum opus malum: quo modò sine peccato sæpe nos delectant tabulæ, comœdiæ, bella, homicidia, fraudes, furta, lapsus hominis, v.g. ex equo, &c. non secundum se, sed modus furandi, rapiendi, artificiosus & industrius, modus cadendi inopinatus. Laym. l. 1. 2. 3. c. 6. n. 2. Ex quibus resolves:

1. Licitum est gaudere, & delectari morosè de effectu bono, secuto ex opere malo: quia tunc delectatio non est de objecto malo.

2. Si talis effectus secutus sit ex opere secundum se quidem malo, hic tamen & nunc culpâ vacante: ut v.g. quia factum est in somno, amentia, ebrietate, incul-

inculp
aliqua
quidem
ctus,
d. 105.
Ratio:
lum. v
2. n. 18
dunt,
& inel
v.g. u
bonum
sum, u
culum
ajunt:
est mal
3. N
delect
jugit p
partis
deret
dua de
tum
Dix
volun
& carn
præter
docet
an. t. s
pradi
nalis u
in form
volun
dua, &
lum p
delect

inculpabili ignorantia, tunc etiam de ipso actu licere aliquando delectari, (vide Prop. 15. inter 65.) non quidem secundum se, sed ut est causa talis boni effectus, docent Lessl. l. 4. c. 3. n. 105. & 106. ex Vasq. 1. 2. d. 105. cap. 2. v. g. de solutione naturæ facta in somno. Ratio: quia objectum delectationis istius non est malum. v. Bon. de Mat. d. 4. p. 8. n. 8. Sanch. l. 1. Mor. c. 2. n. 18. Card. de Lugo, de pæn. d. 16. n. 389. Imò addunt, licere aliquando desiderare (affectu simplici, & inefficaci desiderio,) ut tale quid fiat sine culpa; v. g. ut in somno eveniat naturæ solutio, ob finem bonum; dummodo desiderium non sit tam intensum, ut tale quid probabiliter causet, neque sit periculum consentiendi in talem voluptatem. Ratio est, ajunt: quia objectum hujus desiderii, aut gaudii non est malum. vid. Lessl. & Bonac. loc. cit.

3. Non est peccatum, saltèm mortale, si conjuges delectentur appetitu tantùm rationali, de actu conjugii præterito, futuro, vel possibili, respectu partis præsentis vel absentis. Itèm si sponsus desideret copulam futuram, aut de ea delectetur; vel vidua de præterita. Ratio: quia hi actus habent objectum licitum.

Dixi, *appetitu rationali*: quia si sponsus, aut vidua, voluntariè consentiat in delectationem sensitivam, & carnalem, (quæ recordatione copulæ futuræ, aut præteritæ, naturaliter oritur) mortaliter peccat, ut docet Lessl. l. c. t. 3. cap. 6. Bon. Tann. Palaus. v. Dian. t. 5. misc. R. 2. contra Med. &c. Quia verò ad supradictam voluntatis oblectationem, sensitiva & carnalis ut plurimum, imò etiam periculum consensus in fornicationem, consequitur, oblectationem illam voluntatis in praxi vix locum habere, saltèm in vidua, & sponsis: inter conjuges tamen, modò periculum pollutionis absit, etiam sensitivam & veneream delectationem non esse mortale docet Fill. Bonac. de Matr.

de Matr. q. 4. Sanch. Less. l. c. d. 1. & Dian. p. 2. t. 3. misc. R. 36. tum quia status matrimonii hæc excusat, uti etiam tactus impudicos, solius voluptatis causâ institutos: tum quia hæc tendunt per se ad opus conjugale, licet per accideps opus non exerceatur.

4. Delectatio morosa de rebus solo jure positivo prohibitis, non est illicita, modò non fiat sub ratione prohibitionis: v. g. si Carthusianus, vel alius, die jejunii se oblectet de cognito esu carnum: quia non est de opere malo, cum lex tantum veret comestitionem externam. Laym. l. 1. t. 3. c. 6. n. 9. Less. l. 4. c. 3. d. 14. n. III. & n. 113.

5. Qui delectationem morosam mortalem confiteatur, addere debet circumstantias operis, de quo fuit delectatio, v. g. in materia iræ: an fuerit de occidendo fratre, an alio? uno, an pluribus? in materia carnis: an de conjugata, moniali, consanguinea? Quod tamen limitat Azor, Sa V. Luxuria, Salas t. 2. t. 13. d. 16. f. 6. n. 59. & c. si delectatio feratur in objectum apprehensum secundum totam suam malitiam, non autem si tantum secundum partem, v. g. in feminam apprehensam, ut non suam, non tamen ut alteri nuptam, vel ut monialem: tunc enim probabile esse ait, delectationes tales reduci ad speciem simplicis fornicationis. Ità etiam Fill. Less. Bon. Dian. Palaus, v. Card. de Lugo, d. 16. n. 363. Aliud est de ipso opere externo, quod semper fertur in objectum, secundum totam suam malitiam; aut etiam de desiderio efficaci, quod fertur in opus externum secundum se, & ut est à parte rei, ac proinde est ejusdem cum illo speciei, idèòque ejus circumstantiæ semper fatendæ sunt. v. Auth. cit.

Resp. 2. Si quis sine causa & necessitate actionem exercent, ex qua intelligit delectationem carnis naturaliter orituram, (v. g. ex curiositate legit, vel audit turpia) tamen sine directa intentione, & periculo

con-

consensûs, peccat venialiter; si verò justam causam habeat, nihil peccat. vid. suprà in 6. præc. l. 3. t. 4. cap. 2. d. 4.

Quæres: An voluntas delectationem carnalem positivè reprimere teneatur?

Resp. 1. Si voluntas plenè eam advertens, negativè & permisivè se habeat, ut nec approbet, nec repellat, dummodo id non permittat ex ipsius delectationis complacentia, nec periculum sit ulterioris consensûs, probabile est, quod docet Cajet. & Sanch. 1. Mor. cap. 12. non peccare mortaliter: tum quia non consentit in delectationem; tum quia moraliter est impossibile, omnes illos motus evitare; tum quia ex justa causa illos licet permittere, etiam secundum adversarios.

Resp. 2. In praxi tamen verius videtur, quod docet Vasq. Azor, Less. Bec. 1. 2. t. 2. cap. 5. quæst. 5. finè justa causa eis non resistere, esse mortale: quia ferè semper voluntas est exposita periculo consensûs; & contrarium credere, est nimia sui confidentia, & præsumptio. Moderatè Laym. utramque sententiam probabilem fatetur, nisi saltèm actum simplicis displicentiæ circa illam elicias; eisi efficaciter animum ad alia divertere negligas, cum facile possis, & speres te tali modo posse depellere. v. Laym. l. 1. t. 3. c. 6.

DUBIUM III.

De distinctione peccatorum.

ARTICULUS I.

Quæ peccata distinguantur specie?

Resp. Peccata, quoad materiale, sive entitatem positivam, specie distinguuntur ex objectis formalibus, & circumstantiis speciem variantibus, quatenus eæ objecti formalis rationem habent. Quoad for-

formale autem, proximè distinguuntur ab oppositis formis, sive rectitudine virtutis, quâ privant; remotè autem & fundamentaliter, ex objectis. Ità Tanna. d. 4. de pec. d. 1. q. 2. Ratio primæ partis est: quia omnes actus specie distinguuntur ex objectis; peccata autem, quoad materiale, dicunt ipsos actus. Ratio secundæ partis: quia privationes proximè distinguuntur specie ex formis, quibus privant; sed peccata formaliter sunt privationes rectitudinum oppositarum. Ratio tertiæ partis: quia rectitudo virtutis specificatur proximè ex objecto; ergo privatio rectitudinis ex eodem remotè. Ex quibus resolves:

Peccata specie differunt, non tantum quæ diversis virtutibus, sed etiam quæ eidem opponuntur extremè; ut prodigalitas, & avaritia: vel ratione diversæ difformitatis, id est: quæ adeò diversa ratione & malitiâ ejusdem virtutis materiam attingunt, ut, quantum est ex natura ejusdem peccati, non sit eadem facilitas, moraliter loquendo, neque propensio utrumque peccatum committendi; qualia sunt homicidium, furtum, adulterium, detractio.

ARTICULUS II.

Quæ peccata distinguantur numero?

Resp. Numero distinguuntur duobus modis 1. Ex diversis obiectis numero totalibus, non materialiter & physicè tantum, sed etiam formaliter & moraliter distinctis. 2. Per interruptionem actuum moralium. Fill. t. 21. cap. 8.

Dico *moraliter*: quia etsi ad distinctionem numericam physicè sufficiat quævis interruptio; in ordine tamen ad confessionem, non multiplicatur, nisi moraliter multi sint: quia sicut in confessione actus moralis, ita etiam multiplicatio & distinctio moralis attendi debet.

Porrò actus moraliter interrumpuntur, ita ut nec virtus

virtualiter, nec interpretativè manere conseantur, 1. Per contrariam voluntatem, & propositum. 2. Per cessationem ab actu, voluntariam, & liberam. 3. Per cessationem involuntariam & naturalem, sive ea fiat per somnum, sive per distractionem ad alia. Per somnum quidem: quia, cum in illo cesset usus rationis, non continuatur actio libera & moralis; per distractionem verò: quia per illam prior cogitatio fit involuntaria, ideòque si ad eam redeatur, fit voluntaria, & moraliter multiplicatur. Ità Vasq. &c. Quæ sententia etsi in peccatis externis tenenda sit, in internis tamen non habet locum, secundum Fill. *tr.* 21. *cap.* 8. *n.* 317. Ratio: quia, etsi per hanc interruptionem physicè actus multiplicetur, non tamen moraliter; quia hoc ipso, quòd animus involuntariè distrahitur, remanet interpretativè prior voluntas, cum non sit retractata, aut aliter interrupta. vid. etiam Baldell. *d.* 21. *numer.* 3. Ex dictis resolves:

1. Unum numero peccatum committit, qui uno actu odii, vel detractionis, fertur in 10. homines; qui uno istu duos occidit; qui uno actu vult omittere officium horarium per mensem, jejunium per Quadragesimam: quia etsi hæc objecta physicè sint plura, sunt tamen unum moraliter & formaliter, quatenus in uno actu hic & nunc conjunguntur. Ità Navar. Fill. Bon. *d.* 2. *q.* 4. *p.* 1. contra Azor, Vasq. &c. qui satis probabiliter dicunt esse peccata distincta. Verùm sive 10. peccata dicas, odisse v. g. 10. homines, sive unum, parùm refert, cum unum hoc illis decem æquivalet, proindèque objecti gravitas in confessione exprimenda sit, quippe quæ actum in suo esse individuali constituit, ut notat Fill. Bonac. Suar. *de pæn.* *d.* 22. *f.* 3.

2. Actus voluntatis internus sæpius interruptus, & repetitus, licet physicè sit multiplex, moraliter tamen est unum numero peccatum in ordine ad con-

feſſionem, ſi conſummetur in opere aliquo externo, per eum intento & cauſato, aut etiam in pluribus actibus externis, ſibi invicem ſubordinatis ad eundem finem: hinc v. g. qui furatur bibliothecam per totam noctem, etſi ſapius voluntatem furandi renovet, unum fortum; & qui ad occidendum alium pergens, ſæpe voluntatem renovat, unum homicidium committit. Ratio: quia eſt una actio externa, ab internis intenta & cauſata, in qua internæ omnes complentur, & moraliter uniuntur. vid. Baldell. d. 21. n. 4.

3. Actiones externæ, licet numero diſtinctæ, ad eundem tamen finem & actum principalem relatæ, modo non habeant diſtinctam ab illo malitiam, non diſtinguuntur ab ipſo fine, & actu principali, moraliter loquendo, & in ordine ad confeſſionem: hinc oscula, tactus, verba impudica, &c. copulam carnalem præcedentia, imò etiam comitantia, & ſubſequentia, tanquam complementa & appendices operis, unum numero peccatum ſunt, ut docent Navar. cap. 6. n. 17. Azor, lib. 4. cap. 4. q. 6. Fill. &c. Ratio: quia ſunt vel initia, vel partes, vel complementa, & appendices operis, euſdem actûs humani & objecti, in quo omnia prædicta mortaliter utuntur.

Dixi, *complementa*: quia ſi ſimiles actus non ſunt initia vel partes copulatæ ſubſecuturæ, aut ex actu præterito ex natura rei non conſequantur, diſtinguuntur numero; ut v. g. ſi quis de fornicatione gloriatur: proindeque illi in confeſſione explicandi ſunt ſeparatim, non autem priores, ut docet

Suar. tom. 4. de pæn. d. 22. ſ. 1.

CAPUT II.

De peccatis in ſpecie, mortali, & veniali.

DUBIUM I.

Quid ſit peccatum mortale, & veniale?

Reſp.

Resp. 1. Mortale est, quod ob sui gravitatem, gratiam, & amicitiam cum Deo solvit, pœnamque æternam meretur. Dicitur *mortale*: quia spiritualis vitæ principium, gratiam scilicet habituales tollit, & mortem animæ affert.

Veniale est, quod ob suam levitatem gratiam & amicitiam non tollit, etsi fervorem charitatis minuat, & temporalem pœnam mereatur. Dicitur *veniale*: quia salvo vitæ spiritualis principio, scilicet gratiâ, languorem animæ faciliè curabilem infert, veniamque faciliè consequitur.

Resp. 2. Mortale peccatum duplex est: aliud est inortale ex genere suo: aliud ex accidente. Mortale ex genere suo est, quod per se lædit Charitatem Dei, vel proximi, quoad personam, res, aut jura, vel nos ipsos corrumpit graviter. Itâ Azor, l. 4. cap. 9. Sanch. 1. Mor. cap. c. Unde resolves:

2. Peccata contra bonum proprium commissa, ut plurimum sunt venialia ex genere suo, ut v. g. inutilis & vana concupiscentia, vana oblectatio, prodigalitas, curiositas, superfluitas cultûs & vestitûs, nugæ, otium, excessus in cibo, potu, somno, risu, usu conjugii, timore, tristitiâ, appetitu pecuniæ, laudis, &c.

2. Peccata contra virtutes Theologicas, sunt mortalia ex genere suo: quia nocent bono alicui interno Dei, v. g. veracitati, misericordiæ, charitati. Itêm ferè omnia, quæ fiunt contra Decalogum: quia quæ committuntur contra tria prima præcepta, nocent similiter Deitati, scientiæ, omnipotentæ divinæ, ejusque honori externo, vel interno: quæ verò contra reliqua præcepta fiunt, nocent personæ, bono, aut juri proximi.

3. Peccata illa septem, quæ dicuntur Capitalia, non omnia sunt mortalia ex genere suo: quia non omnia graviter Deum, aut proximum lædunt, vel non ipsos corrumpunt.

Resp. 3. Mortale ex accidente dicitur: cùm actus aliquis venialis, aut indifferens, fit per accidens mortalis: de quo infrà.

DUBIUM II.

Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale?

Resp. 1. Tria requiruntur ad peccatum mortale, quorum si unum desit, fit veniale, quod aliàs ex se est mortale, 1. Ex parte intellectûs, plena advertentia & deliberatio. 2. Ex parte voluntatis perfectus consensus. 3. Gravitas materiæ, saltèm ut plurimùm. Ratio primæ & secundæ partis est: quia spectata fragilitate humanâ, non videtur decere divinam bonitatem, æternis suppliciis punire hominem, absque plena consideratione & consensu. Ratio tertiæ partis: quia, ubi materia parvi est momenti, ibi moraliter modica offensio esse reputatur ut plurimùm.

Resp. 2. Peccatum ex genere suo mortale, tribus ex causis fieri potest veniale, ut patet ex dictis. Prima est: si ex parte intellectûs non sit perfecta advertentia malitiæ, seu deliberatio. Signa autem imperfectæ deliberationis sunt: 1. Si tenuiter, & quasi semidormiens apprehendisti esse malum. 2. Si post, ubi melius consideras, judicas te non fuisse facturum, si ita apprehendisses. 3. Si vehementissima passione, apprehensione, vel distractione laborasti, vel turbatus fuisti, ita ut ferè nesciveris, quid ageres.

Secunda causa est ex parte voluntatis: si non sit perfectus consensus. Signa autem imperfecti consensûs sunt: 1. si ita dispositus fueris, ut, licet facillè potueris exequi peccatum, non tamen sis executus. 2. Si quis dubitet, num consenserit, præsertim si sit vir timoratus. 3. Si quis soleat esse ita affectus, ut malit
me-

mori, quàm expressè mortaliter peccare: quia talis non facilè consentit. 4. Si quis valde timide & suspensè processisse se meminit. 5. Si semisomnis fuit, non plenè sui compos, &c. judicètque se id non fuisset facturum, si plenè vigilasset. v. Sanch. 1. *Mor. cap.* 10. Baldell. l. 10. d. 8.

Tertia causa ex parte materiæ: si hæc sit parvi momenti. Quando autem talis sit, discernendum est morali judicio prudentis, cui sequentes regulæ servantur: 1. Ut de materia judicetur, non tantum ipsa secundum se absolutè est consideranda, sed etiam respectivè ad finem intentum: ad quem si parum facit, levis est: gravis autem, si multum, ut docet Vasq. 1. 2. d. 158. 2. Attendendæ sunt circumstantiæ: quia sæpe fit, ut res ex se levis, attentis circumstantiis boni communis, vitandi scandali, &c. fiat gravis. 3. An pars aliqua rei præceptæ sit gravis, ea spectanda est tum absolutè, & secundum se, tum etiam in ordine ad totum. 4. In transgressionibus repetitis, si plures materiæ parvæ, vel secundum se, vel secundum effectus à se productos moraliter conjungantur, fit materia gravis: quia tunc omnes moraliter reputantur pro una. Contrà verò non censetur materia gravis, si parvæ materiæ, nec secundum se, nec secundum effectus relictos, inter se uniantur. Ex dictis resolves:

1. Peccas mortaliter, ita ut fiat materia gravis, si sæpe modicum furaris, & non restituas, juxta dicta l. 5. t. 5. c. r. d. 3. *casu* 1. item si interruptim psalmos aliquot ex eodem officio omittas; si eodem die jejunii sæpius parum comedas, eodem festo sæpius parum labores.

2. Non peccas graviter, si diversis festis modicum labores; si quotidie in Quadragesima parum comedas. Quod verum est, etiam si simul haberes propositum ita faciendi: quia cum ista moraliter inter se non uniantur, singula sunt parva. v. Sanch. l. c.

3. Non peccat mortaliter, qui diversis diebus violat votum, quotidie aut singulis diebus modicum quid orandi, vel parvam elemosynam dandi, si sit onus affixum diei: quia, cum quotidie cujusque diei obligatio extinguatur, materiæ illæ non continuantur. Quod verum est, etsi proponat semper omittere: quia illud propositum non fertur in rem gravem. Imò contra Sanch. id quidam verum putant, etsi quis 100. vota diversæ speciei, in materiis valde levibus uno die implenda haberet: quia materiæ illæ, cum sint independentes à se, non uniuntur. Si tamen similia vota non sint onus affixum diei, sed tantum dies præfigatur ut terminus, ultra quem executio non differatur, erit peccatum mortale, postquam ad materiam notabilem perventum fuerit.

4. Probabile est, cum, qui ter vel quater 1000. aureos in causas pias vovisset, non peccaturum mortaliter, si tres non solveret: quia etsi talis pars, absolute in se spectata, sit notabilis, comparatione tamen totius, morali iudicio non valde videtur æstimanda. v. Laym. l. 1. t. 3. cap. 5.

DUBIUM III.

Quibus modis peccatum ex genere suo veniale, aut actus indifferens, transeat per accidens in mortale?

QUINQUE modis id fieri communiter docet Sanch. &c. 1. Ratione finis adjuncti. 2. Ratione finis ultimi. 3. Ratione contemptus. 4. Ratione scandali. 5. Ratione periculi. De singulis dicam breviter.

Resp. 1. Peccatum veniale transit in mortale, ratione finis adjuncti; ut si quis leviter mentiatur, ad copulam carnalem extorquendam: quia, cum finis mortalis ametur, mortale est. Non tamen necessari-

um

um est in confessione exprimere illud mendacium, sed solum desiderium fornicationis: quia seclusa malitiâ mortali finis, manet veniale.

Resp. 2. Transsit item in mortale, ratione nimii affectûs in rem aliquam, ut si v. g. ultimum finem in ea constituas. Ad quod non sufficit valde intensè & vehementer ferri in objectum; sed requiritur, ut appretiatiue illud ita æstimet, saltẽ virtualiter, ut paratus sit, ejus causâ transgredi præceptum obligans sub mortali: ut si quis ita inordinate afficiatur ad fabulas, lusum, personam, ut malit festo omittere sacrum, &c. quàm illis privari. Notat autem Bõnac. hunc affectum, non tantum habitualement, sed actualement esse debere, ut peccatum contrahatur: quia non imputatur ad culpam id, ad quod committendum, habitu tantum es paratus.

Resp. 3. Peccatum veniale fit mortale, ratione contemptûs absoluti & formalis.

Dico autem *contemptum absolutum & formalem*: quando nimirum ideo formaliter & absolute præceptum violatur, quia ipsi, aut superiori subijci renuis, quod est peccatum superbiæ consummata; vel quando ideo non vis obedire præcepto, quia præceptum est, & est peccatum inobedienciæ formalis: quorum utrumque graviter pugnat cum charitate debita superiori. Ex quibus resolves:

1. Non est mortale, si velis quidem obedire, & subijci absolute, nolis tamen hic & nunc in re modica; aut si auctoritatem legis, vel præcipientis admittas, executionem tamen hic & nunc contemnas. Ratio: quia non est contemptus absolutus & simpliciter, sed tantum secundum quid.

2. Si præcisè ex indignatione, malitia, prava consuetudine, aliave causa, præceptum violetur, & non ex contemptu potestatis superioris, non est mortale, quia non est contemptus formalis, sed tantum interpretativus.

D d 4

3. Est

3. Est mortale, facere vel omittere aliquid ex contemptu justæ legis humanæ; item ex contemptu Dei præcipientis, vel etiam consulentis (quod præterea tacitam blasphemiam continet, quasi Deus inutilia præciperet, aut consuleret) & denique facere aliquid ex contemptu Prælati ut sic, & ut à Deo auctoritatem habentis, non tamen ut talis hominis, indocti, imprudentis, imperfecti: quia hoc posterius, non est contemnere absolute & simpliciter, sed tantum secundum quid, v. Sanch. 1. *Mor. c. 5. Bon. de pec. d. 2. q. 3. p. 5.*

Resp. 4. Peccatum, vel opus indifferens, habens mali speciem, transit per accidens in mortale, si ruina per illud proximo causanda sit mortalis. Ratio: quia tali operi superadditur aliquid graviter repugnans, Charitati, v. dicta de scandalo, & Fill. 2. 21. c. 6. *q. 10. num. 212.*

Resp. 5. Veniale, vel opus indifferens, transit in mortale, ratione periculi incidendi in mortale, quando quis sine sufficiente cautela, aut necessitate aliquid facit, per quod veniat in mortale, ac proximum periculum peccandi mortaliter: quia talis salutem animæ contemnit, cum tam probabili ejus periculo temerè se exponat. Unde in confessione explicanda est species peccati, cujus periculo se objecit: quia eodem genere peccati peccavit. Proximum autem periculum censetur, quod frequenter homines similis conditionis in peccatum mortale inducit.

CAPUT III.

De peccatis Capitalibus in specie.

DUBIUM I.

Quid sit Superbia, & quale peccatum?

Resp. 1. Superbia est appetitus inordinatus propriæ

priæ excellentiæ, mortalis ex genere suo, si sit consummata & perfecta, id est, si quis ita excellere appetat, ut Deo, Superioribus, eorumque legibus subijci nolit. Imperfecta tamen, quâ quis subijci non renuens ris, quibus debet, & in suo tantum affectu sese magnificat, est tantum veniale, ut docet Cajet. V. *Superbia*: quia sine Dei & aliorum despectu, plus iusto se efferre, non est gravis inordinatio: esset tamen gravis, si fieret cum notabili aliorum contemptu, complacendo in aliorum abiectione.

Resp. 2. Filiæ superbiæ sunt tres: 1. Est præsumptio, quæ est appetitus aggrediendi aliquid supra vires. Est communiter veniale tantum; fit tamen mortale, si damnum Deo aut proximo afferat, v.g. si præsumas jurisdictionem Ecclesiasticam, potestatem ordinis sacri, item officium Medici, Advocati, Confessarii, &c. sine debita peritia. Less. l. 3. cap. 2. d. 3. & supra l. 4. t. 3. d. 9.

2. Est ambitio, quæ est inordinatus appetitus dignitatis & honoris non debiti, vel debito majoris; ut si ambias Beneficium, vel officium, quo es indignus, vel illicito modo & medio, v.g. per simoniam. Est per se peccatum veniale: fit autem mortale, vel ratione materiæ, ex qua, vel ratione medii, per quod honor quæritur, vel ratione damni, quod proximo infertur. Denique si moderatè honor appetatur ob honestum finem, erit actus magnanimitatis, ut docet Laym.

3. Est Vana gloria, scilicet cupiditas inanis gloriæ; cujus finis est manifestatio inordinata propriæ excellentiæ, sive veræ, sive fictæ. Dicitur, *vana*, quando quæritur ex re mala, falsa, aut ficta; aut quæ non est digna gloriâ; vel non tantâ, ut ex opibus, nugis, &c. aut apud eos, qui non bene de re judicant, aut sine debito fine. Est peccatum per se veniale, mortale sæpe per accidens, ut dictum de ambitione.

Imò ut contra Anglum rectè docet Sylv. c. 17. &c. est tantum veniale res etiam sacras principaliter facere ob gloriam vanam. v. g. concionari.

Porro per vanam gloriam dupliciter peccatur, juxta D. Thom. 1. 2. q. 13.

1. Directè; idque vel per verba, estque jactantia, quæ est venialis per se, si sit de rebus bonis, v. g. jejunio, oratione, &c. etsi per accidens sæpe ratione damni, si sit falsa, fiat mortalis; utri etiam 1. si quid dicas contra gloriam Dei; ut Ezech. 28. *Deus ego sum.* 2. si prorumpat in contumelias, v. g. non sum sicut cæteri hominum, adulter, &c. ut & hic. 3. ex fine malo. 4. si cum notabili damno proximi fiat. 5. si de re mortaliter mala: quia approbatio operis eandem cum illo speciem habet; (quæ proinde in confessione debet exprimi, saltèm quando cum jactantia de peccato conjuncta fuit complacentia ejusdem; quod addo: quia si absque ea fuit, Navar. Palaus, & Diana, tom. 2. tract. 4. R. 116. docent contra Sanch. Lopez. Rodriq. &c. non necessariò explicari, vid. Card. de Lugo, d. 16. num. 267.) vel per facta, quæ si vera sunt, & aliquid admirationis habent, dicitur inventio novitarum; hæc enim solet vulgus admirari, ut peregrinas vestes, opiniones, &c. mortale, si notabiliter corrumpat juventutem, vel mores. Si verò facta falsa sint, est Hypocrisis; v. g. si quis boni aliquid faciat, ut videatur bonus, etsi non sit; quæ ex se venialis est, nisi sit cum injuria, vel contemptu Dei, & proximi.

2. Indirectè, in quantum quis altero non vult esse minor. Quod fit quadrupliciter, 1. Per intellectum, & est pertinacia, quæ quis nimis tenaciter adhæret suæ sententiæ: quæ est mortalis, si oppugnetur veritas magni momenti; vel si sit conjuncta cum periculo tertii, v. g. si medicus cum periculo ægtoti maneat in

in fen
quã
Dei,
Per ve
do an
perten
poris.
& est i
Rel
fillan
honor
niale
quod
3. f. 5
1.
talite
at, ac
2 V
aliud
fornic
stanti
com
3.
dens,
nat a
non p
satisf
4.
nitat
5.
bend
6.
est m
esse m
do id

in sententia. 2. Per voluntatem, & est discordia: quâ peccatur mortaliter, quando est circa bonum Dei, vel proximi, in quo deberent esse concordēs. 3. Per verba, & est contentio: quæ est mortalis, quando animo contradicendi altercaris circa veritatem pertinentem ad fidem, vel salutem animæ, aut corporis. 4. Per facta, dum quis non vult exequi, quod & est inobedientia. v. Baldell.

Resp. 3. His tribus superbix filiabus respondet pusillanimitas, quâ quis nimium sibi diffidens detrectat honores, gloriam, vel officium, quo dignus est: veniale est ex genere suo, & fit mortale, si detrectes, ad quod teneris sub mortali, v. Less. l. 3. c. 2. Laym. l. 3. §. 5. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus:

1. Audiens laudem alterius, vel suam, de re mortaliter mala, peccat mortaliter, si approbet, suscipiat, admiretur ut laude dignum. Sanch. Bald. d. 29. l. 3.

2. Vituperans alium ob vindictam non sumptam, aliudve grave malum, vel peccatum omissum, v. g. fornicationem, peccat mortaliter: quia est species ja-ctantiæ, & est cum approbatione peccati, & occasio committendi. *Ibid.*

3. Inducens in civitatem novos habitus, & prævidens, quod suo exemplo moralem necessitatem imponat aliis, ut sumptus faciant supra vires, & postea non possint alere, quos debent, vel creditoribus non satisfacere, peccat graviter. Baldell. l. c.

4. Exornare se nimium ex animi levitate, vel vanitate, per se tantum est veniale. *Ibid.*

5. Simulare sanctitatem cum voluntate non habendi, mortale esse dicit Baldell. l. c.

6. Simulare improbitatem, est peccatum: quia est mendacium, & quidem scandalosum, potestque esse mortale. Neque id fecerunt Sancti, nisi faciendo id, quod ex se est indifferens, & permittendo ab aliis

liis accipi ut signum improbitatis, cum tamen nec ex natura sua, nec ex eorum intentione esset tale.

DUBIUM II.

Quid Avaritia?

RESP. 1. Est inordinatus appetitus temporalium. Unde ex hoc, & regula suprâ tradita, de peccato mortali, resolves sequentes Casus:

1. Est ipsa ex genere suo venialis.
2. Cum vero eò excrescit, ut ejus causâ divinas leges prævaricari non dubites, fit mortalis.
3. Prodigalitas, quæ opponitur avaritiæ, & consistit in defectu conservandi, & excessu erogandi, est ex genere suo venialis: levior quàm avaritia: quia minus ab ita virtute liberalitatis. Interim mortalis fit, si liberis & uxori pauperiem crees; si impotentem te reddas ad solvenda debita; si profundas bona Ecclesiastica, piis causis obnoxia. v. Less. l. 2. cap. 47. d. 8.

Resp. 2. Filiæ Avaritiæ sunt sequentes:

1. Obduratio cordis, (contra misericordiam) egenis & pauperibus non compatiendo, eos objurando, debita durè nimis exigendo, quando creditor non est solvendo, &c. Hac aliquando peccari potest mortaliter, quando præceptum eleemosynæ, vel charitatis urget, & tamen ex tali duritia non subvenitur. Navar. cap. 27. Tol. l. 8. c. 26. v. dicta de charitate proximi.

2. Inquietudo cordis, hoc est: vehemens & inordinata applicatio mentis ad acquirendas, vel conservandas divitias, cum inani & vano timore, nè non acquirantur, vel perdantur. Est mortalis, quando retrahit à spiritualibus, vel aliis, ad quæ ex præcepto gravi obligamur, (v. g. auditione Missæ) vel inducit superfluum timorem, & ex hoc diffidentiam erga

Deum:

Deum. Venialis est, si sit de re bona, sed tempore vel loco indebito; v. g. de familia, messe, vindemia, quando quis est in templo, vel vacandum est Deo. S. Thom. 2. 2. q. 55. a. 6. Regin. l. 23. c. 2. q. 3. Escob.

3. Violentia: mortalis est, quando est injusta, & circa materiam gravem.

4. Fallacia, sive dolus in verbis, potest esse mortalis, ratione finis, vel mediorum.

5. Fraus, sive dolus in facto, est mortalis ex genere suo, contingitque multipliciter in contractibus, tam ratione materiæ (v. g. si ea vitium habet, vel non sit, qualis existimatur) quàm ratione pretii. Nav. c. 23. Tol. l. 8. c. 47. Escob.

6. Proditio, quæ est deceptio contra fidem datam, aut debitam, in damnum illius: mortalis est ex genere suo. Contingit ferè tripliciter. 1. Circa personas; quomodo Judas Christum, Dalila Samsonem prodidit. 2. Circa res vel immobiles (ut si miles manifestet hosti modum capiendi arcem) vel mobiles, ut si pecuniam, vestem, &c. cujuspiam absconditam, prædoni ostendas. 3. Circa secretum: vel sibi commissum revelando (quod est contra fidelitatem, & justitiam, si quidem promissum fuit: quia est pactum onerosum, ut docet Card. de Lugo, d. 14. num. 139. & quidem mortale, si prævidere possis inde secuturum notabile aliorum damnum, vel discordiam, aliàs veniale) vel alienas literas aperiendo, & legendo. Quod postremum, si fiat ideo, ut sciat secreta alterius, est curiositas; & si sit in re gravi, per se est mortale. Quod quia communiter antè apertionem nescitur, communiter esse mortale, docet Tol. l. 8. c. 45. Baldell. l. 3. d. 11. Navar. c. pen. d. 6. de pen. Mol. Laym. l. 3. t. 3. p. 1. cap. 4 (qui addit, eum, qui dolosè alienas literas aperit, & legit, cum alterius injuria vel damno, crimen falsi committere) Dixi, per se esse mortale: quia per accidens potest esse venia-

niale, vel nullum, si legitima auctoritate, & iusta ex causa fiat. Unde resolvuntur Casus seq.

1. Literas alienas aperire, & legere, sæpe non est peccatum, si probabiliter scias, scriptas esse in tuum iniustum damnum, vel in injuriam tuam cedere, quam intendas avertere: quia potes tibi consulere. Sic Princeps potest aperire literas, non tantum hostium, sed etiam aliorum, quæ tempore belli, ex locis finitimis hostium veniunt. Item ministri publici, quoties bono publico necessarium esse judicant. Navar. c. 18. Reg. l. 24. num. 60. Escob. Card. de Lugo, d. 14. n. 148.

2. Communiter etiam peccatum non est, si consensus expressus habeatur ejus, à quo, vel ad quem mittuntur, (neque lex specialis vetet, C. de Lugo l. c.) vel tacitus saltem: ut si facias sub ratihabitione, confidens rationabiliter, habitum iri ratum. Ità Escob, ex Nav. Regin. &c. l. c.

3. Superior Religiosus, literas suorum subditorum (dummodo non mittantur ad superiorem majorem, vel talem, quem statuta eximant, nec ab eo veniant) licite aperit, & legit: sive ex Religionis statuto, aut consuetudine: sive ex suspitione probabili, quod mali aliquid contineant. v. Peyrin. de relig. tom. 1. q. 2. c. 1. Dian. p. 3. t. 6. R. 55.

4. Nec est peccatum, si necesse sit, vel expediat ad injuriam alteri imminentem avertendam: dummodo non plus legatur, quam ad eum finem necesse est. C. de Lugo, l. c.

5. Qui aperit, & legit, existimans non contineri res magni momenti, venialiter tantum peccat. C. de Lugo, l. c.

6. Si literas ab alio dilaceratas, & in publicum à domino abjectas, recolligas, & junctis partibus legas, ex sola curiositate, peccatum veniale est: nullum autem (per se) si, ut ex illa noticia tibi provide-

as : quia, quod pro derelicto habetur, in usum suum convertere licet. Bald. ex S. Ant. & Ros. Sylv. *V. emptio* q. 17. Laym. *l. 3. §. 5. t. 3. p. 1. c. 4. n. 4.* Dian. *t. 2. tr. 6. misc.* R. 55. Rectè tamen notat Laym. *l. c.* talem ex charitate teneri, non manifestare secretum iis contentum, si damnum inde cuiuspiam provenire possit. Imò (addit) revelans ejusmodi secretum (cujus notitiam etiam justè acquisivit) contra justitiam peccabit, si intelligat, audientes eâ notitiâ usuros, & damnum injustè inferendum. v. Laym. *l. c.*

Dixi 1. à Domino projectas : quia si vel ab alio projectæ (Domino inscio) vel ab ipsomet, casu perditæ fuerint, non licet legere.

Dixi 2. in locum publicum : quia si in ignem, vel fornacem v. g. projectæ sint, ut comburantur, peccas, si extrahas, & legas. v. C. de Lugo, *d. 15. n. 150.*

Dixi 3. Per se : quia fieri potest, ut ea contineantur, quorum lectio sit perniciofa.

7. Qui furtivè scripta alterius secreta, ipso invito legit, peccat; & 1. quidem peccato curiositatis, et si faciat animo discendi, & sinè suspitione damni. 2. Injustitiæ : quia quisque habet jus secreti in suis scriptis; quæ aliis non vult esse communia. Nav. *c. 15. Mol. t. 5. d. 36. n. 2. Reg. l. 24 c. 6. n. 19.* potestque aliquando esse mortale, si nimirum fiat cum notabili damno; vel alter valde cupiat esse secreta, gravissimèque sit laturus. Bald. *d. 11. v. etiam C. de Lug. l. c.*

8. Quicumque secretum violat absque justa causa cum alterius damno, vel qui literas alterius injustè aperit, ex quo damnum alteri sequitur, tenetur ad restitutionem. Bon. *d. 2. de rest. q. 1. p. 1. Trull. l. 7. c. 10. d. 32.*

DUBIUM III.

Quid sit Luxuria?

Resp.

Resp. Est appetitus inordinatus venereorum, quorum usus cum ex natura sua institutus sit ad conservationem generis humani, quod est magnum bonum hominum, & externum Dei, proinde qui abutitur, lædit Deum & homines. Est mortalis ex genere suo. v. *suprà l. 3. t. 4. c. 2. & lib. 5. c. 1. d. 2.*

Resp. 2. Filiæ Luxuriæ, quæ eam plerumque sequuntur, sunt octo: quatuor ex parte intellectûs, & quatuor ex parte voluntatis.

1. Cæcitas mentis: cum quis adeò est addictus turpitudini, ut de cælestibus non cogitet.

2. Præcipitatio, quâ quis ex eadem causa, sine consilio operatur.

3. Inconsideratio, quando in modo delinquit, inconsideratè agens, quæ statum vel personam decet.

4. Inconstantia, quando quis ex eodem affectu voluptatum, à piis propositis mox deficit.

5. Amor sui, talis enim homo ob voluptates, se ipsum finem suarum actionum facit, non Deum.

6. Odium Dei: lascivus enim solet à rebus divinis abhorrere, imò ab ipso Deo, tanquam peccatorum vindice.

7. Affectus præsentis sæculi, amor enim voluptatum carnalium, ità animum afficit, ut subinde etiam beatitudinis æternæ paratus esset renuntiare, si præsentibus frui semper permetteretur.

8. Horror futuri sæculi; quando voluptatibus immerfus, mortem inordinatè timet, & de ea nolens cogitare, vitam illicitis mediis propagare studet, &c.

Priores quatuor sunt mortales, quando finis ultimus in creatura ponitur, vel præceptum aliquod Dei, graviter obligans, prætermittitur. Posteriores quatuor, si plenus sit voluntatis consensus, per se sunt mortales; ex indeliberatione, vel alia actuum imperfectione, sæpe veniales. v. *Esc. & Bald. ll. cc.*

DU.

DUBIUM IV.

Quid sit Invidia?

Resp. Est tristitia de alterius bono, prout illud est diminutivum propriæ excellentiæ, ita ut hæc directè sit contra charitatem: hæc enim gaudet de bono proximi, quod invidia destructum optat, vel non destructum dolet. Unde resolves:

1. Est ex genere suo mortalis, & gravissima quidem, atque in Spiritum sanctum, si sit de ipsa gratia vel auxilio Dei.

2. Filiæ similiter ex genere suo mortales sunt, ac numerantur hæ: 1. Odium, de quo suprâ. 2. Detractio, de qua *in præc. lib. 3.* 3. Gaudium in malis proximi. 4. Sufurratio, quæ est oblocutio mala de proximo, ad tollendam amicitiam ipsius cum aliis; quam proinde susurro restituere tenetur, & iterum reconciliare, non secus ac detractor famam. vide *in præc. lib. 3.*

3. Si tristitia sit de bono alterius, in quantum ex eo tibi, vel aliis times nocumentum (v. g. inimicus tuus est evectus ad officium, ut tibi facilius possit nocere) non est invidia, sed timor, qui per se non est peccatum, nisi sit inordinatus. Laym. l. 3. tr. 3. c. 10.

4. Si tristitia sit ex eo, quod nobis desit bonum, quod alter habet, ita tamen, ut illud alteri non discupiamus, non est invidia, sed æmulatio, seu zelus: qui si est circa bonum honestum, est laudabilis; si autem circa temporalia, interdum est veniale: ut si bonum dolenti sit improporcionatum, quale esset, si rusticus doleret se non esse Regem. Laym. l. 3. tr. 3. c. 10. n. 2.

5. Si tristitia est ex bono alterius, in quantum ille est indignus, non est invidia, sed indignatio; quæ non est peccatum: erit tamen, & quidem mortale, si vel Dei providentiam arguat, (estque blasphemia) vel si ita afficiat, ut ducat homines ad malum imitandum. Cajet. Lay. l. c.

Ec

6. Si

6. Si doleas, quòd alter tibi æqualis, vel non multum inæqualis, in excellentia crescat, ita ut te fiat superior, & ipsum incrementum excellentiæ apprehendas, ut tibi malum, est propriè dicta invidia; invidus enim dicitur, quòd non sit videns; quia bona alterius sinè tristitia videre non potest. Baldel. *d.* 29. *l.* 3. & sic peccare solent 1. Ambitiosi, & qui ex re aliqua quærunt gloriam, quam cum in eo ponant, ut in illa re sint soli, ac singulares, dolent, & tristantur, si alii accedant. 2. Pusillanimes, quibus cum omnia videantur magna, quovis bono alterius putant minui suum: sic mulieres v. g. faciliè apprehendunt, ac dolent, se superari bono alterius v. g. formositate. 3. Senes respectu juvenum, & quicumque aliquid diffculter obtinuerunt, quod alii faciliè consequuntur. Bald. *l.* c.

7. Qui in adversis suis, vel ob aliorum prosperitatem, optat se non fuisse natum, vel se brutum animal factum fuisse, vel diem esse maledictum, quonatus est, vel alterum primò vidit, aut conjugem accepit, si tantum intendat maledicere irrationali creaturæ, v. g. diei (sive sit nativitatís, sive conjugii) qui tot mala culpæ vel pœnæ protulit, videtur esse tantum veniale (aliquando etiam nullum, ut Jobi) si autem deliberatè intendat optare malum homini, si ve sibi, si ve alteri, illo die natis, vel conjugatis, mortale est. Escob. & Marchant. *man. c.* 3.

DUBIUM V.

De Gula.

ARTICULUS I.

Quid sit Gula?

Resp. Ea est inordinatus appetitus cibi & potus, opponiturque abstinentiæ, & committitur 5. modis:

1. Si

1. Si edas ante tempus. 2. Si nimis exquisita. 3. Si plus justo. 4. Si voraciter. 5. Si nimis exquisitè præparata. Lay. l. 3. f. 4. n. 5. Unde resolves :

1. Gula ex genere suo est peccatum tantum veniale : quia nullus horum modorum repugnat præcisè charitati Dei, vel proximi.

2. Hinc probabile est, quod docent Navar. Tol. &c. & non repugnat Laym. secluso scandalo, & aliis, veniale tantum esse, usque ad vomitum se cibo & potu implere; idque etiam, si quis vomat, ut iteratò possit bibere : quod tamen *V. Comedere*, Sa, aliique multi putant mortale. v. Bald. Escob. tom. 2. E. 2. cap. 5.

3. Vix dubium est, licere esu aut potu, aliterve creare vomitum, si is salubris esse judicetur.

4. Mortalis interim censetur crapula ex accidente, & nimia inordinatione, in his casibus : 1. Si quis gulæ causâ violet jejunia Ecclesiæ. 2. Si quis ex gula notabiliter ineptus fiat ad functiones, ad quas sub mortali tenetur. 3. Si quis valde graviter valetudini noceat, id advertens; secus, si leviter tantum; ut v. g. si febricitans haustu aquæ morbum augeat. 4. Si continuè fiant comestiones, & comotationes, ita ut venter pro Deo habeatur. 5. Si quis bibat ad perfectam ebrietatem, de qua infra. 6. Si quis ex mera gula vescatur carnibus, aut sanguine humano : tum quia id repugnat pietati defunctis debitæ : tum quia est contra instinctum naturæ abhorrentis. Excusandum autem erit, si fiat causâ medicinæ, aliavè justâ causâ, v. g. extremæ famis in obsidione : in qua tamen sic vitam conservare non teneberis. Sanch. 1. mor. c. 18. Less. Lay. l. 3. f. 4. Sa, Bon. Bald. l. 3. c. 29. Sic etiam excusant quidam lictores illos, qui, ut officium suum meliùs administrent, haustu sanguinis humani se animare dicuntur; præsertim cum sanguis, secundum multos, animatus non fuerit. V. Aut. cit.

5. Ex genere quoque suo venialia sunt, quæ filia Gulæ dicuntur; nimirum ex parte animæ, 1. Hebetudo mentis, seu stupiditas nata ex crapula, v. g. ut non possit orare, &c. quæ fit mortalis, quando quis inordinatè bibendo, vel comedendo voluntariè, fit ineptus ad intelligenda vel præstanda ea, quæ ad salutem illi sunt necessaria, vel ad quæ ex officio, aut aliàs sub gravi peccato tenetur. Bald. *d. 29. l. 3. nu. 15.*

2. Inepta lætitia, per quam intelligitur non quævis inordinata, quæ omne peccatum sequitur; sed quæ mover ad cantiones obscœnas, actus turpes, saltus, vel choreas inhonestas, &c. fitque mortalis, quando est inductiva alterius ad consensum, vel delectationem mortalem, vel ad eam ordinatur. *Ibid.*

3. Multiloquium.

4. Scurrilitas, quæ ab inepta lætitia, & multiloquio differt, quòd illa sit in appetitu, istud in verbis, hæc in verbis, & gestibus, dicitque semper aliquam inhonestatem, licet (per se, & secluso scandalo) venialem, v. g. scurrilia dicere, vel canere, ventum emittere, &c. ex levitate ad risum excitandum: mortale tamen esset, si fieret causâ delectationis venereæ. Baldell. *l. c.* Escob. *tom. 2. E. 2. c. 4.*

Ex parte corporis, immunditia, vomitus, & seminis effusio. Quæ ultima, si voluntaria sit, mortale est. v. Lay. *l. 3. f. 4.* Less. *l. 3. c. 3.* Bald. *l. 3. c. 29.*

ARTICULUS II.

Quid sit ebrietas?

Resp. Malitia ebrietatis plenæ & perfectæ, in eo consistit, quòd quis sinè iusta & gravi causa, tantum ob voluptatem, aut ingluviem, sciens, volens, privet se usu rationis, non simpliciter, id quod fit in modo naturali instituto ab authore naturæ, ad virium & imaginis Dei conservationem: sed violentè,

ter, & modo innaturali, rationem perturbando, & Dei imaginem deturpando, in modum amentis bruti, ac simul insuper privando se proxima potestate utendi ratione, ad omnem subitam necessitatem. Ita docent commun. Doct. Unde resolves:

1. Perfecta ebrietas, quâ prædicto modo ratio planè sopitur, est ex genere suo mortale: quia censetur Deo injurium, ejus imaginem sic deturpare. Est communis Doct.

2. Non est peccatum, inebriare se ex præscripto medicorum, si aliter sanitas recuperari non possit. Sylv. Cajet. Laym.

2. Nec item est peccatum, si quis cogatur intento ense, v. Less. lib. 4. c. 3. d. 4. n. 37. Azor, Reg. Bald.

4. Mortale est alium inebriare velle, vel provocare ad æquales haustus, cum intentione inebriandi, aut advertentia secuturæ ebrietatis in se, aliòve. Less. l. c.

5. Si justa causa est, ut v. g. si grande malum non possit aliter impediri, nisi auctor inebrietur, licet eum inducere ad ebrietatem, quæ saltè ipsi non sit voluntaria, ut scilicet præter intentionem, idèòque inculpabiliter inebrietur; v. g. vinum fortissimum, aut medicatum propinando, cujus vi ignorata decipiatur. Unde sic posses inebriare eos, qui alioqui essent prodituri urbem, vel te abducturi. Less. l. c. Sanch. l. 2. de Matr. d. 11. An verò hoc casu liceat inducere ad ebrietatem ipsi voluntariam, dubium est. Less. l. 4. c. 3. dub. 4. n. 32. affirmat: quia, inquit, licet suadere, & inducere ad minus malum, ut impediatur majus. Laym. l. 3. f. 4. n. 6. rectius negat: quia nullo casu licet inducere ad peccatum.

6. Si quis non prævidit periculum ebrietatis, & sic vino captus est, aut in auram exiens, vento turbatus est, nec hoc prævidit, vacat culpâ. Unde multi excusantur, qui prudenter sæpe judicant, adhuc se

haustulum facere posse sine noxa: desinent tamen prudenter id judicare, si contrariam de se experientiam habeant.

7. Si quis post potum discernere adhuc possit inter bonum & malum, licet nonnihil phantasia turbata sit, aut sequatur vomitus, lingua titubet, pedes vacillent, oculi cernant duplicia, vel domus gyrari videatur, nondum plena est ebrietas; ideoque tantum peccatum veniale, quamvis ex gravioribus, si delibere sit commissum. v. Laym. l. c.

8. Plena ebrietas notatur ex his signis, quæ dat Less. dub. 2. n. 30. & Reg. 1. Si quis non meminerit dictorum, factorum, quomodo, vel quando domum deductus? 2. Si commisit ea, quæ nunquam aliàs sane mente solet, v. g. si præter morem turpia sit locutus, turbârit domum, uxorem verberaverit, &c.

6. Mala in ebrietate commissa, si prævisa non sunt; aut sit adhibita cautio, culpâ vacant.

DUBIUM VI.

Quid sit Ira?

Resp. Est inordinatus appetitus vindictæ. Quæ inordinatio, secundum D. Thom. dupliciter fieri potest, 1. Ex parte modi irascendi, ut v. g. si nimium interius exardescas, vel exterius per signa nimis patefacias. 2. Ex parte objecti, ut si vindictam appetas plane injustam ob causam; vel si iusto majorem, v. g. optando inimico mortem, quam non est meritus; vel exequendam propria autoritate; vel denique licet vindicta iusta sit, non tamen eam appetas ut iustam, sed ut satiativam animi tui malevoli. Unde resolves:

1. Si ordinate appetatur vindicta, non est peccatum iræ: ut cum superiores irascuntur culpis subditorum, eosque puniunt, seu vindicant.

2. Ira inordinata, primo modo antè dicto, est ex genere suo peccatum veniale; potest tamen fieri mortale

tales ex accidente, ut si addatur blasphemia, maledictio, scandalum.

3. Ira inordinata secundo modo, est ex genere suo mortale: quia est directe contra charitatem. Bald. l. 3. d. 21.

4. De filiabus iræ, quæ partim sunt in corde, ut Indignatio, & Tumor mentis; partim in ore, ut Clamor, Blasphemia, Contumelia, Maledictio; partim in opere, ut Rixæ, Pugnæ, Seditiones, Vulnere, diversimodè loquendum est, secundum regulam suprâ datam. Nam 1. Indignatio, quæ est inordinatus affectus ex eo, quod quis reputet se indignè à tali tractari, communiter est veniale: imò si ex justo rationis iudicio procedat, nullum est. Posset tamen esse mortale, si cresceret usque ad deliberatum odium, & contemptum personæ gravem. 2. Tumor mentis, quo quis morosè excogitat diversas vias vindictæ, iisque cogitationibus animum tumefacit, quale peccatum sit, judicandum est ex qualitate vindictæ, quæ excogitatur. v. Tol. l. 8. cap. 58. 3. Clamor, cum iratus extollit vocem, multa inordinatè, & confusè effundens, est veniale communiter, nisi aliud addatur. 4. Blasphemia est mortale, de qua suprâ, l. 3. t. 2. c. 1. t. 5. Contumelia, quâ quis proximo malum aliquod obijcit, cum intentione illum inhonorandi, est ex genere suo mortale.

Dixi, *animo inhonorandi*: quia animo corrigendi, humiliandi, aliâve ratione, potest superior verbum aliquod aliàs contumeliosum obijcere: quomodo Christus vocavit Apostolos stultos; & Apostolus Galatas insensatos. In quo tamen peccari potest, si modus debitæ correctionis excedatur, vel subditus gravius dehonoretur, quàm per delictum meruit. v. Bald. d. 34. n. 16. Item, ut docet Cajet. potest contumelia esse venialis tantum, si sit parva tantum: vel si sit tantum materialis, sine intentione dehonoriandi: modò

non sequatur læsio notabilis honoris proximi. Et sic excusantur, saltèm à mortali, multi parentes, dum filios vocant asinos, &c. itèm mulieres, pueri, & infimæ fortis homines, conviciis se onerantes: quia cùm fides iis non habeatur, non læditur graviter honor. v. Bon. *1. 2. q. 2. p. 5.* Denique si joci causâ, & per convenientem recreationem, leves defectus objiciantur, inurbanitas est, secundùm D. Th. 2. 2. *q. 72. art. 2.* dummodo alter non contristetur, nec ad iram moveatur.

5. Contumelia etiam fit facto, tum indirectè, ut si imaginem, vel literas alterius conculces, comburas: tum directè, ut si virum honestum fuisse cædas, ad januam ejus cornua, &c. apponas, vel repræsentantes aliquid, quod honorem alterius lædat. Huc spectat subfatio, illusio, & derisio, quando fit signis, ut naso tugato, labris extensis, &c. intendendo proximus eâ graviter contristetur, mortalia sunt. Bon. Molin. Baldell. *l. 3. d. 3.* &c. ex S. Thom. Circa quæ, Nota: quòd, qui per contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc restituere, etiam si fama non sit læsa. Hoc autem fieri potest, vel per honorificam, & amicam salutationem, vel invitationem ad mensam, vel petitionem veniæ, (etiam subinde flexis genibus, & coram testibus) prout læsio fuit gravis. v. C. de Lugo, *d. 15. n. 53.* Adde: quòd contumeliæ mortalis qualitatem in confessione explicare, non sit necessarium, ut contra Fill. docent Azor, Sa, Mol. C. de Lugo, *d. 16. de pæn. n. 269.*

6. Maledictio, quâ quis optat, vel imprecatur alteri malum, sub ratione mali, est ex genere suo mortale.

8. Rixæ, si modum non excedant, uti & leviculæ pugnæ, veniales sunt; secùs, si progrediantur ad seditiones, vulnera, cædes. Sùntque hæc communiter pec-

pecca
se def

RE
T

Gener
virtut
ticula
eò qu
beat;
vuntur

1. A

pecca
tum f

2. A

le: qu

Ex

potest

1. M

vellet

se, v

temni

natum

ex gen

2.

morta

3. P

induc

4. T

vore.

5. E

lium

& dici

verbor

peccata ex parte incipientis rixam: alter enim potest se defendere cum moderamine inculpatæ tutelæ.

DUBIUM VII.

Quid sit Acedia?

Resp. Acedia, sive animi tædium, potest ex D. Thom. 2. 2. q. 35. art. 2. dupliciter usurpari: 1. Generaliter, pro omni animi remissione in exercitio virtutum, eò quòd labor aliquis sit adjunctus. 2. Particulariter, pro tristitia & tædio de divina amicitia, eò quòd per virtutum exercitia laboriosa servari debeat; & sic amicitiam illam non curet. Unde resolvuntur:

1. Acedia accepta primo modo, tum demum est peccatum mortale, cùm ideo committitur opus veritum sub mortali.

2. Acedia accepta secundo modo, ex se est mortale: quia repugnat charitati Dei.

Ex quo de filiabus Acediæ quoque facilè judicari potest, quæ sunt sequentes:

1. Malitia, quâ quis odio habet bona spiritualia, & vellet ea non esse; aut quâ ipsum pœnitet bene fecisse, vel implevisse id, quod tenebatur; aut quâ contemnit Dei beneficium, v. g. desiderando non fuisse natum, aut non agnovisse Christum, &c. Est autem ex genere suo mortale.

2. Pusillanimitas, & desperatio de salute, quæ mortale quoque est.

3. Rancor, quo ii sunt fastidio, qui ad spiritualia inducunt.

4. Torpor, cùm bona fiunt, non cum debito fervore.

5. Evagatio mentis, quâ quis in exercitio spiritualium evagatur circa illicita; sive per cogitationem, & dicitur curiositas; sive per locutionem, & dicitur verbositas; sive per inquietudinem, & dicitur in-

quietudo: quæ communiter sunt venialia. v. D. Thom. 4. 35. Laym. l. 2. t. 3. c. 9. Tol. l. 8.

Culpabilis autem evagatio, mortalis erit, quando notabilis est, & attentio requiritur ad implendum præceptum obligans sub mortali, v. g. in recitandis Horis canonicis, celebranda, vel audienda Missa. Regin. Palaus de char. t. 6. d. 1. p. 3. Trull. lib. 1. c. 6. d. 1. contra Tambur. de exped. sacrif. l. 2. c. 3. ubi docet distractum esse voluntariè, & per notabile tempus inter sacrificandum extra Canonem, esse tantum veniale; licet concedat, sub Canone, præsertim circa consecrationem esse mortale, propter gravem irreverentiam, & periculum erroris.

Dixi ad implendum præceptum: nam in oratione vel non præcepta, vel sub obligatione tantum veniali, est peccatum veniale tantum. S. Th. Navar. Summar. Lessl. l. 2. c. 37. d. 11. imò nullum, si non tam intendat orare, quam verba precum recitando, pio exercitio se occupare: quia non formaliter, sed materialiter tantum orat, v. g. cum quis manibus laborans, psalmos, aliàsve preces recitat, aut cantat, non animo orandi, sed cavendi cogitationes vanas, vel recreandi se. Sanch. conf. p. 2. l. 7. c. 2. d. 31.

Trull. l. 1. c. 7. dub. 10. v. suprâ. l. 4.

c. 2. d. 2.

LIBER VI.

De Sacramentis.

HAbebit hic liber Tractatus sex, 1. agetur de Sacramentis in genere. 2. De Baptismo & Confirmatione. 3. De Eucharistia. 4. De Pœnitentia. 5. De Extrema unctione, & Ordine. 6. De Matrimonio.

TRACTATUS I.

De Sacramentis in genere.

CAPUT I.

De natura Sacramenti novæ legis.

DUBIUM I.

Quid sit Sacramentum?

REsp. Est res sensibilis, quæ ex stabili institutione Christi, vim habet sanctitatis, sive gratiæ justificantis efficiendæ, & per consequens significandæ. Unde resolves :

1. Ad essentiã Sacramenti requiri tria : 1. Ut sit signum stabile. 2. Ut significet veram sanctitatem. 3. Ut eandem efficiat ex opere operato, id est : usu suo & applicatione, per propriam efficaciam, & non ex opere operantis, sive per actum, aut dispositionem ministrantis, vel fuscipientis : quæ etsi ad effectum Sacramenti requiratur, non tamen ut causa, sed ut conditio, sine qua non.

2. A definitione talis Sacramenti excludi, 1. Sacrificia tam novæ, quàm veteris legis : quia hæc non sunt instituta ad gratiam ex opere operato conferendam, (etsi nihilominus sacrificium novæ legis sic eam impetret ei, pro quo offertur, non ut Sacramentum,

usu

usu suo & applicatione, sed per modum impetrationis) sed ad cultum Deo præstandum. Kon. d. 60. art. 22. 2. Figuras & Sacramenta veteris legis, v. g. circumcisionem, transitum maris rubri, agnum paschalem, varias itè purificationes, & consecrationes sacerdotum: tum quia à Christo non sunt instituta; tum quia veram sanctitatem non efficiebant. Ac licet Circumcisio aliquando sustulerit peccatum originale per veram gratiam, id fecit vel ex opere operantis in adultis, vel non ex opere operato simpliciter, & rigorosè: tum quia non continuit gratiam, ut causa physica, vel ut causa moralis; quia nondum erat exhibita passio Christi, & meritum, ex quo gratia pendebat; sed tantum ex speciali privilegio: tum quia non contulit gratiam formaliter, quâ Circumcisio, & ex sua institutione, sed quatenus erat professio fidei: neque vi applicationis & usus sui: alioquin enim omni non ponenti obicem, & quidem præter omne meritum contulisset, quod est falsum. v. Fill. 2. 1. c. 1. & 5. 7-8. & c. 8. 3. Ea, quæ dicuntur sacramentalia, v. g. benedictio Abbatis, consecratio virginis: quia præcisè ex usu suo, & opere operato, gratiam non conferunt; uti nec actus virtutum; præterquam quod hi sensibiles non sint. 4. Lotionem pedum Apostolicorum, insufflationem Christi in Apostolos, per quam Spiritum Sanctum illis dedit. Itè verba Christi ad Magdalenam & Paralyticum: *Remittuntur tibi peccata*: quia non fuerunt signa instituta stabiliter ad gratiam conferendam. 5. Martyrium, ob eandem causam: est enim ex opere operato gratiam conferat, non tamen est specialiter ad hoc institutum. v. Schol.

DUBIUM II.

Quid circa materiam, & formam Sacramentorum servandum?

Sup-

Suppono, Sacramentum dupliciter sumi, 1. Permodum compositi physici, in quo res sensibilis & actio (v. g. in Baptismo, aqua & ablutio: in Unctione oleum & unctio,) dicitur materia: Et quidem oleum & aqua, materia remota; actio verò illa, materia proxima; verba autem, aut quod eorum locò ponitur (ut in Matrimonio, signum consensûs) dicuntur forma. 2. Permodum compositi artificialis, & tunc dicta materia & forma, id est, res & verba, simul habent se instar materiæ; significatio verò eorum, instar formæ. Hic quæritur de materia, & forma priore sensu.

Resp. 1. Ut Sacramentum sit validum, debet inter materiam & formam, v. g. inter affusionem aquæ, & pronuntiationem verborum, tanta esse conjunctio, ut secundum moralem hominum æstimationem, spectatâ naturâ cujuscunque Sacramenti, una alteram afficiat; hoc est: ut verba censeantur cadere in talem rem, & cum ea unum totale signum constituere. v. Bon. d. 1. q. 2. p. 2. Suarez, Kon. &c. Unde resolves:

1. In Baptismo, Confirmatione, Unctione, & Ordine, requiritur talis conjunctio, ut, dum minister verba pronuntiat, moraliter censeatur etiam lavare, &c.

2. In Pœnitentia, absolutio satis diu potest differri, sicut in judiciis, sententia post examen causæ.

3. In Matrimonio, unius consensus potest alterius consensum tamdiu sequi, quamdiu hic moraliter permanere censeatur, sicut in aliis contractibus. vide Kon. *hic art. 3.*

Resp. 2. Ut valeat Sacramentum, non debet fieri substantialis, seu essentialis mutatio materiæ, vel formæ: accidentalis verò mutatio, etsi sæpe illicita sit, non tamen invalidum facit Sacramentum. Porro substantialis mutatio materiæ dicitur, quando secundum communem usum & æstimationem hominum,

num, differt nomine, & re, ab ea, quam Christus præscripsit. Accidentaliter dicitur, quando cum ea eundem retinet usum & nomen. Formæ mutatio essentialis est, quando non manet idem sensus: accidentaliter, quando manet. Laym. l. 5. t. 1. c. 4. ex communi. Unde resolves:

1. Nullum est Sacramentum, si materia cruda consecratur, sive hæc differat specie substantiali à pane, sive non: quia communiter non censetur, aut dicitur panis. Item si aquæ artificiales adhibeantur in Baptismo: quia non habent communem usum, & nomen aquæ elementaris; esto physicè specie non discrepent. v. infrà de Baptismo.

2. Valet Sacramentum, etsi aqua Baptismi sit calida, &c. Item si panis Eucharisticus sit ater, fermentatus, &c.

3. Defectu formæ, Sacramentum est nullum, 1. Si literæ aliquæ mutantur, variantes sensum; quod facile fit in initialibus, v. g. in nomine matris, milii, &c. 2. Si magna fiat interruptio verborum, ita, ut moraliter non videantur coherere. 3. Si forma divisiim pronuntietur, v. g. unus dicat: Ego te Baptizo: alter: In nomine patris, &c. quia erunt duæ formæ imperfectæ, & sensus falsus, Fill. l. 1. c. 4. q. 5. Bon. q. 2. p. 1.

4. Forma valet, etsi non liceat, 1. Si omittas voces non essentielles, v. g. *Ego, & Amen.* in Baptismo: *Enim* in forma Eucharistiæ. Bon. d. 4. q. 3. p. 1. n. 9. & 10. ex Suar, &c. 2. Si quid addas, v. g. In nomine Patris qui te creavit, &c. 2. Si substituas synonyma, v. g. *abluo*, pro baptizo. 4. Si tantum transponas, ut: *Hoc meum est corpus: Te ego baptizo.* Si verba corumpas ob præcipitantiam, & balbutiem: v. g. *Hoc est corpus meus*, vel *hic est enim calix meus.* 6. Si interruptio fiat parva, v. g. *Ego te baptizo*, & interponat, *ista aqua est nimis frigida*, vel *Custos verte folium*, in nomine Patris, &c. Fill. l. c. vide Bon. l. c.

CA.

CAPUT II.
De Ministro Sacramentorum.

DUBIUM I.

Quid requiratur, ut Minister det validè Sacramentum?

REsp. Ad valorem Sacramenti in Ministro, non fides vel probitas, sed præter potestatem (& jurisdictionem in quibusdam) requiritur intentio, seu voluntas, saltèm virtualis, & absoluta, vel huic æquivalens, faciendi non tantùm externum illum actum, sed Sacramentum, vel saltèm id, quod facit Ecclesia, vel quod Christus instituit. Est communis ex Trid. sess. 7. can. 11. Ratio prioris partis est: quia Sacramenta operantur, non ex dispositione Ministri, sed virtute divina, secundùm institutionem & meritum Christi. Ratio posterioris: quia ad confessionem Sacramenti requiritur talis intentio, quæ actionem determinet ad esse Sacramentale, tollâtque indifferentiam verborum & actionum; talis autem non est intentio solius actionis externæ, quæ ad alios fines, v. g. ad ludum potest referri.

Dixi 1. *saltèm virtualis*: tum, quia non sufficit interpretativa, vel habitualis: (qualis etiam potest esse in ebrio, & dormiente) cùm actus ab ea procedens non sit humanus & deliberatus, seu liber in se: tum quia actualis, quâ scilicet actu intendis, & vis hoc facere, etsi melior sit, & consultata, non tamen requiritur: cùm enim ea non sit in nostra potestate, & homo facilè distrahatur, nimis durum & plenum scrupulis fuisset, si hanc Christus requisivisset. Virtualis autem dicitur, quæ ex actuali præcedente relicta, durat in aliqua actione, vi illius incepta, & continuata; ut si ex intentione baptizandi, vel celebrandi, vadas ad Ecclesiam, sacras vestes induas, altare vel baptisterium accedas, etsi interim omnia alia cogites.

tes. Ratio est: quia hoc sufficit, ut actio illa sit humana, & moralis. Laym. l. 5. t. 1. c. 5. Unde resolves:

1. Si Sacerdos habens fortè ante se panem, recitet factum, & verba Christi, non ideo consecrat.

2. Impotens rationis, ebrius, vel somnians, non conficit Sacramentum, etiamsi ante ebrietatem, vel somnum id intenderit: quia non agit humano modo. Laym. l. c.

3. S. Athanasius in lusu puerili verè baptizavit: quia intendit facere, quod viderat in templo fieri ab Episcopo.

4. Hæreticus validè baptizat, & contrahit matrimonium, etsi non credat hoc esse Sacramentum, rideat, & contemnat: imò etsi nolit facere, quod facit Ecclesia Romana, sed quod sua, falsò putans, non Romanam, sed suam esse veram; etsi etiam per hoc nolit conferri gratiam. Ratio est: quia intentio generalis, quâ vult, quod Christus instituit, prævalet intentioni provenienti ex errore privato. Bon. q. 3. p. 2. n. 9. Suar. Fill. &c.

5. Non debet repetere sub conditione consecrationem, qui in ipsa fuit distractus; vel qui minores hostias ad altare detulit, de quibus majorem consecrans, non explicitè cogitavit, nec detexit.

Dixi 2. *Absoluta*: quia conditionata suspendit effectum, quod, præterquam in matrimonio, fieri non potest. Unde resolves:

1. Validum est Sacramentum, collatum sub conditione præterita, aut præsentis necessaria, vel contingente, si conditio verè sit impleta: v. g. absolvo te, si vis dimittere concubinam, si capax es: baptizo te, si non es baptizatus. Bon. l. c. n. 18.

2. Nullum est Sacramentum, datum sub conditione futura, sive sit hæc contingens, ut absolvo te, si restitues, si dimittes concubinam, &c. sive necessaria;

ria, a
solvo
3.
tione
bapti
no m
4.
(exce
futura
ti, au
etiam
quod
rarò
Rati
dubi
tione
Scho

2.
R
Chri
quia
quid
dona
gati
1.
habe
nabi
3.
cum
grati
3.
(nis

ria, adjecta animo suspendendi Sacramentum, ut absolvo te, si cras sol orietur. Bon. *Ibid.* Suar. Kon. &c.

3. Dubium est Sacramentum, collatum sub conditione occulta, humano modo incognoscibili, v. g. baptizo, si es prædestinatus, si Deus videt te hoc anno morituum.

4. Graviter peccat, qui administrat Sacramentum (excepto Matrimonio) sub conditione, non solum futura, (quod semper est mortale) sed etiam præsentis, aut præteriti; siue in se sit prorsus occulta, quod etiam est mortale: siue humano-modo cognoscibilis; quod tamen nullum est, si fiat ex causa rationabili; raro veniale, sæpius mortale, si absque ulla causa. Ratio est: quia aut nullum facit Sacramentum, aut dubium, aut validum quidem, sed non sine negatione in re gravi. v. Bonac. *l. c.* Suar. Kon. &c. Schol.

DUBIUM II.

Quid requiratur in Ministro, ut licitè ministret?

RESP. I. Præter ea, quæ ad valorem requiruntur, requiritur probitas, siue ut sit in gratia: tum quia Christo, cujus est Minister, debet se conformare; tum quia sancta sanctè sunt tractanda: tum quia ad hoc quidam singulariter ordinantur, & gratiâ peculiari donantur, ac proinde hoc curare præ aliis sunt obligati. Ità Laym. *l. c.* & commun. Unde resolves:

1. Peccat graviter, qui conficit Sacramenta, non habens sufficientem jurisdictionem, vel de ea rationabiliter dubitans, vel qui censurâ est prohibitus.

3. Non licet Sacerdoti administrare Sacramenta, cum attritione cognita: quia adhuc est extra statum gratiæ. Bon. *q. 3. punct. 2. §. 1.*

3. Non tamen necessariò præmittit confessionem (nisi velit celebrare) etsi consultius: quia de hoc

nullum est præceptum, & ad delendum mortale sufficit contritio. Vasq. *d. 136. c. 1. C. de Lug. d. 8. f. 9.*

4. Minister Sacramenti ad id ordinatus, si conficiat, & ministrat solemniter in mortali, v. g. si baptizet, vel celebret, peccat mortaliter toties, quoties; (quod etiam verum esse volunt Sayr. Ledes. & Bon. Gran. *cont. 3. t. 5. d. 5.* de Diacono ex speciali commissione baptizante) nisi fortè periculum sit in mora, nec possit tam citò confiteri, aut conteri: eo enim casu baptizare, vel etiam absolvere moribundum, in statu peccati, non esse irreverentiam, docet C. de Lugo, *d. 8. sect. 9. n. 151.*

Dixi 1. *ad id ordinatus*: etsi enim Laicus in necessitate baptizet, cum conscientia peccati mortalis, non peccare mortaliter, docent Kon. *l. c. Fill. t. 1. c. 5. q. 10. ex Suar. &c.*

Dixi 2. *solemniter*: nam si finè solemnitate baptizet, excusant à mortali Suar. Kon. Fill. *l. c.*

5. Alii, qui conficiunt, & ministrant, non peccant mortaliter, v. g. cum Laici in necessitate baptizant, vel ministrant sibi invicem Matrimonium, in mortali, ità contra Sylv. Vasq. & alios, docet Suar. cum aliis: qui tamen vult eos peccare mortaliter, quatenus hoc in mortali suscipiunt. Ità etiam Fill. Fern. Sanch. Kon. *q. 64. a. 6. d. 1.*

6. Qui ministrat, etsi non conficiat Eucharistiam in mortali, peccat mortaliter, ut habet communis, Suar. Fill. Laym. Bon. & aliorum, contra Vasq. cujus sententiam Dian. rectè notat esse probabilem, si ve sit Sacerdos, sive Diaconus, ut *v. p. 3. t. 4. R. 159.* Idem docet C. de Lugo, *d. 8. n. 155.* Et quidem aliqui putant, tot mortalia committi, quot communicantur: quod minùs videtur probabile, cum moraliter non sit, nisi una distributio, & una indigna administratio. Ità Tann. 2. 2. Henr. Fill. *n. 87. &c.* contra Kon. & Bon.

7. Etsi

7. Etsi probabile sit, quod docent Sylv. Cajet. Fill. tom. 1. t. 1. c. 6. n. 87. Nav. & Sa, V. Ordo. Diaconum & Subdiaconum, si cum mortali in ordine suo ministeret; item Sacerdotem, & Episcopum, si Sacramentalia exerceat, nuptias, aquam benedicat, altaria, templa, vasa consecret, concionetur, Eucharistiam de loco in locum transferat; peccare mortaliter; contrarium tamen videtur verius, ut docent Suar. Vasq. Laym. Kon. q. 64. a. 6. dub. 1. C. de Lug. l. c. Ratio est: quia hæ actiones non tendunt proximè ad sanctificationem animæ, ex opere operato, sicut actiones sacramentales.

8. Non videtur vera esse sententia, quæ docet esse mortale tangere in mortali corporalia, calices, reliquias, &c. Sayr. Suar. Bon. d. 1. q. 3. p. 2. Quod si quis in mortali, (etiam laicus in necessitate) elevat de terra Eucharistiam, non videtur aliud agere, quam si Christum in hac vita lapsum elevasset: secus tamen, si quis id extra necessitatem temerè præsumat, exemplo Ozæ. Bon. d. 1. q. 3. p. 2. n. 12.

Resp. 2. Requiritur præterea, ut exhibeat, ac curet, non tantum quæ ad substantiam Sacramenti sunt necessaria, sed etiam quæ ad decorem, sive ex natura rei, sive ex præcepto Ecclesiæ, spectant. Ratio prioris est: quia alioqui Sacramenta dehonestat, & tractat indignè. Ratio posterioris: quia Sacramenta sanctè sunt tractanda; & præcepta Ecclesiæ obligant in conscientia. Unde resolves:

1. Peccat ministrans mortaliter, 1. si utatur materiâ, vel formâ falsâ, vel (extra necessitatem) dubiâ. Bon. d. 1. q. 2. p. 1. n. 32. 2. si omittat intentionem requisitam. Quod si verò dubium oriatur, & non tantum inanis scrupulus, (is enim rejici debet) an forma fuerit legitima? vel an legitimè & integrè prolata? tunc, etsi speculativè probabile sit, formam esse legitimam; in praxi tamen iteranda erit sub conditione: quia tutius hic eligendum est. Ffz 2. Pec-

2. Peccat quoque, (graviter vel leviter pro gravitate materiæ) 1. qui verba formæ corruptè, inarticulatè, indevotè pronuntiat. 2. qui materiam, vel formam, vel cæremonias, contra Ecclesiæ morem, quamvis accidentaliter, sinè causa mutat, vel omittit. Quod si fiat ex contemptu, est mortale; si ex negligentia, sæpe est mortale, quando ea magna est, & in re gravi. v. infrà. t. 2. c. 1. d. 5.

3. Peccat graviter, qui ministrat Sacramentum publico peccatori, vel aliter indigno, nisi indignitas sciatur ex confessione, vel sit occulta indignitas, & ex negatione sequeretur infamia; ut patet ex praxi Ecclesiæ, & Christi, qui Judæ Eucharistiam dedit. Gravius peccaret, qui, nè daret indigno, porrigeret ei hostiam non consecratam, etsi sic cum eo convenisset; aut qui non audens indignè celebrare, simularet Missam, elevans hostiam non consecratam: quia quantum est ex se, dat occasionem idololatriæ. v. Bon. d. 1. q. 6, p. 4. Suar. Kon. &c. Schol.

CAPUT III.

De suscipiente Sacramentum.

DUBIUM I.

Quæ dispositio requiratur ad valorem Sacramenti in suscipiente?

Rsp. Ad valorem Sacramenti in adultis ratione utentibus intentio percipiendi sacramentum interpretativa saltèm, requiritur, & sufficit, (excipe Pœnitentiam, de qua infrà.) Ità commun. Theologi omnes cum D. Thoma contra Cajet. qui putat in suscipiente nullam intentionem requiri, modò contrariam non habeat. Ratio responsionis est: quia, si cut adultus non justificatur sinè proprio consensu; ità nec per Sacramentum initiatur, & consecratur Deo, sinè eodem consensu, si ejus sit capax. Bon. d. 1. q. 6, p. 1.

Dixi

Dixi *adultis*, &c. quia, cū tantū requirantur conditiones juxta subjeēti capacitatem; parvuli autem & perpetuō amentes non sint capaces propriæ intentionis, sufficit illis intentio Christi, & Ecclesiæ. Fill. 2. 1. c. 8. Unde resolves:

1. Parvuli, uti & perpetuō amentes validè baptizantur, confirmantur, communicantur, ordinantur, (quod ultimum nefas esset, priora autem olim permittebantur) Bon. l. c.

2. Aëgris rationē jam privatis, rectè datur Unctio, non tantū si antè petierint, sed etiam, si fuerint Catholici, neque constet esse in mortali: nam hoc ipso censetur interpretativè voluisse, & petiisse, quod alii Christiani, etiamsi de ea nunquam audierint. Card. de Lugo, de *Sacramentis in genere* d. 9. n. 122. &c. comm.

3. Invalidum est Sacramentum, 1. quod quis suscipit cum intentione neutrali habens se negativè. 2. quod suscipit fictè, id est: simulatè, non tamen quod fictè, id est: indispositè. 3. quod per meram vim, animo omnino repugnante, suscipitur. Bon. l. c.

4. Validum est Sacramentum, 1. Quod qui accipit, vult, quod Christiani accipiunt; etsi non credat, aut non velit Sacramentum. 2. quod quis per metum coactus suscipit; cū metus non tollat voluntarium; Matrimonium tamen gravi metu, v. g. injustæ mortis, initum, censetur irritum, ut docent Sanch. l. 4. de matr. d. 12. & 14. C. de Lugo, d. 9. n. 133. Et qui Ordines gravi metu coactus suscepit, etsi characterem habeat, non tamen tenetur ad continentiam, potèstque secluso scandalo nubere, ut suo loco dicam.

DUBIUM II.

Quid requiratur, ut licitè, & cum fructu suscipiatur?

Resp. Ad effectum Baptismi, & Pœnitentiæ, requiri-

quiritur, & sufficit, præter voluntatem sumendi Sacramenti, dispositio fidei, spei, & attritionis: non autem requiritur charitas, siue ut gratiam habeat: quia hæc Sacramenta dicuntur mortuorum, quod ipsa primam gratiam, seu vitam donent. Ad reliqua verò Sacramenta, quæ dicuntur vivorum, requiritur, ut sit in gratia: quia illa non primam, sed secundam tantum gratiam, id est: augmentum tantum gratiæ conferunt. Etsi subinde per accidens dent primam, cum quis putat bona fide se carere mortali. Laym. d. 6. Bon. d. 1. q. 6. p. 2. Unde resolves:

1. Etsi æqualiter dispositi, æqualem; magis tamen dispositi, maiorem Sacramenti fructum, præter characterem, consequuntur: tum quia congruum est, Sacramenta ita instituta esse, ut uberior gratia detur pro dispositione subiecti; tum quia non videtur, qui vehementem attritionem ad Baptismum, vel poenitentiam affert, omni fructu carere.

2. Qui sumit hostiam, quam nescit esse consecratam, cum instar alterius animalis, sine intentione sumendi Sacramentumumat, accipit quidem materialiter rem, quæ est Sacramentum, non tamen sacramentaliter & cum fructu. Idem docet Bon. de eo, qui sumit Sacramentum ex causa famis; quod videtur intelligendum, si ex ea sola: neque enim videtur Sacerdos fructu Sacramenti privari, etsi sumpturus calicem, simul etiam levare sitim intenderet. Vide Bon. l. c. n. 3.

CAPUT IV.

Quid sint Sacramentalia, & quid efficiant?

Resp. Cæremoniæ Ecclesiasticæ, quæ vulgò dicuntur Sacramentalia, sunt actus externi religionis, ad colendum Deum accommodati. Tales autem communiter vocantur, oratio Dominica, aqua benedicta, esus eulogiarum olim in usu, confessio genera-

nerali
bate c
cuntur

Ora

Ad

in Reg

& res

postol

orcifi

nes, &

rum,

mina

cis; C

pere

pera,

Re

rendi

sed ta

tant,

gratia

tur;

tur si

lam p

acco

confe

ipfa n

resoly

1. C

per S

non

2.

mate

urina

3.

corp

neralis, eleemofyna, benedictio ab Episcopo, vel Abbate consecrato data, quæ ex antiqua traditione dicuntur remittere venialia, & continentur hoc versu:

Orans, tinctus, edens, confessus, dans, benedicens.

Ad quæ etiam revocantur, tunsio pectoris, unctio in Regem, & similes; item multæ aliæ cæremoniæ, & res etiam ipsæ sacræ, quæ in Ecclesia partim ab Apostolis traditæ, partim postea institutæ sunt, ut Exorcismi, insufflationes, prima tonsura, benedictiones, & consecrationes variarum rerum, & personarum, ut Ecclesiæ, calicum &c. ipsæ etiam herbæ, lumina, vinum S. Joannis, cerei agni, signum S. Crucis. Quæritur ergo: quam vim habeant, non ex opere operantis, cum certum sit, sicuti per alia pia opera, sic etiam iis nos mereri, sed ex opere operato?

Resp. Non habent vim ex opere operato conferendi gratiam, aut remittendi peccata vi sua & per se, sed tantum, quatenus in nobis pium motum excitant. Ratio prioris est: tum quia nusquam promissio gratiæ aut remissionis peccatorum, iis facta reperitur; tum quia peccatum etiam veniale non remittitur sinè infusione gratiæ, quam conferendi ea nullam per se habent vim. Ratio posterioris est: quia id accommodatum est Sacramentalium institutioni & consecrationi, quæ fit per preces Ecclesiæ, quibus ipsa nobis tales motus precatur. Kon. q. 71. a. 3. Unde resolves:

1. Gratiæ prævenientes, & pii motus, conferuntur per Sacramentalia permodum impetrationis, quæ non omnino infallibilem effectum habent.

2. Peccat graviter, qui Sacramentalibus falsam materiam supponit, ut pro aqua lustrali facienda, urinam.

3. Sacramentalia quandoque operantur beneficia corporalia v. g. sanitatem, per modum impetrationis,

nis ratione precum Ecclesiæ. Imò quædam etiam vim habere, (v. g. fugandi dæmonem) per modum operis operati, ex singulari privilegio, docent Henr. l. 1. c. 2. Sotus & alii: quia, inquiunt, etiam Ethnici, in quibus nec intercesserunt preces Ecclesiæ, nec meritum operantium, quandoque signo Crucis (quod quidam etiam putant de nomine JESU) à dæmone liberati fuisse dicuntur: quod tamen alii eorum virtuti objectivæ, quasi naturali adscribunt; de quod plura apud Scholasticos. vide Mærat. d. 10. f. 8.

TRACTATUS II. De Baptismo, & Confirmatione.

CAPUT I.

De Baptismo.

NON agitur hic de Baptismo sanguinis, id est: Martyrio; nec de flaminis, seu spiritûs, id est: contritione, cum voto Baptismi, vel desiderio: quia non sunt Sacramenta; sed de Baptismo fluminis, qui definitur: Ablutio corporis exterior, facta sub præscripta forma verborum.

DUBIUM I.

Quæ sit materia Baptismi?

RESP. Materia remota licita, est aqua consecrata, si haberi potest; valida est omnis & sola aqua elementaris, quæ morali hominum æstimatione sit naturalis & usualis, qualis est putei, maris, paludis, pluvix, &c. itém resoluta ex nive, grandine, glacie, licet accidentaliter quoad calorem, saporem, & odorem, alterata sit, ut aqua sulphurea, lixivium, jusculum ex aqua ita tenuiter carne decoctum, aut aqua alteri corpori ita modicè admixta, ut usum communem & æstimationem aquæ retineat. Ratio responsionis est ex Joan. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Quam

S. Th.

S. Th. confirmat triplici congruentia, 1. est maxima commoditas aquæ. 2. ejus facillimus usus. 3. aptitudo ad significandum effectum, qui est emundatio à peccato. Unde resolves:

1. Inepta materia Baptismi est: saliva, lotium, lachrymæ, sudor, cervisia, itèm aqua sic permixta, ut non amplius sit apta ablutioni, nec vocetur aqua, v. g. lutum, brodium, vinum lymphatum, itèm aquæ artificiales ex rosis, herbis, succisq; expressæ, denique nix, grando, glacies non resoluta. Ratio est: quia morali hominum æstimatione non censentur aqua naturalis & usualis. Laym. l. 5. t. 2. c. 3. Bon. d. 2. q. 2. p. 3.

2. Quia de quibusdam tum ex dictis, tum aliis dubium est, v. g. de jusculo & cervisia valde tenui, lixivio, (& secundum Granad. in 3. p. c. 4. tr. 1. d. 3. dub. 2. aqua rosacea:) hinc in necessitate licet illis uti, etsi postea Baptismus sub conditione sit repetendus. v. Escob. Laym. Bon. ll. cc.

3. Uti aqua impurâ, vel non consecratâ, cum alia haberi potest, est grave peccatum, ob Sacramenti irreverentiam. Bon. l. 1. c. 1. n. 7. Dian. p. 9. t. 6. R. 33. & alii quinque, licet Granad. & Quintanad. putent non esse mortale uti non benedictâ.

Resp. 2. Proxima materia Baptismi est ablutio, quæ validè fit tribus modis, scilicet immersione, aspersione, infusione, juxta praxim diversarum Ecclesiarum, quæ servanda est, ita ut morali hominum judicio censetur esse lotus. Ex præcepto tamen caput abluendum est, quod praxis Ecclesiæ habet. Ratio est: quia quolibet horum modorum fieri potest ablutio. Et quidem trinam mersionem non esse necessariam, constat ex Concilio Toletano. Ubi tamen trina immersio, vel infusio usitata est, sine gravi peccato extra necessitatem, non potest prætermitti, ut docet D. Th. etsi alii, secluso scandalo & contemptu

dicant esse tantum veniale. Laym. *l. c. n. 4.* Bon. *l. c.*
Unde resolves :

1. Non verè baptizatur, cujus nulla pars immediata tangitur, v. g. infans in utero, vel cista; vel adultus, cujus vestes tantum sunt aspersæ. Laym. Bon. *ll. cc.*

2. Non requiritur ad valorem, ut, qui baptizatur, emergat ex aqua: quod tamen grave peccatum est, esto nihilominus moriturus esset baptizandus. Laym. *c. 3. n. 5.* uti etiam matrem nihilominus morituram, vel mortis ream, aperire, ut infans baptizetur. Lay. *l. 5. t. 2. c. 3. n. 2.* ubi unicum casum excipit, si nimirum mater sit morte digna, & si supplicium differatur, infans certò sit moriturus ante nativitatem. Verum rectè addit ex Suar. casum hunc vix moralem & practicum esse, vid. *l. c.*

3. Invalidus est Baptismus, 1. Si quis labatur in aquam, vel ab alio protrudatur, & tamen formam pronuntiet. 2. Si formam pronuntians teneat puerum, & alter abluat, aut aquam affundat. 3. Si aqua è fonte profiliante, aut stillicidio decidente, baptizandus ei se submittat. Ratio est: quia in his non tu, sed alter abluit. Bon. *punct. 3.*

4. Ob probabilem utrimque sententiam, dubius est Baptismus, ideòque si in necessitate sit datus, repetendus sub conditione, 1. Si tantum una vel altera gutta sit adhibita, v. g. si more aquæ lustralis multitudo sit aspersa. Quod sine necessitate non licet, cum ad ablutionem non videatur sufficere quicumque aquæ contactus, sed requiri successivus, cum aliquo motu. Bon. *l. c. n. 13.* ex Suar. Kon. &c. In casu tamen necessitatis, sic baptizare concedit Mærat. *t. 3. d. 2. sess. 4.* Granadus in *p. 3. c. 4. tr. 1. d. 4. n. 12.* 2. Si tantum sit abluta pars minus principalis, v. g. digitus, manus, vel pes. Nam si principalis, v. g. scapulæ, vel pectus, nemo dubitat, 3. Si tantum crines sint

tin-

tinēti, licet C. de Lugo, *Resp. mor. l. 1. d. 1.* hunc validum esse contendat. 4. Si infans tinētus sit involutus adhuc secundinæ suæ, id est: pelliculæ corpori annatæ, in necessitate tamen, in prædictis casibus Baptismus debet conferri sub conditione. *Hurt. de Bapt. l. 1. diff. 12. v. Laym. loc. c.*

5. Cùm terna usurpatur affusio, aut immersio, ad nomen Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, juxta præxim Ecclesiæ, cavendum, nè ter, sed semel tantum pronuntietur forma. Quæ rectius ita profertur, ut ante tertiam ablutionem non finiatur: quia forma, cum quâcunque prima ablutione, Baptismus constituit. *Reg. l. 27. c. 3. Laym. l. 5. t. 1. c. 3.*

DUBIUM II.

Quid sit forma Baptismi?

Resp. Forma necessaria Baptismi est hæc: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti, Amen.* A qua non differt illa Græcorum substantialiter: *Baptizetur* (vel ut Arcudius vult *baptizatur*) *servus Christi, in nomine Patris, &c.* Porro quinque sunt, quæ significantur in prolatione formæ, juxta quæ valor ejus debet expendi 1. Persona baptizantis, saltē implicitē: quod in forma Græcorum non negligitur, cùm *Tō* baptizetur idem valeat, ac baptizetur à me. 2. Actus baptizandi: quia alioquin forma non haberet connexionem cum materia, eamque non determinaret, cùm ablutio ad varios fines possit referri. 3. Persona baptizandi, quia uti absolutio, ita forma circa certam personam versari debet. 4. Unitas divinæ naturæ: quod fit per voces, *in nomine.* 5. Trinitas personarum: idque explicite & distincte vulgaribus vocabulis. *Fill. c. 3. Laym. c. 4. Bon. p. 4.* Unde resolves:

1. Valide baptizat, etsi venialiter peccet, qui pro Baptismo, dicit *abluo, mergo, &c.* vel pro *te* utitur
com.

communi Græcorum more, vel proprio; vel baptizo Petrum, vel qui honoris causâ dicit, baptizo dominationem vestram. Lay. c. 4. n. 6. Bon. p. 4. n. 9. & seq.

2. Valet forma, etsi omittat, Ego, & Amen: quia omnia significata per formam salvantur, secus, si omittat Te: quia non significatur persona baptizandi. *Ibid.*

3. Non valent hæ formæ: Baptizo te in nominibus Patris, & Filii &c. quia multiplicatur natura, seu essentia divina. 2. Baptizo te in Patre, & Filio, &c. vel cum Patre &c. vel per Patrem: vel in nomine Patris, per Filium, in Spiritu sancto; vel in fide, virtute, Majestate Patris, &c. (quam tamen alii dubiam esse vident) Ratio est: quia significatur diversitas essentiae, aut certè unitas non satis exprimitur. 3. Baptizo te in nomine Dei, vel Sanctissimæ Trinitatis, vel in nomine Dei unius & trini: vel in nomine trium personarum: vel Patris & Filii, omisâ personâ Spiritus S. Ratio est: quia non exprimuntur distinctè tres personæ. 4. In nomine Domini nostri Jesu Christi: quâ tamen formâ olim Apostolos usos, sed ex speciali privilegio, multi docent, alii negant, dicuntque eos baptizasse in nomine Christi, addendo illud nomini secundæ personæ, non omisâ nominibus aliarum personarum. Cum ergo Nicolaus Papa dixit eam formam valere, vel intellexit, si pro nomine Filii ponatur nomen Christi, vel in nomine Christi, pro vice Christi, intellexit: vel locutus est, ut doctor privatus. v. Aut. cit.

4. Dubiæ sunt formæ, ob sententiam utrimque probabilem Auctorum: 1. Baptizo te in nomine Patris, in nomine Filii, in nomine Spiritus sancti, vel Baptizo te in nomine Patris, baptizo te in nomine Filii &c. Ratio est: quia non exprimitur unitas essentiae. 2. Baptizo te in nomine genitoris, geniti, & spirati: vel in nomine omnipotentis

tis, fa
& dom
plic
& po
& Fili
dubiu
volui
sancti
à Chr
voca
ter, v
t. 2. c.

RE
sexus
ficio
nem
men
etia
Lay
1.
Episc
fim,
bapt
licen
zand
2.
sed
dem
Paro
aliuc
sint,

ris, sapientis, & boni; vel in nomine ingeni, genit
& doni. Ratio est: quia trinitas personarum non ex-
plicatur vocibus, quibus à fidelibus omnibus debet,
& potest apprehendi. 3. Baptizo te in nomine Patris,
& Filii, & Spiritus Sancti, & Mariæ Virginis: quia
dubium est de intentione Ministri: qui si eo sensu
voluit dicere Mariæ: quo Patris, & Filii, & Spiritus
sancti, non valet, cum sit contra sensum essentialem
à Christo intentum: si verò tantum voluit illam in-
vocare, ut coadjutricem gratiæ impetrandæ, vel ali-
ter, valet, cum tantum sit mutatio accidentalis. Fill.
t. 2. c. 3. n. 50. v. etiam Laym. & Bon. ll. cc.

DUBIUM III.

De Ministro Baptismi.

ARTICULUS I.

Quis sit Minister Baptismi?

Resp. Valide ministrat omnis homo ratione utens,
cujuscunque fidei, vel infidelitatis, statûs, aut
sexûs. Licet, tanquam minister ordinarius, & ex of-
ficio Sacerdos habens jurisdictionem, aut commissio-
nem: vel ex ejus commissione Diaconus. In casu ta-
men extremæ necessitatis, omnis, qui potest validè,
etiam facit licet, teneturque, ut proximo succurrat.
Laym. l. 5. t. 2. c. 7. Unde resolves:

1. Non tantum Diaconus, sed nec Parochus, aut
Episcopus, absque commissione, extra suam Diœce-
sim, vel Parochiam, (vel intrâ eam alienos) licet
baptizat: ideoque etiam peccant parentes, qui sine
licentia sui Prælati, alieno deferunt prolem bap-
tizandam, cum violent jus Parochi. Laym. l. c.

2. Diaconus non tantum in extrema necessitate,
sed etiam in alia notabili, baptizare potest. Et qui-
dem cum solemnitate, ex commissione Episcopi, vel
Parochi, ut si v. g. ob multitudinem baptizandorum,
aliudve grave impedimentum, id ipsi facere non pos-
sint, Laym. l. c.

3. Cum

3. Cùm in necessitate confertur Baptismus, servandus est ordo, ità ut, si adfit, & non detreſcet Sacerdos vel Diaconus, is reliquos præcedat. Sic etiam Clericus Laicum, vir mulierem, fidelis infidelem, niſi fortè inferior meliùs noverit modum, ut ſolent obſtrictæ (quæ proinde examinari, & approbari debent à Paſtoribus) vel alia juſta cauſa ſit, ut quia virum ad parientem ingredi non decet. Quòd ſi laicus baptizet præſente Sacerdote, & ſecundùm quòſdam etiam præſente Diacono, cenſent eſſe mortale: quia id laico tantùm competit, ob defectum Sacerdotis, qui ſinè injuria Ordinis & Sacramenti talem licentiam dare non poteſt. In reliquis, perverſio illius ordinis eſt tantùm veniale, præterquam ſi coram fidei hæreticus adhiberetur, quod volunt eſſe mortale Lay. c. 7. n. 4. Kon.

ARTICULUS II.

An duo poſſint ſimul unum baptizare?

RESP. 1. Si alter applicet materiam, alter formam, nullus erit Baptismus: quia dicens ſe abluerè, cùm non abluat, formam habet falſam, etiamſi uſurpet Græcorum: *baptizetur ſervus Chriſti*: vel quæ putatur illi æquivalere, *Baptizet te Chriſtus*, ſubintelligitur enim *per me*; aliòqui ſi excludatur perſona Miniſtri, ut ſenſus ſit (baptizet te Chriſtus, & non Ego, ſive non per me; forma nulla eſt. In caſu tamen neceſſitatis, poſſe ſub conditione ità Baptiſmum conferri, v. g. mutus formam neſciens ablueret, cæcus autem formam pronuntiaret, docet Hurt. d. 2. diff. 6. additque: debere talem elapſo periculo, iterum ſub conditione baptizari. v. Fill. cap. 4. Dian. p. 5. tom. 5. R. 26. ex Chapeavil. Marſil. &c. Bon. tom. 1. de bapt. d. 2. q. 2. p. 4. n. 23. Laym. c. 7.

RESP. 2. Si plures miniſtri ſinguli abluant, & formam pronuntient, graviter peccant contra ritum Eccle-

cleſiæ
tendi
ticul
te bap
ſenſus
zare,
inten
baptiz
milli i
ordin
ſimul
non ſ
zat,
l. c. n.

RE
p
p
Re
tuò a
cenſ
aut
mus
p. 6.
1. S
mori
2. i
tum
ter,
pœn
tere
ne:
quan
valid

clesiæ. De valore sic solet distingui, 1. Si quilibet intendit baptizare, dependenter ab alio, ut causa particularis, invalidè baptizant, sive singuli dicant: Ego te baptizo, sive nos te baptizamus: quia forma, cujus sensus censetur esse absolutè & independentè baptizare, non combatizare, est falsa. 2. Si quisque per se intendat baptizare, independentè ab alio, validè baptizat: quia omnia requisita ponit. Ut patet à simili in Missa ordinationis, quâ Sacerdotes noviter ordinati simul consecrant cum Episcopo, dummodo simul eodem instanti formam absolvant: si autem non simul absolvant, is tantum consecrat, vel baptizat, qui prius absolvit v. Fill. 1. 2. c. 4. n. 72. & Bon. l. c. n. 25. Laym. c. 7.

DUBIUM IV.

Quod sit subjectum Baptismi?

Resp. 1. Subjectum capax Baptismi, est solus homo vivus, ab Adamo descendens, nondum baptizatus.

Resp. 2. Validè baptizantur infantes, itèm perpetuò amentes, qui nunquam usi sunt ratione: quia censentur ejusdem conditionis cum infantibus. Si autem aliquando sint usi ratione, non valet Baptismus, nisi ante amentiam petiverint. v. Bon. d. 2. q. 2. p. 6. Laym. c. 6. Unde resolves:

1. Si puer inter baptizandum, nondum finitâ formâ moriatur, Baptismus est nullus.

2. Non valet baptismus iteratus, ideòque uterque tum rebaptizans tum rebaptizatus peccant mortaliter, fiuntque irregulares, & in jure civili subiacent pœnæ mortis. Quas tamen pœnas non videtur incurere is, qui sinè justa causa, rebaptizat sub conditione: quia intelliguntur de Baptismo absolutè dato, quando moraliter constat priorem Baptismum fuisse validum. v. Laym. c. 5. Bon. p. 5.

3. Non

3. Nondum perfecte natus est baptizandus, si sit periculum, dummodo pars aliqua possit ablui: quia est homo vivus, nec certò constat esse incapacem.

4. Si dubium sit, an infans vivat, baptizandus est sub conditione.

5. Validè baptizatur, quem minister putat esse alium, aut licèt sit puella, quam putat esse puerum: quia intendit baptizare præsentem. Aliud est in Matrimonio: quia intendit contrahere cum illa, quam putat. Bon. p. 4. n. 26.

6. Validè, etsi extra necessitatem illicitè, plures simul baptizantur, hac forma, *Ego vos baptizo.* &c. Bon. p. 4.

7. Monstrum, quod capite & pectore formam hominis refert, est baptizandum, secùs si bestialem refert. Quòd si verò caput tantùm sit ferinum, putat esse baptizandum Comitulus. Nav. tamen & alii volunt differendum, donec certiùs cognoscatur; nisi periculum mortis immineret, tunc sub conditione baptizandum esse. Quòd si habeat membra hominis geminata, & dubitetur, num sit unus homo, aut duo? duplex Baptismus conferendus est, unus absolutè, alter sub conditione, in ea parte, quàm membra apparent imperfectiora. Vide Laym. l. 5. tr. 2. c. 3. Bon. p. 6. & Rituale Romanum. tit. de Baptismo.

Resp. 3. Extra mortis periculum, validè, non tamen licèt, baptizantur Ethnicorum infantes, invitatis parentibus. Ratio est: quia vel auferuntur parentibus, & fit illis injuria; vel relinquuntur, & fit injuria Sacramento, quod exponitur irreverentiæ. Quòd si tamen possint Christianè educari (ad quod tunc obligaberis) licebit in his casibus, 1. Si parentes sint tua mancipia, tunc enim tui potiùs sunt, quàm illorum. 2. Si parentes aliquando fuerunt baptizati, vel uterque, vel saltèm alteruter: quia tunc Ecclesia jus in eos habet. 3. Si alter parentum petat; tunc enim justè

justa ejus voluntas injustæ alterius præferenda est, in favorem prolis & fidei. 4. Si infans sit in periculo mortis. 5. Si rationis jam compos puer petat: quia in negotio religionis est sui juris. In dubio autem de usu rationis, sufficit esse 7. annorum. vide Laym. l. c. Fill. t. 2. c. 6. Bon. p. 6. n. 12.

Quæres: an Baptismus aliquando reperi possit, & quâ formâ?

Resp. Cum temerè rebaptizare sit mortale ex ob-
jecto: quia est in genere sacrilegii, dum conaris mi-
nistrare Sacramentum incapaci, hinc ad hoc, ut non
liceat baptizare, non requiritur certitudo de Baptis-
mo, sed sufficit, si pro eo sint conjecturæ, ut v. g. quod
quis natus, & educatus sit inter fideles, nec pro con-
traria parte rationes alicujus momenti occurrant;
leve enim, vel metaphysicum dubium non sufficit;
sed requiritur grave & morale, vel saltèm rationabi-
le. In quo inclinandum esse in favorem baptizandi,
rectè monet Laym. c. 3. ex Suar. & aliis. Unde resola-
ves:

1. Sub conditione baptizandi sunt, i. qui cum ma-
teria & forma, aut intentione dubia (secundùm su-
prà dicta) sunt baptizati. 2. Infantes expositi, & re-
perti sinè scheda testante de Baptismo; secùs si cum
ea. Ità communiter. Quintan. tamen t. 1. f. 16. & 14.
contendit etiam hos esse rebaptizandos. 3. Bapti-
zati ab obstetricibus veneficis, præsertim si fallæ,
vel convictæ fuerint, aliquando non rectè baptizasse.
Laym. c. 5. n. 3.

2. Infantes ab obstetricibus, vel parentibus, vel
cognatis, &c. ob necessitatem baptizatos, promiscuè
omnes sub conditione rebaptizare, (quando obste-
trices bonæ, & bene instructæ censentur) non licet
quia de valore baptismi prudenter & rationabiliter
dubitari non potest. Suar. Laym. l. 5. t. 2. c. 5. qui ta-
men contrariam consuetudinem quorundam Paro-

chorum damnare non audet, eò quòd experientià didicerint, obsetrices non rarò fuisse deceptas à diabolo, ideòque, revera periculum aliquod sit animæ, ob quod irreverentia cessat: additque, eam consuetudinem approbatam fuisse à Pastoralì Romano edito Antverpiæ 1607. eamque sententiam tenet Sylvest. apud Dian. *p. 5. t. 13. R. 86.* & ipse Dian. *p. 9. t. 6. R. 35.* cum aliis 2. censet eam probabilem, habereque locum in omnibus baptizatis ab hæreticis, licet sint adulti; quod C. de Lugo, *R. mor. l. 1. d. 2.* rectè limitat ad illas circumstantias, in quibus prudenter dubitari possit de defectu materiæ, formæ, vel intentionis. Denique etiam Quintan. *t. 1. f. 6.* docet infantes supradictos ferè omnes rebaptizari posse sub conditione.

3. Peccat graviter Minister, 1. qui non rebaptizat eum, de quo rationabile dubium juris, vel facti manet, num validè sit baptizatus: quia tenetur proximum liberare probabili periculo gravis mali, cum facilè potest. Lay. *l. c.* Quintan. *l. c.* 2. si non diligenter inquiret in talis Baptismi valorem, nisi de hoc aliunde constet. Quintan. *t. 1. f. 6. & 7.*

4. Non est rebaptizandus, de cujus Baptismo habetur testimonium unius oculati testis, licet fœminæ; dummodo non sit suspecta, nec aliud obster. Laym. *l. c.*

5. Qui verè, & rationabiliter dubitat de suo Baptismo; tenetur petere baptismum, & Parochus ei conferre. Quintan. *l. c. f. 13. & 19.* & interea abstinere ab usu aliorum Sacramentorum.

Resp. 2. Baptismus sub conditione, hac forma conferendus est: Si baptizatus es, non te baptizo, si nondum es baptizatus, Ego te baptizo, in nomine, &c. Ac licet sufficiat sola mente conditionem apponere, si ex omissione non timeatur scandalum; tutius tamen est exprimere verba salvem ista: Si non es bapti-

baptiz
Fill. t
necess

Que
R. E
da

eas ser
tatem

consec
in quib

di, pro
careas

Baptis
temple

Princip
cis hæ

nobili
8. 3. l

ptismu
vel nis

sunt ex
ter ext

adhibe
diu. L

4. B
quas o
quod
hoc p
si sit f
ulus h
cesse.

baptizatus, &c. v. Tol. l. 2. c. 19. Laym. l. c. Suar. d. 3. Fill. t. 2. c. 4. q. 9. Patrinus autem in hoc Baptismo necessarius non est, nec adhibendus. Quintan. l. c. f. 18.

DUBIUM V.

De Cæremoniis Baptismi.

ARTICULUS I.

Quæ servanda circa Cæremonias baptizandi?

Resp. Cæremoniæ baptismi petendæ sunt ex Agenda cujusque Ecclesiæ. Universim tamen circa eas servanda sequentia: 1. Baptismum extra necessitatem absque peccato non posse conferri, nisi in aqua consecrata; quæ cum deest, habetur formula brevis in quibusdam Agendis, ex tempore aliam consecrandi, pro casu necessitatis. Quod si etiam hac formula careas, adhiberi potest aqua communis benedicta. 2. Baptismum solemnem non conferendum, nisi in templo, & loco ad id deputato, nisi filiis Regum, & Principum: quibus adde filios Catholicorum, in locis hæreticis; interim quoad hoc in magnatibus & nobilibus connivetur in multis locis. Laym. c. 8. n. 3. 3. Infantes ex consuetudine deferendos ad Baptismum, circa diem octavum, nisi prius sit necesse, vel nisi sit gravis causa dilationis (v. g. quia patrini sunt expectandi) in qua tamen non licet communiter extra necessitatem privatim baptizare, & postea adhibere solemnitates, sed præstat expectare aliquam diu. Laym. c. 6. n. 8.

4. Baptizanti non licet adhibere cæremonias aliquas omiſſis aliis: quia vel fiet in baptismo solemni, quod prohibet Trid. sess. 7. c. 3. vel privato: sed in hoc prohibet *Clementina unica*, illas adhibere, nisi sit filius Regis, aut Principis. De patrino tamen usus habet, ut & tunc adhiberi possit, etsi non sit necesse. Et multi putant, adhibitum non contrahere

cognitionem spiritualem, nec verè patrinum effici, ut Sanch. Rodriq. contra Laym. & Suar. quorum tamen sententia videtur probabilior.

5. Cum in necessitate, vel aliam ob causam, (nam ob gravem causam, v. g. justum timorem infamiæ, aliquando licitè fit) baptismus sinè cæremoniis est collatus, ea cessante, illæ solemniter in templis sunt supplendæ. Quod tamen non est moris in hæreticis conversis, nè plebs putet: nos eorum baptismum improbare, Lay. c. 8. n. 10. Imò in aliis omittere, seculo contemptu, esse tantùm veniale docet Possev. de Off. Cur. c. 6. n. 33. Qui autem tenet more Patrini infantem, dum cæremoniæ supplentur, non contrahere cum eo cognitionem spiritualem. Dian. p. 3. t. 4. R. 260. ex Pontio dicit esse probabile.

6. Si Baptismus collatus deprehendatur fuisse invalidus, non ideo repetendæ sunt cæremoniæ.

ARTICULUS II.

Qui Patrini, & quod eorum officium?

Resp. 1. Patrini sunt quasi patres spirituales, qui baptizatum de fonte suscipiunt in suam curam. Unde eorum officium est, baptizatum de rebus fidei instruere, orationem Dominicam & Symbolum docere; ad quod obligantur, si id ab aliis non fiat. Lay. l. 5. t. 2. c. 9.

Resp. 2. Ut quis validè sit Patrinus, non certa ætas: sed requiritur 1. Usus rationis. 2. Ut ipse sit baptizatus (quia non potest esse pater, qui ipse nondum sit natus,) & quidem, ut ejus Baptismus fuerit validus: quia accessorium sequitur principale. 3. Ut à parentibus, vel Parocho, ad hoc designatus sit: ad quod videtur sufficere, si etiam ultro se ingerens, sit admissus; designatos autem rite à parentibus, Parochus non validè mutat. Dian. p. 9. t. 7. R. 50. 4. Ut in ipso Baptismo (quia non sufficit, ut in solis cæremoniis)

niis) per se, vel procuratorem tangat, teneat, aut de manu baptizantis suscipiat. 5. Ut id non materialiter tantum, sed animo susceptoris, sive cum intentione id munus gerendi faciat. Laym. c. 9. n. 8.

Resp. 3. Valide quidem, sed illicitè sunt Patrini, 1. Abbas & Monachus; quo nomine veniunt Mendicantes: etsi Laym omnes claustrales comprehensos velit: & quoad Abbates, in multis locis consuetudo sit contraria. 2. Conjuges respectu conjugum, & parentes respectu filiorum, nisi sit necessitas. 3. Moribus infames. 4. Apostatæ & hæretici, qui nullo casu videntur advocandi: quia ea advocatio, esset protestatio, quasi falsæ religionis, cum non nisi de falsa fide sint sponsuri: etsi Laym. hic cap. 6. n. 7. probabiliter dicat, posse subinde ob gravem causam admitti. Catholici verò ob rationabilem causam infantem hæretici, baptizante Prædicante, suscipere possunt, saltè in Germania. Laym. cap. 9. num. 6. 5. Plures quàm duo; quia Trid. non nisi unum, aut summum unum & unam permittit, propter cognationem spirituales inde oriri solitam. Ideoque mandat Parochis, sub pœna arbitrio Ordinarii infligenda, ut, si plures se offerant, petat ab iis, ad quos spectat, patrilinos designare, ut unum, vel duos nominent, eosque tantum admittant, qui soli cognationem contrahant, eorumque nomina in librum referant, eosque de contracta spiritali cognatione instruant: scilicet, quod ea impediat, dirimatque Matrimonium, non quidem inter se, sed inter ipsos, & baptizatum, ejusque patrem & matrem, sicut etiam inter baptizantem, baptizatum, baptizatique patrem & matrem. Excipiuntur tamen parentes, quando propriam prolem suscipiunt in necessitate. v. Laym. // infra citandis. Unde resolves:

1. In privato Baptismo, ob necessitatem dato, pater non debet suscipere, aut tenere tanquam pater-

nus infantem; cum in hoc casu nulla sit patrini necessitas, ideoque si id vel tunc, vel etiam in Baptismo publico temere faciat, (idem est, si prolem suam ipse baptizet) graviter peccat, & insuper contrahit in posteriore casu, cognationem cum conjuge, atque ut docet Sanch. *de Matr. d. 26.* & alii communiter, privatur jure petendi debitum: quod tamen negant Kon. & Dian. *p. 3. t. 4. R. 3. v. Bon. de matr. q. 3. p. 5. §. 2. Escob. tr. 7. E. 2.* ubi citat Suar. negantem.

2. Si inter multos patrilinos nulli certi à parentibus, aut in eorum defectu, à Parocho designentur, qui aliis seclusis cognationem contrahant, & sic multi simul ex ignorantia, vel parochi negligentia levant, probabile est omnes contrahere cognationem, (nisi tamen assistant tantum, & non tangant) vid. Laym. *l. 5. t. 10. p. 4. c. 8. & tr. 2. c. 9. n. 4.* Dian. tamen *p. 9. t. 7. R. 5.* ex Suar. Mærat. & Perez, dicit eo casu nullum contrahere cognationem.

3. Parochus graviter peccat, 1. Si ex negligentia frequenter omittat nomina baptizatorum referre in librum: tum ob legem Trid. in re gravi, & sub pœna gravi; tum ob incommoda, & damna inde sequentia. Quintan. *t. 2. f. 2.* 2. Si ejus culpâ Patrini plures adhibeantur. Quintan. *l. c.* Ac licet Perez & Serra apud Dian. *p. 9. t. 7. R. 5.* dicant esse probabile, quod tantum peccet venialiter, alii tamen mortalis eum damnant.

CAPUT II.

De Confirmatione.

DUBIUM I.

Quid sit, & quæ ejus materia & forma?

Resp. 1. Confirmatio est unctio Chrismatis, sub præscripta forma verborum in fronte baptizati, ab Episcopo, quâ is ex Christi institutione gratiæ augmentum & robur accipit.

Resp.

Resp. 2. Materia ejus remota essentialis, est Chrisma confectum ex balsamo & oleo olivarum benedictum ab Episcopo. Ità commun. Doct. Unde resolves:

1. Non sufficit solum balsamum, ut voluit Canus: nec solum oleum, ut voluerunt Cajet. Sot. Nav.

2. Etiam benedictio Episcopalis est de essentia, ut habet communis contra Cajet. ideoque nulla delegatione sive Episcopi, sive Papæ, simplex Sacerdos potest conficere chrisma. Kon. d. 72. a. 3. d. 1. c. 4.

3. Perinde est ad substantiam Sacramenti, sive Chrisma sit novum, sive vetus, licet graviter peccet, qui utitur alio quàm novo, id est illo anno consecrato. In quem finem quotannis in die Cœnæ consecratur, veteri combusto.

Resp. 3. Materia proxima est unctio in fronte, per manum Episcopi, (unde etiam hoc Sacramentum, manûs impositio dicitur à S. Luca act. 8.) in formam crucis facta. Quæ omnia sunt de necessitate Sacramenti, ut habet communis. Unde resolves:

1. Etsi ex necessitate præcepti, unctio fieri debeat pollice manûs dextræ; valida tamen esset, si fieret digito etiam sinistræ manûs: quia verè fieret per impositionem manûs Episcopalis. Ità Præp. & alii contra Suar. Peccabit tamen Episcopus graviter contra universalis Ecclesiæ morem. v. Laym. hic c. 1. Escob. tom. 7. E. 3. ubi docet, probabile esse, non peccare mortaliter.

2. Probabile est, requiri ad valorem Sacramenti, ut unctio fiat ab Episcopo immediatè, nullo instrumento mediante. Ità Fill. & Laym. contra quosdam: quia debet fieri per impositionem manûs. Escob. t. 7. E. 3.

Resp. 4. Forma vera & necessaria, in Ecclesia Latina est: Signo (ut habet Trid.) vel consigno (ut habet S. Th.) te signo Crucis, & confirmo te chrismate

salutis, in nomine Patris, &c. In qua utrùm de essentia sit, ut utraque actio signandi & ungendi, expressè significetur, disputant Scholastici. Laym. & Fill. t. 3. d. 10. Kon. l. c. art. 4. Dian. R. 27.

DUBIUM II.

Quis sit minister, & quod subiectum?

Resp. 1. Minister ordinarius validæ Confirmationis, est solus & omnis Episcopus, etiam excommunicatus, vel hæreticus: ex commissione autem vel delegatione Pontificis, etiam simplex Sacerdos, Est communis, v. Fern. Laym. l. 5. t. 3. c. 6. Bon. d. 3. p. 2. Unde resolves:

1. Etsi Episcopus graviter peccet, si vel in aliena Diœcesi, vel sibi non subditos confirmet, sinè proprii Episcopi consensu saltèm tacito, propter defectum jurisdictionis; valida tamen est Confirmatio: quia ista non requiritur necessitate Sacramenti, sed præcepti tantum.

2. Excusatur à peccato Episcopus, si ex alia diœcesi accurrentes confirmet: quia præsumitur tacitus consensus alterius Episcopi, cui id gratum esse censetur: præsertim si consuetudine ità receptum sit, vel à proprio ægre confirmari possint. Ità contrà Bon. d. 3. de sacr. docent Tann. in p. 3. d. 4. q. 4. dub. 3. Sa, V. Confirmatio, & alii.

3. Peccat graviter Episcopus, si longo tempore non confirmet: quia subditos ingenti bono privat.

Resp. 2. Validè confirmantur omnes, & soli baptizati, nondum confirmati. Ratio est: tum ex illo Aët. 2. *Replevit totam domum*, tum ex usu & traditione Ecclesiæ: tum quia omnes indigent ejus effectu, & sunt capaces. Licitè verò confirmantur iidem, qui validè, dummodo constet non ponere obicem, sive Sacramento, sive ejus effectui. Ratio patet ex dictis. Unde resolves:

1. Eti-

1. Etiam infantes, & rationis impotes, validè hoc Sacramentum suscipiunt.

2. Et si quoad infantes, consultius sit differre usque ad rationis usum: tum ob irreverentiam Sacramenti; tum ob periculum iterationi; tum ob Ecclesiæ usum: nihilominus ob rationabilem causam etiam antè iis licitè datur, v. g. si timeatur diuturna absentia Episcopi; vel hic ad ista loca rarò veniat: itè si infans sit in periculo mortis, (in quo quidem dicunt debere dari) denique si sit filius Principis. Laym. *hic t. 3. c. 6. Fill. t. 1 tr. 3 c. 2.*

3. Etiam perpetuò amentes (præsertim si aliquando usum rationis habuerint) confirmantur: et si per accidens nunquam sint spiritualiter pugnaturi. Ità Suar. Fill. Laym. *l. c. Kon. q. 72. a. 8. n. 83.*

DUBIUM III.

Quæ Confirmationis est necessitas, & cæremonia?

REsp. 1. Nec est necessaria ad salutem, necessitate mediæ, neque per se præcepti. Est communis S. Th. & aliorum, cont. Scot. & Sylv. Ratio est: tum quia Ecclesia non urget ejus susceptionem ullis pœnis: tum quia nec ex Scriptura, nec traditione, neque fine, aut institutione Sacramenti, tale præceptum colligitur. Et Canones, qui in contrarium afferuntur, satis explicantur de necessitate ad melius esse.

Dixi, *per se*: quia per accidens aliquando potest esse necessaria ad salutem, ex præcepto charitatis sui, vel proximi, vel alio, v. g. ad cavendum scandalum; vel ratione conscientiae, quâ quis valde metuit, nè in tormentis deficiat sinè hoc Sacramento. Unde resolves:

1. Negligere hoc Sacramentum, secluso scandalo & contemptu, non est mortale. Suar. Lay. *l. 5. t. 3. c. 5. Bon. d. 1. q. 1. p. 2.* ubi ex aliis multis docent, nullum esse præceptum illud suscipiendi.

G g

2. Et si

2. Etsi omissio ex contemptu, v. g. si quis id nihil faciat, aut puerile, aut vile habeat, sit mortalis: talis tamen non censetur esse, cum quis ejus oblatam occasionem, quam postea non facile habiturus est, negligit. Ità Commun. Sylv. V. *Confirm.* & Tol. l. 2. c. 4.

4. Præceptum, quod habetur in Trident. *sess.* 23. c. 4. *de reform.* non ligat omnes, cum sit hypotheticum; sed tantum ordinandos vel initiandos primâ tonsurâ, cujus omissionem non esse mortalem contra Tann. docent Henriq. Valent. Suar. d. 38. f. 1. Nav. c. 22. qui addit, nec quidem Episcopum peccare mortaliter, ordinando non confirmatum: aut si ipse non confirmatus ordinet. v. Reg. l. 28. c. 3.

Resp. 2. Circa cæremonias Confirmationis, scienda sunt sequentia: 1. Etsi servandi sint ritus in Pontificali præscripti, peccâtque graviter Episcopus, si confirmet sinè pluviali, mitra, vel pedo; uti &, si ordines sacros conferat cum solis indumentis Missæ, Dian. p. 7. t. 10. R. 31. non tamen semper erit mortalis alicujus omissio, v. g. alapæ, aut cerei. Potest autem conferri loco quovis decenti, etiã extra Ecclesiam; & à prandio non jejunis, omni anni tempore. 2. Sub gravi culpa, ut docet Navar. c. 22. ex communi requiritur Patrinus, isque unus tantum, (licet Tol. duos admittat) qui si confirmatus non sit, peccat graviter secundum communem (Escob. tamen ex Kon. docet, non esse mortale) quod probabile esse docet Quintan. t. 2. *sess.* 7. imò nullum, si fiat in necessitate, & non contrahit cognationem, ut docent Sanch. Suar. contra Sylv. Sa: & alios, debetque esse diversus à patrino Baptismi, saltèm extra necessitatem, licet cum Bon. & Hurt. id neget Quintan. t. 2. *sess.* 7. § 14. & secus facientem non peccare mortaliter, dicat Dian. p. 3. t. 4. R. 21. & non Monachus (nisi factus Episcopus) admitti tamen & illos, &

Tr. III. Cap. I. Dub. I. De Eucharistia. 475

& moniales posse sinè culpa, docet idem Quintan. *l. c. f. 18.* nisi in eorum Religione sit prohibitum. Eo autem nomine non excludi Mendicantes notat Kon. & alii quinque cum Dian. *p. 9. t. 6. R. 32.* Nec refert, seclufa consuetudine, num vir sit, aut fœmina. Neque etiam contrahit obligationem instruendi confirmatum; sed tantum cognationem spiritualement cum eo, & ejus parentibus, dummodo tamen eum tangat. 3. Frons confirmati obliganda est fasciâ lineâ cruce notatâ, gestanda uno, tribus, vel septem diebus pro consuetudine, illota interim frone; potest etiam, si ratio subsit, statim auferri, & frons ablui: ipsa autem comburi, vel honestè asservari debet, nec ad profanos usus addiberi, propter contactum chrismatis, neque solvens illam contrahit cognationem. v. Præp. in 3. *p. q. 2. art. 12.* 4. Parochos teneri in librum referre nomina confirmatorum, & patrinorum suæ Parochiæ, (eamque curam ad Episcopos etiam pertinere) tum propter sciendam cognationem spiritualement, tum propter ordines suscipiendos, docet Quintan. *tom. 2. sect. 18.* ex Barb. &c. ac denique licere mutare nomen in confirmatione. *Ibid. f. 10.*

TRACTATUS III. De Eucharistia.

CAPUT I. De Essentia Eucharistiæ. DUBIUM I.

Quid sit Eucharistia?

REsp. Est Sacramentum corporis, & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualement animæ refectionem divinitus institutum. Itâ communiter Scholast. Unde resolves sequentia:

1. Tam

1. Tam species consecratæ, quàm corpus & sanguis Christi, intrinsecè & essentialiter constituunt hoc Sacramentum: adeoque falsum est, quod docuit Waldensis, Corpus & Sanguinem Christi esse totum Sacramentum. Ratio est: tum quia Trid. docet, corpus & sanguinem contineri hoc Sacramento; tum quia, quatenus continetur, non est sensibile. Item falsum est, quod docent Marsilius, & Sotus, solas species constituere hoc Sacramentum: tum quia Eucharistia est cibus cælestis; tum quia adorari debet Iatriâ, ut docet Trid.

2. Usus, sive sumptio Eucharistiæ, non est propriè ipsum Sacramentum, neque aliud Sacramentum ab eo distinctum, ut vult Gabriel: nec pars illius, sive essentialis, sive integralis, ut Aureolus; sed tantum applicatio, sive conditio, ut Sacramentum operetur.

3. Et si quælibet species, imò quævis pars speciei, sit integrum & essentialiter perfectum Sacramentum, adeoque Sacramentum Eucharistiæ, sub speciebus panis & vini, physicè & materialiter specie differat; moraliter tamen, & in ratione Sacramenti est unum specie infima Sacramentum: tum quia est unum signum rei sacræ: tum quia ordinatur ad unum specie infima finem. vid. S. Th. q. 73. art. 2.

4. Et si physicè loquendo, tot sint numero Sacramenta, quot numero species, vel etiam partes specierum: moraliter tamen unum numero Sacramentum est, quod per modum unius proponitur, & sumitur: quia id ad unum finem, scilicet unam refectio- nem spirituales refertur.

5. Hostiæ in diversis altaribus, rectè concipiuntur ut distincta Sacramenta; contrà verò, si Sacerdos unam hostiam in plures partes dividat, vel plures hostias simulumat (eadem est ratio plurium specierum diversæ rationis) non ideo dicitur accepisse plura numero Sacramenta.

DUBIUM II.

Quæ materia Eucharistiæ?

NOra: sicut in aliis Sacramentis est duplex materia, proxima, & remota: ità etiam hic, sed ordine inverſo: nam in aliis, materia remota est res permanens, proxima verò ejus usus, qui transit; hic verò remota transit, & proxima manet: scilicet species panis & vini. Quæritur ergo tantum de remota, illa scilicet, quæ facta consecratione transit in corpus & sanguinem Christi.

Resp. Materia Eucharistiæ est tantum panis & vinum. Est de fide, & probatur ex institutione Christi, *Matth. 26. & Luc. 22.* Et quidem utraque materia, panis & vinum, est ità necessaria ad hoc Sacramentum conficiendum, ut per se nunquam licitè possit una consecrari absque alia, quod patet tum ex facto Christi *Luc. 22.* tum ex Trid. *sess. 23.* Unde resolves:

1. Consecratio utriusque speciei est juris divini: quia ratio sacrificii, finè quo non fit, exigit utramque.

2. Non licet alteram tantum speciem consecrare, in necessitate etiam gravi, v. g. ut moribundo detur Viaticum: *Suar. &c. commun.*

3. Nec Pontifex in eo potest dispensare ullo casu, ità commun. *Suar. p. 3. d. 55. f. 4. &c.* contra quosdam.

Dixi, i. *per se*: quia per accidens, & præter intentionem quasi, aliquando unam posse solam consecrari absque peccato, docet Tan. *d. 5. q. 2. dub. 5. n. 27.* dicitque esse communem v. g. in his casibus:

1. Si quis aquam, vel alium liquorem pro vino consecrasset, neque defectum intelligeret, nisi diu post, aut postquam adverisset, neque posset haberi aliud vinum; vel quamvis haberet, non posset tamen

illo

illo uti, sinè gravi scandalo, vel vitæ periculo. 2. Si post consecratam hostiam, subitum mortis periculum ab hostibus, vel incendium immineat, secluso tamen scandalo, & contemptu fidei. Reg. l. 29. c. 4. 3. Si sacerdos hostiâ consecratâ moriatur, vel animo deficiens, loquelam perdat, vel in amentiam incidat; nec sit alius, qui possit sacrificium perficere. Suar. Valq. &c. Si autem alius suppleret, & Sacerdos infirmus communionem suscipere potest, debet hostia dividi, eique pars dari. Tamb. de exped. sacrif. l. 2. cap. 8.

Dixi 2. *Licite*: quia validè alterutram tantùm consecrari, est certum: ut, patet tum ex facto Christi, qui panem antè consecravit, tum ex praxi Ecclesiæ, quæ corpus ante sanguinem proponit adorandum.

DUBIUM III.

Qualis debeat esse panis in materia Eucharistiæ?

REsp. 1. Solus panis triticeus, in convivii communiter usitatus, qualis morali hominum iudicio tantùm censetur ille, qui ex farina triticea, & aqua naturali mixtus, & igne tostus, sive assus, atque in sua specie incorruptus est: quia hic solus simpliciter dicitur panis; alius verò non nisi cum addito, v. g. hordeaceus. Unde resolves:

2. Falsum est, quod docuit Cajet. Eucharistiam posse consecrari ex quovis pane, cujusvis speciei, dummodo sit aptus ad vescendum.

2. Non est apta materia ad validam consecrationem, 1. Panis ex oriza, avena, milio, pis, fabis, amygdalis, aliisque leguminibus, & arborum fructibus, vel etiam ex hordeo confectus: quia hæc omnia, communi usu & opinione, censentur specie distinguì à tritico, Laym. Bon. de Lugo, d. 4. s. 1. 2. Massa triticea cruda, vel non cocta per modum panis, sed fixa

frixa, vel elixa, ut sunt placenta, libum &c. sive differant specie, sive non. 3. Panis subactus aquis artificialibus vel oleo, butyro, lacte, vel ovis, saccharo, aliòve liquore, qui aqua naturalis non sit, mixtus: quia non est panis usualis. ita Laym. l. 5. tr. 4. c. 9. Cæter. tamen, & quidam recentiores contrarium docent: quare est saltè materia dubia. Idque confirmat Missale Rom. tit. de defect. & C. de Lugo. d. 4. s. 1. num. 4. Unde qui hostias emunt, certi sint, quod aqua naturali, & non rosacea confectæ sint. 4. Similiter hostiæ rubræ, quibus sigillantur literæ, non sunt materia valida, vel minimùm dubia: quia per admixtionem cinnabaris notabiliter alterantur. C. de Lugo, d. 4. s. 1. quod Ant. Perez apud Dian. p. 7. t. 12. R. 1. limitat, si multum cinnabaris sit mixtum: si autem sit valde parum censet probabile, quod sit materia valida, illicita tamen. 5. Panis substantialiter corruptus. 6. Panis subactus aqua marinâ. Fagund. apud Dian. p. 9. t. 9. R. 58. ubi ipse contrarium docet, eò quod illa sit naturalis aqua.

3. Panis ex farre, sive spelta, itè ex siligine, est materia dubia: quia alii dicunt, solis accidentibus differre, propter loci sterilitatem: alii specie distingui à tritico, ideòque non licet saltè uti pro sacramento: quia hoc exponeretur periculo. v. Aut. cit.

4. Valida, sed illicita est materia 1. si aliquot grana, vel guttæ, alterius speciei, cum tritico & aqua misceantur, ita ut triticum tamen & aqua plurimùm prædominetur, quia si major pars non sit triticum & aqua, non erit materia valida, de quo monendi sunt illi, qui hostias coquunt. Bon. d. 4. q. 2. p. 1. n. 8. Lay. c. 2. 2. Panis mucidus, qui ad corruptionem disponitur. Bon. p. 2. n. 5.

5. Perinde est ad valorem Sacramenti, sive panis sit azymus, sive fermentatus, ut definiit Trident. quia uterque est usualis, & propriè dictus panis. Interim
in

in suis Ecclesiis Latini in azymo, & Græci in fermentato conficere tenentur, sub præcepto gravi, & culpa mortali, à qua non excusat necessitas, v. g. dandi viaticum, v. Bon. d. 4. q. 2. p. 1. Fill. t. 4. c. 4. q. 8. C. de Lugo, l. c.

Relp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ, panis consecrandus debet esse figura orbiculari, (in Ecclesia Latina) & integrâ. Dixi *Latina*: quia Græci quadratam adhibent, & in particulis triangularem, ut habet Arcudius. Licere etiam in hostia minore, qualis datur Laicis (quando alia haberi non potest, & scandalum abest) celebrare privatim, imò si causa urgeat, etiam publicè die festo, docet Marchan. in candel. t. 4. c. 5. q. 3. Dian. p. 5. t. 13. R. 80. & p. 6. t. 7. R. 17. & Tamb. exped. sacrif. l. 2. c. 8. & Averf. quest. 11. f. 12. eò quòd nullum sit præceptum, neque constet de consuetudine obligante sub præcepto: quo casu elevare adorandam majorem ab alio præconsecratam, licere vult idem Tamb. l. c. contra March. & Dian. l. c. Non licet autem parvam sumere, & majorem relinquere (v. g. ad exponendam in hierotheca) nisi ipse eadem Missâ etiam istam consecraverit: quia debet communicare de suo sacrificio. Tamb. l. c. Quare malè facit Pa-rochus, qui renovaturus Eucharistiam, hostiam ab alio consecratam ipse sumit, & à se consecratam reponit in sacrario, vel hierotheca. Tamb. l. c. C. de Lugo, d. 19. f. 4.

DUBIUM IV.

Quale vinum sit materia Eucharistiæ?

REsp. 1. Solum vinum vitis, ut docet fides, & definitum est in Florentino. Unde resolves:

1. Non est materia apta ad validam consecrationem 1. Sicera, & quicumque liquor ex moris, malogranatis, &c. sive dicatur vinum, sive non. 2. A-

gresta

gressa five omphacium, id est: succus ex uvis immaturis expressus: quia non est vinum, sed in via ad vinum, cujus naturam nondum induit, habetque se sicut massa cruda respectu panis. Laym. l. 5. t. 4. cap. 2. n. 5. & 6. succum tamen ex uvis passis expressum consecrabilem esse putat Franc. Amicus apud Dian. p. 7. t. 12. R. 8. eò quòd verum sit vinum. 3. Acetum, quia est vinum substantialiter corruptum. *Ibid.* Quòd si post sumptionem, (imò etiam ante eam, post consecrationem calicis) dubium incidat, fueritne acetum, an vinum, esse præsumendum, quòd fuerit vinum, docet Tamb. lib. 2. expedit. sacrif. cap. 8. 4. Uvæ seu vinum intrà uvas contentum, vel imbibitum in ossa panis; tum quia non tam est potus, quàm cibus; tum quia succus ille non dicitur propriè vinum; donec sit expressus: tum quia in eo statu non satis ad sensum demonstratur per formam. C. de Lugo, d. 4. n. 11. & 12. Laym. & c. 5. Sapa, seu defrutum, id est mustum ad dimidiam, seu tertiam partem decoctum; quia non est ampliùs vinum, nec potus, sed cibus. Bon. l. c. 6. Lora, id est: aqua expressis acinīs superfusa. Fill. t. 4. c. 3. C. de Lugo, d. 4. s. 1. n. 9.

2. Valida quidem consecratio, sed illicita est, 1. in musto: quia non est vinum simpliciter, sed impurum, habens admixtas fæces, non consecrabiles, id eòque obstat præceptum Ecclesiæ, obligans secundum Suar. sub mortali, saltèm extra necessitatem, qualis esset defectus vini veteris; & secundum quosdam etiam devotio populi, quo modo multi excusant contra Suar. quòd in quibusdam locis, primitiæ uvarum in calice exprimantur, v. Bon. l. c. 2. In vino liquoribus aliis, vel aromatibus ità modicè permixto, ut naturam vini retineat. Si verò permixtio sit immodica, erit materia dubia. 3. In vino acefcente: quia adhuc est vinum, sicut panis mucidus est panis. 4. Probabiliùs etiam in vino congelato, (est

à quibusdam propter negantium auctoritatem, dicatur esse materia dubia) tum quia adhuc retinet substantiam, & denominationem vini, estque naturâ suâ potabile; tum quia Christus sub eo antè consecrato manet. C. de Lugo, *l. c.* Nec refert 1. quòd aqua congelata non sit materia Baptismi: quia hic essentialiter consistit in ablutione. Eucharistia verò non in sumptione. Nec refert 2. quòd non sit proximè potabile: quia est per accidens, & facilè tolli potest, estque par ratio in pane indurato. Non est autem idem in liquore nondum ex uvis expresso: quia cum non sit vinum simpliciter, & per se ac naturâ suâ non sit potabilis, sed comestibilis, quod vino congelato non convenit, alioquin enim jejunium frangeret. Bon. *l. c. p. 2. n. 21.*

Peccat tamen, qui in congelato consecrat, ideòque si hyeme congelatur calix, calore manuum, aut halitus, aliòve modo solvendus est. Fill. *t. 4. c. 3. l. 5. z. 4. c. 2.*

3. Valida & licita est consecratio in vino, sive albo, sive rubro; etsi etiam specie physica differant, cum utrumque habeatur, & sit simpliciter vinum de vite. Bon. *p. 2. n. 2. Card. de Lugo. l. 4.*

Resp. 2. Vino consecrando debet, non ex necessitate Sacramenti, sed gravis præcepti, sub mortali obligantis, secundum Card. de Lugo, *de Euch. d. 1. s. 2. n. 22.* misceri aqua. Idque cæremonialiter constat ex in ordine ad sacrificium. Est certum, ut constat ex Trid. *sess. 22. cap. 7. & 9.* An autem aqua ista immediatè convertatur in sanguinem, nec nè, disputant Schol. vid. Kon. vel Præp. hic Card. de Lugo, *d. 4. s. 3.* Unde resolves:

1. Si mixtio hæc omittatur, valida tamen est consecratio, etsi illicita mortaliter. Ità omnes commun.
2. Miscenda est aqua naturalis, eaque modicissima, ut habet Florent. una scilicet, vel altera gutta, ità

tamen, ut sit sensibilis, & saltè non excedat tertiam partem vini; alioquin reddet materiam dubiam. Bon. p. 4. n. 4. ex S. Th. Kon. &c. Qui autem misceret rosaceam, vel aliam artificialem, etsi in necessitate, etsi validè consecraret, peccaret tamen mortaliter. D. Th. Mol. Dian. p. 6. t. 7. R. 18. quia ageret contra preceptum, & consuetudinem Ecclesiæ in re gravi. Quam ob causam etiam mortale censet Fag. p. 2. lib. 2. c. 4. Persic. &c. miscere calidam; quod tamen aliis quibusdam nimis durum viderur, apud Dian. l. c. ubi addit ipse, si in frigidissima regione consuetudo id habeat, nè fortè vinum congelascat, posse sinè ullo peccato fieri.

3. Mixtio illa facienda est, non in dolio vel ampulla, aliòve vase; sed in ipso calice, neque domi, sed in ipso Sacro, ut sit communiter, vel ante offertorium, vel certè immediatè ante sacrum, ut sit apud quosdam. Idque vel ab ipso Sacerdote, ut in Missa privata; vel à Subdiacono, ut in solemni: neque enim sufficit, si caupo illud diluerit. Bon. l. c.

4. Si mixtio hæc sit omiſsa, idque notetur ante consecrationem calicis, adhuc facienda est, secùs, si pòst. Bon. l. c. n. 5.

5. Præceptum hoc mixtionis non extenditur ad illam, quæ fit post communionem, ad ablutionem oris & digitorum. Vide de his Miss. Rom. Itè Bon. d. 4. q. 2. p. 4. Laym. lib. 5. tr. 4. c. 2.

DUBIUM V.

Quæ conditiones ad materiæ consecrationem requirantur?

REsp. 1. Ad validam consecrationem requiruntur duæ conditiones, 1. Est: ut materia Sacerdoti consecranti, moraliter & sensibilibiter sit præsens. Ità communiter, & est certum. Ratio petitur tum ex institutione Christi, & verbis formæ: *Hoc est Hic*, quæ

H h 2

non

non verificarentur, cum sint demonstrativa: tum ex perpetua Ecclesiae praxi, nunquam consecrantis, vel etiam benedicens res absentes; tum etiam ratione sacrificii, quod requirit hostiam praesentem. v. Bon. d. 4. q. 2. p. 6. Laym. c. 2. Unde resolves:

1. Valide consecratur vinum in calice cooperto, vase, vel cantharo clauso, panis in canistro, hostiae in ciborio, vel in cumulo sub aliis latentes, aut aliter tectae, v. g. sub corporali vel mappa, vel etiam in Missali, ut ex Suar. Henriq. Kon. docet Bon. contra Laym. l. 5. §. 4. c. 2. (unde hoc postremum dubium videri potest: & saltē peccare graviter, qui sic tectas, aut latentes consecraret) Itē valide consecrantur hostiae praesentes à cœco vel alio Sacerdote in tenebris. Ratio horum omnium est, quia ad praesentiam & sensibilitatem non requiritur, ut materia videatur, vel tangatur, vel feriaturo sono verborum, (unde communiter non probatur praxis eorum, qui os proximè admovent, ut halitum in calicem & panem inspirent) dummodo videri possit, sive in se, sive in alio v. g. in suo toto, vel continente, vel vase ad illam continendam destinato. v. Bon. d. 4. q. 2. p. 5

2. Invalidè consecratur, 1. materia post parietem, aut post tergum posita, vel clausa in tabernaculo, ut docet Fill. Bon. q. 2. p. 6. & alii. Ratio est: quia moraliter censetur abesse, cum non possit demonstrari per *tò hec*, & *hic*; neque paries habeat se ut continens, aut tegens. 2. materia valde procul, v. g. 100. passibus distans, et si videri possit. Ratio est eadem. Quanta autem propinquitas sufficiat? dubium est, & ex morali prudentium iudicio pendet. Henr. lib. 8. cap. 34. docet 20. aut 30. passuum: quod Bon. l. 6. & alii putant non esse certum. vid. Schol. 3. Materia tam modica, ut sensu percipi non possit: tum quia non potest demonstrari; tum quia Sacramentum debet esse signum sensibile. Ità Suar. Vasq. & alii contra

tra Sotum. Henriq. Quod intellige, si non sit in toto, sed extra illud: quia in toto etiam minimæ ejus particulæ consecrantur, ut constat ex Trid. *sess.* 13. c. 3. & 4. Bon. *l. c.*

Secunda conditio: ut materia sit certa, & à consecrantis intentione, & in individuo determinata. Est communis, apud Bon. & alios: tum quia hoc requirunt pronomina *Hoc* & *Hic*: tum quia actiones sunt circa singularia, quæ debent esse certa & determinata. v. Bon. *l. c. p. 5.* Unde resolves:

1. Invalidè consecraret, qui vellet tantum consecrare tertiam, vel mediam hostiæ partem, eam non determinando; vel ex multis: v. g. viginti præsentibus, tantum quatuor aut quinque, nullas designando: quia non est ratio, cur una magis, quam altera consecraretur. Item, qui ex multis hostiis intenderet illas consecrare, vel illas partes hostiarum aut vini, quas Deus elegerit, aut Titius designarit, aut partes illas, quæ fractis speciebus sunt mansuræ in continuo, non quæ excident: quia non est materia definita. Bonac. *l. c. punct.* 5.

2. Non consecratur hostia, inscio Sacerdote posita, sive in corporali (sejuncta tamen à cumulo) sive infra illud. Kon. 3. *p. q. 74. art. 2. d. 3.* & alii. Ratio est: quia non est determinata in mente Sacerdotis, cujus voluntas non fertur in incognitum. Similiter non consecrantur guttæ, quæ exterius calici adhærent, quia non intenduntur. Imò ut probabilius docent Suar. Reg. *t. 2. l. 29.* Laym. *l. 5. t. 4. c. 2.* Kon. *q. 74. a. 2.* contra Tan. & Bon. nec eæ guttæ, quæ interiorius adhærent: quia intentio Ecclesiæ esse videtur, id eoque & Sacerdotis esse debet, consecrare id, quod per modum unius continui est in calice. Unde nè opus sit de detergendis guttis sollicitum esse, bene faciet Sacerdos, si semel pro semper intendat eas non consecrate; uti nec micas hostiæ adhærentes, v. Dian.

p. 2. t. 3. *misc.* R. 16. & p. 3. tr. 4. R. 32. Escob. t. 7. E. 6. ubi docet, Sacerdotem vi particulæ *Hic*, tantum intendere id consecrare, quod permodum unius continui potabilis est in calice, ideoque guttulas illas non consecrari. Quæ sententia probabilis est, ex Reg. Suar. & Laym. l. 5. tr. 4. c. 2. n. 15.

5. Valida est consecratio 1. Si Sacerdos intendat consecrare ex pluribus hostiis præsentibus tantum quinque, eas determinando: vel omnes, præter infirmam & supremam cumuli: vel omnes pares, v. g. secundam, quartam, sextam, si sint ordine collocatæ, & determinetur, unde numerandi initium sumendum sit: quod tamen grave peccatum erit. Quod si autem hoc vel alio casu, non consecratæ misceantur consecratis, totus cumulus ad altare est deferendus, ut Sacerdos intendat consecrare non consecratas, vel potius totum cumulum consecret sub conditione, si non sint consecratæ, Card. de Lugo, d. 4. de Euchar. n. 36. 2. Et si puter unam vel duas, vel sex hostias consecrandas adesse, cum sint plures sive à se, sive ab alio positæ: quia error speculativus & privatus non obstat intentioni practicæ & absolutæ consecrandi omnes præsentēs. Quam tanquam Ecclesiæ consuetudini conformem, quisque censetur habere implicitè, ut docent Sylv. Henrig. & Suar. Unde si sacerdos advertat post consecrationem, esse duas simul junctas, utramque ut consecratam sumet, ut habet Missale. Si verò ante consecrationem, postquam obtulit, advertat; alteram seponet, & post Missam, ipse vel alius sumat tanquam panem benedictum. 3. Si quis plures hostias ad altare tulerit, aut rationabili modo adverterit, ab alio adferri à se consecrandas, vel ante sacrificium monitus fuerit, de consecrandis in altari jam positis: Ratio: omnes enim consecrantur, etsi dum consecrat, earum non ità expressè meminert, aut etiam ad oblationem non detegat, modo

dò sint præsentés in corporali, vel saltèm in altari. Ità Reg. l. 29. n. 19. Laym. lib. 5. t. 4. c. 2. Bon. t. 1. d. 4. q. 2. p. 2. & alii ab ipso citati; éstque sententia in praxi tuta: quia intentio præcedens, respectu illarum virtualiter perseverat. 4. Si parvæ hostiæ pro communicando populo afferantur Sacerdoti paulò post factam oblationem, (addit Aversa q. 11. s. 12. ante cœptam præfationem) licité eas consecrari suppleta oblatione mentaliter, ex Gavant. & Possév. docent Dian. p. 2. tom. 14. Ref. 71. & Tamb. de exped. sacrif. lib. 2. c. 5.

Resp. 2. Ad licitam materiæ consecrationem requiritur 1. Ut non sit major quantitas, quàm tempore opportuno possit absumi: quia periculum esset, nè species computrescerent. Bon. l. c. 2. Ut ab usu Ecclesiæ, præsertim in Missali præscripto, non recedat. Ex dictis resolves:

Peccat. 1. qui vas, in quo hostiæ consecrandæ sunt, non aperit. 2. Qui consecrat materiam positam extra corporale. 3. Qui intendit consecrare guttas, calici adhærentes exterius, quod esset grave: de interioribus adhærentibus est dubium, (quia non constat factis de mente Ecclesiæ) ad quod evitandum Gavant. p. 2. t. 7. jubet eas abstergi, quod consuetudo probat. Qui tamen id omittit, eum non peccare docet Tam. lib. 2. c. 1. §. 3. imò nec expedire, si eas advertas, quando discooperto calice, jam jam es consecraturus, & elevationem populus expectat. Post consecrationem autem nullo modo sunt abstergendæ. 4. Qui ante consecrationem ità statueret: nolo consecrare hostias appositas, nisi tempore consecrationis, vel saltèm oblationis fuero memor. Ità Præp. hic art. 2. d. 3. Laym. l. c. et si Tamb. de exped. sacrif. cap. §. 3. eò casu nullum peccatum agnoscat.

DUBIUM VI.

Quæ sit forma consecrationis Eucharistiæ?

Hh 4

Resp :

REsp, Est duplex, una panis, & est hæc: *Hoc est enim corpus meum*. Ubi omnia sunt de essentia, præter *τὸ enim*, cujus ommissio esset veniale. Altera vini, & est hæc: *Hic est enim calix sanguinis mei, novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Ubi etli verior & communior sit sententia S. Bonav. Suar. Bell. & aliorum, contra S. Th. & Thomist. quòd essentialia sint tantum hæc: *Hic est calix sanguinis mei* (vel: *Hic est sanguis meus*, aut his æquivalentia) graviter tamen peccat, qui aliqua ex reliquis ommitteret, vel mutaret. Debent autem formæ proferri in persona Christi formaliter, & significativè, licet, quæ in Canone præcedunt, dicantur tantum recitativè, seu historicè. v. Laym. c. 3. Bon. q. 3. p. 2. C. de Lug. d. 11. f. 5. Unde resolves:

1. Valida, sed illicita est consecratio 1. si consecrans dicat: hic cibus, hic potus, hic calix, vel hæc res, vel contentum sub his speciebus, est corpus meum, vel sanguis meus. Bon. l. c. p. 1. 2. Si dicat: Hic calix est novum testamentum in sanguine meo, ut habet S. Lucas c. 22. 3. Hoc est corpus meum, quod de Virgine sumpsi: hic est sanguis meus infiniti valoris. 4. Hoc est meum corpus: hic est sanguis, vel: hoc est sanguis meus. Ratio horum est: quia manet idem sensus, nec fit mutatio, substantialis. Bonac. l. c.
2. Invalida erit consecratio, si dicas: Hic (adverbialiter) est corpus meum. Si autem *τὸ Hic* ponatur masculinè, pro neutro valet, etsi non secundum Grammaticam. Escob. Gran. 2. Hoc corpus est meum; hic sanguis est meus. Fag. p. 3. q. 78. c. 2. 3. Ecce corpus meum: ecce Sanguis meus. 4. Hoc fit, vel hoc fit corpus meum: vel hic panis convertitur in Corpus meum, vel hic ponitur corpus meum. 5. Il-
lud

Illud est Corpus meum : ille est Sanguis meus. 6. Hoc est substantia mea ; vel hoc est corpus Christi. Bon. *l. c.*

p. 3.

3. Dubia erit consecratio 1. Illud est Corpus meum ; iste est Sanguis meus. 2. Hæc est caro mea, quam tamen Lay. contra Kon. putat valere. 3. Secundum quosdam forma ex Luca primo casu allata. v. Bon. q. 3. p. 1. & 2. Reg. l. 29. n. 33.

DUBIUM VII.

Quamdiu maneat Christus in Eucharistia?

Resp. 1. Manet sub speciebus etiam divisis, & sub quavis earum minima parte, donec tanta earum fiat mutatio, ut consueta substantia panis & vini corumpatur. Ità commun. cum S. Th. Et est certum. Unde resolves :

1. Gratia datur in prima manducatione etiam primæ partis ; cum sit totum Sacramentum. Manducatio autem dicitur trajectio ex ore versus stomachum ; etsi alii dicant gratiam tum primùm dari, cum pars aliqua est in stomachum recepta. Dian. p. 3. t. 6. misc. R. 96. ex Henr. Sylv. & Fagund. Item Card. de Lug. d. 12. § 2.

2. Species non sunt retinendæ in ore tamdiu, donec penitus pereant : quia tunc non manducaretur Christus : nec gratia Sacramenti conferretur ; uti neque, si moriaris, dum hostia adhuc est in ore. Dian. l. c. contra Bec. c. 22. v. Bon. d. 4. q. 5. p. 2. n. 2.

3. Si quis partem vini, vel hostiæ sumpsisset indifpositus, & deinde se disponderet, acciperet adhuc gratiam in sumptione alterius partis. Quod etiam aliqui, ut Gav. Cajet. & alii, probabiliter dicunt futurum, si se disponat antè, quàm species consumantur in stomacho. Dian. l. c. R. 96. ex Nug. vide Card. de Lug. d. 12. § 2. n. 46. § 3. & 64. ubi illud posterius negat. v. Bon. l. c.

Hh 5

4. Non

4. Non videtur reprehendendus laicus, qui desiderat esse Sacerdos, ut possit communicare sub utraque specie, quòd putet plus gratiæ dari sub utraque, quàm sub una : quia id fieri, non est improbabile, ut docent Vasq. Mær. C. de Lug. *d. 12. f. 3.* & alii ; uti nec carpenda devotio illius, qui multum materiæ sumit ad consecrationem, ea mente, nè tam citò in stomacho species consumantur, & sic diutiùs secum Christus maneat, & sæpiùs gratiam augeat : quod fieri non est improbabile, si dispositio subjecti fiat melior ; ut docent Suar. Kon. Item Fag. & Bec. apud Dian. *p. 3. d. 6. misc. R. 97.*

5. Species per vomitum rejectæ, si tales sint, ut sub illis panis, vel vinum posset existere, verè sunt adorandæ ; & si iterum sumantur, iterum conferre gratiam, docet Card. de Lug. *l. c. n. 53.*

6. Etsi, si modicum vini consecrati misceatur perfectè cum alio liquore, ita ut non maneret substantia vini, desinat ibi esse Christus, non tamen desinit, si misceatur cum vino alio, saltèm ejusdem speciei, C. de Lug. *d. 10. f. 3.* Unde si gutta consecrata lapsa sit in dolium vini ejusdem speciei, totum illud vinum adhibendum tantùm est pro sacrificio ; licèt quidam dicant bibi posse à laicis.

7. Si species consecratæ liquorem specie diversum sibi permixtum convertant in vinum, similis substantiæ ei, in quo facta est consecratio, species priores manent consecratæ, non itèm posteriores adjunctæ.

CAPUT II.

De Causis, & subjecto Eucharistiæ.

DUBIUM I.

De Causis.

AGo hic tantùm de efficiente, id est Ministro : in quo quid requiratur ad confectionem validam, con-

constat tum ex dictis de Sacramentis in genere, tum ex superioris capitis *dub. 5.* Quid ad licitam requiratur, patebit ex sequenti dubio de subiecto suscipiente Eucharistiam: quia omnes dispositiones, quæ ad dignè suscipiendam sunt necessariae, requiruntur etiam ad licitam consecrationem, cum consecrans necessariò suscipere debeat. Hic ergo tantum quæritur: 1. Cujus sit dispensare Eucharistiam? 2. Quid ex parte Ministris requiratur ad licitam dispensationem?

ARTICULUS I

Ad quem spectet dispensatio Eucharistiæ?

Resp. Eucharistiam dispensare ex officio potest solus Sacerdos habens jurisdictionem ordinariam, delegatam, aut saltèr rationabiliter præsumptam, vel privilegium. Ratio est: quia Pastorum proprium est pascere, quod præcipuè fit per Sacramenta. v. Bon. d. 4. q. 5. p. 1. C. de Lug. d. 18. f. 2. Unde resolves:

1. Peccat mortaliter, qui finè omni jurisdictione Eucharistiam dispensat. Bon. l. c. p. 2. quia violat alterius jurisdictionem, in re gravi. Inferior autem Sacerdote incurrit insuper irregularitatem, ut docet Kon. hic. Religiosi etiam ipso facto incurrunt excommunicationem Papæ reservatam, si (scilicet si nè licentia Parochi, & quidem speciali,) præsumant Clericis, aut laicis dare extremam Unctionem, vel Eucharistiam, vel Matrimonia solennizare, nisi habeant privilegium, vel Parochus absit: aut injustè nolit in articulo mortis. A dicta tamen excommunicatione excusare ignorantiam, etiam crassam, ex Præpos. &c. notat Dian. p. 5. t. 3. R. 51. idque propter verbum præsumant.

2. Licetè ministrat Eucharistiam, qui præsumit rationabiliter Pastorem factum suum approbaturum esse, Reginald. l. 29. n. 91. Bon. l. c. n. 7.

3. Si infirmus sacro Viatico muniendus sit, & proprius

prius Pastor absit, vel præsens non possit deferre Eucharistiam, quivis alius Sacerdos, vel Regularis, vel sæcularis, & hoc deficiente etiam Diaconus, ei conferre potest: quia tunc præsumitur voluntas Episcopi, aut Papæ. Ità Laym. l. 5. t. 4. c. 7. Bon. l. c. n. 10. ex Suar.

Dixi in Responsione *ex officio*: quia extraordinariè, in statu necessitatis, id potest Diaconus ex commissione Parochi, (& secundum Quintan. si absit, sine ea) v. g. in magno festo, quo Sacerdos confessionibus, concionibus, &c. est occupatus. Dian. p. 9. t. 6. R. 39. ex Præpos. In extrema verò necessitate v. g. articulo mortis, si non esset alius, etiam Diacono, imò laico licere (secluso scandalo) & alios, & seipsum communicare, probabile est: ut contra Henric. Vasq. & Sado-cent Suar. Kon. Lay. Præpos. hic d. 2. c. 11. confirmatque Dian. p. 8. t. 1. R. 48. ex Averfa & Franc. Lugo. Sed Amic. limitat ad casum, quo moriturus peccati mortalis conscius aliud Sacramentum suscipere non posset. v. Dian. p. 9. t. 6. R. 39. In praxi tamen id non facilè faciendum, ob contrariam consuetudinem. C. de Lug. d. 18. s. 2. Bon. d. 4. q. 5. p. 1. Unde resolvès:

Probabile est, etiam extra mortis articulum, ex gravi causa, licere Sacerdoti, præciso scandalo, sacram hostiam sumere ex sacrario, vel à Diacono allatam, sibi ipsi dare, v. g. si in longo morbo diu non communicasset, ut contra Suar. & Kon. docent Fa-gund. p. 3. l. 3. c. 3. Præp. Escob. t. 7. E. 6. Bon. l. c.

Dixi 2. *Vel privilegium*, quia habent religiosi Mendicantes, & nominatim Societ. JESU, ex Pauli III. Bulla & aliorum, ut scilicet in suis templis, per se, vel per alios Sacerdotes, illic celebrantes, communicare possint quoscumque Christi fideles, præterquam in mortis articulo, (in quo tamen, si urgeat necessitas, præsumitur rati habitio Papæ: etiam invi-
to Pa-

to Parocho, ut habet Bon. hic) & festo Paschatis. v. C. de Lug. l. c. f. 2. n. 38. & 49. Porro per festum Paschatis Pontifices hic videntur intelligere, & prohibere communionem illam, quâ satisfcit præcepto annuæ communionis, ut docent Sa, Fill. & comm. Per mortis articulum, intelligitur tempus, quo vel mors proximè instat, & moraliter certa & inevitabilis est; vel quo est mortis periculum, id est probabile dubium de vitæ conservatione tali casu, quo valde frequenter mors solet accidere, Suar. t. 4. de rel. l. 2. c. 3. & p. 3. d. 26. f. 4. & alii.

Ex Diëtis resolves: quòd regulares licitè dent Eucharistiam in articulo mortis, uti & in Paschate sequentibus casibus:

1. Si extrema sit necessitas, ut: si periclitetur de salute æterna.

2. Si sit gravis necessitas, id est: probabile mortis periculum, & Parochus nolit, vel non possit dare. C. de Lugo, d. 18. f. 2. n. 53.

3. Si à Pontifice, vel Episcopo, habeant privilegium: quale hoc tempore habent Religiosi aliqui, quibusdam locis ab Episcopis dandi communionem Paschalem.

4. Si quis in Paschate non possit in sua parochia communicare, nec petere veniam à Parocho.

5. Si ratione communionis Paschalis Parochiæ suæ ante satisfecerint, aut postea satisfacturi putentur: quia tunc Parochis nihil decedit, cum ipso die Paschæ abstinere à communione possint. Sic contra Henr. & Nav. docent Sa, Fill. & Laym. qui addit: nisi constaret Parochum esse invitum, ac rationabiliter id prohibere, v. g. quod aliàs rationem communicantium habere in sua Parochia non possit: tunc enim ad Parochiam esse rejiciendos. C. de Lugo, d. 2. f. 2. n. 50. Bon. l. c.

6. Si ægrotus necdum pervenerit ad eum statum,

ut

ut ex præcepto teneatur ad communionem : etsi tunc maneat obligatus suscipere communionem ex manu Parochi, in articulo mortis.

6. Si ægrotus satisfecerit præcepto de viatico, cum intentione illud implendi : quia administratio Eucharistiæ tantum est vetita regularibus, quando præceptum communionis obligat. Nunquam tamen, sine licentia Episcopi, vel Parochi, licet religiosi publicè Eucharistiam deferre per plateas, cum id juri Parochiorum consuetudine obtento deroget; proinde eo casu in ægroti oratorio, aliòve honesto domus loco, de licentia Ordinarii privatim facto sacro, Eucharistia est danda. Ità Suar. v. Dian. t. 4. p. 4. R. 14. & p. 9. t. 9. R. 63.

8. Quibusdam, qui frequenter communicant apud religiosos, nec possunt adduci, ut communicent in Parochia; idque ex tacito & præsumpto consensu, quem Laym. l. 5. t. 4. c. 7. n. 4. putat facilius posse præsumi in militibus præfidiariis, itèm in aulicis, studiosis, aliisque Academicis, &c. qui frequenter communicantes extra suspensionem esse solent. v. Laym. l. c.

9. Si in Paschate sint vagi, peregrini, & advenæ, secundum sententiam probabilem multorum, ut Sanch. de matr. l. 3. d. 37. Fagund, præc. 1. Eccl. l. 1. c. 8. C. de Lug. l. c. Dian. p. 2. t. 2. R. 14.

10. Si sint famuli, vel domestici, vel familiares eorum, qui circa tales habent privilegium. v. Compend. privil. Societatis. V. familiaris, & Dian. p. 2. t. 2. de dubiis regularium R. 12.

ARTICULUS II.

Quid requiratur in Ministro, ad licitam administrationem Eucharistiæ?

Resp. 1. Ut minister circa Eucharistiæ distributionem non peccet, præter gratiam, etiam revertenti-

rentiam in eo, tum ratio, tum Canones requirunt; ita ut præstet hoc Sacramentum omitti, (cùm ejus susceptio sæpe non sit necessaria ad salutem) quàm admitti positivam irreverentiam. Unde resolves:

1. Eucharistia non est ferenda ad infirmum, nisi cum habitu decenti, id est: cum stola, & superpelliceo, ac præcedente lumine (secùs est de extrema unctione, cujus materia cùm non sit Sacramentum, non requirit tantam venerationem.) Putant tamen quidam, si habitus haberi non possit, aut sit tempestas, aut iter faciendum, non fore irreverentiam, si Sacerdos Eucharistiam in pyxide, vel corporali involutam, in sinu suo clàm deferat. Quòd certius videtur licere in locis hæreticis, ubi etiam in necessitate, & clàm præciso scandalo, poterit porrigere sinè stola, & superpellicio, etsi nullo modo celebrandum sit sinè vestibus sacris ob viaticum dandum. Bon. d. 4. q. 5. p. 2.

2. Præstat ægrum non communicatum mori, quàm Sacerdotem in habitu, cum Sacramento per publicum currere, (etsi festinare valde debeat, ut dicit Quin. t. 4. f. 8.) Secùs est in Baptismo & pœnitentia, si probabiliter timeretur, nè ægrotus decederet in mortali, tunc enim currendum esset, ut habet Bon. l. c. ex S. Thom. Possév. & alijs.

3. Ad infirmum longè distantem licere Parocho Eucharistiam deferre in equo mansueto, ita ut non sit periculum lapsùs, docet Quintan. t. 4. f. 8. Sed negant Possév. & Barbosa, nisi loci consuetudo permittat; adduntque: non licere pyxidem dare portandam Laico, quantumvis Pastor sit fatigatus, sed potiùs ex collo suspendendam bursam.

4. Eucharistia non est deferenda ad ægrum, venerationis tantùm causâ, ut adoret, vel osculetur, si sumere non possit. Quod etiam prohibuit Congregatio Cardinalium: quæ tamen non videtur prohibere,
ut

ut venerationis causâ deferatur ad lectum, si in domo celebretur.

5. Non licet dare Eucharistiam aliis digitis, si indice & pollice, ob chiragram dari non possit, ut docent Bonac. *d. 4. q. 5. p. 2.* Possevinus, contra Tol. cujus sententia tuta videtur, si aliàs æger sinè viatico esset moriturus, præsertim si tunc detur duobus indicibus.

6. Non licet tempore pestis porrigere Eucharistiam medio aliquo instrumento, (multò minùs deponere alicubi in scutella, ut ab ipsomet ægro sumatur) sed manu danda est, ut docet Bonac. *d. 4. q. 5. p. 2.* ex Suar. & aliis. Quamvis Possev. *c. 8.* non improbabili-ter dicat posse præciso scandalo & periculo lapsûs in terram, instrumento ad id rite confecto dari. v. Dian. *p. 4. t. 4. res. 114.* Bon. *loc. cit. p. 2.* quod in praxi pro ægroto, qui non potest trajicere hostiam, ut scilicet ei detur Eucharistia imposita particulâ hostiæ cum vino in cochleari, admittit Præp. *in 3. p. q. 80. art. 5. dub. 6.* Escob. *t. 7. q. 6.* Dian. *p. 4. t. 4. R. 104.*

7. Sacerdos podagrâ laborans, potest deferri ad altare, ubi Eucharistiam administret; seclusa tamen alia prohibitione. Ità Possev. *c. 5. n. 50.* Bon. *l. c.*

Resp. 2. Requiritur præterea, ut eam dispense-rit Ecclesiæ consueto; deinde, ut eam neger (per se loquendo) indispositis, animo vel corpore: denique si Pastor sit, ut ministret eam ovibus, quoties rationaliter petunt. Bon. *d. 4. q. 5. p. 1. n. 15.*

Dixi, 1. *Ritu Ecclesiæ*: quia legitimus Ecclesiæ ordo sub peccato obligat. Unde resolves:

Peccat 1. qui Eucharistiam dat sub utraque specie, locis vel personis, quibus à Pontifice non est concessum. Itè si morituro, qui ob linguæ ariditatem non potest hostiam trajicere, dat species vini, licet talem à mortali excusare conetur Amicus apud Dian. *p. 8. t. 1.*

R. 24.

R. 24. Bon. l. c. Sanch. Possév. Barbof. contra ipsum Dian. p. 9. t. 9. R. 64. 2. Qui dispensat sine veste sacra, vel lumine, aut prævia confessionis generalis formula. 3. Qui laico dat hostiam majorem. In necessitate tamen, vel in casu magnæ devotionis, licet ex majore particulam defractam dare, vel etiam in defectu minorum, plures majores consecrare, easque deinde in minores partes (non tamen adeo parvas, ut honestè dari non possint) divisas distribuere. Ita Sa. V. *Eucharistia. d. 4. q. 5. p. 1. n. 14.*

Dixi 2. *Per se neget*: quia aliàs cooperabitur peccato. Per accidens tamen sæpe dare potest, v. g. si sine scandalo, aut gravi damno suo, vel pœnitentis, negare non possit. v. Bon. l. c. Possév. c. 5. n. 8. Unde resolves:

1. Peccat 1. qui dat pueris, ante annum discretionis (nisi in articulo mortis, ut v. *dub. seq. a. 3.*) qui fortè circa annum decimum incipit. 2. Qui dat amentibus, quando nunquam sunt usi ratione. Si verò usi sint, potest, & debet illis dari in articulo mortis, si possit sine periculo irreverentiæ suscipere, & non constet incidisse in amentiam in statu peccati mortalis. Lay. *bic c. 4. n. 4.* 3. Qui dat peccatori publico v. g. histriioni, turpes comœdias cum mortali repræsentanti, usurario, meretrici, concubinario, de quibus vide Fill. t. 4. n. 166. & seq.

Dixi *Publico*: quia si occultè tantùm scias esse indispositum, occultè quidem, non tamen publicè petenti, est neganda; nisi indispositio ex confessione sit nota: tunc enim extra eam nè quidem licet monere, ut docet Sanch. Bon. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. Card. de Lugo, d. 8. de *Sacr. f. 8.*

2. Peccat itèm, qui negat reis morte plectendis (quibus etiam potest dari aliquot, imò unâ horâ ante mortem, ut habet Sa; danda verò est, si fieri potest.

Ii

non

non in carcere, vel alio loco inhonesto) etiam ob crimen sagatum captis : dummodo pœnitentiam præ se ferant : etiam si crimen negent , & violenta duret suspicio. Tan. t. 3. q. 5. d. 4.

3. Rectè facit 1. qui rarò, v. g. in Paschate, dat communionem semifatuis , & qui debilem habent rationis usum , si saltèm hunc cibum à profano distinguere nòrint , ut habent Henr. & Possev. Idem ferè dicendum est de surdis & mutis à nativitate. v. Laym. hic. 2. Qui dat in seffis à dæmone , dummodo sinè irreverentia possint sumere. Ità Suar. Bon. Reg.

Dixi 3. Si Pastor sit. Unde resolves :

1. Talis peccat graviter contra justitiam & charitatem , si subditis in periculo mortis , licèt peste infectis , non det. Alius verò Sacerdos , qui in tali casu , absente , vel nolente Parocho , nollet dare , peccaret tantùm contra charitatem , etfi secundùm Chapeavillum mortaliter , q. 37. n. 2.

2. Pastor ut Eucharistiam opportunè petentibus possit ministrare , tenetur eam asservare , cum lumine in Ecclesia (nec licet alibi , nè quidem in Sacellis nobilium , vel choro Monialium , aut inter septa Monasterii earum , ut habet Trid. sess. 15. de reform. c. 10. nisi cum facultate in solemni festo) in pyxide ; quæ non necessariò est consecrata , licèt , si consecrata non sit , debeat interiùs vestiri vittâ lineâ , ex tela consecrata , ut ex S. Th. docent Vasq. Azor , Regin. in Praxi tom. 2. l. 29. c. 9.

3. Si ob graviter culpabilem negligentiam Parochi (vel ejus , cui ista cura commissâ est) integro die vel aliquot integris noctibus , lumen non ardeat ante venerabile Sacramentum , peccare eum mortaliter (secùs si per horam tantùm) docet Quintan. t. 4. s. 1. & 7. itèm Dian. p. 9. t. 6. R. 34. licèt Marchan. in resol. Pastor. t. 4. c. 5. q. 4. obligationem & consuetudinem tam universalem neget : uti & de lumine præferendo , quando

quando defertur Sacramentum foràs ; atque ex causa id posse omitti , ut cùm defertur ad ægrum longè distantem , nec commodè fieri potest cum lumine.

DUBIUM II.

De subjecto, sive suscipiente Eucharistiam.

ARTICULUS I.

Quæ requiratur in eo dispositio animæ?

Resp. Qui est in mortali , tenetur sub mortali ante sumptionem Eucharistiæ confiteri, nisi sit necessitas celebrandi , vel communicandi , & Confessarius desit. Ità Trid. sess. 13. c. 7. & Can. 11. ubi contrarium docentes , excommunicantur de facto. Fundatur autem in illo 1. Corint. 11. *Probet autem seipsum homo.* Et parùm refert ad praxim, utrùm tantùm sit præceptum Ecclesiasticum , an tantùm divinum ? quod est probabiliter , ut docet Suar. Fill. & alii comm.

Dixi 1. *In peccato mortali* ; tum quia Eucharistia delet venialia , ex opere operato ; tum quia venialia (esto comitentur , imò reddant venialiter malam ipsam sumptionem) non ponunt obicem gratiæ sanctificantis. Quòd si tamen multa sint , & intrà genus suum gravia , de quibus nulla pœnitentia concipitur , actualem devotionem & fructum majorem impediunt , Suar. Lay. & alii. Unde resolves :

1. Qui dubitat , an peccarit mortaliter , vel an mortale sit rite confessus ? tenetur ante communionem confiteri. Ità Bon. d. 4. q. 6. p. 1. ex Sanch. Regin. Suar. & aliis.

Dixi 2. *Nisi sit necessitas* : (non quæcunque , v. g. festi celebritas , vel magna devotio , ut quidam volunt) sed gravis , sive urgens , qualis esse censetur insequentibus casibus , præmissa tamen semper contritione : ad quam tunc teneris , nisi de peccato , quod occurrit ,

fueris antè contritus, Præp. C. de Lug. d. 14. §. 6. n. 122.

1. Periculum mortis, vel ut consecretur hostia pro morituro. Suar. Kon. C. de Lug. d. 4. §. 5. n. 107.

2. Si Sacrificium, vel communio non possit omit-
ti, absque gravi infamia, vel scandalo. *Iid.* Aut.

3. Si Parochus debeat celebrare ex officio, ut po-
pulus sacrum audiat. *Ibid.* Ob quam causam etiam
alteri, qui non est Parochus, id licere putat Dian.
cum aliis II. P. 9. t. 3. Ref. 9. contra Palaum, Aversam,
&c.

4. Si urgeat præceptum de annua communione,
ut docet Henr. & probabile putat Præp. vel si Sacer-
dos non possit audire missam, nisi celebret; ut habet
Henriq. & Sotus, Dian. R. 63. & 64. nec improbat C.
de Lug. l. c. Probabilius tamen videntur docere Kon.
Sa, Suar. & alii, cessante scandalo & infamiâ, præsta-
re tunc sacrum, & communionem etiam Paschalem
intermittere, eò quòd hæc præcepta non obligent,
quando non possunt impleri convenienter juri divi-
no.

5. Si Sacerdos post consecrationem committat
mortale, vel antè commissi recordetur, tenetur, eli-
cita contritione, sacrificium prosequi. Si verò id fi-
at ante consecrationem, & præsertim ante Canonem
debet confiteri, si absque nota infamiæ potest, vel re-
cedere, ut docent Sylv. Nav. Dian. & alii, contra So-
tum & Henriq. qui negant teneri, ob honorem sacri-
ficii, putantque practicè esse probabile Laym. &
Bon. eò quòd vix sinè aliqua nota confessio decenter
fieri possit: nisi fortè in Missa solemni, sub cantu,
vel eoncione: quo casu tenebitur confiteri, ut notat
Sylv. Quòd si verò nec contritionem possit elicere,
secundum communem sententiam, esset confiten-
dum, vel desistendum, licèt Vasq. in p. 3. t. 3. d. 27. &
Hurt. de Euch. d. 8. putet probabile esse, saltèm non
pec-

peccaturum mortaliter, quando non potest sinè nota recedere: intellige, si conatus sit elicere, vel fecit, quod potuit, v. Dian. p. 4. t. 4. resol. 98. C. de Lugo, d. 9. s. 2. n. 8. ubi idem docet. Nota tautem Dian. ex Præp. satis esse, si quis bona fide putet se esse contritum, licèt subdubitet.

6. Si in scamno comunicantium recorderis peccati mortalis, quod oblitus es confiteri, nec sinè nota, aut scandalo gravi possis recedere, ut habet Nav. Fill. Regin. de Lugo, l. c. num. 12. & alii: porrigenti autem Eucharistiam confiteri non expedit, nec decet, quo casu, etiamsi nè quidem possis elicere contritionem, excusat à peccato Hurr. l. c. Imò quidam DD. apud Henricq. excusant laicum ante confessum, etiam præcisâ notâ, & scandalo, non recedentem, eò quòd is dicatur justificatus, & probatus per confessionem. Quam sententiam probat Tamb. in exped. com. c. 1. §. 8. potèstque servire pro scrupulosi. v. Regin. l. 29. n. 105. Bon. d. 4. p. 10. Esc. t. 7. c. 6.

Dixi 3. *Et desit confessarius*: deesse autem censetur non ut quidam volunt, si ablit is, cui solet, & cuperet confiteri; vel cui devotiùs, aut utiliùs confiteretur: neque etsi Religiosus non possit nisi sæculari confiteri peccata gravia, cum aliqua infamia Religionis, Amicus, Dian. p. 9 t. 3. R. 13. sequentibus casibus:

1. Si nullus sit præsens, ad absentem verò sinè magna difficultate (spectata tum debilitate, ætate, & negotiis personæ, tum aliis circumstantiis, ut aëris, brevitatis temporis) adire non possis. Bon. l. c. n. 30. ex Suar. Kon. &c.

2. Si non adsit nisi ignarus idiomatis, vel carens jurisdictione, vel excommunicatus, vel non approbatus, vel cui non possis confiteri sinè gravi damno tuo, vel alieno, vel si habes peccatum tantum reservatum, nec pateat aditus ad Superiorem, vel Superiorem

semel iterumque per pium Confessarium rogatus negaverit potestatem absolvendi. Tamb. *in exped. com.* c. 1. §. 6. ex Fag. Limitat autem Dian. *part. 9. t. 3. R. 15.* si absque gravi nota prætermittere non possis. Ità Sylv. & alii. Requiritur tamen, in his etiam casibus, contritio & propositum confitendi, imò ex præcepto Trid. Sacerdos, qui in tali celebravit, tenetur prima occasione confiteri. Quod præceptum extendendum non videtur ad Laicos, vel Sacerdotes communicantes tantum, ut contra Nav. & Fagund. docet Sylv. Dian. & Bon. *d. 4. p. 6. q. 1.*

ARTICULUS II.

Quæ requiratur dispositio corporis?

REsp. 1. Nulla corporis macula per se impedit suspensionem Eucharistiæ, cum parum faciat ad bonitatem, vel malitiam moralem, potest tamen aliquando per accidens impedire, propter effectus secutos. Ità comm. Unde resolves:

1. Non impedit pollutio involuntaria, imò nec voluntaria per pœnitentiam expiata, nisi effectum malignum, v. g. turpem recordationem, ac delectationem, vel distractionem, & perturbationem animi relinquat; eo enim casu, uti & semper post culpabilem, præstat, ac secundum sententiam communem sub veniali debet differri, nisi aliud suadeat justa aliqua causa, v. g. magnus fructus festivitatis, regula ordinis, Indulgentia plenaria; vel si à dæmone excitata putetur, ad communionis frequentiam impediendam. Sanch. *9. l. de matr. d. 13.* Bon. *d. 4. q. 6. p. 2.* C. de Lug. *d. 15. f. 1.*

2. Neque actus conjugalis impedit, etsi decens, & consilii sit abstinuisse saltè nocte proximè antecedente, si rarò communicet. Ità Fill. & Sanch. *l. c. E. scob. t. 7. E. 6. R. 83.* intellige, si debitum petatum ex necessitate reddidit, nec ullam inde animi perturbationem

tionem, aut affectum ad res venereas patitur: si verò voluptatis causâ fecisset, eò die abstinendum esse, (præsertim si malignus effectus subsecutus fuisset) docet rectè Reg. l. 29. t. 117. Laym. l. 5. t. 4. c. 6. n. 10. & 16. Mart. Perez. d. 49. f. 3. n. 8. addens esse tantum veniale; imò indecentiam justâ causâ posse refarciri.

3. Similiter etsi decens & consilii sit, sumpta communione abstinere eo die à copula; licita nihilominus est ex bono fine, v. g. ex amore prolis, ad vitandum incontinentiæ periculum, vel ad debitum reddendum. Tamb. c. 3. §. 6. ex Sanch. l. 9. d. 13. & Marchan.

Resp. 2. Ex præcepto Ecclesiæ tenetur communicatus sub mortali regulariter esse jejunos, jejunio naturali, id est: ut à medio noctis nihil omnino per modum cibi, potûs, aut medicinæ sumpserit. Ità commun. Est certum ex Conciliis: quæ vide apud Fill, Laym. Bon. C. de Lug, loc. cit. Unde resolves:

1. Etsi parvitas materiæ non excuset hic; non obstat tamen communioni 1. Reliquias ciborum inter dentes hærentes trajicere casu, (negant enim Præp. Vasc. & alii, si fiat de industria, contra Tann. Kon. q. 80. art. 8 n. 47. & Dian. qui contrarium probabile affirmant) licet eas exspuere omnino deceat. Dian. t. 4. de Sacra. ref. 37. & p. 4. t. 4. resol. 104. vide Esc. tr. 7. E. 6. & C. de Lug. n. 36. ubi notat sententiam istam Tann. & Dian. ad hoc servire, ut studiosè dentes ante expurgare, nè quid fortè casu decideret, non tenearis.
2. Sanguinem vel alium humorem ex capite defluentem, vel guttulam aquæ, aut vini, casu per ablutionem oris, vel guttulam jusculi, dum sapor exploratur, per modum salivæ, cui mixta est, vel culicem inter respirandum trajicere. Ratio est: quia hæc aut non sumuntur, scilicet ab extrinseco, aut non per modum cibi, aut potûs. Vide Fag. præc. 3. c. 5. Card.

de Lug. *loc. cit.* n. 29. 3. Si aromata, vel folium tabaci, ex causa ori imponas, mastices, vel quid aliud gustes, modò nihil transmittas. Præp. in p. 3. q. 80. a. 8. d. 1. n. 39. C. de Lugo, R. Mor. l. 1. d. 9. Idem de fumo tabaci, docet Gran. in p. 3. c. 5. t. 10. d. 8. n. 4. (licet indecens valde id videatur, nisi iusta ex causa fiat) & Escob. t. 7. E. 6. ubi de ejusdem pulvere per nares attracto idem colligit, ex Suar. & Fag. Idem tenet Dian. p. 8. t. 7. R. 3. C. de Lug. R. m. l. 1. d. 9.

2. Probabile est, non impedire communionem, si frustulum ligni, chartæ, unguium, vel lapillum deglutias: quia non habet rationem cibi, vel potûs. Dian. l. c. Res. 38. & tr. de celeb. Res. 52. Ledesm. & Sanch. contra Henriq. Reg. Laym. & alios, quorum sententia tutior est. v. C. de Lug. & Escob.

3. Non licet communicare his casibus 1. Si saccharum, liquorem glycyrrhizæ ore solutum cum saliva trajicias. Si verò dubium sit, num quid deglutiveris, vel an factam sit post duodecimam, probabiliter docet Laym. l. 1. t. 1. c. 1. contra Sanch. Fagund. non impedire communionem, vel sacrificium, vide Dian. l. c. Res. 29. suprà l. 1. t. 1. c. 2. d. 3. 2. Si vesperti decumbens aliquid ori contra raucedinem imposueris: nisi certus sis; post medium noctis te nihil transmisisse. Ità Suar. Fill. C. de Lugo, l. c. n. 37. & alii. Licitum autem est, inter horologia dissonantia quodvis sequi, etiam ultimum, modò non constet errare: quia habet se ut auctor bonus, faciens opinionem probabilem, ut habet Sanch. l. 2. d. 1. de Matr. Fag. Io. Sancius, Card. de Lug. n. 45. Dian. l. c. resol. 36. 3. Si aliquid sumpseris, licet mox rejeceris. 4. Si tabaci fumum in stomachum trajeceris, ut docet Præp. etsi alii meritò dubitent. Tan. t. 4. d. 5. Gran. autem in 3. p. c. 6. t. 10. d. 8. negat. 5. Si Sacerdos nocte Nativitatis in prima Missa ablutionem, vel lambendo digitos

mo.

modicum aquæ aut vini sumpserit. v. Bon. d. 4 q. 6. p. 2.

4. Non est peccatum, per se loquendo, cibum sumere (vel exspuere Tamb. c. 1. p. 1.) statim à communione, ut ex S. Th. docent Azor, Sanch. Bon. d. 4. q. 6. p. 1. n. 25. Unde eum, qui paulò ante medium noctis cœnasset in Dominica pridie Nativitatis Domini, posse nihilominus statim post mediam noctem celebrare, docent Dian. & alii 3. P. 3. t. 4. R. 44. etsi ob Sacramenti reverentiam, consilii sit abstinere, donec species sint consumptæ: quod saltèm intrà dimidium quadrantem in laico (in Sacerdote intrà quadrantem) fieri certum videtur. C. de Lug. d. 12. f. 3. n. 54. ex judicio Medicorum à se consultorum; Tamb. autem c. 3. par. 4. Sanch. d. 38. notat citius à valido, quàm debili stomacho, regulariter tamen ab omnibus intrà horam consumi, refertque infirmum quendam post mediam horam species integras rejecisse.

Dixi in Resp. *regulariter*: quia non jejunus licitè communicat in sequentibus casibus, siquidem jejunus non possit finè notabili incommodo, ut monet Kon. & Bon. apud Dian. p. 9. t. 6. Ref. 42.

1. In periculo mortis, sive illud sit ex morbo, vulnere, veneno, sive ex sententia judicis. Et quidem in eodem morbo, etsi non tenearis, potes tamen post aliquot v. g. 6. 7. vel etiam, ut putat Laym. duos dies (etsi quoad hoc potissimùm attendendum esse ad consuetudinem moneat C. de Lugo) repetere viaticum non jejunus, dummodo nequeas jejunus sumere, & periculum mortis recurrat, ut docetur communiter, vel etsi maneat, ut contra Vasp. Præp. & alios docent Nav. Tol. Regin. Suar. C. de Lugo f. 3. n. 65. Imò etsi non liceat agro ex sola devotione communicare fracto jejunio, si tamen morbus esset diuturnus, nec posset dari communio, nisi post medicinam,

probabile esse id licere, docent Armilla, Tol. Kon. Reginald. Henriq. Suarez, Escob. &c. quorum aliqui exigunt longum intervallum, v. g. 30. dierum, ut Navar. & Villalob. Alii 8. vel 10. dies, ut Suar. Henriq. Fag. Alii 7. ut Sylv. Alii 6. ut Arm. Zamb. Possev. & Fill. quos sequitur Dian. *de celebr. R.* 77. Alii permittunt toties, quoties sano posset dari jejuno: ita Escob. *t. 7. E. 6.* ex Hurt. Alii denique, posse sequenti statim die dari, ob justam causam, ut, si propter consuetudinem, & desiderium, aut devotionem difficulter abstineat, & moraliter instare periculum mortis; sic Laym. *l. 5. t. 4. c. 9. n. 20.* Verum ea in re loci consuetudo spectanda est, quæ nunc saltim videtur permittere, ut, quando morbus, & periculum diu protrahitur, post 7. vel 8. dies iterum detur communio non jejuno. v. C. de Lugo. *d. 15. f. 3. de Euch.*

Denique, licet, probabile videatur Fill. *t. 1. tr. 4. n. 242.* & C. de Lugo id, quod docet Maj. *in 4. d. 9. c. 3.* Fern. de hæred. &c. (Laym. verò *l. 5. t. 4. c. 6. n. 21.* limitat ad casum necessitatis, quo moriturus aliud Sacramentum suscipere non posset, & scandalum cessaret) posse non jejunium celebrare, ad dandum alteri viaticum, eò quod hoc sit juris divini, jejunium verò Ecclesiastici tantum; ideoque non tantum posse, sed etiam teneri, dicat Gran. *in 3. p. c. 6. t. 30. d. 8. n. 12.* Id tamen meritò communiter rejicitur: tum quia contrarium probat praxis; tum quia major est habenda ratio Sacramenti, quàm aliqualis necessitatis proximi; tum quia præceptum viatici non obligat, quando non potest rite dari. Ità Bon. ex Kon. Hurt. *De Euch. d. 9. dis. 17.* Suar. Vasq. &c. comm. docetque C. de Lugo, esse probabilius. vide Dian. *t. 1. tr. 4. Res. 33.* Sacerdos autem mortis (sive naturali, sive violentæ) vicinus, celebrare finè dubio potest non jejunus, ad dandum sibi viaticum, si illud aliter

ha-

haberi non potest: quia non plus est celebrare, quam communicare sumpto cibo. C. de Lugo, d. 15. s. 4. Lay. Dian. p. 5. t. 3. R. 36.

2. Si periculum sit, nè Eucharistia pereat, vel male tractetur, **potest** sumi à non jejunò, etiam laico, si alius desit: imò probabiliter potest etiam à præsente Sacerdote laicus accipere, ut docent C. de Lugo, n. 87. Suar. & Vasq. d. 221. n. 48.

3. Si grave scandalum sit oriturum ex omissione sacrificii, vel communionis. Quod tamen quidam putant vix fieri posse, eò quòd occurri possit scandalo, dicendo Sacerdotem casu aliquid sumpsisse, ideòque impediri.

Dixi, *scandalum*: quia turbationem vel incommodum aliquod secuturum, v. g. si celebraturus primitias aliquid sumpsisset, non sufficere, notat Præp.

4. Si perfectio sacrificii, vel communionis urgeat. Quod fieri potest quinque modis 1. Si pro speciebus vini sumpsit aquam: (quam si advertat, dum habet in ore, non est exspuenda ob periculum ejiciendi fragmentum hostiæ, & irreverentiam; sed deglutienda. Tamb. de exped. sacrif. l. 2. c. 8. C. de Lug. d. 15. sect. 4.) tunc enim tenetur denuo consecrare; quod fieri etiam potest, consecrando, & offerendo statim, sinè nova hostia. vide apud Suar. Quòd si id post Missam factam conclusam advertas in Sacristia, omittas. Si autem intrà Missam post sumptionem, vel etiam ante eam, post consecrationem tamen dubites, an fuerit vinum, pro vino præsumendum esse & pergendū, ait Tamb. 2. Si celebrans post consecrationem deficiat; tunc enim tenetur alius, etiam non jejunus, si jejunus haberi nequeat, perficere. 3. Si post consecrationem etiam unius speciei recordetur se non esse jejunum: tenetur enim pergere; imò etiam potest pergere, si ante consecrationem recordetur, & absque scandalo, & nota non possit desistere, v. g. in solemni

lemni sacro, ut docent Suar. Kon. &c. Si tamen privatim celebret, & commodè possit abrumpere, tenetur, uti ex S. Thom. *q. 83. a. 6.* docetur comm. 4. Si post ablutionem sumptam, licet diu communionem distribueris, sumendæ sunt reliquæ, etiam grandiores, consecratæ eodem sacro (quod addo: quia non licet tunc sumere particulas alterius sacrificii, quæ sunt in ciborio, ad illud expurgandum, ut docet Suar. C. de Lugo; *l. c.* cum communi, licet contrarium probabilè dicat Tamb. *de expedita com. c. 2. §. 8.* Marchan. *t. 3. p. 3. c. 3.* uti nec ejusdem sacrificii, si illud planè sit absolutum, & ab altari recesserit) sed debent servari, donec sumantur à jejuno, Escob. *t. 7. E. 6.* Fagund. &c. quia convivium jam finitum est. Nisi tamen aliud suadeat periculum indecentiæ, v. g. si plures Missæ eodem die istie futuræ non essent, & Sacramentum asservari non soleret: tunc enim minore irreverentia sumeret, quàm asservaret. Imò Card. de Lugo, *d. 14 p. 4. n. 82.* & Gran. non damnant Sacerdotem, qui prius, quàm sacras vestes exuit, particulam inventam absumit, eò quòd non sit communio nova, sed complementum præcedentis. vid. Bon. C. de Lugo, Escob. *ll. cc. 5.* Si pars hostiæ post ablutionem sumptam, calici, aut palato adhæreat: (quæ decentius nova ablutione, quàm digito propellitur, ut docet Bonac. & Fill. & alii, quamvis Missale etiam permittat, ut digito attrahatur ad labium calicis, & fumatur ante ablutionem) quomodo etiam ii excusantur, qui ex devotione hostiam in ore diu retinentes, casu præmittunt aliquid ablutionis. Sponte tamen id non licet, nisi bona fides, & sancta simplicitas excuset. Ratio horum omnium est: quia talis sumptio, moraliter censetur completio unius sacrificii. Reg. *l. c. n. 123.* Bon. *l. 1. d. 4. q. 6. p. 2.*

Unus casus est, in metu mortis, ad quem evadendum,

dum, sicut sinè altari, vel calice consecrato, aut vestibus sacris, ità etiam non jejunum posse celebrare, docet Dian. cum Sylv. &c. p. 3. t. 6. R. 48. & p. 5. t. 3. R. 39. dummodo celebratio non exigatur in contemptum Religionis, Ecclesiæ, vel ejus præceptorum.

ARTICULUS III.

Quæ, & quanta sit obligatio sumendi Eucharistiam?

R Esp. 1. Sumptio Eucharistiæ fidelibus adultis est necessaria, necessitate non medii, sed præcepti divini, obligantis tum in articulo mortis per modum Viatici, tum etiam sæpiùs in vita, ut docent Suar. Vasq. Laym. Fag. & alii commun. probantque tum ex Scriptura, tum ex Concil. Nicæno & Trid. sess. 13. c. 6. tum ex praxi Ecclesiæ: tum quia est instituta per modum cibi, cujus usus sæpiùs est necessarius. Bon. d. 4. q. 7. p. 1. n. 8. Unde resolves:

1. Quisque fidelis in periculo vitæ, quod prævidet, vel meritò timet, v.g. in gravi morbo, ante conflictum, vel puerperium, præsertim primum, ante navigationem, &c. tenetur sub mortali communicare. Suar. Vasq. dub. 214. Nisi tamen paucis, v.g. octo diebus antè communicasset: talis enim communio censetur habere rationem Viatici, ut docent Suar. Reg. Fill. contra quosdam, ut Gasp. Hurt. d. 10. dif. 2. &c. apud Escob. qui dicunt, eum, qui manè communicavit, si à prandio incurrat periculum vitæ, teneri iterum fumere communionem, tanquam viaticum: imò Sa & Sylv. V. Euchar. Fumus, &c. & Cajet. V. Communio, putant non esse saltèm mortale, communionem omittere, dummodo in Paschate sumpserit.

2. Si in ægro esset periculum vomitûs, docet Sanctius apud Dian. p. 5. t. 3. R. 55. posse ei parvam particulam

culam dari, quæ stomachum alteratura non putetur, aut si de hoc ipso dubium sit, securitatis causâ prius dari particulam non consecratam: quam si rejiciat, nullo modo dandam consecratam: secus si retineat. Si verò independenter à cibo perpetuò evomat, nullo modo dandam, nisi fortè per sex saltèm horas liber à vomitu fuisset.

3. Pueris doli capacibus, qui sciunt distinguere Eucharistiam ab alio cibo, probabilius est in periculo mortis eam esse dandam pro Viatico, ut contra Vasq. insinuat Lay. *t. 4. de Euch. c. 4.* & expressè docet Suar. *d. 40. f. 1.* confirmâtque Card. de Lugo, *d. 13. f. 4. n. 38.* & addit, (contra Sanch.) si de capacitate pueri sit dubium, posse nihilominus dari, etsi non sit necesse.

4. Qui post Viaticum sumptum peccavit mortaliter, non tenetur denuo communicare. Ità Reg. Fill. C. de Lugo, & alii.

5. Qui non communicavit in periculo mortis, non tenetur postea supplere. Ità Bon. *d. 4. q. 7. p. 1.* ex Henriq. Reg. &c.

6. Judex tenetur, per se loquendo, reis concedere tempus communicandi, ut docent Suar. *l. c.* & alii communiter, contra Nav. quod si reus noluerit, potest judex procedere. Fill. *t. 4. c. 8. q. 11. n. 238.*

Resp. 2. Etsi Christus tempus communionis, extra periculum mortis, non præceperit; Ecclesia tamen pro eo determinavit tempus Paschale, quod communiter numeratur à Dominica Palmarum, usque ad Dominicam in Albis inclusivè: alicubi tamen totam Quadragesimam comprehendit; alibi extenditur ex consuetudine, vel indulto; potestque Confessarius, ex justa causa, extendere, ut docent Sa, & alii. vide Bon. *d. 4. q. 7. p. 2.* Unde resolves:

1. Præceptum hoc impletur etiam per communionem sacrilegam, ut habet communis, contra Durand. & Sylv.

& Sylv. Et patet, quia Ecclesia tantum præcipit actum externum; nec finis præcepti cadit sub præceptum. Verum damnata est recenter hæc opinio ab Innocentio XI. uti videre est in proposit. 55. An verò, qui non satisfecit, teneatur postea implere, utrinque probabiliter defenditur, etsi affirmativa videatur probabilior. Bon. *l. c.* Suar. Kon. Card. de Lug. &c.

2. Non tenetur prævenire, qui prævidet tempore Paschali se impediendum, ut contra Vasq. Sylv. & Fagund. probabiliter docet Azor, *t. 1. l. 17. cap. 41.* Suar. &c. Qui verò sic prævenisset, & postea tolleretur impedimentum, teneretur rursus communicare, secundum Lay. *l. 5. t. 4. c. 5.* Card. de Lug. *f. 4. n. 78.* quia non satisfecit præcepto obliganti ad communionem, & ad illud tempus. Negat tamen Dian. citans Fern. & Suar.

Resp. 3. Tenetur quis communionem Paschalem sumere in Parochia, à Pastore suo, nisi hujus licentiæ, privilegio, aut consuetudine eximatur. Navar. Suar. *d. 72. f. 2. q. c.* Unde resolves:

1. Sacerdos ubivis celebrando satisfacit. Bon. *d. 4. q. 7. p. 2.*

2. Eximuntur peregrini & vagi, qui Parochiam non habent, aut ab ea absunt. Bon. *l. c.*

3. Non eximuntur laici inservientes religiosis, ut habet Sa, *V. Euch.* nisi, ut dicit Bon. degant in monasteriis, aliisque locis, à cura Parochorum exemptis. v. Sanch. *de matr. d. 23. n. 12.*

4. Non satisfacit huic præcepto, qui in Paschate extra Parochiam, sine consensu Pastoris, communicat, ut habent Nav. Azor, & alii commun. nisi tamen communicet in Cathedrali Ecclesia: hunc enim satisfacere præcepto, censet Bon. *l. c.* sed negat C. de Lug. *l. 1. Resp. mor.* nisi Episcopus expresse vel tacite consentiat. v. *suprà c. 2. d. 1. art. 1. casu 7. 8. q. 9.* Bon. *l. c.*

Dixi,

Dixi, *finè consensu Pastoris*: quia cum consensu summi Pontificis, vel Episcopi, sive Ordinarii, aut ejus Vicarii generalis, vel Parochi (hi enim omnes intelliguntur nomine Pastoris) extra Parochiam communicando satisfieri præcepto, Doctores concedunt. Et quidem sufficere consensum interpretativum, sive præsumptum, notat Tamb. *de exped. com. c. 4. §. 4.* Imò Bann. in *Theol. moral. p. 1. t. 5. q. 19.* Beja, & quidam alii apud Tamb. *l. c. & C. de Lug. d. 18. §. 2. n. 49.* itèm Dian. *p. 2. t. 14. R. 73. & p. 7. tr. 7. R. 58.* putant posse satisfieri præcepto communionis Paschalis (præsertim extra diem Paschæ) apud Mendicantes, ex privilegio Nicolai V. Pii V. & Pauli IV. certis concessio, quod cæteri participant. Verùm hoc alii communiter negant, v. Averf. *q. 10. §. 4.*

CAPUT III.

De Eucharistia, ut est Sacrificium.

DUBIUM I.

Quid sit Missa, & quæ obligatio Sacerdotum circa illam?

REsp. Missa est sacrificium, consistens in consecratione panis & vini: estque actus latriæ, qui fit in recognitionem supremi dominii Dei, & signum nostræ servitutis. Quod non obstat, quin secundariò possit etiam ad alium finem partialem offerri, ut ad agendas gratias, vel impetrationem beneficii, ad remissionem peccatorum, ad Sanctos honorandos, &c. Principalis fructus Missæ, ex opere operato, est independens à probitate Sacerdotis, à quo pro omnibus seu vivis seu defunctis, etiam accepto stipendio, applicabilis est: estque actu, tam intensivè, quàm extensivè finitus: etsi enim hostia ipsa, & principalis offerens, id est Christus, infinitè sit Deo gratus, atque

ita

Ita Deus per hoc sacrificium infinito honore afficiatur; videtur tamen Christi esse voluntas, ut offeratur, & prosit tantum ad certum & finitum effectum. Quod etiam patet ex usu & sensu Ecclesiæ, dum Missæ pro eadem re reperuntur: quod signum est, non habere infinitum effectum. v. Bon. d. 4. q. ult. p. 4. Unde resolves:

1. Sacerdotes ordinariè peccant graviter, si non aliquoties in anno, saltè mter, vel quater, solemnioribus festis celebrent, nisi legitimè sint impediti. Ita Sylv. Regin. Suar. Kon. & alii commun. contra Angles, Bon. Dian. p. 2. t. 14. R. 19. itè C. de Lug. & Tamb. l. i. exped. com. c. 6. qui excusant saltè à mortali, dummodo communicent in Paschate, absitque contemptus & scandalum. Imò ubi Tridentinum est receptum, tenentur ex mandato Episcopi, sub gravi culpa, celebrare saltè Dominis & festis: excusantur tamen, si Episcopi nullum mandatum extet.

2. Et si in Ecclesiis Cathedralibus, Collegiatis, & Conventualibus, (ubi est competens Sacerdotum numerus) quotidie debeat una saltè Missa privata celebrari, & altera cantari, peccantque mortaliter dictarum Ecclesiarum Rectores, si in hoc deficiant: Suar. Kon. Laym. March. &c. non esse tamen mortale (præscindendo à peculiari obligatione talis Ecclesiæ) semel vel bis in hebdomada omittere alterutram, docet Tamb. l. i. c. 6. uti neque si in Ecclesiis Collegiatis die festo cadente in feriam privilegiatam, v.g. Vigilæ: quatuor temporum, Quadragesimæ, vel Rogationum, Missa solemnus de feria post Nonam canenda, semel omittatur. Ibid. ex Abbat. March. &c.

3. Peccat graviter, qui tenetur pro alio offerre Missam, fructum tamen principalem applicat aliis: quia id alii est fraudi in re gravi.

K k

4. Gra-

4. Graviter peccat 1. qui ad sacrum ex iustitia obligatus, illud diu differt: quia magno fructu alterum privat. Sylv. Regin. l. 23. n. 336. Fern. &c. multoque magis si planè omittit; teneturque hoc casu ad stipendii restitutionem. Tam. *de exped. sacrif. l. 3. c. 1. §. 8.* 2. Si quis accipiat plura stipendia, quibus non nisi post longum tempus possit satisfacere. Ratio eadem est. Sylv. Regin. Fern. p. 3. c. 5. 3. Qui sacrum animo se obligandi promisit, & non præstat. Bon. d. 4. q. ult. p. 8. etsi probabile sit, hoc non esse mortale, ut habet Sanch. *de matr. l. 1. d. 5.* vid. Dian. tr. 3. misc. R. 9. itèm p. 4. t. 4. R. 196. *¶* p. 6. t. 6. R. 6. p. 5. t. 14. R. 81. ubi citat Cajet. Vasq. Hurr. &c. affirmantes, quòd, qui pluribus Missam gratis promisit, possit unicà satisfacere: quod tamen alii commun. negant.

5. Si quis det justum stipendium, (id à consuetudine, vel lege taxatum esse debet, aut si non est, secundum Sotum & Cajet. est frugalis victus unius diei; quod Suar. Laym. & alii reprobant, putantque sufficere mediam, vel tertiam partem sustentationis diei) ut pro se dicatur Missa, non potest secundum accipi ab alio, & pro duobus una tantum Missa dici. C. de Lugo d. 19. n. 239. Secus, si ambo dimidium tantum iusti darent, uti contra Vasq. Reg. & alios probabiliter docent Sotus, Henriq. Fill. Kon. C. de Lugo, l. c. quod tamen jam est prohibitum per Bullam Urb. VIII. v. Bon. Dian. t. 14. R. 7.

6. Qui pecuniam ab alio accepit, ut pro illo celebret, aut fieri curet, per se loquendo, potest curare Missam per alium bonum Sacerdotem dici, minùs dando, quàm accepit.

Dixi 1. *Per se*: quia Urb. VIII. ob speciem turpis quæstus, id fieri vetuit.

Dixi 2. *Bonum*: quia si per malum curet, perditur fructus, qui est ex opere operantis, v. C. de Lug. l. c.

7. Beneficiati, etiam Curati, ad Missas obligati, possunt

possunt pro iis accipere stipendium, & applicare, cui volunt: quia non semper habent obligationem applicandi ad certam intentionem; nisi tamen contrarium constet, ut de Missa conventuali docet Bon. Ita Card. de Lug. *d. 81. f. 1. n. 21.* ex Suar. Vasq. &c. contra Gavant. Barb. & Dian. qui negant de Parocho: refertque Dian. *p. 4. t. 4. R. 232.* determinasse Congregationem Card. quodd ei non liceat pro Missa accipere eleemosynam manualet, quando tenetur celebrare: de Missa tamen conventuali, contra Bon. &c. ipse affirmat *p. 5. t. 13.* ex aliis 3.

8. Qui stipendium pro sacro accepit, tenetur dicere Missam pro defunctis, vel votivam, vel in hoc aut isto altari, prout pecuniam offerens petivit (quantum tamen rubricæ permittunt, quibus neglectis Ecclesiæ ordinem invertere, ob alterius devotionem non convenit) quia ob ejus devorionem, & speciales orationes, major fructus provenire solet. Si tamen aliter faciat, non erit grave, imò nullum, si fiat de justa causa. v. Dian. *de celebrat. Missæ. ref. 31.* Card. de Lug. *l. c. n. 35.*

9. Is, qui quoad locum, tempus, intentionem, qualitatem Missæ, non satisfacit sine justa causa voluntati fundatoris, peccat, & quidem graviter, si sæpe faciat; estò consentiant hæredes; cum ii in hoc voluntati testatoris non possint derogare, ut docent Sylv. Navar. Azor, &c. Episcopus tamen potest in hoc dispensare ex causa, ut habent Henr. Sylv. & Tann. Quodd si quis quoad locum impediatur, tenetur in alio, ut habet Azor, *z. 1. l. 10. c. 14.* & Sa, *V. Missæ.* Dian. *l. c. ref. 29.* ubi docent ex Nav. Rodriq. Fagund. & Azor, esse mortale celebrare in alio templo vel altari, quàm quis tenetur; quod negat C. de Lug. si raro & ex causa fiat, *v. n. 360.* imò nec esse veniale, si obligatur quotidie celebrare, raro & ex rationabili causa celebret alibi. Similiter Tambur. *de exped. sac*

l. 3. c. 2. excusat à mortali eum, qui uno alteròve die singulis mensibus alibi celebrat, nisi tamen teneatur celebrare in altari privilegiato; notatque posse Sacerdotem contra hoc onus Missarum, v. g. certum earum numerum, præscribere annis 30. si adsit possessio, titulus, & bona fides.

10. Beneficiatus ex iustitia obligatur sub mortali, & pœna compensationis, ad eum numerum Missarum, per se, vel (prout mens fundatoris ex verbis colligenda permittit) saltèm per alium, quem numerum literæ foundationis requirunt: eum verò numerum ex iusta causa, v. g. si reditus jam non sufficientes respondeant, potest minuere Episcopus in Synodo: quam potestatem Bon. restringit ad Missas defunctorum, & quidem post Trid. impositas. vid. Bon. *d. 4. q. ult. p. 8.*

11. Qui ratione beneficii tenetur quotidie celebrare, tenetur etiam Missam pro fundatore (nisi de huius intentione contraria constet) applicare. Bon. & alii 4 cum *Dian. p. 6. tr. 6. R. 13.* qui tamen concedit, posse eum pro seipso quater, aut sexies in anno, & in die Commemorationis omnium defunctorum pro particulari defuncto celebrare: itèm quavis hebdomada unam Missam omittere devotionis & reverentiæ causâ: idque ex præsumpta intentione fundatoris; quod *Tamb. l. 3. exped. sacrif. c. 3. §. 1.* ex *Gavant. p. 3. t. 12.* limitat, nisi de contraria fundatoris voluntate constet, vel sit onus Ecclesiæ, aut Monasterii, curare Missam quotidianam. v. *Tamb. l. c. Dian. p. 2. t. 14. R. 28. p. 4. t. 4. R. 86. & p. 5. t. 5. R. 23. & t. 13. R. 51. 2.* id ipsum limitat *C. de Lugo, R. mor. l. 5. d. 9.* si obligatio dirigatur ad ipsum Sacerdotem, v. g. si dicatur: (Qui debet quotidie celebrare) quo casu concedit: si verò dirigatur ad celebrationem in tali loco, v. g. volo, ut in tali Ecclesia celebraretur quotidie Missa, teneri eum pro se alium substituere eo die, quo ipse non celebrat.

12. Qui non potest foundationi satisfacere propter morbum, non tenetur, si brevis sit, (v. g. 15. dierum, ut docet Bon. aut etiam unius alteriusve mensis, ut probabiliter docet C. de Lugo, n. 49.) aut substituere alium, aut compensare; cum tamen strictè nec Domini quidem honesti cum famulis agant: secus tamen, si sit diuturnus morbus; nisi reditus sint nimis tenues, aut in morbum absumantur, ut contra Sylv. & Azor, docet Bon. ex Rodriq. Impeditus verò aliis negotiis, licet iustis (cum hæc non debeant obesse fundatori) debet satisfacere per alium, vel compensare postea, præsertim si fiat sæpius. Ità Bon. d. 4. q. ult. p. 7.

DUBIUM II.

Cujus sit applicare fructum Sacrificii?

Resp. Solus Sacerdos offerens validè id facit, per suam intentionem: quia est actus potestatis sacerdotalis. Ità commun. Suar. C. de Lugo, d. 19. s. 10. n. 211. &c. Unde resolves:

1. Is validè applicat, etsi peccet sacrificando, vel applicet contra voluntatem superiorum. Ità Suar. Laym. Dian. C. de Lugo l. c. contra Nav. Ledesma, & alios, quorum sententiam probabilem dicit Dian. t. 1. ref. 72.

2. Sacrificium, quod neque formaliter, neque virtualiter ulli applicatum est, vel ante, vel in ipsa consecratione, saltèm secundæ speciei, non potest postea ulli applicari, saltèm adæquatè: quia producit effectum, quando existit, neque is suspenditur: ideòque nec licet accipere stipendium pro Missa præterita. Laym.

Dixi, *vel ante*: quia non requiritur, ut applicatio fiat in ipso sacrificio: sufficitque si pridie facta sit, etsi ipso die de ea non cogitet. Bon. q. 3. p. 2. ex Suar. & Dian. l. c. ref. 47. contra Valsq.

3. Si nulli applicetur, vel incapaci, fructus manet in thesauro Ecclesiæ; ut docet Suar. vel cedit ipsi Sacerdoti, vel illis, pro quibus tenetur specialiter offerre, quod ita implicitè censeatur intendisse. Ità Lay. *l. 5. t. 5. c. 2.* vide C. de Lugo, *n. 215.*

4. Applicatio sub conditione jam impleta, est valida, v. g. ad intentionem, quam habuit hodie superior, non autem sub conditione futura contingente, v. g. applico illi, cui Titius interrogatus voluerit: vel ei, qui priùs morietur; vel qui primò stipendium offert. Ità Suar. *in 3. p. tom. 3. d. 79. f. 9.* Laym. *loc. cit.* Dian. *l. c. resol. 15.* C. de Lugo, *id. 19. n. 209.* contra Bon. *q. ult. p. 7 §. 5.* qui tamen ipse in praxi dissuadet.

5. Non satisfacit, qui te mortuum putans, Missas, quas pro defuncto teneretur, celebravit.

6. Sacerdotes Societatis non satisfaciunt, celebrando pro defunctis per anticipationem: nisi tamen jam mortui sint, etsi postea promulgentur. Lay. *l. c.*

7. Non omnes Sacerdotes tenentur die animarum applicare Missam pro omnibus defunctis. Tam. *l. 3. exped. sacrif. c. 3. §. 2.* contra praxim & Gau. *p. 4. tract. 15.*

8. Missa celebrata in altari privilegiato pro defunctis, non suffragatur illis, nec satisfit indulto, nisi sit de Requiem quando per rubricas esse potest. Dian. *p. 4. t. 4. Res. 233.* ex declar. Card. & *p. 9. t. 2. R. 8.*

DUBIUM III.

Quando, & quoties liceat celebrare?

Resp. 1. Ordinariè non licet celebrare post meridiem, sed debet inchoari ante duodecimam; nec ante auroram; quam ante solis ortum Reg. quadrantem horæ, Henriquez, Konin. mediam horam, Azor, horam cum quadrante, Suarez & Fernand. & Posseu. sesqui horam comprehendere dicunt, & consequen-

ter

ter eum secundum Henriquez, Suarez & alios, Missa possit inchoari tantò ante auroram, ut sub ejus initium finiatur, licet duabus horis ante solis ortum incipere. Ità Rodriq. & alii. Unde ulteriùs inferunt quidam, cum Suar. Religiosis habentibus privilegium celebrandi horâ ante diem, licere tribus horis ante ortum Solis incipere: quòd C. de Lugo, *dub. 20. sect.*

1. *num. 32.* non improbat, etsi Layman. tantum permittat horis duabus cum dimidia, Dian. verò duabus horis post mediam noctem. C. de Lugo, *loc. cit.* Quacunque autem horâ licitè (sive ex, sive sine privilegio) celebrant, eadem etiam, (atque adeò in Missa, quæ nocte Nativitatis, cæterisque, quæ post illam celebrantur) licere iis Eucharistiam aliis ministrare, contra Bordon. docet Dian. *part. 9. tract. 7. Res. 43.*

Dixi, *ordinariè*: quia antevertere licet sequentibus casibus, in quibus etiam paulò post meridiem, v. g. uno vel altero quadrante, inchoari potest, uti etiam secundum Sorum & Palud. ex quavis rationabili causa, v. g. ob supplicationem, vel concionem publicam protractam ultra meridiem, ob funus Principis, vel quia Sacerdos die festo propter iter fuit impeditus, quo casu etiam integrâ horâ post, licere inchoare dicunt. vid. Laym. *l. c.* Fern. *hic cap. 3.*

1. In necessitate, v. g. ut morituro detur viaticum, quo casu licere media nocte celebrare, ait Dian. *p. 2. t. 14. R. 33.* ex Laym. &c.

2. Ubi est mos rationabilis, ut opifices & famuli summo manè possint audire sacrum. Laym. *l. 5. t. 5. c. 4. n. 3.* ex Nav. &c. (v. Dian. *p. 2. t. 14. R. 34.*) non tamen idcirco post meridiem licebit,

3. Ex privilegio, de quo suprâ.

4. In nocte Nativitatis, in qua omnes tres Missas ante auroram dici posse, probabiliter docent Suar. Kon. Laym. Dian. *p. 4. t. 4. R. 236.* contra Sylv. Fernand. & alios. Unde resolves:

1. Gra-

1. Graviter peccat, qui finè aliqua harum, aut sal-
tèrè iusta causa citius manè, vel seriùs post prandium
celebrat: ubi Azor tertiam horæ partem. Lay. medi-
am horam, Bonac. tres quadrantes, Sylvius horam
requirit, ut differendo peccet mortaliter. vid. Dian.
z. 14. ref. 34. ubi notat Religiosos ex suis privilegiis,
posse celebrare usque ad tres horas post meridiem,
post tertiam verò nullo modo. vide Bon. l. c.

2. Non est peccatum, celebrare ante dictam Pri-
mam; vel etsi ob infirmitatem non possis Horas di-
cere; vel etiam ante Matutinum, si causa subsit, finè
qua erit veniale, ut docent Fill. Lay. & alii, videtur-
que sententia tuta, contra multos, dicentes esse mor-
tale.

Resp. 2. Per se loquendo, quotidie licet celebra-
re. Dico *per se*: quia præcepto obligante sub morta-
li, prohibemur die Veneris Sancto (non tamen Eu-
charistiam sumere, vel aliis præbere, ut habent Hurt.
de sacrif. d. 4. dif. 3. Quint. ex Suar. Vasq. Tan. &c.
licet suppositis Declarationibus Card. non licere mi-
nistrare nisi solis infirmis, velit Dian. p. 4. t. 4. R. 237.
p. 6. t. 6. R. 19. & p. 9. t. 9. R. 24. ex Barb. Gavant. &c.)
in Cœna Domini verò, etsi ex consuetudine uno ce-
lebrante reliqui communicare debeant; plures ta-
men ex causa licitè privatim celebrant, non tamen
post finitam Missam solemnem, & sacrarium recon-
ditum, ut vult Palaus: licet alii id non admittant,
apud Dian. p. 9. t. 9. R. 24. De Sabbatho sancto alii
negant licere, ut Vasq. &c. alii probabilius affirmant,
ut Suar. Fagund. Dian. Gasp. Hurt. d. 4. dif. 3. Pala-
us (qui non vult fieri ante inchoatam Missam solem-
nem) & C. de Lugo, s. 1. n. 18. qui addit, non esse tunc
legendas prophetias, quia non sunt pars Missæ; ne-
que benedictionem cerei; imò nec Litanias: quia est
ratio eadem. v. l. c. n. 20. & Bon. p. 2. ubi notat,
quod usus id vix habeat. vide etiam Dian. p. 4. t. 4.
R. 237.

R. 237. ubi cum Mercero contra alios permittit eo die ante Missam solemnem celebrare de Sancto incidente, vel votivam.

Resp. 3. Sæpius in die celebrare non licet ordinariè; quod addo: quia, si sis jejunos, licitum est sequentibus casibus his, vel etiam ter, requisito tamen, si facilè haberi possit, Episcopi judicio, præterquam in primo.

1. Nocte Nativitatis: quâ tamen non tenetur, nè Parochus quidem, celebrare tres Missas, sed potest aliquam pro arbitrio omittere. Dian. p. 4. t. 4. R. 236. Neque ter communicare, vel semel communicare, & bis celebrare. p. 8. t. 1. R. 87.

2. Si Pastor habeat duas Parochias diffitas. Fill. C. de Lugo, d. 20. n. 45.

3. Si concursus populi sit tantus, ut Ecclesia non capiat, ut habet Laym. l. 5. t. 5. c. 4. n. 6. & vide C. de Lug. loc. cit. etsi tunc potiùs expediat celebrare extra,

4. Si ante ablutionem moneatur de communicando infirmo, & suam jam hostiam sumpserit; nec sit alius Sacerdos. Sylv. Nav. Sed casum esse metaphysicum, dicit C. de Lugo, d. 20. n. 44.

5. Si die festo adveniant personæ, quas non deceat sacrum omittere, v. g. Rex aut Princeps; quamvis hic ultimus dicatur non esse in usu. vide Bon. d. 4. q. ult. p. 7. n. 9. C. de Lug. l. c. & Layman. t. 5. c. 4. Konin. Dian. p. 2. t. 14. R. 56. ubi rectè monet, in his omnibus attendendum ad loci consuetudinem, quæ ferè omnes nunc sustulerit.

Quæres: An aliquando liceat interrompere Missam?

Resp. Etsi abruptum essentialiter, sive unam tantum speciem consecrare, nullo casu liceat, ut dictum est suprâ c. 1. d. 2. accidentaliter tamen abruptum, vel etiam interrompere, aliquid interponendo, licet his casibus:

1. Ob concionem, post Euangelium, vel processionem excipiendam.

2. In gratiam supervenientis principis, vel turbæ peregrinorum die festo, quo aliàs Missam audire non possent, vel simili iusta causa; ex qua, si non sit facta oblatio, posse incipere de novo, ut totum sacrum audiant, etsi non teneantur, docent varii Auctores cum Sa, apud Bon. *d. 4. q. ult. p. 7. n. 9.* qui bene monet, consuetudini locorum standum. Henricus autem docet, id tantum licere finitæ Epistolæ, vel Evangelio: Tamb. planè improbat.

3. Si ante Canonem Sacerdos recordetur alicujus impedimenti, v. g. se non esse jejunum, vel in gratia, vel irregularem, vel excommunicatum; vel excommunicatus non toleratus præsumat interesse, nec posset expelli.

4. Si urgeat gravis necessitas, vel propria, v. g. morbus, vel proximi, ut si moriturus sit baptizandus, vel absolvendus. Trull. Dian. *p. 5. t. 3. R. 70.* In aliis tamen Sacramentis non ita necessariis, non decet inter consecrationem & sumptionem interrompere, nisi moriturus esset in propinquo, nec opus esset vestes exuere, vel nisi pœnitentiæ Sacramentum, ob phrenesim suscipere non possit. Laym. Tamb. *l. 2. exped. sacrif. c. 7.* Revertens autem ad sacrificium Sacerdos, si fuerit antè facta consecratio, incipiet ubi desierat, uti & si facta non fuerit, & parva mora intercesserit, v. g. minor quàm unius horæ; si autem longior, ordietur ab initio. Tamb. *l. 2. exped. sacrif. c. 8. §. 7.*

DUBIUM IV.

Quo loco celebrandum sit?

REsp. Communiter non licet celebrare, nisi in Ecclesia, eaque consecrata, vel saltè benedicta, & non violata, vel execrata, nec interdicta, patet ex Trid. *sess. 21.* Dixi,

Dixi communiter: quia in decenti loco & altari portatili (quod semper sub mortali requiritur) cum licentia Episcopi, si adsit, vel sinè ea, si absit, licet sequentibus casibus: extra quos si fiat, esse mortale, docent Fill. Laym. & alii communiter contra Sotum, & Sa.

Primò: si sit necessitas, qualis esse censetur, 1. Si Ecclesiæ dirutæ sint. 2. Si populum in solemnī festo templum non capit. 3. In Castris pro exercitu: sed festis tantum diebus. Fagund. C. de Lug. &c. licet Paqual. apud Dian. p. 9. t. 1. R. 44. etiam non festis censeat posse permitti Generalibus, & primariis Ducibus, in suis tentoriis. 4. In portu pro appulsu navis; non tamen in flumine, vel mari, propter periculum effusionis sanguinis, ut comm. docetur apud Bon. Contrarium tamen dicitur jam habere praxis Lusitanorum, euntium in Indiam, ex permissione Clementis VIII. & Pauli V. ex qua licetè nunc fieri docet Fagund. Gran. nec improbat C. de Lugo, l. c. Limitat autem Dian. p. 5. t. 3. R. 40. cum Hurt. Mercer. Trull. &c. si magna sit tranquillitas sinè ullo tempestatis indicio, adsitque præter celebrantem Sacerdos alius, qui post consecrationem firmiter teneat calicem. Cum qua cautione etiam Episcopum posse ad hoc concedere facultatem in necessitate (v. g. nè magna multitudo non audiat sacrum, vel moribundus decedat sinè viatico) docet Gran. apud Dian. loc. cit. contra Konin. & Tur. qui soli Papæ eam reservatam volunt, v. etiam Dian. p. 9. tr. 4. R. 45. ubi adducit declarationem Cardinalium, quæ jubentur Episcopi id prohibere.

Secundò: ex dispensatione Episcopi, ob rationabilem causam; etsi in Trid. sess. 12. id permittere prohibeantur, nisi ex iusta causa, in Oratoriis privatis divino cultui destinatis: licet non benedictis. Verum etiam hanc potestatem illis nunc esse ademptam, docet

docet Gavantus *l. c.* & Dian. *p. 9. t. 1. R. 42.* Eo tamen non obstante, posse eos in aliquo casu particulari, ex justa causa permittere, ut celebretur extra Ecclesiam in altari portatili, docet idem Dian. *l. c. R. 41.* ex Marchan. Garc. Hurt. Card. de Lugo, Averfa, Perlic. &c.

Tertiò: ex privilegio, quale dicuntur habere Minores, & qui cum iis participant: quod esse revocatum à Trid. *sess. 22. c. 8.* licet multi velint: negant tamen Dian. *p. 3. t. 2. R. 80. & p. 4. t. 4. resol. 106.* Joannes Salas, Rodriq. &c. Idque secundum C. de Lug. *d. 20. f. 2. n. 51.* probabiliter, & Tamb. *de exped. celebr. l. 1. c. 3. §. 3.* probabilius, v. Barbofam in Trid. *l. c.* Item Religiosi Societatis à Greg. XIII. ut possint tum in missionibus, cum facultate superioris in quovis loco decenti, tum in domibus suis in loco honesto, à Provinciali designato, Missas dicere; in quo idem licebit aliis.

Dixi 2. *non violata*: quia in Ecclesia interiùs violata, nisi priùs reconcilietur, non licet sub gravi peccato, ut Laym. *l. 5. t. 5. c. 5. n. 7.* ex Navar. Suar. Kon. &c. nisi in necessitate, cum venia Episcopi (si is adiri possit; alioqui sine ea, ut habet C. de Lugo, *l. c. n. 36.*) celebrare, aut mortuos sepelire.

Addo 1. *Ecclesia*: quia Oratoria, etsi deputata ad cultum divinum, cum tamen benedicta non fuerint, nisi in ipsis extet altare ad facienda divina, ut Bon. *de matr. q. 4. res. ult. n. 9.* non sunt capacia violationum. Quod etiam consequenter de hospitalibus docent Navar. Sotus, &c. sed probabilius contrarium docent alii, cum C. de Lug. *l. c.*

Addo 2. *Interiùs*: quia quod fit in turri, sacristia, supra testum, vel fornicem, in crypta, sub pavimento, (nisi sit sepultura, aut singulariter benedicta) non violat Ecclesiam.

Addo 3. *Nisi reconcilietur*: quod fieri debet ab Episcopo-

pisco
Sup
Avi
(qu
cat
reco
bene
dum
conc
cet
babi
Po
poll
post
1.
seu
etia
dici
pos
ame
data
sive
d. 20
2.
alter
in te
1. Si
Si ex
rixa
Si fi
exco
6. F
& 5
3.
vel
retio

piscopo, vel Sacerdote ex privilegio Papæ (quale Superiores Regularium pro suis templis habere, ex Avila notat Dian. p. 4. t. 4. R. 91.) si fuit consecrata: (quod præsumendum est, si celebretur festum Dedicationis) si verò tantum fuerit benedicta, potest fieri reconciliatio à simplici Sacerdote, aspersione aquæ benedictæ, cum facultate Episcopi, vel sine ea secundum Dian. part. 4. t. 4. resol. 91. Censeri etiam reconciliatam, si sacrificium in ea peractum fuerit, docet Tamb. l. c. c. 2. §. 4. ex Henr. Sa, & Dian. esse probabile: negat autem C. de Lug. de Euch. d. 20. f. 2.

Porro Ecclesia, uti & cæmeterium, violantur seu polluantur sequentibus casibus, non tamen, nisi postquam res evulgata fuerit. Laym. l. 5. t. 5. c. 5.

1. Per factum in ea homicidium mortaliter malum, seu injuriosum, saltè immunirati Ecclesiæ; quale etiam est, quod aliàs justum esset per sententiam Judicis: nisi tamen Reipub. perturbator aliter capi non posset. Non est autem tale 1. quod fit casu, vel ab amente. 2. quod in sui defensionem. 3. cujus causa data est extra Ecclesiam: quia requiritur, ut vulnus, siue causa physica fiat intrà Ecclesiam. v. C. de Lugo, d. 20. f. 2.

2. Per mortaliter malam effusionem proprii, vel alterius sanguinis, vel seminis, causatam, vel factam in templo, licet non in templum. Unde non violat, 1. Si pauculæ guttæ effluant: quia non est effusio. 2. Si ex percussione, vel vulnere levi, v. g. narium, in rixa puerorum, etiamsi copiosus sanguis effluat. 3. Si fiat ex sectione venæ. 4. Actus conjugal, quando excusatur à sacrilegio. 5. Fornicatio facta ab amente. 6. Pollutio inculpata. v. Card. de Lugo. d. 20. n. 54. Et 55.

3. Per sepulturam excommunicati non tolerati, vel infidelis, (quo nomine hic non comprehendi hæreticum, docet C. de Lugo, l. c. n. 57.) etiam infantis;

tis;

tis ; ut ex *c. Ecclesiam. de consecratione*, docet Præp. Quamvis, si pueri parentes sint infideles, neget Sayr. v. Bon. de Euchar. & mat. d. 4. q. 4. p. ult.

4. Per destructionem Ecclesiæ ex toto, vel majore parte, (quanquam eo casu dicatur potius exsecrari, quàm pollui) non autem, si solum tectum, vel si successivè per partes modicas destruat, & reficiatur : neque etiam per desolationem, exercitium hæreticum, spurcitas hominum, vel animalium istic stabulatorum, &c. etsi deceat, & praxis habeat, ut per Episcopum, vel saltè Sacerdotem, cum aliqua cæremonia reconcilientur, & abluantur ; quod in simili casu intellige de altari. Laym. l. 5. t. 5. c. 5.

Quæres : Quid sit, & quando fiat exsecratio, seu refecratio.

Resp. Exsecratio dicitur, cùm res sacra perdit suam consecrationem, ità ut de novo consecrari debeat, quod fit, quando ità destruitur, ut formam & usum suum perdat. Unde resolves :

1. Pollutâ Ecclesiâ, polluta etiam sunt altaria ejus fixa : non tamen exsecratâ Ecclesiâ exsecrantur altaria ; nec contrâ.

2. Exsecrantur, si parietes secundùm majorem partem destruantur, vel omnis eorum crusta, aut major saltè pars simul auferatur. Sècùs autem, si una post alteram. v. Lugo, d. 20. n. 65. non autem, si tectum corruat, quia consecratio est in parietibus. v. Laym. l. c.

3. Altare exsecratur, 1. Si cùm fixum est, lapis consecratus removeatur ab inferiore structura. 2. Si ità frangatur, sive fixum, sive portatile sit, ut in nulla ejus integra parte calix cum patena possit consistere. 3. Si spoliatur sepulchrum ; quod tamen quidam negant, ut Lugo, Tamb. l. 1. c. 5.

4. Calix exsecratur, si notabiliter frangatur, vel ità ut fiat inutilis ad usum sacrificii. v. g. si foramen
fit

fit in fundo, licet minutissimum; vel figura destruat-
tur: non tamen si in tornatili pes separetur à cuppa:
quia in tornatili consecratur sola cuppa. Bon. *d. c. q.*
ult. p. 9. ex Suar. &c. Neque execratur, si pereat in-
auratio. Unde licet communiter calix & patena, post
novam inaurationem. quoad eam partem, quam
Christi Corpus, vel Sanguinem contingunt, denuo
consecrentur; id tamen necessarium non esse, do-
cent Durand. Konin. & alii contra Suar. Bonac. & al-
ios: etsi deceat, ut abluantur aquâ benedictâ. Ità
Dian. *t. 1. miscel. resol. 3.* & Lay. *hic.* Irèm Lug. *d. 20.*
f. 4. n. 94.

5. Vestes sacræ execrantur, quando ità destruun-
tur, ut perdant suum usum; ut si cinguli parte te non
amplius cingere possis; vel si manica ab alba separe-
tur, etiamsi postea reparetur. Non perdunt autem,
si attritis pars aliqua assuatur: vel cinguli parti aptæ
adhuc ad cingendum, altera annectatur: quia tunc
accessorium sequitur principale. Lugo, Tamb. *de ex-*
ped. sacrif. l. 1. c. 3. §. 2. Similiter si stola, vel casula
duplicata, facili separatione fiant duæ, quarum utra-
que apra sit ad sacrificium, non perdunt benedictio-
nem. Tamb. *l. c.*

6. Partes vultæ à re consecrata, destructâ ejus for-
mâ, desinunt esse sacræ, v. g. ligna & lapides Ecclesiæ
dirutæ, vel altaris: ob respectum tamen ad rem sa-
cræ, cujus sunt reliquiæ, non possunt applica-
ri ad usus profanos, aut divendi, sine licentia Pa-
pæ. Statuæ autem sacræ, & imagines templi destru-
cti, debent in alio collocari; & in loco Ecclesiæ Crux
erigi. Lacera etiam paramenta, aut vetustate con-
sumpta, debent igne absumi, & non adhiberi ad usus
profanos, ut habetur in *c. Altaris, de Consecr. dis. 1. v.*
Suar. & Sa, *V. Missa*, & Laym. *l. c. c. 6.* Tamb. tamen
l. 5. de exped. sacrif. c. 2. §. 3. ex Palao: irèm Dian. *p.*
§. t. 13. R. 76. docet, probabile esse, quod non sit sal-
tè

saltè mortale, si mutatâ formâ ad profanos usus applicentur, v. g. calix confractus, alba dissoluta, frustula corporalis, &c. vide suprà l. 3. tract. 1. c. 1. d. 2.

DUBIUM V.

Quæ sint requisita ad Missam?

Resp. Hæc sequentia, 1. Et quidem sub gravi sacrilegio, altare consecratum ab Episcopo vel Abbate, (hunc enim altaria, calices & campanas posse consecrare, etiam ad usum alienarum Ecclesiarum, docet Dian. p. 3. tr. 2. R. 15. cum Barb. & aliis 4. ex declaratione Cardin. & privilegio Innocent. III.) vel Sacerdote privilegiato, stabile vel portatile: utrumque tamen ex integro lapide, quantum ad superiorem mensam, quæ consecratur: debetque esse tanta, ut possit capere calicem cum patena. Non sufficit autem hostias esse in ara consecrata, dum consecrantur, verum etiam debent, tam parvæ, quam magnæ, in eadem relinqui tempore sacrificii, & non alibi (licet supra aliud corporale) deponi; v. g. propter loci angustias: quia omnes sunt unica victima, & per modum unius offeruntur. Quapropter rubricæ Missalis eas supra corporale, ante vel post calicem poni volunt. Hinc etiam minùs rectè faciunt, qui consecratione facta, mox hostias minores à se consecratas, dant alteri Sacerdoti distribuendas populo: quia sicut Sacerdos non debet de sua hostia dare, priusquam ipse sumpserit, sic nec de aliis: cum sint una victima & hostia, omnesque orationes, oblationes, & benedictiones sequentes non minùs spectent ad parvas hostias, quam ad magnam: neque ante summptionem Sacerdotis perfectè & integrè sacrificata sit victima, C. de Lug. q. 20. sect. 2. n. 69. Eum tamen, qui contrarium fecerit, à peccato saltè mortali, imò si necessitas fuit expediendi communionem populi, ab

ab omni excusat Tamb. l. 5. exped. sacrif. c. 5.

2. Mappa linea triplex: et si enim secundum quosdam, una duplicata, imò secundum Sa, Angl. Azor, c. 28. q. 8. & Laym. l. 5. t. 5. c. 6. n. 17. una simplex sufficiat in necessitate; Missale tamen Romanum, auctoritate Clementis VIII. & Pii V. editum, expressè tres requirit, tit. de defect. uti & Gavant. v. C. de Lugo. Ut ea benedicta sit, non est omnino necessarium, ut habet Sylv. Unde in necessitate vulgaris adhiberi potest, & aliis usibus reddi. Laym. l. c.

3. Sub gravi sacrilegio, vestes sacræ (hoc est: benedictæ ab Episcopo, vel Sacerdote habente privilegium, ut habent Mendicantium, saltè Superiores sive Prælati. v. Tamb. l. 1. c. 3. §. 2. exped. sacr.) quarum tamen colores non esse præcepti, sed directionis notat Homob. apud Dian. p. 2. tr. 14. R. 57. In gravi autem necessitate, et si præstet, si sine scandalo fieri possit, Missam (cujus audiendi, vel faciendi obligatio tunc cessat) omittere, licere celebrare sine stola vel manipulo, vel etiam uti cingulo non benedicto, vel si fractum sit, rursus connectere, vel stolâ pro cingulo, & manipulo pro stola, docet Laym. l. 4. t. 5. c. 6. Dian. p. 1. tr. 14. R. 57. & 68. contra Fill. t. 1. l. 5. c. 5. quæ tamen concedit in necessitate, sine una vel altera ex minoribus, v. g. stola vel cingulo celebrare, non esse mortale. v. Dian. p. 5. t. 5. R. 62. ubi contra Fill. ex Henr. & aliis sex, docet esse probabile, quod ex parvitate materiæ excusari possit à mortali, qui (secluso scandalo, & contemptu) aliquam harum citra necessitatem omittit, v. g. qui celebrat cum cingulo non benedicto, vel ejus loco utitur alla re. Denique metum mortis, aut gravissimi damni, licere aliquando celebrare sine sacris vestibus & altari, (dummodo non fiat in contemptum Religionis) ex Azor, t. 1. l. 2. c. 11. q. 11. docet Escob. l. 2. c. 2. Navar. Hurt. &c. Limitat

autem Tamb. *de exped. sacrif. l. 1. c. 5. §. 1.* ità ut permittat sinè aliqua ex gravioribus, non tamen sinè omnibus fieri, ob scandalum & irreverentiam. v. Dian. *p. 3. t. 6. R. 48. & p. 5. t. 3. R. 39.* Porro hujusmodi sacras vestes conficere ex profanis, v. g. planetam ex veste serica muliebri, non est prohibitum. Suar. Pala. Tamb. *de exped. sacrif. lib. 1. c. 2. §. 4.* quì monet *l. c. §. 1.* cavendum esse, nè sint valde attritæ; ut & nè reliqua supellex sacra sit valde immunda, in quo graviter peccari potest. Suar. Lay. Tamb. *l. c.*

4. Sub mortali requiritur calix & patena consecrata; si tamen in nondum consecratis aliquis bonâ, imò addunt Bordon. & Tambur. mala fide celebrâset (licèt sic celebrando peccâset mortaliter) probabile esse, quòd hoc ipso censeantur consecrata, licèâtque in iis celebrare, contra Card. de Lugo, & Lay. docet Dian. *p. 2. t. 14. p. 5. t. 13. R. 60. & p. 9. t. 7. R. 18. ex aliis octo.* Idémque de sacris vestibus, itém de corporali, pyxide, &c. quæ immediatè tanguit species, censet Tamb. *de exped. sacrif. l. 1. c. 3. §. 1.* Ac licèt decens sit, ut etiam pyxis, sive ciborium, & luna seu sphærule hierothecæ, & quodcunque vas continens & immediatè tangens Eucharistiam, uti etiam secundùm Laym. *l. 5. t. 5. c. 6.* vasculum Chrisma continens benedicatur (benedicere autem præter ea, in quibus unctio adhibetur, potest idem, qui cætera ornamenta) cùm in Rituali Romano propria sit pyxidis benedictio; id tamen necesse esse, negant Suar. Hurt. Lugo, Tamb. *l. 1. exped. sacrif. c. 1. §. 6.* nec esse necesse imponere pyxidi vas lineum benedictum benedictione corporalis. Porro calix & patena consecrata esse debet ex auro, argento, vel stanno, saltèm quoad cuppam (admittunt etiam aliqui ex plumbo) sed non ex ære, *cap. ut calix, de consecr. d. 1.* quamvis Tamb. *l. 1. exped. sacrif. c. 1.* cum Hurt. Fagund. & Gavant.

Gavant. admittat etiam ex gemma, quæ æquè pretiosa sit, ac aurum vel argentum, modò species non imbibat, nec sit periculum, nè effringatur. Ac licet Rubrica præscribat, ut saltèm cuppa, & superior pars patenæ sit deaurata: eam tamen non obligare sub mortali Gran. imò nec sub veniali, propter usum contrarium, vult Tamb. *l. c.*

5. Corporale lineum, saltèm quoad eam partem, quâ hostiam vel calicem tangit *c. consulto, de consecrat. dist. 1.* (nam in extremitatibus potest esse sericum, vel auro elaboratum) & benedictum ab Episcopo vel privilegiato (*v. Compend. privil. Societ. JESU. V. Bened*) non tamen iterum benedicendum post lotionem, nec nisi notabiliter rumpatur. *S. Th. Sylv. Bon. d. 4. q. ult. punct. 9. Lug. d. 20. sect. 2. n. 76. & Gavant. p. 2. t. 1. ubi addit ex Sa, (& dicit esse communem) peccare mortaliter, qui utitur notabiliter immundo.*

6. Palla itèm linea, quâ parte calicem tegit (superiore enim parte potest auro constare, vel serico) quæ cum habeat communem cum corporali benedictionem, utpote cujus pars antiquitus fuit, pro eodem servire posse, docet idem Lugo, *l. c.* si sit satis capax.

7. Purificatorium itèm lineum, non tamen necessariò benedictum, ut contra Laym. docent Suar. Gavant. & Lugo. neque ulla reperitur in ritualibus ejus benedictio.

8. Sub gravi peccato Missale, Canonem saltèm continens, ut habet Bon. & alii commun. etsi Ledes. & Lay. doceant in gravi necessitate, licitum esse celebrare sinè libro ei, qui moraliter sit certus se non erraturum: & sic Lugo *l. c.* cum Dian. &c. probabiliter excusat eum, qui propter visus debilitatem legere non potest.

9. Minister (secundùm Navar. Fag. & Zerol. sub

Lia

mor

mortali) & quidem masculus; in necessitate tamen gravi, v. g. diei festi, vel dandi viaticum, posset quis sibi ipsi respondere, inquit Sa, Bon. & Dian. *t. 14. Ref. 43.* ex aliis. In quo casu etiam fœminam adhiberi posse, docet Nugnus *a. 6. d. 1.* & Sylv. (idque quibusdam Belgii partibus consuetudine inductum esse, docet Marchan. *Ref. past. c. 4.*) contra communem, apud Lay. Fern. & Dian. *l. c.* Tamb. *l. c.* & Marchin. *de ord. t. 3. c. 15.* ubi vult id esse mortale. Ministrante tamen circa altare viro, qui nesciat respondere, Moniales ex choro respondere, non esse prohibitum notat Lug. & Tamb. *l. c.* ubi etiam cum Henriq. & Hurr. permittit celebranti Missam cœptam proseguere sinè ministro, si hic fortè abiit, & aliquantulum expectatus non revertatur.

10. Crucifixus, (nisi sit expositum Venerabile Sacramentum) non tamen sub obligatione gravi. Imò etsi sit expositum, adesse tamen debere statuit S. R. C. 14. Maji 1707. Idem est de velo, Lug. *d. 20. f. 2. n. 79.* Gav.

11. Candela accensa duplex ex cera, & quidem secundum Fagund. Regin. Vasq. & alios, sub mortali, contra Nugnum & Marchinum. In necessitate tamen, præciso scandalo, sufficit una, etiam ex sebo; vel lucerna, aut lampas ex oleo. vide Dian. *l. c.* Laym. *c. 16. n. 17.* Azor, *c. 28. q. 15.* Sinè omni autem lumine celebrare nunquam licet. Lug. *d. 30. f. 2.* adeò ut, si extingueretur ante consecrationem, & aliud haberi non posset, Missam esse relinquendam, etiam in necessitate consecrandi pro moribundo Viaticum, dicat Fag. *p. 22. cap. 22.* & Quintan. *t. 4. f. 1.*

12. Requiritur etiam antipendium, pulvillus, candelabra, bursa, velum, manutergium; sed non benedicta, & si quid de his desit, ex profanis congruenter mundis mutuò accipi, & deinde priori usui reddi potest. Tamb. *l. 1. c. 1. §. 3.*

13. Operto capite celebrare non licet, etiam in infir-

firmitate, sinè licentia, ut docet Fagund. Laym. Dian. *Ref.* 58. Et quidem summi Pontificis, ut ex Declaratione Cardinalium notat Gavant. & Tamb. *de exped. sacrif. l. 1.* licet Lay. & Scot. Episcopis, & cum Regularibus eorum Prælati permittant. Quod Tamb. *l. c.* rectè limitat ad calum necessitatis, in quo ad Papam difficilis sit recursus. Qui tamen sinè venia faceret, eum non peccare mortaliter (secluso contemptu & scandalo) vult Ledes. & Tambur. *l. c.* Quod Dian. *p. 2. t. 14 R. 58.* censet probabile, si tempus Canonis excipiatur.

Plura de his omnibus, v. apud Aut. cit. Gavant. Dian. Lay. Bon. de Lugo, *d. 20. f. 4.* Escob. *E. 11.* ubi norat, etsi gravis sit obligatio, servandi ritum celebrandi præscriptum in rubricis Missalis, ideoque grave sit, omittere v. g. oblationem hostiæ, vel calicis, vel infusionem modicæ aquæ, Tamb. *de exped. sacrif. l. 2. c. 5.* nihilominus levitatem materiæ sæpe excusare à culpa mortali omissionem etiam intrà Canonem monet Escob. *l. c.* Unde veniale tantum erit:

1. Omittere orationes dici solitas, dum Sacerdos se induit, ut contra Navar. Sylv. & Azor, docent Layman, Fagund. Dian. *Ref.* 14. *¶ c.* Lotionem autem manuum ante vel post Missam (etsi facile omitti non debeat) non videri sufficientem materiam rigorosi præcepti, tenent Suarez, & Tambur. *§. 6.*

2. Omittere Gloria vel Credo; vel in Canone nomen alicujus Sancti; vel ea, quæ tempore Paschali interponuntur inter Communicantes; aut infra actionem. Dian. *p. 2. t. 14. R. 49. ¶ 80.* ex Fill. Quintan. & c. In Missa autem, quæ canitur, non legere Evangelium submissa voce, Dian. *l. c. R. 4.* negat esse peccatum, ex Sanch. & aliis 10. quod rubrica sit tantum directiva. Si quis autem in Missa advertat aliquid à se omissum, regulariter non esse repetendum ait Suar. Tamb. *de exped. sacrif. l. 2. c. 5.* Dicit regulariter:

quia 1. si sit de substantia, v. g. aliquid pertinens ad consecrationem, certum est debere repeti. 2. Si, dum secretò orat, post pauca verba certò advertat, se aliquid notabile omisisse, (v. g. die Paschæ, Communicantes) paululùm regrediendum esse, & repetendum censet Tamb. *l. c.* ità Fill. Dian. *R. 59. Escob.*

3. Ex devotione leve aliquid in Missa (etiam dum secretò orat) addere v. g. orationem Dominicam, vel Psalmum aliquem; vel in Canone nominibus Sanctorum nomen Patroni loci. Tamb. *l. c. de exped. sacrific. c. 5.* Dixi leve: quia notabiliter addere, esse mortale vult idem Tamb. *l. c.* ex Bon. *d. 4. q. ult.*

4. Celebrare ante dictum Matutinum, ut contra Azor, & Reg. docent Sylv. Valent. Suar. Vasq. Less. Fag. Laym. &c. quorum plerique tamen cum Palao dicunt esse veniale, si fiat sine causa: licet & hoc Tamb. *l. 1. a. 7. §. 1. de exped. sacrific. in dubium vocet.*

5. Quæ alta voce dicenda præscribuntur, adeò submissâ dicere, ut adstantes audire non possint. Tamb. *de exped. sacrific. l. 2. c. 9.* quidquid dicat Nav. apud Sa, *V. Missa.* Imò notat idem Tamb. ex Card. de Lugo, *d. 22. f. 2.* à timoratis passim sine scrupulo voce depressa legi.

6. Mutare Missam, & die Dominico, vel Festo duplici, vel iis diebus, quibus prohibetur fieri de festo duplici (v. g. infra octavas Epiphaniæ, Paschatis, &c. Feria IV. Cinerum infra hebdomadam majorem, Vigiliâ Nativitatis Domini) sine gravi causa legere votivam, vel pro defunctis, vel de alio Sancto in numerum SS. relato. Suar. Dian. C. de Lugo, *l. c.* Escob. contra Quintan. qui *t. 7. f. 40.* putat in hebdomada sancta licere legere votivum: quod refutant Gavant. & Dian. *p. 9. t. 8. R. 53.* ex Declarat. Card. *Vid. Rubr. Miss. jussu Clem. XI. edit.*

Dixi 1. sine gravi causa: talis autem censetur, 1. quæ spectat ad bonum Reipub, vel Principis: v. g. necessi-

necessitas pluvie, ingruentis belli, vel pestis, vel similis mali universalis: item solemnibus gratiarum actio, solemnibus expositio Eucharistiæ, (v. g. diebus Antecinerilibus in oratione 40. horarum) Tamb. l. c. c. 6. 2. Quando cadaver præsens est in Ecclesia, ubi usus obtinuit. Gavant. p. 1. t. 5. 3. Si quis celebret in Ecclesia, in qua agitur dies festus loci proprius: hunc enim non tantum posse, sed debere ex congruitate conformare se loco, notat Gavant. v. Tamb. l. 2. c. 6. qui §. 2. & 4. addit: etiam si Sacerdos (accepto stipendio) homini promiserit votivam, vel pro defunctis, etiam in altari privilegiato, non solum posse, sed debere celebrare Missam currentem diebus, quibus istæ prohibentur. Imò etsi Deo per votum tales Missas promiserit, non tamen ad eas obligari istis diebus, eò quod votum non obliget, quando impedit bonum majus, quale esse dicit conformitatem officii cum Missa; secus diebus aliis.

Dixi 2. *In numerum Sanctorum relato*: quia si sit Beatificatus tantum, de certis Sacerdotibus (v. g. quorum Ordinis fuit) concessum sit Missam legere, docet Gran. 2. 2. cont. 1. c. 7. d. 4. f. 2. n. 2. & Escob. contra Palaum, non licere aliis Sacerdotibus, etsi nulum aliud sit festum, de quo legatur: eò quod sic expressè determinarit Sacra Ritu Congregat. apud Gav. v. Escob. n. 41. & Tamb. l. c. c. 6. ubi Palaum sequens dicit contrarium esse probabilius, ac magis pium. Imò de Sanctis Societatis certum esse, si celebrent in templis ejusdem Societ. ex concessione Pontificum. Idem tenet Quintan. t. 7. sing. l. c.

7. Si quis violet rubricam spectantem ad essentiam, vel quasi essentiam Missæ; vel si nullam planè servet, peccat mortaliter. Escob. ex Fag. præc. 1. l. 3. c. 21. n. 7.

TRACTATUS IV.
De Sacramento Pœnitentiæ.

CAPUT I.

De Essentia hujus Sacramenti.

DUBIUM I.

Quæ sit ejus materia & forma?

Respondeo: Materia remota, & necessaria, est omne peccatum mortale, post baptismum commissum, & non confessum. Materia sufficiens, etsi non necessaria, est omne veniale post baptismum commissum; vel etiam mortale, aliàs rite confessum. Materia proxima sunt actus pœnitentis; contritio, confessio, & satisfactio; quarum ultima est integralis tantum, (ut pater in infirmo, qui, si ratione destituatur, solet absolvi absque satisfactione) duæ priores sunt essentielles, ut communiter docetur contra Scotum, qui totam essentiam ponit in absolutione. Porro peccata sunt tantum materia, circa quam, actus verò pœnitentis materia, ex qua. Lay. l. 5. tr. 6. c. 4. ex communi Unde resolves:

1. Etsi peccatum mortale remissum quomodoque sit, teneris tamen confiteri, si non fecisti. Trid. sess. 14. c. 5.

2. Omitti possunt venialia, vel omnia, vel aliqua: itèm mortalia semel rite confessa, v. g. in Confessione generali, ut docent Dian. p. 3. t. 4. Res. 56. C. de Lug. d. 16. num. 56. contra Victor, Ledef. & alios. In qua etiam non esse necessarium, addere peccato mortali, quod post ultimam confessionem sit commissum, docent Bon. d. 5. q. 5. f. 2. p. 2. Dian. t. 2. tr. 4. R. 62. tom. 3. t. 3. R. 65. C. de Lug. d. 16. f. 2. n. 47. ex Sanch. & Kon. quod est probabile; nisi circumstantia aliqua, v. g. speciem mutans, vel reservatio casus, vel proxima peccandi occasio, aliud requirat, & pœnitentia

tia

tia sufficiens imponatur. C. de Lugo, Tamb. *de exped. conf.* l. 2. c. 1. Tutiùs tamen est nova ab antiquis fecerere.

3. Ponenda semper est materia certa; qualem esse negat Sancius *in sel. d. 7.* apud Dian. p. 3. t. 4. R. 52. quòd quis non responderit divinis inspirationibus, non fecerit bonum, quod potuit, & similes imperfectiones. In quibus tamen exponendis, non tenetur Confessarius impedire pœnitentem, ut docet C. de Lugo, l. c. n. 103. contra Sancium. Quòd si haberi certa non possit, pro ratione dubii danda est absolutio, sub dubio, si materia prorsus dubia sit, vel absoluta, si certa videatur. Ità Suar. Laym. l. 5. t. 5. c. 3. & alii commun.

Resp. 2. Forma Sacramenti Pœnitentiæ sunt verba absolutionis: *Ego te absolvo à Peccatis tuis*, (ubi licet de essentia tantum sit, *Absolvo Te*: debent tamen addi reliqua, præsertim in articulo mortis, secundum quosdam sub mortali, secundum alios sub veniali, ut v. Gran.) voce prolata in præsentem, absentem enim Clemens VIII. absolvi prohibuit, sub pœna excommunicationis. Unde resolves:

1. Invalidum est absolvere nutu, signo aut scripto; item absolvere absentem: quod docuit Alensis. Medin. & alii, sed vetitum nunc, ut modò dictum.

2. Valida est absolutio, si reverentiæ causâ dicas: *Absolvo dominationem, excellentiam, vel majestatem vestram, &c.* quia non mutatur essentialiter, & sunt verba æquivalentia. Averfa. v. suprà tr. 1. c. 1. d. 2. Non valet autem, si dicas: *Absolvat te Deus, vel: absolvat te Christus.* Averfa, q. 12. s. 2.

3. Orationes præviæ, & subsequentes formam, ut *Misereatur tui, &c.* & *Passio Domini, &c.* quæ secundum Trid. laudabiliter adduntur, non sunt necessitatis, & ex causa rationabili omitti possunt, v. g. si breves sint confessiones, vel multi confitentes (ut v.

Dian. p. 3. z. 3. R. 97. tunc enim sufficit dicere: Absolvo te à peccatis tuis in nomine, &c.) vel si timeatur censura: Absolvo te à vinculo excommunicationis; deinde à peccatis tuis, &c. vid. Sa. V. *Absolutio*.

4. Elevatio manûs, ejûsque impositio in caput, item formatio Crucis, est libera, etsi debeat servari consuetudo. Ità Laym. c. 5. ubi idem dicit de aperitione capitis. Forma autem Clement. VIII. ut tradit Sa, & Rituale Romanum, est hæc: quâ ut omnes utantur, suadet Paulus V. ideòque omnibus tenenda memoriter: *Misereatur tui omnipotens Deus, & dimissis peccatis tuis perducatur te ad vitam æternam Amen*: deinde elevata manu pergit: *Indulgentiam absolutionem & remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors Dominus, Amen. Dominus noster JESUS Christus te absolvat, & ego auctoritate ipsius, te absolvo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, (quæ vox circa laicos omittitur) & interdicti, in quantum possum, & tu indiges*: Deinde ego te absolvo à peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs sancti Amen. Passio Domini nostri JESU Christi, & merita B. V. & omnium SS. & quicquid boni feceris, & mali sustinueris, sit tibi in remedium peccatorum, in augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.

DUBIUM II.

Qualis contritio requiratur?

Suppono, quòd Contritio in communi, sit dolor ac detestatio peccati commissi, cum proposito emendandi, ut habet Trid. sess. 14. Ubi eam dividit in Perfectam, quæ absolutè sic dicitur; & in Imperfectam, quæ attritio dicitur. Perfecta est, quæ elicitur ex motivo charitatis, propter Deum summè dilectum & hæc se sola mox justificat, etsi cum voto & ordine
ad

ad confessionem, quam deinde facere teneris. Imperfecta est, quæ ex inferiore motivo, supernaturali tamen, concipitur.

Resp. Ad Sacramentum hoc sufficit, & requiritur saltèm attritio formalis, supernaturalis, efficax, & universalis, (respectu mortalium) concepta in ordine ad confessionem, vel saltèm absolutionem. Est communis. v. Bon. d. 5. q. 5. & Schol. ac colligitur ex Trid. l. c. Unde resolves:

1. Non requiritur contritio existimata, ut voluit Gabriel.

2. Non sufficit 1. Attritio existimata tantùm, licèt inculpabiliter: quia vera attritio est pars essentialis 2. Nec desiderium absolutionis sinè affectu ad peccata; idque etiàm tantùm confitearis venialia, ut habet sententia communis contra Angles, & quosdam alios, quos sequitur Tamb. l. c. de exped. conf. c. 3. vid. Dian. p. 9. t. 9. R. 31. Unde peccat graviter, qui etiam sola venialia, vel sola mortalia aliàs confessà, sinè omni formali dolore confitetur: quia non ponit materiam Sacramenti, & saltèm periculo sacrilegii se exponit. Ità C. de Lug. d. 14. f. 8. & c. comm. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 116. Bon. d. 5. q. 5. f. 1. p. 3. Non tamen est necesse, ut dolor se extendat ad omnia venialia, quorum sibi pœnitens est conscius. Suar. Laym. Lug. Imò notat Tamb. l. c. satis esse de uno veniali dolere formaliter, etsi plurium sis conscius, de quibus nec dolorem, nec propositum emendandi habeas, siue ea confitearis, siue non.

3. Non absolvitur, qui dolet, licèt intensissimè, tantùm propter infamiam, damna, aliàsve pœnas temporales præcisè, etsi ex inculpabili ignorantia: quia non est dolor supernaturalis; nec ignorantia, aut bona fides potest supplere defectum essentialem. Bonac. l. c. & c. Limitat tamen Reginald. cum Tamb. de exped. conf. l. 1. cap. 1. nisi doleas propter istas ut à Deo inflictas, vel infligendas.

4. Ad

4. Ad attritionem non requiritur ulla intensio, vel duratio temporis, ut vult Durand.

5. Etsi debeat esse de omnibus peccatis mortalibus, non requiruntur tamen singuli dolores de singulis, ut vult Angles: sed sufficit unus actus de omnibus simul sumptis, etiam oblitis: ideoque peccat graviter, qui sciens prudens non atteritur universaliter, de omnibus mortalibus nondum remissis. Bon. &c. *ll. cc.*

6. Non sufficit dolere, quod non doleas, ut habent Nav. & Sa, nec velleitas non peccandi. Ratio utriusque est: quia non est dolor de peccatis commissis, cum quo affectus ad ea stare potest. Henr. Vass. Bon. *l. c. n. 7.* Ubi rectè norat: cum actu, quo quis dolet se non dolere de peccatis, plerumque conjunctum esse dolorem de peccatis, etsi pœnitens eum non dignoscat.

7. Etsi dolor hic debeat esse summus appetitiuè, ita ut nihil magis detesteris, quàm peccatum, malisque omnia mala hujus mundi perpeti, quàm mortaliter contra Deum peccare; non tamen opus est, imò nec expedit, particulares facere collationes, verbi gratiâ: mallem hoc, vel illud malum subire, quàm mortaliter peccare: quia periculosa sunt.

8. Qui non vult occasiones proximas peccandi à se amoliri, vel non remittere ex animo, vel non restituere, aut satisfacere, quibus debet: vel non habet formale (licet probabiliter cum Lug. *l. c. f. 5.* Laym. Dian, aliqui dicant, virtuale in contritione universalis inclusum sufficere, saltèm quando non occurrit cogitatio de peccatis vitandis) propositum, peccata mortalia, (quando talia confitetur) vitandi efficax, id est: cum quo non possit consistere affectus actualis erga aliquod mortale, non est sufficienter attritus. Ratio est: quia non est dolor & detestatio efficax, quippe cum quo possit stare voluntas peccandi: nec

is se ex toto corde convertit ad Deum, detestans peccatum super omne detestabile. Suar. Fernand. Laym. *lib. 5. tract. 6. c. 4.* Dian. *p. 3. t. 4. res. 119.* &c. commun. Et licet sola venialia confitearis, teneris tamen, sicut dolorem, ita etiam propositum, saltẽ virtuale, circa illa habere. Lug. *d. 14. s. 8. & 9.* & alii.

9. Redire sæpe cum eodem mortali non est certum indicium deesse attritionem, etsi magna præsumptio, præsertim in iis, qui coguntur confiteri à parentibus, magistris, &c. itẽ in iis, qui aliquoties moniti concubinam non separant, aut restitutionem non faciunt, quibus proinde absolutio differenda est, nisi id actu præstent. Quanquam possint esse alia signa veri doloris, v. g. si media præscripta sint adhibita, occasiones vitatæ, si numerus peccatorum immixtus, si pœnitens omnino asserat, cui plerumque credi debet, cum ipse sit sui accusator, defensor, & testis. Qua in re opus est magnâ prudentiâ Confessarii, nè pœnitentem severitate avertat, neque etiam lenitate seducat, & peccet, pereatque cum illo. Suar. *in 3. p. d. 2. s. 2.* Sanch. *l. 2. in dec. c. 32. & l. 3. cap. 5.* Lug. *l. c. num. 166. & 169.* contra quorum, aliorumque communem, docent apud Dian. Viva Idus, & Joannes Sancius *d. 10. n. 16.* posse toties, quoties confitetur, absolvi: etiam si nullus appareat profectus: eò quòd sinẽ illo possit esse verum propositum; sicut est in iis, qui venialia semper afferunt eadem. Verum id probare non ausim, (& meritò ob damnas nuper ab Innoc. XI. propos. 60. & 61.) nec videtur esse par ratio. v. Kon. *d. 1. dub. 14.* Dian. *p. 1. t. 7. R. 15. & p. 2. t. 1. misc. R. 45. & p. 3. t. 4.*

10. Absolvendi sunt ii, qui ex officio, domo, vel negotio, in quo propinquum peccati periculum imminet, discedere nolunt, eò quòd sinẽ maxima difficultate non possint, parati interim media præscriben-

da adhibere. Ratio est: quia occasio, etiã propiti-
qua, non necessitat ad peccatum, ideóque stare po-
test cum proposito peccata vitandi. Nec refert, quòd
quis putet, vel timeat, se unum, vel plura peccata
non vitaturum: quia propositum est actus volun-
tatis, existimatio autem illa, est actus intellectûs,
qui ex illo proposito, ob humanæ voluntatis mutabi-
litate, non necessariò consequitur. Interim qui
certus est, impossibile sibi esse, in tali occasione pec-
cata vitare, debet eam deferere, nisi velit perire. Ità
Laym. *l. c.* Lugo, *l. c. n. 152.*

11. Non requiritur dolor sensibilis, sufficit enim
intellectivus: qui cùm sit internus, ac spiritualis,
scrupulosi non facilè debent angì, quasi sinè dolore
accedant ad Sacramentum, eò quòd nullum sentiant.

12. Is, qui nihil cogitans de confessione, attritio-
nem elicit, non referens eam ad Sacramentum, non
potest sinè novo dolore ad id accedere: quia pars de-
bet referri ad compartem. Ità Suar. *d. 20. s. 4.* Bon.
d. 5. q. 3. p. 2. Contrarium tamen videtur docere Lu-
go, *d. 14. s. 4. num. 37.* quod non est improbable,
Tamb. *l. i. c. 2.*

13. Non sufficit ad Sacramentum dolor, qui sequi-
tur absolutionem: imò secundùm sententiam saltèm
tutiorẽ, quàm docent Laym. *l. 5. t. 4.* & Kon. debet
antecedere etiã confessionem (etsi contrarium etiã
am probabiliter docent Vasq. Fill. Fag. Lugo, *de pœn.*
d. 14. s. 2. & Gasp. Hurt. *d. 6. dif. 5.* apud Dian. & Esc.
t. 7. E. 6.) Unde pœnitentes initio ad dolorem exci-
tandi, aut si post peccatorum narrationem fiat, repe-
tant verbo confessionem, dicendo se dolere de pecca-
tis expositis v. Laym. *l. c.*

14. Probabile est, eum, qui paulò ante confessus
iterum confitetur, vel eadem peccata, vel quæ exci-
derant, de quibus antè (explicitè, & in particulari)

non

non doluit, teneri elicere novum dolorem. C. Lug. d. 14. f. 3. Dian. p. 9. t. 3. R. 50. & 51. & consequenter potest moribundus propter periculum instantis mortis absolvi, audito tantum uno alterove peccato; & deinde, si superstes maneat, auditis reliquis iteratò absolvi in virtute doloris præcedentis. Tamb.

DUBIUM III.

Qualis confessio requiratur?

ARTICULUS I.

An debeat esse integra materialiter?

Resp. Ad confessionem, per se, & ordinariè requiritur integritas materialis, sita in eo, ut, postquam diligentius te excusseris, & conscientia tua sinus & latebras (ità loquitur Trid. sess. 14. c. 5.) exploreris, confitearis omnia mortalia memoriae occurrentia, nondum confessa, eorumque numerum, & circumstantias, quæ speciem mutant. Patet ex Trid. l. c. & est certum. Ratio est: quia aliàs nec iudicium sacramentale rectè administrari, nec æquitas in pœnis statuendis servari potest.

Dicitur 1. *per se*, & *ordinariè*: quia per accidens, & extraordinariè, sufficit integritas formalis. V. dub. seq.

Dicitur 2. *numerum*: intellige certum, qui si non constet, dic probabilem, addendo, *plus minus*. Quòd si deinde deprehendas te errasse, non teneris iterum confiteri, nisi notabiliter fuerit major. Fag. Sanch. Hurt. contra Regin. Fill. & Sa, qui dicunt, verba illa, *plus minus*, tantum extendi ad unum vel duo suprà numerum indicatum. Sed quamvis hoc sit verum in numero parvo, denario v. g. non tamen in aliis, v. g. centenario, millenario, &c. quia verba illa non habent sensum absolutum, sed respectivum ad numerum, cui adduntur; qui quantò fuerit major, tantò etiam major verbis illis intelligetur, dummodo tamen sit

fit parvus respectu alterius, cui adjungitur, quod prudentis arbitrio æstimandum est. Ita Dian. p. 3. t. 3. R. 194. ex Nav. &c. Item C. de Lugo, d. 16. n. 94. Quod si autem nec probabilis haberi potest, dicenda est consuetudo peccandi, tempus, & frequentia in die, septimana, mense, vel anno. v. Fill. t. 7. c. 4. Dian. p. 3. t. 4. Ref. 94. Gasp. Hurt. d. 9. dif. 5. Lug. d. 16. n. 79.

Dicitur 3. *Quæ speciem mutant*: quia etsi probabilis sit, quod docent Suar. Kon. & alii, etiam eas, quæ notabiliter in eadem specie aggravant, (hoc est: quæ juxta cujusque conscientiam excedunt ordinarium peccandi modum) esse explicandas, ob rationem allatam in responsione; contraria tamen sententia, quam ex D. Thom. Sylv. docent Vasq. Regin. Bonac. Lugo, d. 16. f. 3. etiam probabilis est, & tuta: saltém si excipias 1. Gradus consanguinitatis in incestu, 2. Quantitatem furti, injuriæ, &c. quæ egent satisfactione. 3. Quando uno actu plures sunt occisi, vel infamati, vel apud plures. 4. Odium diuturnum: quia tunc solent plures actus fieri. vid. Regin. l. c. 5. Peccatum inter confessarium & pœnitentem. Vide Fill. de imped. mat. c. 5. q. 5. 6. Si circumstantia invehatur censuram, vel reservationem, vel ad necessariam pœnitentis directionem, à confessario prudenter interrogetur. Unde resolves:

1. Ad integritatem confessionis prærequiritur diligens examen, pro capacitate pœnitentis, temporis mora, & cæteris circumstantiis. Ad id autem sufficit diligentia mediocris, qualem vir prudens in arduis negotiis adhibet, & qualem moraliter loquendo, docti & timorati adhibere solent, etiamsi quis putet, majore diligentia plura se reperturum. Bon. t. 1. d. 5. q. 5. Laym. l. 5. t. 6. c. 8. Post mediocrem autem istam diligentiam non tenetur de antè acta vita ulterius cogitare; & si quid occurrat, quod videatur non esse in

confessione explicatum, potest sibi persuadere, cum cæteris id memoratum fuisse. Dian. p. 3. t. 4. R. 107. ex Sancio.

2. Examen hoc à confessario potest suppleri: quod tamen Suar. reprobat, in confessionibus longis diligentiorum, eò quod impossibile ferè sit, ut quis repente rogatus omnia recordetur; & tantum admittit in rudibus, quos etiam monet Sa, V. *Confessio*, bona fide confessos, non nimis rogandos de confessionibus præteritis, nisi intelligatur aliquid necessarium defuisse. vide Fag. Dian. p. 3. t. 4. ref. 89.

3. Non est necessarium peccata scribere, nè memoriâ excidant, ut contra Bonac. docent Suarez, Vasq. & alii. Imò Sotus dicit, id non consulendum, ob periculum evulgationis. Melius tamen Laym. Kon. & alii asserunt suadendum esse: dummodo vitetur anxietas nimia, propter quam scrupulosis prohiberi potest.

4. Invalida est confessio non integra, ex ignorantia, vel negligentia mortaliter culpabili, ut veriùs docent Suar. & alii communiter contra Sotum, & Canum: quia Trid. requirit diligens examen.

5. Non officit Integritati, per se loquendo, si quis subinde gravius lapsus, id alteri priùs confiteatur, & deinde ordinario suo venialia tantum (qui imprudenter id ægre feret, prohibebit, aut reprehendet) nisi tamen ea occasione, maneat in mortali occasione peccandi, aut ideo circumeat, ut liberiùs peccet: tunc enim graviter peccabit, & ob defectum attritionis confessio erit nulla. Ità Fill. Lay. l. 5. t. 6. Card. de Lugo, d. 16. n. 57.

6. Ex circumstantiis minuentibus illæ tantum explicandæ sunt, quæ vel omnino tollunt malitiam, vel ex mortali faciunt venialem, ut parvitas materiæ, indeliberatio, &c. (verbi gratiâ, si die veneris ignorans comedisset carnes) vel alioquin notabiliter mutant

tant iudicium Confessarii, saltẽm quoad speciem.

7. Ad servandam integritatem confessionis, peccata mortalia dubia, ùt dubia (loquendo de dubio propriè dicto) sunt aperienda, ùt docet Suar. *in 3. p. t. 4. d. 22. f. 9. n. 7.* Sanch. Dian. Card. de Lug. *d. 16. n. 63.* Bon. *d. 3. q. 5. f. 2. p. 2. diff. 4.* & alii commun. contra Kon. Ratio est: tum quia peccata, quæ sunt in conscientia, debent manifestari; at dubia sunt ùt dubia in conscientia; tum quia in negotio salutis in medio ad hanc necessario, non tam habet locum illud axioma: *Melior est conditio possidentis*: quàm hoc: *In dubio tutior pars eligenda est.* (Excipiuntur tamen scrupulosi, & ii, quibus diu post patratum peccatum suboritur aliquod dubium, si aliàs soliti sint sollicitè confessionem instituere: quia non est dubium prudens) Quòd si postmodum accipiat notitiam certam, idem rursus esse confitendum tanquam certum, docet Turr. & Sanch. *1. mor. cap. 10. num. 69.* Dubitat tamen Card. de Lug. *d. 16. f. 2. n. 79. & 92.* suadètque id ùt securius. v. Dian. *p. 3. t. 4. R. 60. & 107.* Si verò peccatum confessus est ùt certum, & postea de eo dubitet, an fecerit, non tenetur iterum confiteri ùt dubium. Lug. Tamb. *de exped. conf. d. 1. c. 1.* qui idem censent, etsi postmodum certò comperiat se non fecisse. Monet autem Suar. & Tamb. *l. c.* si quis sola peccata dubia confiteatur, monendum, ut addat aliquod certum ex aliàs confessis. Quòd si id haberi non possit, absolvendum sub conditione.

ARTICULUS II.

Quando sufficiat confessio integra formaliter?

REsp. Etsi ad hoc Sacramentum requiratur semper aliqua confessio, non tamen semper opus est, ut ea sit integra materialiter, modò sit talis formaliter, seu

seu moraliter, id est: quantum moraliter loquendo hic & nunc potest fieri; etsi postea debeas, si possis, supplere defectum, non statim, sed quando rursus confiteri obligaberis, aut voles. Porro quando talis confessio sufficiat, sequentes regulæ docent.

Prima: Quodcumque quis ad materialiter integrè confitendum physicè est impotens, sufficit integritas formalis: quia præceptum divinum non obligat ad impossibile. Unde possunt in sequentibus casibus absolvi 1. Mutus, etsi unum tantum vel alterum peccatum per nutus significaverit: nisi tamen scripto possit confessario exhibere; ad quod tunc eum teneri probabile est, ut communiter docetur, contra Caj. Navarr. & alios. 2. Surdus, qui non potest omnia explicare. Lay. l. 5. t. 6. c. 8. 3. Ignarus idioma-
tis, tempore præcepti, vel alterius necessitatis, etsi non integre intelligatur, si neque confessarius linguæ gnarus, neque interpret haberi possit; imò etsi adsit interpret; non enim tenetur per eum confiteri, ut docent Suar. Vasq. Dian. nisi fortè in periculo mortis, in quo aliqua minora confiteri sufficiet. Vide Lugo, d. 15. n. 61. 4. Moribundus, usu linguæ subito destitutus, si petat absolvi, ac det signa doloris, vel antè dederit coram aliis; modò id fecerit in ordine ad Sacramentum, quod de quovis in eo statu præsumendum videtur. Quo casu si (saltem coram ipso infirmo) sive ab uno, sive pluribus, mediatis vel immediatis testibus detur testimonium, Sacerdotem non tantum posse, sed probabiliter etiam teneri absolvere, (saltem sub conditione) docent Dian. & Lugo, d. 18. n. 84. &c. ex multis aliis. Itèm Bon. citans declarationem Cardinalium pro se, & Præp. q. 4. dub. 5. &c. eò quòd sic & ægri necessitati, & reverentiæ Sacramenti consulatur. Dixi, *saltem*: quia Tamb. l. 2. de exped. confess. citans Kon. Præp. & Lugo docet, posse,
M m 2 & de-

debere absolvi absolurè, etsi sit absens, qui de signo coram se dato testatus fuit. Denique si nullum signum dederit, nullo modo absolvendus est: cùm actus judicialis non exerceatur, nisi præcesserit accusatio: licèt enim recentiores quidam, ut Tambur. *de exped. conf. lib. 2. cap. 10.* citans Homobonum & Molef. itèm Phil. Servius *in amico fideli. p. 3. c. 1.* Anton. *de litt.* Barth. de S. Fausto, &c. censeant posse, imò debere absolvi sub conditione, dummodo aliàs probè & christianè vixerit, eò quòd præsumi possit interiùs elicuisse contritionem, idque Dian. *p. 4. t. 4. Ref. 92. & part. 9. tr. 6. ref. 20.* ex aliis 12. iudicet probabile; ab aliis tamen meritò rejicitur, ut Suar. Vafq. Koninck. Mercer. Lug. *d. 17. sect. 3.* Malder. &c. ipsòque Dian. *loc. cit.* & aliis 12. apud Aversam: quia deest omnis externa confessio, quam esse partem essentialem hujus Sacramenti, constat ex Trid. *sess. 14. canon. 9.* & ex nullo signo rationabiliter præsumi potest, ut suppono. Vide Lug. *l. c.* Aversam *q. 10. sect. 18.* ubi notat, absolutionem, quæ iis, qui inscripti sunt in Societatem Rosarii, solet in infirmitate impendi sinè omni confessione, non dari tanquam Sacramentalem, nec in ordine ad conficiendum Sacramentum, sed ad indulgentiam, & remissionem pœnæ consequendam.

Secunda: Quando vel pœnitenti, vel Confessario imminet periculum vitæ, quod nec illum integrè confiteri, nec hunc audire patiatur, sufficit integritas formalis. Ratio est: quia tunc materialis non est possibilis moraliter; quod valet sequentibus casibus:

1. Si pœnitens, v. g. infirmus, uno alteròve peccato dicto deficiat, vel sit grave periculum, nè deficiat.
2. Si infirmus volens confiteri, dum ei fertur Viaticum, deprehendatur multas confessiones fecisse invalidas, & gravitas morbi non patiatur dilationem

nem

nem absolutionis. Gran. Zam. Dian. p. 5. r. 3. ref. 75.

3. Si ipse Sacerdos in periculo constitutus, videatur ante moriturus, quàm pœnitens absolvatur.

4. Si tempore pestis, prudentum judicio moraliter certum periculum sit, nè Confessarius inficiatur: qui, si tamen totum audire velit, tenebitur ad eam pœnitens.

5. Si immineat conflictus, vel sit multitudo moribundorum, v. g. in naufragio, nec possint omnes audiri. In quo casu possent etiam omnes simul dicto uno peccato, quod minùs infamat, (vel etiam secundum quosdam, si aliter fieri non possit, dicendo in genere, se esse peccatores) absolvi dicendo: *Ego vos absolvo*, &c. vide Sa, V. *Absolutio*, & Kon. de *sac. d. 7. dub. 9.*

Tertia: Quando ex confessione certi peccati, vel circumstantiæ, timetur meritò grave damnum proprium, vel alienum, sive confessarii, sive alterius, corporale vel spirituale, potest id reticeri. Ratio est: quia præceptum divinum de integritate non obligat cum tanto incommodo, quod tantum esse posset, ut peccares confitendo, verbi gratiâ: 1. Si Sacerdos certum peccatum sit revelaturus, (intellige cum Koninck, Card. de Lug. d. 16. n. 526. quod pœnitens ipse non teneatur revelare.) 2. Si sciat, verbi gratiâ mulier, ex certo peccato sibi, vel confessario fore periculum ruinæ. 3. Si pœnitenti indè immineat grave damnum, vel periculum, vitæ vel famæ. In his tamen casibus videtur requiri necessitas confitendi, v. g. ob communionem annuam, vel si longo tempore alioqui esset differenda. v. Fill. r. 27. cap. 6. C. de Lugo, loc. cit. Ubi monet, talia damna, aut pericula non facilè fingenda esse; & quidem in Religioso vix posse locum habere.

Quarta: Si quis aliquod peccatum, vel circumstantiam, non potest confiteri sinè violatione sigilli, v. g. si invalidè absolvisset simoniacum, nec posses confiteri, nisi illi, qui facilè indè posset conjicere, quisnam ille esset.

Ex omnibus suprà dictis sequitur excusari etiam frequentes ab integritate materiali: 1. Qui habent casum reservatum, de quo infra, & Laym. *l. 5. tract. 6. c. 12.* 2. Scrupulosum, qui perpetuò àngitur de oblitis. 3. Quem Sacerdos absolvit ante finem, nolens omnia audire, ut habet Bon. *bic.* 4. Quem fallit memoria, ità ut dicat, se scire in genere, quòd peccaverit mortaliter, non occurrere autem speciem peccati; etsi tunc veniale aliquod addere sit consultum. Ità Kon. & Laym. *l. c.* contra Sor. & Medin. 5. Eum, qui extremè rudis, vel simplex dicit se dolere de peccatis, nullum tamen in specie, nè veniale quidem sciat dicere: qui etsi speculativè loquendo possit absolvi, practicè tamen non expedit, sed data benedictione permittatur communicare. Ità Laym. *l. c. 6.* Qui aliquod peccatum non potest confiteri sinè complicitis infamatione; v. g. si peccàsses cum matre, vel sorore, quam Confessarius nòsset: tunc enim (si alium Confessarium non potes habere, quem aliàs adire tenereris) sufficeret, imò deberet dici, quòd animo cum ea, vel in genere, cum aliqua fornicationem, vel incestum commisisses, reticendo gradum primum vel secundum, quoad licebit sinè manifestatione complicitis, cum proposito confitendi integrè Sacerdoti alteri proxima occasione. Ità probabiliter Navar. *c. 7.* Bon. Can. Valent. Præp. *bic q. 5. dub. 6.* Gormaz. &c. Ratio est: quia quando duo præcepta divina concurrunt, naturale & positivum, quæ simul servari non possunt, præferendum est naturale: quia strictiùs obligat. Etsi probabiliùs contrarium doceant Fill. Suar. Vasq. Less, Lugo, *art. 16 n. 394.* Hurt. Kon.

Kon. & alii commun. Unde talis saltē non tenebitur tacere id peccatum, nè complicem infamet, nisi commodē possit, (quod Lugo extendit etiam ad non complicem, sinē cuius manifestatione peccatum explicari non potest) ideoque Confessario curandum, nè nominentur personæ; nisi ad pœnitentis directionem opus esset: tunc enim infamia ista non tanti æstimatur, eamque sibi imputet, qui peccavit. Conferendum tamen est commodum directionis cum infamia. Ratio suprà dictorum omnium est: quia in his casibus moraliter non potest fieri confessio materialiter integra. Lay. c. 8. Fagund. p. 1. c. 3. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 64. & 131. & par. 1. t. 7. R. 49. Less. l. 2. c. 11. d. 11. Tamb. de exped. conf. l. 2. c. 9 §. 2. ubi docet probabile esse, quod talis pœnitens propter solam consolationem, quam sentit ab amico vel docto Confessario, possit ei confiteri, etsi alium habere possit.

ARTICULUS III.

Quæ sint reliquæ conditiones Confessionis?

Resp. Præter integritatem sunt hæ tres :

Prima: *ut sit vocalis*: scilicet ordinariē: idque propter usum, & praxin Ecclesiæ graviter obligantem, nisi subsit iusta causa, ut impotentia, sive physica, sive moralis; quæ si adsit, potest fieri nutu, scripto, aliōve signo, v. g. si quis ob anxietatem loqui non possit, aut puella suprà modum verecunda aliter se non possit explicare, quàm scripto, quo à Confessario lecto, addat voce, de his me accuso. Suar. Vasq. C. Lug. Lay. l. 5. t. 6. c. 7. num. 3. Imò qui aliter non potest, tenetur juxta communem sententiam confiteri per nutus aut scriptum, tempore præcepti: etsi id quoad scripturam non admittant Nav. Tol. Sor. Valent. Dian. extra articulum mortis. vide Lugo, d. 15. n. 87. Similiter suadendum esse surdis, ut confite-

anrur scripto, (licet ad id non teneantur) nè ab aliis audiantur. Eandemque ob causam eos non interrogandos nisi de planè necessariis, ex Possev. docet Dian. p. 3. t. 4. R. 127. & p. 5. t. 6. R. 5. Unde resolves hunc Casum;

Is, qui extra necessitatem totam confessionem facit nutu, vel scripto, mortaliter peccat, ac consequenter non absolvitur. Dian. par. 3. t. 4. R. 127. ex Sylv. v. Fill. tom. 3. t. 7. c. 1. Kon. d. 6. dub. 1. Suar. d. 21. §. 3 n. 5.

Secunda conditio: *ut sit secreta*, id est: ut fiat soli Sacerdoti, non quidem ex necessitate, sed usu Ecclesiæ. Publica autem, qualis in naufragio, prælio, hospitali, ubi alii adjacent, vel per interpretem fit, non obligat (saltèm respectu peccatorum occultorum) nisi ex charitate sui eum, qui in articulo mortis dubitat de contritione; ac tum adhuc sufficit ea confiteri, quæ minorem pariunt infamiam. Ità Suar. Fagund. Dian. p. 3. t. 4. R. 29. Unde resolves:

Si quis peccata in prioribus confessionibus oblitus esset, non tenetur, etiam in articulo mortis, ea confiteri publicè, vel per interpretem: quia peccatorum obliorum confessio tantum obligat ex præcepto positivo Divino, quod in hoc casu cessat. v. Laym. c. 6. Dian. p. 3. t. 4. R. 128. & 129.

Tertia conditio: *ut sit vera*; quod requiritur essentialiter in materia substantiali & necessaria; quia aliàs in re gravi decipietur iudex, neque esset confessio integra, ideòque irrita. Non tamen in materialibus; tum quia falsitas signi in accusatione circa materiam accessoriam, non facit sententiam irritam; tum quia talis tantum peccat venialiter, cum non sit graviter injurius Sacerdoti, nec Sacramento. Ità Nav. Suar. &c. Unde resolves:

1. Non est mortale, nec irritat Sacramentum 1.
Si in confessione mentiaris leviter, circa res non pertinen-

tinentes, aut non necessarias ad Sacramentum, v. g. si historiam falsam narres, vel si neges veniale, vel mortale, quod non teneris confiteri. 2. Si falsò te accuses de veniali: quod tamen mortale grave erit, si id facias non dando aliam materiam, cum sic formam reddas irritam, & Sacramentum: nisi tamen facias ex scrupulo, perturbatione, &c. Ità Suar. Fill. t. 1. tr. 7. c. 4. Lay. l. 4. t. 6. c. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 96.

2. Sacrilegium est, & absolutio nulla. 1. Si mortale, quod confiteri teneris, & putas esse, neges, aut tegas, nè intelligatur. 2. Ut communiter docetur contra Sylv. si mortale tibi falsò imponas; nisi tamen fiat ex simplicitate, scrupulo, &c. 3. Si neges, vel mentiaris circa peccata aliàs rite absoluta, quando Confessarius, ut Judex vel Medicus de iis aliquid, ut necessarium ad præsentem confessionem, interrogat. C. de Lugo, d. 14. f. 10. Tamb. l. 2. c. 10. §. 2. secus si ad ad præsentem confessionem non faciat. *Ibid.*

ARTICULUS IV.

Quando confessio sit invalida, & quomodo iteranda?

REsp. 1. Id contingit ex duplici capite, primò: ex parte confessarii, si jurisdictionem non habuit, vel certè impeditam per censuram: vel si formam substantialiter vitiavit: vel non intendit absolvere: vel peccatum nullum intellexit.

Dico, *nullum*: quia si ob surditatem, somnum, vel distractionem, aliqua licet mortalia non intellexerit, sine culpa poenitentis, probabilius est, valuisse absolutionem, ac postea tantum repetenda esse non audita, ut contra Sylv. Ant. Nav. & alios, docent Henriq. Laym. l. 5. tr. 6. c. 9. Dian. p. 4. t. 4. ref. 198. Addo, *sine culpa*: quia si semidormienti mala fide confitearis, peccas, & confessio est invalida, id-

eoque repetenda. *l. 1. c. 10. §. 3.* Denique addunt aliqui cum Tol. si Confessarius indoctus non potuit discernere mortale & veniale, invalidam esse. Verum id Suar. Laym. & alii passim rejiciunt, & quidem, etiam si Confessarius putasset esse veniale, quod fuit mortale, ideoque confessionem bona fide tali factam, non esse opus repetere. Ità & Henr. Sanch. *1. mor. c. 10. num. 69. Dian. p. 3. t. 4. R. 121. contra Vasq. Dixi, bona fide:* quia si mala fide, v. g. quia quæsisisti talem Confessarium, qui tibi mederi non possit, debes repetere; cum enim actu peccaveris, dum confitereris, non fuisti rite dispositus, ideoque nec absolutus. Tamb. *l. 2. c. 10. §. 3.* Denique si finita confessione intelligas Confessarium aliqua non percepisse, sive propter somnum, sive distractionem, nescias autem, quæ sint illa, teneris repetere confessionem, si brevis fuerit: quia de singulis prudenter potes dubitare: si autem longa fuerit, ait Tamb. *l. c.* non teneri, ob rationem contrariam; & satis esse confiteri, quòd dubites, an aliquod ex tuis peccatis Confessor percepit?

Secundò: Invalida est ex parte pœnitentis, si fuit excommunicatus, de quo infra: si mortale tacuit, vel de eo se falsò accusavit: si mortaliter negligens fuit in examinanda conscientia: itèm si non fuit attritus (quod patere solet indè, si sponte quæsierit Confessarium surdum, indoctum, cœcum, &c. vid. Sanch. *l. c.* si nolit tollere occasiones, &c. v. Dian. *p. 4. t. 4. R. 201.*) quibus addi potest ut plurimum, si peccatum carnale confessus sit suo complici.

Resp. 2. Si confessio apud eundem confessarium iteretur, sufficit uno verbo in communi se accusare de peccatis antè illi cognitis: dummodo is eorum recordetur, saltèm in confuso, aut statùs ac vitæ hominis in communi, aut pœnitentiæ à se impositæ, ut docent Vasq. Tol. Lay. Sa, Dian. *p. 5. t. 4. ref. 123.*

Imò

Cap. I. Dub. III. De Confess.

555

Imò si nihil horum, sed tantum, quod sibi confessus fuerit, recordetur, validè, etsi illicitè, absolutum putant, Laym. & Dian. *l. c.* Idem absolutè docet Gran. & Mercerus *in 3. p. q. 9. n. 1.* cum quibus Dian. *p. 5. t. 14. R. 51.* se retractans, probabile censet, quod etiam licitè possit absolvere.

Resp. 3. Rarò obest defectus ex parte Confessarii, si pœnitens eum inculpabiliter ignorat: quia in confessione sequenti absolvetur etiam ab iis, à quibus se bona fide absolutum putabat. Unde resolves:

Is, qui à puero peccatum aliquod grave, v. g. molli-
tiam, inculpabiliter omisit, ut quia putavit leve esse, vel nullum, non ideo tenetur repetere alia peccata (vel confessiones intermedias) sed hæc tantum, ut docent Bon. Sanch. *t. 1. l. 1. c. 10.* Vasq. *in 1. p. t. 4. q. 92.* Sanch. Lay. *hic c. 9.* addens: si simplex rusticus, qui totâ vitâ tantum fecit confessiones generales, nihil confitens in specie, nec aliter instructus sit, etsi validè is sit absolutus, cum onere, ut, cum meliùs cognoverit, omnia subiciat clavibus; si tamen veniat, quando ingens est copia pœnitentium, ut tunc disponi non possit ad omnia repetenda, posse eum absolvi, auditis tamen peccatis ab ultima confessione factis, cum obligatione, ut meliùs faciat. Ità Laym. *l. c. cap. 9. n. 4.* vid. Dian. *p. 3. t. 4. R. 108.* ubi addit ex Nav. Sylv. Bec. Vasq. Reg. *t. 1. l. 6. c. 5. f. 3. n. 153.* & Joan. Sancio, etsi ex errore culpabili mortaliter, peccatum tale v. g. mollitiei, vel numerum, aliâve circumstantiam necessariam omiseris, non ideo teneris repetere confessiones intermedias, bona fide, & legitime factas (in quibus ex naturali oblivione defectum illum non fueris confessus) cum validæ fuerint, & manean validæ.

DUBIUM IV.

De Satisfactione.

ARTI-

ARTICULUS I.

Quæ ejus necessitas, & quantitas?

R Esp. 1. Satisfactio seu pœnitentia à Confessario data, est necessaria necessitate non sacramenti, sed præcepti; ideoque à Confessario regulariter imponenda est (secundùm Suar. & Regin. t. 1. l. 7. n. 12. sub mortali; C. tamen Lug. concedit, ex parvitate materiæ posse venialiter peccari, ut v. d. 25. n. 47. v. g. si ob peccata venialia levis pœnitentia esset injungenda: ejus enim voluntariam omissionem venialem tantùm esse. Ità etiam Dian. p. 6. t. 6. R. 44.) & quidem proportionata, tum peccatis, tum facultati pœnitentis. Ratio prioris est: quia est pars Sacramenti non essentialis, sed integralis tantùm habens effectum ex opere operato, & majorem vi Sacramenti, quàm finè eo. Ratio posterioris est: tum ex Trid. sess. 14. c. 8. tum quia Sacerdos tenetur curare integritatem Sacramenti, & tam vindicare, quàm mederi. Bon. t. 1. d. 5. q. 5. §. 3. p. 2. Unde resolves:

1. Excusatur aliquando Confessarius, si levissimam (vel etiam nullam) pœnitentiam injungat; v. g. 1. Si pœnitentem vehementissimè contritum, aut aliter satisfacisse advertat. Cajet. Nav. Suar. Reg. Bonac. de pœnit. d. 5. q. 5. f. 3. p. 2. n. 1. & 2. Escob. c. 6. n. 41. Cùm verò id rarò, vel nunquam constare satis possit, tutius est aliquam semper injungere, ut rectè monet Lugo, d. 25. f. 4. n. 48. 2. Si pœnitens sit mentis impositus, aut aliter impotens, aut morti proximus, aut valde debilis: cui tamen prudenter injungi levem saltèm pœnitentiam, v. g. percussione pectoris, invocationem nominis JESU (saltèm corde) aliòve pios môtus, vel ut per hæredes sacrificia, eleemosynas, & similia opera pia curet, monent Suar. Laym. & Bon. l. c. & Navar. qui addit: posse injungi, ut patienter ferat infirmitatem: quod tamen Bon. l. c.

non

non probat; cùm fieri possit, ut id valde angat infirmum, timentem se non rite satisfacere. 3. Quando scrupulosus sæpius intrà eandem horam redit cum novis culpis: quia supponitur satis imposita in præcedentibus. Tamb. *lib. 4. c. 1. ex Fagund.*

2. Et si Confessarius peccet ex communi, si pro magnis peccatis valde parvam pœnitentiam imponat: excusari tamen eum posse, putat Dian. *p. 3. t. 4. res. 92.* si addat illud: *quidquid boni feceris: &c.* Verùm hæc regula universaliter admitti non potest, ut bene notat C. de Lugo, *d. 25. n. 57.* Kon. Tan. Palaus &c. (contra quos Dian. pro se citat Bauny & Leand. *p. 6. t. 7. R. 5. & p. 9. t. 9. R. 54.*) & ab aliis non immeritò rejicitur, eò quòd verba, utpote merè deprecatoria, non habeant vim elevandi omnia opera bona ad efficaciam Sacramentalem. Averfa *q. 13. f. 7.*

3. Minor iusto licitè datur ex causa, qualis v. g. est 1. Magna contritio. 2. Fragilitas animi vel corporis, ob quam timetur majorem non impleturus. 3. Tempus Jubilæi, vel Indulgentiæ plenariæ. Ità Suar. Henriq. Laym.

4. Non potest injungi 1. Ingressus religionis, ut docet Sa, V. *Satisfactio*: quia id nimis durum videtur. 2. Pœnitentia publica, si sit periculum revelandæ confessionis: aliàs interdum pro publico peccato, potest, & expedit.

5. Et si possit, & aliquando ob fragilitatem pœnitentis etiam expediat, injungi opus aliàs debitum, seu præceptum, v. g. Missæ auditionem die festo, &c. ut docent Suar. Vafq. Laym. *l. 5. tr. 6. c. 15.* & alii, unde si scrupulosus sæpius redeat ad Confessarium, intrà breve tempus semper nova confitendo, non semper necesse est imponere pœnitentiam novam, cùm opus antè debitum possit injungi. Bon. Henriq. C. de Lug. Dian. *p. 6. t. 7. R. 6.* contra Suar. Regin. & Bauny. Si tamen Confessarius non exprimat, censetur

tur

tur imperâsse opus liberum, ut docent iidem, & Dian. *p. 3. tr. 4. R. 84. v. Kon. d. 10. dub. 9.* & Dian. *part. 4. t. 4. ref. 241.*

6. Etsi etiam possit injungi opus internum, uti contra Mærat, & alios docent Kon. Hurt. & Dian. *p. 4. t. 4. R. 24.* communiter tamen debet esse externum, & afflictivum, v. g. oratio, jejunium, eleemosyna. Nam avaris eleemosyna, luxuriosis afflictio corporis convenit. Utrum verò licitè imponantur preces recitandæ pro defunctis, dubitari potest. Vega, *t. 2. c. 64.* & Joan. Sancius *d. 16. n. 1.* negant. Affirmant probabilius Turr. *de pœn. d. 37. dub. 4.* C. de Lug. *d. 35. f. 5.* vid. Dian. *t. 4. p. 3. R. 54.*

7. Potest etiam aliquando injungi cessatio ab aliquo bono opere, v. g. nimia corporis afflictione, vel abstinentia aliqua vice à communione, ad promovendum majus bonum pœnitentis, si prudens Confessarius ad eum finem expedire judicet. Salas, de Lugo, Dian. &c. cum Averſa *q. 13. f. 3.* contra Joan. Sancierum.

8. Etsi possit immediatè post absolutionem adhuc injungi, debet tamen fieri antè, ut servetur ordo judicii. v. Dian. *p. 3. t. 4. R. 136.* & *p. 5. t. 13. R. 36.* ubi ex cap. finali, & Ochag. docet, etsi consuetudo habeat, ut ita fiat, illam tamen non induxisse obligationem.

Resp. 2. Pœnitens communiter tenetur sub gravi obligatione, pœnitentiam, si rationabilis sit, acceptare, & implere, ut habet communis contra Cajet. Sylv. Nav. Quorum sententia ad hoc saltèm serviet, ut neminem non absolutum dimittas, si levissimam subire velit, ut notat Sotus & Reg. *l. 7. c. 2. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 51.* & *p. 2. t. 15. R. 52.*

Dixi 1. communiter: quia probabile est, quod docent Lay. *l. 4. t. 6. c. 15.* Suar. & Dian. *p. 3. t. 4. R. 136.* contra Kon. Henriq. & alios pœnitentiam sub veniali tantum obligare sequentibus casibus: 1. Si impossi-

ta sit pro solis venialibus. Ità citati contra Henr. & Fagund. 2. Si pro mortalibus aliàs confessis. 3. Omissionem partis non gravis, in confessione mortali, vel etiam omissionem totius, si levis sit, v. g. unum Miserere. Kon. Reg. Fag. cum Dian. *p. 3. t. 4. R. 102. & p. 6. t. 8. R. 45.* 4. Si Confessarius noluit obligare sub mortali: quia cùm possit imponere pœnitentiam liberè, & sinè omni obligatione, ut probat Suar. *hic. d. 38. f. 7.* Henriq. Fill. Fagund. Tan, Kon. *de sacr. d. 10. dub. 8. n. 65.* contra Turr. & Vasq. potest etiam sub levi tantùm imponere. v. Dian. *p. 3. t. 4. & p. 4. c. 4. R. 82.* 5. Eum, qui lucratur indulgentiam plenariam, liberari ob onere pœnitentiæ, (nisi sit medicinalis) docet Dian. *p. 5. t. 12. R. 3.* & *p. 9. t. 6. R. 36.* ex Tan, Gran. Lugo, &c. contra Val. March. & Averf.

Dixi 2. *Si rationabilis sit*: quia si iustò sit gravior, ac difficilior, nec Confessarius eam moderari velit, non peccabit graviter pœnitens, si sinè absolutione discedens, alterius Sacerdotis iudicio peccata submittat, ut docent Suar. Kon. Laym. Imò ad eam non obligabitur, si omnino injustam esse constet, aut si pœnitens eam non possit implere, vel illius sit oblitus. Nec tunc ad aliud quicquam tenetur, etsi expediat, ut is, qui sive culpabiliter, sive sinè culpa oblitus est, in sequenti confessione similem sibi injungi petat. Ità Kon. Laym. Dian *p. 4. t. 4. R. 241.* contra Richardum & Sylv. qui putant talem confessionem esse repetendam; quod præter citatos negat etiam Lugo, *n. 78.* ex Vasq. docens: talem satisfacere, si confiteatur illud peccatum oblivionis culpabilis. Unde resolves:

1. Is, qui pœnitentiam implet in statu peccati mortalis, probabiliter quidem satisfacit præcepto, cùm impleat ejus substantiam: peccat ramen, sed venialiter, ut docet Suar. Laym, *l. c.* quia Sacramenti partem

tem suscipit indignè, & obicem ponit effectui, scilicet remissioni pœnæ; (quem tamen, obice remoto, recuperari docent Nav. Tol. Cajet. Dian. *p. 3. t. 4. R. 85. Fagund. Suar. &c.*) unde quàm primùm est implenda, potèstque graviter etiam peccari nimium differendo, quod ex variis circumstantiis judicandum. v. Dian. *p. 2. t. 15. ref. 53. & p. 5. t. 13. ref. 38.* Non esse autem grave seu mortale, si non differat ultra octiduum, docet Hurt, apud Dian. Imò posse differri per annum, (hoc est: quamdiu non tenetur ad novum Sacramentum pœnitentiæ) vult ipse Dian. *p. 9. t. 7. ref. 57. ex Amico, Leand. &c.* Nisi tamen pœnitens dubitet, an postea possit implere: eo enim casti teneri, quàm primùm commodè potest. Similiter non esse mortale, si obligatus jejunare feriâ 6. differat in diem sequentem; vel obligatus communicare singulis mensibus; differat ad 6. vel 8. dies, affirmat Dian. *l. c. ex Palao.* Præsertim ex causa aliqua, tametsi levi.

2. Pœnitentiam (etiam medicinalem) impositam sub conditione hac, *si iterum labatur*: nec teneri acceptare, nec implere: eò quòd Confessarius nec Judex sit, nec Medicus peccatorum committendorum, docet Dian. *p. 6. t. 7. R. 49. ex Palao, Trull. &c.* Sed contrarium probabilius cum Suar. tenet Aversa *q. 13. s. 4.* quia non imponit eam pro peccatis committendis sed commissis, sub conditione reincidentiae.

3. Qui non implevit intrâ tempus præscriptum, non ideo deobligatur.

4. Potest satisfacere per alium, cui Confessor id concedit, vel qui per se non potest, ut docent Regin. Fag. Dian. *p. 4. t. 4. R. 141.* Hic tamen non tenetur, nisi Confessor id voluerit. An verò satisfacies pro alio, simul pro se possit, alii ajunt, alii probabilius negant, ut habet Sa.

§. Non necessariò impletur ante communionem.

Quæres : Quis pœnitentiam possit commutare , & quomodo ?

Resp. 1. Ex iusta causâ , quivis Sacerdos id potest , si de novo ei confiteatur , ut habet communis sententia contra Sotum & Vasq. , saltèm si peccata non sint reservata : imò etiam probabiliter , etiamsi talia fuerint , ut habet Fernand.

Resp. 2. Sinè nova Sacramenti administratione , potest id solus Sacerdos , qui injunxit , si adhuc recordetur statum pœnitentis , & hic ad eum recurrat tempore tam brevi , ut moraliter idem iudicium censerî possit , v. g. intrâ hebdomadam Henr. & alii 4. Imò et si post longius intervallum. de Lug. Aversa , & Dian. p. 6. t. 6. R. 46. & p. 9. t. 6. R. 57. contra Palatum , &c. Ratio est : quia iudex incognitâ causâ non potest ferre sententiam. Ità Sylv. Suar. Kon. Laym. Fill. Reg. Fag. & C. Lugo , contra Nav. Henr. Tol. Sa. Rodr. Beiam , Valer. Dian. p. 3. t. 4. R. 53. & p. 2. t. 1. misc. R. 53. qui dicunt , etiam alium posse , non repetitis peccatis. Quæ sententia , et si non ex ratione , ex principio tamen extrinseco videtur esse in praxi probabilis , (Dian. enim loc. c. pro ea adducit 14. Authores , dicitque esse usum , sive praxim Confessariorum) & Confessariis posse servire , quando pœnitens difficulter adduci potest ad repetenda peccata , vel tempus id non fert ; præsertim si ex confessione (nam in ea , & non extra , debet fieri) aliorum peccatorum , & ex præsentî statu pœnitentis , ipsiusque testimonio , habeant aliquam confusam noticiam peccatorum præteritæ confessionis. Ità Fagund. p. 2. l. 9. c. 4. n. 22. C. de Lug. d. 25. f. 6. n. 107. & 109.

Resp. 3. Ipse pœnitens non potest commutare pœnitentiam , etiam in evidenter meliorem , ut docent Sanch. 4. mor. Kon. d. 10. d. 12. n. 13 Reg. & alii : et si contrarium probabile dicat Dian. p. 3. t. 4. R. 53. & p.

2. tr. 15. & 1. Miscellan. R. 53. ex Porc. & Villal. Sed hoc Tur. temerarium; C. de Lugo communi Theologorum & fidelium sensui repugnare dicit. d. 25. f. 6. a. 75.

ARTICULUS II.

De Satisfactione per indulgentias.

§. I.

Quid sit Indulgentia? & quid ad eam requiratur?

Resp. 1. Indulgentia est gratia, quâ, certo aliquo opere, quod concedens præscribit, præstito, debita Deo poena temporalis, (non autem culpa) extra Sacramentum, sacrificium, & martyrium, per applicationem satisfactionum Christi, & Sanctorum, remittitur: idque vel per modum absolutionis, erga subditos, ut defunctos, & catechumenos, quibus proinde tantum dantur Indulgentiæ per modum suffragii. Suar. Kon. Fill. Sanctarel. Bon. d. 6. q. 1. p. 1.

Resp. 2. Ad valorem Indulgentiæ, requiritur causa pia & rationabilis, eaque, ut habet sententia communior Suar. & aliorum, proportionata effectui, & quantitati Indulgentiæ, saltèm secundum concedentis prudentem æstimationem, petendam non ex operis tantum difficultate, sed sine intento, & operis ad eum utilitas. Ratio desumitur ex natura dispensationis bonorum, & quæ sine causa ab inferiore facta non valet, & est dissipatio. Ita Aut. cit.

Resp. 3. Ad lucrandas Indulgentias requiruntur hæ conditiones, 1. Ut sit baptizatus. 2. Ut sit subditus concedentis. 3. Ut non sit ligatus excommunicatione majore, ut habet communis: quia hæc privat communionem bonorum spiritualium. 4. Ut sit in gratia saltèm tunc, quando opus præscriptum completur,

pletur: quia pœna non remittitur ante culpam. 5. Ut opus injunctum, moraliter totum & integre impleatur. 6. Ut opus præscriptum sit honestum, saltem ex objecto: nam sufficit viciatum ex fine inhonesto veniali, vel ex alia circumstantia prava, (ut docent Suar. & alii communiter contra Kon.) saltẽm si nihilominus conducat ad finem Pontifici propositum, ut limitat Laym. Ratio prioris est: quia illud opus plerumque complet causam Indulgentiæ, quæ debet esse pia. Ratio posterioris: quia ratio injuncti operis, est assecutio finis intenti à Pontifice. v. Lay. Bon. d. 6. q. 1. p. 5. Unde resolves:

1. Indulgentiis etiam frui potest, qui eas concessit.
2. Non expirant morte concedentis, cum sint gratiæ; nec ut habet Sa, antè noticiam revocationis.
3. Et si sint intelligendæ, ut sonant; cum tamen sint gratiæ, largè sunt interpretandæ (nisi sint de pœnitentiis injunctis, ut ex Henr. &c. notat Amicus, d. 20. n. 77.) servata tamen verborum proprietate. Unde censendæ sunt perpetuæ, si datæ sunt sinè temporis restrictione.
4. Et si data pro articulo mortis, secundum Sa, expiret, quando semel est accepta: contrarium tamen est probabile, ob rationem datam. Illa autem non requirit applicationem Confessarii, aut alterius ministerium, Quint. in append. t. 9. d. 3. Expediet tamen moribundos ad invocationem nominis Jesu & Mariæ sæpius excitare, simulque in memoriam revocare intentionem lucrandi istas Indulgentias. Ibid. d. 4. Probabile enim est, si habeat plures imagines, grana, rosaria, &c. benedicta, posse (sive intuitu ejusdem concessionis, sive diversarum) toties lucrari, quoties nomen Jesu repetierit, vel præstiterit opus requisitum. Ib. d. 6. ex Suar. Gran. &c. Sufficit autem ad eas lucrandas quodvis tempus, in quo verificatur

mortis articulus, etsi pluribus diebus ab ipsa morte absit. Ibid. d. 5.

5. Possunt moribundi plures Indulgentias plenarias, ob plures titulos concessas simul lucrari; v. g. quia habent plura rosaria, vel grana, cruces, imaginêve, quibus sunt applicatæ; vel titulo suæ Religionis, Confraternitatis, &c. dummodo non requirant certa opera pro speciali necessitate applicanda. Quint. in Append. t. 9. d. 4. idque etiamsi eas, vel earum aliquas ignoret, aut non recorderetur. Ibid. ex Lug. Dian. & aliis 6. contra Rod. Trull. &c.

6. Requiritur autem, ut moribundus crucem, granum, imaginem, &c. secum habeat in articulo mortis, ut ratione illius lucretur: & quidem ut tutius ac certius obtineat, ejus habeat dominium, seu possessionem, & apud se teneat. Non tamen est necesse, ut collo appensa, brachio obvoluta, manûve apprehensa sint: (etsi aliquo horum modorum habere sit tutius) sed sufficit esse in lecto, vel juxta moribundum; licet ipse nec videat, nec tangat, nec sciat, aut recorderetur se habere (nisi aliud exprimatur) Sufficiet etiam habere commodata, seu quoad usum (præsertim si id in ipso indulto exprimatur, ut in S. Caroli Borromæi, & quinque Sanctorum sit) Neque necesse est retinere, donec expiret (etsi & hoc sit tutius) sed sufficit in aliquo mortis articulo habere, in eoque nomen JESU (si hoc requiritur) invocare. Ibid. d. 6.

7. Concessæ vivis, non possunt applicare defunctis, nisi id exprimatur: quia pendent à voluntate concedentis.

8. Probabile est, concessam pro certo tempore posse sæpius obtineri, repetendo opera præscripta, v. g. eodem die, nisi addita sit restrictio: quia favores sunt ampliandi. Ità Henriq. & Rodriq. Contrarium tamen videtur probabilius, ob voluntatem concedentis.

dentis contrariam rationabiliter præsumptam. v. C. Lugo, d. 27. §. 6.

9. Etsi consultum sit, ut opera omnia fiant in gratia; id tamen non videtur simpliciter necessarium. Laborandum tamen est Concionatoribus, & Confessariis, ut, cum Indulgentiæ promulgantur, populum ad seriam confessionem excitent.

10. Ut quis lucretur pro defunctis, probabiliter non requiritur, ut sit in gratia: quia tantum ponit opus tanquam conditionem, quo posito, Pontifex applicat defuncto Indulgentiam, sive satisfactiones Christi, & Sanctorum. Ità Escob. t. 7. E. §. c. 7. n. 45. ex Suar. & Præp. in 3. p. q. 14 dub. 10. n. 93. Contrarium tamen docet Lugo, d. 17. n. 75. requirens statum gratiæ, saltē in fine operis, quæ sententia tutior est.

11. Opus præscriptum dum fit, debet esse utile ad finem à concedente intentum; qualis est, v. g. elemosyna præscripta pro redemptione captivorum, etsi fiat cum, aut in peccato (modò aliud opus ei injectum, & præscriptum, in gratia fiat. vide Lugo d. 27. n. 84.) non autem oratio, præscripta ad placandum Deum, si ipsamet sit peccatum ex mala circumstantia; uti nec jejunium, si te inebries, nec itē visitatio Ecclesiarum, si fiat sine ulla devotione. Ità Laym. Bon. & alii.

12. Possunt uno & eodem opere plures Indulgentiæ, diversis viis concessæ, lucrificari, si opus sit æquē utile ad finem utriusque Indulgentiæ, nec sit iterabile intrā idem tempus, v. g. jejunium, vel communio. Ità Præp. & Laym.

13. Non lucrantur Indulgentias 1. qui ex impotentia, vel ignorantia, sive totum opus præscriptum, sive notabilem ejus partem omittunt, v. g. si puer vel senex non jejunet: nisi tamen ob gravem difficultatem hoc opus ei in aliud est commutatum. Henriq. Cajet. Bonac. p. 5. n. 16. 2. Qui opera injecta, alio

alio loco, tempore, vel ordine perficit, quàm præscriptum est; vel per alium, qui fuerit causa principalis: ut si per alium jejunârit, Ecclesias visitârit. Nav. Reg. l. 7. Bon. l. 7. 3. Qui famulo tradidit eleemosynam erogandam, quam is retinuit, ut habet Bonnac. ex multis, contra Sa. 4. Qui aliquid omittit, quod secundum sententiam probabilem, vel etiam probabiliorem, non est necessarium, si tamen sit necessarium reipsa: quia communis error non supplet defectum. Itâ Bon. ex Suar. Sanch. & aliis.

14. Non obstat effectui Indulgentiæ 1. & si ex opere requisito modicum quid omittatur, v. g. ceremonia in sacro; vel si parùm comedas, in jejunio: quia opus ponitur moraliter integrum. 2. Si opus requisitum præstes per alium, habentem se ut instrumentum, v. g. in eleemosyna danda. Bon. l. c. 3. Si eleemosynam des exiguam; nisi tamen in Bulla exprimatur, dandum esse pro cujusque facultate: tunc enim major danda est à divite, quàm alio. Fill. Suar. Sa, & alii. 4. Si Ecclesiam visitandam, dummodo oratio fiat ante fores, vel in cœmeterio. Bon. 5. Etsi in opere præstito non habueris intentionem consequendi Indulgentias, ut docent Salas. Bon. & alii contra Suar. Et videtur certum, saltèm si habueris interpretativam, ut habet Layman. 6. Etsi opera fuerint aliunde debita, v. g. ex præcepto Ecclesiæ. Itâ Lay.

15. Quando datur potestas commutandi opera præscripta in alia, id non necessariò fit in confessione, & à Confessario, qui audit confitentem, sed potest fieri extra, & ab alio idoneo: itâ enim declarat Greg. XIII. (utri & in Bulla Indulgentiæ, nomine Confessarii, intelligi quemvis approbatum) apud Henriq. l. 7. c. 10. n. 8. & Præpos. q. 14. d. 10. n. 88.

16. Probabilius est, eum, qui tantum partem ope-

ris præscripti facit, non lucrari partem Indulgentiæ: nisi tam parùm desit, ut censeatur moraliter integrum. Ità Bon. p. 5. ex Nav. Suar. Kon. &c.

17. Dum præscribitur, ut visitentur aliquot altaria, sufficit ad illa se orando convertere ex eodem loco, ut habet Sa, Bon. p. 1. Suar. Rodr. Dian. Limitat autem Lugo, si sit tali loco, & situ, ut moraliter censeri possit orare ad illa altaria. d. 27. n. 68.

18. Cùm confessio præscribitur, nisi in Bulla exprimatur *venialium*, probabilius est, non requiri ut conditionem, sinè qua non, sed ut dispositionem ad statum gratiæ. Bon. l. c.

19. Nemo consequitur plenariam Indulgentiam peccatorum omnium, nisi omni culpa etiam veniali, liber sit, quando ultimum opus explet. Unde consultum est, ut communio sit ultimum. v. Laym.

§ II.

Quotuplex Indulgentia, & quomodo differat à Jubilæo?

RESP. 1. Indulgentia alia est Totalis, sive plena, plenior, plenaria, plenissima, quæ non tantum pœnitentiam inunctam per Confessarium, vel Canones, aut secundum hos injungi debitam, sed etiam omnem purgatorii pœnam tollit. Nec differt à Jubilæo nisi accidentaliter, privilegiis quibusdam, ut quòd in Jubilæo licita sit dispensatio in certis votis, absolutio à reservatis, & censuris, & quòd Confessarius quivis approbatus possit eligi. v. Sa, V. *Indulg.* Bon. d. 6. q. 1. p. 2.

Indulgentia alia est Partialis, qualis est unius, vel aliquot annorum: itèm septenæ, quadragenæ, carenæ, &c. itèm tertiæ partis peccatorum: per quas non significatur tolli tantam durationem Purgatorii, sed tantam pœnam remitti, quanta deleretur per jejuni-um unius, aut aliquot annorum, aut quadraginta

dierum in pane & aqua, secundum Canones olim imponi solitum. Porro, quando indulgentiis plenariis adduntur aliquot anni, vel remissio tertiæ partis peccatorum, id secundum diversas sententias, vel ad diversos concedentes referendum est, vel facit ad cautelam, ut, si fortè causa Indulgentiæ non fuerit sufficiens, saltè valeat ad illos annos lucrandos; vel ut adjuncta concedatur pro alio tempore, actione, & loco, vel denique, ut ea permodum suffragii possit aliis applicari, vide Bell. c. 9.

Resp. 2. Circa Jubilæum notanda sequentia :

1. Anno Jubilæo in Urbe durante, suspendi solent tantisper extra Urbem omnes Indulgentiæ plenariæ, quoad vivos, etiam in carceribus, (non tamen in periculo mortis constitutos, ut contra Laym. l. 5. t. 7. c. 8. n. 2. docet Bon. d. 6. q. 1. n. 2. ex declaratione Urbani VIII. facta Anno 1625. neque quoad defunctos) itèmq; aliæ facultates, v. g. absolvendi à casibus Bullæ Cœnæ, commutandi vota, dispensandi, &c. concessæ in ordine ad lucrandas plenarias Indulgentias. Non suspenduntur autem Indulgentiæ personis particularibus, aut ab alio quàm Papa concessæ, nec privilegia Religiosorum, v. g. absolvendi à reservatis, &c. quia tantum suspenduntur facultates concessæ in ordine ad indulgentias. Ità Sanch. Henr. &c. apud Dian. t. 1. tr. de Bulla Cruc. Fill. Bon. loc. cit. Benzon. & denique Lugo, d. 20. f. 8. n. 145. ex declaratione Urbani VIII. Anno 1625. Similiter neque suspenditur facultas concessa Episcopis per Gr. d. f. 24. c. 6. absolvendi & dispensandi cum suis subditis, in omnibus casibus Sedi Apostolicæ reservatis; itè nec dispensandi in irregularitatibus, in impedimentis matrimonii, aut petendi debitum, &c. quæ ex jure communi illis competunt. Zerola V. Annus S. S. 4. Quint. in append. t. 8. d. 16.

2. Et si

2. Etsi probabile sit, quod docet Navar. sæpius lucrificari posse Indulgentias intrâ Jubilæum, extensum ad duas septimanas; contrarium tamen verius est, quod Congregatio Cardinalium declaravit, ut habet Bon. (ex Suar. Sanch.) *d. 6. q. 1. p. 5. n. 32.* qui tamen affirmat, in anno sancto posse obtineri toties, quoties opera præscripta præstantur, idque ex declaratione Urbani VIII.

3. Satisfacere tunc, 1. qui Sabbattho ante primam Dominicam confitetur, ut habet Lay. Bon. & praxis fidelium. Item: qui confitetur, & communicat ultimâ Dominicâ claudente Jubilæum. Cætera tamen opera debere fieri antè, & quidem intrâ unam hebdomadam, docet Lug. *d. 27. n. 105.* contra Bon. *q. 1. p. 5. 2.* Qui ordinem inter opera præscripta non servavit. 3. Si quis intrâ illud tempus cœperit confessionem, quàm materialiter imperfectam oporteat differri longius, potest tunc absolvi à reservatis, & commutari vora: postea verò extra tempus Jubilæi absolvi ab omnibus, etiam quæ oblitus est, reservatis, ac in oblitis etiam dispensari: imò potest postea omnia facere Confessor finita confessione, quæ antè: quia cœptâ causâ manet potestas delegati, donec finiatur. Ità Sa, *Less. l. 2. c. 40. dub. 16.* Bonac. Laym. Sanch. *l. 4. c. 51.* Dian. *t. 2. miscel. R. 11.*

4. Qui neglexit lucrari Jubilæum in patria, potest alibi, dum ibi durat, lucrari. Sanch. Ugel. Dian. *p. 3. t. 4. ref. 151.* Imò etiam in patria, si tempore publicationis ex invincibili ignorantia notitiam illius non habuit. Botten. Dian. *l. c.*

5. Quando duobus diebus immediatis occurrunt duo Jubilæa, quorum singula confessionem & communionem requirunt, non opus est bis confiteri, & communicare, dummodo perseveres in gratia; alia tamen opera repetenda sunt. Tur. *p. 2. d. 32. d. 64. v.* Dian. *p. 4. p. 4. R. 166.*

CAPUT II.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

Quis sit Minister?

Resp. Est Sacerdos approbatus ab Episcopo (saltem respectu sæcularium) & habens jurisdictionem. Est certum. Ratio primæ partis sumitur ex Joannis 21. *Accipite Spiritum Sanctum, quorum remiseritis, &c.* Ratio secundæ, ex Trid. sess. 23. capite 15. *de reform.* ubi decernit, nullum posse audire confessiones sæcularium, nisi habeat Beneficium parochiale, vel approbationem ab Episcopo. Addidi, *respectu sæcularium*: quia circa confessiones Regularium, Concilium nihil videtur mutasse; unde ii cuiusvis, etiam non approbato, quem Prælati præfecerit, possunt confiteri; intellige, quantum est ex vi Concilii: quia Gregorius XV. statuit, ut Monialium Confessarius ab Ordinario approbatur. Ratio tertiæ partis, ex Florentino & Trid. l. c. quia absolutio est actus judicialis, qui requirit subditos. Unde resolves:

1. Nullo casu, vel dispensatione, hoc Sacramentum validè administratur à non Sacerdote.

2. Ubi Trid. est receptum (secus alibi) nullus Sacerdos, etiam Regularis, validè absolvit, nisi sit approbatus, vel Parochus; cui non solum intrà, sed etiam extra diocesim suam, validè delegatur jurisdictio, potestque eligi in Confessarium, ab omni habente potestatem eligendi, quamdiu tamen retinet Parochiam. Ità Fill. 2. l. c. 7. Fagund. Suar. Dian. p. 3. r. 4. R. 146.

DUBIUM II.

Quid sit approbatio, & à quo petenda?

Resp. 1. Approbatio non est collatio jurisdictionis, sed tantum publicum iudicium de aptitudine per-

personæ, ad audiendas confessiones, essentialiter prærequiritum (supposito jure Tridentini) ad jurisdictionem recipiendam. Ità Sanch. l. 6. de mat. d. 28. & alii. Unde resolves :

1. Etsi Doctores & Licentiati, hoc ipso, quòd promoventur, censeantur, secundùm quosdam, approbati à Papa, ut notat Sa, V. *Confessor*, probabilius tamen est, quòd ipsi etiam egeant approbatione, licet non deceat, ut ipsi, vel Lectores in Theologia examinentur.

2. Etiam Parochus, qui reliquit beneficium parochiale, debet approbari, si velit audire confessiones.

3. Non requiri hanc approbationem ad auditionem venialium, docet Dian. p. 2. t. 2. misc. R. 44. ex Valent. Et ratio esse videtur : quòd approbatio tantùm requiratur in ordine ad jurisdictionem ; hanc autem quivis Sacerdos pro venialibus, (uti & mortalibus, à quibus rite quis est absolutus) habeat collatam ab Ecclesia in ipsa ordinatione, ideòque ab iis absolvere possit, ut habet Bon. d. 5. q. 7. p. 2. n. 8. Vasq. Suar. Lugo, d. 18. s. 3. d. 21. n. 1. ubi docet, ab Ecclesia in Trid. non approbatum reddi incapacem jurisdictionis, tantùm in ordine ad mortalia non prius confessa.

4. Parochi non possunt adsciscere cooperatores, nisi Parochos vel approbatos, ut habet Fag. p. 2. l. 7. n. 42. Sanch. &c. ex declaratione Card. contra Led. & alios. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 146. & Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 1.

5. Qui habet potestatem eligendi Confessarium, non potest eligere nisi approbatum, vel Parochum.

6. Ad approbationem non necessariò requiritur examen, modò adsit judicium prudens de sufficientia. Kon. Laym.

7. Non sufficit approbatio petita & negata, ut docetur communiter, contra Navar. Henriq. & Dian.

t. 2. t. 2. R. 24. etsi probabiliter cum prædictis docuerint Kon. & Lsym. regulares Mendicantes, si ab Episcopo repellantur, cum manifestè idonei sint, & à Prælati suis præsententur, posse nihilominus pro confessionibus sæcularium exponi, ut habetur Clementinâ, *Dudum. §. statuimus*. Istitis tamèn privilegiis Trid. & Urbanum VIII. Anno 1628. derogasse, notat Lugo, *de pœnit. d. 21. n. 29. c. 51.*

Resp. 2. Approbatio petenda est ab Episcopo, & quidem proprio, scilicet Sacerdotis, ut intelligunt Suar. Kon Regin. Fill. & alii; vel (ut probabiliter vult Vasq.) pœnitentis. Ratio est; quia est actus jurisdictionis, vel saltèm auctoritativa declaratio; ergo debet fieri à superiore. Porro nomine Episcopi, etiam intelliguntur Prælati, habentes jurisdictionem Episcopalem, ut quidam Abbates, & Capitulum Sede vacante, non autem Provinciales; aut Generales Ordinum. Unde resolves:

1. Religiosi, etiam exempti, debent approbari ab Episcopo loci, in quo degunt: quia illius, quoad hunc actum, sunt subditi.

2. Episcopus in sua Diœcesi non potest approbare Sacerdotem alienum, nisi subdatur illi saltèm ad tempus.

3. Episcopus potest approbare per se, vel Vicarium generalem, vel alios quoscunque deputatos: quia non est actus ordinis, sed jurisdictionis.

4. Approbatio potest fieri cum restrictione ad certum genus personarum, locum, tempus &c. Navar. Suar. Vasq. contra Vegam.

5. Episcopus peccat, si Sacerdoti (præsertim Regulari) idoneo, sine causa sufficiente neget approbationem. Bon. Vasq. a. 3. d. 3. Lugo, d. 21. f. 3. n. 34. Sanch. &c.

6. Approbatio semel absolutè concessa, non tantum

tum non extinguatur morte concedentis, sed nec revocari potest, sine iusta causa: ex causa tamen v. g. mutatione morum, iudicii, &c. potest, ut docent Suar. Fill. & alii. Quod si fiat absque causa rationabili, Kon. Suar. & quidam alii, censent revocationem esse nullam: alii illicitam tantum. Fill. t. 7. c. 9. q. 12. In dubio autem, an ex iusta causa revocatio sit facta, praesumendum esse pro Praelato, docet C. de Lugo, n. 67.

7. Ex iusta causa possunt, praesertim a successore Episcopo, ad examen revocari, non tantum saeculares, sed etiam regulares. Docent tamen quidam, Mendicantes habere privilegium, ut non possint revocari ab eodem, a quo antea sunt approbati; sed contrarium docent Suar. & Lugo, d. 21. n. 61. & 62.

8. An approbatus ab uno Episcopo, possit in alia diocesi sine nova approbatione recipere jurisdictionem, controvertunt DD. ac licet utraque sententia olim videri potuerit probabilis, post decretum tamen Urbani VIII. 1628. apud Lugo, disp. 21. sect. 2. n. 29. negativa omnino tenenda est. v. Aversam q. 26. f. 8.

DUBIUM III.

Quid, & Quotuplex Jurisdictio Confessarii, & unde eam habeat?

Resp. Est auctoritas aliqua in alium ut subditum, in quem, in foro interno, accipit potestatem, distinctam a potestate Ordinis: haec enim datur per Sacramentum Ordinis, & omni Sacerdoti, nec tolli potest, illa per externam concessionem Ecclesiae, nec omnibus Sacerdotibus, potestque ab iis tolli; ac nisi adsit, invalida est absolutio. ex Trid. sess. 14. c. 7. Est autem duplex: Ordinaria, & Delegata. Ordinaria est: quam habent ii, qui ex vi proprii officii curam animarum habent, ut Papa, Episcopus, Parochus

(huc

(huc revocantur Archi-Episcopi, erga subditos suorum Episcoporum, tunc tantum, quando actu visitant) Archi-Presbyteri, Archi-Diaconi, Prælati religionum, Vicarius perpetuus Episcopi, vel etiam Parochi. Delegata dicitur, quæ legitimè datur ab habente ordinariam; idque vel tacitè, vel expressè; ut à Papa pro tota Ecclesia, ab Episcopo pro diocesi, à Parocho pro Parochia: hoc discrimine, quòd Papa possit dare invitis Episcopis & Parochis, non contrà. Ac licèt exterior jurisdictio expiret morte delegantis, non tamen hæc interior, nisi successor revocet, ut docet Sanch. Suar. Navar. Konin. contra Sylv. & Vasq. vide Layman. *cap.* 10. *num.* 22. Porro hujusmodi potestatem delegatam absolvendi quemcumque, à quibuscunque peccatis, in articulo, seu periculo mortis, (hæc enim pro eodem sumuntur in jure, ut v. Dian. *part.* 3. *tr.* 4. *R.* 57. 71. & 72.) habet ex jure communi quivis Sacerdos, etiam excommunicatus, & degradatus, si alius desit. Quod addo: quia præfente Parocho, vel proprio Sacerdote, id non posse, docent Vasq. Bonac. Kon. Regin. &c. commun. licèt contrarium probabile putet Dian. *p.* 1. *t.* 5. *R.* 5. & *p.* 4. *t.* 4. *ref.* 167. ex Angl. Henriq. Comit. & Sa, confirmatque Tamb. *de exped. conf.* l. 3. c. 7. Ex consuetudine, quivis toleratus absolvere potest à venialibus, & mortalibus aliàs confessis. Ex privilegio, religiosi Mendicantes quovis fideles absolvere possunt, juxta tenorem suorum privilegiorum. Ex concessione Ordinarii directà, quicumque Sacerdos approbatus, cui id ille committit. Denique ex indirecta is, qui audit eum, qui habet potestatem eligendi Confessarium, quales sunt 1. Ex jure, Episcopi omnes, etsi sint tantum titulares; itèm superiores Episcopis, ut Archi-Episcopi, &c. itèm Prælati iis inferiores exempti, ut Abbas exemptus, (non tamen Abbatisa) Generalis, Provincialis, Prior, (salvis tamen

tamen privilegiis Ordinum) vide Dian. p. 4. tr. 4. Res. 1. & 2. 2. Ex consuetudine, Cardinales, (qui etiam domesticis de Confessore providere possunt) item Pastores, imò multis locis, etiam cæteri Sacerdotes sæculares, ut docent Valent. Sa, Suar. *disp.* 27. f. 3. (Religiosi tamen tenentur eligere tales, quales illis permittunt statuta) item Reges & Principes, (quorum tamen privilegium ad familiam non extenditur) denique domestici Pontificis. 3. Ab homine eam habent, quibus sive Pontifex, sive Episcopus, sive Parochus concessit. Unde resolves:

1. Qui habet potestatem delegatam, non potest eam subdelegare alteri, cum diversa sit potestas utendi jurisdictione, & eam delegandi. Excipitur, 1. nisi hoc ipsum concessum sit. 2. nisi sit delegatus ad universitatem causarum, ut v. g. si cui committeretur officium Parochi absentis, vel nondum sacerdotis; talis enim aliqua exercitia jurisdictionis alteri, ex præsumpta voluntate Ordinarii, subdelegare posset, non tamen integrum officium. Vide Laym. *hic lib.* 5. t. 6.

2. Cum jurisdictio respiciat subditos, exerceri in eos potest tam à delegato, quam ordinario, quocumque loco fuerit, ut docent Sanch. Henriq. Suar. *in* 3. p. 2. 4. d. 28. f. 1. & 7. & alii.

3. Probabile est, quòd absolutus in articulo mortis, non teneatur se postea sistere superiori, vel alteri pro reservatis, (nisi hæc habeant annexam censuram) ut docent Nav. Suar. Merc. Fill. t. 7. cap. 10. q. 6. n. 288. Bon. d. 5. q. 7. p. 1. n. 13. quia directè absolutus fuit, contra Hurr. v. Dian. t. 4. p. 4. R. 199.

4. Improbis aut inscitia proprii Sacerdotis, non dat jurisdictionem alteri, ideòque tali casu expectandum est, aut ad superiorem recurrendum. Si tamen ignorantia esset tanta, ut confessio illi facta foret invalida, aut illicita, neque esset alius privilegiatus, aut habens jurisdictionem, licere alteri confiteri, docet

cet Navar. Vasq. in 3. p. t. 4. q. 92. art. 2. dub. 3. Hurt. d. 10. dif. 15. v. Dian. p. 4. tr. 4. R. 201. & p. 8. t. 1. R. 86. ex Cap. Placuit, de Pœnit. dist. 6. Idem licere, quando quis proprio non potest confiteri sine gravi periculo, docent Tol. Sylv. & Medin. qui idem concedit, quando proprius non vult, aut non potest audire, vel injustè negat facultatem confitendi alteri, v. g. Parochus concubinæ. Dian. p. 3. t. 4. R. 79. ex Henr. & aliis 4. Verùm ista communiter refutantur ab aliis.

5. Etsi graviter peccare possit Parochus proprius, si neget suis facultatem adeundi alterum, modo præsumere possit eos justè petere; si tamen injustè neget, probabilius videtur, eos invalidè ab alieno absolvi, ut docent Sotus, Suar. Laym. etsi non improbabiler Sylv. Henriq. Majol. Palud. Richar. Tol. & Dian. p. 3. t. 4. resol. 79. putent, quòd validè, præsertim si sine periculo salutis, famæ, vel simili, non liceat suo proprio.

6. Cùm jurisdictio acquiratur ratione domicilii, vel quasi domicilii, vel etiam actualis habitationis; hinc ii, qui duobus locis habent domicilium, vel quasi, possunt utrobique absolvi, ut scholares, milites mercatores: itèm vagi & peregrini possunt absolvi à Parocho loci, in quo versantur. v. Lay. hic, Vasq. &c.

7. Validè absolvit is, qui audit confessiones, præsentem vel scientem, & non contradicentem Ordinario, v. g. Episcopo, vel Parocho, cui constet eum aliunde non habere jurisdictionem: quia tunc præsumitur tacitè eam dare: sufficit enim, ut rectè docet Fill. & Fag. præc. 2. l. 7. c. 2. facultas interpretativa, & præsumpta; modò præsentem, ut sit in casu posito, (ut etiam, v. g. si Parochus, qui jam absens est, aliàs significaverit id sibi gratum esse) nam existimatio de futuro consensu, vel ratihabitione, quòd scilicet, quan-

quando resciverit, futurus sit contentus, non sufficit: quia consensus futurus non dat jurisdictionem pro tempore præsente, quo datur absolutio. v. Dian. p. 3. t. 4. Res. 68. Sanch. de mat. l. 3. d. 35. Bec. Kon. qui addit, peccare, si de consensu dubitans, incipiat audire.

8. Peccat, qui absolvit cum jurisdictione dubia, nisi necessitas urgeat: qualis est v. g. quia poenitens diu non est confessus, vel debet communicare, nec alius adest, tunc enim licitè absolvit cum conditione hac: *si possum*; & cum *sonere* (etsi Salas t. 2. tr. 8. d. 1. hoc onus non agnoscat) aliàs iterum constituendi habenti jurisdictionem certam. Expedit autem tunc veniale aliquod adjicere, à quo directè, & à cæteris indirectè saltèm absolvatur. Ità Regin. Suar. Kon. d. 8. dub. 6. n. 43. Quodsi tamen ex probabili ratione dubium resolvat, (nimirum habere se jurisdictionem) etsi cum formidine oppositi, absolutè absolvit licitè, ut docet Suar. & Præp. Lugo, d. 19. n. 49. tum quia tunc practicè, & moraliter est certus; tum quia Papa eo casu dat facultatem, uti & insequentibus casibus: 1. Quando communi errore, v. g. ob titulum coloratum, putatur aliquis esse Pastor, seu habere jurisdictionem, qui non est, ob censuram, vel alium defectum. Bon. d. 5. q. 5. s. 2. p. 3. n. 11. Dian. p. 3. t. 4. R. 122. Quod etiam, si desit titulus coloratus, probabile esse docet Dian. p. 3. t. 4. R. 122. ex Pontio Molfes. & Sanct. Item p. 2. t. 2. misc. R. 43. si quis bona fide tali confiteatur; verùm id comuniter ab aliis negatur. 2. Cum quis ex consuetudine, præscriptione, aut bona fide, absolvit, aut nescit potestatem suam revocatam, ut habent Sylv. Nav. Henric. Mald. in 2. p. q. art. 5. Sanch. 1. mor. lib. 2. c. 9. n. 55. Sal. Vasq. Dian. p. 1. t. 13. R. 1. 3. Quando secundum probabilem sententiam judicatur quis habere jurisdictionem, & Sacerdos sequitur favorabilem. Bonac.

I. c. quia, quando communis est error, Ecclesia dat jurisdictionem, propter publicam utilitatem. v. Suar. Dian. *ll. cc. C. de Lugo, disp. 19. n. 28.*

9. Nemo tenetur unquam Parocho confiteri, nè quidem in Paschate. Lugo *d. 19. s. 2. num. 28. Sc.* cum Dian. *p. 8. t. 1. R. 88.* Quare Parochi frustra nollunt, ut Parochiani confiteantur Mendicantibus, etiam in Paschate, cum habeant privilegium pro omnibus Christi fidelibus. Suar. Kon. Henr. Reg. Zerola *c. 15. q. 3. & commun. apud Bon. d. 4. q. 1. s. 2. p. ult.* adeo, ut, qui docent, confessos Regularibus, etiam in Paschate, teneri iterum eadem confiteri suo Parocho, fiant suspecti de hæresi. Dian. *p. 4. tit. 8. R. 102.* & alii. Vi tamen hujus privilegii non possunt absolvere eos Religiosos aut Religiosas, qui non habent facultatem extra suum Ordinem confitendi, ut ex communi notat Rodr. & Comp. Priv. Societatis. *V. Absolutio §. 1. & ex his Layman. hic:* quia privilegio generali non censetur derogari consuetudini, vel statuto particulari, nisi id exprimatur. Usus tamen fert, ut Regulares peregrinantes, ex præsumpta voluntate Superiorum, si Ordinis socium non habeant, à quovis alio etiam sæculari absolvantur, exceptis reservatis: in quæ, si Religiosi Societatis extra domicilium incidant, videant Ordinationes Præp. Generalium *c. 6. n. 6. & Laym. hic.*

10. Quod si Superiores Regularium Monialibus sibi subiectis (idem est de Monialibus subiectis Episcopo) non concedant aliquoties in anno alium Confessarium, potest, & tenetur illis eum dare Episcopus; quod si nec is faciat, ipsæ eligere possunt. Quintan. *2. 3. s. 26. ex Declaratione Cardinalium apud Barbof.*

DUBIUM IV.

Quid sit reservatio casuum, & quis habeat potestatem reservandi, & absolvendi ab iis?

R Esp. 1. Reservatio hæc est negatio jurisdictionis circa aliquod peccatum. Ac certum est, in Ecclesia potestatem esse quædam peccata reservandi, à quibus inferiores Confessarii non possunt absolvere, ut sic subditi melius dirigantur, & absterreantur à peccatis, quorum difficilem remissionem vident: quanquam nisi graves causæ sint, non debeat quivis, neque qui potest, quidvis facillè reservare, neque difficulter veniam dare absolvendi à reservatis, nè aliqui cedat in destructionem, quod debebat in ædificationem. Porro etsi quivis Ordinarius potestatem habeat reservandi, in Parochis tamen consuetudo eam abrogavit. v. Suar. d. 30. f. 5. C. de Lug. d. 15. f. 6. §. 3. Unde resolves:

1. Cum non sit obligatio confitendi venialia, ea frustra reservantur, (etsi fortasse possint saltèm à Papa,) ideoque sola mortalia, eaque nonnisi externa graviora, opere consummata, prudenter reservantur. Unde Clem. VIII. statuit, ut Prælati Religionum, siquidem velint, undecim tantùm casus reservare possint, nec plures sine consensu Capituli generalis pro tota Religione, vel Capituli provincialis pro Provincia. Quod tamen de culpa tantùm, & non censuris intelligendum est: potest enim Prælatus aliquid præcipere, sub excommunicatione sibi reservata. Casus autem Clementis sunt sequentes:

1. Apostasia à religione, etiam retento habitu. 2. Nocturna ac furtiva è monasterio egressio. 3. Veneficia, incantationes, & sortilegia. 4. Proprietas contra votum paupertatis, quæ sit peccatum mortale. 5. Furtum mortale de rebus monasterii. 6. Lapsus carnis voluntarius opere consummatus. 7. Juramentum

falsum in iudicio legitimo. 8. Procuratio, consilium, vel auxilium, ad abortum fœtus animati, etiam effectu non secuto. 9. Occisio, vel vulneratio, seu gravis percussio cujuscunque personæ. 10. Falsificatio manûs, vel sigilli officialium monasterii. 11. Malitiosum impedimentum, retardatio, aut apertio literarum à Superioribus ad inferiores, vel contrà.

2. Is, qui confitetur reservatum, mittendus est ad Superiorem, (suadebit tamen charitas, imò aliquando coget, ut ipse Confessarius, tacitâ personâ & casu, à Superiore veniam petat absolvendi.) Quodsi Superior adiri non possit, & sit causa urgens, v. g. timor infami, vel scandali ex omissione confessionis, vel communionis, tunc potest inferior absolvere à reservatis, cum onere, ut pœnitens se postea Superiori sistat. Quod etiam verum est, quamvis casus censuram reservatam annexam habeat. Porro eo casu peccata non reservata tantum confiteri, sufficere putant probabiliter Sotus, Corduba, & Gab. Anton, Palaus, Dian. tom. 2. t. 4. ref. 104. & Lug. d. 4. de Euch. n. 86. non improbat. D. Th. tamen, Suar. & alii commun. docent omnia esse confitenda, quod tutius est.

3. Si Superior injustè neget facultatem absolvendi à reservato, posse ab alio Confessario, etiam directè absolvi, affirmat Henriquez, & Dian. p. 2. t. 4. ref. 29. esse probabile. Sed rectius negat Lay. l. 3. tr. 6. c. 13. Lugo, d. 20. n. 188.

4. Peccant Superiores, si sinè justa causa difficiles se præbeant in concedendis licentiis pro absolutione reservatorum. Quintan. t. 3. sing. 13. ex Fag. Kon. & aliis 10. Et si ex negatione timeatur grave subditi detrimentum, peccant contra charitatem & justitiam. Lugo, Dian. p. 6. t. 6. ref. 56.

5. Si Superior Confessario Regularium ad hoc deputato neget facultatem absolvendi, Confessarius
autem

autem judicet debere concedi, potest is pro ista vice absolvere. Averfa q. 17. sect. 5. Lugo, d. 20. f. 4. referens sic declarasse Clementem VIII. haberique in quarto tomo Bullarii, Bulla 26. Urbani VIII. & Quintan, t. 3. f. 11. dicens non esse dubium ea dere: additque ex aliis 7. probabile esse, idem posse, si viro Religioso, pio, docto, & prudenti (licet non ex designatis de facto) neget. Dian. p. 3. t. 2. ref. 126. p. 6. t. 6. ref. 56. & p. 9. t. 3. Ref. 15. ex Pellizario (qui vult idem esse, si pœnitens ipse petat) & aliis. Imò Quintan. l. c. censet probabile, quod idem fieri possit, si Superior adiri nequeat, & urgeat tempus celebrationis, vel communionis, verbi gratiâ: quia sinè nota non potest abstinere, cum alii omnes communicent. Ibid. ex Trull. & aliis 6. Denique Dian. p. 3. t. 2. R. 126. notat ex Suar. de Relig. tom. 4. l. 2. c. 19. Regulares semel sinè licentia suorum Superiorum posse absolvi à reservatis, putà eos, qui adhuc, & quatenus hoc privilegium commune habent cum FF. Minoribus, quorum id esse testatur Emmanuel Roder. t. 1. qq. Reg. q. 62. art. 6.

6. Nihilominus certum est, posse aliquando Superiorem justis de causis negare facultatem, & cogere subditum, ut ad se veniat. C. Lug. l. c. Nam, si ex casu reservato grave scandalum vel damnum communitatis timeatur, potest Superior negare absolutionem, donec pœnitens per se, vel Confessarium Superiori det sufficientem notitiam ad illud evitandum: aliàs non est satis tutus, nec dispositus ad absolutionem. Quare si Confessarius eo casu urgeat absolutionem, debet is attendere, ut pœnitens obligationi suæ satisfaciat in adhibendo remedio communi malo, vel damno, si sit ejus periculum: quia, nisi hoc faciat, non potest absolvi, non ex defectu jurisdictionis, sed quia non est dispositus. Ad hoc tamen requiritur, ut & obligatio pœnitentis certa sit, & alia remedia adhi-

beri non possint. Suar. tom. 4. de Relig. l. 8. c. 5. n. 10.

7. Peregrinus quoad reservationem judicandus est juxta diocesim, in qua versatur: in qua, quæ reservata sint, discant Pastores ex Agendis, aut consuetudine.

8. Superior auditis solis reservatis, potest ab iis absolvere, & reliqua inferiori committere, ex causa urgente: qualis tamen non est multitudo negotiorum, ut docent Suar. Fernand. & Fill. sed alia gravior; tum quia etiam occupatissimus potest dare facultatem adeundi alterum, cum onere postea comparandi; tum quia integritas confessionis est de jure divino.

9. Qui à Superiore absolutus est à reservatis, potest ab iisdem postea absolvi à quovis: quia non sunt amplius materia necessaria Confessionis.

10. Qui bona fide confitetur, nesciens suum casum esse reservatum, vel Sacerdotem carere potestate circa illum, validè quidem absolvitur, cum onere tamen comparandi. Præp. Similiter si Confessarius probabiliter credit non esse reservatum (esto revera sit) valet absolutio. Less. Dian. p. 9. t. 9. R. 29.

11. Qui confitens habenti potestatem ordinariam, delegatamve in reservata, oblitus est inculpabiliter reservatum, potest illum postea confiteri etiam inferiori, & absolvi. Quod etiam valet (saltè si prior habuerit potestatem ordinariam) etiamsi prior absolutio ob indispositionem, vel alium defectum pœnitentis, invalida fuisset. Ratio est: quia is intendit absolvere, quantum potuit; ergo saltè sustulit reservationem, quod fieri potuit absque Sacramento. v. Præp. in 3. p. 9. d. 4. n. 24. Mærat. t. 3. d. 30. f. 3. Dian. p. 4. t. 4. Ref. 124.

Resp. 2. A reservatis absolvere potest 1. Ipse reservans. 2. Ejus in spirituali jurisdictione Superior. 3. Cui ipse delegavit. 4. Sacerdos inferior, quando Superior adiri non potest, v. g. à reservatis Papæ, absol.

solvere potest Episcopus eos, qui Romam ire non possunt.

Resp. 3. Extra periculum mortis (de quo *vide dicta dubio superiore*) nullus inferior per se directè absolvere potest, nisi ex jure, vel privilegio concedatur.

Dicitur 1. *Per se*: quia de indirecta, & per accidens colligitur ex dictis.

Dicitur 2. *Nisi &c.* quia à casibus Papalibus absolvere potest Episcopus, per se, vel Vicarium, quando sunt occulti, ut docet Navar. c. 27. Unde resolves:

Mendicantes ex vi juris communis non possunt absolvere à reservatis Episcopo: quia ut sic non habent potestatem majorem Parochis: & privilegium, quod circa hoc habuerunt, sublatum est decreto Urbani VIII. Anno 1628. Excipit tamen Aversa cum Dian. p. 8. t. 7. R. 71. eos casus, qui Episcopis à jure tantum reservantur. Imò Quin. t. 1. tr. 3. §. 14. affirmat Regulares adhuc posse absolvere sicut ante decretum, eò quòd hoc in Provinciis non sit promulgatum, quod Dian. p. 9. t. 6. R. 51. non audet probare, nisi ad Episcopum non pateat recursus; tunc enim ab ipsi reservatis posse absolvere, sicut possent à Papæ reservatis. Gran. Dian. p. 5. t. 14. R. 58. v. etiam Præpos. q. 19. d. 1.

Resp. 4. Si Confessarius dubitet, an poenitens lapsus sit in mortale reservatum, si quidem dubium sit positivum, potest (sequendo opinionem probabilem, & judicando probabiliter non esse reservatum) absolvere. Si verò dubium sit negativum, posse absolvere negant aliqui, ut Arm. Cord. &c. Probabilius affirmant Suar. Fill. Henr. Hurt. Bonac. Lug. d. 20. §. 2.

DUBIUM V.

Quod sit Officium, & obligatio Confessarii?

REsp. 1. Munus Confessarii est absolvere dispositum, & non alium; itẽm curare rectitudinem iustius iudicii, præsertim quando cœptum est, & reos juvare, ac monere, cum prudentia tamen. Ratio primi est: nẽ sit injurius pœnitenti. Ratio secundi: nẽ fiat sacrilegus. Ratio tertii est eadem: & quia debet curare, ut absolutio sit efficax. Unde resolves:

1. Et si interdum utiliter differatur absolutio, etiam ejus, qui potest licitẽ absolvi: id tamen rarò, nec ferẽ nisi de pœnitentis consensu faciendum: quia potest vergere in grave ejus periculum, vel damnum. vid. Dian. p. 1. t. 4. R. 35.

2. Absolvendus est, qui adhæret sententiæ probabili: quia est dispositus.

3. Moraliter ei constare debet de bona dispositione pœnitentis, aliàs absolvendo peccabit mortaliter.

4. Non licet absolvere 1. qui nullam præbet materiam: qualis tamen non est, qui post absolutionem mox confitetur, cujus erat oblitus. 2. Qui cùm possit non est paratus restituere, & proximas peccandi occasiones fugere. v. Navar. c. 15. Suar. d. 32. s. 2. 3. Ignorantem ea, quæ omnes scire tenentur, v. g. decem præcepta, & quæ ad fructuosam confessionem & communionem spectant. Unde talis communiter prius est instruendus, vel aliò mittendus ad instructionem. v. suprà l. 2. t. 1. c. 1.

5. Rudiores ordinariẽ juvandi sunt, nisi sint incapaces instructionis, vel ob pœnitentium multitudinem fieri non possit, nec videatur expedire, ut dimittantur; vel sint peregrini, qui mox communicare, & abire debent: tunc enim, si alioqui bona fide agunt, & temporis angustia, vel pœnitentium multitudo longum examen, vel instructionem non permittat, sufficere aliquando integritatem formalem, docet Laym. c. 13. n. 10. quã scilicet, auditis aliquibus pecca-

peccatis, absolvantur, cum onere redeundi ad confessionem plenior.

6. Si Confessarius notet pœnitentem ignorare aliqua necessaria ad hoc Sacramentum, tenetur eum instruere, & admonere officii, quantum fieri potest; v. g. si nesciat illa, quæ necessitate medii sunt ad salutem necessaria, debet ea docere; itẽ obligatos ad ponendum odium, ad restitutionem honoris, famæ, aut bonorum, aut ad occasionem peccatorum tollendam, aut movenda, vel reparanda scandala, aliave damna, quæ intulit; aut ad corripiendos delinquentes, juvandos indigentes, ad denuncianda delicta, vel delinquentes in præjudicium communitatis, vel innocentium, & denique, si quam censuram incurrit, &c. tenetur ea de re monere, & horrari ad satisfactionem; quam si recusent, negare absolutionem: quia alioqui se ipsorum criminum participem, & sacrilegii reum faciet. *Aversa q. 16. f. 12.*

7. Tenetur monere eum, qui ex ignorantia vincibili, & mortaliter culpabili, est in malo statu: quia aliàs nec ipsi, nec Sacramento consulit, cum pœnitens sit indispositus. Si verò ignorantia sit invincibilis v. g. si bona fide teneat rem alienam, aut sit in matrimonio irritato, tenetur quidem monere, & instruere, quando speratur fructus, nec timentur incommoda graviora: quæ si prudenter metuantur, aut fructus non speretur, non tenetur, imò non potest; (excipit Lugo, *de pœn. d. 22. n. 24.* nisi silentium officiat bono communi) quia debet bonum pœnitentis procurare, ac consequenter licitè etiam suader, ut secundum suam ignorantiam operetur, v. g. Cajæ, ut reddat debitum Titio, quem invincibiliter credit suum esse esse maritum, cum non sit. Vide Sanch. *l. 2. de mat. d. 38.* Nec obstar, etiamsi sit in præjudicium tertii particularis, ait Lugo, & Tamb. *de exp. conf. l. c. c. 4.* Hinc si Confessor prævideat pœnitentem non restitu-

turum, si ipsi detegatur nullitas tituli, quem pro se esse putet, non esse illi talem nullitatem à Confessario non interrogato detegendam. Quod si tamen pœnitens ipse dubitet, ac roget, tenetur dicere veritatem, (quia tacere, esset errorem approbare) prudenter tamen, non plus dicendo, quàm rogatur, v. g. si roget Titius: an post votum simplex castitatis matrimonium contractum valeat, possitque, ac teneatur redere debitum, respondeas: quòd sic, tacendo obligationem non repetendi debiti. v. Lay. hic, & Lug. l. c.

8. Quando Confessarii Principum, Prælatorum aliorumque Magnatum sciunt ipsos non satisfacere officio, v. g. circa collationem Beneficiorum, electionem ministrorum, subditorum gubernationem, circa eleemosynas ex bonis Ecclesiasticis faciendas, &c. regulariter tenetur Confessarius monere pœnitentem de sua obligatione; aliàs si absolvit, suis humeris peccata illa imponit, & cœcus cœcum ducens, ambo in foveam inferni cadunt. Ratio est: quia in talibus rarò est ignorantia invincibilis: rarò itè contingit, ut illa secum non adferant scandalum in subditis, existimantibus illa licere; vel certè non afferant damnum commune. Si tamen videat ignorantiam esse invincibilem, neque ex illa sequi scandalum, aut damnum commune: contra verò, admonitionem fore in majus malum pœnitentis, aut allaturum scandala, vel incommoda, potest, secundum paulò antè dicta, dissimulare, nisi interrogetur. Ità Lug. d. 22. n. 37.

9. Si etiam pœnitens teneretur (licèt sub peccato mortali) ad aliquid adeò difficile, ut non crederetur tunc æquo animo accepturus, & alia vice melius suscepturus, posset prudens Confessor tunc illum relinquere in bona fide excusante à peccato, & monitionem differre in tempus opportunius, nè territus à confessione abstineat, graviusque detrimentum incurrat. Tamb. c. 14. Lugo, d. 22. f. 2. n. 27.

10. Mi-

10. Minus rectè dispositus excitandus est ad dolorem, & propositum emendationis, proposita peccati fœditate, bonitate Dei, periculo damnationis, &c. Itèm remedia opportuna præscribenda contra peccata futura.

Resp. 2. Ut Confessarius licitè hoc Sacramentum administret, debet esse in gratia, alioqui peccabit mortaliter: itèm debet esse talis, ut per hoc non exponatur proximo periculo peccandi mortaliter. Pars prior constat ex dictis de Sacr. in gen. An verò audiens plures una quasi vice morali, tot numero peccata committat, alii negant, ut Rodriq. alii affirmant; ut Bon. hîc. Pars posterior patet. Unde resolvitur hic Casus:

Confessor conscius sibi peccati mortalis, tenetur antequam audiat, saltèm absolvat pœnitentem, ipse confiteri, vel conteri de suo peccato. Si tamen vocatus improvisò ad moribundum, recolligere se tam subitò non possit ad contritionem eliciendam (vel bona fide putet se eliciuisse) non peccat absolvendo. Præp. Lugo, Tamb. l. 3. c. 2. §. 3.

Resp. 3. Si malè absolvit, committendo defectum essentialem, v. g. si non protulit formam, vel absolvit à reservatis, vel non subditum, tenetur inducere ad repetendam confessionem, si sinè scandalo, infamia, fractione sigilli, & nocumento suo possit; sin minus, non tenetur. Si non absolvit à censura, potest ab eadem (si, vel quando habuerit potestatem) absolvere absentem. Bonac. de cens. in com. d. 1. q. 3. p. 6. ex Suar Fill. tr. II, c. 10, q. 6. Regin. Nav. Rodriq.

Si non interrogavit sufficienter numerum, speciem, vel alias circumstantias, regulariter ad nihil tenetur, nisi ad pœnitentiam agendam: monere enim extra confessionem non debet, cùm iudicium sit finitum. Si tamen redeat ad Confessionem idem pœnitens,

tens, debet moneri de defectu commisso: quia alioqui hæc confessio non erit integra, cùm quædam non sit debitè confessus.

Dixi: *si non interrogavit*: quia, si positivè dixit, non teneri confiteri numerum, speciem, &c. debet monere, si sinè gravi scandalo, & detrimento potest: quia est causa, quòd alter præceptum grave (scilicet confitendi illa peccata) violet, Lugo, *d. 22. f. 3.*

Si neglexit monere de restitutione, moneat, si quidem commodè potest, (vel in confessione, vel extrà, obtentâ priùs ab ipso veniâ; eâ verò negatâ, ad nihil ultrà teneri docet Tamb. *l. 3. c. 8.* ex Sanch. contra Suar.) quia tenetur ex charitate: si non commodè potest, Deo commendet. Lay. *l. 3. t. 6. c. 9.* Hen. Suar. Sylv. Mercer. *in 3. p. q. 9. a. 1.* Dian. *p. 4. R. 198. & p. 3. t. 4. R. 109.* Quòd si tamen (ex gravi seu mortali culpa, contra jus alterius) dixisset, eum non teneri ad restitutionem, vel aliter (v. g. opinionem falsam persuadendo) esset causa efficax, cur non restituat, vel aliunde detrimentum accipiat ipse, vel alius; tenetur ipsemet restituere, nisi moneat tempestivè, priusquam pœnitens fiat impotens: quia actione sua fuit injusta causa damni. Si verò sinè gravi culpa id facit, tenetur nihilominus monere pœnitentem, si commodè potest; alioqui ipse obligabitur, sicut casu priore. Si non commodè potest, excusabitur. v. Suar. Kon. *d. 8. d. 17.* Bon. Dian. *t. 1. misc. R. 1.* Lugo. *d. 22. f. 3. n. 61.* & suprà *l. 3. t. 5. c. 2. d. 1. a. 2. casu 12.*

Quæres: Quæ & quanta sit obligatio Confessarii audiendi pœnitentes?

Resp. 1. Quivis Sacerdos (etiam simplex, quando non est alius paratus) tenetur in extrema necessitate, v. g. in periculo mortis, audire, & absolvere volentem confiteri. Ratio est lex charitatis.

Resp.

Resp. 2. Parochus, & quivis Sacerdos curatus tenetur audire confessionem sui subditi, non tantum in casu necessitatis, aut praecepto confessionis urgente, sed etiam (saltem per se, vel alium) quoties poenitens id rationabiliter petit; v. g. si sit in gravi aliqua difficultate spirituali, vel velit promereri Jubilaeum, &c. quia tenetur ejus bonum spirituale promovere, Suar. Vasq. Lug. &c. Si tamen nimis frequenter, vel intempestive peteret, excusaretur. Aversa. q. 16. f. 11. Quod si etiam semel tantum, vel bis negaret, aut differret, non peccaturum graviter, ob levitatem materiae, docet Suar. contra Bon. admitteatque Aversa l. c. si non petat ex urgente occasione v. g. solemnis festi, &c.

Resp. 3. Quotiescunque poenitens ex mera devotione vult confiteri, Parochum teneri illum audire, contra Sylv. Regin. &c. docent Azor, Suar. Kon. Bon. Molf. Lugo, &c. Sed recte limitat Aversa l. c. si non adsint alii Confessarii delegati, & Parochus non legitime impediatur.

Resp. 4. Reliqui Sacerdotes, per se loquendo, non tenentur audire confessiones; si tamen audire coeperint, tenentur absolvere, nisi quid obstat, neque possunt remittere ad alium: quia poenitens eo ipso habet jus ad absolutionem, nec potest fructu & gratia Sacramenti privari, Aversa, l. c.

DUBIUM VI.

Quae scientia, & prudentia requiratur in Confessario?

Resp. 1. Ut Sacerdos rite absolvat, debet, quantum moraliter fieri potest, omnia peccata poenitentis intelligere: quia alioqui is frustra teneretur recensere. Unde resolves:

1. Peccat, qui absolvit eum, cujus peccata per negligentiam non satis intellexit: quia fert sententiam inco-

incognitâ causâ. Validam nihilominus esse absolutionem sive propter somnum, &c. ut dictum, *suprà c. 1. dub 3. a. 4.* sive propter cantum, vel linguam impeditam pœnitentis (sinè hujus tamen culpa) aliqua non intellexerit, docet *Dian. p. 3. t. 4. R. 109. & p. 4. z. 4. R. 198.* Itèm *Laym. l. 5. tr. 6. c. 9.* ex *Henr. Suar. Sylv. Merc. in 3. p.* eò, quòd essentia & effectus Sacramenti consistere possit, absque integra & specifica peccatorum explicatione, si sinè culpa pœnitentis o-mittatur. v. *Dian. l. c.*

2. Si tamen pœnitens post Confessionem intelligat, unum vel plura mortalia non fuisse intellecta, debet ea repetere in sequenti Confessione, sive apud eundem, sive alium Confessarium. *Laym. Dian. l. cc.*

3. Confessarius absolvens ex ignorantia, quem absolvere non poterat, dupliciter peccat, nimirum ignorantia eorum, quæ ad officium suum spectant, & indèbitè absolvendo. *Tann. in 1. 2. d. 4. q. 9. d. 1. n. 12. Lugo, d. 16. f. 4. n. 187.*

Resp. 2. Ut Confessarius validè absolvat, requiritur, & sufficit, cognoscere peccata, saltèm sub confusa ratione peccati. Ut verò licitè, requiritur ea scientia, ut possit ferre prudens judicium in hoc foro; idèoque scire debet 1. quæ sint mortalia, quæ venialia, saltèm ex genere suo. 2. Species & circumstantias necessariò explicandas. 3. Spectantia ad restitutionem bonorum & famæ. 4. Casus reservatos, & excommunicationes saltèm communiore. 5. Censuras & irregularitates communiore pro Sacerdotibus. 6. Requisita in pœnitente ad bonam dispositionem. 7. Remedia peccatis opportuna. Circa quæ omnia notantur hæc tria:

Primò sufficere: si ea sciat mediocriter ità, ut saltèm nôrit prudenter de omnibus dubitare, & doctiores se, vel libros consulere.

Secundò: majorem, minoremve requiri, ac suffice-re sci-

re scientiam, pro diversitate locorum, & pœnitentium. Bon. d. 5. q. 7. p. 4. §. 2.

Tertiò : graviter peccare tum eum, qui sinè sufficienti scientia huic muneri se ingerit : tum eum, qui talem sinè necessitate constituit, aut, cùm possit corrigere, tolerat. Laym. l. 5. c. 13. Bon. l. c. Lugo. Unde resolves :

1. Si pœnitens advertat, Sacerdotem non percipere peccati gravitatem, tenetur illum monere se peccasse mortaliter.

2. Qui sciens prudens confitetur ei, quem scit suam conscientiam dijudicare non posse, tenetur Confessionem repetere apud peritiorem : quia graviter peccavit sic confitendo.

Resp. 3. Prudentia requiritur, tum in instructione, monitione, curatione pœnitentis ; tum in interrogatione. Et quidem si prudenter judicet integre esse confessum, v. g. quia bene instructus potest, & solet adhibere diligentiam debitam, non tenetur quidquam interrogare ; aliàs tenetur, ut habet communis (Dian. tamen p. 2. t. 15. R. 7. ex Nav. & Valero negat esse mortale, non examinare aliquam circumstantiam ex oblivione, v. etiam Lugo, d. 22.) quia tanquam judex debet curare integritatem judicii, & tanquam medicus, ut morbi, & vulnera perfecte detegantur : cavendo interim 1. nè examen sit curiosum, de non necessariis, unde Confessarii existimatio, Sacramenti dignitas, & pœnitentis profectus minuatur. 2. Nè sit indiscretum, v. g. de iis, quæ moraliter certum est à tali non solere committi ; vel ex quibus discat peccare pœnitens, vel de inverecondis inverecondè, vel numero nimis anxie, si ex diètis probabiliter æstimari possit. 3. Nè sit intempestivum ; & sinatur priùs se explicare, quantum potest, nè importunitate terreatur. Quod verò quidam monent, expedire, ut pœnitens inter confitendum non inter-

rumpatur, id Lugo *d. 2. n. 15.* universim non probat, præsertim, si confessio non sit brevis: quia facile aliqua excidunt è memoria. Unde resolves:

1. Si Sacerdos advertat, pœnitentem, etiam post sufficientem diligentiam, peccatum aliquod, aut circumstantiam necessariam omittere, probabilius ac verius est, per se loquendo, teneri interrogare; etsi negat Sa, *V. Confessor.* & *Medin.* docens, si diligenter examinâtâ conscientia unius sit oblitus, non teneri Confessarium illud revocare in memoriam, nisi cedat in damnum proximi: quod Vafq. *q. 93. d. 7. n. 3.* videtur dicere esse probabile: verùm alii rejiciunt. v. Lugo, *d. 22.*

2. Etsi Confessarius, cui evidentur constat peccatum pœnitentis, quod tamen ipse negat, non debeat illum absolvere; quando verò ex aliorum relatione, vel suspicione id habet, standum sit pœnitentis confessioni, cui in hoc foro, tam pro, quàm contra se fides habetur. (*Suar tom. 4. d. 32. f. 3. Fagund. p. 1. l. 6. c. 4. n. 38.* citati à *Dian. p. 3. t. 4. R. 105.*) in utroque tamen casu prudentis Confessarii est 1. Cautè & à longè, tum propiùs interrogare. 2. Si nihilominus neget, prudenter judicare, annon potuerit oblivisci: vel confessus esse alteri, vel putare non esse peccatum, vel simili de causa excusari, ità ut debeat absolvi. *Dian. l. c.* ex *Sylv. Nav. Tol. & c.* 3. Si peccatum illud nôrit ex confessione complicitis, non uti illâ scientiâ, nisi in genere quærendo, an aliud conscientiam grave, & excitando ad majorem contritionem, ob periculum indirectæ revelationis; aut etsi complex dederit veniam, ob periculum scandali. Vid. *Laym. c. 14.*

3. Interrogationes in materia castitatis, debent esse paucæ, & cautæ, nè vel occasionem det investigandi, aut traducendi confessionem, aut ignorantem doceat, aut offendant, aut se, vel illum periculo exponat.

nat. Ac si hæc timeat, potius pati debet aliquid de-
esse integritati materiali. Et quidem si in hac mate-
ria negantur cogitationes, non opus est progredi ad
opera. Rudiores tamen cogitationes negant, verba
& opera rogati fatentur, quòd illas non æquè agno-
scant, aut advertant. v. Laym. *hic c. 13. Kon. d. 7. dub.*
7. Fagund. l. 4. cap. 2. Præp. q. 10. d. un. Dian. p. 3.
tract. 4. R. 99.

CAPUT III.

De Adjunctis Pœnitentiæ.

DUBIUM I.

*Quid sit sigillum Confessionis, & qui ad illud tenean-
tur?*

REsp. 1. Sigillum hoc est obligatio juris divini
strictissima in omni casu, etiam quo integri re-
gni salus periclitaretur, ad tacendum, etiam post
mortem pœnitentis, dicta in confessione (id est in or-
dine ad absolutionem sacramentalem) omnia, quo-
rum revelatio Sacramentum redderet onerosum, vel
odiosum. Unde resolves:

1. Violatio hujus sigilli duplicem habet malitiam:
Sacrilégii, contra reverentiam Sacramento debitam,
& injustitiæ, ex pacto virtuali inter pœnitentem &
Confessarium de secreto isto servando omni casu. Di-
an. *p. 5. tr. 11. R. 2. ex Fagund. Kellison. &c.* Neque hîc
datur parvitas materiæ. Diana, *p. 5. t. 5. R. 8. ex Mal-*
der. Baldel. &c.

2. Non inducitur hæc obligatio 1. per confessio-
nem factam fictè, v. g. ad furandum, illudendum,
vel Sacerdotem pervertendum, etsi hoc casu adhuc
prudenter tacendum sit. v. Dian. *p. 5. t. 11. R. 26.* 2. Si
quis extra Confessionem accipiat aliquid sub sigillo
Confessionis: quia tantum est obligatio secreti natu-
ralis, gravior aut levior, pro rei exigentia.

3. Non frangitur sigillum 1. Si in genere dicas

P p

Titium

Titium tibi confessum esse venialia, aut esse probum innocentem: modò non dicas in iis circumstantiis, ex quibus colligi possit, alios esse nocentes, vel confessos mortalia. 2. Si dicas N. tibi esse confessum, etsi in certis circumstantiis hoc quoque periculosum sit. Laym. c. 14. n. 21. Imò si pœnitens verbo vel facto (v. g. clàm accedendo) significaverit se nolle sciri quòd sit confessus, Confessarium revelare sigillum volunt Regin. Navar. & Mercer. apud Dian. p. 5. t. 11. R. 47. Quia pœnitens confitendo Confessario extraordinario veniret in suspicionem gravioris criminis, quod Tamb. in *append. c. 9.* dubiè confirmat, asserens, se vereri, nè talis accedat ad fractionem sigilli. 3. Si peccata ità referas, ut moraliter loquendo, persona innotescere non possit, neque communitas aliqua etiam parva infametur, ut quòd ibi talia vitia regnent. vid. Dian. p. 2. t. 15. R. 13. id enim esset contra sigillum. Unde Turr. apud Dian. p. 5. t. 11. R. 46. & Tamb. in *append. c. 3.* reprehendunt Superiorem localem, qui Provinciali fortè dicat, in sua domo saepe postulari licentiam absolvendi à reservatis: quia potest redundare in ignominiam, & damnum domus, etsi idem Tambur. cap. 4. num. 2. dicat probabile esse, quòd non sit contra sigillum, si dictæ licentiæ petitiæ fuerint extra confessionem. 4. Si utaris notitiâ extra confessionem acquisitâ, imò ipsum peccatum, quod aliunde tibi innotuit, aperiâs, modò nullam circumstantiam ex sola Confessione notam, nec certius referas, quàm extra confessionem nôsti: quo in casu opus est magnâ cautelâ, & tutissimum est silere. Laym. c. 14. n. 16.

4. Quando plures, v. g. studiosi vel aulici, &c. tenentur ferre testimonium confessionis, Confessarium teneri id dare, etiam iis, quos non absolvit, docet Kon. *disp. 9. dub. 1.* Fagund. & Dian. p. 5. t. 11. R.

22. tum

22. tum nè id negando prodat aliquo modo sigillum & pœnitentem; tum quia dando non mentitur, cum tantum testetur, esse confessum. Verum Bon. a. 5. q. 6. s. 5. p. 4. & Lugo, d. 23. sect. 3. docent tali schedam negare, non esse contra sigillum, (idémque concedit Averf. q. 18. s. 2. si non constet pœnitentem accessisse hunc Confessarium) tum quia nihil dicit, sed tantum non approbat testimonio positivo confessionem, ad quod non tenetur; nec quidquam, facit ex quo possint cognosci delicta pœnitentis: tum quia aliàs via aperiretur fraudibus, & multi improbi Pa- rochos in Paschate deciperent: tum quia potest esse consuetudo, ut scribatur, absolutum esse, quod falsum erit, si scribat; & si omittat, sigillum franget; tum quia scandalosum erit & iniquum, publicæ meretrici perseveranti (uti & occulto peccatori, sic pallianti suam iniquitatem) testimonium dare confessionis: neque Confessario imputandum erit, quod eum positivè non defendat.

5. Sub sigillum cadunt, i. omnia peccata pœnitentis, tam futura, quàm præterita: (siquidem hæc animo se accusandi sint manifestata, secus si per modum simplicis narrationis, vel ut Confessarium ad simile peccatum induceret. Dian. p. 5. t. 11. R. 25. ex Suar. & aliis 8.) ideoque peccat mortaliter, qui sive directè, sive indirectè aperit aliquod veniale in particulari, etiam leve Titii: quia materia sigilli parvitatem non habet, ut est omnium ferè sententia apud Dian. p. 5. tract. 5. R. 8. & Tamb. in app. cap. 8. vel qui in genere dicit, eum sibi confessum esse aliquod mortale, casum reservatum, vel excommunicationem, vel non absolutum ob indispositionem. Imò Confessorem qui dicat absolutè: Ego Petrum non absolvi, frangere sigillum dicit Dian. p. 5. tract. 11. R. 42. ex Suar. & aliis 9. 2. Etiam peccata complicitis, sive prudenter, sive imprudenter detecti. Suar. Vsq. & commun. a-

pud Dian. p. 3. t. 4. R. 111. An verò liceat interrogare de complice, ad ejus correctionem faciendam, illamque ex licentia pœnitentis facere, affirmant Suar. & Fagund. contra Bonac. Lorcam, Nugnum, & alios Thomistas. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 113. Lugo, d. 16. n. 426. ubi docet, posse aliquando pœnitentem à Confessario obligari, & cogi ad manifestandum complicem extra confessionem. 3. Pœnitentia imposita si gravis sit, hoc est: quæ consuevit injungi pro mortali (qualis nunc esset, ait Dian. p. 5. t. 11. R. 31. Corona B. V. non verò Miserere) Aversa *quæst.* 18. f. 6. 4. Peccatorum circumstantiæ, quas taceri pœnitentis interest, nisi dictæ sint post absolutionem, v. g. si spurius sacros Ordines suscepit, si nobilitatem jactaverit &c. Bona verò pœnitentis, & cætera impertinentia, quæ per accidens interponuntur, nec odium Sacramento pariunt, v. g. propositum religionis, vel matrimonii, sæpe quidem (si nimirum pœnitens ea tecta velit) sub obligationem secreti naturalis, non tamen Sacramentalis, cadunt. Excipiunt Tan. & Kon. nisi pœnitens talia dixerit in ordine ad explicanda peccata: tunc enim sigillo Sacramentali claudi tenent, cum Diana, p. 5. t. 11. R. 5. Idem de virtutibus, & vitiis affirmat Gran. contra Reg. & Mald. apud Dian. l. c. R. 30. de defectibus naturalibus (v. g. illegitimè natum esse) & de vitiis occultis corporis, Konin. Hurt. & Kellison. contra Gran. Mald. &c. quia ea sub sigillum cadere absolute ajunt apud Dian. l. c. R. 29. Item de iis, quæ alios concernunt, & tamen peccata non sunt. Mald. & Dian. l. c. R. 38. Denique de scrupulis (contra Konin. & Gran. qui eos sigillo claudi absolute affirmant, & contra Marchant. qui absolute negat) idem tenet Lugo, nimirum si pœnitens scrupulositatem confiteatur, aut ad declaranda peccata, vel conscientiam afferat, ait cadere sub sigillum: quia est in obliquo saltem

tèm materia confessionis. Secùs si non cognoscatur ex pœnitentis relatione, sed videatur, & percipiatur, v. g. ex modo confitendi. Idem dicit de aliis defectibus naturalibus, v. g. quòd sit blæsus, rudis, hebetis ingenii, &c. Et sic excusat Confessarium, qui de pœnitente dixit, quòd impertinentiis & nœniis caput sibi frangat. vid. *d. 23. sect. 3. num. 60.* Gran. tamen id improbat, & Konin. apud Dian. *p. 5. t. 11. R. 50.* ait esse periculosum, & posse facile frangī sigillum indirecte. Denique Tamb. in *appen. c. 3.* doctrinæ isti, nè quidem ut probabili acquiescit, atque eam à Dian. *l. c.* immeritò vocari communem, cùm Gran. Hurt. Palaus, Bauny, &c. refragentur: aliterque limitans ipse ait: si isti defectus, v. g. esse blæsum, rudem, scrupulosum, &c. sint passim noti, non cadere sub sigillum; secùs, si sint ignoti: quia confessio immunis esse debet ab omni odio.

Resp. 2. Ad sigillum tenentur omnes, ad quos quomodocunque notitia sacramentalis confessionis pernit: qualis est 1. Confessarius, qui, si de auditis in confessione rogetur, potest negare, etiam, si opus est, cum juramento, subintelligendo, quòd possit dicere, vel potius (ut dicit Lug. *d. 23. f. 4.*) quòd sciatur scientia utili ad respondendum interroganti extra confessionem, (excipit Henr. & Granad. cum Dian. *p. 5. t. 11. R. 43.* nisi ex illa negatione sequeretur confessionem non fuisse integram, v. g. si de publica meretrice rogaretur: an non esset confessà fornicationem? tunc enim declinando directam responsionem, dicendum esse, illam confessam esse peccata sua, & se functum officio suo) Imò si peccatum suum salvo sigillo non possit confiteri, debet omittere: quia sigillum strictius obligat, quàm integritas confessionis. 2. Superior, cui se sistit absolutus à reservato, vel à quo petitur licentia absolvendi à reservato. Suar. Lugo, &c. contra Henriq. Vasq. Kon. & Palaum, qui

secreto tantum naturali teneri volunt. 3. Interpres.
 4. Qui furtivè, vel casu aliquid audit, licet inculpa-
 tè. *R. 15.* 5. Omnes, quibus aliquid sacrilegè revela-
 tum est; unde de hoc nec inter se colloqui possunt.
 6. Laicus, qui pro Sacerdote est habitus. 7. Doctor,
 vel alius, qui cum venia pœnitentis consulitur, ut
 habet communior sententia, contra Vasq. vid. *Dian.*
p. 2. t. 15. 8. Qui alterius rudis confessionem scripsit.
 9. Qui scriptam invenit, ac legit, ut docet Rod. Fag.
Mald. &c. apud *Dianam*, *par. 5. t. 4. R. 112. & p. 5. t.*
11. R. 27. contra *Suar. Bon. Laym.* quorum sententia
 probabilis est, juxta quam, etsi talis teneatur secre-
 to naturali, peccetque mortaliter, si gravia ac diffu-
 mantia vulget: secus tamen, si sciens levia tantum
 esse, ea legat ex curiositate. Unde consequenter in
 casu gravissimæ necessitatis, talem confessionem scri-
 ptam liceret revelare, (excipit Lugo, nisi tamen per
 scripturam voluerit confiteri, ut mutus, vel petere
 facultatem absolvendi à reservato. vid. *d. 23. num. 48.*)
 10. Etiam secundum aliquos, ipse pœnitens. Verum
 probabilius est, eum tantum teneri secreto naturali,
 ratione materiæ, si ea id requirat, tacere audità à
 confessario. v. *Lay. Dian. p. 5. t. 11. res. 8.* Unde resolves:

1. Extra confessionem, cum licentia Pœnitentis
 potest agi de auditis in confessione, sive cum ipso-
 met, sive cum quocumque alio, etsi periculosum sit.
D. Th. Suar. Præp. Tan. &c. Circa quam licentiam
 requiritur 1. Ut sit formalis & expressa: nam præ-
 sumpta, tacita, interpretativa, virtualis (etiam in
 bonum ipsiusmet pœnitentis) non sufficit. *Fagund.*
p. 2. l. 6. Tann. Mald. & cæteri DD. communiter. 2.
 Ut sit libera ac spontanea, non vi, injuriâ, dolo, vel
 per preces importunas extorta, vel etiam per merum
 reverentialem ipsius Confessarii obtenta. *Henriq.*
Fagund. l. c. Dian. p. 5. t. 11. R. 10. & 24. 3. Non re-
 vocata

Vocata ; nam pœnitentem pro libitu etiam sine causa eam revocare semper posse, docent Fagund. & Dian. *ll. cc. 4.* Non opus esse, ut habeatur in scripto. Suar. Fagund. *ll. cc.* Imò si dubium sit, an Confessor cum licentia locutus fuerit, Sacerdoti potius, quàm pœniten- ti credendum, ex Graff. & Henriq. affirmat Dian. *l. c. R. 4.* vel etiam quàm hæredibus, v. g. si ex licen- tia defuncti revelet restitutionem ab iis faciendam. Tann. & Mald. qui tamen monet, eo casu non esse dicendum; eam deberi ex delicto, sed solum quod talibus tantum dari voluerit, satiùsque suaderi mor- ribundis, ut talia secreto codicillo hæredibus injun- gant. Vide Dian. *l. c. R. 32. §.* Perinde esse, siue ea licentia detur verbo, siue facto, quod quidem æqui- valeat expressæ concessioni; v. g. si pœnitens extra confessionem incipiat loqui cum Confessario de di- ctis in confessione: tunc enim posse hunc prosequi, docent Aversa, *q. 18. §. 7.* Tamb. in appen. *c. 1. ex Bon.*

2. Frangitur sigillum, si cum pœnitente, extra con- fessionem, sine venia, agas de auditis in confessione, ea te scire ostendas. Quod verum putat Sanchez con- tra Suar. & Layman, etsi cum eo tractare velles de es- sentiali errore in ea commissio, quem illi significare, sine ejus venia, non licere, docent Regin. Fag. Bon. Et alii contra Filliuc. Turrian. &c. apud Dian. *p. 3. l. 4. Res. 87.* Dixi *Extra*: quia intra confessionem po- tæst fieri mentio præcedentium, ut patet ex praxi Confessoriorum, qui ob recidivam arguunt, & abso- lutionem aliquando negant. Ita Henr. Præpos. Gran. Mald. &c. apud Dian. *p. 5. tract. 11. R. 20.* Ubi ipse cum Fagund. negat id licere sine expressa licentia pœnitentis, nisi de iis, quæ is iterum confitetur, vel saltém tangit, v. Dian. *l. c. & p. 2. tr. 1. misc. n. 12. & p. 9. tr. 11. R. 18.*

3. Frangit sigillum, qui dicit se in tali monasterio

audivisse grave peccatum, tamen si non nomet personam. Dian. *p. 5. t. 11. R. 33.* & alii 3. cum Mald. additque, graviter peccare eum, qui dicit in hoc vel isto Ordine Religioso, hoc vel istud peccatum fuisse admissum, quod ex sola confessione novit. Imò nec de civitate, vel certo loco, quo quis confessiones audit, licere, quòd gravia fiant, vel talia & talia peccata committi soleant (nisi id aliunde constet) docent Hurt. Kellif. & Mald. apud Dian. *l. c. R. 35.* quia potest redundare in gravamen, & infamiam ipsius communitatis, & fortè etiam civium in particulari, quando civitas non est ampla, & pœnitentes suspecti; atque adeò Confessio fieret illis odiosa. vid. Dian. *l. c. & R. 36.* ubi cum Mald. docet, Confessarium, qui paucos habet pœnitentes sibi subditos, (v. g. Moniales hujus Monasterii) scandalum dare, si coram illis concionetur de vitiis auditis in confessione: quia confessæ facillè suffunduntur pudore.

4. Notitiâ in sola confessione acceptâ nullo casu uti licet, si periculum sit revelationis, saltè indirectæ. Verùm si nullum sit periculum, ut vel pœnitens, vel usus scientiæ innotescat, etsi probabile sit, licere uti ad alterius gubernationem, v. g. negando suffragium ei, quem ex sola confessione scit indignum esse, vel claudendo ostium, per quòd quis noctu ingreditur ad peccandum: itè cognita prodicione futura, monendo de diligenti custodia, impediendo clàm matrimonium, quando scitur impedimentum, ut docent Vasq. Henr. Nav. &c. Contrarium tamen verius videtur, quod docent Fumus, Sanch. Kon. Laym. Dian. *p. 3. tr. 4. R. 76. & p. 5. c. 11. R. 3.* & alii: quia hæc doctrina posset pœnitentem absterre à confessione. Et quidem Superioribus Religionum talis gubernandi modus prohibitus est Anno 1594. cum in Societ. JESU jam antè idem statutum esset, prohibitumque contrarium docere. v. Dian.

Dian. p. 4. tr. 4. R. 202. Contrà verò ad sui ipsius gubernationem licere tali casu eâ scientiâ uti, videri probabilius, v. g. abstinendo à calice, in quo scitur esse venenum, desistendo à sylva, in qua paratam sibi mortem sciat ex unius latronis confessione, docent Sylv. Henriq. Konin. Lay. *hic* c. 15. contra Suar. Dian. p. 5. tr. 11. R. 46. Excipit Lugo, nisi actio, vel omisso Confessarii inducat notitiam peccati, vel damnum afferat confitenti, contra Kon. *disp.* 9. *dub.* 4. &c. qui putat licere, etsi indè mors pœnitenti immineret à sociis inferenda. v. l. c. n. 108.

§. Denique facere aliquid, ex quo soli pœnitenti innotescere possit, id fieri ex notitia confessionis, esse contra sigillum negant D. Th. Bon. Sor. Vasq. &c. affirmant Sylv. Val. Kon. Dian. p. 3. t. 4. R. 46. idque confirmant Fag. Gran. Lugo, & Averf. q. 18. f. 8. si tale sit, quod pœnitenti ruborem, vel molestiam afferat, v. g. si vultum ei austeriorem ostenderet, vel eum declinaret, secùs, si ei sit gratum, vel saltèm confessionem odiosam, aut difficiliorem non reddat, v. g. si audisset eum ad indignationem, aut odium provocatum, vel in tentationem incidisse ex certo facto, vel dicto Confessarii, indèque ipse à talibus factis, vel dictis absteineat, &c.

DUBIUM II.

Quale sit præceptum, & quæ obligatio Confessionis?

REsp. Præceptum confitendi, tum Divinum tum Ecclesiasticum, sub mortali obligat omnes, ac solos baptizatos, qui habent mortale: illud in articulo mortis; hoc verò postquam ad annos discretionis pervenerint: & simul ut confiteantur proprio Sacerdoti vel alteri, cum ejus venia, semel in anno, computando ab una confessione ad aliam, ut quidam docent; vel ab initio Januarii ad finem Decembris, ut

habet communior; vel denique à Paschate ad Pascha, ut consuetudo ferè obtinuit, propter communionem. *Suar. d. 35. f. 2. Vasq. q. 90. art. 2. Lugo, d. 15. f. 3. 4. 6. & 7. Kon. d. 5. dub. 6.* Unde resolves:

1. Tenentur hoc præcepto 1. Hæretici & Apostatæ, pueri doli capaces, saltèm post septennium, v. *Dian. p. 4. t. 3. R. 52. Lug. l. c. f. 7. n. 145. & 149.* 2. Ingrediens periculosam navigationem, vel conflictum. 3. Mulier tenera, primùm paritura, vel quæ solet habere partus difficiles. 4. Reus morti adjudicatus. 5. Qui signa habet mortis naturalis.

2. Improbabile est, quod docet *Sa, V. Confessio*, Ecclesiam non obligare ante pubertatem, cùm anni discretionis citiùs attingantur, & constet mortaliter peccari posse, sub annum nonum, vel decimum, imò antè. Unde si talis puer, crasso saltèm modo, videatur cognoscere, Deum per hoc vel illud offendi, ostendatque dolorem, & propositum, ac præcipua fidei mysteria cognoscat, debet absolvi; secùs tamen, si non notetur sufficiens usus rationis; si verò dubium sit, potest, (imò in articulo mortis debet) absolvi sub conditione. vid. *Laym. l. 5. t. 6. c. 5. Dian. p. 4. t. 4. R. 53. & Lug. l. c. & d. 17. n. 22.* ubi docet, etiam extra articulum mortis & obligationem præcepti, talem esse sub conditione absolvendum, nè gratiâ sacramentali priveretur.

3. Non obligatur, qui tantùm habet venialia, etsi consuetudo habeat, & cogi etiam quisque possit, ut in Paschate saltèm se sistat Pastori, ut eum reliquis eum ad communionem admittat; ad quod Pastor tenetur, si alter dicat, se mortalis culpæ non esse conscium. *Suar. d. 36. l. 2. & c. communiter.*

4. Probabile est, eum, qui uno anno, sive cum, sive sine culpa sua, non satisfecit præcepto, teneri adhuc, quàm primùm potest, anno sequente: quia terminus non apponitur, ad finiendam, sed ad non
diffe-

differendam obligationem. Ac proinde talem toties peccare mortaliter, quoties oblatam occasionem negligit, docent Bon. *d. 5. q. 5. f. 2.* Suar. Vafq. Lugo, *l. c. n. 177.* contra Sylv. Valent. Lay. Dian. &c. qui dicunt perseverare in uno eodémque peccato.

5. Satisfaciunt ii, qui confitentur Mendicantibus, etiam in Paschate : quia hi habent facultatem à Sacerdote propriissimo omnium fidelium, & Pastore Pastorum. Ità communiter omnes contra Glossatorem, & Auctorem Parochiani obedientis, contra quos vid. in Responsis Francisci Fontani, editis Viennæ Austriæ Anno 1634. allegatam auctoritatem duorum Conciliorum Generalium Viennensis & Tridentini, 20. Pontificum, 10. Doctorum, & præter totius orbis consensum, multorum quoque Parochorum, testantium, eos esse optimos Parochianos, qui Regulares adeunt, & ab iis instituuntur. v. sup. *l. 3. t. 3. c. 1. dub. 3.* Itèm Nav. Azor, Fag. Trul. *l. 3. c. 4. d. 2. n. 6.* Dian. *p. 8. tr. 1. R. 88.*

6. Non obligatur ante finem anni, qui habens mortale, timer, nè illud obliviscatur. Kon. Henr. Lugo, *d. 14. n. 41.* & alii contra Med. &c. Si tamen prævideret, se non habiturum occasionem confitendi deinceps toto hoc anno, deberet prævenire etiam in medio anni. Lugo, *disp. 15. f. 6. n. 182.*

7. Certum est, non satisfieri præcepto Ecclesiæ per confessionem invalidam, ut docent Suar. *d. 36. f. 7.* Fill. Laym. Lugo, *d. 15. f. 7. §. 5.* etsi probabile contrarium (nunc damnatum ab Alex. VIII. prop. 14.) putaret esse Fagund. apud Dian. *p. 3. tract. 4. R. 120.* Itèm nec per confessionem venialium, ut docet Dian. *p. 4. t. 4. R. 226.* ex Hurt. & Mercero.

8. Excusantur ab hoc præcepto 1. qui physice non possunt, v. g. quibus deest Confessarius. 2. qui moraliter non possunt : v. g. qui prudenter timent revelationem sigilli, vel qui non possunt sinè notabili incom-

commodo vitæ, fortunarum, &c. Kon. Tamb. c. 4.
§. 3.

TRACTATUS V. De Extrema Unctione, & Ordine.

CAPUT I.

Quid sit Extrema Unctio, & quæ circa eam
observanda?

Resp. 1. Est Sacramentum à Christo institutum ad ægroto periclitanti de vita, conferendam salutem animæ, vel etiam corporis, per unctionem olei benedicti, & orationem Sacerdotis. S. Thom. in 4. dist. 23. q. 1. art. 1. Unde resolves:

1. Materia ejus remota, est Oleum benedictum, quod in pyxide chrismali signatur literâ I. (in cujus defectu non licet uti chrismate: si tamen usus sis, nihil repetendum esse, docet Laym. lib. 5. tr. 8. c. 2. n. 3.) idque renovandum est quotannis in Cœna Domini, veteri exusto, si tamen novum haberi non possit, aliud consecratum, vel in necessitate non consecratum, (in minore tamen quantitate quàm vetus est) addere. Et si Dian. p. 6. t. 6. R. 44. ex Less. & aliis 4. dicat contrarium habere praxim Ecclesiæ, ut scilicet paulatim & per vices (si ita requirat necessitas propter copiam infirmorum) longè etiam major quantitas addatur, quàm ab Episcopo fuerit consecrata initio. Bon. d. 7. q. 1. n. 8. ex Possevino.

2. Materia proxima, est unctio certarum partium corporis, ac saltèm quinque sensuum: vel si mutilati sint, vicinarum partium, facta à Sacerdote, non simpliciter necessariò contactu immediato manûs, nam peste grassante potest uti virgâ oblongâ oleo tinctâ, quàm postea comburat, Sylv. Chapeavill. Dian. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 167. Quidam etiam Doctores putant,

tant, unam tantum unctionem esse de essentia Sacramenti; ideoque in periculo pestis, & simili necessitate, sufficere unum tantum organum magis obvium, vel potius caput, quod in eo sensus maximè vigeant, urgere dicendo: Per istam, &c. quicquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, tactum, &c. Et quidem pro hac sententia citantur varia Pastoralia, Agendæ, & Doctor. Lovan. Sylv. in 3. part. q. 32. art. 2. Laym. lib. 5. tr. 8. c. 3. qui eam non omnino improbabilem, Tan. & Marchant. in Horto Pastorum, qui omnino probabilem, & in praxi usitam, Dian. part. 3. t. 4. ref. 168. qui in praxi tutam dicit, citansque pro ea p. 8. tr. 1. R. 21. Gran. Amic. Aversam, affirmat Pontificem id posse permittere; & denique Escob. (citans Becanum c. 25. q. 7. num. 6.) & Barbosa in Trid. sess. 14. cap. 1. id permittit. Verum cum alii Doctores communiter repugnent, tutius saltè erit (quod suadent Laym. & Dian. l. cc.) eo casu unum oculum, aurem, manum, narem, & os velociter sinè crucis forma ungere, dicendo unicam formam, complectentem reliquas. Illud verò certius est, pedes aut renes inungere, non esse essentiale, imò quoad renes, non est decens, præsertim in fœminis, & viris religiosis, ideoque omitti solet. Henriq. Sa, Tolet. Suar. Bellarm. cap. 10. in fine.

3. De essentia hujus Sacramenti est 1. ut organa sensuum, quæ inunguntur nominentur. Palaus t. 4. c. 26. Aversa f. 4. &c. communit. licèt Dian. p. 8. t. 7. R. 56. ex Regin. contrarium censeat probabile, imò ad valorem sufficere, si inter ungendum omnes sensus dicas: Per istas sanctas unctiones indulgeat tibi. &c. 2. Verba illa: Per hanc sanctam unctionem, etsi Palaus loc. cit. dicat valere, si tantum omittas τὸ sanctam. 3. Verba deprecative, indulgeat tibi Deus. Hinc formam imperativam, v. g. Per hanc &c. remittatur tibi, quicquid, &c. non valere, dicit Palaus, l. c. Dian. loc. cit.

4. Hoc

4. Hoc Sacramentum tantum dandum est morti propinquis, ex morbo, vulnere, partu, vel senectute: quia hi soli sunt infirmi. Quod si morbo liberati rursus periclitentur, iterandum est: & quidem in diuturnis morbis, quoties erit periculum novum; neque expectandum, (sub gravi culpa, Quintan. t. 5. f. 9.) donec sensibus careant, vel omnino sint desperati. In dubio verò de vita, detur sub conditione, Laym. l. c. ex S. Thom. Sylv. Suar. d. 40.

5. Si conferatur infirmo communi morbo, five non graviter vel periculosè laboranti, non est validum. Suar. Palaus, Gran. Amic. &c. comm. Ac licet Less. Wigers, & Quint. contrarium putet probabile, concedunt tamen, sic inunctum iterum inungendum esse (etiam in eodem morbo) quando periculosè laborare cœperit, ob mutatum statum infirmitatis, additque Quint. mortaliter peccatum fuisse. vide Quint. t. 5. sect. 7. Dian. p. 9. t. 6. ref. 54.

6. Ad Sacramentum hoc cum fructu recipiendum in eo, qui rationis est compos, & conscius peccati mortalis (si non confiteatur) requiritur contritio, saltem existimata, neque sufficit attritio. Bon. d. 7. q. un. p. 5. n. 2. ex Reg. l. 28. c. ult. a. 73. Ordinariè autem, nisi obster causa rationabilis (v. g. si ob vomitum communicare non possit) præmittenda est confessio & communicatio, ob Ecclesiæ consuetudinem, quæ unctionem tanquam minùs necessariam ad salutem postponit. v. Bon. l. c. n. 15. Licet autem per se loquendo confessio non necessariò præmittatur, cum per contritionem se disponere possit, per accidens tamen requiri potest, v. g. si post viaticum peccasset mortaliter, & timeretur post unctionem defuturum tempus confessioni: tunc enim priùs audiendus & absolvendus esset: quia Sacramenta magis necessaria tali casu priùs sumenda sunt. Fill. Barb. Dian. p. 5. t. 3. R. 92.

7. Pueris habentibus sufficientem rationis usum ad peccandum, tamen si sacram Eucharistiam non recipiant, non rectè negatur Extrema Unctio, cum inde nonnunquam salus ipsorum dependere possit. Suar. 3. p. t. 3. d. 70. f. 1. Graf. Angl. Zamb. apud Lay. l. 5. t. 8. c. 4. n. 2. qui Parochos quorundam locorum excusat, per consuetudinem toleratam ab Episcopis, si non dent pueris ann. 14. vel 15. excepto casu necessitatis, quo puer, quem rationis usum consecutum esse constet, aliud Sacramentum ante mortem suscipere non possit. vide Chapeavill. c. 5. q. 17. Ac licet Parochus in confessione cognoverit, puerum nunquam actualiter peccasse, debere tamen illum inungere, contra Nugn. & Sanchium, docent Suar. Reg. Fill. Kon. &c. cum Dian. p. 3. l. 4. R. 181. Si verò dubium sit, an puer usum rationis habeat, ungendus est sub conditione. Dian. p. 5. t. 3. R. 85. & Sanch. Zamb. & Lugo.

8. Minister, est solus Sacerdos proprius, sive Pastor; sinè cujus venia si extra necessitatem alius det, validum quidem est, sed graviter peccat. Sylv. Sor. Kon. d. 9. n. 28. & Religiosus incurrit excommunicationem Papalem. Suar. Reg. l. 18. n. 40. Possè tamen Regulares hoc Sacramentum (uti & Viaticum) in articulo mortis suis familiaribus ministrare docet Dian. p. 5. t. 3. R. 52. ex Mancino, &c. In necessitate verò, ut: si Pastor absit, vel dare nolit, nec Superior possit adiri pro petenda licentia, licitè ministrat quivis non excommunicatus, aut suspensus, (etiam Regularis, ut contra Gav. docent Præp. Henr. Fern. Gran. Dian. p. 5. t. 3. ref. 82.) censeretur enim tunc Papa dare licentiam. Laym. Reg. Suar. &c. l. c. Dian. R. 176.

9. Sufficit Sacerdos sinè ministro, in necessitate, nec in ea foemina adhibenda est; quod si tamen fiat, veniale esse docet Quint. t. 5. f. 6. In ea posset etiam unus unam, alius aliam partem inungere, pronunciando

ando tamen formam illi unctioni respondentem. Bon. l. c. & c. comm. Non tamen potest unus inungere aliquem sensum, & alius formam pronuntiare: neque unus unum oculum, & alter alterum, v. Dian. p. 9. t. 7. c. 56. Quod si Sacerdos non possit progredi, supplenda erunt per alium, quæ restant. Tan. Præp. Marat. qui apud Dian. p. 5. t. 3. ref. 87. notat licere etiam alteri unctiones ab initio repetere, perinde ac si prior nullam earum inchoasset.

10. Etsi in administratione hujus Sacramenti servanda sint omnia præscripta in Rituali, Agenda, vel Manuali, mortale tamen non esse, administrare in necessitate sine superpelliceo vel stola, docent Quint. & Leand. conceditque Amicus. Et Dian. p. 8. t. 1. R. 79. id excusat ab omni peccato, si infirmus non sit capax alterius Sacramenti, & ista haberi non possint, contra Suar. Reg. & c. Imò etiam extra necessitatem non esse mortale 1. omittere Psalmos pœnitentiales, Litanias, & cæteras preces docent Palaus & Gran. Dico: *Extra*: quia in necessitate gravi, v. g. tempore pestis, vel morte imminente, statim ungendus est sine præmissis orationibus, quæ tamen postea supplendæ sunt, si supervivat infirmus. Bon. d. 7. p. 6. n. 8. 2. Deferre ad ægrum vel administrare sine lumine. Leand. citans Possev. Quint. t. 5. f. 13. Barb. de Of. Pa- roch. c. 22. 3. Si solus sine ministro administret: imò hoc in necessitate permittunt Tolet. Sa, & c. v. Dian. *parte nona, tractat. 6. Resolutione trigesima sexta.* 4. Si ungat aliter, quàm in formam crucis. Suar. Becan. Laym. v. Dian. *par. 3. tract. 4. Ref. 178.*

11. Pastor ratione officii, tenetur sub mortali, dare iis, qui petunt, nisi iusta causa excuset: etiam tempore pestis, modò possit absque periculo vitæ; cum eo enim non teneri, docent Tan. Dian. p. 5. t. 3. R. 93. Si peste infecti sint confessi, posse sine peccato omitti absolutè docet idem Dian. *parte tertia, tractat. 4.*

Re-

Resolutione 174. *part.* 5. *tract.* 3. *Resol.* 83. & 93. & *part.* 8. *tract.* 1. *Resol.* 21. ex Villalob. Tanner. Amic. Franc. Lug. &c. Suar. Fill. Kon. Bon. Laym. *ll. cc.*

11. Sacerdos curatus peccat mortaliter, si petentem negligat inungere, vel differat cum probabili periculo, nè sine unctione moriatur æger, (nisi iusta causa excuset) quia in gravi non præstat id, ad quod tenetur ex iustitia. Alius verò Sacerdos si absente Parocho licitè, & facilitè possit, tenetur ex charitate, sed sub veniali tantum: nisi tamen ægrotus valde indigeret, v. g. si alioqui sine omnibus Sacramentis esset moriturus, quòd aliud nullum suscipere possit; tunc enim quidam graviolem obligationem agnoscere videntur. v. Dian. *parte tertia, tract.* 4. *Resolut.* 170. Laym. *lib.* 5. *t. 2. cap.* 7. *num.* 3.

13. Parocho vesperi timentì, nè noctu vocetur ad ægrum, non licet retinere domi sacrum oleum, ut vocatus possit venire expeditius, licet venialem culpam in eo tantum agnoscat Barbof. *de Par. c.* 22. ex Possev. itèm Quintanad. *tr.* 5. *sect.* 10. ubi tamen à mortali non audet excusare eum, qui semper domi retineretur.

14. Decens est, ut stupa comburatur: quia ad singulas unctiones nova adhibenda est, nisi aliud habeatur in Agenda. Laym. *l. c.* Sa.

Resp. 2. Effectus ejus principalis est, roborare animam contra tentationes dæmonis in morte. Secundarius est 1. delerere reliquias peccatorum. 2. Tollere pœnas restantes. 3. Aliquando etiam sanitatem corporis conferre, si expediat. S. Th. Sylv. Suar. *d.* 41. *f.* 1. Unde resolves:

Hujus Sacramenti non sunt capaces 1. Pueri, ante usum rationis, etsi sufficiat ea ætas, quâ possunt peccare. Nav. Suar. *l. c.* 2. Perpetuò amentes; aliis verò delirantibus, si antè petiverint, aut petituri fuissent, si cogitassent, aut ostenderint signum doloris, dari

potest, & debet. Sylv. Henriq. Layman. Et si tales un-
ctioni resistent, ligandos esse, vel fortiter tenendos,
ait Zamb. apud Dian. *part. 5. tract. 3. Resol. 34.* qui
cum Barbof. *de Officio Parochi. cap. 22.* dicit esse ne-
cessarium, quando phreneticus non potest aliud Sa-
cramentum suscipere.

2. Muti, surdi, & cæci à nativitate sunt capaces,
atque adeò debent inungi prope organa sensuum
quibus carent: etsi exterius per illa non peccarint,
potuerunt tamen peccare per interiores potentias,
quibus illa respondent. Posslev. Nald. Præpos. Dian.
part. 2. tract. 6. Resol. 11.

3. Non suscipere hoc Sacramentum, per se loquen-
do, seclusòque scandalo, & contemptu, non est pec-
catum mortale. Suar. Laym. Tann. Escob. &c. (mul-
tò minùs peccant mortaliter domestici, si id non
procurent.) Veniale tamen esse, docet Konin. *d. 19. dub. 10.* contra Nugnum, v. Dian. *p. 3. t. 4. R. 170. p. 8. t. 1. R. 58. & p. 5. t. 3. R. 97.* ubi notat ex Tann. non
non censerì contemnere, qui sciens omittit tempore
apto, & oblata commoditate. Contrarium tamen
vult Tolet. Præsertim si probabiliter deinceps non
sit futura commoditas.

CAPUT II.

De Sacramento Ordinis.

DUBIUM I.

Quid Ordo, quotuplex, & quæ ejus materia?

REsp. 1. Ordo est Sacramentum, quo traditur po-
testas circa Eucharistiam rite administrandam.
Ordines universim sunt septem: Ostiariatus, Lectora-
tus, Exorcistatus, Acolytatus, Subdiaconatus, Dia-
conatus, & Sacerdotium. Quod rursus est duplex
Minus, & Majus, sive Episcopatus. Unde quidam
octo numerant. Prima verò tonsura non est Ordo,
nisi latè, sed tantum dispositio ad Ordines, per quam
quis

quis fit Clericus, & capax Beneficii Ecclesiastici, ac privilegiorum Clericalium. Ex iis tres posteriores dicuntur Majores, sive sacri, ob annexum votum solemne castitatis, (etsi ordinatus per gravem metum, vel nimis blanditiis, & importunitate parentum, probabiliter eo non teneatur, nisi sponte ratificaverit. Sanch. *disp.* 29. Azor, *Fill. lib.* 10. c. 4. q. 3. Kon. *n.* 150. Bon. *de matr.* q. 3. p. 9.) reliqui Minores, quos cum Vasq. alii Sacramentum esse negant, alii cum Bell. Kon. *Fill.* &c. communius & probabilius affirmant. Et quidem unum, vel perfectione ac fine, vel unitate attributionis. v. *Fill. tr.* 9. c. 1. Bon. *d.* 8. q. 1.

Resp. 2. Materia remota Ordinum, est aliquod instrumentum, traditum ordinandis, in signum potestatis spiritualis. Proxima est ejusdem traditio & acceptio. Cujus contactum physicum & immediatum, etsi non esse essentialem aliqui probabiliter doceant, cum Sa, Henr. Reg. Lay. *Dian. tr.* 4. *de Sacram.* n. 185. & aliis, quos citat; contrarium tamen communius est, ac tutius, ut altera saltē manu tangatur; imò ex præcepto ad scrupulum vitandum, utraque manu, & quidem omnia, v. g. calix, cum patena hæc cum hostia, ut docet *Fill.* idque simul cum prolatione verborum Episcopi. v. *Laym. lib.* 5. t. 9. c. 5. Bon. *d.* 8. q. *un. punct.* 3. v. *Dian.* p. 8. t. 1. R. 40. & 42.

Resp. 3. Ostiarius ordinatur traditione clavium Ecclesiæ; Lector libri lectionum; Exorcista, libri exorcismorum; Acolythus, ampullarum vacuarum, vel saltē unius, & candelabri cum cereo extincto: quia ejus est præparare lumen, vinum & aquam ad Missam; Subdiaconus, traditione calicis vacui, cum vacua patena superposita: quia illius est hæc ad Missam præpare; Diaconus impositione manūs, & traditione libri Evangeliorum: quia ejus est catechizare, cantare Evangelium, & cum facultate Parochi prædicare,

care, baptizare, Eucharistiam dare, vide *suprà*. Sacerdos traditione calicis cum vino, & patenæ cum pane, additâ formâ, quâ datur potestas sacrificandi, deinde impositione manûs, additâ aliâ formâ, quâ datur potestas remittendi aliis peccata, v. Fill. t. 9. c. 2. Regin. Bon. Dian. p. 3. t. 4. R. 186. 187. & 188. & p. 8. l. c. Ex dictis resolves:

1. Potest Episcopus extra diœcesim suis subditis conferre primam tonsuram: quia non est Ordo. Bonac. & alii 4. cum Dian. p. 4. t. 4. R. 143. contra Sanch. Barb. &c.

2. Quando dubium occurrit, an Ordo sit verè collatus, v. g. quia materia fuit dubia? iterari potest, & debet sub conditione. Quando verò sunt rationes utrinque probabiles pro nullitate & validitate, ait Dian. p. 5. t. 3. R. 47. ex Gran. posse iterari sub conditione, imò debere, si sit Episcopalis vel Sacerdotalis, v. g. si Sacerdos vel Episcopus non tetigisset vasa sacra, aut illud instrumentum, in cuius porrectione imprimitur character. Excipit tamen Sacerdotem, qui immediatè tetigit patenam, sed non hostiam. Eum verò, qui non tetigit calicem & patenam, dum forma proferebatur, sed paulò pòst, posse quidem ad maiorem animi sui quietem sub conditione iterum ordinari, non tamen esse necessarium docet Lugo, *Resp. mor. l. 1. d. 33*. Rectè autem notat Dian. l. c. etiam si quis timeat, nè invalidè ordinatus sit, aut non recorderetur se tetigisse sacra vasa, aut non tetigisse, imaginetur non illico iterandum esse Ordinem: cum sola oblivio vel timor non sufficiat ad prudens, ac rationabile dubium, vel probabilitatem.

Resp. 4. Episcopus non potest ordinare nisi subditos, vel ratione originis (si scilicet in ejus diœcesi sint nati,) vel ratione domicilii, ex voluntate isthæ perpetuò habitandi, vel ratione beneficii in sua diœcesi existentis. Dian. p. 8. t. 2. ref. 8. Laym. Præp. &c. comm.

com. Quocunque autem horum modorum sint sub-
diti, licitè eos ordinar, ut habetur in *in c. cum nullus.*
de tempore ord. in 6. & ex communi Henr. Less. lib. 2.
cap. 34. d. 19. Unde resolves:

1. Qui in una diœcesi est natus, in altera habet do-
mici-lium, in tertia beneficium, à quovis trium isto-
rum Episcoporum potest Ordines, vel dimissorias ac-
cipere. Præp. *q. 1. d. 14.* Laym. *l. 5. t. 9. c. 9.* Dian. *p. 8.*
t. 2. R. 8. & 9. ubi cum Averſa & aliis 3. contra Barb.
dicit, etſi ab uno eorum acceperit Ordinem unum,
poſſe alterum ab alio accipere.

2. Potest quis ordinari ut originarius, ubi ipſe vel
pater ejus est natus. Barboſ. Zerola, Averſa, & alii 9.
cum Dian. *p. 8. t. 2. R. 12.* Non tamen potest ordinari
ab Episcopo, in cujus diœcesi natus est fortuitò, v. g.
quia mater ibi itineris vel negotiorum cauſa dege-
bat: quia non contrahit ibi civilitatem originis, ſed
ubi parentes domicilium habent, ibi enim natus eſſe
cenſetur. Sanch. & alii 8. cum Dian. *p. 8. t. 2. ref. 11.*
contra Hurtad.

3. Qui in diverſis Episcopatibus habet duo domici-
lia, in quibus æqualiter (etſi non mathematicè) ha-
bitat, potest ab utriuslibet loci Episcopo ordinari:
quia utrique eſt ſubditus ratione domicilii. Præp. *l. c.*
Sanch. Averſa, &c. cum Dian. *p. 8. t. 2. R. 14.* ejus ta-
men filius ab illo tantum, in cujus diœceſi eſt natus.
Quòd, ſi fortuitò extra utriusque diœceſim ſit natus,
ab utrovis potest ordinari: quia uterque cenſetur e-
jus Episcopus originis, cum non ſit potior ratio de
uno, quàm de alio. Præp. Dian. *l. c.* Natus autem ex
fornicatione, matris potiùs, quàm patris domicilium
ſequitur. Præp. Dian. *l. c. R. 18.*

4. Qui plura habet in diverſis diœceſibus beneficia,
potest à quolibet illorum Episcoporum ordinari.
Garc. Præp. *l. c. &c.* Dian. *p. 8. t. 2. R. 25.*

5. Studioſi, qui in Univerſitate habitant (etiam ul-
tra

tra decennium) animo redeundi in patriam, non contrahunt ibi domicilium, atque adeò ab ejus loci Episcopo ordinari non possunt. Imò si isthic ducant uxorem, nec filii eorum; sicut enim is non dicitur Episcopus domicilii respectu patris, ità nec Episcopus originis respectu prolis, quæ nata fingitur in domicilio patris. Dian. p. 8. t. 2. R. 15. & 17.

DUBIUM II.

Quæ requirantur in Ordinando?

REsp. 1. Ad validam ordinationem requiritur, & sufficit, ut sit mas baptizatus. S. Thom. 3. p. q. 39. a. 2. Kon. dist. 20. d. 10. Vasq. Fill. 2. 9. c. 4. q. 2. Unde resolves:

1. Incapax Ordinum est, & quidem jure divino 1. Fœmina. Vasq. Reginald. Fill. loc. cit; 2. Hermaphroditus, in quo sexus fœmineus prævalet. Fill. l. c. Quodsi autem in eo incipiat prævalere post ordinationem validam, non potest validè consecrare, vel absolvere; licèt characterem sacramentalem retineat. Lugo, resp. mor. l. 1. d. 31. 3. Non baptizatus. Ibid.

2. Validè ordinantur 1. perpetuò amentes, cœci, muti, privati manibus, etsi jure naturali sint inhabiles. 2. Irregulares, etsi jure Ecclesiastico sint inhabiles, maneatque ab eorum usu suspensi. 3. Pueri in cunis, qui tamen ad castitatem non tenebuntur vi voti, nisi id ratificaverint. Tol. Henr. Azor, l. 13. c. 14. Bon. l. c.

Resp. 2. Ut Ordo licitè, & secundùm jura Ecclesiæ rite sumatur, aut non incurratur censura, requiritur in recipiente, præter statum gratiæ, 1. ut non sit Neophytus, vel infamis, vel Hermaphroditus, vel irregularis, suspensus, excommunicatus. 2. animus clericandi. Trid. sess. 23. c. 4. sinè quo si primam tonsuram, vel Ordines minores accipiat, videtur peccare, saltèm

saltem venialiter (nisi iusta causa excuset) quia fraus est levis, v. *suprà l. 4. c. 2. d. 1. art. 3.* Similiter venialis inconstantia videtur, sine iusta causa statum Clericalem deferere. 3. Ut sit confirmatus. *Trid. sess. 23. c. 4.* & quidem secundum Bon. *d. 8. p. 5. num. 10.* sub mortali; secundum Sotum, & Kon. sub veniali. 4. Literæ dimissoriæ (etiam pro prima tonsura) Episcopi proprii, sive originis, sive beneficii, sive domicilii. v. *Dian. p. 3. t. 4. R. 194. §.* Examen coram Episcopo, de scientia necessaria ad usum cujusque Ordinis: nam *Trident. sess. 23. c. 4.* pro prima tonsura requirit, ut sciant fidei rudimenta: item legere, & scribere: & de quibus probabilis sit conjectura, quod Clericatum elegerint, non sæcularis iudicii fugiendi fraude, sed ut Deo fidelem cultum præstent. Pro Minoribus, ut linguam Latinam intelligant. Pro Subdiaconatu & Diaconatu, cognitionem eorum quæ ad istos Ordines spectant. Pro Sacerdotio tantam scientiam, ut populum docere possint necessaria ad salutem, & administrare Sacramenta. 6. Titulus sustentationis, ut beneficii, vel patrimonii, vel paupertatis, ut in Regularibus. *Trid. sess. 21. c. 2. v. Bon.* 7. Ordo inter receptionem unius & alterius; cujus inversio, v. g. suscipere Diaconatum ante Subdiaconatum, erit mortale; Episcopatus ante Sacerdotium, erit etiam invalidus. 8. Tempus, sic Minores conferuntur quavis Dominica vel Festo, & quidem tali, quod ex præcepto Ecclesiæ celebretur etiam in foro, ut *Sylv. Azor, Barbos. &c. comm. docent.* Ac licet Præpos. *Fag. Tann. Gavant. &c.* putent sufficere quodvis Festum duplex in Ecclesia, eamque sententiam *Dian. part. 5. tr. 13. R. 47.* vocet tutam in praxi, eam tamen ex decreto Urbani VIII. rejectam esse monet *Card. Lugo, lib. 1. Resp. mor. d. 43.* Eosdem autem posse ex recepta Episcoporum consuetudine, etiam feria VI, vespere ante Sabbatum, quo omnes Ordines

jure conferri possunt, notat Dian. *p. 2. t. 16. R. 28. ex* Henriq. Regin. &c. Majores verò Sabbatis quatuor temporum, & Dominicæ Passionis, ac Hebdomadæ Sanctæ. 9. Interstitia temporum. Sic Majores non nisi post annum ab alterius susceptione conferri possunt, ex Trid. *sess. 13. c. 11. 13. & 14.* in quo nihilominus Episcopus ob necessitatem, vel utilitatem Ecclesiæ, potest dispensare. Eodem tamen die, non nisi de licentia Papæ, duo Ordines majores possunt dari. Minores verò omnes, dispensante Episcopo possunt dari eodem die, & si consuetudo sit, simul cum Subdiaconatu. Nav. *c. 25.* Henriq. *lib. 10. cap. 11.* Vafq. Suar. Sa, V. *Ordo.* Lay. *l. 5. t. 9. c. 8. 10.* Locus, scilicet pro solemni collatione, Ecclesia; pro privata, Sacellum. 11. Ætas, in qua ordinariè Episcopus non potest dispensare, & sic pro prima tonsura & Minoribus, requiritur saltèm septennium completum, licèt Quintan. *t. 6. f. 21.* contra Sanch. &c. putet sufficere inchoatum. Pro Acolytho ann. 12. completus. Fill. *t. 9. c. 4. num. 28.* Pro Subdiaconatu vigesimus secundus, pro Diaconatu vigesimus tertius, pro Sacerdotio vigesimus quintus, omnes incepti, pro Episcopatu trigesimus completus, vide Bon. *d. 8. q. 1.* Fill. *tr. 9. c. 4.* Laym. *lib. 5. tr. 9. c. 6. & 7.* Dian. *p. 3. t. 4. R. 192.* Si autem dubium sit, an quis ætatem requisitam habet, v. g. pro Sacerdotio an annum 25. ingressus sit, ordinari non potest, Laym. Bard. *d. 6. c. 11. p. 6. §. 2.* vide suprâ *lib. 1. t. 1. cap. 2. dub. 3.* Peccat autem tam ordinans, quàm ordinatus, si ordinetur, qui non habet qualitates requisitas.

Quæres: *Quæ sint officia ordinatorum?*

- Resp. 1. Ostiarii est claves templi servare, aperire & claudere ejus januas, arcere eos, quibus non licet interesse sacris, campanas pulsare, quæ intrâ Ecclesiam sunt custodire, ei, qui prædicat, aperire librum.
2. Lectoris munus est, legere in Ecclesia lectiones veteris,

teris, & novi Testamenti: itẽm docere catechumenos rudimenta fidei Christianæ. 3. Exorcistæ munus est, manus imponere supra vexatos à spiritibus immundis, ad illos adjurandos & ejiciendos, itẽm ad exorcizandos catechumenos. 4. Acolythi munus est præparare ampullas vini & aquæ ad sacrificium Missæ, & porrigere Subdiacono, ferre cereos ad idem sacrificium, & illi ministrare; unde & ceroferarius dicitur. 5. Subdiaconi munus est, immediatẽ subordnari Diacono ad Sacrificium Missæ, calicem & patenam illi tradere, urceolum cum aqua præbere, aquam ad lavandas manus infundere, Epistolam ex officio & solemniter in Missa legere. 6. Diaconi munus est cantare solenniter Evangelium in Missa, ministrare immediatẽ Sacerdoti in omnibus, quæ pertinent ad Missæ sacrificium, vestire altaria, crucem ferre, & denique ex commissione Sacerdotis prædicare, & baptizare. 7. Presbyteri munus est offerre sacrificium Missæ, absolvere à peccatis, baptizare, benedictiones aquæ & similes facere, populum doctrinâ, & exemplo pascere. v. Escob. Ex. 8. t. 7. c. 1.

TRACTATUS VI.

De Matrimonio

CAPUT I.

De Sponsalibus.

DUBIUM I.

Quid sint sponsalia?

REsp. Sunt promissio voluntaria, deliberata, & mutua, signo sensibili expressa, futuri matrimonii inter personas jure habiles.

Dicitur 1. Promissio: quia propositum non sufficit, cùm non inducat obligationem. Unde qui dice-

ret: *volo te accipere, habere, aut ducere in uxorem*, non contraheret sponsalia, ut Bonac. *q. 1. p. 1.* docet ex aliis: quia hæc verba non promissionem, sed propositum promissionis tantum significant, nisi tamen ex circumstantiis aliud colligatur.

Dicitur 2. Voluntaria & deliberata, scilicet deliberatione sufficiente ad peccatum mortale, cum sponsalia sub mortali obligent. Dian. *p. 3. t. 4. R. 273.* ex Sanch. Pontio, &c. etsi Bon. *q. 2. p. 4. n. 4.* plus requirant. Unde regulariter non sunt valida ante septennium completum, ut docet Kon. *dist. 21. art. 5.* Sanch. *lib. 1. d. 16.* nisi malitia & prudentia suppleant ætatem. Dian. *tr. 4. p. 3. R. 274.* Pontius, &c. (quod tamen quidam negant sufficere, cum jus determinaret ætatem) imò nec post septennium, si de usu rationis sufficienti non constet; uti neque, si vi, dolo, errore, vel ignorantia circa substantiam, aut notabilem conditionem substantialem fiant, secundum dicta de voto & Contractibus.

Dicitur 3. Mutua; unde si Titius promittat nuptias Cajæ, & hæc acceptet sine repromissione, neuter obligatur: quia cum contractus sponsalium sit onerosus, & reciprocus, non potest claudicare; involvit enim conditionem, si tu repromiseris. Quod si tamen Titii promissio fuisset absoluta, ac gratuita, & acceptata à Cajæ, solus Titius obligaretur, non vi sponsalium, sed simplicis promissionis. Ità Sanch. *lib. 3. d. 3.* contra Pontium, apud Dianam *p. 3. tract. 4. res. 244.*

Dicitur 4. Signo expressa: quia contractus inter homines non fit nisi signo externo. Unde non sufficit ad sponsalia taciturnitas Cajæ, etiam cum consensu interno in promissionem matrimonii, quod Titius ei promittit. Si tamen pater, vel mater, pro filio, aut filia, aut Curator, pro eo, cujus curam habet, presente, & non contradicente (dummodo me-

tus

tus absit) contrahat, valida erunt: quia in hoc casu, jus accipit taciturnitatem, pro expressione consensûs. Sanch. lib. 1. d. 22. Dian. part. 3. tr. 4. R. 270. imò etiam, si pro absente: saltèm si is rescians id, expressè vel tacitè signo aliquo sufficienti ratificet. Sanch. Pont. Dian. p. 3. t. 4. R. 271. contra quos Sot. & Henriq. nè hoc quidem requirunt, sed tantùm, ut rescians, non contradicat. Quod Kon. admittit, si per ipsos tutores vel parentes iis proponatur; tunc enim, si taceant, censeri consentire.

Dicitur s. inter habiles, id est, quæ & ætatem à jure præscriptam habent, & nullo impedimento prohibentur. Unde resolves:

1. Quando verba, vel signa sunt dubia, in foro conscientie standum est intentioni contrahentium, si de illa constet, in externo autem communi intelligentia, & sensu verborum, ità tamen, ut potius inclinetur in favorem matrimonii. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 205. Bonac. q. 1. p. 1.

2. Verba de præsentì, inter impuberes, apta ad Matrimonium, (cùm hoc ex jure positivo sit nullum) habent vim sponsalium. Ratio est ex interpretativa intentione contrahentium: quia actus, quando non valent eo pacto, quo fiunt, valent meliore modo, quo possunt; sponsalia autem virtute continentur in matrimonio. Laym. l. c. n. 17.

3. Ad sponsalia non sufficit 1. Si dicas: non ducam aliam, quàm te: quia sunt verba merè negativa, & potes ducere nullam. Bon. q. 1. p. 7. n. 13. 2. Dicere: contraham tecum, si Papa dispensaverit. Barbosa. & alii 10. cum Dian. p. 3. t. 4. R. 290. contra Sanch. Kon. & Pont. ac proinde licitum est utrique contrahenti, antè & post impetratam à Pontifice dispensationem, altero invito resilire. Si tamen impensæ magnæ factæ sint causâ dispensationis, eas tenebitur refundere resiliens, 3. Subarrhatio annuli, & missio munerum

rum jocalium, nisi consuetudo patriæ aliud habeat. Ratio est: quia potest fieri ex aliis causis. Quòd si tamen verba unius præcesserint, tunc immissio annuli, & verbum (*recipio*) operatur sponsalia, vel etiam matrimonium, pro ratione promissionis, ut docet Fill. quia recipiendo sic annulum, tacite consentit: itémque si habito inter amicos tractatu de matrimonio, sponsus misit arrhas, & munera jocalia, eaque sponsa acceptavit. Layman. *lib. 5. t. 10. cap. 2. 4.* Sponsalia metu gravi contracta, licet juramento firmata, sunt invalida, quia juramentum metu extortum non firmat contractum, imò probabiliter ne obligat, adeoque relaxatione non indiget. Sanch. Dian. *p. 3. t. 4. R. 278. v. suprà l. 3. t. 2. c. 2.*

DUBIUM II.

Quæ, & quanta sit obligatio Sponsalium?

REsp. 1. Obligant ad ineundem matrimonium sub peccato mortali; si tamen terminus non sit præfixus, sufficiet, si promittens impleat, quando à promissario requireretur, vel pro more regionis. Ratio prioris patet ex natura contractûs onerosi, in re gravi. Ratio posterioris est: quia id est commune omni debito. Sanch. *l. 1. d. 28. Kon. d. 22. dub. 1.* apud Dian. *p. 3. t. 4. R. 245.* Pontius tamen *ib.* vult obligari statim post contractum. Unde resolves:

1. Resiliens cogi potest ad matrimonium, etiam à iudice per censuras; quod tamen rarò expedit, ob periculum infelicitis exitûs.

2. Si iudex secundùm allegata & probata cogat ad matrimonium, licet à parte rei revera coactio sit injusta, valet matrimonium. Sanch. & M. Perez, contra Texed. apud Dian. *par. 9. t. 8. R. 26.*

3. Fornicatio sponsæ, est circumstantia in confessione exprimenda; quia mutat speciem, & constituit inju-

injustitiam: quæ in sponsa gravis est, ideoque mortalis habetur, ut si quis rem alteri promissam notabiliter corrumpat: quod tamen sponsus non censetur facere fornicando, cum in viro fornicatio non tanti æstimetur, nisi aliud accedat. Sanch. *l. 1. d. 2.* Kon. Fag. Fill. &c. probabiliter, contra Laym. Azor, &c. v. Lug. *d. 16. n. 176.*

4. Qui simulato animo promissit, per se loquendo, non obligatur ad nuprias, tametsi damnum creatum debeat resarcire. Dixi, *per se*: quia si facta promissione puellam induxit ad copulam, tenetur illam ducere. Bon. *l. c. p. 2.* Ubi excipit, si puella esset longè inferioris conditionis (v. g. quoad nobilitatem, vel divitias) tunc enim non teneri ducere, (v. g. virum nobilem filiam agricolæ) præsertim, si illa fuerit conscia disparis statûs, seu conditionis, eò quòd tum decipi potius voluerit, quàm decepta sit, unde nec teneri eo casu illam dôtare. Secùs tamen, si ipsa inæqualitatem statûs ignoravit, aut si ipse non ficit, sed ex animo matrimonium promiserit. Ità Bon. *q. 1. p. 3. n. 7. & seq.* ex Vasq. Mol. *d. 106.* Sanch. *l. 1. d. 10.* vide Less. *l. 2. c. 10. d. 3.* Laym. *c. 1. n. 10.* & M. Per. *d. 2. f. 3.*

5. Sponsalia posteriora contra priorem fidem inita, tametsi jurata sint, aut copula etiam accesserit, sunt invalida. Sanch. & Villal. Contrarium tamen tenent Konin. & Pont. cum Dian. *p. 3. r. 4. R. 210.* matrimonium tamen post sponsalia contractum cum altera est validum, licèt injustum. Bonac. *p. 5. & 7.* Laym. *c. 1. n. 5.*

6. Liberi, qui parentibus insciis contraxerunt sponsalia, etiam cum iis, qui imparis sunt conditionis, v. g. ignobilis cum nobili, licèt peccârint, tamen obligantur: nec à parentibus possunt impediri, quò minus servant fidem datam. Lay. *l. c. n. 12.* ex S. Th. &c. nisi scandalum magnum ex matrimonio timetur.

tur. Dian. p. 9. t. 7. R. 71. ex Mol. Sanch. &c.

7. Resiliens culpabiliter à sponsalibus perdit suas arrhas, & tenetur ad alterius partis reddendas, ac ad restitutionem, quanti ejus intererat talem contractum impleri.

Resp. 2. Ubi Tridentinum non est receptum, sponsalia jure antiquo transeunt in matrimonium per quavis signa externa, maritali affectu exhibita, v. g. per copulam. Dico: ubi Trid. &c. quia ubi hoc receptum est, hæc signa non tenent, si sint clandestina: ideoque graviter in iis peccari potest. Unde sequens casus resolvitur.:

Sponsis non licent tactus impudici, cum proximè disponant ad copulam, & pollutionem; etsi liceant amplexus, & oscula in signum amoris. Sanch. l. 9. d. 46. & 47. v. Dian. p. 2. tract. 17. R. 6. & t. 1. misc. R. 31. & p. 4. R. 131.

DUBIUM III.

Quomodo dissolvantur Sponsalia?

Resp. 1. Dissolvuntur sequentibus casibus 1. Per matrimonium validum cum alia initum. Bon. p. 7.

2. Per mutuum consensum, sicut quivis contractus. Laym. c. 2. n. 8.

3. Si superveniat impedimentum dirimens matrimonium. Bon. p. 8. n. 5.

4. Per atrox crimen alterius sponsi, solvuntur ex parte innocentis: quale censetur 1. fornicatio sive spiritalis, ut hæresis, sive corporalis, tam sponsi, quam sponsæ, post sponsalia; & sponsæ etiam ante illa, sed à sponso ignorata, licet per vim facta. Bon. p. 8. Imò si sponsa permittat se tangi impudicè ab alio per oscula, & amplexus, potest sponsus resilire à sponsalibus, sed non vice versa: quia etsi sponsus id faciat, non est dedecus sponsæ, nec mutatio alicujus momenti. Reg. Sanch. Dian. p. 3. t. 4. R. 285. Limi-
tang

tant autem Kon. & Laym. nisi talia oscula & tactus sint irà frequentes, ut indicent valde propensum sponsi animum in alteram, ut meritò timeri possit, nè sponsa non sit fidem servaturus. Si autem uterque sponsus fornicetur post sponsalia, neutrum posse resilire docent Palaus, & Bon. contra Kon. Regin. Sanch. Laym. & Pont. qui soli viro id eo casu permittunt, eò quòd delicta sint imparia, & longè gravius damnum immineat ipsi propter incertitudinem prolis. Dian. *l. c. R. 284. 2.* Furtum grave, homicidium, &c. vel simile, quod grave damnum, vel infamiam pariat. Bon. *p. 8. n. 12.*

5. Si notabilis mutatio accadat, vel detegatur, quæ si à principio cognita fuisset, à sponsalibus deterruisset; qualis esset, v. g. 1. Inimicitia, vel odium grave inter sponso. Quòd refertur morum asperitas, vel sævitia, post sponsalia primùm cognita: itèm iustus timor, nè ex matrimonio scandala, & gravia odia nascantur inter parentes, vel consanguineos. Lay. *c. 1. n. 78.* Bon. *p. 8. n. 8. 7c.* 2. Si alteruter incidat in lepram, paralyfin, morbum Gallicum, &c. si graviter mutiletur, ut amissione oculi, nasi, vel aliter graviter deformetur, præsertim sponsa, vel sponsus reddatur ineptus ad opificium exercendum, vel acquirendum officium, ad sustentationem familiæ necessarium. Dian. *p. 3. tr. 4. R. 85.* Sanch. *l. 1. d. 57.* Kon. *d. 23. d. 8.* Lay. & Bon. *ll. cc.* Non tamen tenetur sponte aperire tales defectus, qui reddant nuptias minùs quidem appetibiles, non tamen perniciosas, præsertim si aliquam infamiam habeant adjunctam, (v. g. si sponsa, vi, vel sponte fuisset corrupta) dummodo tamen contrarium positivè verbo, factòve non simulet; potèstque interrogatus licitè dissimulare, & contrahere matrimonium. Si verò defectus sint perniciosi, v. g. morbus contagiosus, gravis infamia, sive personalis, sive generis aut familiæ, non licet (eti-

amfi

am si post sponsalia contracta in eos inciderit) contrahere cum eorum ignaro, nisi similes defectus ipse patiatur. Kon. Pont. Dian. *p. 5. t. 4. res. 28.* ubi ex Kon. & Sanch. contra Pont. Nav. &c. infert, sponsam post sponsalia corruptam posse sponsum defectus istius occulti ignarum cogere ad standum sponsalibus, & contrahendum matrimonium. 3. Si magna alterius debita detegantur, vel grave sit periculum futurarum, famæ, morbi, paupertatis, &c. vel sponsa dotem promissam afferre nequeat, vel denique si sponsus incipiat vagari cum incommodo sponsæ. Bon. *l. c.* Quod si defectu sponsæ detecto dubitet sponsus, an, si eum ab initio cognovisset, contracturus fuisset? tum si defectus ille censeatur gravis, ac notabilis, præsumetur pro sponso, cui liberum erit resilire. Sanch. Bon. Tancred. *t. 1. l. 1. d. 65.* secus si defectus sit levis. Bard. *l. 6. c. 11. p. 7.*

6. Si alter sine alterius licentia proficiscatur in terram longinquam: quia censetur renunciare suo juri, Laym. *l. c.* Bon. *p. 6.*

7. Si sint inita cum conditione, certo tempore contrahendi matrimonium, liberatur obligatione is, per quem non stetit, quod minus sit contractum. Laym. *n. 16.*

8. Solvuntur, licet sint jurata, per susceptionem Ordinis sacri, vel ingressum alterius in Religionem, aut votum eam ingrediendi. Laym. *l. c.* Bon. *p. 5.* Nec obstat, si hic postea ad sæculum redeat, ut docet Sanch. *l. 1. d. 24.* licet Præpositus, Fill. & alii putent, talem ex parte sua prioribus sponsalibus teneri, uti etiam ad damna resarcienda sponsæ, si quæ passa esset. Unde non posset ingredi Religionem, si sponsam deflorasset, nec aliter, quam per matrimonium posset resarcire damnum. v. Dian. *p. 3. tr. 4. R. 207.* Bon. *l. c.*

9. Probabile est, solvi etiam per votum simplex castitatis, ut docent Suar. Azor, alique, cum hoc sit de meliore bono: etsi contrarium doceant Fill. Sanch. Kon. & alii, eo quod Deus non acceptet promissionem rei alteri promissæ, & in alterius præjudicium. Unde etiam in foro externo talis solet compelli, ut vel fidem servet, vel intret religionem. Interim post tale votum alteri parti datur jus sponsalia solvendi, eo quod vovens resilierit, & censeatur juri suo renunciâsse. vid. Bon. p. 5. n. 13.

10. Per matrimonium validum dissolvitur, saltém quoad eum, qui non contraxit matrimonium; quoad eum verò, qui contraxit, non extingui obligationem, si alter expectet, sed suspendi, & matrimonio isto soluto, teneri ad implenda sponsalia priora, docet Pont. contra Sanch. qui vult omnino dissolvi. v. Dian. p. 3. t. 4. R. 209.

11. Si sponso nova superveniat hæreditas, ita ut illi sponsa jam sit inæqualis, non habet ideo jus resiliendi: quia non est deceptus in conditione sponsæ, in qua nulla facta est mutatio. Idem est de sponsa, si ipsi hæreditas nova superveniat. Sanch. Kon. Regin. Dian. p. 3. t. 4. R. 286.

Resp. 2. In supradictis causis, quando manifestæ sunt, non requiritur authoritas Judicis ad dissolvenda sponsalia, alioqui requiritur. Quod si sponsus cognito suo jure resiliendi, nihilominus carnaliter cognovit sponsam, censetur tacitè suo juri renunciâsse, & sponsalia ratificâsse. Lay. c. 2. n. 23.

CAPUT II.

De Matrimonio secundum se.

DUBIUM I.

Quid sit, quæ ejus materia, forma, & minister?

R Esp. Est Sacramentum inter baptizatos, quo vir, & mulier sibi mutuò legitimè corpora sua tradunt

R r

dunt

dunt, ad perpetuam vitæ societatem, usum prolis suscipiendæ, & remedium concupiscentiæ. Materia ex qua, & proxima, est mutuus consensus, externis signis expressus, quatenus habet rationem traditionis. Forma autem est idem consensus, quatenus habet rationem acceptationis. Suar. *t. 3. d. 2. f. 1. art. 1.* Sanch. Vasq. Minister, non est Sacerdos, sed ipsi contrahentes: quia hi ponunt materiam & formam. Porro matrimonium dicitur ratum, quando contractus est factus, etsi non sit secuta copula carnalis. Consummatum verò dicitur, quando ea secuta est. Unde resolves:

1. Validè & licitè contrahi potest cum pacto continentiæ, sinè intentione prolis, & remedii concupiscentiæ. Ratio est: quia non pugnat cum essentia Matrimonii. Et patet exemplo B. Virginis, & Sancti Josephi.

2. Non videtur licitum, contrahere tantum propter voluptatem carnis, vel vanitatem: quia finis debet saltè esse honestus. Nav. *c. 22. n. 79.* Sanch. *l. 2. d. 29. q. 3.*

3. Licitè contrahitur in remedium concupiscentiæ (nihil aliud intendendo) modò proles positivè non impediatur: hoc enim sub mortali non licet. Kon. *d. 25. d. 2. n. 16.* Pontius, *l. 2. c. 21.* Hurtad. 4. Perez, *d. 18. f. 7. n. 6.* ex *1. Corinth. 7.* Hinc etiam conjuges possunt abstinere ab usu conjugii, & optare, nè plures accipiant liberos, quàm possint alere, dummodo, ut dixi, positivè non impendant, nec abortum procurent. Perez, *l. c. Bon. q. 4. p. 1. n. 12.* Nav. *c. 16. §. c.*

4. Licitè etiam contrahitur ob fines honestos extrinsecos, fini intrinseco Sacramenti (qui est mutua animorum conjunctio, & conjugum sanctificatio) non contrarios, v. g. ad pacem inter regna, vel illustres familias componendam, vel splendorem fami-

liæ

liæ conservandum. Ità contra Sanch. & Sylv. docent Præp. Pont. Gasp. Hurt. Dian. *p. 3. t. 4. R. 219.* M. Perez, *diff. 18. f. 7. n. 7.* ubi cum Dian. *l. c.* etiam permittit ob divitias, & nobilitatem.

5. Valide, sed illicitè contrahitur cum intentione negandi debitum, virandi prolem, vel etiam non educandi, mœchandi, &c. nisi tamen talis intentio in pactum deducatur: id est, nisi adjiciatur tanquam conditio obligans ad aliquid contrarium essentix matrimonii. Unde invalidè contrahit, qui vinculum matrimonii vult tantùm durare per annum, vel reservat sibi potestatem adulterandi, vel non reddendi debitum debitè exigenti. v. Perez *f. 6. Sc. l. cc.*

6. Contrahentes, ut non peccent, debent esse in gratia, etiam tunc, quando per procuratorem contrahunt: quia verum Sacramentum suscipiunt, licèt dormiant. Secùs est de procuratore, per quem contrahunt; uti & de Sacerdote copulante: quia nec suscipit, nec administrat Sacramentum, sed tantùm ut testis assistit. Card. de Lug. *de Sacr. d. 8. f. 9. n. 155.*

7. Conjux habet potestatem in alterius corpus, sed non ad exercendam libidinem, generationi adversantem.

8. Requiritur consensus de præsenti, verbo, scripto, aut nutibus expressus; sufficit tamen exprimere per alium, ut si parentes pro filiis contrahant his tacentibus. v. Dian. *p. 3. t. 4. R. 272.* Sufficit etiam 2. si alterius consensui præcedenti, & non revocato, alterius accedat. Unde si quis coram Parocho non verè consenserit, satisfacit consentiendo postea. v. Dian. *l. c. R. 292.*

Quæres: *An sufficiat consensus conditionatus?*

Resp. 1. Sufficit conditionatus, sub conditione de præterito, vel præsenti, stante conditione: quia tunc contractus non suspenditur.

R r 2

Resp,

Resp. 2. Sufficit sub conditione necessaria de futuro, dummodo contrahentes non intendant suspendere tantisper consensum, v. g. duco te, si cras sol oriatur. Item sub conditione de futuro impossibili v. g. Si cælum tetigeris, vel de futuro turpi, modò non repugnet substantiæ matrimonii, & consensus sit absolutus, v. g. si patrem occideris. Ratio est: quia tales conditiones habentur pro non adjectis. Sanch. l. 5. d. 15. Mol. Fill. Less. l. 2. c. 18. d. 15. Laym. Bon.

Resp. 3. Non sufficit sub conditione de futuro, quæ sit contra substantiam obligationis matrimonialis, v. g. si prolis generationem impedire velis maleficio, vel victum comparare adulterio. Patet ex cap. fin. de condit. v. Sanch. l. 5. d. 9. Kon. d. 29. dub. 3. Fill. &c.

Resp. 4. Consensus sub conditione honesta de futuro, est contractus sponsalium tantùm, & non Matrimonii: quia hic debet esse de præsentì. Ob quam rationem non incipiet validari matrimonium finè novo consensu, postquam conditio impleta fuerit, ut docet D. Th. cum aliis apud Sanch. etsi Fill. Lay. & alii quidam putent contrarium esse probabile, eò quòd contractus celebratus sub conditione honesta futura, hac impleta, purificetur. Quod concedit Bon. q. 2. p. 10. n. 20. si contrahentes in eodem consensu manserint saltèm virtualiter.

DUBIUM II.

De usu Matrimonii.

ARTICULUS I.

An usus matrimonii, sive actus conjugalis sit licitus?

Resp. Per se est licitus, & honestus. Quod est de fide, & patet ex 1. Cor. 7. *Uxori vir debitum reddit.* Per accidens est illicitus in sequentibus casibus:

1. Si

1. Si matrimonium à parte rei sit nullum : quod tamen si uterque ignorat, non peccat, nisi materialiter. Si uterque, vel alter, id certò sciat, non potest, quocunque etiam periculo proposito, uti matrimonio. Unde si non potest sinè periculo vitæ, aut famæ, detegere impedimentum, nec sperare dispensationem; debet vel ingredi religionem (si necdum consummavit) vel fugere, vel petere divortium, ob conjugis sævitiam, v. g. vel adulterium, si tale sit, vel certè omnia incommoda patienter sustinere. Bonac. q. 8. p. 8. n. 16.

2. Si matrimonium sit dubium; & quidem si alter tantum dubitet, is non potest petere debitum; reddere tamen tenetur, cum alter habeat jus petendi. Si uterque dubia fide contraxit, vel dubitat de ejus valore, neutri petere, aut reddere licet ante veritatis indagacionem. Vasq. Sanch. Dian. Bard. d. 6. c. 11. p. 7. §. 3. Secus post eam. Bon. q. 4. p. 4. v. suprà l. 1. t. 1. c. 2. d. 3.

3. Si fiat cum gravi periculo vitæ, aut sanitatis; nisi tamen sit causa gravis, cui damnum corporale videatur postponendum, v. g. periculum incontinentiæ in se, vel comparte. Bon. p. 6. n. 8. M. Perez, d. 50. f. 4. n. 5.

4. Si fiat pravo fine, v. g. tantum voluptatis causâ. Quod tamen Doct. communiter, ut Sanch. l. 9. d. 11. Bonac. q. 4. p. 6. censent esse tantum veniale, contra Pontium, qui vult esse nullum: sed damnatus ab Innoc. XI. propos. 9. nullum autem erit si delectatio non quesita sentiatur, vel ad eam se excitent, quando copula debita redditur. Sanch. l. 9. d. 11. &c. vide etiam Dian. p. 3. t. 4. R. 216. Bon. p. 6. M. Perez, d. 49. f. 2. n. 6.

5. Si exerceatur mente adultera, ut si, dum accedit ad suam, imagnetur aliam, ut animum pascat, quod est mortale. Sanch. Bon. p. 6. n. 7.

6. Si fiat modo indebito, v. g. 1. Si non servetur vas naturale, quod multi docent esse veram Sodomiam, alii esse grave peccatum contra naturam. v. 6. *præcep.* 2. Si sine iusta causa, situs sit innaturalis, præposterus, &c. quod aliqui dicunt esse mortale, alii secluso periculo effusionis seminis, veniale tantum, etsi grave, & graviter increpandum. *Dian. p. 3. t. 4. R. 204.* 3. Si alter conjugum ex morositate, vel alia ratione seminationem cohibeat: quod quidam generatim dicunt esse mortale: quia finis actus conjugal, scilicet generatio impeditur: quidam tamen, ut *Præp. & Sanch.* dicunt, in fœmina nullum esse. v. *Bon. p. 6. n. 15. & p. 1.*

7. Si loco indebito, v. g. sacro, qui inde violetur; vel in loco publico.

8. Si absque urgente causa fiat tempore indebito, 1. in magna solemnitate, ut Paschæ, vel pridie communionis, v. *Perez, d. 29. f. 3.* 2. Quando uxor est gravida, saltè si sit periculum abortus. *Navar. Sylv. Sanch. Kon. Fill. n. 337.* Hoc enim si non sit, non erit saltè mortale; quod enim tunc sine suo frustretur semen, non sequitur per se ex actu. Unde *Dian. p. 3. tr. 4. R. 204. & Kon. d. 34. dub. 9.* nullum peccatum agnoscunt. 3. Quando uxor laborat fluxu menstruo. Quod tamen non esse mortale, contra Azor, docet *Sanch. l. 9. d. 21. n. 2.* Imò aliqui apud *Dian. loc. cit.* ut *Pontius lib. 10. cap. 11. & c. 14. n. 5. & 6.* docent, nec veniale esse, si periculum urgeat, quod *Sanch. loc. cit.* docet esse probabile, additque *M. Perez*, si ob finem honestum fiat, nullum esse, & teneri reddere debitum uxorem, si maritus exigat. v. *d. 49. sect. 3.*

Ex dictis casibus consequenter resolvitur, licitum esse uti matrimonio 1. Prolis causâ, etsi hæc non necessario debeat intendi, dum exercetur; dummodo positivè non impediatur; imò etiam aliquando

sim.

simplici affectu licitè excludatur, v. g. à paupere, nè nimium prolibus gravetur. 2. Ad vitandum periculum incontinentiæ in se, vel comparte. Mart. Perez, d. 40. sect. 2. ex Kon. Pont. Hurt. &c. contra Sanch. qui vult esse veniale, nisi tamen stimuli carnis aliter sedari non possint. 3. Valetudinis causâ, vel propter alios fines extrinsecos: quia honestum ex natura sua, & relatum ad unum finem, licitè refertur ad alium, isti non repugnantem, ut docent Sa, Kon. Laym. lib. 5. t. 10. c. 4. Mart. Perez, d. 49. sect. 2. n. 4. v. Dian. p. 2. t. 4. R. 218. Solius tamen sanitatis causâ uti, probabile est esse veniale, ut docent S. Th. Henr. Laym. l. c. contra M. Perez. &c. ll. cc.

Quæres: An, & quando liceant tactus, affectus, & verba turpia inter conjuges?

Resp. Tales actus per se iis licent: quia, cui licitus est finis, etiam licent media, & cui licet consummatio, etiam licet inchoatio. Unde licitè talibus naturam excitant ad copulam; quodsi verò separatim & sinè ordine ad copulam, verbi gratiâ, voluptatis causâ tantum fiant, sunt venialia peccata, eò quòd ratione statûs, qui illius actus cohonestat, habeant jus ad illos. Nisi tamen, ut sæpe contingit, sint conjuncti cum periculo pollutionis, aut conjuges habeant votum castitatis: tunc enim sunt mortalia, ut dictum suprâ l. 3. t. 4. cap. 2. d. 4. Dian. p. 3. t. 4. R. 204. & R. 216. Unde resolves:

1. Conjux venialiter tantum peccat 1. tangendo seipsum ex voluntate, & tactum non ita expressè referendo ad copulam, ut contra Vasq. & alios probabiliter docet Sanch. l. 9. d. 41. 2. Oblectando se venereè, sinè periculo pollutionis, de actu conjugali cogitato, dum abest compars, vel actu exerceri non potest. Fill. Laym. Tanner, Malder. cum Dian. p. 3. t. 4. R. 224. contra Navar. &c.

2. Peccat graviter 1. Vidua, quæ se venereè oble-

lestat de copula olim habita: quia est illi illicita per statum. 2. Bigamus, qui in actu conjugali cum secunda exercito, repræsentat sibi priorem, & de ea carnaliter delectatur: quia est permixtio cum aliena. Lay. l. 1. t. 9. c. 6. v. suprà l. 3. t. 4. c. 2. & l. 5. c. 1. dub. 2. art. 2.

ARTICULUS II.

An actus conjugalis sit præceptus, & debitus?

REsp. 1. Etsi conjuges nulla lege obligentur ad usum matrimonii, tenentur tamen per se ex iustitia sibi reddere debitum, si alter ab altero expressè, vel tacitè, verecundia scilicet obstante, petat. Ratio prioris est: quia non tenentur uti suo jure. Ratio posterioris sequitur ex natura contractûs mutui. S. Thom. in 4. d. 32. q. 1. art. 2. & c. communiter ex 1. Cor. 7. Unde resolves:

1. Neuter tenetur per se loquendo ad petendum debitum, etsi per accidens aliquando teneatur, vel ex charitate: v. g. ad avertendum periculum incontinentiæ imminens conjug. Mart. Perez, d. 50. f. 2. m. 4. & 5. vel ex iustitia legali, eò quòd salus publica periclitetur, nisi proles nascatur.

2. Conjuges tenentur ad cohabitationem, nec potest alter ab altero inviro diutius abesse, sinè necessitate: quia hæc obligatio sequitur ex obligatione reddendi debitum. Sanch. l. 9. d. 4. Kon. d. 34. d. 2. m. 19. Perez, d. 50. f. 3.

3. Peccat mortaliter, qui conjugi seriò & instanter petenti debitum negat: quia est res gravis, & debetur ex iustitia: intellige, nisi petens, precibus aut alia ratione honesta, averti possit, & petitio non sit immoderata, (nam si sæpe petenti semel vel bis verbis negetur, citra periculum incontinentiæ, videtur tantum veniale, ob levitatem materiæ; & aliquando si nimis immoderatè, & justo sæpius petat, nullum, secun-

secundum Perez, *d. 50. f. 4.*) nec sit alia justa causa negandi. Bonac. *q. 4. p. 1.* ex Sanch. Fill. &c. Justam autem (secluso periculo incontinentiæ utriusque) esse censet M. Perez, *l. c. n. 6.* si plures nascantur filii, quàm possint alere.

4. Peccat graviter vir vel mulier, si se impotentem reddat, etiam mediis aliàs licitis, v. g. jejuniis, &c. invita comparte. Imò si aliter non possit reddere debitum, licitè non observat jejunia Ecclesiæ; sicut & uxor, si notabiliter iis fiat deformior. Bon. *l. c.* Sanch. *l. 9. d. 3. n. 11.* Regin. Kon. Fill. *n. 306.* &c. Perez, *d. 50. f. 2.*

5. Conjux tenetur reddere debitum, quamvis illicitè petenti, si redditio hic & nunc non sit illicita, v. g. petenti voluptatis causâ, vel ligato castitatis voto, vel die festo, &c. vide Sanch. *l. 9. d. 6.* Ponr. *l. 10. c. 3.* Kon. *d. 34. d. 6.* Perez, *d. 50. f. 5.* Quia malitia alterius non dat illi jus negandi, quod suum est. Non tamen tenetur reddere petenti, sinè gravi causa modo innaturali, vel in loco publico, vel sacro, &c.

6. Non tenetur reddere 1. Si alter alteri debitum remiserit, v. g. si consensu mutuo voverint castitatem, vel auctoritate publica celebrârint divortium. 2. Si petens sit amens: quia talis non est capax usus dominii, nec petit cum ratione, & humano modo. Quod etiam valet in ebrio. Simpliciter tamen uti petere, ità & reddere licet, tam ebrio, quàm amenti: nisi esset periculum fœtus enecandi. Navar. *c. 16.* Sylv. Laym. *c. 1. n. 9.* 3. Si alter mœchatus sit: quia *frangenti fidem, fides frangitur eidem*: nisi tamen ipse quoque sit adulter, vel causa adulterii.

7. Et si is, qui matrimonio contracto, sciens, prudens, voluntariè cognovit consanguineam uxoris, in primo vel secundo gradu, non possit petere debitum, tenetur tamen reddere. Idem est de eo, qui in seia comparte vovit castitatem, post matrimonium con-

summatur. Si tamen antè vovisset, videtur obligari ad ingressum religionis, saltèm primo bimestri (nisi tamen matrimonium consummaverit) imò etiam post, si uxor consentiat, de quo plura v. apud Laym. c. 11. n. 10.

Resp. 2. Conjux non tenetur reddere debitum, si indè grave damnum, vel periculum sibi, vel proli, meritò timeat. Perez, d. 50. f. 4. Unde non tenetur sequentibus casibus:

1. Si illud petat maritus morbo contagioso laborans, v. g. Gallico, peste, leprâ, &c. (nisi tamen hæc ante matrimonium fuerit cognita, & non sit nimis gravis) Bon. q. 4. p. 1. n. 8. Perez, d. 50. Sanch. l. 9. d. 14. Laym. l. 5. tr. 10. p. 3. c. 1.

2. Si petat ab uxore laborante feбри vel alio morbo, cui copula noceret. Bon. q. 4. p. 1. n. 4. ex Sanch. &c. itèm Perez, loc. cit. aut, ut quidam volunt, tempore menstrui, Bon. q. 4. p. 3. n. 11. & p. 6. num. 10. contra Sanch. Hurt. Perez, d. 49. f. 3. aut cùm uxor est gravis, & ex redditione periculum mortis (vel etiam abortûs) probabile timetur proli jam conceptæ. Imò tunc nec petere, nec reddere licitum est, ut per se patet, ait Laym. c. l. n. 7. & esse mortale dicit Perez, d. 49. f. 3. (addens ex Sanch. Kon. & Hurt. cessante periculo prolis, usum matrimonii licitum esse) aut si non possit uxor edere fœtum, nisi mortuum. Bon. q. 4. p. 1. & 2. n. 14. (Laym. tamen c. 7. n. 7. dicit eo casu licere reddere, imò & petere : quod Bon. l. c. concedit, si fiat ob periculum incontinentiæ) aut non possit edere, nisi cum præsentis periculo vitæ. Bon. l. c. n. 7. Laym. l. c. n. 6. Quod tamen ad vitandam incontinentiam, aut alia gravi ex causa, eam posse permittere, & debitum reddere, insinuat Lay. l. c. ex Sanch. l. 7. d. 102. n. 11. Denique propter grave periculum morbi (non tamen propter ordinarios dolores partûs) potest conjux negare debitum, etiamsi in altero

altero esset periculum incontinentiæ. Sanch. Præp. Palaus, Dian. p. 6. tr. 7. R. 64. & p. 9. t. 7. R. 4.

3. Si alter debitum exigat innaturali modo, nisi tamen ex negatione timeantur graviora mala, v. g. ri-
xæ, odium, incontinentia.

Quæres: *An aliquando liceat impedire prolis generationem?*

Resp. Possunt quidem conjuges ex gravi causa aliquid facere, ex quo per accidens sequatur effusio seminis: peccant tamen, si in usu matrimonii, vel post usum, faciant aliquid, quo impediatur conceptio, aut semen conceptum rejiciatur. Ratio prioris est: quia non impeditur generatio, nec quidem indirectè, sed tantum permittitur, ut non fiat, quod licet ex causa rationabili. Ratio posterioris est: quia agunt contra finem principalem matrimonii. Unde tales non excusat paupertas imminens, aut periculum ex partu. Unde resolves:

1. Licite interruptitur actus conjugal, etsi ex naturæ concitatione secutura sit pollutio, dummodo sit justa causa interrumpendi, verbi gratiâ, si ex continuatione imminet periculum morbi, vel mortis ab hoste, vel aliquis alius interveniat. Vide Perez, d. 29. f. 9.

2. Peccat probabiliter fœmina, quæ in usu matrimonii animum aliò distrahit, nè natura excitetur, venialiter tamen, ut ex Perez, l. c. n. 7. docet Sanch.

DUBIUM III.

An, & quibus ex causis possit fieri divortium?

RESP. 1. Etsi matrimonium consummatum, inter Christianos nullo casu solvi possit, quoad vinculum, vivente utroque conjugè (v. Sanch. & Perez, d. 20. f. 9. & d. 55. f. 4.) divortium tamen, seu potiùs separatio quoad torum, fit sequentibus casibus:

1. Si

1. Si alter conjux moriatur. De quo si est certum, rursus nubere potest; quòd si interim alter mortuus non sit, fama tamen & indicia sufficientia habeantur, excusatur nubens, neque ex dubio superveniente, an prior vivat, debent separari, cùm fortè non vivat, ideòque matrimonium sit validum.

2. Si ex conjugibus infidelibus altero ad fidem converso, alter maneat infidelis (saltèm nisi pacificè cohabitare velit, sinè contumelia Creatoris) idque ex dispensatione divina, in favorem fidei, ut patet ex 1. Cor. 7. 15. Perez, *d.* 26. *f.* 4. &c. commun.

3. Si ante Matrimonii consummationem (ad quam intrà primum bimestre, quod ad deliberationem datur, non tenentur, nec cogi possunt sinè injuria) alter intret religionem, in eaque profiteatur. Perez, *l. c.* &c. communiter.

4. Si Papa ex alia justa causa dispense ante consummationem, sicuti eum posse probabilior sententia affirmat. Nav. Bell. Perez, *d.* 20. *f.* 7.

Resp. 2. Manente vinculo matrimonii, licitè sit divortium, & separatio quoad torum, & cohabitationem, ad tempus, vel in perpetuum, ob gravem & justam causam, qualis est

1. Alterius conjugis culpabile adulterium: (per quod hic etiam intelligitur omnis species luxuriæ, in qua caro cum alia dividitur, qualis est bestialitas, sodomia, etiam intrà eundem sexum. Bon. *q.* 4. *p.* 5. *n.* 2. contra Fill. Sanch. Perez, *d.* 56. *f.* 1. & 2. ex Matth. 5. & ex *c.* *Gaudemus, c. Ex literis*, non tamen mollitres, vel pollutio, oscula, tactus, vel amplexus impudici. Bon. Sanch. Perez, *ll. cc.* licèt propter similia ad tempus possit aliquando fieri separatio, ut nocens emendetur) tunc enim innocens religionem ingredi, aut sacros etiam Ordines suscipere potest, nocens vero non nisi cum innocentis consensu. Excipitur tamen ab hoc casu 1. Si uterque conjux particeps sit ejusdem

eiusdem criminis vel æqualis. Sanch. *l. 10. d. 6. Bon. l. c.* 2. Nisi innocens alteri condonârit. Quod aliqui eum fecisse censent, si eam post adulterium intellectum rursus cognoverit. Bon. ex Kon. Henr. Fill. Perez, *f. 3.* ubi vide plures casus exceptos.

2. Sævitia mariti, vel uxoris. Ex qua si grave periculum comparti immineat, potest separatio peti à iudice; imò si mortem minetur, vel venenum paret, potest divertere ante iudicis consensum. vide Bon. *l. c.* Laym. Perez, *f. 5.*

3. Si conjux partem trahat in peccatum, v. g. sollicitet ad hæresim, veneficium, &c. tunc enim innocens potest se separare, imò tenetur, si periculum sit grave. Laym. *l. 5. t. 10. p. 3. c. 7. n. 16.*

4. Morbus contagiosus, v. g. lepra. Quòd si tamen sinè gravi detrimento possit cohabitare, ad id tenetur, aut saltèm adhabitare, & ministrare, nisi alter remittat.

5. Hæresis, vel apostasia superveniens matrimonio. Quo casu, si separatio facta sit iudicio Ecclesiæ, non tenetur conjugem conversum recipere, saltèm ex iustitia: nam ex charitate aliquando tenetur: ut si sit periculum incontinentiæ. Bon. Laym. *loc. c.* Perez, *d. 57. f. i.*

6. Mutuus consensus. Ex quo licitè se separant vel toro, sive ad tempus, sive in perpetuum, ob finem spiritualement, vel etiam habitatione. Quod tamen non solet permitti, nisi uterque ingrediatur religionem, vel uxore ad religionem transeunte, (aut si vetula sit, id est sexagenaria, Azor, &c. vel saltèm quinquagenaria, Sanch. Bon. Barb. Dian. *p. 3. t. 4. R. 73.* manente in sæculo, in voto continentiæ) maritus suscipiat sacros Ordines. Porro apud quem, & cuius expensis, facto divortio liberi sint educandi, v. Lay. *hic l. c.* & Sanch, v. Perez, *d. 58. q. 59. Bon. q. 3. p. 5.*

n. 11.

Quæ-

Quæres : *An uxor teneatur sequi virum ad cohabitationem?*

Resp. Teneri, quia vir est caput familiæ, & uxoris. Excipiuntur tamen sequentes Casus :

1. Si ex sequela timeatur grave onus, vel periculum v. g. vitæ, pudicitia, vel salutis; vel uxor à viro peregre non alatur.

2. Si vir post matrimonium factus sit vagus, nec facile sit sequi; secus tamen, si antè fuit vagus, idque ipsa scivit.

3. Si in contractu matrimonii additum fuit pactum de non mutando domicilio, & nulla gravis necessitas urgeat.

CAPUT III.

De impedimentis Matrimonii.

Duplicis generis sunt impedimenta; quædam illicitum tantum, alia insuper irritum matrimonium reddunt. Priora dicuntur impediencia, posteriora dirimentia.

DUBIUM I.

Quæ sint impedimenta impediencia tantum?

Resp. Præter peccatum mortale, & excommunicationem, sex potissimum reddunt matrimonium moraliter illicitum, scilicet :

*Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriarum,
Atque catechismus, crimen, sponsalia, votum,
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.*

Dicitur 1. *Vetitum*, id est, prohibitio Ecclesiæ, quæ fit ab Episcopo, vel Parocho, ob dubium impediementi alicujus, vel inhabilitatis inter copulandos. Vide Bonac. q. 1. p. 14. n. 1.

Dicitur 2. *Tempus feriarum*: quod secundum Trid. sess. 24. c. 10. de reform. incipit nunc ab Adventu Domini usque ad Epiphaniam inclusive: & à die

Cine.

Cinerum usque ad octavam Paschæ inclusivè. Quo tempore non prohibetur ipse contractus, aut ejus consummatio, sed tantum nuptiarum solemnitates, ut est benedictio nuptiarum, solemnis sponsæ in domum sponsi traductio, solemniora convivium, & tripudia, &c. Neque Trid. sess. 24. c. 1. prohibet matrimonium consummari ante benedictionem, sed tantum hortatur, nè fiat. v. Bon. l. c. Sanch. l. 7. d. 7. Kon. d. 30. Fill. tr. 10. p. 2. cap. 9. M. Perez, d. 43. f. 10. n. 7.

Dicitur 3. *Catechismus*. Quod impedimentum contrahitur ab eo, qui respondet pro infante, quando suppleantur cæremoniæ post baptismum collatum in necessitate: sed videtur sublatum per Trid. secundum Sanch. Fag. Kon. Fill. &c. qui ideo monet Parochos, ut in libro distinguat patrilinos Catechismi, à patrilinis Baptismi. v. Bon. l. c.

Dicitur 4. *Crimen*, ut 1. Incestus cum consanguinea conjugis in primo vel secundo gradu, scienter admissus, (qui impedit matrimonium cum quacunque alia persona. v. Perez, d. 23. f. 5.) vel cum propria matre vel filia. 2. Raptus alienæ sponsæ. 3. Uxorici-
dium. 4. Presbytericidium. 5. Susceptio propriæ prolis ex Baptismo, ad impediendam redditionem debiti. 6. Publica pœnitentia, quamdiu durat. 7. Matrimonium cum Moniali. Verum hæc per non usum sunt sublata. v. Lay. hic c. 15. ex Nav. Sanch. l. 7. d. 17. Kon. d. 30. dub. 3.

Dicitur 5. *Sponsalia*: si cum una contracta, & non dissoluta. Kon. d. 30. dub. 3. Sanch. Fill. Bon. l. c. n. 5.

Dicitur 6. *Votum*, scilicet simplex, sive castitatis, sive religionis, sive non nubendi. v. Sanch. l. 7. d. 13. Regin. l. 31. c. 24. n. 184. Bon. l. c. n. 7.

Dixi in responsione, *potissimum*: quia præter supra dicta, alia tria impedimenta numerantur.

Primum est: clandestinitas, etsi enim valeat ma-
trimo-

trimonium clandestinè contractum, ubi Tridentinum non est receptum, non licet tamen sub mortali. Ubi autem Tridentinum est receptum, saltèm quoad punctum matrimonii, est irritum, de quo sequenti dubio.

Secundum: omisso benedictionis: quia sinè hac etsi validè, illicitè tamen contrahitur matrimonium saltèm primum, ut ex *c. nostrates. & c. sponsus. q. 5.* docent Bonac. *q. 4. p. 6. n. 2.* Sanch. *l. 7. d. 82.* Sa, Henricq. Fill. &c. qui tamen concedunt non esse mortale, intellige, per se loquendo; nam per accidens ratione præcepti particularis, scandali, vel contemptûs (ut si omittant nihili faciendø, ac si esset res vana, vel vile ac puerile haberent ei se subicere) docet Perez, *d. 43. f. 10. n. 4.* posse esse mortale. Dixi primum: nam secundæ nuptiæ non benedicuntur, nisi primæ non fuissent benedictæ. Quodd si autem alter conjugum sit viduus, alter verò primas nuptias celebret, aut saltèm nunquam fuerit benedictus, etsi jure antiquo non licuerit, nunc tamen quibusdam locis consuetudo habet, ut benedicantur. v. Bon. *l. c.* Et patet ex Agenda. Debet autem fieri in templo à proprio Parocho, sinè cujus licentia si quis faciat, manet ipso facto suspensus, donec absolvatur ab Ordinario Parocho, à quo benedictio erat accipienda.

Tertium: si contrahatur matrimonium sinè prævisis proclamationibus: sinè quibus etsi valeat, non licet tamen sub mortali, ut habet communis, (quamquam Sanch. *l. 3. d. 5. n. 7.* & Gaspar. Hurt. *d. 5. n. 59.* putent, non esse mortale unam omittere, quando certum est moraliter, nullum subesse impedimentum. (Sed contrarium docet Perez, *d. 42. f. 1. num. 7.* ex Kon. & Pontio) nisi Episcopus, vel ejus Vicarius dispenser, ut patet ex Trid. *f. 24. c. 1.* quod circa eas præcepit frequentia: 1. Ut fiant in Ecclesia, inter Missarum solemnias. Possunt tamen etiam fieri in oratorio, vel
juxta

juxta Ecclesiam, alióve loco, confluyente magno populo. 2. Ut fiant à proprio Parocho, vel alio Sacerdote de ejus licentia. 3. Ut fiant in Parochia propria, & quidem utriusque contrahentis, uti declaravit Congregatio. 4. Ut fiant tribus diebus festivis, non immediatis, continuis tamen, id est: qui feriatis quidem diebus, nullo tamen festo, interpolentur. vid. Bon. q. 2. p. 6. Unde resolves:

1. Licet statim post ultimam proclamationem contrahere, etiam eadem die; non licet autem differre ultra 4. menses, intrà quos si non contrahant, repetendas esse denuntiationes, declaravit Congregatio in Sess. 24. c. 1. de Reform. Imò Rituale Romanum duos tantum menses permittit, intrà quos si non contrahatur, jubet repetere denuntiationes, nisi videatur aliud Episcopo.

2. Post proclamationes, tenetur sub mortali, qui novit impedimentum, illico denuntiare, quantumvis secretum esset, ad impedienda gravia mala, v. g. incestum, sacrilegium, &c. Si tamen indè alteri periculum infamiae nasceretur, is ex charitate prius esset monendus, ut à matrimonio desisteret. Sanch. l. 3. d. 13. Fagund. p. 2. l. 6. c. 5. Henriq. Laym. l. 3. tr. 3. p. 2. c. 4. n. 8. &c. comm. contra Pontium d. 5. q. 6. qui negat teneri denuntiare, si sit occultum. Idémque tenet Mart. Perez, d. 43. f. 6. n. 1. & seq. sed cum hac limitatione, si tantum audivit, & nescit, à quo? vel si pro foro interno sit dispensatum, vel si metuat magnum scandalum aut periculum, vel si sciat contrahentes esse in bona fide.

3. Contrahens ipse, legitimè interrogatus de impedimento occulto, tenetur illud fateri, vel matrimonio abstinere, nisi dispensationem pro foro conscientiae acceperit: tunc enim fateri non tenetur, nisi Judex aliunde habeat sufficientem probationem. Sanch. Sylv. Laym. l. c. n. 10. v. Bonac. l. c. Perez, d. 43. f. 7. n. 2.

S s

4. Pa-

4. Parochus cognito impedimento, tenetur prohibere matrimonium, & remittere ad Episcopum, vel ejus Officiale, neque potest assistere. Sanch. l. 3. d. 15. Mart. Perez, d. 43. f. 7. n. 6. &c. contra Pontium. Nisi tamen ex sola confessione nōset: tunc enim nullo modo posset negare matrimonium, sive privatim petenti, neque illum admonere officii extra confessionem, licet in confessione posset, ac deberet. Et tunc, si quidem sinè magno scandalo à matrimonio non possent desistere, nec vellent, suadere, ut contrahant communi consensu, sub conditione: si Papa dispenset, animo tantisper cohabitandi ut fratres (non autem quoad torum) donec accedat dispensatio, & iterum contrahant. Ità ex Beja, & Pontio, l. 5. c. 35. Perez, l. c. qui addit: si id omnino nolint, persistantque petere, debere Parochum assistere.

5. Potest Episcopus, vel ejus Vicarius, non autem Decanus Ruralis dispensare, vel ut una tantum fiat proclamatio, vel ut fiant post contractum subito factum coram Parocho & testibus, antè consummationem, vel etiam ut planè omittantur, si justa causa subsit; v. g. timor, nè alioqui malitiosè impediatur matrimonium, pudor contrahentium, senium, inconstantia, statūs disparitas, metus scandali, infamiæ, incontinentiæ, &c. Bon. l. c.

6. Etsi, quando per dispensationem contractum est matrimonium ante proclamationes postea faciendas, conjux non teneatur, nec debeat alteri reddere debitum, priusquam factæ fuerint: quando tamen certi sunt nullum subesse impedimentum, non peccare mortaliter consummando, tenet Sor. Led. Tened. contra Sanch. apud Dian. p. 9. r. 8. R. 19.

7. Etsi Parochus dispensare non possit, potest tamen in casu necessitatis per Epiikiam declarare, præceptum hoc hìc & nunc non obligare, v. g. si moriturus

turus concubinam velit ducere, ob prolis legitimat-
tionem. Bon. l. c. ex Sylv. Sanch. &c.

DUBIUM II.

Quæ impedimenta dirimentia matrimonium?

R Esp. Præter defectum consensûs, de quo *sup. c. 2.*
d. 1. sunt, quæ sequentibus versibus comprehen-
duntur :

*Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultûs disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas,
Ætas, affines, si clandestinus, & impos,
Raptæ sit mulier, nec parti reddita tutæ,
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.*

Dicitur 1. *Error*, scilicet personæ: qui dirimit ju-
re naturæ, v. g. si Cajo volenti ducere Annam, offe-
rat se Maria, cum qua, putans esse Annam, contra-
hat: quia error aufert libertatem, & consensum re-
quisitum jure naturæ ad contractum.

Dixi, *Personæ*: quia error qualitatis, seu conditio-
nis personæ, (excipio servitutem) non irritat matri-
monium, ut v. g. si putetur esse nobilis, virgo, di-
ves, &c. quam quis vult ducere, nec sit talis: quia
hic error non tollit consensum in personam, & ma-
teriam contractûs. Aliud tamen esset, si absolutè
nollet consentire in personam, nisi tali conditione
affectam; aut si ipsa conditio, juxta intentionem
contrahentis, transiret in conditionem personæ: ut
si quis vellet ducere primogenitam Regis, nec aliam;
& tamen alia substitueretur, non subsisteret contra-
ctus. Bon. q. 3. p. 2. Sanch. l. 7. d. 18. Kon. d. 31. Fill. &c.

Dicitur 2. *Conditio*, scilicet servilis, ut si homo li-
ber ignoranter contrahat cum serva, vel libera cum
servo, nullum est matrimonium. Idque secundum
sententiam communioem, jure tantum Ecclesiasti-
co, fundato tamen in jure naturali, cui est valde con-
forme. Ratio est: quia talis contractus adversatur

1. Bono Sacramenti, cùm servus invito domino nequeat cohabitare conjugii. 2. Bono fidei conjugalis, cùm non possit solvere debitum ad libitum alterius. 3. Bono prolis, cùm servus omnia acquirat domino. Ubi ramen *notandum*, non esse propriè servos, qui sunt coloni originarii, vel ascititii, vulgò dicti *Seib-eigene* v. Laym. l. 5. t. 10. p. 4. c. 2.

Dicitur 3. *Votum*, scilicet solemne Castitatis, per susceptionem Ordinis sacri, vel per solemnem professionem in Religione approbata, sponte emissam.

Dico 1. *Sponte*: quia metus gravis irritat professionem, ut v. *suprà* l. 5. c. 1. d. 2.

Dico 2. *Solemne*: quia votum simplex tantum impedit, non dirimit. (excipe tamen vota simplicia Societatis.) v. Laym. l. c. c. 3.

Dicitur 4. *Cognatio*: quæ triplex est:

Prima dicitur *Legalis*, quæ est propinquitatis personarum, proveniens ex adoptione perfecta, (quâ scilicet persona extranea assumitur in filium, vel nepotem, ita ut transeat in potestatem adoptantis, eique succedat, vel tanquam hæres necessarius ex testamento, in quarta parte, vel tanquam filius ab intestato in totum) ea enim dirimit matrimonium usque ad quartum gradum, inter adoptantem & adoptatum, ejusque descendentes, c. *per adoptionem*, 3. q. 3. *diligere*, 30. q. 3. v. Bonac. q. 3. p. 5. §. 3. n. 4. & 5. Vide etiam Lay. c. 7 & Dian. p. 9. t. 6. R. 54. ubi contra communem sententiam, notat ex Henr. Less. &c. probabile esse, quòd post Trid. tantum dirimat usque ad gradum secundum inclusivè, sicut cognatio spiritualis.

Secunda est cognatio spiritualis, quæ jure Ecclesiastico oritur inter personas aliquas, ratione Baptismi & Confirmationis, dirimitque matrimonium (ut habetur c. *de cognatione spirituali* in 6. c. *veniens*. Et constat ex Trid. s. 24. c. 2. v. Bon. q. 3. t. 5. Sanch. l. 7. d.

34. Suar. 3. p. q. 67.) inter baptizantem & baptizatum, & hujus patrem & matrem, itē inter susceptorem & susceptum, & hujus patrem & matrem.

Tertia est cognatio consanguinitatis carnalis, quæ est vinculum personarum, ab eodem stipite proximo descendendum, dirimitque matrimonium usque ad quartum gradum lineæ transversæ inclusivè. Et quidem quoad primum fortassis jure naturæ: quoad reliquos tres, solo jure Ecclesiastico. Unde etiam Pontifex in his, ex justa causa, dispensare potest. Gradus verò lineæ rectæ, probabile est, omnes jure naturæ esse prohibitos. Porro pro gradibus consanguinitatis dignoscendis statuuntur sequentes regulæ.

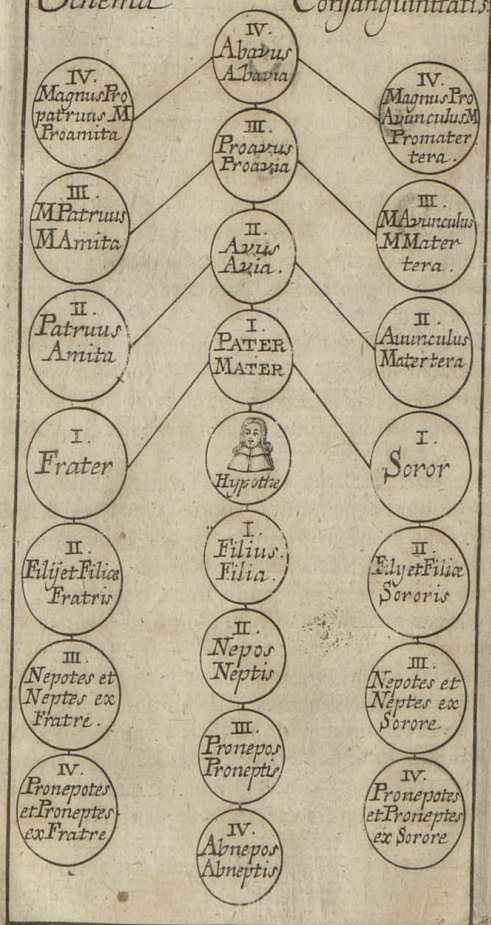
Prima. In linea recta tam ascendentium, quàm descendendum, quot sunt personæ, tot sunt gradus, unâ demptâ, scilicet stipite: v. g. pater & filius sunt consanguinei in primo gradu; nepos & avus in secundo, &c.

Secunda. In linea transversa æquali (quæ est inter personas à communi stipite æqualiter distantes) quot gradibus personæ singulæ à communi stipite distant, totidem distant inter se. Unde frater & soror sunt in primo gradu lineæ transversæ, patruus & consobrini in secundo; filii eorundem in tertio.

Tertia. In linea transversa inæquali, inter personas inæqualiter distantes à communi stipite, quot gradibus remotior persona distat à stipite, tot gradibus distant inter se. Unde patruus & nepos, filius & soror patris, sunt consanguinei in secundo gradu, quæ omnia patent in adjuncto sequenti schemate.

Schema

Consanguinitatis

Dicitur §. *Crimen*, idque triplex: Primum est homicidium conjugis ab altero conjuge, & alio tertio five physicè, v. g. gladio vel veneno, five moraliter, ut imperio perfectum, eo consilio, ut postea inter se matrimonium contrahant. Quòd si cædes tentata sit, sed non perfecta; vel perfecta, sed absque intentione matrimonii ineundi, vel cum intentione quidem ea, sed non significata exterius, vel non communi consilio, sed ab altero tantum, non dirimit matrimonium, nisi etiam adulterium præcesserit: tunc enim etsi unus tantum cædem perfecerit, altero ignaro, dummodo id fecerit intentione matrimonii, verè dirimit. Ità Kon. Led. Sa, Sanch. l. 7. d. 78. n. 13. & d. 79.

Secundum est adulterium; quando nimirum duo carnaliter, se cognoscunt vivente alterius conjuge & vel matrimonium ineunt de præsentì, vel saltè mandant fidem de ineundo post mortem conjugis. Sed in hoc casu requiritur, ut promissio sit acceptata, & uterque sciat alterum esse conjugatum; si enim vel alteruter ignoret, non irritatur matrimonium, si quod postea ineatur conjuge mortua. Perez, Kon. d. 31. n. 57. & 61. Sanch. l. 7. d. 7. n. 12. Fill. n. 256. v. etiam Bon. q. 3. p. 6. n. 8. Dian. p. 3. t. 4. R. 198. Excusaturque ignorantia quævis, etiam facti. Sanch. M. Leo in praxi p. 2. f. 284. Sufficit autem, si adulter dubitet, utrum tempore adulterii & promissionis de matrimonio cum adultera, vixerit alter conjux: quia præsumitur vixisse, nisi mors probetur. Nav. Sanch. l. 7. de matrim. disp. 79. Bard. d. 6. cap. 11. §. 8.

Tertium est raptus, per quem persona cum violentia abducitur, libidinis exercendæ, vel matrimonii ineundi causâ. S. Th. Mol. t. 3. d. 105. Durat autem hoc impedimentum, secundum Trid. quamdiu rapta est in potestate raptoris, etiamsi liberè consentiat. Unde libertati restitutam ducere potest. Probabile tamen est, Tridentini decreto tantum compre-

hendi raptum, qui fit causâ matrimonii. Sanch. d. 13. v. Laym.

Dicitur 6. *Disparitas* cultûs, sive Religionis; qui dirimit matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum, etiam catechumenum; idque jure tantum Ecclesiastico non scripto. Bon. q. 5. p. 7. ex Kon. &c. inter baptizatos verò non dirimit, etsi impediat. Matrimonia verò cum hæreticis etsi illicita, sunt tamen valida. v. suprâ l. 2. t. 1. c. 4. dub. 3.

Dicitur 7. *Vis*, sive violentia, & gravis metus injustè incussus, ad matrimonium extorquendum; irritatque in utroque foro. Et quidem jure naturæ, si à contrahente; positivo autem, si à tertio sit incussus.

Addo *gravis*, qualis scilicet cadit in virum constantem, v. g. mortis, perpetui carceris, amissionis bonorum, injustæ excommunicationis, enormis indignationis patris valde austeri. Quando verò metus est levis, contractus censetur spontaneus; idque ad cavendas lites, etiam in matrimonialibus, ut Sacramento consulatur. Reb. Sanch. Pont. &c. communiter cum Dian. p. 3. t. 4. R. 230. & t. 5. R. 117. quamvis Nav. Gabr. & Covar. id negent, si metus ita extorsit consensum, ut absque eo non fuisset. Addidi 2. *injuste*: quia, si juste sit incussus, valet matrimonium: talis enim non tam infertur ab alio, quàm ab ipso, qui causam dedit, ut si v. g. deprehensus in crimine cum filia mineris accusationem, nisi illam ducat. Addidi 3. *ad extorquendum*: quia matrimonium ex metu etiam gravissimo, undecunque, & quodcumque incusso, dummodo non ad matrimonium extorquendum, valet: tunc enim non tam contrahitur metu, quàm eligitur medium evadendi periculum: & matrimonium est simpliciter voluntarium. Unde resolvitur: valere matrimonium in sequentibus casibus. Vide Bon. q. 3. p. 8.

I. Si

1. Si concubinarus metu gehennæ, vel mortis in morbo, vel naufragio contrahat cum concubina. Bon. l. c.

2. Si quis à medico persuasus, non diu se victurum, nisi ducta uxore, eam ducat. Bon. l. c. n. 19.

3. Si in carcerem conjectus, spe evadendi, contrahat cum filia hectoris. Sanch. l. 4. d. 12. n. 10. Kon. d. 28. dub. 1. c. 3.

4. Si ad mortem damnatus, ut evadat, ducat meretricem, aut aliam. Kon. n. 10. Fill. c. 4. q. 1.

5. Si Princeps obsessus offerat filiam in matrimonium obsidenti, ut liberetur obsidione. Ibid.

6. Si raptor, vel deflorator Virginis metu mortis offerat se judici ad eam ducendam. Bonac. n. 22, ex Reg. Henrici &c.

7. Si ad mortem decumbens contrahat cum filia medici, aliâ illi mederi nolentis. Reb. Sanch. d. 12. Kon. Fill. n. 103. &c. etsi alii quidam negent.

8. Etsi metus gravis incussus fuerit tantum ad contrahendum matrimonium in genere, contractum tamen nullum esse docent Sanch. Salas, Pal. Pont. &c. cum Dian. p. 4. t. 4. R. 33. contra Azor, & alios 4.

9. Quando matrimonium ex gravi metu contractum fuit, non teneri (in foro conscientie) per se loquendo, illud perficere, posseque altero invito rescilire, etiam eum, qui liber à metu fuit, etiamsi ab ipso, seu ejus culpâ illatus fuerit, docent Sanch. Villal. Hurt. & Ochag. cum Dian. p. 3. t. 4. R. 229. & p. 9. t. 8. R. 27. contra Kon. & Pont.

Dicitur 8. *Ordo*, scilicet facer, sive Major, quem qui non coactus suscepit, invalidè matrimonium contrahit, ut v. *suprà de Sacramento Ordinis*, & hic, *impedimento tertio*.

Dicitur 9. *Ligamen*, propter quod, quamdiu quis ligatus est conjugii adhuc viventi, invalidè contrahit cum alio; quamquàm licitè, & sinè peccato, si mora-

liter sit certus de morte conjugis : qui si postea compareat, tenetur ad eundem redire, dimisso posteriore. v. Bon. p. 10.

Dicitur 10. *Honestas*, hoc est : iustitia publicæ honestatis, ob quam nemo potest contrahere cum consanguineis illius, cum qua contraxit sponsalia, vel matrimonium ratum. Et quidem ante Tridentinum & jure antiquo, hoc impedimentum dirimit matrimonium inter sponsum & consanguineos sponsæ usque ad 4. gradum, oriturque ex sponsalibus quibuscunque, etiam invalidis (præterquam ex defectu consensûs) jure verò novo Tridentini, non oritur, si sponsalia sint invalida, & irritat tantum usque ad primum gradum, si ex sponsalibus; ad quartum verò, si ex matrimonio rato sequatur. v. Ban. p. 11. Sanch. l. 7. d. 68. Fill. t. 10. part. 2. cap. 6. Notat etiam Dian, non oriri ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, p. 3. t. 4. R. 222. ex Pont. & aliis 3. contra Sanch. (quod tamen sustineri vix potest ut probabile) uti neque ex conditionatis, donec conditio sit impleta, p. 9. t. 6. R. 25. ex Opatov. Oriri tamen ex matrimonio invalido, nisi sit tale ob defectum consensûs, p. 9. t. 6. R. 50. ex declaratione Pii V. atque adeò etiam ex clandestino. Ib. R. 53. ex Pont. Pal. Hurt. Perez, &c. contra Sanch. & Præp.

Dicitur 11. *Ætas*: quia ad valorem matrimonii, jure Ecclesiastico requiritur annus 14. viri, & 12. femine completus: nisi tamen malitia ætatem suppleat, hoc est: adsit & doli capacitas, & potentia ad copulam, de quibus judicare prudentum est. Laym. c. 12. n. 1. cap. De illis & c. ult. eodem cit.

Dicitur 12. *Affines*: Est autem affinitas, propinquitas personarum nata ex copula carnali, sive licita sive illicita. Utraque, jure saltèm Ecclesiastico, dirimit matrimonium: illa usque ad 4. gradum inclusive: hæc verò jure novo usque ad secundum tantum. Et

Et quidem si antecedit matrimonium, nam si super-
veniat, v. g. si Titius cognoscat uxoris suæ cogna-
tam in secundo gradu, non dirimit, licet is, qui pec-
cavit, non possit petere debitum, sed tantum redde-
re. Porro gradus & lineæ affinitatis accipiuntur, si-
cut in consanguinitate, ita ut, qui est uxoris consan-
guineus in primo gradu, sive rectæ, sive transversæ
lineæ, is sit affinis marito in eodem gradu lineæ re-
ctæ vel transversæ. Denique omnis affinitas, quæ ori-
tur ex affinitate, sublata est per Concil. Lateranense.
v. L. aym. & Bon. p. 12. Unde resolves:

1. Is, qui fornicatus est cum sorore sponsæ suæ,
cum neutra potest validè contrahere citra dispensati-
onem; imò nec cum earum consobrina vel matertera.

2. Potest quis ducere affinem fratris sui, etiam in
primo gradu, v. g. duo fratres possunt ducere duas
sorores; imò pater & filius possunt ducere matrem &
filiam. L. aym. Bon. l. c.

3. Titius potest successivè ducere Titiam & Bertam,
quæ fuerunt uxores Caji, & Sempronii fratrum.

4. Titius, qui duxerat sororem Caji, potest post
mortem Caji, ejusque sororis, ducere Bertam uxorem
Caji.

Dicitur 13. *Si clandestinus*: quia Trid. irritat ma-
monia eorum, qui contrahunt aliter, quàm coram
Parocho, vel alio Sacerdote, de ipsius vel Ordinarii
licentia, & duobus ad minimum testibus: vultque
graviter puniri eos, qui contra hoc contraxerint, vel
etiam interfuerint. Unde resolves:

1. Per Parochum intelligitur is, qui habet ordina-
riam jurisdictionem in contrahentes, utpote qui do-
micilium & habitationem habeant in ejus Parochia;
item Episcopus, vel ejus Vicarius in sua diœcesi; uti
& Papa: item Capitulum sedè vacante, Cardinales
in Ecclesiis sui tituli, Legati in sua Provincia. Suffi-
cit etiam excommunicatus, aut non Sacerdos. Nec
requi-

requiritur, ut à parte rei verè sit Parochus, sed sufficit, si habeat titulum saltèm coloratum, ità ut communi errore habeatur Parochus, nec sit intrusus absque omni titulo. v. Bon. q. 2. p. 8.

2. Parochus, vel quivis habens jurisdictionem ordinariam, potest alium sibi substituere; non tamen nisi Sacerdotem.

3. Cùm ad testes requisitos non addatur, debere esse omni exceptione majores, sufficiunt etiam infames, fœminæ, pueri habentes usum sufficientem rationis, parentes, domestici, ac servi.

4. Si duo sint Parochi ejusdem Parochiæ, potest utervis assumi. Similiter: qui habet duo domicilia, quæ æqualiter inhabitat; vel domum, quæ partim pertinet ad unam Parochiam, partim ad alteram, potest alterutrum accersere: quia uterque est proprius Parochus. Lay. Bon. l. c.

5. Et si ex Præcepto adhibendus sit Parochus contrahentis illius, in cujus Parochia matrimonium celebratur; sufficit tamen ad valorem, si alterutrius Pastor assistat, ut declaravit Congregatio Cardinalium, apud Rebel. & Bon. q. 2. p. 8. etiam extra suam Parochiam, vel Diœcesim: quia hic actus non est jurisdictionis contentiosæ. Non tamen licebit tunc nuptiis benedicere, sinè alterius licentia. Sanch. l. 3. d. 19.

6. Is, qui substituitur, debet habere expressam, vel saltèm tacitam licentiam ex ratihabitione de præsenti: quia non sufficit ratihabitio de futuro, quâ quis putet alterum postea ratum habiturum. Sanch. d. 35. Regin. Kon. apud Bon. l. c. n. 11. licèt ipse neget tacitam sufficere.

7. Vagabundi possunt contrahere coram quolibet Parocho, (idque ut Laym. c. 4. n. 3. docet ex Sanch. etsi alteruter tantùm sit vagus) hic autem tenetur de illorum conditione diligenter inquirere, ut monet Trid.

Trid. an scilicet alibi sint conjuncti, &c. & deinde petere licentiam ab Episcopo assistendi, sinè qua licèt validè assistat, graviter tamen peccat. Ita Lay. t. 4. l. 3. ex Sanch. d. 19. § 25. n. 14.

8 Peregrini, qui ex causa exiguo tempore domo absunt, non possunt contrahere peregre coram Parocho loci: quia non est illorum verus. Aliud est de iis, qui alicubi habitationem figunt pro majore parte anni, aut eò venerunt animo manendi, saltèm majore anni parte, licèt postea contingat casu subito recedere, v. g. famuli, ancillæ, studiosi. Bon. q. 1. p. 8. n. 1. Sanch. l. 3. d. 23. n. 11. Ratio est: quia contrahunt ibi domicilium parochiale, & Pastor illius loci, est proprius illorum.

9. Parochus & testes sic debent esse præsentes, ut advertere possint, quid agatur, & de eo testari. Et quidem non est necesse, ut ipsi videant contrahentes, dummodo audiant verba contractûs, si voces contrahentium noverint. Sanchez, Fill. Pont. & alii s. cum Dian. p. 8. t. 7. R. 68. contra Barb. Nec refert, etiam si per metum, vim, dolum, aut injuriam nolentes detineantur, vel etiam contradicant, ac resistant; aut licèt prohibiti sint ab Ordinario, nè intersint. Bon. l. c. ex declar. Card. Kon. Fill. Sanch. ll. cc. § c.

10. Parochus tenetur utrumque contrahentem interrogare, non quidem de impedimento, Gutier. Sanch. Dian. p. 3. t. 4. R. 294. sed de mutuo consensu. Trid. sess. 24. c. 1. Ejus tamen omissio, quando de utriusque libero consensu, constat venialis tantùm est. Sanch. Kon. Dian. l. c. Similiter mortale non esse, et si intellecto consensu non dicat: *Ego vos conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritûs S.* docet Sanch. Kon. Villal. Gut. Dian. p. 3. t. 4. R. 256. contra Rebell. &c.

Dicitur 14. *Et impos*, quod impedimentum vocatur frigidity, vel impotentia. Quæ si perpetua sit,
& ma-

& matrimonium antecedit, irritat illud jure naturæ, vel omne, & respectu cujuscunque, si sit absoluta: vel certum tantum, si sit restricta seu respectiva; idque, siue orta sit ab intrinseco, & vitio naturæ, siue ab extrinseco, operâ hominis vel diaboli, siue cognita alteri fuerit, siue non; siue sit ex parte utriusque contrahentis, siue alterius tantum. Ratio est: quia matrimonium consistit in mutua traditione corporum, physicè aptorum ad generationem, siue in traditione potestatis corporis ad copulam conjugalem; hanc autem potestatem impotens non potest tradere, cum eam non habeat.

Porrò impotentia in viro esse censetur, quando est Eunuchus, vel saltè non potest seminare intrâ naturale vas fœminæ: in fœmina verò, quando vel seminare non potest, (si verum est, semen fœminarum requiri ad generationem) vel propter arctitudinem non potest virum pati, aut ejus semen recipere.

Dixi 1. *Si sit perpetua*: qualis est, quæ nulla arte potest tolli. In dubio autem perpetuitatis, conceditur à jure triennium ad experiendum bona fide.

Dixi 2. *Si antecedit*: nam si subsequatur matrimonium, non irritat illud, etsi usum irâ impediat, ut soli contactus, & oscula liceant, citra periculum pollutionis; idque, quando impotentia est certa: nam si dubia sit, tamdiu licet conari ad copulam, quamdiu probabilis est spes seminandi intrâ vas. Laym. l. 5. t. 10. p. 4. c. 11. ex Sanch. Nav. Henr. Unde resolves:

1. Invalidè contrahunt evirati, seu Eunuchi, quando carent utroque teste: quia non emittunt verum semen aptum generationi. Nec refert, quòd instar senum sterilium satisfaciunt concupiscentiæ fœminæ: quia id non faciunt per copulam naturâ suâ aptam generationi, ob defectum seminis, quod senes

tamen

tamen emittunt, etsi semen senum per accidens non sit prolificum. Laym. *l. c.* Bon. *q. 3. p. 13. &c.*

2. Valide contrahunt 1. Steriles: quia, etsi sint impotentes ad generationem, non tamen ad copulam, atque adeo sunt capaces omnis juris & obligationis matrimonii; & susceptio prolis licet sit præcipuus, non tamen unicus, nec immediatus finis matrimonii. Bon. *q. 3. p. 13.* ex Henriq. Kon. Fill. &c. Eadem est ratio de iis, quæ non edunt fœtum, nisi mortuum, vel non nisi cum periculo vitæ. Bonac. &c. *ll. cc. 2.* Hermaphroditi: quia verè sunt potentes ad usum matrimonii; & quidem si alter sexus emineat, secundum illum tantum valebit: si uterque sit par, optio illis datur, ut utrolibet utantur, ita tamen, ut quem semel elegerint, semper retineant. Sanch. *l. 10. d. 106.* Bon. *l. c.* ex Henriq. Sanch. Kon. Fill. &c.

3. Is, qui paulò post est moriturus: quia in eo manet potentia ad coitum, etsi per accidens vi morbi impediatur. Patet ex praxi Ecclesiæ, quæ illis interdum suadet, ut concubinas ducant, Laym. *l. c.* ex Sanch. *d. 105. n. 3.* Covar. &c.

3. Impuberes, si utantur ratione, non jure naturæ, sed Ecclesiastico tantum invalidè contrahunt: quia impotentia illorum est tantum temporalis. v. *suprà hoc dub. imped. 3.*

Quæres: *Quid censendum de matrimoniis, quæ contrahuntur in partibus hæreticis.*

Resp. Circa ea Congregatio Cardinalium resolvit sequentia: 1. Ubi hoc decretum Concilii nondum publicatum est in Parochia, v. g. in Saxonia & Anglia, valere matrimonium contractum absque forma præscripta. Publicatio autem decreti facta præsumitur, si id aliquo tempore in Parochia tanquam decretum Concilii fuit observatum. 2. Hæreticos, in quorum Parochia dictum decretum fuit publicatum, v. g. in Hollandia, Frisia, &c. teneri formam præscriptam

ptam servare. Unde consequenter ipsorum matrimonium absque forma Concilii, quamvis coram Ministro hæretico, vel Magistratu contracta videntur esse nulla. Laym. tamen *l. 5. t. 10. p. 2. c. 4.* putat eam non esse mentem sumorum Pontificum propter gravissimam incommodam inde subsequutura. 3. Si Parochia, in qua aliquando decretum fuit observatum, proprio Parocho, & Episcopo careat; nullusque istic sit, qui vices Episcopi vel Parochi suppleat, matrimonium valere absque præsentia Parochi; servatâ tamen, in in quibus potest, formâ Concilii, nempe adhibitis saltêm duobus testibus. Idem est, si Parochus & Episcopus metu hæreticorum lateat, itâ ut verè ignoretur, ubi sit, vel eorum metu absit à diœcesi, & ad neutrum sit tutus accessus.

Dicitur 15. *Raptrave sit*, de quo v. suprà in *impedimento criminis*.

DUBIUM III.

Quomodo matrimonium invalidum sit revalidandum?

R Esp. 1. Si fuit invalidum propter consensum fictum, vel metu extortum, sive ex una, sive ex utraque parte, potest revalidari per quodcunque signum veri & novi consensûs: quia si altera tantum pars fictè contraxit, consensus unius partis habitualiter permansit; ergo accedente alterius consensu revalidatur. Sanch. *l. 2. d. 32. n. 9.* Kon. *d. 24. dub. 10. n. 89.* Nav. Fill Bon. &c. Unde resolves:

1. Si metus, vel defectus consensûs fuerit alterius tantum partis, curandum est, ut ea saltêm novum & liberum consensum efficiat, & externis signis prodatur; alteri autem parti non opus est declarari, præstari novum consensum ad valorem matrimonii. Sanch. *l. c. n. 10.* Kon. Bon. *p. 9. v. Marat. d. 7. s. 15. n. 4.*

2. Si

2. Si uterque fidei, vel coactè consenserit, necesse est, ut uterque consensum renovet, & verbis exprimat: quia, cum utriusque consensus planè nullus fuerit, æquè necesse est renovare, & declarare, ac si factum nunquam fuisset. *Marat. l. c. n. 3.*

Resp. 2. Si invalidum fuit propter impedimentum consanguinitatis, v. g. vel aliud simile occultum dirimens, tunc eo per dispensationem, vel aliter sublato, atque ita personis ad contrahendum habilitatis, requiritur novus utriusque consensus, signo externo expressus: & quidem, ut probabilius docet *Sanch. l. 2. d. 36.* absolutus, & independens ab antiquo. Ratio est: quia neutrius consensus antiquus fuit legitimus, cum non caderet in legitimam materiam. Unde resolves:

Si in tali casu altera pars sit ignara impedimenti, vel dubitetur, an sciat, illa suaviter inducenda est ad novum consensum absolute præstandum, dicendo v. g. Si mihi non nupsissem, nonne modò nuberet? vel: angor scrupulis de matrimonii nostri valore, idè quereremur consensum. Quod si fiat, sufficere (præsertim si sequatur affectu maritali copula) docet *Quint. in append. t. 7. d. ult.* Si autem periculum sit, nè pars illa impedimentum ignorans detrectet, & scandala, gravesque molestiæ timeantur, licebit uti sententiâ contrariâ, quæ docet sufficere, ut sola pars impedimenti conscia consensum renovet, & alteri declaret. *Sanch. l. 2. d. 26. & l. 8. d. 34. n. 61. Less. l. 2. c. 17. Kon. d. 24. d. 10. & Fill. p. 1. n. 92. &c. Dian. p. 4. t. 4. R. 49.*

Resp. 3. Ut matrimonium invalidum, quod coram testibus, & Parocho est celebratum, revalidetur, non opus est denuo coram Parocho, & testibus iniri, si impedimentum sit occultum; secus si sit notum: quia prius matrimonium præsumptione Ecclesiæ censetur validum, non autem posterius. *Nav. Sanch.*

lib. 2. d. 37. Kon. d. 24. dub. 4. Regin. lib. 31. n. 183. Fill.
n. 93.

DUBIUM IV.

A quo, & ob quam causam possit dispensari in impedimentis matrimonii?

Resp. 1. Papa non potest dispensare in impedimentis jure naturæ, vel divino dirimentibus, nisi ex speciali concessione; in iis verò, quæ jure Ecclesiastico dirimunt, potest. Ratio prioris est: quia inferior non dispensat in lege superioris: nec homo in lege naturæ. Addidi, *nisi ex speciali*: quia sic Pontifex (non tamen Episcopus) potest matrimonium ratum dissolvere, ex justa causa. Sanch. Less. Præp. q. 5. d. 8. Dian. p. 8. t. 1. R. §2. & 93. Ratio posterioris est: quia Pontifex talia impedimenta inducit; ergo etiam potest tollere, & quidem solus. Unde resolves:

1. Episcopus in impedimentis dirimentibus matrimonium jam contractum, non potest ordinario jure dispensare, nisi ex tacita concessione in casu necessitatis, quando sequentia concurrunt: 1. Ut defectus sit dispensabilis. 2. Ut sit occultus, id est: non sit notorius, seu divulgatus. 3. Ut ex altera parte saltèm, matrimonium bona fide sit contractum. 4. Ut non sit facilis accessus ad Papam. Ità commun. Sanch. Kon. M. Perez, d. 4. f. 7. Quando autem contractum est dispensatione subreptitia, non potest Episcopus sua dispensatione priorem confirmare. Dian. p. 9. t. 7. R. 40. ex Præp. Perez, &c. In impedimentis verò dirimentibus matrimonii nondum contracti, videtur nunquam posse: imò nec Legatus à latere, nisi ex speciali facultate. Lay. l. 5. tr. 10. p. 4. c. 6. & l. 1. tr. 4. c. 22. Bonac. q. 3. p. 15. &c: contra quos Dian. p. 8. t. 3. R. 80. cum Præp. Villal. & Escob. l. 27. f.

2. d. 173.

2. d. 173. putat Episcopum id posse aliquando in casu raro, ex causa maximè urgente, si omnibus tentatis judicetur necessarium esse ad vitandam gravem infamiam, vel grave scandalum, cui aliter occurri non possit, idque ex tacita Papæ licentia.

Resp. 2. In impedimentis non dirimentibus possunt Episcopi dispensare universaliter. Quod addo: quia excipiuntur illa, quæ in jure naturali & divino impediunt, ut votum castitatis absolutum, & perfectum (Bon. q. 3. p. 15. ex Nav. Sanch. &c.) & sponsalia priora, ut habet Tan. d. 8. q. 4. d. 2. n. 30. ex Sanch. l. 7. n. 7. & 8. Idem habet Fill. t. 10. p. 2. c. 10. n. 306. Laym. l. 5. c. 10. p. 4. c. 15. n. 2. sub finem. Similiter Episcopus potest dispensare in impedimentis, quæ matrimonio superveniunt, & impediunt peritorem debiti, v. g. cognationis spiritualis, vel affinitatis. Bon. l. c. Sanch. l. 8. d. 12. n. 16. Fill. l. c. ubi excipit incestum commissum (matrimonio consummato) cum consanguineis uxoris, in iis, qui non sunt juvenes.

Resp. 3. Possunt etiam Confessarii regulariter approbati, de licentia tamen suorum Provincialium, dispensare ad petendum debitum conjugale, propter cognitionem consanguinei conjugis in secundo gradu, ut Rodriq. Regul. tom. 1. q. 63. art. 1. nullo modo tamen in impedimento ipso. v. M. Perez, d. 44. f. 7. n. 13. Dixi Provincialium: quia quod Molfes. Leo, &c. volunt, Confessarios Societatis Jesu, habere omnes hanc facultatem immediate à P. Generali, id refutat Dian. p. 3. tr. 2. R. 14.

Resp. 4. Ut licitè dispensetur in impedimentis dirimentibus, requiritur justa causa: qualis secundum Fill. c. 8. est v. g. extinctio magnæ litis, vel odii inter agnatos, 2. Ablatio scandalum. 3. Inæqualitas matrimonii, nisi consanguineis vel affini-

bus nubatur. 4. Defectus dotis competentis. 5. Conservatio facultatum in eadem cognatione. 6. Merita petentis dispensationem. Plures v. apud Sanch. *d.* 19. Kon. *d.* 33. Hurtad. *d.* 26. M. Perez, *d.* 44. *f.* 5. ubi notat
 1. Quantò gradus consanguinitatis vel affinitatis est propinquior, tantò requiri causam graviolem, 2. Sæpe plures aggregatas causas sufficere, quarum singulæ non sufficerent. v. etiam Dian. *p.* 8. *t.* 3. *R.* 93.

Resp. 5. Si quis dubitet, an habeat impedimentum dirimens, v. g. contrahendi matrimonium cum certa persona, & adhibitâ diligentia sufficienti non possit intelligere veritatem, probabile est posse cum ea contrahere sine dispensatione, (nisi tamen præsumptio aliqua ster pro impedimento) quia possessio stat pro libertate contrahendi. Sanch. Sancius Franc.

Lugo, Bard. *d.* 6. c. 11. *p.* 7. §. 11. contra Laym. & Palaum.

LIBER VII.

De Censuris Ecclesiasticis, & Irregularitatibus.

CAPUT I.

De Censuris in genere.

DUBIUM I.

Quid sit Censura Ecclesiastica?

Resp. Est pœna spiritualis, & medicinalis, per quam homini baptizato delinquenti, ac contumaci, per potentiam Ecclesiasticam aufertur usus quorundam bonorum spiritualium. Laym. l. 1. c. 5. p. 1. c. 1. Unde resolves:

1. Per censuram non privatur homo bonis merè internis, v. g. charactere, potestate Ordinis, nec bonis propriis, ac privatis: v. g. fide, charitate, gratiâ, &c. sed quibusdam externis, & publicis, sive actionibus, quæ habent spirituales aliquem effectum, vel commodum, ut sunt sacrificium, officium divinum, beneficium, administratio & susceptio sacramentorum, indulgentia, publica Ecclesiæ suffragia: quia hæc, & non illa, subsunt dispositioni Ecclesiæ. Unde si interdum privetur bono aliquo temporali, v. g. convivio humano per excommunicationem, id tantum fit secundariò.

2. Exilium, carcer, servitus, privatio beneficii, nisi adjunctam habeant suspensionem aliquam spiritualium actionum, non sunt censuræ: quia sunt pœnæ temporales.

3. Nec degradatio, vel depositio est censura: quia, etsi sit pœna spiritualis, non tamen medicinalis, sed

petua, & ob peccatum præteritum, etiam emendatum, potest infligi.

4. Nec cessatio à divinis: quia non imponitur per modum medicinæ ad tollendam contumaciam, sed ad propulsandam injuriam Ecclesiæ factam.

5. Nec irregularitas, sive sit ex defectu: quia hæc non est pœnalis, sed tantum impedimentum Canonicum; sive sit ex delicto: quia hæc non irrogatur per modum pœnæ medicinalis, sed punitivæ, & ex se perpetuæ. Unde nec tollitur per absolutionem, sicut censura, sed per dispensationem. Bon. d. 1. q. 1. p. 1.

6. Quando in Jubilæis, vel privilegiis, datur potestas absolvendi à censuris, non comprehenditur irregularitas, nisi expressè addatur.

DUBIUM II.

Quotuplex sit Censura?

Resp. Dividitur 1. essentialiter in Excommunicationem, Suspensionem, & Interdictum. 2. Accidentaliter in eam, quæ est à jure; & fertur per Canones, vel statuta Ecclesiastica, stabili ac permanente lege: & eam, quæ est ab homine, quæ scilicet fertur à judice, vel Prælato, per modum mandati, vel sententiæ judiciariæ. Estque vel particularis, circa factum aliquod particulare, aut certas personas; vel generalis, quæ nulla singularis facti aut personæ determinatione fertur. 3. In eam, quæ est sententiæ latæ, quam scilicet jus, aut Judex statuit ipso facto, (quo quis v. g. contra legem facit) sinè alia sententia incurrendam; & eam, quæ est ferendæ, quam jus aut Judex non vult ipso facto incurrere, sed per sententiam infligi. Pro quibus dignoscendis, consideranda sunt verba, quibus censura fertur: quæ si includant alterius actionem seu ministerium, significant censuram esse sententiæ ferendæ, latæ verò, si non includant.

dant. Si verò ambigua sint, teneri potest regula 49. juris in 6. quòd in dubio circa pœnas, benignior interpretatio sit facienda, Unde resolves:

1. Est censura latæ sententiæ 1. Si verba sint præteriti, aut præsentis temporis, v. g. excommunicavimus, excommunicatus est, vel fuit, excommunico, suspenduntur, indicuntur, volumus, aut jubemus esse excommunicatum, suspensum, &c. 2. Si addatur particula, *ipso jure, ipso facto*, vel *sine alia sententia*. 3. Si verba sint imperativi modi, v. g. incidat in excommunicationem, maneat interdictus, &c. Ratio: quia hæc omnia nullius actionem interponunt.

2. Sententiæ ferendæ est saltèm ut plurimum 1. Si verba sint futuri temporis, v. g. excommunicabitur, suspendetur. 2. Si dicatur excommunicetur, suspendatur, volumus excommunicari. 3. Si verba sint minatoria, v. g. sub pœna excommunicationis, sub interminatione anathematis, &c. nisi tamen ex adjunctis aliud colligatur.

DUBIUM III.

Qui possint ferre censuram, & in quos?

REsp. 1. Censuram ferre potest omnis, ac solus superior Ecclesiasticus, habens in foro externo, seu contentioso, jurisdictionem, sive ordinariam, sive delegatam.

Porro ordinariam, quæ est ratione officii, vel alterius juris, potestque delegari Clerico, Clericatus privilegiis gaudenti (ut Bon. d. 1. q. 1. p. 2. Laym. l. 1. t. 5 p. 1. c. 3. n. 1. ex C. *Cum Ecclesiarum*. S. Th. &c. docent) habet 1. Papa respectu totius Ecclesiæ. 2. Patriarchæ, Archi. Episcopi, Episcopi, eorundem Vicarii Generales. 3. Generales, Provinciales, & Superiores locales Religionum, respectu suorum subditorum. 4. Congregationes Religionum, Concilia provincialia Episcoporum, Capitula provincialia quorundam

Religiosorum, & denique 5. Quidam alii ex concessione, ut multi Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, & Decani.

Delegatam habent, quibus ea committitur ab ordinariam habente, cujus morte expirat: nec delegatus potest alteri delegare, nisi habeat specialem hujus commissionem, ut: si sit delegatus Papæ. Unde resolves:

1. Non possunt potestate ordinaria ferre censuram
1. Parochi. 2. Laici: quia non sunt capaces jurisdictionis Ecclesiasticæ; uti & Religiosi professi non habentes primam tonsuram. 3. Fœminæ, licet sint Priorissæ, vel Abbatissæ: quia non sunt capaces jurisdictionis, seu potestatis clavium. Quando verò in iure dicuntur posse subiectos sibi Clericos suspendere ab officio, vel beneficio, suspensio non accipitur propriè pro censura, cujus violator irregularitatem incurrit, sed latè & impropriè, pro præcepto, quo Abbatissa Clerico sibi quodammodo subiecto prohibet celebrationem, donec satisfecerit, subtrahens ei redditus interea. v. Bon. *l. c.* Laym. *l. 1. t. 5. p. 1. c. 3. n. 3.*

Resp. 2. In omnes, & solos subditos alicui Superiori Ecclesiastico, potest fieri censura: quia subiectio & jurisdictio sunt correlativa. Lay. *l. c. c. 3.* Unde resolves:

1. Non baptizati non incurrunt censuras, licet sint catechumeni, nec mortui: quia non subsunt jurisdictioni Ecclesiæ. Nec refert, quòd quandoque mortui dicantur excommunicari; non enim de novo ligantur, sed excommunicatio prior tantùm declaratur, ac vivis prohibetur, nè cum iis agant, orando pro illis, sepeliendo, &c. Similiter dicuntur absolvi ab excommunicatione, quando sepultura, & orationes publicæ pro illis permittuntur. Laym. *l. c.*

2. Advenæ & peregrini brevi tempore alicubi
com.

commorantes, non ligantur censuris locorum, generali sententia aut statuto decretis: quia non sunt subditi. Laym. *l. c. n. 5.*

3. Etsi subditi extra suam diœcesim, (vel in loco diœcesis exempto) delinquentes contra legem sui Episcopi non incurrant censuram, Superior tamen, saltẽ regularis, potest suos subditos, ubicunque existant, per particularem sententiam censuris innodare. vid. Laym. *l. c.*

4. Hæretici, Apostatæ, & Schismatici, possunt affici censuris: quia per baptismum sunt subiecti Ecclesiæ. v. Laym. *l. c.*

5. Solus Papa non potest incurrere censuram, quia nulli est subiectus. Bon. *l. c.*

DUBIUM IV.

Ob quam causam possit ferri censura?

Resp. Ob solum peccatum externum, censuræ proportionatum, & conjunctum cum contumacia. Et quidem in interdicto locali potest esse alienum, v.g. Prælati, vel communis (non tamen hominis privati) aliàs requiritur proprium. Bon. *p. 3.* Unde resolves:

1. Non possunt censurari infantes, vel amentes: quia non peccant. Bon. *d. i. q. i. p. 4.* Laym. *c. 4. n. 3.* ex S. Thom. Suar. &c.

2. Etsi ob peccatum veniale interdum fieri possit levis suspensio, vel leve interdictum; excommunicatio tamen major, suspensio gravis, & interdictum personale speciale (quicquid sit de generali) non potest ferri, nisi ob culpam mortalem: quia alioqui pœna non esset proportionata culpæ. Imò, cum sint pœnæ medicinales, non debent infligi pro quovis mortali, sed quibusdam tantum, nè censuræ contemnuntur, ut monet Trid.

3. Actus peccati, ob quem censura fertur, debet

T t 5

esse

esse mortalis, non tantum quoad actum internum, sed etiam quoad substantiam operis externi. Hinc non excommunicatur leviter percutiens Clericum, etsi intentionem mortalem habuisset: uti nec, qui interiorius tantum est lapsus in hæresim, quam exteriorius non significavit: quia Ecclesia tantum judicat de externis. Bon. l. c.

4. Actus peccati in suo genere debet esse perfectus, & consummatus, nisi expressè aliud sonent verba legis: quia pœnæ & odia sunt restringenda. Hinc excommunicationem homicidæ non incurrit favens, mandans, consulens, juvans, nec vulnerans lethaliter, nisi mors sequatur. Item quando excommunicatur mandans, consulens, &c. vel ferens suffragium pro indigno, subintellige efficaciter, seu effectum securo: quia sine eo mandatum, consilium, & suffragium, non est completum, & perfectum in genere homicidii, furti, &c. Alii tamen attendendum esse putant, utrum in mandantes, consulentes, &c. principaliter, & per se feratur excommunicatio, an verò accessorie tantum? & dicunt priore casu esse excommunicatos, etsi non sequatur effectus: non item in posteriore; quæ sententiâ in praxi est tutior. Bon. l. c.

5. Quicquid excusat à peccato mortali, excusat etiam à gravi censura, v. g. materiæ parvitas, impotentia legem implendi, defectus advertentiæ & deliberationis, ignorantia invincibilis, sive ea sit facti, ut v. g. si nescias, quem percutis, esse Clericum; sive juris, ut si scias esse Clericum, tæque mortaliter peccare percutiendo, nescias tamen percussione illam sub excommunicatione prohibitam esse. Ratio: quia non es contumax.

Dixi *invincibilis*: quia ignorantia culpabilis, & crassa non excusat, nisi addatur in lege certus modus, v. g. qui hoc fecerit scienter, consulto, qui præsum-

sumpserit ausu temerario violare, (quæ verba, utpote in re odiosa, accipienda sunt strictè) talis autem non potest dici temerariè præsumere, nisi ignorantia esset affectata, formalem dolum includens. Esc. t. 4. cap. 6. num. 37. Sanch. de Matr. t. 3. l. 9. d. 32. num. 31.

6. Non incurritur censura, ob peccatum soli naturali, vel divino juri repugnans, sed requiritur præceptum Ecclesiæ, quod contumaciter violetur. Item nec ob peccatum merè præteritum potest censura infligi ab homine, nisi aliquo modo pendeat in futurum ratione scandali, vel restitutionis non factæ, vel perseverantiæ in peccato post monitionem: quia abest contumacia. Nec refert, quòd quis ob peccatum præteritum, vel etiam sinè peccato, (modò iusta causa subsit) possit ad tempus arceri ab aliorum consortio, altari, communione, &c. ut subinde fit in Religionibus: & in jure etiam vocatur excommunicatio, vel suspensio, sed latè: quia non est censura propriè dicta, cujus violatio inducat irregularitatem, sed simplex tantum pœna. Fill. t. 11. c. 6. n. 186.

7. Non incurrit censuram, qui legem transgreditur ex gravi meru, licèt quandoque non excusetur à gravi culpa: quia non censetur contumax. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 5. n. 9. Bon. d. 1. q. 2. p. 3. n. 2. ex Suar. Kon. &c.

8. Censura invalida est ex triplici capite.

Primò: ob defectum ferentis, si scilicet careat jurisdictione, vel eam habeat impeditam per censuram, vel suspensam per legitimam appellationem, de qua v. Laym.

Secundò: si substantialis ordo judicii prætereatur, ut si reus non citetur, nec moneatur sub comminatione censuræ. Ratio: quia non est contumax, qui antè non fuit monitus de præcepto, & pœna annexa.

Quod

Quod tamen intellige de censura ab homine lata per sententiam particularem : quia quæ fertur à jure, vel per sententiam generalem, vel etiam specialem, respectu tamen actûs futuri, non eget alia monitione ; cum lex aut sententia seipsa satis moneat. Idem est de sententia non illativa censuræ, sed declaratoria tantum : quia absque alia monitione declarari potest censura incurfa, quando crimen, cui est annexa, commissum esse evidenter constat. Porro ut censura sit licita, requiritur 1. ut dicta monitio sit Canonica, id est : trina, juxta Canones ; etsi aliquando ex justa causa sufficiat una tribus æquivalens, v. g. moneo te semel pro tribus vicibus. 2. ut ex scripto recitetur. 3. ut causa censuræ exprimatur. 4. ut reo petenti exemplum scripturæ, intra mensem tradatur ; aliqui judex ipse suspenditur à divinis officiis. Fill. t. II. c. 4.

Tertiò : ob defectum justæ causæ. Hæc autem deficere potest tripliciter ; 1. Si nec à parte rei, nec secundum allegationes fori externi subsistat. 2. Si à parte rei crimen subsistat quidem non tamen in ordine ad judicium : quia reus de eo non confitetur, nec legitime de eo vincitur. 3. Si à parte rei non subsistat crimen, etsi juridicè probetur, ideòque titulum seu causam præsumptam habeat judex. In quo casu etsi sententia à parte rei sit injusta, ideòque probabilius censura non liget in foro conscientiæ, in foro tamen externo servari debet propter scandalum. v. Laym. p. 1. c. 6.

DUBIUM V.

Qui possint absolvere à Censuris ?

REsp. 1. A censura lata per sententiam particularem ordinariè is tantum potest absolvere, qui eam tulit, vel ejus superior, vel successor, vel delegatus. Ab ea, quæ lata est à jure communi, vel ab homine

ne p
pote
vere
per
vel e
Di
Sacer
Di
possi
R
possi
Vica
Bulle
per f
ex vi
quæ
form
fuit,
lutus
Card
Papa
curri
paup
Nava
R
possi
tantu
R. 63.
cum
ea se
Pr
refer
refer
Se
serva
ris B

ne per sententiam generalem, si non sit reservata, potest absolvere quivis, qui censuratum potest absolvere à mortalibus; si verò sit reservata, ordinariè, & per se potest tantùm relaxari ab authore legis, vel vel ejus successore, vel delegato.

Dixi 1. *Ordinariè*: quia in articulo mortis quivis Sacerdos absolvere potest à quavis censura.

Dixi 2. *Per se*: quia per accidens, & ex privilegio, possunt etiam alii. Laym. l. 1. t. 5. p. 1. c. 7.

Resp. 2. Episcopi, secundùm Trid. sess. 24. c. 6. possunt 1. absolvere in foro conscientie per se, vel Vicarium, ab omnibus censuris occultis, etiam in Bulla Cœnæ, Papæ reservatis, excepta hæresi, à qua per seiplos tantùm absolvere possunt, (quantum est ex vi hujus decreti) Dicitur autem censura occulta, quæ contracta est ob delictum non publicum, nec ad forum contentiosum deductum; aut si deductum fuit, à quo reus ob defectum probationis fuit absolutus. Bonac. d. 1. q. 3. p. 1. n. 15. & p. 2. n. 1. ex decl. Card. &c. 2. Possunt etiam sæpe absolvere à censura Papæ reservata, propter impedimentum ejus; qui incurrit, vel quando propter senium, morbum, sexum, pauperiem, Pontifex non potest adiri. Bon. l. c. ex Navar. Sanch. Avila, Kon. &c.

Resp. 3. Multi Religiosi, præsertim Mendicantes, possunt ex suis privilegiis, (in foro tamen interno tantùm) à variis censuris absolvere v. Dian. p. 9. t. 4. R. 63. Quare à Superioribus suis illa privilegia petent, cum ad confessiones audiendas exponuntur, & circa ea sequentes regulas sequantur :

Prima: qui habet potestatem absolvendi à censuris reservatis Episcopo, non potest vi illius absolvere à reservatis Papæ.

Secunda: Qui habet potestatem absolvendi à reservatis Papæ, non censetur posse absolvere à censuris Bullæ Cœnæ; eò quòd hæ censeantur majores, neq

nec comprehendi in concessione generali. Dian. p. 5. t. 12. R. 34. ex Suar. &c. contra Bossum.

Tertia: Qui habet potestatem absolventi à censuris Bullæ Cœnæ, habet etiam à quibuscumque Papalibus, & Episcopalibus à jure latis, etsi aliqui negent de excommunicatione contracta propter hæresim, de qua alii probabilius affirmant, præsertim pro regionibus septentrionalibus, pro quibus alioqui concessio in magnam partem esset inutilis.

Quarta: Possunt Regulares per sua privilegia, sicut ab aliis censuris Papæ reservatis, ita etiam absolute duello certantes (idem de similibus casibus) post constitutionem Clementis VIII. sicut poterant ante eam; præterquam in Italia extra urbem, idque ex declaratione ipsiusmet Clementis apud Comitolum l. 6. mor. Reg. l. 21. n. 83. Fill. t. 1. t. 15. c. 5. Laym. l. 3. t. 3. p. 3. c. 5.

Resp. 4. Ampla etiam solet dari potestas à censuris absolventi in Jubilæis: in quibus diligenter considerandum, quid, quantum, & quomodo concedatur. Si enim detur potestas absolventi à casibus reservatis Papæ, etiam conceditur potestas absolventi à censuris Papæ reservatis: quia is non solet reservare casus, nisi ratione censuræ adjunctæ. Porro absolutio data consentienti bona fide in Jubilæo, cum intentione lucrandi illud, etsi postea, vel suâ negligentia, vel propter aliud impedimentum non lucretur, est valida, tollitque censuram. Secus, si ab initio indulgentias lucrari noluerit; eo enim casu probabilius est absolutionem non valere, & tam peccata reservata, quam censuram de novo debere tolli ab eo, qui potest extra Jubilæum.

DUBIUM VI.

Quomodo danda sit absolutio à censurâ?

Resp. Id statuendum esse ex natura tum censuræ, tum

tum cujusvis absolutionis. Ex qua circa absolvendi modum resolves:

1. Ex natura rei non requiruntur certa verba, sed sufficiunt ea signa, quibus apertè significetur absolutio impendi. In foro tamen externo communiter servanda est forma cujusque Episcopatus. In foro autem conscientie hæc ferè est in usu: *Ego te absolvo à vinculo, v. g. excommunicationis, suspensionis, &c. quam incurristi propter NN. (talem causam) & (si sit excommunicatus) restituo te Sacramentis Ecclesiæ, & communioni fidelium, aut (si sit suspensus) executioni tuorum Ordinum, vel officiorum, vel beneficiorum. In nomine Patris, &c.* In publica autem ac solemni absolutione, præmittitur Psalmus: *Miserere*, & ad singulos versus pœnitentis humeri denudati leviter percutiuntur (nisi ex justa causa talis cæremonia videatur omitrenda, præsertim in fœminis) tum adjectis precibus absolvitur, & in Ecclesiam introducitur. Idem modus ferè servatur in absolutione mortuorum, nisi quòd sepulchrum virgâ percutiatur. v. *Rituale Romanum*.

2. Absolvi à censura potest absens, imò & invitus; etsi hoc communiter non liceat, nè censura contemnantur. Ratio: quia sicut pœna in absentem, & invitum potest statui, sic & auferri. *Turr. Dian. p. 6. z. 9. R. 10.*

3. Is, qui pluribus censuris est adstrictus, potest absolvi ab una, relictis aliis: quia inter eas non est necessaria connexio. Unde si dicatur, absolvo te ab omni vinculo &c. valet pro omnibus: ideòque si sit absolutus in Jubilæo, fortè omisisset invincibiliter peccatum, habens annexam censuram, id est excommunicationem, posset is postea ab eo peccato per quemvis approbatum absolvi: cùm non sit ampliùs reservatum, eò quòd censura, ratione cujus tantùm erat reservatum, sit sublata.

4. Abso-

4. Absolutio, vi aut metu gravi injustè incusso extorta, non valet; imò novam excommunicationem incurrit, qui metum incutit.

5. Absolutio data ab Ordinario, non præstata satisfactione, etsi sit illicita, valida tamen est; imò etiam data à delegato, modò non delegetur cum conditione satisfactionis: quæ si impossibilis sit, sufficit præstare cautionem, aut juramentum de satisfaciendo, cum poterit.

6. Dari potest absolutio sub conditione de futuro contingenti, cum sit actus jurisdictionis externæ, qui conditionatus esse potest. Communiter tamen non expedit sic absolvi: si enim reus absolutionem mereatur, non debet apponi conditio; si non meretur, non debet absolvi.

7. Potest etiam dari absolutio ad reincidentiam, id est pro certo actu & tempore, quo transacto reincidat: itèm sub certo onere, quo non impleto censura reviviscat.

8. Probabilius est, eum, qui habet potestatem absolvendi in foro conscientie à censura, posse id facere etiam extra confessionem, ut contra Navar. Suar. & alios docet Sanch. l. 8. de matr. d. 16. Kon. Dian. &c

CAPUT II.

De Excommunicatione.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

Resp. Excommunicatio est censura, per quam quis privatur communione Ecclesiæ. Estque duplex: Minor, quæ tantum privat usu passivo, seu receptione Sacramentorum; Major, quæ etiam dicitur Anathema, ac in jure ferè semper nomine excommunicationis intelligitur, privatque omni communione Ecclesiastica, secundum dicenda. Per hanc Major-
rem

rem excommunicatus, rursus est duplex: Toleratus, quem fideles non tenentur vitare. Non toleratus, quem tenentur vitare. Et quidem post Concilium Constantiense, non tolerati sunt hi tantum: Notorius Clerici percussor, de quo infra. 2. Quivis nominatim excommunicatus, & specialiter ac publicè denuntiatus. Unde resolves:

1. In Germania Catholici securè communicant cum iis, qui notoriè sunt Hæretici, & consequenter excommunicati: quia non sunt nominatim excommunicati, ac publicè denuntiati.

2. Non teneris vitare eum, quem scis peccasse contra legem, per quam illi, etiam in particulari, sub pœna excommunicationis aliquid est vetitum vel præceptum: quia requiritur, ut per sententiam expressam, & specialem, contra personam in particulari, post peccatum commissum, censura sit publicata; v. g. ut Joannes sit denunciatus excommunicatus; vel saltem ita exprimatur persona, ut non liceat de ea dubitare, v. g. excommunicamus talis loci Decanum, Prætorè.

3. Licèt dicatur: Excommunicamus Petrum, v. g. incendiarium, & ejus complices, solus Petrus vitandus est, non verò alii, etsi sint notorii: quia sententia quoad illos, est tantum generalis, & non specialis contra certam personam.

4. Non teneris vitare eum, qui privatim in conclavi est denunciatus: quia id non est factum publicè; ad hoc enim requiritur, ut sententia legatur, vel affigatur aliquo loco celebri, v. g. in templo, tempore concionis, vel aliter, pro morte regionis.

DUBIUM II.

Ob quam causam incurratur. & quem effectum habeat excommunicatio minor?

Resp. Incurritur ob unicam tantum causam, si

V v

quis

quis nimirum cum excommunicato majore excommunicatione, communicet iis casibus, quibus non licet. Effectus ejus est, privatio sacramentorum perceptionis. v. Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 3. Unde resolves:

1. Cùm jura dicunt: communicantem cum excommunicato, incurrere similem excommunicationem, sensus est: quòd similiter, id est: verè excommunicetur, licet excommunicatione minore.

2. Propter communicationem cum excommunicato minore excommunicatione, etiam nominatim denunciato, nulla incurritur censura.

3. Et si excommunicatus minore excommunicatione, recipiendo aliquod Sacramentum non incurrat irregularitatem, graviter tamen peccat: administrando verò, probabile est, nec venialiter peccare.

4. Incurritur hæc censura, et si quis propter levitatem materiæ tantum venialiter peccet, v. g. confabulando nominatim excommunicato, quando non licet: secus si sit veniale propter imperfectum usum rationis: quia pœna infligitur propter actum, qui, quantum est ex se, sufficit ad mortale.

5. Et si peccatum veniale, possit omitti in confessione, non tamen illud, cui hæc censura est annexa, nè Sacramentum in ea recipiatur. Unde etiam Confessarii ordinariè prius absolvunt fideles ab omni vinculo excommunicationis etiam minoris, deinde à peccatis.

6. Ab hac excommunicatione lata à jure, absolvere potest Parochus, & quisquis potest à mortalibus: cum non sit reservata. An verò, qui potest absolvere à veniali, habente annexam hanc excommunicationem, possit etiam ab ipsa: quidam affirmant, ut Navar & Tol. alii probabilius negant, ut Suar. Kon. quia, sicut hæc absolutio est distincta à Sacramentali, ita etiam ad eam requiritur distincta jurisdictio, quæ nusquam conceditur omnibus Sacerdotibus. v. Laym. l. 1. t. 2. p. 2. c. 3.

DU.

DUBIUM III.

Quos effectus habeat excommunicatio Major?

Resp. Habet duplices: mediatos, & immediatos.
Mediati, sive remoti sunt hi:

1. Irregularitas, quam excommunicatus incurrit, exercendo actum alicujus Ordinis.

2. Si excommunicatus toto anno in excommunicatione contumaciter persistat, & ut jura loquuntur, inordescat, sit suspectus de hæresi, & contra eum, ut talem procedi potest, ex Trid. *sess. 25. c. 3.* ideoque (si crimen grave, & beneficii privatione dignum commisit) privandus est beneficio; imò etsi crimen non sit adeò grave, si tamen ad hæresis suspicionem purgandam citetur, tanquam hæreticus privari debet. Bon. *d. 2. q. 2. p. ult.* ex Rebuff. Dian. Nav. &c.

Immediati effectus sunt sequentes:

1. Privat susceptione & usu passivo sacramentorum; unde nullus excommunicatus, sive toleratus, sive non, potest ea licitè recipere sub mortali: nisi excuset ignorantia invincibilis, metus mortis, infamiae, jacturæ bonorum, &c. quia censura non obligat cum tanto rigore. Laym. *l. 1. t. 5. p. 2. c. 2.*

Dixi *licitè*: quia validè suscipit omnia, saltèm quoad substantiam, præter Pœnitentiæ; imò etiam hoc, si adsit ignorantia inculpabilis; dummodo cætera ad essentiam Sacramenti requisita non desint: quia per censuram non fit incapax absolutionis, etsi prohibeat eam recipere, priusquam absolvatur à censura, Bon. *d. 2. q. 2. p. 2.* ex Fill. Suar. Kon. &c. Nec obstat, etiamsi excommunicatio sit reservata, vel confessarius sciens peccata habere annexam excommunicationem, tamen ex malitia absolvat, docet Dian. *p. 3. t. 4. R. 78.* ex Kon. Suar. &c. *p. 5. t. 9. R. 53.*

2. Privat (saltèm non toleratos) communibus Ecclesiæ suffragiis, orationibus, & fructu indulgentiarum

rum, non tamen privatis. Unde non tantum quivis privatus, sed etiam Sacerdos potest, tanquam persona privata pro excommunicatis orare, etiam in publicis precibus, & sacro; imò actionem sacrificandi, prout pender à merito privato operantis, offerre, vel ejus in Memento in particulari meminisse.

Dixi, *tanquam privata*: quia ut minister Ecclesiæ non potest. Hinc irritæ sunt, ac nullæ omnes preces, quas pro excommunicato in persona Ecclesiæ, intercedentis pro ipso, Deo offert, adeoque privatur omnibus bonis, quæ in gratiam Ecclesiæ Deus concessurus fuisset.

3. Privat usu activo Sacramentorum, & administratione. Quæ tamen excommunicato tolerato, & ad id requisito, & se non ingerenti, quandoque est licita, v. g. si sit Pastor, cujus subditi teneantur audire sacrum, nec sit alius, qui celebret: imò si etiam non Parochus fortè rogetur, & invitetur ad celebrandum. Ac licet communis doctrina sit apud Laym. *hic c. 4.* peccare fideles, si sine causa necessitatis, vel magnæ utilitatis, talem inducant ad Sacramentorum administrationem, quando alius minister haberi potest: contrarium tamen est probabile, ob facultatem concessam à Concil. Constant. cum talibus communicandi: & hinc nec illum, qui petit à tali Sacramentum, nec ipsummet excommunicatum, si conferat, præcisè ob censuram peccare. Laym. *l. c. n. 5.* ex Soto & Sanchez, *lib. 7. de matrim. d. 9. num. 8.* Idem docet Bon. *d. 2. q. 2. p. 2. §. 2.* ex Vasquez, Suar. &c. Non tolerato autem, illicita est Sacramenti administratione, præterquam in casu extremæ necessitatis: extra quam validè illud administrat, præterquam Pœnitentiam: quia hæc requirit jurisdictionem, quæ ipse caret. vide Laym. *hic c. 2.* Bonac. *l. c.*

4. Privatio usûs divinatorum officiorum, ita ut non tantum careat eorum fructu, sed etiam sub mortali

lis

iis nequeat interesse, parte notabili, ita ut moraliter censetur cum aliis communicare: nisi excuset ignorantia, vel necessitas vitandi scandali, aliave iusta causa, Bon. *l. c. p. 2. §. 1.* ex Suar. Fill. &c. Similiter peccant etiam alii, qui cum excommunicato vitando eidem Missæ interfunt, ut ex communi docet Bonac. *l. c. num. 9.* contra Durand. quia participant cum illo in divinis. Aliud tamen esset, si transiens per Ecclesiam aliud tractaret, vel breviter privatim, aut omnino separatim oraret, aut si aliis unum sacramentum audientibus, ipse aliud audiret: quia sic moraliter non censetur communicare cum aliis, nec conjungi ad unam orationem fundendam. Bonac. *l. c. n. 16.* ex Suar. Henriq. Filliuc. Kon. &c. Ac licet peccatum hoc ex genere suo sit mortale, ex parvitate tamen materiæ subinde tantum est veniale, ut si exigua pars Missæ, v. g. usque ad Evangelium tantum cum illo audiat. Avila, Dian. *p. 5. t. 5. R. 21.* vel si Horæ privatim cum eo recitentur. Dian. *p. 5. t. 9. R. 89.* ex Suar. & aliis 9. Porro per divina officia intelliguntur: sacrificium Missæ, publica oratio, processio, cantus Horarum, benedictio olei, aquæ, candelarum, & cætera annexa ordini Clericali, quæ solemniter fiunt (excepta concione) in quibus licet alii fideles non teneantur vitare toleratum, tenentur tamen non toleratum sub mortali vitare, nisi vel levitas materiæ, vel ignorantia, aut simile quid excuset. Unde si talis præsens sit, moneri debet, ut recedat: si nolit, debet extrudi, vel exportari, licet sit Sacerdos: nisi tamen gravius indè timeatur incommodum, ob quod si expelli non possit, omittendum est officium, etiam die festo, & celebrans nondum inchoato Canone debet abrumpere Missam; si inchoavit, potest cæteris abeuntibus, sacramentum proficui, vel abrumpere, ob sententiæ utriusque probabilitatem; si consecravit, debet, solo ministro manente, pergere usque

ad communionem inclusivè, & reliqua perficere in sacristia, vel alio decenti loco. Quod si excommunicatus negligat procurare absolutionem eo fine, ut non audiat sacrum die festo, peccat mortaliter omissione sacri; secùs, si alia de causa negligat. Quod si etiam obligatus est ad Horas, non excusatur ab illis, (etsi non debeat dicere *Dominus vobiscum*, sed *Dominus exaudi &c.*) quas si cum alio privatim legat, venialiter tantum videtur peccare.

5. Collatio beneficii facta excommunicato nulla est, uti & præsentatio, vel electio, institutio, & confirmatio. Ratio: quia excommunicatus etiam toleratus, non potest communicare in officio, proindeque incapax est beneficii, quod datur propter officium. Idque licet ignoretur excommunicatio: quia ignorantia invincibilis, etsi excuset à culpa, non tamè supplet defectum conditionis requisitæ ad valorem actûs. v. Less. l. 2. c. 14. d. 22. Imò probabile est, excommunicatum, quamvis beneficio antè obtento non priveretur, fructus tamen & distributiones non facere suas, ideòque eas teneri restituere etiam ante sententiam judicis: quia est privatus officio; fructus autem dantur propter officium, velut merces propter opus. Ità Suar. & alii contra Sanch. & Kon. qui probabiliter putant, ex consuetudine non teneri ante sententiam, modò per se, vel alium inserviat beneficio.

6. Privat communicatione forensi. Unde excommunicatus nequit esse Judex, Advocatus, Procurator, (licet pro semetipso respondere possit ipse. Kon. Præp. Dian. p. 5. t. 9. R. III.) Actor, Tabellio, Testis, &c. ità ut contra excommunicatum, etiam toleratum, semper possit reus excipere. Quod si non faciat, nec Judex eum repellat, valida ejus acta erunt, si sit toleratus: secùs est de judice non tolerato, cum sit privatus jurisdictione. v. Lay. c. 2. Dian. part. 5. t. 9. R. 112.

R. 112. 113. Non potest etiam esse Tutor, aut Curator. Dian. p. 5. t. 9. Ref. 115. ex Sylv. Neg. testamenti executor. Dian. p. 8. t. 9. R. 2. ex Card. &c. contra Sanch. Lug. &c. Si tamen non fiat oppositio, validè exequitur. *Ibid.* Nec potest ipse testari licitè, etsi faciat validè, etiam cum excommunicatum instituit hæredem. Suar. Vill. Merc. &c. cum Dian. l. c. R. 129. Denique contractus omnes ab eo facti (etsi sint illiciti, & ratione eorum non detur actio in foro externo durante excommunicatione) valent, nisi fiant ab eo ut persona publica, vel Ministro ratione muneris vel beneficii: quia tunc spectant ad jurisdictionem, quæ suspensa est. Dian. p. 5. tract. 9. R. 128. ex Cov. Fill. Merc. &c.

7. Excommunicatus non toleratus privatur usu jurisdictionis. Unde non potest validè eligere, conferre, præsentare, ferre leges, vel sententiam: & qui sic beneficium à non tolerato accepit, dicendus est intrusus, ac proinde tenetur, sine alia juris declaratione, beneficium unà cum fructibus relinquere.

Dixi, *non toleratus*: quia acta tolerati probabile est esse valida ob bonum commune; graviter tamen peccat, si absque necessitate talia exerceat.

8. Non toleratus privatur Ecclesiasticâ sepulturâ, ut non possit in loco sacro, seu benedicto sepeliri, & si contrarium fiat, ac corpora discerni possint, debet exhumari, nec in eo loco divina peragi ante reconciliationem.

Dixi, *non toleratus*: quia Ecclesia non polluitur, etsi hæreticus, non speciatim denunciatus, in ea sepeliatur, ut docent Suar. Laym. & alii: jure nihilominus id prohibent Episcopi in Germania, eò quòd inter cæteras pœnas non communicantium in Paschate, etiam statuatur privatio sepulturæ Ecclesiasticæ.

9. Excommunicatus privatur omni alia civili

communicatione fidelium, ità ut ipse non possit cum aliis, & si non sit toleratus, etiam alii cum ipso non possint communicare: idque in casibus hoc versu comprehensis:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Dicitur 1. *Os*, per quod intelligitur osculum, & omne colloquium, etiam privatum, itèm per nutus, literas, internuntium, & quodvis signum benevolentiae.

Dicitur 2. *Orare*, id est omnis communicatio in divinis, de qua suprà.

Dicitur 3. *Vale*, quod comprehendit omnem salutationem, (saltem honorificam) verbo, vel signo, vel amplexum, & secundum quosdam etiam resalutationem, eò quòd sit actus observantiae. Sed contrarium videtur verius, quia est solutio debiti. Imò Sayr. &c. cum Dian. p. 5. 2. 9. R. 16. putant probabile; quòd sola verbalis salutatio sit prohibita, non autem alia signa, v. g. aperiendo caput, &c. quæ urbanitatis causà fieri solent.

Dicitur 4. *Communio*, quæ comprehendit omnem contractum (qui tamen validus est, si fiat) itèm cohabitationem, cooperationem, societatem v. g. in contractibus, ità ut moraliter censeatur communicare, quod prudens æstimabit; unde nec iter cum eo, tanquam cum socio facere licet.

Dicitur 5. *Mensa*, per quam intelligitur omnis convictus, & convivia, permodum societatis & commercii; qualis non est, si casu incidas in idem hospitium, iter, mensam, imò lectum, vid. Bon. d. 2. q. 2. p. 6. §. 1. & 2.

Quæres 1. *Quale peccatum sit communicare cum excommunicato non tolerato?*

Resp. Communicatio in divinis censeatur mortale propter gravitatem materiæ; in civilibus autem, (et si inducat minorem excommunicationem) secluso tamen

tamen contemptu, tantum est veniale regulariter. Suar. Bann. &c. Dian. p. 7. t. 11. R. 47. Quod addo: quia aliquando est mortale, ut si quis cum excommunicato communicet in eodem crimine, v.g. si quis concubinam excommunicatam cognoscat.

Quæres 2. *An aliquando liceat cum tolerato communicare?*

Resp. Quod sic, extra divina, in his quinque casibus: 1. In casu utilitatis, sive spiritualis ipsius excommunicati, v.g. ut convertatur; sive alterius, ut ab excommunicato consilium petat, quod ab alio habere non potest; sive etiam utilitatis temporalis, v.g. ut ab eo restitutio, vel debitum ex contractu petatur. Contractus tamen novos cum ipso inire non licet, etsi, si ineantur, sint validi, cum nulla sit lex irritans. 2. In casu legis matrimonii, quomodo uxori licet communicare cum marito, & contra, nisi factum sit divortium. Dian. p. 5. tract. 9. R. 122. non tamen sponso de futuro cum sponsa, l. c. R. 136. ex Sayr. Sanch. & Fill. 3. In casu subjectionis: quomodo possunt filii, etiam emancipati, (addit Dian. p. 5. t. 9. R. 118. 119. ex Corn. Fill. Hurt. &c. etiam adoptivi, vel illegitimi: imò etiam nepotes, pronepotes, & in eodem genere affines:) communicare parenti, servi, & ancillæ domino, si ante excommunicationem fuerint in servitio. Similiter Religiosi Prælato: non tamen, nisi quoad eam communicationem, quæ ab habitantibus in eadem familia evitari non potest. Dian. l. c. R. 128. contra Sotum, v. Fill. tr. 12. c. 8. n. 203. Laym. & Bon. l. c. 4. In casu ignorantie, juris, vel facti. 5. In casu necessitatis, sive animæ, sive corporis, sive bonorum temporalium, qui casus hoc versu comprehenduntur:

Utile, lex, humilis, res ignorata, necesse.

DUBIUM IV.

*Ob quas causas incurratur excommunicatio
Major?*

Cùm hæ multæ sint, variæ sunt etiam excommuni-
cationes, quæ in 4. potissimum classes divi-
duntur: nam aliæ nulli, aliæ Episcopo, aliæ Pontifici
per Bullam Cœnæ, aliæ eidem extra illam reservantur.

ARTICULUS I.

Quæ sint excommunicationes non reservatæ?

REp. 1. Ex jure antiquo usitatores sunt sequentes,
Contra omnes: 1. In vexantes Ecclesiasticos,
quod non elegerint eum, pro quo rogati fuerant. 2.
In directores Monialium, si foveant discordias in o-
lectione. 3. In extorquentes absolutionem à censura
per vim, aut metum. 4. In compellentes Ecclesiasti-
cos, ut laicis submittant jura Ecclesiæ. 5. In docen-
tes leges, vel medicinam Religiosos, qui dimiserunt
habitum, vel eos retinentes in suis scholis. 6. In se-
pelientes tempore interdicti, vel interdictos, vel ex-
communicatos non toleratos, vel manifestos usura-
rios. 7. In impediētes visitatores Monialium. 8. In
contrahentes matrimonium in gradibus prohibitis,
vel cum Monialibus. 9. In edentes Glossas in Tri-
dentinum. 10. In imprimentes libros sinē Superio-
rum licentia. 11. In præcipientes suis subditis, nè of-
ficia communia Reipub. exhibeant Ecclesiasticis, v.
g. nè iis vendant, coquant panes, &c. 12. In Docto-
res, & Professores non facientes professionem fidei,
ubi recepta est Bulla Pii IV. 13. In negligentes admi-
nistrare justitiam Ecclesiasticis. 14. In potestates fo-
ventes usuras.

Contra Clericos 1. In Clericos in dignitate consti-
tutos, aut Sacerdotes audientes publicè jus, aut me-
dicinam. 2. In Sacerdotes recipientes præfecturas
sæcu-

ſæculares. 3. In Clericos minores Episcopis, locantes domos usurariis. 4. In alienantes bona Ecclesiæ, vel locantes ultra triennium. 5. In impugnantes in concionibus montes pietatis. 6. In contrahentes matrimonium, si sint in Sacris. 7. In fictè resignantes, vel permurantes beneficia. 8. In præsumentes absolvere à casibus Bullæ Cœnæ.

Contra Religiosos 1. In audientes Leges, vel medicinam extra claustra. 2. In habitum temerè dimittentés, vel matrimonium contrahentes 3. In instituētes novum Ordinem. 4. Adeuntes curias Principum, ad nocendum suis monasteriis, vel Prælatiis. 5. Tenentes arma sinè licentia intrà claustra. 6. Non ſervantes interdictum, quando ſervatur à Cathedra. li. v. Fill. tom. 1. r. 14. 15. c. 84. Bon. d. 3. p. 5. §. 1. n. 36.

Reſp. 2. Supradictis adjectæ ſunt à Tridentino ſequentes, quæ valent, ubi illud eſt receptum 1. In imprimētes, imprimi mandantes, vendentes, apud ſe retinētes, vulgantes, libros de rebus ſacris, ſinè nomine authoris, & approbatione ab Ordinario obtenta. 2. In docentes, non eſſe neceſſariam confeſſionem ante ſumptionem Eucharistiæ. 3. In raptōres mulierum, juvantes, faventes. 4. In cogentes contrahere matrimonia, cum præſcriptis. 5. In magiſtratus, qui requeſiti non juvant Episcopos, ad reſtituendām, vel conſervandam clauſuram Monialium. 6. In ingredientiſ (cujuſcunque conditionis, vel ſexûs fuerint) monaſteria monialium, ſinè licentia in ſcripto obtenta. 7. In cogentes mulierem ingredi Monaſterium, & profiteri. 8. In impediētes, ſinè juſta cauſa, ſanctam voluntatem mulierum emittendi votum. 9. In dominos temporales, concedentes in terris ſuis locum pro duello.

ARTICULUS II.

Quæ sint excommunicationes reservatæ Episcopis?

Resp. Sunt hæ: 1. Quæ contrahitur ex levi percussione Clerici, vel gravi, si sit mulier. 2. In eos, qui absoluti in articulo mortis (à censura, vel peccato habente censuram annexam) ab eo, qui aliàs non poterat, non præsentant Superiori se, postquam convaluerunt. v. Fill. 2. 15. c. 10. n. 241. & 242. 3. In Fratres Minores, si admittant in suis Ecclesiis ad Officia divina Fratres tertii Ordinis. 4. In procurantes abortum fœtus animati, effectu securo. 5. In eos, qui communicant in eodem crimine cum excommunicatis ab Episcopo. 6. Eæ omnes, quas ferunt Episcopi per propria statuta, & sibi reservant: quas Confessarii videant in Agendis.

ARTICULUS III.

Quæ sint Papæ reservatæ extra Bullam Cænæ?

Resp. 1. Contra omnes, magis obviæ sunt sequentes: 1. In incendiarios. 2. In habentes literas Apostolicas falsas, & non destruentes; itèm in falsarios literarum Apostolicarum. 3. In effringentes & spoliantes Ecclesias. 4. In communicantes eodem crimine cum excommunicatis à Papa. 5. In vexantes eos, qui censuram in alios tulerunt. 6. In absolutos ab excommunicatione, sub conditione, & non implentes. 7. In violantes interdictum Papale. 8. In dantes, & recipientes aliquid ex pacto, ob admissionem ad Religionem. 9. In Simoniacos reales, circa Ordinem vel beneficium. 10. In committentes simoniam confideotialem. 11. In impediennes executionem literarum sacre Pœnitentiariæ. 12. In dantes & recipientes aliquid, pro gratia aut justitia, apud Sedem Apostolicam. 13. In committentes duellum, &

ad id

ad id cooperantes suadendo, &c. 14. In mulieres ingredientes Monasteria Regularium. 15. In impugnantes Institutum Societatis JESU. 16. In facientes jurare illicita, & contraria libertati Ecclesiasticæ. 17. In rapientes bona Ecclesiastica, itèm in exigentes bona Ecclesiasticis. 18. In violantes libertatem Ecclesiasticam, quoad fugientes ad Ecclesiam. 19. In docentes, posse fieri confessionem in absentia. 20. In eos, qui alterutram opinionem de Conceptione B. Virginis damnant peccati mortalis, vel hæreseos; itèm in eos, qui in concionibus, aliisque publicis actibus, ut lectionibus, conclusionibus, asserunt B. Virginem conceptam in originali. 21. In percussores Clericorum. Quæ cum celebris sit, & multa scitu necessaria habeat, agetur de ea peculiariter infra.

Resp. 2. *Contra Clericos & Religiosos* sunt hæ: 1. In participantes in sacris cum excommunicatis à Papa. 2. In procurantes alienationem Ecclesiarum. 3. In Concionatores, qui Scripturæ sensum à Doctorum interpretatione alienum circa tempus Antichristi, & extremi judicii, aliæque similia revelata prædicant. 4. In Parochos non implentes juramentum de residentia factum. 5. In Mendicantes transeuntes ad alium Ordinem, præter Carthusianum. 6. In Moniales exeuntes claustra sine licentia. 7. In Religiosos, qui sine privilegio, vel speciali licentia Parochi Clericis aut Laicis Sacramentum Eucharistiæ, vel Unionis ministrare, vel Matrimonia solemnizare præsumunt.

ARTICULUS IV.

Quomodo intelligenda excommunicatio percussoris Clericorum?

Resp. Ea sic habet: Si quis suadente diabolo in Clericum vel Monachum violentas manus iniecerit,

anathematis vinculo subjaceat, & nullus Episcoporum præsumat illum absolvere.

Dicitur 1. *Si quis*: intellige cujusunque sexûs aut statûs, etiam impubes, dummodo rationis compos, & doli capax. Extenditur autem ad efficaciter mandantes, consulentes, consentientes, suo nomine factam ratihabentes, non impediens, saltem si ex officio aut justitia tenentur, ut Reges, Judices, & ceteri Superiores. Item patres, tutores, heri, pædagogi, Parochi, &c. quibus aliorum cura demandata est. Ità Laym. l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. n. 6. Bon. d. 2. q. 4. p. 1. n. 8. ex Molin. &c. commun.

Dixi, *saltem &c.* quia si ex charitate tantum tenentur, etiam excommunicari docent, Suar. Cajet. Fill. Medin. Sayr. &c. Verum id probabilius negat Bon. l. c. ex Nav. Kon. Regin. Henr. Molin. &c.

Dicitur 2. *Clericum*: quo nomine intelligitur omnis, primâ saltè tonsurâ initiatus, (etiam si conjugatus, dummodo cum unica virgine) & deferat habitum, serviâtque alicui Ecclesiæ: item etiam excommunicatus, suspensus, interdictus, degradatus verbaliter tantum.

Dicitur 3. *Monachum*: intellige quemvis Religiosum, etiam laicum, conversum, novitium, utriusque sexûs: item tertiarias S. Dominici, S. Francisci, si gestent habitum, & vivant in communitate; item Eremitas subiectos alicui regulæ, vel Superiori.

Dicitur 4. *Manus injecerit*: per quod intelligitur quævis contumeliosa actio exterior mortalis, circa Clerici personam, vel res ei adhærentes, sive fiat manu, sive baculo, gladio &c. Bon. d. 2. q. 4. p. 1. Ex dictis resolvuntur sequentes Casus:

1. Hanc excommunicationem incurrit 1. Qui talem conspuat, conspergit aqua, pulvere, conspurcat luto, evellit crines, lacerat vestem, eripit aliquid per vim & injuriam de ejus corpore, v. g. pileum,

um, pallium, &c. ità ut actio sit graviter injuriosa. Bon. *l. c.* Laym. *c. 5. n. 5.* 2. Qui concludit, aut violententer detinet carcere, vel loco, unde finè dedecore non potest exire. *Ib.* 3. Qui persequitur, ut in flumen vel fossam incidat, equo decidat, &c. 4. Qui manus violentas injicit in equum, cui is infidet, occidendo, vulnerando, cædendo, listendo per frænum, quæ actio licèt sit levis respectu corporis, non tamen respectu honoris. *Ib.* 5. Qui aliquid supradictorum facit, etiam Clerico consentiente, dummodo sit injuriosum Ordini Clericali. Laym. *l. c. 6.* Clericus, si seipsum ex malitia vel passione (secùs si ex devotione) percutiat injuriosè. Laym. *l. c.* ex Nav. 7. Qui percutit Clericum etiam meritum, si fiat, vel per quem non debet, ut si morte dignus puniatur à judice sæculari, vel modo illicito, ut si à Prælato puniatur per laicum. Bon. *l. c.* ex Nav. Sayr. Suar. Fill. Kon. &c. v. Laym. *c. 5.*

2. Non incurrit 1. Fur, qui clàm abscindit crumenam, vel vestem tollit Clerico: quia non est actio violenta, sed fraudulenta. Bon. *l. c.* 2. Si percussio sit jocosa, vel casualis, v. g. janitor, vel apparitor turbam arcens percutiat Clericum: itèm si pueri habentes primam tonsuram se pugnibus percutiant. Bon. *l. c.* ex Mol. Fill. Kon. &c. itèm si percussio sit ad defendendum se, vel vitam suam, vel uxoris, parentum, filiorum, vel res suas: cum moderamine tamen inculpatæ tutelæ. Laym. *infra.* Et denique quandocunque percussio ob levitatem, vel imperfectionem actûs non est mortalis, illata laico, ut docent Cajet. Avila, & Sa, quod tamen Suar. universaliter non admittit. v. Bon. *l. c.* 4. Si fiat in tenebris, vel Clericum non agnoscas, quòd habitum non gestet: quia ignorantia excusat, 5. Si Prælatus, præceptor, pater, subditum in Minoribus constitutum correctionis causâ (licèt ira accedat) percutiat moderatè, habita-

ratione culpæ; imò Prælatus & Præceptor Ecclesiasticus potest etiam in Majoribus constitutum castigare. An idem possit pater, contròvertitur in utramque partem probabiliter. v. Laym. *loc. mox citando*. 6. Si percutiatur realiter degradatus, vel bigamus, vel exerceat publicè officium cauponis, vel macellarii, vel scurram, & ter monitus non cesset, vel inventus turpiter agens cum uxore, matre, sorore, vel filia, vel denique mulierem ipso facto sollicitans ad turpitudinem: quia perdit privilegium, v. Laym. *l. 1. t. 5. p. 2. c. 5. Fill. l. 15. c. 1.*

Resp. 2. Etsi hæc excommunicatio sit reservata Papæ, potest tamen Episcopus ab ea absolvere his casibus: 1. Quando percussio, etsi sit mortalis, est tamen prudentum judicio levis, comparata cum enormi, v. g. si fiat palmâ, pugno, aut lapide, non relincente vestigium, & secundùm Ant. & Dian. *p. 9. t. 4. R. 19.* nisi notabilem injuriam, & magnum scandalum pariat: qualem negat esse, si quis Sacerdotem pugno percutiat in faciem, licèt guttæ sanguinis effluant. Enormis verò erit, si membrum præscindatur, copiosus sanguis fundatur; vel etiam ratione dignitatis personæ, ut si percutiatur Episcopus, vel Abbas etiam alapâ. 2. Si percussor sit impubes, pauper, æger, senex, mulier, cæcus, claudus, servus, filius familias, vel non sui juris, uti & Regulares ac Moniales invicem verberantes: itèm si sint homines delicati, & quotquot habent legitimum impedimentum, ut non possint ire ad Papam, aut ejus Legatum; vel si dubium sit de excommunicatione, Fill. *l. 15. c. 1. n. 35.* & sequent. Denique si sit occulta. vide suprà *hic c. 1. d. 5.* & Dian. *p. 9. t. 4. R. 63.* In quibus omnibus casibus pro foro conscientie, potest etiam facultas absolvendi impetrari (gratis quidem) ex Pœnitentia Romana à majore Pœnitentiario, ut suprà *hic l. 1. t. 2. c. 4. in append.*

ARTICULUS V.

*Quæ sint excommunicationes Papæ reservatæ per
Bullam Cænæ?*

Resp. Præcipua est in hæreticos: quæ extenditur non tantum ad fautores, receptores, & defensores hæreticorum ut sic, sed etiam in scienter retinentes, legentes, imprimentes, & defendentes libros hæreticorum, de religione tractantes, vel hæresim continentibus. Ad quam excommunicationem incurrendam requiruntur 4. conditiones: 1. Ut Author libri sit hæreticus. 2. Ut liber hæresim expressè contineat, vel de religione agat. 3. Ut legatur materia notabilis, & sufficiens ad mortale. 4. Ut scienter legatur, imprimatur, vel retineatur. Laym. l. 2. t. 1. c. 15. n. 1. Unde resolves

1. Non excommunicaris 1. Si legas libros Catholicorum, referentes verba hæreticorum, etiam si animo hæresim discendi legas Laym. l. c. ex Nav. Sanch. &c. 2. Si in Catholici scriptoris libro, vel alio, hac Bulla non contento, legas adjecta scholia, vel notas Authoris hæretici: quod tamen Suar. t. 5. d. 21. f. 2. limitat, nisi scholia essent tam copiosa, ut ex iis potius, quàm ex textu liber constare videretur. Laym. l. c. ex Nav. Sanch. &c.

2. Non prohibentur hæreticorum libri philosophici, & alii hæresim non continentes. Laym. l. c. n.

3. Imò probabiliter nec ii, qui incidenter tantum continent hæresim, non agentes ex professo de fide. Sayr. Graff. apud Laym. l. c. contra Suar. & Sanch. qui id confirmat pro Germania, ubi Bulla cum tanto rigore non est recepta. v. Bec. 2. 2. c. 15. q. 8. Legens tamen tales, incurrit excommunicationem non reservatam Indicis librorum prohibitorum, ubi is receptus est; quod non videtur esse factum in Germania, saltè cum isto rigore, ut habet Laym. l. c. n. 8.

3. Excommunicatur 1. Qui in sufficiente quantitate solum proœmium, vel epistolam ad lectorem, vel indicem libri, vel partem libri, in qua nulla est hæresis, legit, ut habet Laym. *l. c.* & Bon. 2. Probabiliter etiam is, qui alterum jussu suo legentem audit, quia legit per alium. Laym. *l. c.* Azor, &c. contra Sanch.

4. Probabiliter non excommunicatur, qui hæreticam concionem, aut epistolam seorsim editam legit: quia non est liber. Laym. *l. c. n. 3.* ex Sanch.

5. Non sufficit una alterave linea; imò secundum Sanch. Rodr. & Sa, nec integra pagina, etiam magni voluminis: quod tamen Bon. & Laym. *l. c.* non concedunt; licet hic fateatur, Confessario id posse ad hoc servire, ut non continuè damnet peccati mortalis, & excommunicationis eum, qui bono fine, vel etiam ex curiositate unam paginam legit.

6. Non incurritur, si retinentur libri parvo tempore, v. g. uno alterove die: quia sicut materiæ, ita & temporis parvitas excusat. Laym. *n. 7.* ex Graff. Sayr. Sanch.

7. Excusat ignorantia, etiam crassa, si vel nesciat esse hæreticum, vel tractare de religione. Esp. *n. 4.* v. Sanch. *l. 2. mor. c. 10.* & *l. 9. de matr. d. 32.*

8. Non excusatur is, qui librum, vel in aliena domo, vel alieno nomine, vel animo non legendi habet. Itèm nec is, qui affirmat non esse pravum, non esse exurendum. Itèm, qui impedit, nè comburatur, qui disputationis causâ defendit. Ità Bon. qui tamen excusat eum, qui laudat stylum, vel ingenium Authoris, vel bonam doctrinam, quæ in eo est, sed non quatenus in eo est; v. g. si dicas: hic liber esset bonus, si non haberet hæresim: quia talis non defendit. v. Lay. *l. c.* Bonac. *d. 2. q. 5. p. 4.*

CAPUT III.

De Suspensione, & Degradatione.

DUBIUM I.

Quid sit suspensio, quotuplex, & unde dignoscendum, qualis, & quanta sit?

Resp. 1. Suspensio est censura, quâ Clericus functiones aliquas Ecclesiasticas exercere prohibetur. v. Bonac. d. 3. p. 1. Laym. l. 1. tr. 5. p. 3. c. 1. Unde resolves:

1. Solus Clericus potest suspendi.
2. Suspendere possunt, qui possunt ferre censuras.
3. Ex genere suo, & nisi parvitas materiæ excuset, est peccatum grave, exercere actum per suspensionem prohibitum: unde & irregularitatem inducit. Si tamen suspensus toleratus se non ingerat in tales functiones, sed ab aliis propter utilitatem requiratur, probabiliter non peccat, cum alii licitè requirant; imò etsi nominatim sit denunciatus, & non toleratus, Alii tamen non tenentur sub mortali eum vitare, nisi censeantur cooperare actui, à quo suspensus est; unde audire ejus Missam, non erit peccatum, (saltem mortale) si non inservias. Ità probabiliter Avila, Henr. Suar. Sayr. apud Bonac. d. 3. p. 4. n. 4. etiam Laym. l. c. c. 1. n. 7.

4. Suspensus non toleratus invalidè absolvit: quia non habet jurisdictionem.

Resp. 2. Suspensio 1. alia fertur ad certum tempus, quo elapso expirat: alia fertur absolute, seu indefinite, manetque, donec per absolutionem tollatur. 2. Alia est ab officio, sive id sit Ordinis, sive jurisdictionis: alia à beneficio: alia ab utroque. 3. Suspensio ab officio, vel est à toto, vel à parte tantum, scilicet à functione Ordinis, vel jurisdictionis. Item sus-

pensio beneficii, vel est à beneficio absolutè, vel à quibusdam tantum functionibus, ejus ratione competentibus. Laym. Bon. II. cc.

Resp. 3. Quantitas & qualitas suspensionis colligi debet ex verbis, quibus fertur. Quæ utpote in re odiosa, non amplius sunt extendenda, quam propriè accepta significant. Unde resolves:

1. Suspendo absolutè & in toto, prohibetur omne exercitium ratione officii proveniens, tam Ordinis, quam jurisdictionis, & consequenter non potest celebrare, nec validè excommunicare, beneficia conferre, &c. Suspendus verò à parte beneficii determinata, verbi gratiâ, ab Ordine tantum, vel jurisdictione, privatur tantum illius officii functionibus. Unde Episcopus, verbi gratiâ, à jurisdictione suspendus, etsi non possit excommunicare, absolvere, delegare, &c. potest tamen exercere actus Ordinis, ut consecrare templa, ordinare, &c. Kon. I. c.

2. Suspendus à certa functione Ordinis, v. g. à Sacramentorum administratione, non est suspendus à sacrificio. Similiter suspendus ab Ordine, potest nihilominus conferre primam tonsuram: quia non comprehenditur sub Ordine. Bon. p. 2. n. 6.

3. Suspendus ab officio simpliciter, non intelligitur suspendus à beneficio, seu fructibus ejus. Debet tamen per alium supplere, qui per se nequit, ut fructus percipiat. Bon. n. 10. ex Nav. Suar. Henr. Fill. &c.

4. Suspendus ab Ordine non videtur suspendus à beneficio; quia beneficium non fundatur in Ordine. Bon. tamen dicit, indirectè suspendi à fructibus ejus: quia, dum non potest facere officium, non potest percipere fructus. v. n. 5.

5. Suspendus à beneficio, etsi hoc ipso intelligatur suspendus à recipiendis fructibus ejus, non tamen ab officio, sive jurisdictionis, sive Ordinis, etiam quod illi

illi
legen
cet
puta
venit
quod
sunt
quot
possi
Sayr.
6.
gere,
jura
etus
ficii,
7.
sine
cio, v
8.
nefici
9.
tur su
pensio
10.
do te,
tüm p
fertur
sumi
tione
scripte
muni
Qua
RE
qu

illi ratione ipsius beneficii competit. Unde tenetur legere Horas, & cætera onera beneficii præstare, licet fructibus non fruatur: hoc enim debet sibi imputare. Non tamen privatur commodo, quod provenit ex anniversariis stipendiis Missarum, nec eo, quod datur propter onus personale Clerici: quia non sunt fructus beneficii. Secus est de distributionibus quotidianis; licet ex his, vel aliis beneficii fructibus possit ali, si aliunde sustentari nequeat. Bon. l. c. n. 12. Sayr. Fill. &c.

6. Suspendus à beneficio potest nihilominus eligere, præsentare, conferre beneficium: quia etsi hæc jura comperant illi ratione beneficii, illi tamen actus non sunt beneficii, præcisè ut sic, sed potiùs officii, & jurisdictionis. *Ibid.*

7. Suspendus à beneficio, vel Ordine absolutè, & sinè addito, intelligitur suspendus ab omni Beneficio, vel Ordine, nisi aliunde aliud constet. *Ibid.* n. 8.

8. Suspendus absolutè, intelligitur ab officio, & beneficio. Laym. c. 1. n. 2.

9. Suspendo Capitulo, vel Conventu, non censentur suspendi singuli, nisi sint in culpa, ait Sa. V. *Suspensio*. & Laym. l. c. n. 3.

10. Si Prælati solo verbo dicat Sacerdoti: *suspendo te*, v. g. à celebratione, videtur esse simplex tantum prohibitio, non censura: quia hæc licitè non fertur, nisi scripto. Prælati autem non debet præsumi velle peccare, nisi aliud constet de ejus intentione; aut nisi religio habeat privilegium, absque scripto ferendi censuras. v. Bon. de censuris in communi d. 1. q. 1. p. 8.

DUBIUM II.

Quæ sint suspensiones in particulari, & quis ab eis possit absolvere?

R Esp. 1. Suspensiones Juris communiores sunt sequentes:

X. x 3

1. Cle-

1. Clerici ipso jure suspensi sunt 1. Recipientes Ordines sacros ab alieno, vel à proprio in aliena diœcesi, vel sinè ætate legitima, aut dimissoriis, aut titulo, vel extra tempora, aut non servatis interstitiis, vel per saltum, vel in censura, vel denique post matrimonium ratum, qui omnes suspensi sunt ab executione Ordinum, nisi fecerint absque dolo; & si ordine urantur, fiunt irregulares. 2. Excommunicans, suspendens, aut interdicens sinè scriptura, & causæ expressione, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiæ, nisi sit Prælatus regularis. 3. Clerici scienter eligentes Episcopum, vel Parochum indignum, suspenduntur à beneficiis biennio. 4. Ordinans, & Ordinatus simoniacè, est suspensus ab Ordinibus. 5. Parochi jungentes sponfos alterius Parochiæ sinè licentia. 6. Gravantes alienis debitis Ecclesias sibi commissas. 7. Occupantes bona, vel census Ecclesiæ, beneficii, vel alterius pii loci. 8. Sodomiam exercentes, simoniaci, provocantes ad duelum, vel acceptantes raptores, vel præbentes auxilium. 9. Disputantes in alterutram partem in cœtu virorum ac mulierum, de immaculata Conceptione B. Virginis. 10. Visitantes, si accipiant pecuniam vel munera: qui si sint Episcopi, suspensi sunt ab ingressu Ecclesiæ, si inferiores Episcopo, ab Officio & beneficio, usque dum restituant duplum. 11. Judex Ecclesiasticus (non Episcopus) qui facit injuriam contra justitiam, & conscientiam parti litiganti. v. Bon. d. 3. p. 5.

2. Religiosi 1. Apostatæ recipientes Ordines in apostasia. 2. Admittentes ad professionem, ante annum probationis peractum. 3. Non utentes habitu, & vestitu, modo sibi præscripto. 4. Introducentes mulieres in Monasteria.

3. Episcopus 1. Ordinans non subditum, suspensus est à Pontificalibus per annum; ordinans verò in

invitum, suspensus est per annum à celebratione. 2. Admittens resignationes, contra formam præscriptam. 3. Intrans monasteria Monialium sinè necessitate. v. Fill. t. 17. c. 5.

Resp. 2. Præter has suspensiones aliæ sunt ab homine: quæ si sint graves, requirunt culpam mortalem, v. g. ut quis suspendatur ab omnibus actibus sui officii, vel fructibus unius anni. Potest tamen aliquis ob peccatum veniale privari uno actu, v. g. eligendi.

Resp. 3. Habens Episcopalem auctoritatem, potest absolvere à suspensione non reservata, & communiter Religiosi ex privilegiis possunt absolvere ab omni suspensione in foro conscientiæ: & Episcopus potest absolvere ab omni suspensione juris, si Sedi Apostolicæ specialiter reservata non sit. Laym. c. 4. n. 2. ex Nav. Suar. &c. Imò etiam ab hac, si proveniat ex delicto occulto, & non deducto ad forum contentiosum. Bon. d. 3. p. ult. ex Trident. sess. 24. c. 6.

DUBIUM III.

Quid sit depositio, & degradatio, à quo, & ob quam causam fieri possit?

Subjici solent Suspensioni Depositio, & Degradatio (etsi censuræ non sint,) ut dictum est c. 1. ob similitudinem, quam habent cum suspensione, cum utraque sit ab Ecclesiastico Ordine, aut beneficio. Differunt autem à suspensione, quod illæ auferant ipsum jus radicale, & titulum beneficii, idque in perpetuum: suspensio non item. Porro depositio genericè accepta, alia est Verbalis, quæ absolutè depositio dicitur: alia Realis, quæ dici solet degradatio.

Resp. 1. Degradatio est privatio executionis officiorum, & beneficiorum simpliciter, & in toto, & absque spe restitutionis, facta cum certa solemnitate, &

privazione privilegii Clericalis, tam Canonis, quàm fori, ità ut sæculari curiæ subdatur.

Dixi, *Executionis*: quia Ordo ipse non potest tolli. Interim degradatus tenetur ad votum castitatis, si fuit in Sacris, & ad Horas, nisi has fortè pœna, ad quam damnatur, v. g. triremes, vel aliud impediatur.

Resp. 2. Depositio verbalis est similis privatio, sed sine solemnitate dicta, & relicto utroque privilegio, Canonis, & fori.

Resp. 3. Clerici possunt degradari à suo Episcopo, sed non ab inferioribus illo: deponi tamen possunt ab eodem per Vicarium.

Resp. 4. Depositio fieri potest in casibus jure expressis, & delictis: non tamen nisi gravioribus, arbitrio judicis. Ubi notat Laym. crimen debere esse enorme, id est: unum ex maximis. Degradatio similiter fieri potest in casibus tantùm gravissimis, quales sunt, v. g. crimen hæresis manifestum, falsificatio literarum Apostolicarum, Sodomia frequentata, gravis calumnia proprio Episcopo irrogata, v. Laym, *hic c. 5.* & Fill. *z. 18. c. 8.*

CAPUT IV.

De Interdicto.

DUBIUM I.

Quid sit, & quotuplex?

Resp. 1. Est censura Ecclesiastica, prohibens divinorum officiorum, Sacramentorum aliquorum, & Ecclesiasticæ sepulturæ usum, quatenus talis est. Quod addo: quia excommunicatio eodem privat, quatenus est communicatio cum fidelibus: suspensio verò propriè non illum usum, sed exercitium potestatis Ecclesiasticæ impedit. V. Laym. *lib. 1. t. 5 p. 4. c. 1.* Bon. *d. 5. p. 1.*

Resp. 2. Interdictum dividitur 1. In locale, quod imme-

imme-
medi-
diatè
Local-
rum o-
absolu-
certis
tè, &
quàm
ricula-
vitas,
um, &
person-
Unde
1. I-
bia; &
meter-
turam
2. In-
non su-
ni, &c.
quia i-
preher-
3. S-
dicti, i-
men d-
interdi-
tur, lic-
non de-

Resp-
offi-
culpam
& Relig-

immediatè locum afficit; & in Personale, quod immediatè afficit personas; & in Mixtum, quod immediatè afficit locum, & ejus incolas. Differt autem Locale à Personali: quòd in illo participatio sacrorum officiorum tum indigenis, tum alienigenis non absolutè, sed in loco tantùm interdicto, in hoc verò certis personis, aut communitati prohibeatur absolutè, & in omni loco. 2. Interdictum tam locale, quàm personale, subdividitur in Generale, & Particulare. Generale est, quo locus generalis, v. g. civitas, provincia; vel quo communitas, v. g. collegium, &c. interdicitur. Particulare, quo locus, aut persona particularis, aut particulares interdicuntur. Unde resolves:

1. Interdicta civitate, interdicuntur etiam suburbia; & interdicta parochiâ, etiam sacellum, vel cœmeterium contiguum: quia accessorium sequitur naturam principalis.

2. Interdicto populo, non interdicuntur ii, qui non sunt pars populi, ut studiosi, Clerici, peregrini, &c. Nec interdicto Clero, interdicuntur Religiosi: quia in favorabilibus tantùm nomine Clerici comprehenduntur.

3. Si dicatur: cives, v. g. Colonienfes, sunt interdicti, ii nusquam possunt interesse divinis, (nisi tamen desinant esse istic cives, nec causam dederint interdicto) contrà verò, si civitas interdicto subjiatur, licet civibus, aut incolis, qui causam interdicto non dederunt, aliò ire, & istic divinis interesse.

DUBIUM II.

Qui sint effectus interdicti?

REsp. Sunt sequentes: 1. Prohibitio divinatorum officiorum. Unde etiam interdicti, ob alienam culpam non possunt interesse sacro. Clerici tamen & Religiosi, quando ipsi interdicti non sunt, possunt

ac debent ut antè, Missas, divinæque officia celebrare: sed januis clausis, non pulsatis campanis, (nisi ad concionem, salutationem Angelicam, vel obitum alicujus) submissa voce, & exclusis interdictis, Permittitur tamen, ut in festis Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, Assumptionis, & per octavam corporis Christi divina officia cantentur solemniter, admissis etiam interdictis, modò qui causam interdicto dederunt, altari nec appropinquent, nec veniant ad offertorium, vel communionem. 2. Prohibitio administrationis Sacramentorum, excepto Baptismo, Confirmatione, & Pœnitentia, quæ omnibus permittuntur, iis exceptis, qui interdicto causam dederunt, etiam auxilio, consilio, vel favore: Eucharistia tamen potest dari morituris, & deferri cum lumine, & campana. Nec improbable est, interdictis licere contrahere Matrimonium, ut Sanch. Kon. & Laym. docent, contra Suar. quia hoc Sacramentum secundum substantiam non ab Ecclesia, sed ab ipsis contrahentibus ministratur. 3. Prohibitio sepulturæ Ecclesiasticæ, etiam respectu infantium, & amentium. Excipe tamen Clericos, qui in Interdicto locali, si nominatim interdicti non sunt, nec interdictum violârunt, possunt cum silentio sepeliri. Laym. cap. 2. num. 5. 4. Clerici violantes interdictum, peccant mortaliter; sicut etiam Religiosi utriusque sexûs; qui insuper excommunicantur de facto. Laici verò peccant quidem graviter, si contra interdictum personale recipiant Sacramenta: si verò tantum violente locale, v. g. audiendo divina officia, probabilius est, tantum esse veniale, dummodo ipsi personaliter interdicti non sint. Laym. c. 3. ex Sylv. Soto, Avila, &c.

DUBIUM III.

Quis censuram interdicti ferre, & quis tollere possit?

Resp.

Resp. 1. Interdicere possunt iidem, qui excommunicare, & suspendere. Et quidem ut determinata persona interdicitur, videtur requiri culpa moralis: ut autem feratur Interdictum locale, vel generale in communitatem, requiritur peccatum valde grave, cum contumacia commissum à capite, vel præcipuis membris, licet reliqui culpâ vacent.

Resp. 2. Interdicta localia, & personalia generalia, quæ jure communi sunt imposita, nec reservata, possunt tolli ab Episcopo, vel alio habente jurisdictionem in communitatem interdictam, non tamen à Religiosis privilegiatis: quia locus & communitas foro pœnitentiæ non subjicitur.

Resp. 3. Ab interdicto juris personali particulari, si reservatum non est, quivis approbatus potest absolvere. Denique per privilegium absolvendi ab omnibus censuris, non intelligitur potestas tollendi interdictum locale, aut personale communitatis.

CAPUT V.

De Irregularitate.

ETSI Irregularitas non sit censura, propter similitudinem tamen, quam cum ea habet, communiter eidem annectitur: quapropter & hic subjungo.

DUBIUM I.

Quid & quotuplex sit Irregularitas?

Resp. 1. Est impedimentum Canonicum susceptionem Ordinum sacrorum, & susceptorum usum impediens. Unde sequitur non esse censuram, sed quasi inhabilitatem: etsi enim interdum imponatur per modum pœnæ: propriè tamen pœna non est. Laym. l. 1. tr. 5. c. 1. Bon. d. 7. q. 1. p. 1.

Resp. 2. Dividitur 1. in eam, quæ est ex delicto, & quæ est ex defectu. 2. In totalem, seu propriè dictam, quæ omni Ordine suscipiendo, & suscepti exerci-

xercitio privat, v. g. homicidium, bigamia; & in partialem, quæ aliquo tantum Ordinis ministerio privat, vel solo ascensu ad Ordinem superiorem: v. g. oculis, vel palmâ Sacerdos carens, inhabilis est ad Missam; non tamen ad confessiones audiendas; & Diaconus sinistro oculo carens, inhabilis est ad Sacerdotium, in suo tamen Ordine ministrare potest.

DUBIUM II.

Quinam effectus Irregularitatis?

Resp. Sunt sequentes 1. Inhabilitare ad Ordines suscipiendos, etiam primam tonsuram, & impedire exercitium Ordinum susceptorum. Unde Sacerdos irregularis, etsi validè, illicitè tamen absolvit. Bon. l. c. n. 4. & p. 4. 2. Quòd collatio beneficii, ad cujus functiones inhabilis est, facta irregulari, invalida sit secundum sententiam communiorem, & tutiorem: etsi non improbabiliter quidam dicant, eam non ipso facto irritam esse, sed meritò irritandam. Laym. loco citato, cap. 1. numer. 2. & 3. Sylv. & c. Bonnac. p. 4. Secundum quam sententiam probabilem resolves

1. Is, qui beneficium impetravit in Irregularitate, potest, obtenta hujus dispensatione, illud in foro conscientie licitè retinere, sinè nova collatione, etiamsi in dispensationis impetratione non sit facta mentio beneficii. Item, si postea beneficio privetur, non tenetur fructus restituere.

2. Graviter peccat, qui in Irregularitate exercet actum Ordinis, aut suscipit; licet Ordines ei collati, sint validi.

DUBIUM III.

Quomodo incurratur, & tollatur Irregularitas?

Resp. 1. Cum ab homine non feratur, nulla incurritur, nisi in jure expressè habeatur. Cap. is, qui de

de sententia
Cui, si ve
quia
ex Suar
micio
cap. sig
v. Bon.
Resp
requirit
ut habe
gravis p
Resp
nem, se
Dispens
hanc ve
pensans
tollit:
& vult.
spectet;
ptum, p
tibus
ad forum
directè,
dent. sess
n. 4.
Præter
etiam po
ta, sed
ras, c. 1. d
Suar. San
t. 2. R. 6
per Frate
Rectorat
tèm possi
nerali, ve
de resolv

de sententia excommunic. in 6. Unde in dubio siue facti, siue juris, tenere potes, quod non sis irregularis: quia melior est conditio possidentis. Bon. q. 1. p. 5. ex Suar. Fill. &c. Excipe tamen, si dubites de homicidio, saltē in iusto à te commissio, ut patet ex cap. significasti. & ex C. ad audientiam. 2. de homicidio. v. Bon. l. c.

Resp. 2. Ut incurratur Irregularitas ex delicto, requiritur actus externus consummatus & mortalis, ut habet communis contra Cajet. Ratio est: quia est gravis poena, & difficulter relaxatur.

Resp. 3. Irregularitas non tollitur per absolutionem, sed per dispensationem, hac vel simili forma: *Dispenso tecum in Irregularitate, quam, vel quas, ob hanc vel illam causam, incurristi.* Et siquidem dispensans intendat tollere omnes, idque possit, omnes tollit: sin minus, eam tantum tollit, quam potest, & vult. Etsi verò hæc dispensatio ad Pontificem spectet; ex iure tamen novo Trident. ubi est receptum, potest Episcopus dispensare, in Irregularitatibus provenientes ex delicto, & non deducto ad forum contentiosum; nisi tamen sit homicidium, directè, & in se volitum, Bonac. q. 5. p. 1. n. 3. ex Trident. sess. 24. c. 6. Suar. Sanch. Fill. &c. Laym. cap. 9. n. 4.

Præterea Irregularitas ex defectu natalium, tolli etiam potest per professionem in Religione approbatam, sed quoad ordines tantum, non quoad Prælaturas, c. 1. de filiis Presbyterorum, Bon. p. 2. Lay. c. 9. n. 6. Suar. Sanch. Less. contra Villal. qui apud Dian. p. 4. z. 2. R. 65. dicit tolli quoad omnia solita gubernari per Fratres illius Ordinis, ut Prioratus, Præposituras, Rectoratus, & cætera munia. Circa quæ Prælatos saltē posse cum iis dispensare, in Capitulo tamen Generali, vel Provinciali, notat Dian. l. c. ex Barbos. Unde resolves:

1. Solus Papa, & qui ab eo accepit privilegium, potest dispensare in irregularitatibus ex defectu.

2. Confessarius in nullis irregularitatibus potest dispensare, nisi habeat speciale privilegium à Papa.

DUBIUM IV.

Quæ sunt Irregularitates ex delicto?

REsp. Prima est: ob iteratum Baptismum serio & scienter; estque irregularis tam rebaptizans, quam rebaptizatus, et si in rebaptizante irregularitas tantum sit causa partialis, nè Clericus ad altiorem Ordinem possit ascendere, neque incuratur, si rebaptizatio sit occulta. Covar. Tolet. M. Leo p. 5. f. 358. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 3. Laym. l. 1. t. 5. p. 5. c. 2.

Secunda: ex violatione censuræ, v. g. si ea innodatus actum aliquem Ordinis solemniter exerceat, nisi invincibilis ignorantia excuset. Laym. c. 3.

Tertia: ob peccatum, quo Clericus serio & scienter actum Ordinis sacri, quem non habet, solemniter exercet. Bon. l. c. p. 6. Laym. l. c. cap. 3.

Quarta: ob delictum, quo quis malè suscepit Ordines, v. g. in excommunicatione, suspensione, vel ab Episcopo non habente jurisdictionem, vel per saltum, (licet hunc suspensum tantum esse, quamdiu non ministrat in Ordine per saltum suscepto, satis probabiliter doceant Avila, Navar, Bon.) vel ante legitimam ætatem, vel sine dimissoriis, vel furtivè (Episcopo nesciente, nec approbante) & non examinatus. v. Bon. d. 7. q. 3. p. 4.

Quinta: propter enormia crimina, si sint notoria & publica, v. g. quæ à jure habent annexam infamiam, ut adulterium, raptus, incestus, perjurium in iudicio.

Sexta: oritur ex injusta mutilatione, vel homicidio, etiam indirectè tantum voluntario, extenditurque ad omnes, qui ad alterutrum, sive in bello injusto,

justo,
lendo
tur,
princi
distin
M. Leo
206, v.

1. N
ri digi
pillos,
ginem,
auris)
est pars
cum Di
fa c. ult
sunt. 14

2. N
lo visu
nec qui
dit: qu
ex Meg

3. Q
unum p
quo mo
fieri irre
t. 15. R.

4. Q
vel pot
transfer
vel ejus
non sit
la, Fill.

Bon. &c
ribunde
s. Q
clitetur

justo, five extra illud, injustè concurrent, confu-
lendo, mandando. Mutilatio autem hic intelligi-
tur, quando à corpore separatur membrum aliquod
principale, id est: pars corporis, quæ officium per se
distinctum habet, v. g. pes, manus, oculus, auris, &c.
M. Leo *in praxi* p. 3. f. 347. ex Cov. Nav. de Cens. n.
206. v. Bon. p. 8. Unde resolves:

1. Non fit irregularis, qui in rixa præscindit alte-
ri digitum, pollicem, ungues, dentes, barbam, ca-
pillos, labia, nasum, auriculam (id est: cartila-
ginem, quæ tantum deservit ad ornatum & tutelam
auris) quia non sunt propriè membra, v. g. digitus
est pars tantum & officium membri. Avila, & alii 8.
cum Dian. p. 4. t. 4. R. 26. Item M. Leo l. c. ex Glos-
sa c. ult. de hom. in 6. & L. queritur berm. 10. l. Non
sunt. 14. §. Partus, ff. de statu hom.

2. Nec fit irregularis, qui excæcavit hominem so-
lo visu privando, non autem oculum extrahendo:
nec qui debilitat tantum membrum, & non abscin-
dit: quia non est mutilatio. Dian. p. 4. t. 4. R. 26.
ex Megal. &c.

3. Quando plures (non ex consilio, sed in rixa)
unum percutiunt, & unus lethale vulnus infligit, ex
quo moritur; si constet, quis hoc fecerit, hunc solum
fieri irregularem docet Sayr. & alii 5. cum Dian. p. 2.
t. 15. R. 18. contra Avilam, Suar. &c.

4. Qui infirmo bona fide dat aliquid, v. g. cibum,
vel potum, velem mover, vel de lecto in lectum
transfert, aut aliud circa eum operatur, ex quo mors
vel ejus acceleratio præter intentionem sequatur,
non fit irregularis, nisi intervenit lata culpa. Avi-
la, Fill. & alii 4. cum Dian. p. 5. t. 3. ref. 117. ubi ex
Bon. &c. notat, Sacerdotibus & Religiosis circa mo-
ribundos licere eadem, quæ laicis.

5. Qui amicum bono animo comitatur, nè peri-
clitetur in rixa, non fit irregularis, etsi amicus occi-
dat

dat alium. Avila, Henric. &c. cum Dian. p. 4. r. 2. R. 17. Limitat autem Præpos. nisi suâ præsentia animaverit ad occidendum.

6. In bello injusto, si vel unus occidatur, totus exercitus sit irregularis, saltè si aliqua ratione sit cooperatus. Bon. q. 4. p. 4. n. 3.

7. Irregularis sit, qui procurat abortum fœtus animati anima rationali; secus si animatus non sit. C. Majores. 32. q. 2. Bon. l. c. p. 8. n. 27. Kon. &c.

8. Qui dans operam rei licitæ (imò secundum multos, etiam illicitæ) sufficientem diligentiam adhibuit, nè ex ea homicidium sequeretur, & tamen secutum est, non sit irregularis, ob defectum voluntarii: secus tamen, si dictam diligentiam omisit, omissione mortali. Bonac. q. 4. p. 7. Less. l. 2. cap. 9. dub. 15. &c. Alii tamen dicunt, quòd dans operam rei illicitæ, ex quavis culpa, etiam levissima incurrat hanc irregularitatem. Panorm. Covar. M. Leo p. 5. f. 354.

9. Qui alterum mutilat, vel occidit, ad necessariam sui defensionem cum moderamine inculpatae tutelæ, non incurrit hanc irregularitatem: quia hic nulla est culpa; ergo nec pœna. M. Leo p. 3. f. 349.

DUBIUM V.

Quæ Irregularitates ex defectu?

Resp. Prima ex defectu animæ, ex quo irregulares sunt: 1. Amentes, phrenerici, arreptitii, & epileptici; qui tamen si ordinati sunt, & intrà annum eo morbo non laborârunt, præsumuntur liberati, & permittuntur ad Ordinum exercitium. Si verò laborarent rarò, & quidem sinè clamore, & spuma, permittuntur celebrare cum coadjutore, qui deficientibus ipsis suppleat Sacrificium. M. Leo p. 372. ex C. illud 7. q. 1. & Glossa Ib. 2. Illiterati, qui non habent doctrinam necessariam pro Ordinibus. 3. Neophyti,

phyti, seu recenter conversi, usque dum iudicio Episcopi sufficienter instructi sint.

Secunda ex defectu corporis: 1. Si propter eum ineptus est ad exercitium Ordinis, ut, si sit cæcus, surdus, claudus, ita, ut sine baculo nequeat ire ad altare. Item, si careat manu, pollice, indice, oculo, (non tamen, si ungula pollicis, vel indicis, vel oculo dextero tantum) si verò sinistro, seu Canonico, aut ejus vi visiva careat, indiget dispensatione: quod tamen negant Valent. Henr. Sayr. siquidem dextero possit absque deformitate legere Canonem. 2. Si Ordinem nequit exercere sine horrore, offensione, aut scandalo aliorum, ut si careat auribus, naso, si notabiliter sit gibbosus, leprosus, paralyticus, si membra habeat superflua cum magna deformitate; in dubio verò, an deformitas sit sufficiens, Episcopi est judicare, saltè in Clericis: nam in Regularibus id spectare ad eorum Prælatum contra Barb. &c. docent Suar. & alii s. cum Dian. p. 4. t. 2. R. 73. licet concedant Episcopum posse rejicere arbitrium Prælati; hunc autem, si gaudeat authoritate quasi Episcopali, posse in illa irregularitate dispensare, nisi deformitas sit tanta, ut scandalum generet. *Ibid.* ex Rodr. & aliis 4. v. Bon. Lay. M. Leo, p. 3. f. 370. Unde resolves:

1. Non videtur irregularis 1. qui habet 6. digitos, vel aliquos conjunctos, si non sit magna deformitas, & Ordinem exercere possit. 2. Qui habet in oculo maculam, visum non auferentem, nec notabiliter deformantem. 3. Qui caret ungula pollicis, si possit hostiam elevare, & frangere. 4. Qui per vim, aut infirmitatem factus est Eunuchus.

2. Irregularis est hermaphroditus: quia est monstrosus. 2. Gigas, Pygmæus, Æthiops: non tamen inter suos, sed alienos, ubi disparitas ludibrio est.

Tertia ex defectu natalium. Ex quo irregulares sunt

sunt omnes illegitimi, eò, quòd ratione originis reputentur viles. Tales autem communi jure legitimantur 1. per subsequens matrimonium inter eorum parentes, modò hi tempore conceptionis potuerint validè contrahere. 2. Per professionem religiosam: quamvis ad dignitates etiam in Religione, v. g. Abbatiam, Prioratum, &c. promoveri non possint, sinè dispensatione, vide suprà dub. 3. 3. Per dispensationem Pontificiam. Principes verò sæculares non possunt legitimare, nisi tantùm in ordine ad officia secularia, & hæreditates. Porro, cùm dubium est, an quis sit legitimus, non censerì irregularem, contra Vasq. & alios §. vult Dian. p. 4. t. 2. R. 59. ex Avila, eò, quòd quilibet præsumatur legitimus, donec contrarium probetur: neque teneri hac in re credere ipsimet matri, etiam in fine vitæ, nisi rationibus convincat, vel pater etiam asserat. *Ibid. ex communi.*

Quarta est ex defectu ætatis, de quo v. in Sacramento Ordinis.

Quinta ex defectu Sacramenti, sive significationis matrimonii, ratione bigamiæ, eò, quòd bigamus non perfectè repræsentet unionem Christi cum Ecclesia, quippe qui carnem suam divisit in plures uxores. Non sufficiunt autem ad hanc bigamiam sponsalia cum pluribus, etiam securâ copulâ; nec fornicatio, vel adulterium, vel matrimonium ratum cum pluribus: sed matrimonium verum, vel præsumptum, cum duabus, & consummatum. Dixi, *vel præsumptum*: quia licèt quandoque secundum matrimonium sit nullum, juris tamen fictione, & interpretatione, præsumitur bigamia, licèt improprie dicta. Unde sequitur, irregulares fieri sequentibus casibus:

1. Qui vivente, vel mortua prima uxore cognita, secundam cognoscit, etsi matrimonium sit invalidum.

2. Qui

2. Qui viduam non virginem ducit, & cognoscit.

3. Qui ducit uxorem prius ab alio corruptam, etiam per fornicationem, & cognoscit; non tamen si ipse eam antè corrumpit: quia tunc non est divisio carnis in plures.

4. Qui propriam uxorem cognoscit, postquam ab alio per adulterium cognita fuit: quia ipsa jam divisa carnem in plures. Nec refert, etsi per vim vitata fuit, vel vi corruptam, aut viduam esse ignoravit: quia hæc irregularitas non oritur ex culpa, sed ex defectu significationis Sacramenti.

5. Qui post solemne votum castitatis defacto matrimonium contrahit, & consummat, etiam cum virgine: quia interpretatione juris censetur duo matrimonia contraxisse, unum spirituale cum Christo, alterum carnale cum muliere. Nec refert, quod invalidè contrahat: quia, quantum est in ipso, effectus à parte rei ponitur.

Sexta oritur ex infamia, sive juris (quæ vel ex delicto proprio vel parentum, vel vili conditione personæ nascitur) sive facti, modò crimen publicum sit: ex occulto enim non oritur: si homicidium, & censuræ violationem excipias, ut docent Navar. Kon. Laym. contra Sylv. & Suar. qui ex occulto etiam oriri putant, modò infamiam ipso jure connexam habeat. Porro infamia ob crimen notorium, vel per sententiam judicis contracta, non tollitur, nisi per dispensationes Principis, cujus autoritate contracta fuit. Infamia facti, etiam orta ex enormi crimine, & digno depositione, tollitur per publicam, & constantem vitæ emendationem.

Septima oritur ex defectu libertatis. Unde irregulares sunt 1. omnes servi propriè dicti (& secundum Laym. l. 2. t. 1. c. 8. etiam originarii,) donec consequantur plenam libertatem. 2. Conjugati, nisi uxores consentiant, & castitatem voveant. 3. Curiales,

les, id est: curiæ sæculari obligati, facto juramento, vel stipendio, ut iudices, advocati, &c. quamdiu talia officia habent. Excipe tamen, nisi habeant specialem dispensationem Papæ pro illis officiis, ut quidam Clerici in aulis Principum, in causis civilibus, non tamen criminalibus, occupati; vel nisi consuetudo, sciente Papa, id permittat. 4. Milites, saltè quamdiu juramento tenentur; itè thesaurarii, & depositarii publici, & qui Remp. administrant. Itè apparitores, & similes, qui sæva, turpia exercent, vel in causa sanguinis ministrarunt, M. Leo p. 3. f. 369.

Octava ex defectu lenitatis, scilicet ex licita mutilatione, vel homicidio in bello iusto, vel iudicio. Quod ideo statuit Ecclesia: quia Sacerdos gerit personam Christi, qui utpote lenissimus, neminem unquam læsit. Ad hanc autem requiritur, ut occisio, aut mutilatio defacto sequatur. Unde non sufficit voluntas, nec vulneratio gravis. Bon. d. 7. q. 4. Tann. d. 6. q. 10. d. 11. Unde resolves:

1. Non fit irregularis, qui mutilat, vel occidit in defensionem inculpatam honoris, vitæ, castitatis, &c. vel etiam proximi: quia in jure non statuitur irregularitas, nisi ob homicidium, in bello iusto, vel iudicio. Tann. l. c.

2. Irregularis fit in bello, qui mutilat, vel occidit propria manu; non autem Clericus exhortans ad fortiter pugnandum in bello iusto (secus tamen, si ad occidendum hunc, vel illum in particulari) idem est de Duce exercitûs, tubicini, &c. Bon. p. 4.

3. In iudicio iusto irregulares fiunt, qui ad mortem, vel mutilationem cooperantur active, & efficaciter, & proximè, per actionem ex natura sua ad id ordinatam. Dicitur 1. *cooperantur*, ut Iudex ferens sententiam, Notarius eam scribens, ministri exequentes, testes, &c. Dicitur 2. *active*, id est: ex parte

te occidentium : quia non fit irregularis, qui se tantum habet passivè, & ex parte ejus, qui occiditur, ut Confessarius hortans ad fatendam veritatem, vel ad acquiescendum sententiæ justæ, quam non potest differre, nisi appellatione injusta. Cornel. & Dian. p. 4. t. 2. R. 99. Dicitur 3. *Efficaciter*, quia adjuvans, v. g. ferens ligna, ut comburatur antè jam suffocatus, non fit irregularis; nec assistens supplicio, si suâ præsentia in illud non influat. Dicitur 4. *proximè*: quia, qui remotè tantum cooperantur, non fiunt irregulares, ut qui gladios faciunt, aut vendunt, itèm, legislator, leges capitales condens, concionator in genere dicens, puniendos esse malefactores, Confessarius interrogatus de reo, an mortem mereatur, si respondeat judicem sinè acceptione personarum fungi debere suo munere: quia hi omnes sunt tantum causa remota. Essent autem proxima, ideòque irregulares, si quid facerent, aut dicerent in particulari, ex quo mors alicujus sequeretur, aut etiam acceleraretur, v. g. si quis efficaciter urgeret reum, ut scalam ascenderet, vel ad hoc illum juvaret, vel si iudici in particulari responderet, hunc esse plectendum. Possunt tamen subinde etiam proximè cooperantes excusari ab irregularitate, v. g. 1. si fiat ex indeliberatione, aut cum semiplena tantum advertentia, v. g. si dicat Confessarius, properemus, aut instiget jumentum, quo reus vehitur. 2. Si cooperatio sit valde exigua, ut si jubeat reum adhuc unum gradum ascendere: quia minimum reputatur pro nihilo. Avila, & Henr. apud Bon. q. 4. p. 1. n. 9. Itèm Suar. Regin. Laym. &c. contra Vasq. Turr. Hurt. Bauni, &c. qui censent ex homicidio neminem fieri irregularem, nisi concurrat, ut publicus minister justitiæ, sive ad causæ probationem, sive executionem; vel ut privatus injustè, & cum peccato. Quam sententiam probabilem censet Dian. p. 3. t. 4. R. 79. & in addit. R.

15. *ſ. p. 8. t. 7. R. 62.* Hinc negant fieri irregularem
 1. Confessarium, vel alium quemcunque, qui furem
 hortatur, ut scalam ascendat, caput supponat ad i-
 ſtum excipiendum. 3. Eum, qui carnifici dicit, ut a-
 liquid apriet, quò citiùs extingatur reus. 3. Qui,
 dum reus ad supplicium ducitur, suggerit viam bre-
 viorem. 4. Qui vendit, vel commodat scalam, funes,
 enses, & cætera instrumenta; etiam qui furcam fe-
 cit. 5. Qui interrogatus à iudice, an teneatur eum
 condemnare, respondit, teneri. 6. Eum, qui carnifici
 putanti suspensum jam eſſe mortuum, significavit ad-
 huc vivere, ex quo calcans iterum pede occidit.

Dicitur 5. *Per actionem ex natura sua &c.* id eſt :
 quæ per ſe ſit cauſa talis effectus : quia effectus per
 accidens, non imputatur danti operam rei licitæ.
 Hinc non ſit irregularis, dicens carnifici : nemo te
 impedit facere tuum officium, ego meum feci : nec
 Judices Eccleſiaſtici, degradatum tradentes brachio
 ſæculari : nec Clerici accusantes aliquem in cauſa
 criminali, modò expreſſè proteſtentur, ſe non in-
 tendere, ut puniatur pœnâ ſanguinis ; ſed tantùm, ut
 ſibi, vel ſuis ſatiſſiat, vel impediantur mala, ſibi,
 aut aliis imminencia. vide Bonac. q. 4.

Tan. l. c. &c.

SOLI DEO GLORIA.

AMI-

AMICE LECTOR.

Cum forsan in meliorem tuam, aliorumque directionem, Propositiones damnatas à Pio V. à Gregorio XIII. ab Alexandro VII. ab Innocentio XI. & Alexandro VIII. desideres, libuit easdem tibi in hac Medulla annectere. Propositiones 79. Michaëlis Baji, & aliorum, quas damnavit Pius V. die 1 Oct. 1567. per Constit. Ex omnibus, Quam damnationem confirmarunt Greg XIII. die 29. Jan. 1579. per Constit. Provisionis nostræ: & Urban VIII. die 6. Martii 1641. per Bullam: In eminenti.

1. **N**Ec Angeli, nec primi hominis adhuc integri merita rectè vocantur gratia.

2. Sicut opus malum ex natura sua est mortis æternæ meritorium, sic bonum opus ex natura sua est vitæ æternæ meritorium.

3. Et bonis Angelis, & primo homini, si in statu illo perseverasset usque ad ultimum vitæ, felicitas esset merces, & non gratia.

4. Vita æterna homini integro, & Angelo promissa fuit intuitu bonorum operum, & bona opera ex lege naturæ ad illam consequendam per se sufficiunt.

5. In promissione facta Angelo, & primo homini continetur naturalis justitiæ constitutio, quâ pro bonis operibus, sinè alio respectu, vita æterna justis promittitur.

6. Naturali lege constitutum fuit homini, ut, si in obedientia perseveraret, ad eam vitam pertransiret, in qua mori non posset.

7. Primi hominis integri merita fuerunt primæ creationis munera, sed juxta modum loquendi Scripturæ sacræ non rectè vocantur gratia; quo fit, ut tantum merita, non etiam gratia debeant nuncupari.

8. In redemptis per gratiâ Christi, nullū inveniri potest bonū meritū, quod non sit gratis indigno collatū.

9. Dona concessa homini integro, & Angelo, forsitan, non improbanda ratione, possunt dici gratia: sed

quia secundum usum sacrae Scripturae, nomine gratiae, ea tantum munera intelliguntur, quae per Jesum Christum male merentibus, & indignis conferuntur, ideo neque merita, neque merces, quae illis redditur, gratia dici debet.

10. Solutio poenae temporalis, quae, peccato dimisso, saepe remanet, & corporis resurrectio, proprie non nisi meritis Christi adscribenda est.

11. Quod pie & iuste in hac vita mortali usque in finem conversati, vitam consequimur aeternam, id non proprie gratiae Dei, sed ordinationi naturali statim initio creationis constitutae, iusto Dei iudicio deputandum est; neque in hac retributione bonorum ad Christi meritum respicitur, sed tantum ad primam institutionem generis humani, in qua, lege naturali constitutus est, ut iusto Dei iudicio obedientiae mandatorum vita aeterna reddatur.

12. Pelagii sententia est, opus bonum, citra gratiam adoptionis factum, non est regni caelestis meritum.

13. Opera bona a filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda Filiorum DEI, sed tantum ex eo, quod sunt conformia legi, quodque per ea praestatur obedientia legi.

14. Opera bona Iustorum non accipiunt in die iudicii extremi ampliorem mercedem, quam iusto Dei iudicio mereantur accipere.

15. Ratio meriti non consistit in eo, quod, qui bene operatur, habeat gratiam, & inhabitantem Spiritum Sanctum; sed in eo solum, quod obedit divinae legi.

16. Non est vera legis obedientia, quae fit sine charitate.

17. Sentiant cum Pelagio, qui dicunt, esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum Deificum.

18. Opera Catechumenorum, ut fides, & poenitentia ante remissionem peccatorum facta, sunt vitae aeternae merita, quam vitam ipsi non consequentur, nisi prius praecedentium delictorum impedimenta tollantur.

19. Opera Justitiæ & Temperantiæ, quæ Christus fecit, ex dignitate personæ operantis non traxerunt majorem valorem.

20. Nullum est peccatum ex natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam.

21. Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in confortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.

22. Cum Pelagio sentiunt, qui textum Apostoli ad Romanos 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter, quæ legis sunt, faciunt*, intelligunt de gentibus, fidei gratiam non habentibus.

23. Absurda est eorum sententia, qui dicunt: hominē ab initio, dono quodam supernaturali, & gratuito, supra conditionem naturæ suæ fuisse exaltatum, ut Fide, Spe, & charitate Deum supernaturaliter coleret.

24. A vanis, & otiosis hominibus, secundum insipientiam Philosophorum, excogitata est sententia, quæ ad Pelagianismū rejicienda est, hominem ab initio sic constitutū, ut per dona naturæ superaddita, fuerit largitate Conditoris sublimatus, & in Dei filiū adoptatus.

25. Omnia opera infidelium sunt peccata, & Philosophorum virtutes sunt vitia.

26. Integritas primæ creationis non fuit indebita humanæ naturæ exaltatio, sed naturalis ejus conditio.

27. Liberum arbitrium finē gratiæ Dei adjutorio, non nisi ad peccandum valet.

28. Pelagianus est error, dicere: quòd liberum arbitrium valet ad ullum peccatum vitandum.

29. Non soli fures ii sunt latrones, qui Christum, viam & ostium veritatis, & vitæ, negant; sed etiam quicumque aliunde, quàm per ipsum in viam justitiæ (hoc est: aliquam justitiam) conscendi possē docent.

30. Aut tentationi ulli, finē gratiæ ipsius adjutorio resistere hominem possē, sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.

31. Charitas perfecta, & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in Catechumenis, quàm in pœnitentibus potest esse sine remissione peccatorum.

32. Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum.

33. Catechumenus justè, rectè, & sanctè vivit, & mandata Dei observat, ac legem implet per charitatem, ante obtentam remissionem peccatorum, quæ in Baptismi lavacro duntaxat percipitur.

34. Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut auctor naturæ; & gratuiti, quo Deus amatur ut beatorum, vana est, & commentitia, & ad illudendum sacris Literis, & plurimis veterum testimoniis excogitata.

35. Omne, quod agit peccator, vel servus peccati, peccatum est.

36. Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola Philosophia per elationem præsumptionis humanæ, cum injuria Crucis Christi defenditur à nonnullis Doctoribus.

37. Cū Pelagio sentit, qui boni aliquid naturalis, hoc est: quod ex naturæ solius viribus ortū ducit, agnoscit.

38. Omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, quâ mundus diligitur, quæ à Joanne prohibetur, aut laudabilis illa charitas, quâ per Spiritum Sanctum in corde diffusâ, Deus amatur.

39. Quod voluntariè fit, etiam si necessariò fiat, liberè tamen fit.

40. In omnibus suis actibus peccator servit dominanti cupiditati.

41. Is libertatis modus, qui est à necessitate, sub libertatis nomine non reperitur in Scripturis, sed solum nomen libertatis à peccato.

42. Justitia, quâ justificatur per fidem impius, consistit formaliter in obedientia mandatorum, quæ est operum justitia, non autem in gratia aliqua animæ infusa,

fusa, qua adoptatur homo in Filium Dei, & secundum interiorem hominem renovatur, ac divinæ naturæ cōfors efficitur, ut sic per Spiritum Sanctum renovatus, deinceps bene vivere, & Dei mandatis obedire possit.

43. In hominibus pœnitentibus, ante Sacramentum absolutionis; & in Catechumenis ante Baptismum, est vera justificatio, separata tamē à remissione peccatorū.

44. Operibus plerisque, quæ à fidelibus fiunt, solum ut Dei mandatis pareant, cujusmodi sunt, obedire parentibus, depositum reddere, ab homicidio, à furto, à fornicatione abstinere, justificantur quidem homines: quia sunt legis obedientia, & vera legis iustitia; non tamen iis obtinent incrementa virtutum.

45. Sacrificium Missæ non alia ratione est Sacrificium, quàm generali illa, quâ omne opus, quod fit, ut sancta societate Deo homo inhæreat.

46. Ad rationem, & diffinitionē peccati non pertinet voluntariū; nec diffinitionis quæstio est, sed causæ, & originis, utrū omne peccatū debeat esse voluntariū.

47. Unde peccatum originis verè habet rationem peccati sinè ulla ratione, ac respectu ad voluntatem, à qua originem habuit.

48. Peccatum originis est habituali parvuli voluntate voluntarium, & habitualiter dominatur parvulo, eò, quod non gerit contrarium voluntatis arbitrium.

49. Et ex habituali voluntate dominante fit, ut parvulus discedens sinè regenerationis Sacramēto, quādo usum rationis consecutus erit, actualiter Deum odio habeat, Deum blasphemet, & legi Dei repugnet.

50. Prava desideria, quibus ratio non consentit, & quæ homo invitus patitur, sunt prohibita præcepto: *Non concupisces.*

51. Concupiscentia, sive lex membrorum, & prava ejus desideria, quæ inviti sentiunt homines, sunt vera legis inobedientia.

52. Omne scelus est ejus conditionis, ut suum auctorem, & omnes posteros eo modo inficere possit, quo infecit prima transgressio.

53. Quantum est ex vi transgressionis, tantum meritorum malorum à generante contrahunt, qui cum minoribus nascuntur vitiis, quam qui cum maioribus.

54. Diffinitiva hæc sententia : Deum homini nihil impossibile præcepisse, falsò tribuitur Augustino, cum Pelagii sit.

55. Deus non potuisset ab initio talem creare hominem, qualis nunc nascitur.

56. In peccato duo sunt : actus, & reatus, transeunte autem actu, nihil manet nisi reatus, sive obligatio ad pœnam.

57. Unde in Sacramento Baptismi, aut Sacerdotis absolutione, propriè reatus peccati dumtaxat tollitur; & ministerium sacerdotum solum liberat à reatu.

58. Peccator pœnitens non vivificatur ministerio Sacerdotis absolventis, sed à solo Deo, qui pœnitentiam suggerens, & inspirans, vivificat eum, & resuscitat; ministerio autem Sacerdotis solum reatus tollitur.

59. Quando per eleemosynas, aliâque pœnitentiæ opera Deo satisfacimus pro pœnis temporalibus, non dignum pretium Deo pro peccatis nostris offerimus, sicut quidam errantes autumant, (nam alioqui essemus, saltèm aliqua ex parte, redemptores) sed aliquid facimus, cujus intuitu Christi satisfactio nobis applicatur, & communicatur.

60. Per passiones Sanctorum in Indulgentiis communicatas non propriè redimuntur nostra delicta, sed per communionem charitatis nobis eorum passiones impartiuntur, ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi à pœnis pro peccatis debitis liberemur.

61. Illa Doctorum distinctio, divinæ legis mandata bifariam impleri, altero modo quântum ad præceptorum operum substantiam tantum; altero quântum ad certum quemdam modum, videlicet secundum quem valeant operantem perducere ad regnum æternum (hoc est: ad modum meritorum) commentitia est, & explodenda.

62. Illa quoque distinctio, quâ opus dicitur bifariam

am

am bonum, vel quia ex objecto, & omnibus circumstantiis rectum est, & bonum, (quod moraliter bonum appellare consueverunt,) vel quia est meritorium regni æterni, eò, quòd sit à vivo Christi membro per Spiritum charitatis, rejicienda est.

63. Sed & illa distinctio duplicis justitiæ: alterius, quæ fit per Spiritum charitatis inhabitantem; alterius, quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus Sancti, cor ad pœnitentiam excitantis, sed nondum cor inhabitantis, & in eo charitatem diffundentis, quâ divinæ legis justificatio impleatur, similiter rejicitur.

64. Item & illa distinctio duplicis vivificationis: alterius, quâ vivificatur peccator, dum ei pœnitentia, & vitæ novæ propositum, & inchoatio per Dei gratiam inspiratur; alterius, quâ vivificatur, qui verè justificatur, & palme vivus in vite Christo efficitur, pariter commentitia est, Scripturis minimè congruens.

65. Non nisi Pelagiano errore admitti potest usus aliquis liberi arbitrii bonus, sive non malus; & gratiæ Christi injuriam facit, qui ita sentit, & docet.

66. Sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

67. Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessariò facit.

68. Infidelitas purè negativa, in his, in quibus Christus non est prædicatus, peccatum est.

69. Justificatio impii fit formaliter per obedientiam legis, nò autem per occultā communicationē, & inspirationē gratiæ, quæ per eā justificatos facit implere legē.

70. Homo existens in peccato mortali, sive in reatu æternæ damnationis, potest habere veram charitatem; & charitas etiam perfecta, potest consistere cum reatu æternæ damnationis.

71. Per contritionem, etiam cum charitate perfecta, & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extracæsum necessitatis, aut martyrii, sinè actuali susceptione Sacramenti.

72. Omnes omnino justorum afflictiones, sunt ultiones peccatorum ipsorum; unde & Job, & Martyres, quæ passi sunt, propter peccata sua passi sunt.

73. Nemo, præter Christum, est absque peccato originali; hinc Beata Virgo mortua est propter peccatum ex Adam contractum: omnesque ejus afflictiones in hac vita, sicut & aliorum Justorum, fuerunt ultiones peccati actualis, vel originalis.

74. Concupiscentia in renatis relapsis in peccatum mortale, in quibus jam dominatur, peccatum est, sicut & alii habitus pravi.

75. Motus pravi concupiscentiæ sunt, pro statu hominis vitiari, prohibiti præcepto: *Non concupisces*; unde homo eos sentiens, & non consentiens, transgreditur præceptum: *Non concupisces*, quamvis transgressio in peccatum non deputetur.

76. Quamdiu aliquid concupiscentiæ carnalis in diligente est, non facit præceptum: *Diliges Dominum DEum tuum ex toto corde tuo.*

77. Satisfactiones laboriosæ justificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem restantem post culpam condonatam.

78. Immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.

79. Falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse à Deo creari, & institui sine justitia naturali.

DECRETA

SANCTISS. IN CHRISTO PATRIS

AC D. N. D.

ALEXANDRI PAPÆ VII.

In Congregationibus generalibus Sanctæ

Romanæ, & Universalis Inquisitionis habitis,

Feriâ V. die 24. Septembris, 1665.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitione habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram Sanctiss. D. N. Alexandro, Divinâ Providentiâ Papa VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à Sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. audit non sinâ magno animi sui mœrore, complures opiniones Christianæ Disciplinæ relaxativas, & Animarum perniciem inferentes, partim antiquatas iterum suscitari, partim noviter prodire: & summam illam luxuriantium ingeniorum licentiam in dies magis excrescere, per quam in rebus ad conscientiam pertinentibus, modus opinandi irrepsit, alienus omnino ab Evangelica simplicitate, Sanctorumque Patrum doctrina, & quem si pro recta regula fideles in praxi sequerentur, ingens eruptura esset Christianæ vitæ corruptela. Quare nè ullo unquam tempore viam salutis, quam suprema veritas DEus, cujus verba in æternum permanent, arctam esse definivit, in animarum perniciem dilatarî, seu veriùs perverti contingeret; idem Sanctissimus D. N. ut oves sibi creditas ab ejusmodi spatiofa, latâque, per quam itur ad perditionem, via, pro Pastoralî sollicitudine in rectam semitam evocaret, earundem opinionum examen pluribus in Sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus seriò commisit: qui tantum negotium strenuè aggressi, eique sedulò incumbentes, & maturè discussi, usque ad hanc diem infrâ scriptis propositionibus, super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati Sux singillatim exposuerunt.

1. Homo nullo unquam vitæ suæ tempore tenetur elicere actum fidei, spei, & charitatis, ex vi præcepto-

prorum Divinorum ad eas virtutes pertinentium.

2. Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud acceptare, nè timiditatis notam apud alios incurrat.

3. Sententia asserens, Bullam Cœnæ solum prohibere absolutionem hæresis, & aliorum criminum, quando publica sunt, & id non derogare facultati Tridentini, in qua de occultis criminibus sermo est, Anno 1629. 18. Julii in Consistorio Sacræ Congregationis Emin. Card. visa, & tolerata est.

4. Prælati Regulares possunt in foro conscientiæ absolvere quoscunque sæculares ab hæresi occulta, & ab excommunicatione propter eam incurta.

5. Quamvis evidenter tibi constet Petrum esse hæreticum, non teneris denuntiare, si probare non possis.

6. Confessarius, qui in sacramentali Confessione tribuit Pœnitenti chartam postea legendam, in qua ad Venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione; ac proinde non est denuntiandus.

7. Modus evitandi obligationem denuntiandæ sollicitationis est, si sollicitatus confiteatur cum sollicitante, hic potest ipsum absolvere absque onere denuntiandi.

8. Duplicatum stipendium potest Sacerdos pro eadem Missa licitè accipere, applicando petenti partem etiam specialissimam fructus ipsimet Celebranti correspondentem, idque post Decretum Urbani VIII.

9. Post Decretum Urbani potest Sacerdos, cui Missæ celebrandæ traduntur, per alium satisfacere, collato illi minori stipendio, alia parte stipendii sibi retenta.

10. Non est contra justitiam pro pluribus sacrificiis stipendium accipere, & sacrificium unum offerre; neque etiam est contra fidelitatem, etiamsi promittam promissione etiam juramento firmata, danti stipendium, quod pro nullo alio offeram.

11. Peccata in Confessione omiffa, feu oblita ob
inftans periculum vitæ, aut ob aliam caufam, non te-
nemur in fequenti confessione exprimere.

12. Mendicantes poffunt absolvere à cafibus Epi-
fcopis refervatis, non obtenta ad id Epifcoporum fa-
cultate.

13. Satisfacit præcepto annuæ Confessionis, qui
confitetur Regulari Epifcopo præfentato, fed ab eo
injuftè reprobato.

14. Qui facit Confessionem voluntariè nullam, fa-
tisfacit præcepto Ecclefie.

15. Pœnitens propria auctoritate fubftituere fibi
aliud potest, qui locò ipfius pœnitentiam adimpleat.

16. Qui beneficium curatum habent, poffunt fibi
eligere in Confellarium fimplicem Sacerdotem, non
approbatum ab Ordinario.

17. Eft licitum Religiofo, vel Clerico, calumniato-
rem gravia crimina de fe, vel de fua Religione spar-
gere minantem, occidere, quando alius modus defen-
dendi non fuppetit, uti fuppetere non videtur, fi calu-
mniator fit paratus vel ipfi Religiofo, vel ejus Religi-
oni publicè, & coram graviffimis Viris prædicta im-
pingere, nifi occidatur.

18. Licet interficere falſum Accufatorem, falſos Te-
ſtes, ac etiam Judicem, à quo iniqua certò imminet ſen-
tentia, ſi alià viâ non poteſt innocens damnum evitare.

19. Non peccat maritus, occidens propria auctori-
tate uxorem in adulterio deprehenſam.

20. Reſtitutio à Pio V. impoſita Beneficiatis non
recitantibus, non debetur in conſcientia ante ſenten-
tiam declaratoriam Judicis, eò quòd fit pœna.

21. Habens Capellaniâ collativâ, aut quodvis al-
liud Beneficium Eccleſiaſticum, ſi ſtudio literarum va-
cet, ſatisfacit ſuæ obligationi, ſi Officiû per aliû recitet.

22. Non eſt contra Juſtitiam Beneficia non conferre
gratis, quia Collator conferens illa Beneficia Eccleſia-
ſtica, pecunia interveniente, non exigit illam pro col-

latione Beneficii, sed veluti pro emolumento temporali, quod tibi conferre non tenebatur.

23. Frangens jejunium Ecclesiæ, ad quod tenetur, nō peccat mortaliter, nisi ex contemptu, vel inobedientia hoc faciat, puta, quia non vult se subicere præcepto.

24. Mollities, sodomia, & bestialitas sunt peccata ejusdem speciei infimæ, ideóque sufficit dicere in Confessione, se procurasse pollutionem.

25. Qui habuit copulam cum soluta, satisfacit confessionis præcepto, dicens: commisi cum soluta grave peccatum contra castitatem, non explicando copulā.

26. Quando litigantes habent pro se opiniones æquæ probabiles, potest iudex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.

27. Si liber sit alicujus junioris & moderni, debet opinio censeri probabilis, dum non constet, rejectam esse à Sede Apostolica tanquam improbabilem.

28. Populus non peccat, etiamsi absque ulla causa non recipiat legem à Principe promulgatam.

Quibus peractis, dum similium Propositionum examini cura, & studium impenderetur, interea idem Sanctissimus re maturè considerata statuit, & decrevit, prædictas Propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimum, tanquam scandalosas, esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita ut, quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis ac statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joan-

Joannes Lupus, Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not. &c.

Locus (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo quinto, Indictione tertia, die verò 2. mensis Octobris, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divinâ Providentiâ Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ; ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis sôlitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

FERIA QUINTA DIE
DECIMA OCTAVA

Martii, Anno 1666.

In Congregatione generali Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctiss. D. N. Alexandro Divinâ Providentiâ Papæ VII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana adversus hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à Sanctâ Sede Apostolicâ specialiter Deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. post latum Decretum die XXIV. Septembris proximè elapo, quo viginti octo Propositiones damnatæ fuerunt; examinatis sedulo, & accuratè usque ad hanc diem infra scriptis aliis quadragesimum quintum numerum implentibus, per plures in Sacra Theologia Magistros, ac per Eminentissimos, & Reverendissimos DD. Cardinales adversus hæreticam pravitatem Generales Inquisitores, eorum suffragia singillatim super unaquaque ipsarum audivit.

Propositio 29. In die Jejunii, qui sæpius modicum

Z z 2

quid

quid comedit, etsi notabilem quantitatem in fine comederit, non frangit jejunium.

30. Omnes officiales, qui in Republica corporaliter laborant, sunt excusati ab obligatione jejunii, nec debent se certificare, an labor sit compatibilis cum jejunio.

31. Excusantur absolute à præcepto jejunii omnes illi, qui iter agunt equitando, utcumque iter agant, etiamsi iter necessarium non sit, & etiamsi iter unius diei conficiant.

32. Non est evidens, quòd consuetudo non comedendi ova, & lacticia in Quadragesima obliget.

33. Restitutio fructuum ob omissionem Horarum suppleri potest per quascunque eleemosynas, quos antea Beneficiarius de fructibus sui beneficii fecerit.

34. In die Palmarum recitans officium Paschale, satisfacit præcepto.

35. Unico officio potest quis satisfacere duplici præcepto, pro die præsentis, & crastino.

36. Regulares possunt in foro conscientiae uti privilegiis suis, quæ sunt expressè revocata per Concilium Tridentinum.

37. Indulgentiæ concessæ Regularibus, & revocatæ à Paulo V. hodie sunt revalidatæ.

38. Mandatum Tridentini factum Sacerdoti sacrificanti ex necessitate cum peccato mortali confitendi quamprimum, est consilium, non præceptum.

39. Illa particula *quamprimum*, intelligitur, cum Sacerdos suo tempore confitebitur.

40. Est probabilis opinio, quæ dicit, esse tantum veniale, osculum habitum ob delectationem carnalem, & sensibilem, quæ ex osculo oritur, secluso periculo consensûs ulterioris, & pollutionis.

41. Non est obligandus concubinarium ad ejiciendam concubinam, si hæc nimis utilis esset ad oblectamentum concubinarij, vulgò *regalo*, dum deficiente illa, nimis ægre ageret vitam, & aliæ epulæ ræ-

dio

dio n
nim
42
igere
ad ce
43
durat
44
jusqu
45
retine
Qu
ac dec
que ip
damna
hibet
visim
disput
forsan
nicati
morti
nisi à
solvi.
Insu
sub int
Christi
tis, ac
gnis, ne
ad prax
mo se
vero 23.
Christo

dio magno concubinarium afficerent, & alia famula nimis difficilè inveniretur.

42. Licitum est mutuanti aliquid ultra sortem exigere, si se obliget ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.

43. Annuum legatum pro Anima relictum, non durat plùs quàm per decem annos.

44. Quoad forum conscientiae, reo correcto, ejusque contumacia cessante, cessant censurae.

45. Libri prohibiti, donec expurgentur, possunt retineri, usque dum adhibitâ diligentia corrigantur.

Quibus maturè pensatis, idem Sanctissimus statuit, ac decrevit, praedictas propositiones, & unamquamque ipsarum, ut minimùm, tanquam scandalosas esse damnandas, & prohibendas, sicut eas damnat, ac prohibet: ita, ut quicumque illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de eis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommunicationem, à qua non possit (praeterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice, absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctae obedientiae, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque conditionis, dignitatis, ac statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè praedictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Joannes Lupus, Sanctae Romanae, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Locus (†) Sigilli.

Anno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo sexagesimo sexto, Indictione quartâ, die verò 23. mensis Martii, Pontificatus autem Sanctiss. in Christo Patris D. N. D. Alexandri, Divinâ Providentiâ

Papæ VII. anno undecimo, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, ac in alijs locis solitis, & consuetis Urbis, per me Carolum Melanum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanctissimæ Inquisitionis Cursorem.

Propositiones Damnatæ

à Sanctissimo Domino.

INNOCENTIO,

Divinâ Providentiâ

PAPA XI.

Feriâ 5. Die 8. Martii, 1679.

In generali Congregatione Sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis, habita in Palatio Apostolico Vaticano coram Sanctissimo D. N. D. Innocentio, Divinâ Providentiâ Papa XI. ac Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Sanctissimus D. N. INNOCENTIUS Papa XI. prædictus, ovium sibi à Deo creditarum salutem sedulò incumbens, & salubre opus in segregandis noxijs doctrinarum pascuis ab innoxiijs, à fel. record. Alexandro VII. Prædecessore suo inchoatum proseguere volens, plurimas propositiones partim ex diversis, vel libris, vel thesibus, seu scriptis excerptas, & partim noviter adinventas, Theologorum plurium examini, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis Dominis Cardinalibus contra hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus subjecit. Quibus propositionibus sedulò, & accuratè sæpiùs discussis, eorundem Eminentissimorum Cardinalium, & Theo-

logorum votis per Sanctitatem Suam auditis. Idem Sanctissimus D. N. re postea maturè considerata, statuit, & decrevit pro nunc sequentes propositiones, & unamquamque ipsarum, sicut jacent, ut minimùm tanquam scandalosas, & in praxi perniciosas esse damnandas, & prohibendas; sicuti eas damnat, & prohibet. Non intendens tamen Sanctitas Sua per hoc Decretum aliàs propositiones in ipso non expressas, & Sanctitati Suæ quomodolibet, & ex quacunque parte exhibitas, vel exhibendas ullatenus approbare.

1. Non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id veter lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantùm utendum non est in collatione Baptismi, Ordinis Sacerdotalis, aut Episcopalis.

2. Probabiliter existimo, Judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.

3. Generatim, dum probabilitate, sive intrinseca, sive extrinseca, quantumvis tenui, modò à probabilitatis finibus non exeat, consili aliquid agimus, semper prudenter agimus.

4. Ab infidelitate excusabitur Infidelis non credens, ductus opinione minùs probabili.

5. An peccet mortaliter, qui actû dilectionis Dei semel tantùm in vita eliceret, condemnare nò audemus.

6. Probabile est, nè singulis quidè rigorosè quinque-
niis per se obligare præceptum charitatis erga Deum.

7. Tunc solùm obligat, quando tenemur justificari, & non habemus aliam viam, quâ justificari possumus.

8. Comedere, & bibere usque ad satietatem ob solam voluptatem non est peccatum, modò non obsit valetudini, quia licitè potest appetitus naturalis suis actibus frui.

9. Opus conjugii ob solam voluptatem exercitum, omni penitus caret culpâ, ac defectu veniali.

10. Non tenemur proximum diligere actu interno, & formali.

11. Præcepto proximum diligendi satisfacere possumus per solos actus externos.

12. Vix in sæcularibus invenies etiam in Regibus superfluum statui. Et ita vix aliquis tenetur ad elemosynam, quando tenetur tantum ex superfluo statui.

13. Si cum debita moderatione facias, potes absque peccato mortali de vita alicujus tristari, & de illius morte naturali gaudere, illam inefficaci affectu petere, & desiderare, non quidem ex displicentia personæ, sed ob aliquod temporale emolumentum.

14. Licitum est absoluto desiderio cupere mortem Patris, non quidem, ut malum Patris, sed ut bonum cupientis, quia nimirum ei obventura est pinguis hæreditas.

15. Licitum est filio gaudere de parricidio Parentis à se in ebrietate perpetrato, propter ingentes divitias inde ex hæreditate consecutas.

16. Fides non censetur cadere sub præceptum speciale, & secundum se.

17. Satis est, actum fidei semel in vita elicere.

18. Si à potestate publica quis interrogaretur, fidem ingenuè confiteri, ut Deo, & fidei gloriosum consulo: tacere, ut peccaminosum per se non damno.

19. Voluntas non potest efficere, ut assensus fidei in seipso sit magis firmus, quam mereatur pondus rationum ad assensum impellentium.

20. Hinc potest quis prudenter repudiare assensum, quem habebat supernaturalem.

21. Assensus fidei supernaturalis, & utilis ad salutem stat cum notitia solum probabili revelationis; imò cum formidine, quâ quis formidet, ne non sit locutus Deus.

22. Non nisi fides unius Dei necessaria videtur necessitate medii, non autem explicita Remuneratoris.

23. Fides late dicta ex testimonio Creaturarum, similive motivo ad justificationem sufficit.

24. Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

25. Cum causa licitum est jurare sine animo jurandi, siue res sit levis, siue gravis.

26. Si quis, vel solus, vel coram aliis; siue interrogatus, siue propria sponte, siue recreationis causâ, siue quocunque alio fine juret, se non fecisse aliquid, quod revera fecit, intelligendo intra se aliquid aliud, quod non fecit, vel aliam viam ab ea, in qua fecit, vel quodvis aliud additum verum, revera non mentitur, nec est perjurus.

27. Causa justa utendi his amphibologiis est, quoties id necessarium, aut utile est ad salutem corporis, honorem, res familiares tuendas, vel ad quemlibet alium virtutis actum, ita ut veritatis occultatio censeatur tunc expediens, & studiosa.

28. Qui mediante commendatione, vel munere, ad Magistratum, vel Officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare juramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

29. Urgens metus gravis, est causa justa Sacramentorum administrationem simulandi.

30. Fas est viro honorato occidere invasorem, qui nititur calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit; idem quoque dicendum, si quis impingat alapam, vel fuste percutiat, & post impactam alapam, vel istum fustis, fugiat.

31. Regulariter occidere possum furem pro consecratione unius aurei.

32. Non solum licitum est defendere defensione occisiva, quæ actu possidemus; sed etiam ad quæ jus inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus.

33. Licitum est tam hæredi, quam legatario contra injustè impediens, nè vel hæreditas adeatur, vel legata solvantur, se taliter defendere; sicut & jus habenti in Cathedram, vel Præbendam, contra eorum possessionem injustè impediens.

34. Licet procurare abortū ante animationē fœtus, ne Puella deprehēsa gravida occidatur, aut infametur.

35. Videtur probabile omnem fœtum, quamdiu in utero est, carere anima rationali, & tunc primū incipere eandem habere, cū paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium committi.

36. Permissum est furari, non solū in extrema necessitate, sed etiam in gravi.

37. Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris suis surripere ad compensandam operam suam, quam majorem judicant salario, quod recipiunt.

38. Non tenetur quis sub pœna peccati mortalis restituere, quod ablatum est per pauca furta, quantumcunque sit magna summa totalis.

39. Qui alium movet, aut inducit ad inferendum grave damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

40. Contractus Moharræ licitus est, etiam respectu ejusdem Personæ, & cum contractu retrovenditionis præviēito, cum intentione lucri.

41. Cū numerata pecunia pretiosior sit numerandā, & nullus sit, qui nō majoris faciat pecuniā præsentem, quā futuram, potest creditor aliquid ultra sortē à mutuario exigere, & eo titulo ab usura excusari.

42. Usura non est, dum ultra sortem aliquid exigitur, tanquam ex benevolentia, & gratitudine debitum, sed solū si exigatur tanquam ex justitia debitum.

43. Quidnō non nisi veniale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?

44. Probabile est, non peccare mortaliter, qui imponit falsum crimen alicui, ut suam justitiam, & honorem defendat. Et si hoc non sit probabile, vix ulla erit opinio probabilis in Theologia.

45. Dare temporale pro spiritali non est simonia, quando temporale non datur tanquam pretium, sed duntaxat tanquam motivū conferendi, vel efficiendi spiritali, vel etiam quando temporale sit solū gratuita compensatio pro spiritali, aut è contrā.

46. Et id quoque locum habet, etiam si temporale sit principale motivum dandi spirituale; imò etiam si sit finis ipsius rei spiritualis, sic ut illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

47. Cùm dixit Concilium Tridentinum eos alienis peccatis communicantes mortaliter peccare, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias promoverint; Concilium, vel primò videtur per hoc, digniores, non aliud significare velle, nisi dignitatem eligendorum sumpto comparativo propositivo; vel secundò locutione minùs propria ponit digniores, ut excludat indignos, non verò dignos; vel tandem loquitur tertio, quando sit concursus.

48. Tam clarum videtur, fornicationem secundum se nullam involvere malitiam, & solum esse malam, quia interdicta, ut contrariū omnino rationi dissonum videatur.

49. Mollities jure naturæ prohibita non est. Unde si Deus eam non interdixisset, sæpe esset bona, & aliquando obligatoria sub mortali.

50. Copula cum conjugata, consentiente marito, non est adulterium; adeoque sufficit in confessione dicere, se esse fornicatum.

51. Famulus, qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendere per fenestras ad stuprandum virginem, & multoties eidem subservit deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter, si id faciat metu notabilis detrimenti, puta nè à Domino male tractetur, nè torvis oculis aspiciatur, nè domo expellatur.

52. Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, sepulchro scandalo, si absit contemptus.

53. Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro, qui duas ejus partes, imò quatuor simul à diversis celebrantibus audit.

54. Qui non potest recitare Maturinum, & Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia major pars trahit ad se minorem.

55. Præcepto Communionis annuæ satisfit per sacrilegam corporis Domini manducationem.

56. Frequens Confessio, & Communio, etiam in his, qui gentiliter vivunt, est nota prædestinationis.

57. Probabile est, sufficere attritionem naturalem modò honestam.

58. Non tenemur Confessario interroganti fateri peccati alicujus consuetudinem.

59. Licet sacramentaliter absolvere dimidiatè tantùm confessos, ratione magni concursûs Pœnitentiû, qualis v. g. potest contingere in die magnæ alicujus festivitatis, aut Indulgentiæ.

60. Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, Naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio; dummodo ore proferat, se dolere, & proponere emendationem.

61. Potest aliquando absolvi, qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere; quin imò directè, & ex proposito quærit, aut ei se ingerit.

62. Proxima occasio peccandi nō est fugienda, quādo causa aliqua utilis, aut honesta nō fugiēdi occurrit.

63. Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, vel temporali nostro, vel proximi.

64. Absolutionis capax est homo, quantumvis laboret ignorantia Mysteriorum Fidei, & etiam si per negligentiam, etiam culpabilem nesciat Mysterium Sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini Nostri JESU Christi.

65. Sufficit illa Mysteria semel credidisse.

Quicumque autem cujusvis conditionis, statûs, & dignitatis, illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim, defenderit, vel ediderit, vel de iis disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, vel prædicaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in excommuni-

nicatio
quam
gnite
Pontifi
Infu
sub inte
Christi
statûs, e
dictas o
Tan
seu Sch
stineant
tissimu
tam in l
Thefib
ab omni
vitiis co
licos hi
guitæ si

Locus (C
ANNO
sexe
die verò
in Christi
dentiâ P
zum, &
Apostolo
Flora, ac
Francisc
Sanct. I

FE

nicationem latæ sententiæ, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam dignitate fulgente, nisi pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute Sanctæ obedientiæ, & sub interminatione Divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunq; conditionis, dignitatis, & statûs, etiâ speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquâ ipsarû ad praxim deducât.

Tandem ut ab injuriosis contentionibus Doctores, seu Scholastici, aut alii quicunque imposterum se abstineant, & ut paci, & charitati consulatur, idem Sanctissimus in virtute Sanctæ Obedientiæ eis præcipit, ut tam in libris imprimendis, ac manu scriptis, quàm in Thesibus, Disputationibus, ac Prædicationibus caveant ab omni censura, & nota, nec non à quibuscunq; convitiis contra eas propositiones, quæ adhuc inter Catholicos hinc inde controvertuntur, donec à S. Sede recognitæ super iisdem propositionibus judiciû proferatur.

Franciscus Ricardus S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Locus (†) Sigilli.

ANno à Nativitate D. N. JESU Christi millesimo sexcentesimo septuagesimo nono, Indictione secunda, die verò 4. Mensis Martii, Pontificatûs autem Sanctiss. in Christo Patris, & D. N. D. Innocentii, divinâ Providentiâ Papæ XI. anno tertio, supradictum Decretum affixum, & publicatum fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis, & consuetis Urbis, per me Franciscum Perinum, ejusdem Sanctiss. D. N. Papæ, & Sanct. Inquisitionis Cursorem.

DECRETUM
FERIA QUINTA, DIE
VIGESIMA QUARTA

Augusti, Anno 1690.

In

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram sanctissimo D. N. D. Alexandro, Divinâ Providentiâ Papa VIII. ac Eminentissimis, & Reverendissimis DD. S. R. E. Cardinalibus in tota Republica Christiana adversus Hereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus à sanctâ Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. ALEXANDER Papa VIII. non sinè magno animi sui mœrore audivit duas Theses, seu Propositiones, unam denuo, & in majorem Fidei perniciem suscitari, alteram de novo erumpere; & cùm sui Pastoralis Officii munus sit, Oves sibi creditas à noxiis pascuis avertere, & ad salutaria semper dirigere, dictarum Thesium, sive Propositionum examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, & Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hereticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus sedulò commisit, qui pluries re maturè discussa infrascriptis Thesis, seu Propositionibus super unaquaque ipsarum sua suffragia Sanctitati suæ singillatim exposuerunt.

1. Bonitas objectiva consistit in convenientia objecti cum natura rationali: Formalis verò in conformitate actûs cum regula morum. Ad hoc sufficit, ut actus moralis tendat in finem ultimum interpretativè; **HUNC HOMO NON TENETUR AMARE, NEQUE IN PRINCIPIO, NEQUE IN DECURSU VITÆ SUÆ MORALIS.**

2. Peccatum Philosophicum, seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rectæ rationi. Theologicum verò, & mortale est transgressio libera divinæ legis. Philosophicum quantumvis grave in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum, sed non est offensâ Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æternâ pœnâ dignum.

Qui-

Qui-
turè c
declat
prohib
furis,
Jure e
declar
offens
prohib
quicun
ea etia
rit, nisi
comm
articul
fulgen
tificæ a
bedien
bet om
nis, Di
mânot
nem a
Loc

Die
xum, &
postolo
locis sol
num, SS

F E

In Cong
lis In
Quir

Alexandri VIII.

735

Quibus peractis, Sanctissimus omnibus plenè, & maturè consideratis, priam Thesim, seu Propositionem declaravit hæreticam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet sub Censuris, & pœnis contra Hæreticos, & eorum fautores Jure expressis; Secundam Thesim, seu Propositionem declaravit scandalosam, temerariam, piarum aurium offensivam, & erroneam, & uti talem damnandam, & prohibendam esse, sicuti damnat, & prohibet, ita, ut, quicumque illam docuerit, defenderit, ediderit, aut de ea etiam disputaverit publicè, seu privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacunque etiam Dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi. Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus cujuscunque Conditionis, Dignitatis, ac Statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictam Thesim, seu Propositionem ad praxim deducant.

Loco (†) Sigilli.

Alexander Speronus, S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Notarius.

Die 24. Augusti 1690. supradictum Decretum affixum, & publicatam fuit ad valvas Basilicæ Principis Apostolorum, Palatii S. Officii, in acie Campi Floræ, ac aliis locis solitis, & consuetis Urbis per me Franciscum Perinum, SS. D. N. Papæ, & Sanctiss. Inquisition. Cursorem.

DECRETUM
FERIA QUINTA
DIE OCTAVA

Decembris 1690.

In Congregatione Generali sanctæ Romanæ, & Universalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis, coram sanctissimo D. N. D. Alexandro,
Di-

Divinâ Prov. Papa VIII. ac Eminentiss. & Reverendiss. DD. S. R. E. Cardinalibus, in tota Republica Christiana contra Hæreticam pravitatem Generalibus Inquisitoribus, à sancta Sede Apostolica specialiter deputatis.

SANCTISSIMUS D. N. ALEXANDER, divinâ Providentiâ Papa VIII. prædictus, pro pastoralis cura oviû à Christo Domino sibi comissa de earum salute sollicitus, ut inoffenso gradu per rectas semitas possint incedere, & pascua nimium perniciofa in pravis doctrinis exhibita vitare, unius supra triginta Propositionû examen pluribus in sacra Theologia Magistris, & deinde Eminentissimis, ac Reverendissimis DD. Cardinalibus contra Hæreticam pravitatē Generalibus Inquisitoribus comisit, qui tantû negotiû diligenter aggressi, eiq; sedulo, ac pluries incumbentes, super unaquaq; ipsarû sua suffragia Sanctitati suæ singillatim detulerunt.

Propositiones autem sunt infrascriptæ.

1. **I**N statu naturæ lapsæ ad peccatum mortale, & demeritum sufficit illa libertas, quâ voluntarium, ac liberum fuit in causa sua, peccato originali, & voluntate Adami peccantis.

2. Tamen si detur ignorantia invincibilis juris naturæ, hæc in statu naturæ lapsæ operantem ex ipsa, non excusat à peccato formali.

3. Non licet sequi opinionem, vel inter probabiles probabilissimam.

4. Dedit semetipsum pro nobis oblationē Deo non pro solis Electis, sed pro omnibus, & solis Fidelibus.

5. Pagani, Judæi, Hæretici, alique hujus generis nullum omnino accipiunt à JESU Christo influxum, adeoque hinc rectè inferes, in illis esse voluntatem nudam, & inermem, sinè omni gratia sufficienti.

6. Gratia sufficiens statui nostro, non tam utilis, quam perniciofa est, sic, ut proinde meritò possimus petere: à gratia sufficienti *Libera nos Domine.*

7. Omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi; si Dei, charitas Patris est; si mundi, concupiscentia carnis, hoc est: mala est.

8. Nec

8. Necessè est infidelem in omni opere peccare.
9. Revera peccat, qui odio habet peccatum merè ob ejus turpitudinem, & disconvenientiam cum natura, sinè ullo ad Deum offensum respectu.
10. Intentio, quâ quis detestatur malum, & prosequitur bonum, merè ut cælestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.
11. Omne, quod non est ex fide Christiana supernaturali, quæ dilectionem operatur, peccatum est.
12. Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides: & etiamsi videantur credere, non est fides divina, sed humana.
13. Quisquis etiam æternæ mercedis intuitu Deo famulatur, charitate si caruerit, vitio non caret, quoties intuitu licet beatitudinis operatur.
14. Timor gehennæ non est supernaturalis.
15. Attritio, quæ gehennæ, & pœnarum metu concipitur, sinè dilectione benevolentiae Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.
16. Ordinem præmittendi satisfactionem absolutioni, induxit non politia, aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex, & præscriptio naturæ rei id ipsum quodammodo dictans.
17. Per illam praxim mox absolvendi, ordo pœnitentiæ est inversus.
18. Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi temporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.
19. Homo debet agere totâ vitâ pœnitentiam pro peccato originali.
20. Confessiones apud Religiosos factæ, pleræque vel sacrilegæ sunt, vel invalidæ.
21. Parochianus potest suspicari de Mendicantibus, qui eleemosynis communibus vivunt, de imponenda nimis levi, & incongrua pœnitentia, seu satisfactio-

etione, ob quæstum, seu lucrum subsidii temporalis.

22. Sacrilegi sunt judicandi, qui jus ad Communionem percipiendam prætendunt, antequam condignam de delictis suis pœnitentiam egerint.

23. Similiter arcendi sunt à sacra Communionem, quibus nondum inest amor Dei purissimus, & omnis mixtionis expers.

24. Oblatio in templo, quæ fiebat à B. V. Maria in die Purificationis suæ per duos pullos columbarum, unum in holocaustum, & alterum pro peccatis, sufficienter testantur, quòd indiguerit purificatione, quòd Filius, qui offerebatur, etiam maculâ Matris maculatus esset secundum verba legis.

25. Dei Patris simulacrum nefas est Christiano in templo collocare.

26. Laus, quæ defertur Mariæ ut Mariæ, vana est.

27. Valuit aliquando Baptismus sub hac forma collatus: *In nomine Patris, &c.* prætermisissis illis: *Ego te baptizo.*

28. Valet Baptismus collatus à Ministro, qui omnem ritum externum, formamque baptizandi observat, intrus verò in corde suo apud se resolvit: *Non intendo, quod facit Ecclesia.*

29. Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum auctoritate, atque in fidei quæstionibus decernendis infallibilitate.

30. Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolutè potest tenere, & docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.

31. Bulla Urbani VIII. *In eminenti*, est subreptitia.

Quibus maturè consideratis idem Sanctissimus statuit, & decrevit 31. supradictas Propositiones, tanquam temerarias, scandalosas, malè sonantes, injuriosas, Hæresi proximas, Hæresim sapientes, erroneas, Schismaticas, & Hæreticas respectivè esse damandas, & prohibendas, sicut eas damnat, & prohibet, ità ut, quicumque illas,

illas, aut conjunctim, aut divisim docuerit, defenderit, ediderit, aut de iis etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, ipso facto incidat in Excommunicationem, à qua non possit (præterquam in articulo mortis) ab alio quacumque etiam dignitate fulgente, nisi à pro tempore existente Romano Pontifice absolvi.

Insuper districtè in virtute sanctæ Obedientiæ, & sub interminatione divini Judicii prohibet omnibus Christi fidelibus, cujuscunque conditionis, dignitatis, & statûs, etiam speciali, & specialissimâ notâ dignis, nè prædictas opiniones, aut aliquam ipsarum ad praxim deducant.

Non intendit tamen Sanctitas sua super hoc Decretum aliàs Propositiones in majori numero ultra prædictas 31. jam exhibitas, & in hoc Decreto non expressas approbare.

Alexander Speronus, S. Romanæ, & Universalis Inquisitionis Not.

Locus (†) Sigilli.

Joannes Baptista de Comitibus
Mag. Cur.

URBANI VIII.

Bulla in Cœna Domini.

PASTORALIS Romani Pontificis vigilantia, & sollicitudo in omni Christianæ Reipublicæ pace & tranquillitate procuranda pro sui muneris officio assiduè versatur, tum potissimum in Catholicæ fidei, sinè qua impossibile est placere Deo, unitate, arque integritate retinenda, maximè elucet. Nimirum ut fideles Christi non sint parvuli fluctuantes, neque circumferantur omni vento doctrinæ, in nequitia hominum ad circumventionem erroris, sed omnes recurrant in unitatem fidei, & agnitionis Filii DEI, in virum perfectum, neque se in hujus vitæ societate, & communio-

lædant, aut inter se alter alteri offensionem præbeat; sed potius in vinculo charitatis conjuncti, tanquam unius corporis membra, sub Christo Capite, Ejusque in terris Vicario Romano Pontifice, Beatissimi Petri Successore, à quo totius Ecclesiæ unitas dimanat, augeantur in ædificationem; atque ita Divina gratia adjutrice, sic præsentis vitæ quiete gaudeant, ut futura quoque beatitudine perfruantur. Ob quas sanè causas Romani Pontifices Prædecessores Nostri, hodierna die, quæ anniversaria Dominicæ Cœnæ commemoratio solemnitas est, spiritualem Ecclesiasticæ disciplinæ gladium, & salutaria justitiæ arma per ministerium Summi Apostolatus ad DEI gloriam, & animarum salutem solemniter exercere consueverunt. Nos igitur, quibus nihil optabilius est, quàm fidei inviolatam integritatem, publicam pacem, & justitiam DEO auctore tueri, vetustum & solemnem hunc morem sequentes:

§. 1. Excommunicamus, & anathematizamus, ex parte DEI Omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, auctoritate quoque Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Nostrâ, quoscunque Hussitas, Wicklephistas, Lutheranos, Zuinglianos, Calvinistas, Ugonottas, Anabaptistas, Trinitarios, & à Christiana fide apostatas, ac omnes & singulos alios Hæreticos, quocunque nomine censeantur, & cujuscunque sectæ existant, ac eis credentes, eorumque receptatores, fautores, & generaliter quoslibet eorum defensores, ac eorumdem libros hæresim continentes, vel de Religione tractantes, sinè Auctoritate Nostra, & Sedis Apostolicæ legentes, aut retinentes, imprimentes, seu quomodolibet defendentes, ex quavis causa publicè, vel occultè, quovis ingenio, vel colore, nec non Schismaticos, & eos, qui se à Nostra, & Romani Pontificis pro tempore existentis obedientia pertinaciter subtrahunt, vel recedunt.

§. 2. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes

omne
cond
Capit
cimur
Ponti
futura
rum a
§. 3.
omne
discur
tario,
res, re
§. 4.
omne
navib
jactati
ipfis n
tore in
stis T
maris
ob qu
gissim
seu ali
§. 5.
omne
præter
Apost
seu im
§. 6.
omne
forma
tiam o
S. R. I
rum, a
gnatar
licas, e
supplic

omnes & singulos, cujuscunque statûs, gradûs, seu conditionis fuerint; Universitates verò, Collegia, & Capitula, quocunque nomine nuncupentur, interdicimus, ab Ordinationibus Nostris, ac Romanorum Pontificum pro tempore existentium ad universale futurum Concilium appellantes: nec non eos, quorum auxilio, consilio, vel favore, appellatum fuerit.

§. 3. Itêm excommunicamus, & anathematizamus, omnes privatos, Cursarios, ac Latrunculos maritimos discurrentes mare nostrum, præcipuè à monte Argentario, usque ad Tarracinam, ac omnes eorum fautores, receptatores, & defensores.

§. 4. Itêm excommunicamus, & anathematizamus omnes, & singulos, qui Christianorum quorûmque navibus, tempestate, seu in transversum (ût dici solet) jactatis, vel quoquo modo naufragium passis, sive in ipsis navibus, sive ex eisdem rejecta in mari, vel in litore inventa, cujuscunque generis bona, tam in Nostris Tyrreni, & Adriatici, quàm in cæteris cujusque maris regionibus, & litoribus, surripuerint: ità, ut nec ob quodcunque privilegium, consuetudinem, aut longissimi, etiam immemorabilis temporis possessionem, seu alium quemcunque prætextum excusari possint.

§. 5. Itêm excommunicamus, & anathematizamus omnes, qui in terris suis nova pedagia, seu gabellas, præterquam in casibus sibi à jure, seu ex speciali Sedis Apostolicæ licentia permissas, imponunt, vel augent, seu imponi, vel augeri prohibita exigunt.

§. 6. Itêm excommunicamus, & anathematizamus omnes falsarios literarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, ac Supplicationum, gratiam, vel justitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vice-Cancellarios, seu gerentes vices Eorum, aut de mandato Ejusdem Romani Pontificis signatarum, nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Brevis, & etiam falsò signantes Supplicationes hujusmodi sub nomine Romani Pon-

tificis, seu Vice-Cancellarii, aut gerentium vices prædictorum.

§. 7. Itẽm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel Hæreticos, per Nostras, sive hujus Sanctæ Sedis sententias expressẽ, & nominatim declaratos deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, chalybem, omniãque alia metallorum genera, atque rebellica instrumenta, ligamina, cannabem, funes, tam ex ipso cannabe, quàm alia quacunquẽ materia, & ipsam materiam, aliãque hujusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alio de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & damnum ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non Hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel favorem quomodolibet præstant. Non obstantibus quibuscunquẽ privilegiis, quibusvis personis, Principibus, Rebuspublicis, per Nos, & Sedem prædictam hactenus concessis, de hujusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus.

§. 8. Itẽm excommunicamus, & anathematizamus omnes impediẽtes, seu invadentes eos, qui victualia, seu alia ad usum Romanæ Curiaẽ necessaria adducunt, ac etiam eos, qui, nè ad Romanam Curiam adducantur, vel afferantur, prohibent, impediunt, seu perturbant, seu hæc facientes defendunt, per se, vel alios, cujuscunquẽ fuerint ordinis, præminentiaẽ, conditionis, & statũs, etiam si Pontificali, seu Regali, aut alia quavis, Ecclesiastica, vel mundana præfulgeant dignitate.

§. 9. Itẽm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui ad Sedem Apostolicam venientes, & recedentes ab eadem, suã, vel aliorum operã interficiunt, mutilant, spoliant, capiunt, detinent; nec non illos

illos omnes, qui jurisdictionem ordinariam, vel delegatam à Nobis, vel Nostreis Judicibus non habentes, illam sibi temerè vendicantes, similia contra morantes in eadem Curia audent perpetrare.

§. 10. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, detinentes, capientes, seu deprædantes Romipetas, seu Peregrinos ad Urbem causâ devotionis, seu peregrinationis accedentes, & in ea morantes, vel ab ipsa recedentes, & his dantes auxilium, consilium, vel favorem.

§. 11. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes interficientes, mutilantes, vulnerantes, percutientes, capientes, carcerantes, detinentes, vel hostiliter insequentes S. R. E. Cardinales, Patriarchas, Archi-Episcopos, Episcopos, Sedisque Apostolicæ Legatos, vel Nuntios, aut eos à suis Diæcesibus, Territoriis, Terris, seu Dominiis ejicientes; nec non ea mandantes, vel rata habentes, seu præstantes in eisdem auxilium, consilium, vel favorem.

§. 12. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per se, vel per alios, personas Ecclesiasticas quascunque, vel sæculares ad Romanam Curiam super eorum causis, & negotiis recurrentes, ac illa in eadem Curia prosequentes, aut procurantes, negotiorumque gestores, Advocatos, Procuratores, & Agentes, seu etiam Auditores, vel Judices super dictis causis, vel negotiis Deputatos, occasione causarum, vel negotiorum hujusmodi occidunt, seu quoquo modo percutiunt, spoliant, seu qui per se, vel per alios directè, vel indirectè delicta hujusmodi committere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque præminentia, & dignitatis fuerint.

§. 13. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes tam Ecclesiasticos, quàm Sæculares, cujuscunque dignitatis, qui prætexentes frivolum quandam

appellationem à gravamine, vel futura executione litterarum Apostolicarum, etiam in forma Brevis, tam gratiam, quam iustitiam concernentium; nec non citationum, inhibitionum, sequestrorum, monitoriorum, processuum, executorialium, & aliorum Decretorum, à Nobis, & à Sede prædicta, seu Legatis, Nuntiis, Præidentibus, Palatii Nostri, & Cameræ Apostolicæ Auditoribus, Commissariis, aliisque Judicibus, & Delegatis Apostolicis emanatorum, & quæ pro tempore emanaverint, aut alias ad Curias sæculares, & Laicam potestatem recurrunt, ab ea, instante etiam Filici Procuratore, vel Advocato, appellationes huiusmodi admitti, ac literas, citationes, inhibitiones, sequestra, monitoria, & alia prædicta capi, & retineri faciunt, quive illa simpliciter, vel sine eorum beneplacito, & consensu, vel examine executioni demandari, aut nè Tabelliones, & Notarii, super huiusmodi litterarum, & processuum executione instrumenta, vel acta conficere, aut confecta parti, cuius interest, tradere debeant, impediunt, vel prohibent, aut etiam partes, seu eorum Agentes, consanguineos, affines, familiares, Notarios, Executores, & Subexecutores, litterarum, citationum, monitoriorum, & aliorum prædictorum capiunt, percutiunt, vulnerant, carcerant, detinent, ex civitatibus, locis, & Régnis ejiciunt, bonis spoliunt, perterrefaciunt, concutiunt, & comminantur per se, vel alium, seu alios, publicè, vel occultè, quive aliis quibuscunque personis, in genere, vel in specie, nè pro quibusvis eorum negotiis prosequendis, seu gratiis, vel literis impetrandis ad Romanam Curiam accedant, aut recursum habeant, seu gratias ipsas, vel literas à dicta Sede impetrent, seu impetratis utantur, directè, vel indirectè prohibere, statuere, seu mandare, vel eas apud se, aut Notarios, seu Tabelliones, vel aliàs quomodolibet retinere præsumunt.

§. 14. Item excommunicamus, & anathematizamus

om-

omnes, & singulos, qui per se, vel alios, auctoritate propria, ac defacto, quarumcunque exemptionum, vel aliarum gratiarum, & literarum Apostolicarum prætextu, beneficiales, & decimarum, ac alias causas spirituales, & spiritualibus annexas ab Auditoribus, & Commissariis Nostreis, aliisque Judicibus Ecclesiasticis avocant, illorumve cursum, & audientiam, ac personas, Capitula, Conventus, Collegia, causas ipsas prosequi volentes impediunt, ac se de illarum cognitione tanquam Judices interponunt: quive partes actrices, quæ illas committi fecerunt, & faciunt, ad revocandum, & revocari faciendum citationes, vel inhibitiones, aut alias literas in eis decretas, & ad faciendum, vel consentiendum eos, contra quos tales inhibitiones emanarunt, à censuris, & pœnis in illis contentis absolvi per statutum, vel alias compellunt, vel executionem literarum Apostolicarum, seu executorialium, processuum, ac decretorum prædictorum, quomodolibet impediunt, vel suum ad id favorem, consilium, aut assensum præstant, etiam prætextu violentiæ prohibendæ, vel aliarum prætensionum, seu etiam, donec ipsa ad Nos informandos, ut dicunt, supplicaverint, aut supplicari fecerint, nisi supplicationes hujusmodi coram Nobis, & Sede Apostolica legitimè prosequantur, etiamsi talia committentes fuerint Præsidentes Cancellariarum, Consiliorum, Parlamentorum, Cancellarii, Vice-Cancellarii, Consilarii ordinarii, vel extraordinarii, quorumcunque Principum sæcularium, etiamsi Imperiali, Regali, Ducali, vel alia quacunque præfulgeant dignitate, aut Archi-Episcopi, Episcopi, Abbates, Commendatarii, seu Vicarii fuerint.

§. 15. Quive ex eorum prætenso officio, vel ad instantiam partis, aut aliorum quorumcunque personas Ecclesiasticas, Capitula, Conventus, Collegia Ecclesiarum quarumcunque coram se ad suum tribunal, Audientiam, Cancellariam, Consilium, vel Parlamen-

tum, præter juris Canonici dispositionem, trahunt, vel trahi faciunt, vel procurant directè, vel indirectè quovis quæsito colore; nec non qui statuta, ordinationes, constitutiones pragmaticas, seu quævis alia decreta in genere, vel in specie, ex quavis causa, & quovis quæsito colore, ac etiam prætextu cujusvis consuetudinis, aut privilegii, vel aliàs quomodolibet fecerint, ordinauerint, & publicaverint: vel factis, & ordinatis usi fuerint, unde libertas Ecclesiastica tollitur, seu in aliquo læditur, vel deprimitur, aut aliàs quovis modo restringitur, seu Nostri, & dictæ Sedis, ac quarumcunque Ecclesiarum juribus, quomodolibet directè, vel indirectè, tacitè, vel expressè præjudicatur.

§. 16. Nec non, qui Archi-Episcopos, Episcopos, aliòsque Superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscunque Judices Ecclesiasticos Ordinarios quomodolibet hac de causa directè, vel indirectè, carcerando, vel molestando eorum Agentes, Procuratores, familiares, nec non consanguineos, vel affines, aut aliàs impediunt, quò minùs sua jurisdictione Ecclesiastica contra quoscunque utantur, secundùm quod Canones, vel sacræ constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini, statuunt; ac etiam eos, qui post ipsorum Ordinariorum, vel etiam ab eis delegatorum quorumcunque sententias & decreta, aut aliàs fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & alias Curias sæculares recurrunt; & ab illis prohibitiones, & mandata, etiam pœnalia, Ordinariis, & Delegatis prædictis decerni, & contra illos exequuntur, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & favorem in eisdem.

§. 17. Quivè jurisdictiones, seu fructus, redditus, & proventus ad Nos, & Sedem Apostolicam, & quascunque Ecclesiasticas personas ratione Ecclesiarum,

Mo-

Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum pertinentes usurpant, vel etiam quavis occasione, vel causâ sinè Romani Pontificis, vel aliorum ad id legitimam facultatem habentium expressa licentia sequestrant.

§. 18. Quivè collectas, decimas, talleas, præstantias, & alia onera Clericis, Prælatiis, & aliis personis Ecclesiasticis, ac eorum, & Ecclesiarum, Monasteriorum, & aliorum beneficiorum Ecclesiasticorum bonis, illorumque fructibus, redditibus, & proventibus hujusmodi absque simili Romani Pontificis, speciali, & expressa licentia, imponunt, & diversis etiam exquisitis modis exigunt, aut sic imposita, etiam à sponte dantibus, & concedentibus, recipiunt; nec non, qui per se, vel alios directè, vel indirectè prædicta facere, exequi, vel procurare, aut in eisdem auxilium, consilium, vel favorem præstare non verentur, cujuscunque sint præminentia, dignitatis, Ordinis, conditionis, aut statûs, etiam si Imperiali, aut Regali præfulgeant dignitate, seu Principes, Duces, Comites, Barones, & alii Potentatus quicunque, etiam Regnis, Provinciis, Civitatibus, & Terris quoquo modo Præsidentes, Consiliarii, & Senatores, aut quavis etiam Pontificali dignitate insigniti. Innovantes decreta super his per Sacros Canones, tam in Lateranensi novissimè celebrato, quàm Conciliis generalibus edita, etiam cum censuris, & pœnis in eis contentis.

§. 19. Itèm excommunicamus, & anathematizamus omnes, & quoscunque Magistratus, & Judices, Notarios, Scribas, Executores, Subexecutores quomodolibet se interponentes in causis capitalibus, seu criminalibus contra personas Ecclesiasticas, illas processando, banniendo, capiendo, seu sententias contra illos proferendo, vel exequendo, sinè speciali, specifica, & expressa hujus Sanctæ Sedis Apostolicæ licentia, quique hujusmodi licentiam ad personas, & casus non expressos extendunt, vel aliàs illâ perpetuam

ram abutuntur, etiamſi talia committentes fuerint Conſiliarii, Senatores, Præſidentes, Cancellarii, Vice-Cancellarii, aut quovis alio nomine nuncupati.

§. 20. Itẽm excommunicamus, & anathematizamus omnes illos, qui per ſe, ſeu alios directè, vel indirectè, ſub quocunque titulo, vel colore invadere, deſtruere, occupare, ac detinere, præſumpſerint, in totum, vel in partem, Almam Urbem, Regnum Sicilia, Inſulas Sardinia, & Corſica, Terras citra Pharum, Patrimonium Beati Petri in Thuſcia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venayſinum, Sabinenſem, Marchia Anconitanæ, Maſſæ Trebariæ, Romandiola, Campaniæ, & maritimas Provincias, illarumque Terras, & loca, ac Terras ſpecialis commiſſionis, Arnulphorum, Civitatẽsque Noſtras, Bononiam, Caſenam, Ariminum, Beneventum, Peruſium, Avenionem, Civitatem Caſtelli, Tudertum, Ferrariam, Comacium, & alias Civitates, Terras, & loca vel jura ad ipſam Romanam Eccleſiam pertinentia, dictæque Romanæ Eccleſiæ mediâtè, vel immediâtè ſubjecta, nec non ſupremam juridiſtictionem in illis Nobis, & eidem Romanæ Eccleſiæ competentem deſacto uſurpare, perturbare, retinere, & vexare variis modis præſumunt, nec non adhærentes, fautores, & defenſores eorum, ſeu illis auxilium, conſilium, vel favorem quomodo-liber præſtantes.

§. 21. Volentes præſentes Noſtros proceſſus, ac omnia, & quæcunque his literis contenta, quouſque alii hujusmodi proceſſus à Nobis, aut à Romano Pontifice pro tempore exiſtente fiant, aut publicentur, durare, ſuõsque effectus omnino ſortiri.

§. 22. Cæterum à prædictis ſententiis nullus per alium, quàm per Romanum Pontificem, niſi in mortis articulo conſtitutus, nec etiam tunc, niſi de ſtando Eccleſiæ mandatis, ſatiſfaciendo cautione præſtita, abſolvi poſſit, etiam prætextu quarumvis facultatum, & indultorum quibuſcunque Eccleſiaſticis, ſæ-

cularibus, & quorumvis Ordinum, etiam Mendicantium, ac Militarium regularibus, etiam Episcopali, vel alia majori dignitate præditis; ipsisque Ordinibus, & eorum Monasteriis, Conventibus, & Domibus, ac Capitulis, Collegiis, Confraternitatibus, Congregationibus, Hospitalibus, & locis piis, nec non Laicis, etiam Imperiali, Regali, & aliâ mundanâ excellentiâ fulgentibus, per Nos, & dictam Sedem, ac cujusvis Concilii Decreta, verbo, literis, aut alia quacunque Scriptura in genere, & in specie concessorum, & innovatorum, ac concedendorum, & innovandorum.

§. 23. Quodd si fortè aliqui contra tenorem præsentium talibus excommunicatione, & anathemate laqueatis, vel eorum alicui absolutionis beneficium impendere defacto præsumpserint, eos excommunicationis sententiâ innodamus, gravius contra eos, spiritualiter & temporaliter, prout expedire noverimus, processuri.

§. 24. Declarantes, ac protestantes, quamcunque absolutionem, etiam solemniter per Nos faciendam, prædictos excommunicatos sub præsentibus comprehensos, nisi prius à præmissis, cum vero proposito ulterius similia non committendi, destiterint: ac quoad eos, qui contra Ecclesiasticam libertatem, ut præmittitur, statuta fecerint, nisi prius statuta & Ordinationes, constitutiones pragmaticas, & decreta hujusmodi publicè revocaverint, & ex Archivis, seu capitularibus locis, aut libris, in quibus annotata reperiuntur, deleri, & cassari, ac Nos de revocatione hujusmodi certiores fecerint, eos non comprehendere, nec eis aliter suffragari, quin etiam per hujusmodi absolutionem, aut quoscunque alios actus contrarios, tacitos, vel expressos, ac etiam per patientiam, & tolerantiam Nostram, vel Successorum Nostrorum quantocunque tempore continuatam, in præmissis omnibus, & singulis, ac quibuscunque juribus Sedis

Apo-

Apostolicæ, ac S. R. E. undecunque, & quodocunque quæsitis, vel quærendis, nullatenus præjudicari posse, aut debere.

§. 25. Non obstantibus privilegiis, indulgentiis, indultis, & literis Apostolicis generalibus, vel specialibus, suprà dictis, vel eorum alicui, seu aliquibus aliis, cujuscunque ordinis, statûs, vel conditionis, dignitatis, & præminentie fuerint, etiam si, ut præmittitur, Pontificali, Imperiali, Regali, seu quavis Ecclesiastica, & mundana præfulgeant dignitate: vel eorum Regnis, Provinciis, Civitatibus, seu locis à prædicta Sede, ex quavis causa, etiam per viam contractûs, aut remunerationis, & sub quavis alia forma, & tenore, ac cum quibusvis clausulis, etiam derogatoriis derogatoriis concessis, etiam continentibus, quod excommunicari, anathematizari, vel interdici non possint, per literas Apostolicas non facientes plenam, & expressam, ac de verbo ad verbum de privilegiis, indulgentiis, & indultis hujusmodi, ac de ordinibus, locis, nominibus propriis, cognominibus, & dignitatibus eorum, mentionem; nec non consuetudinibus etiam immemorabilibus, ac præscriptionibus quantumcunque longissimis, & aliis quibuslibet observantiis scriptis, vel non scriptis, per quæ contra hos nostros processus, ac sententias, quò minùs includantur in iis, se juvare valeant, ac tueri.

Quæ omnia quoad hoc, eorum omnium tenores, ac si ad verbum nihil penitus omisso, infererentur præsentibus, pro expressis habentes, penitus tollimus, & omnino revocamus, cæteraque contraria quæcunque.

§. 26. Ut verò præsentès nostri processus ad publicam omnium notitiam faciliùs deducantur, chartas, seu membranas processus ipsos continentes, valvis Ecclesiæ S. Joannis Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum de Urbe appendi faciemus, ut ii, quos

quos processus hujusmodi concernunt, quòd ad ipsos non pervenerint, aut quòd ipsos ignoraverint, nullam possint excusationem prætere, aut ignorantiam allegare, cum non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur.

§. 27. Insuper, ut processus ipsi, & præsentès literæ, ac omnia & singula in eis contenta ed fiant notiora, quò in plerisque Civitatibus, & locis fuerint publicata, universis, & singulis, Patriarchis, Primatibus, Archi-Episcopis, Episcopis, & locorum Ordinariis, & Prælatibus ubilibet constitutis, per hæc scripta committimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo, mandamus, ut per se, vel per alium, seu alios præsentès literas, postquam eas receperint, seu earum habuerint notitiam, semel in anno, aut, si expedire viderint, etiam pluries in Ecclesiis suis, cum in eis major populi multitudo ad divina convenerit, solenniter publicent, & ad Christi fidelium mentes reducant, nuntient, & declarent.

§. 28. Cæterum Patriarchæ, Archi-Episcopi, Episcopi, aliique locorum Ordinarii, & Ecclesiarum Prælati, Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbyteri sæculares, & quorumvis Ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum Confessiones, quavis Auctoritate deputati, transumptum præsentium Literarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant.

§. 29. Volentes earumdem præsentium transumptis, etiam impressis, Notarii Publici manu scriptis, & sigillo Judicis Ordinarii Romanæ Curie, vel alterius personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eandem prorsus fidem in Judicio, & extra illud ubique locorum adhibendum fore, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si essent exhibitæ, vel ostensæ.

§. 30. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam Nostræ excommunicationis, anathematizationis, interdicti, innovationis, declarationis, protestationis,

tionis, sublationis, revocationis, commissionis, mandati, & voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus, se noverit incursurum.

Datum Romæ apud Sanctum Petrum Anno Incarnationis Dominicæ millesimo sexcentesimo vigesimo septimo. Kal. Aprilis. Pontificatus Nostri anno 4.

SANCTISSIMI D. N. DOMINI
C L E M E N T I S

Divinâ Providentiâ

P A P Æ X I.

Constitutio *Unigenitus*.

C L E M E N S
E P I S C O P U S

Servus Servorum DEI.

*Universis Christi Fidelibus salutem,
& Apostolicam Benedictionem.*

UNigenitus DEI Filius pro nostra, & totius mundi salute filius hominis factus, dum Discipulos suos doctrinâ veritatis instrueret, universamque Ecclesiam suam in Apostolis erudiret, præsentia disponens, & futura prospiciens, præclaro, ac saluberrimo documento Nos admonuit, ut attenderemus à falsis Prophetis, qui veniunt ad Nos in vestimentis ovium; quorum nomine potissimum demonstrarentur Magistri illi mendaces, & in deceptione illusores, qui splendida pietatis specie prava dogmata laenter insinuantes, introducunt sectas perditionis sub imagine

ne Sanctitatis ; utque facilius incautis obrepant , quasi deponentes lupinam pellem , & sese Divinæ Legis sententiis , velut quibusdam ovium velleribus obvolventes , Sanctorum Scripturarum , adeoque etiam ipsius novi Testamenti verbis , quæ multipliciter in suam , aliorumque perditionem depravant , nequiter abutuntur : antiqui scilicet , à quo progeniti sunt , mendacii Parentis exemplo , ac magisterio edocti , nullam omnino esse ad fallendum expeditiorem viam , quam ut , ubi nefarii erroris subintroducitur fraudulencia , ibi divinorum verborum prætendatur autoritas .

His Nos verè divinis monitis instructi , ubi primum , non sine intima cordis nostri amaritudine , accepimus , Librum quemdam Gallico idiomate olim impressum & in plures Tomos distributum , sub titulo . . . *Le Nouveau Testament en François , avec des reflexions morales sur chaque verset &c. A Paris 1699.* Aliiter verò : . . . *Abbrégé de la morale de l'Euangile , des Actes des Apostres , des Epistres de S. Paul , des Epistres Canoniques , & de l'Apocalypse , ou Pensées Chretiennes sur le Texte des ces Livres Sacrez &c. A Paris 1693. & 1694.* tamen aliàs à Nobis damnatum , ac revera Catholicis veritatibus pravarum doctrinarum mendacia multifariam permiscentem , adhuc tamen tanquam ab omni errore immunem , à pluribus haberi , Christi fidelium manibus passim obtrudi , ac nonnullorum nova semper tentationum consilio , & operâ studiosè nimis quaquaversum disseminari , etiam Latine redditum , ut perniciosæ institutionis contagium , si fieri possit , pertranseat de gente in gentem , & de Regno ad populum alterum : versutis hujusmodi seductionibus , atque fallaciis creditum Nobis Dominicum Gregem in viam perditionis sentim abduci summo pere dolumus : adeoque Pastoralis non minùs curæ Nostræ stimulis , quam frequentibus Orthodoxæ Fidei Zelatorum querelis , maximè verò complurium Venerabilium Fratrum , præsertim Galliæ Episcopo-

rum, literis, ac precibus excitati, gliscenti morbo, qui etiam aliquando posset in deteriora quæque prorurere, validiori aliquo remedio obviàm ire decrevimus.

Et quidem ad ipsam ingruentis mali causam providæ nostræ considerationis intuitum convertentes, perspicuè novimus summam hujusmodi Libri perniciem ideo potissimum progredi, & invalescere, quòd eadem intus lateat, & velut improba sanies, non nisi secto ulcere foràs erumpat; cùm Liber ipse primo aspectu legentes specie quadam pietatis illiciat; molliti enim sunt sermones ejus super oleum: sed ipsi sunt jacula, & quidem intento arcu ità ad nocendum parata, ut sagittent in obscuro reftos corde. Nihil propterea opportunius, aut salubrius præstari à Nobis posse arbitrati sumus, quàm si fallacem Libri doctrinam generatim solummodo à Nobis hætenus indicatam, pluribus singillatim ex eo excerptis Propositionibus, distinctiùs, & apertiùs explicaremus, atque universis Christi fidelibus noxia zizaniorum semina è medio tritici, quo tegebantur, educta, velut ob oculos exponeremus. Ità nimirum denudatis, & quasi in propatulo positis, non uno quidem, aut altero, sed plurimis, gravissimisque, tum pridem damnatis, tum etiam novè adinventis erroribus, planè confidimus, benedicente Domino, fore, ut omnes tandem apertæ jam, manifestæque veritati cedere compellantur.

Id ipsum maximè è re Catholica futurum, & sedandis, præsertim in florentissimo Galliæ Regno exortis, ingeniorum variè opinantium, jamque in acerbiores scissuras protendentium diffidiis apprimè proficuum: Conscientiarum denique tranquillitati perutile, & propemodum necessarium, non modò præfati Episcopi, sed & ipse in primis Charissimus in Christo Filius Noster Ludovicus Francorum Rex Christianissimus, cujus eximium in tuenda Catholica

Fi-

Constitutio Unigenitus.

755

Fidei puritate, extirpandisque erroribus zelum satis laudare non possumus, sæpius Nobis est contestatus; repetitis propterea verè piis, & Christianissimo Rege dignis officiis, atque ardentibus votis à Nobis efflagitans, ut instanti animarum necessitati prolatâ quantocyùs Apostolici censurâ judicii consuleremus.

Hinc adspirante Domino, ejusque cælesti ope confisi, salutare opus sedulò, diligentèrque, ut rei magnitudo postulabat, aggressi sumus, ac plurimas ex prædicto Libro, juxta suprà recensitas respectivè editiones, fideliter extractas, & tum Gallico, tum Latino idiomate expressas Propositiones à compluribus in Sacra Theologia Magistris, primò quidem coram duobus ex Venerabilibus Fratribus nostris Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalibus accuratè discuti: deinde verò coram Nobis, adhibito etiam aliorum plurium Cardinalium consilio, quàm maximâ diligentia, ac maturitate, singularum insuper Propositionum cum ipsomet Libri Textu exactissimè facta collatione, pluries iteratis Congregationibus, expendi, & examinari mandavimus. Hujusmodi autem Propositiones sunt, quæ sequuntur, videlicet - -

1. **Q**uid aliud remanet animæ, quæ DEum, atque ipsius gratiam amisit, nisi peccatum, & peccati consecutiones: superba paupertas, & segnis indigentia, hoc est: generalis impotentia ad laborem, ad orationem, & ad omne opus bonum?

2. JESU Christi gratia, principium efficax boni cujuscumque generis, necessaria est ad omne opus bonum; absque illa, non solum nihil fit, sed nec fieri potest.

3. In vanum Domine præcipis, si tu ipse non das, quod præcipis.

4. Ita Domine! omnia possibilia sunt ei, cui omnia possibilia facis, eadem operando in illo.

5. Quando Deus non emollit cor per interiorem unctionem gratiæ suæ, exhortationes, & gratiæ exteriores non inserviunt, nisi ad illud magis obdurandum.

6. Discrimen inter Fœdus Judaicum, & Christianum est, quod in illo DEUS exigit fugam peccati, & implementum legis à peccatore, relinquendo illum in sua impotentia: in isto verò DEUS peccatori dat, quod jubet, illum suâ gratiâ purificando.

7. Quæ utilitas pro homine in veteri fœdere, in quo DEUS illum reliquit ejus propriæ infirmitati, imponendo ipsi suam legem? Quæ verò felicitas non est, admittere ad fœdus, in quo DEUS nobis donat, quod petit à nobis?

8. Nos non pertinemus ad novum fœdus, nisi in quantum participes sumus ipsius novæ gratiæ, quæ operatur in nobis id, quod DEUS nobis præcipit.

9. Gratia Christi est gratia suprema, sinè qua confiteri Christum nunquam possumus, & cum qua nunquam illum abnegamus.

10. Gratia est operatio manûs Omnipotentis DEI, quam nihil impedire potest, aut retardare.

11. Gratia non est aliud, quàm voluntas Omnipotentis DEI, jubentis, & facientis, quod jubet.

12. Quando DEUS vult salvare animam, quocunque tempore, quocunque loco, effectus indubitabilis sequitur voluntatem DEI.

13. Quando DEUS vult animam salvam facere, & eam tangit interiori gratiæ suæ manu, nulla voluntas humana ei resistit.

14. Quantumcunque remotus à salute sit peccator obstinatus, quando JESUS se ei videndum exhibet lumine salutari suæ gratiæ, oportet, ut se dedat, accurrat, sese humiliet, & adoret Salvatorem suum.

15. Quando DEUS mandatum suum, & suam eternam locutionem comitatur unctione sui Spiritûs, & interiori vi gratiæ suæ, operatur illa in corde obedientiam, quam petit.

16. Nulle sunt illecebræ, quæ non cedant illecebris gratiæ, quia nihil resistit Omnipotenti.

17. Gratia est vox illa Patris, quæ homines interiorius do-

doce
cun
terio
18
asser
19
volu
in om
20
bis ob
quitu
21
prem
Omni
carna
22
de bon
fratu
que A
dia, &
sicut
23
perat
creatu
24
tia D
motu
omnip
ditate
25
corpu
26
27
28
est pec
29
30
vantur

docet, ac eos venire facit ad *JESUM* Christum; quicumque ad eum non venit, postquam audit vocem exterioriorem Filii, nullatenus est doctus à Patre.

18. Semen verbi, quod manus *DEI* irrigat, semper affert fructum suum.

19. *DEI* gratia nihil aliud est, quàm ejus omnipotens voluntas: hæc est idea, quam *DEUS* ipse Nobis tradit in omnibus suis Scripturis.

20. Vera gratiæ idea est, quod *DEUS* vult sibi à nobis obediri, & obeditur; imperat, & omnia fiunt; loquitur tanquam Dominus, & omnia sibi submissa sunt.

21. Gratiæ *JESU* Christi est gratia fortis, potens, suprema, invincibilis, utpote quæ est operatio voluntatis Omnipotentis, sequela, & imitatio operationis *DEI* incarnantis, & resuscitantis Filium suum.

22. Concordia omnipotentis operationis *DEI* in corde hominis, cum libero ipsius voluntatis consensu, demonstratur illico nobis, in Incarnatione, veluti in fonte, atque Archetypo omnium aliarum operationum misericordiae, & gratiæ, quæ omnes ita dependentes à *DEO* sunt, sicut ipsa originalis operatio.

23. *DEUS* ipse nobis ideam tradidit omnipotentis operationis suæ gratiæ, eam significans per illam, quæ creaturas e nihilo producit, & mortuis reddit vitam.

24. Justa idea, quam Centurio habet de Omnipotentia *DEI*, & *JESU* Christi, in sanandis corporibus solo motu suæ voluntatis, est imago ideæ, quæ haberi debet de omnipotentia suæ gratiæ in sanandis animabus à cupiditate.

25. *DEUS* illuminat animam, & eam sanat æquè ac corpus sola sua voluntate; jubet, & ipsi obtemperatur.

26. Nullæ dantur gratiæ, nisi per Fidem.

27. Fides est prima gratia, & fons omnium aliarum.

28. Prima gratia, quam *DEUS* concedit peccatori, est peccatorum remissio.

29. Extra Ecclesiam nulla conceditur gratia.

30. Omnes, quos *DEUS* vult salvare per Christum, salvantur infallibiliter.

31. *Desideria Christi semper habent suum effectum ; pacem intimo cordium insert, quando eis illam optat.*

32. *JESUS Christus se morti tradidit ad liberandum pro semper suo sanguine Primogenitos, id est : Electos, de manu Angeli exterminatoris.*

33. *Probi quantum oportet bonis terrenis, & sibi met- ipsi renunciâsse, ad hoc, ut quis fiduciam habeat sibi, ut ita dicam, appropiandi Christum Jesum, ejus amorem, mortem, & mysteria, ut facit Sanctus Paulus, dicens: Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.*

34. *Gratia Adami non producebat, nisi merita humana.*

35. *Gratia Adami est sequela creationis, & erat debita naturæ sanæ, & integræ.*

36. *Differentia essentialis inter gratiam Adami, & statûs innocentie, ac gratiam Christianam est, quòd primam unusquisque in propria persona recepisset : ista vero non recipitur, nisi in persona JESU Christi resuscitati, cui nos uniti sumus.*

37. *Gratia Adami, sanctificando illum in semetipso, erat illi proportionata : Gratia Christiana nos sanctificando in Jesu Christo, est omnipotens, & digna Filio Dei.*

38. *Peccator non est liber, nisi ad malum, sine gratia Liberatoris.*

39. *Voluntas, quam gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum : ardoris, nisi ad se præcipitandum : virium, nisi ad se vulnerandum ; est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.*

40. *Sine gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

41. *Omnis cognitio DEI, etiam naturalis, etiam in Philosophis Ethnicis, non potest venire, nisi à DEO, & sine gratia non producit, nisi præsumptionem, vanitatem, oppositionem ad ipsum DEUM, locò affectuum adorationis, gratitudinis, & amoris.*

42. *Sola gratia Christi reddit hominem aptum ad Sacrificium Fidei ; sine hoc nihil, nisi impuritas, nisi indignitas.*

43. Primus effectus gratiæ baptismalis est : facere , ut moriamur peccato ; adeo ut spiritus , cor , sensus non habeant plus vitæ pro peccato , quàm homo mortuus habeat pro rebus mundi.

44. Non sunt , nisi duo amores , unde volitiones , & actiones omnes nostræ nascuntur ; Amor DEI , qui omnia agit propter DEUM , quémque DEUS remuneratur : & Amor , quo nos ipsos , ac mundum diligimus , qui , quod ad DEUM referendum est , non refert , & propter hoc ipsum fit malus.

45. Amore DEI in corde peccatorum non ampliùs regnante , necesse est , ut in eo carnalis regnet cupiditas , omnesque actiones ejus corrumpat.

46. Cupiditas , aut Charitas , usum sensuum bonum , vel malum faciunt.

47. Obedientia legis profluere debet ex fonte ; & hic fons est Charitas . Quando DEI amor est illius principium interius , & DEI gloria ejus finis , tunc purum est , quod apparet exterius ; aliquin non est , nisi hypocrisis , aut falsa justitia.

48. Quid aliud esse possumus , nisi tenebræ , nisi aberratio , & nisi peccatum sine Fidei lumine , sine Christo , & sine Charitate.

49. Ut nullum peccatum est sine amore nostri , ita nullum est opus bonum sine amore DEI.

50. Frustrà clamamus ad DEUM : Pater mi , si spiritus Charitatis non est ille , qui clamat.

51. Fides justificat , quando operatur ; sed ipsa non operatur , nisi per Charitatem.

52. Omnia alia salutis media continentur in fide , tanquam in suo germine , & semine ; sed hæc fides non est absque amore , & fiducia.

53. Sola Charitas Christiano modo facit (actiones Christianas) per relationem ad DEUM , & JESUM Christum.

54. Sola Charitas est , quæ DEO loquitur , eam solam DEUS audit.

55. DEUS non coronat, nisi Charitatem; qui currit ex alio impulsu, & ex alio motivo, in vanum currit.

56. DEUS non remunerat nisi Charitatem, quoniam Charitas sola DEUM honorat.

57. Totum deest peccatori, quando ei deest spes; & non est spes in DEO ubi non est amor DEI.

58. Nec DEUS est, nec Religio, ubi non est Charitas.

59. Oratio impiorum est novum peccatum, & quod DEUS illis concedit, est novum in eos iudicium.

60. Si solus supplicii timor animat pœnitentiam, quod hæc est magis violenta, eo magis ducit ad desperationem.

61. Timor non nisi manam cobibet; cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiæ non ducitur.

62. Qui à malo non abstinet, nisi timore pœnæ, illud committit in corde suo, & jam est reus coram DEO.

63. Baptizatus adhuc est sub lege sicut Judæus, si legem non adimpleat, aut adimpleat ex solo timore.

64. Sub maledicto legis, nunquam fit bonum, quia peccatur sive faciendo malum, sive illud non nisi ob timorem evitando.

65. Moyses, Prophetae, Sacerdotes, & Doctores legis mortui sunt, absque eo, quod ullum DEO dederint filium, cum non effecerint nisi mancipia per timorem.

66. Qui vult DEO appropinquare, nec debet ad ipsum venire cum brutalibus passionibus, neque adduci per instinctum naturalem, aut per timorem, sicuti bestiae, sed per fidem, & per amorem, sicuti filii.

67. Timor servilis non sibi representat DEum, nisi ut Dominum durum, imperiosum, injustum, intracabilem.

68. DEI Bonitas abbreviavit viam salutis, claudenda totum in fide, & precibus.

69. Fides, et sus, augmentum, & præmium fidei, totum est donum puræ liberalitatis DEI.

70. Nunquam DEUS affligit innocentes, & afflictiones semper serviant, vel ad puniendum peccatum, vel ad purificandum peccatorem.

71. Homo ob sui conservationem potest sese dispensare ab ea lege, quam DEUS condidit propter ejus utilitatem.

72. Nota Ecclesiæ Christianæ est, quòd sit Catholica, comprehendens, & omnes Angelos Cæli, & omnes Electos, & justos terræ, & omnium sæculorum.

73. Quid est Ecclesia, nisi cætus Filiorum DEI manentium in ejus sinu, adoptatorum in Christo, subsistentium in ejus persona, redemptorum ejus sanguine, viventium ejus spiritu, agentium per ejus gratiam, & expectantium gratiam futuri sæculi.

74. Ecclesia, sive integer Christus, Incarnatum Verbum habet ut Caput, omnes verò Sanctos ut membra.

75. Ecclesia est unus solus homo, compositus ex pluribus membris, quorum Christus est Caput, vita, subsistentia, & persona; unus solus Christus, compositus ex pluribus Sanctis, quorum est Sanctificator.

76. Nihil spatiosius Ecclesia DEI, quia omnes Electi, & Justi omnium sæculorum illam componunt.

77. Qui non ducit vitam dignam Filio DEI, & membro Christi, cessat interius habere DEUM pro Patre, & Christum pro Capite.

78. Separatur quis à Populo Electo, cujus figura fuit Populus Judaicus, & Caput est JESUS Christus, tam non vivendo secundum Euangelium, quam non credendo Euangelio.

79. Utile, & necessarium est omni tempore, omni loco, & omni personarum generi studere, & cognoscere spiritum, pietatem, & mysteria sacræ Scripturæ.

80. Lectio sacræ Scripturæ est pro omnibus.

81. Obscuritas sancta verbi DEI non est Laicis ratio dispensandi se ipsos ab ejus lectione.

82. Dies Dominicus à Christianis debet sanctificari lectionibus pietatis, & super omnia sanctarum Scripturarum. Damnosum est velle Christianum ab hac lectione retrahere.

83. Est illusio, sibi persuadere, quòd notitia Mysteriorum

rum Religionis non debeat communicari fœminis, lectione sacrarum librorum. Non ex fœminarum simplicitate, sed ex superba virorum scientia, ortus est Scripturarum abusus, & nate sunt hæreses.

84. Abripere e Christianorum manibus novum Testamentum, seu eis illud clausum tenere, auferendo eis modum illud intelligendi, est illis Christi os obturare.

85. Interdicere Christianis lectionem sacræ Scripturæ, præsertim Evangelii, est interdicere usum luminis filiis lucis, & facere, ut patiantur speciem quandam excommunicationis.

86. Eripere simplici populo hoc solatium, jungendi vocem suam voci totius Ecclesiæ, est usus contrarius praxi Apostolicæ, & intentioni DEI.

87. Modus plenus sapientiâ, lumine, & Charitate, est dare animabus tempus portandi cum humilitate, & sentiendi statum peccati, petendi spiritum pœnitentiæ, & contritionis, & incipiendi ad minus, satisfacere iustitiæ DEI, antequam reconcilientur.

88. Ignoramus, quid sit peccatum, & vera pœnitentia, quando volumus statim restitui possessioni bonorum illorum, quibus nos peccatum spoliavit, & detrectamus separationis istius ferre confusionem.

89. Quartus decimus gradus conversionis peccatoris est, quod, cum sit jam reconciliatus, habet jus assistendi Sacrificio Ecclesiæ.

90. Ecclesia auctoritatem excommunicandi habet, ut eam exerceat per primos Pastores de consensu, saltèm præsumpto, totius Corporis.

91. Excommunicationis injustæ metus, nunquam debet nos impedire ab implendo debito nostro; nunquam eximus ab Ecclesia, etiam quando hominum nequitia videmur ab ea expulsi, quando DEO, JESU Christo, atque ipsi Ecclesiæ per Charitatem affixi sumus.

92. Pati potius in pace excommunicationem, & anathema injustum, quam prodere veritatem, est imitari Sanctum Paulum: tantum abest, ut sit erigere se contra Auctoritatem, aut scindere unitatem.

93. JESUS quandoque sanat vulnera, quæ præceptis primorum Pastorum festinatio infligit, sine ipsius mandato; JESUS restituit, quod ipsi inconsiderato zelo rescindunt.

94. Nihil pejorem de Ecclesia opinionem ingerit ejus inimicis, quam videre illic dominatum exerceri supra fidem fidelium, & foveri divisiones propter res, quæ nec fidem ledunt, nec mores.

95. Veritates eo devenerunt, ut sint lingua quasi peregrina plerisque Christianis, & modus eas prædicandi est veluti idioma incognitum: adeo remotus est à simplicitate Apostolorum, & supra communem captum Fidelium; neque satis advertitur, quòd hic defectus sit unum ex signis maximè sensibilibus senectutis Ecclesiæ, & iræ DEI in filios suos.

96. DEUS permittit, ut omnes Potestates sint contrariæ Prædicatoribus veritatis, ut ejus victoria attribui non possit, nisi Divinæ gratiæ.

97. Nimis sæpe contingit membra illa, quæ magis sanctæ, ac magis stricte unita Ecclesiæ sunt, respici, atque tractari tanquam indigna, ut sint in Ecclesia, vel tanquam ab ea separata; sed Justus vivit ex fide, & non ex opinione hominum.

98. Status persecutionis, & pænarum, quas quis tolerat, tanquam Hæreticus, flagitiosus, & impius, ultima plerumque probatio est, & maximè meritoria, utpote, quæ facit hominem magis conformem JESU Christo.

99. Pervicacia, præventio, obstinatio in nolendo, aut aliquid examinare, aut agnoscere se fuisse deceptum, mutant quotidie quoad multos in odorem mortis id, quod DEUS in sua Ecclesia posuit, ut in ea esset odor vitæ, v. g. bonos libros, instructiones, sancta exempla, &c.

100. Tempus deplorabile, quo creditur honorari DEUS, persequendo veritatem, ejusque discipulos. Tempus hoc advenit ---- haberi, & tractari à Religionis Ministris, tanquam impium, & indignum omni commercio cum DEO, tanquam membrum putridum, ca-

pax corrumpendi omnia in societate Sanctorum, est hominibus piis morte corporis mors terribilior. Frustrà quis sibi blanditur de suarum intentionum puritate. Et zelo quodam Religionis, persequendo flammà, ferroque viros probos, si propria passione est excæcatus, aut abreptus alienà, propterea quod nihil vult examinare. Frequenter credimus sacrificare DEO impium, Et sacrificamus diabolo DEI servum.

101. *Nihil spiritui DEI, Et doctrinæ JESU Christi magis opponitur, quàm communia facere juramenta in Ecclesia, quia hoc est multiplicare occasiones pejerandi, laqueos tendere infirmis, Et idiotis, Et efficere, ut nomen, Et veritas DEI aliquando deserviant consilio impiorum.*

Auditis itaque tum voce, tum scripto Nobis exhibitis præfatorum Cardinalium, aliorumque Theologorum suffragiis, divinique in primis luminis, privatis ad eum finem, publicisque etiam indictis precibus, implorato præsidio; omnes, & singulas Propositiones præinsertas, tanquam fallas, captiosas, malè sonantes, piarum aurium offensivas, scandalosas, perniciosas, temerarias, Ecclesiæ, & ejus praxi injurias, neque in Ecclesiam solùm, sed etiam in potestates sæculi contumeliosas, seditiosas, impias, blasphemias, suspectas de hæresi, ac hæresim ipsam sapientes, nec non hæreticis, & hæresibus, ac etiam schismati faventes, erroneas, hæresi proximas, pluries damnatas, ac demum etiam hæreticas, variâsque hæretes, & potissimum illas, quæ in famosis Jansenii propositionibus, & quidem in eo sensu, in quo hæ damnatæ fuerunt, acceptis, continentur, manifestè innovantes, respectivè, hac nostra perpetuò valitura Constitutione declaramus, damnamus, & reprobamus.

Mandantes omnibus utriusque sexûs Christi Fidelibus, nè de dictis Propositionibus sentire, docere, prædicare aliter præsumant, quàm in hac eadem Nostra Constitutione continetur; ità ut, quicumque illas, vel illarum aliquam conjunctim, vel divisim docue-

rit,

rit, defenderit, ediderit, aut de eis, etiam disputativè, publicè, aut privatim tractaverit, nisi forsan impugnando, Ecclesiasticis censuris, aliisque contra similia perpetrantes à Jure statutis pœnis ipso facto, absque alia declaratione subjaceat.

Cæterùm per expressam præfatarum Propositionum reprobationem alia in eodem Libro contenta nullatenus approbare intendimus; cùm præsertim in decursu examinis complures alias in eo deprehenderimus propositiones illis, quæ, ut suprà damnatæ fuerunt, consimiles, & affines, iisdemque erroribus imbutas: nec sanè paucas sub imaginario quodam, veluti grassantis hodie persecutionis obtentu, inobedientiam, & pervicaciam nutriendas, easque falso Christianæ patientiæ nomine prædicantes; quas propterea singulatim recensere, & nimis longum esse duximus, & minimè necessarium; ac demum, quod intolerabilius est, Sacrum ipsum novi Testamenti Textum damnabiliter vitiatum compererimus, & alteri dudum reprobatae versioni Gallicæ Montensi in multis conformem: à Vulgara verò editione, quæ tot sæculorum usu in Ecclesia probata est, atque ab Orthodoxis omnibus pro authentica haberi debet, multipliciter discrepantem, & aberrantem, pluriésque in alienos, exoticos, ac sæpe noxios sensus, non sinè maxima perversitate detortum.

Eundem propterea Librū, utpote per dulces sermones, & benedictiones, ut Apostolus loquitur, hoc est: sub falsa piæ institutionis imagine, seducendis Innocentium cordibus longè accommodatū, sive præmissis, sive alio quovis titulo inscriptum, ubicunque, & quocunque alio idiomate, seu quavis editione, aut versione hætenus impressum, aut in posterum (quod absit) imprimendum, auctoritate Apostolica tenore præsentium iterum prohibemus, ac similiter damnamus; quemadmodum etiam alios omnes, & singulos in ejus defensionem tam scripto, quàm typis editos, seu

seu forsan (quod DEUS avertat) edendos libros, seu libellos, eorúmque lectionem, descriptionem, retentionem, & usum omnibus, & singulis Christi Fidelibus sub pœna excommunicationis per contrafacientes ipso facto incurrenda, prohibemus pariter, & interdiciamus.

Præcipimus insuper Venerabilibus Fratribus, Patriarchis, Archi-Episcopis, & Episcopis, aliisque locorum Ordinariis, nec non hæreticæ pravitatis Inquisitoribus, ut contradictores, & rebelles quoscunque per censuras, & pœnas præfatas, aliæque Juris, & facti remedia, invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, brachii sæcularis auxilio, omnino coërceant, & compellant.

Volumus autem, ut earundem præsentium transumptis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis eadem fides prorsus adhibeatur, quæ ipsis originalibus literis adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostre declarationis, damnationis, mandati, prohibitionis, & interdictionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis DEI, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud Sanctam Mariam Majorem Anno Incarnationis Dominicæ millesimo, septingentesimo decimo tertio, sexto Idus Septembris, Pontificatus Nostri Anno Decimo tertio.

I. Card. Prodaturus.

F. Oliverius.

Visa de Curia L. Sergardus.

Loco † Plumbi.

Registrata in Secretaria Brevium.

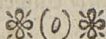
L. Martinettus.

Anno

Anno à Nativitate Domini Nostri JESU Christi
millesimo septingentesimo decimo tertio, Indictione sex-
ta, die verò decima Septembris, Pontificatûs Sanctissimî
in Christo Patris, & Domini Nostri Domini Clementis
Divinâ Providentiâ Papæ XI. Anno decimo supradictæ
Literæ Apostolicæ affixæ, & publicatæ fuerunt ad Val-
vas Ecclesiæ Lateranen. & Basilicæ Principis Apostolo-
rum, Cancellariæ Apostolicæ, Curie Generalis in Monte
Citatorio, in Acie Campi Floræ, ac in aliis locis solitis &
consuetis Urbis per me Petrum Romulatum Apostoli-
cum Cursorem.

Antonius Placentinus Magister Cursorum.

INDEX RERUM, QUÆ

Hoc Libro continentur.

A.

A bbas V. Prælati.	
Abbatissa an possit ferre censuras. pag.	664.
Abbreviatio vitæ an licita.	174. & seq.
Abortus.	180.
Absolutionis Sacramentalis forma	538. Qui sint absol-
rendi. 594. & seq. v. Jurisdictio. 573. Absolutio mori-	
bundi. 547. Absolutio à censuris. 671. Absolutio à re-	
servatis. 582. & seq. Absolutio à suspensione.	695.
Abstinentia. 312. An teneatur abstinere carnibus in Qua-	
dragesima, qui non potest jejunare.	33.
Accusator. 402. An, & quis teneatur alterum accusare. ib.	
Acedia quid sit. 451. Quale peccatum.	Ibid.
Quæ sint ejus filia.	Ibid.
Adoptio.	644.
Adulterans quot peccata committat. 31. Quid teneatur	
restituere. 226. Adulterium quid sit. 193. An, & quan-	
do dirimat matrimonium.	647.
Advocati officium, & peccata 385. & seq. An possit Advoca-	
tus suscipere patrocinium cause minus probabilis. ib.	
Ægyptios consulere quale sit peccatum.	91.
Æquivocatione uti an liceat in juramento.	119.
Ætas ad jejunium. 316. Ad matrimonium. 650. Ad Or-	
dines. 626. Ad sponsalia.	618.
Affinitas quid sit. 650. An, & quæ dirimat matrimoni-	
um.	Ibid.
Aggressorem iniquum an, & quomodo liceat occidere. 175.	
& seq.	
Altare quando execratur.	526.
Ambitio quid sit. & quale peccatum.	425.
Amentibus an. licite dentur carnes die veneris.	20.
	An

INDEX RERUM.

	<i>An iisdem licite diebus festis imponantur opera servilia. ibid. An quis licite eos irritet ad blasphemandum. ibid. An possit iis dari communio in articulo mortis.</i>	497.
	<i>Amicus, an, & quàm graviter peccet, si amico invito quid auferat.</i>	203.
	<i>Amor filiorum in parentes.</i>	160.
	<i>Amplexus extra matrimonium, an, & qualia sint peccata.</i>	189.
	<i>Antichristis quo modo licita.</i>	275.
	<i>Apostasia.</i>	53.
	<i>Appellatio reorum.</i>	400.
	<i>Approbatio Sacerdotis quid sit. 570. A quo petenda. 572.</i>	
	<i>Archi-Episcopus v. Episcopus.</i>	
	<i>Argentarii peccata.</i>	406.
	<i>Ars notoria quæ sit.</i>	93.
	<i>Artifices. 83. Horum obligatio.</i>	ibid.
	<i>Aspectus obscæni qualia sint peccata.</i>	189. & seq.
	<i>An, & quatenus liceant inter conjuges.</i>	192. 631.
	<i>Asscuratio quid sit.</i>	273.
	<i>Astrologia naturalis.</i>	90.
	<i>Attritio.</i>	538.
	<i>Avaritia quid sit, & quale peccatum. 428. Quæ sint ejus filie.</i>	ibid.
	<i>Aurifaber, v. Argentarius.</i>	
	<i>Aurigarum obligatio.</i>	245.
	<i>Aurigæ Catholici an licitè vehant annonam ad castra hæreticorum.</i>	84.
	<i>Avus quid debeat nepotibus.</i>	162.

B.

B	<i>Baptismus. 456. & seqq. Quæ sit ejus materia. ibid. Quæ forma. 459. & seqq. Quis minister. 461. An duo possint simul unum baptizare. 462. Quid sit subiectum Baptismi. 463. & seqq. An possit aliquando repeti, & quâ formâ. 465. Quinam sub conditione baptizandi. ibid. & seqq. Quæ sint servanda circa ceremonias Baptismi.</i>	467. & seqq.
----------	---	--------------

Ccc

Bel-

INDEX

Bellum. 183. & seqq. Bellum defensivum quibus gerere liceat, quibus offensivum. ibid. An liceat contra bellum justum se defendere. ibid. Belli justitia quomodo Principi indaganda. ibid. In bello justo, an liceat in auxilium advocare infideles. 184. An liceat eosdem in bello justo juvare. ibid. Quid liceat in justo bello. 186.	
Beneficiati an, & quando obligentur ad Horas Canonicas. 351. An ad restitutionem fructuum, si Horas omiserint. 354. An sint absoluti Domini suorum proventuum. 367. & seqq. Obligati ad Missas an possint pro iis accipere stipendium. 515.	
Beneficium Ecclesiasticum quid sit. 338. Quotuplex. ibid. Quomodo acquiratur, & conferatur. 339. & seq. Quae requirantur qualitates ad illud accipiendum. 341. & seq. Quae intentio. 342. An liceat plura beneficia possidere. 343. & seqq. Quibus modis amittantur. 346. Beneficii resignatio quid, & quotuplex. ibid. An liceat ea permutare. 348.	
Bestialitas quale sit peccatum. 196.	
Bibliopola. 406.	
Bigamia. 706.	
Blasphemia quid sit, & quotuplex. 110. & seq.	
Bona hostibus erepta ad quem pertineant. 187.	
Bona inventa quibus sint restituenda, vel danda. 216.	
Bona necessaria, superflua. 66.	
Bulla Cœne. 689. Per extensum posita. 739.	
C.	
Ceremonia Baptismi. 467. Confirmationis. 474.	
Calix quando execretur. 526.	
Cambium quid sit. 262. Quot sint genera cambiorum, & an ea licita. ibid. & seq.	
Canonicatus an sint beneficia compatiblea. 344.	
Cantiones inhonestas canere, quale sit peccatum. 191.	
Capitulares. 332.	
Captis in bello an liceat fugere. 186.	
Captivis Christianis an liceat remigare in triremibus Turcarum. 83.	
Carceris effractio an licita. 400.	Car-

RERUM.

<i>Carnis esus.</i>	51. 318.
<i>Carthusianus edens carnes, quale peccatum committat.</i>	
531. <i>An liceat illi aliquando vesci carnibus.</i>	173.
<i>Castitatis votum.</i>	330.
<i>Casuum reservatio quid sit.</i> 579. <i>Quis habeat potestatem</i>	
<i>reservandi casus. ibid. Casus reservati</i> <i>Clement. VIII.</i>	
<i>ibid. Qui absolvendi ab eis.</i>	580.
<i>Catholicis an in Germania liceat communicare cum hæ-</i>	
<i>reticis.</i>	673.
<i>Caupones.</i>	82.
<i>Celebrare Missam quando liceat.</i> 528. <i>Quoties.</i> 521. &	
<i>seq. Quo loco.</i> 522. & <i>seq. Quæ sint ad celebrationem</i>	
<i>requisita.</i> 528. & <i>seq. v. Missa.</i>	
<i>Censura Ecclesiastica quid sit.</i> 661. <i>Quotuplex.</i> 662.	
<i>Qui possint ferre censuram.</i> 665. <i>Qui eadem officii.</i> 664.	
<i>Ob quam causam possit ferri.</i> 665. & <i>seq. Qui possint</i>	
<i>ab ea absolvere.</i> 668. & <i>seq. Quomodo hæc absolutio</i>	
<i>danda.</i>	671.
<i>Census.</i>	259. & <i>seq.</i>
<i>Charitas Dei.</i> 58. <i>Charitatis Dei præcepto quid præci-</i>	
<i>piatur. ibid. Quando obliget.</i>	<i>ibid. & seq.</i>
<i>Charitas erga proximum quid præcipiat, & prohibeat.</i>	
60. <i>Ejus ordo.</i>	<i>ibid. & seq.</i>
<i>Chirographa, & credita aliorum emere an liceat.</i> 257. &	
<i>Chiromantia.</i> 90.	(258.
<i>Chirurgorum obligatio, & peccata.</i> 8.	405. & <i>seq.</i>
<i>Choreæ.</i>	191.
<i>Clausura Monialium.</i>	685.
<i>Clerici qui dicantur.</i> 337. <i>An teneantur legibus civili-</i>	
<i>bus, & puniri possint à Principe seculari.</i> 21. <i>An te-</i>	
<i>neantur ad residentiam.</i> 345. & <i>seq. Quid possint cir-</i>	
<i>ca dispositionem fructuum suorum beneficiorum.</i> 367.	
& <i>seq. An possint testari de redditibus eorundem.</i> 371.	
<i>Quis sit eorum habitus. ibid. Quæ actiones, artes, offi-</i>	
<i>cia eis prohibeantur. ibid. Quæ negotiatio.</i>	258.
<i>Codicillus quid sit.</i>	279.
<i>Cemeterium quibus casibus violetur.</i>	525.

INDEX

Cognatio consanguinitatis. 645. Hujus gradus.	ibid.
Cognatio legalis, & spiritalis.	644.
Collatiuncula die jejunii.	313.
Colono quando de pensione remitti debeat, eadēque pos- sit augeri.	264.
Commodatum quid sit. 243. Commodator an possit ante tempus definitum repetere commodatum.	244.
Communio, v. Eucharistia. 475. & seq. Communio Pascha- lis. 510. Ubi hæc sumenda. 511 An possit communicare, qui dubitat, an cœnando mediam noctem excesserit. 11.	
Commutatio votorum.	142. & seq.
Comœdiæ turpes.	191.
Concio. 150. Ubi, & quanta obligatione audienda. ibid.	
Conciones hereticorum an liceat audire 52. Conciona- ri pro pretio an sit simonia ?	105.
Concionatorum obligatio.	72.
Concubinarium. 76. An, & quando in Confessione sit ab- solvendus.	192.
Concubinatus quid sit.	ibid.
Conductio, & Conductor.	264. & seq.
Confessarii officium. 584. & seq. Confessarii Principum, &c ad quid obligentur. 586. Confessarii quanta sit obligatio audiendi pœnitentes. 588. Quæ scien- tia requiratur in Confessario. 589. & seq. An possit Confessarius uti notitiâ in confessione acceptâ. 600. Ejus approbatio quid sit. 570. à quo petenda. 572. Ejus jurisdictio quid, & quotuplex, & unde. 573. & seq. Quomodo ipsi, cum divinatoribus, magis, &c. a- gendum. 98. Quomodo cum reis. 401. & seq.	
Confessio sacramentalis 536. & seqq. An debeat esse inte- gra materialiter. 543. & seqq. Quale examen ad eam prærequiratur 544. Quando sufficiat integritas for- malis. 546. & seq. An debeat esse vocalis. 551. An secre- ta. 552. An vera. ibid. Quando sit invalida. 553. Quan- do iteranda 554. Confessionis præceptum quos, & quàm graviter obliget. 601. & seq. An ei satisfaciatur per con- fessionem invalidam, & venialium. 603. Confessionis sigillum. 593. & seqq.	Con-

RERUM.

- Confirmatio quid sit, & quæ ejus materia.* 470. & seq.
Quæ forma. 471. *Minister, & subjectum.* 472. *Necessitas & ceremoniæ.* 473. & seq.
Conjuges ad quid obligentur erga se mutuo. 168. *Conjugal actus an sit licitus.* 628 & seq. *An præceptus, & debitus.* 632. & seq.
Conscientia quid sit. 1. *Quæ sit recta, quæ erronea.* ibid. &
 2. *An utraque obliget.* ibid. & seq. *Conscientia præ-*
ctica dubia quid sit, & an peccet, qui cum ea operatur.
 4. 5. *Quid in ea agendum.* 4. 5. *Conscientia speculati-*
ve dubia. 5. 6. 7. 8. *Conscientia scrupulosa.* 12. 13. 14.
Consilium. 15.
Consuetudo blasphemandi. 112. *Furandi.* 118.
Contemptus formalis quis sit. 423.
Contractus quid sit. 234. *An dolo, errore, vi, metu factus*
sit validus. ibid. *Qui nequeant contrahere.* 236.
Contritio quid sit, & quotuplex. 538. *Qualis requiratur*
ad Sacramentum pœnitentiæ. 539. & seq.
Contumelia quid. 300. *Quale peccatum.* 439. *An, qui per*
contumeliam læsit alterius honorem, teneatur hunc
restituere, & quomodo. 440.
Cooperatio ad damnum alterius. 207. *Ad peccatum.* 80.
 & seq.
Corruptio fraterna. 70. & seq. *Ejus materia.* ib. *Præ-*
ceptum correctionis quando obliget. ib. *Quando facienda.*
 72. *Quos obliget & quis ordo in ea servandus.* 70 & seq.
Crapula quibus casibus censeatur mortalis. 435. & seq.
Credere quid teneamur necessitate mediæ, aut præcepti ex-
plicitè, & implicitè. 44. & seq.
Creditoribus solvendum est ordine. 229. & seq.
Curatela quid sit, & Curator. 276. *Ejus officium.* 277. &
 seq. *Qui nequeant esse Curatores.* 278.
Curiales. 708.
Curiositas in aperiendis, & legendis alienis literis, vel
scriptis. 429. & seq.

D.

- Dæmonis invocatio.* 87. & seqq.
Debitum conjugale. 632. & seq. Ccc3 De-

INDEX

- Debitorum obligatio.* 229. & seqq.
Decalogi Præceptum primum. 85. & seq. *Secundum.* 110. & seq. *Tertium.* 145. & seqq. *Quartum.* 160. & seq. *Quintum.* 172. & seq. *Sextum.* 188. & seq. *Septimum.* 200. & seq. *Octavum.* 208. & s. *Nonum.* & *decimum.* 211.
Degradatio quid sit, & a quo fieri possit. 695.
Quam ob causam. 696.
Delectatio morosa quid sit. 409. *An semper sit peccatum.* 412. & seq. *Quomodo delectatio mortalis sit consistenda.* 414. *An voluntas teneatur delectationem carnalem positive reprimere.* 415.
Depositio quid sit, & a quo fieri possit. 696. *Quam ob causam.* ibid.
Depositum. 244. *An depositario liceat uti deposito.* ibid. *An, & quando teneatur depositarius ad restitutionem, si depositum perierit.* ibid. & seqq.
Derisio. 440.
Desiderium quid sit. 409. *An, & quando sit peccatum.* ibid. & seq.
Desperatio quale sit peccatum. 57.
Detractio quid sit, & quotuplex. 300. & seq. *Quale peccatum.* 301. *Detractionem audiens, an, & quando graviter peccet; & an teneatur ad restitutionem famæ.* 306.
Dilectio inimicorum. 62. & seq. *Quid teneamur inimicis præstare.* ibid.
Discipulorum obligatio. 171.
Discordia. 427.
Dispensandi potestas quibus conveniat. 144. *Quando inferior dispensare possit in lege Superioris.* 34. *Dispensatio quando vim amittat.* 36. *Quando, & quomodo petenda ex S. Pœnitentiaria.* 38. & seq.
Dispensatio in observatione festorum. 147. *In jejuniis.* 316. & seq. *In iuramento, & lege.* 35. *In impedimentis matrimonii.* 642. *In votis.* 38. 143. *Dispensare pro pretio in voto, iuramento, &c. an sit simonia.* 106.
Disputatio cum hereticis. 55.
Distractio in Horis Can. 364. *In aliis Exercitiis spiritualibus.* 441. Di-

Divin
 seq.
 qua
 quos
 Divor
 Dolor
 Dolus
 Domin
 Donat
 bus
 bon
 vali
 & q
 Donat
 Dubit
 Dubit
 quor
 pars
 dele
 ibid
 Duell
 sit a
 E Br
 lic
 Qu
 Eccle
 clef
 do e
 etia
 Eccle
 Eleme
 ibid
 vial
 serv
 cur
 Emph
 Emer

RERUM.

- Divinatio quid, & quotuplex. 87. Quale peccatum. 88. & seq. Divinatio e somniis, voce, astris, &c. an, & quando sit licita. 89. Cum divinatoribus, magis, &c. quomodo Confessario sit agendum. 98.
- Divortium an fieri possit. 635. & seq. Quibus causis. ibid.
- Dolor de peccatis. 538. & seq.
- Dolus in verbis, & facto. 429.
- Domini quomodo sint famulis obligati. 166. & seq.
- Donatio acceptata quale jus conferat. 237. & seqq. Quibus casibus possit revocari. 240. & seq. Donationes honorum factæ ab ingredientibus religionem an sint validæ. 286. Donatio mortis causâ quibus competat, & quando revocari possit, &c. 242.
- Donare qui non possint. 236.
- Dubitatio temeraria quale sit peccatum. 299.
- Dubium quid sit. 4. Practicè dubius circa aliquod opus quomodo debeat se resolvere. 4. An in dubio tutior pars eligenda. 9. Dubium de Horis Can. 365. Dubium de lege. 10. 18. Dubium de jejuniis. 10. De juramento. ibid. De valore matrimonii. 11. De voto. 10.
- Duellum quid sit, & an liceat. 181. Quis duellantes possit absolvere. 670.

E.

- E**brietas quid sit, & quale peccatum. 436. & seq. An licitum sit alium ad ebrietatem inducere. 437.
- Quæ sit plena ebrietas. 438.
- Ecclesia quibus casibus violetur. 525. An in violata Ecclesia liceat celebrare, & mortuos sepelire. 524. Quando excretur Ecclesia. 526. An eâ pollutâ & execratâ, etiam altaria sint polluta, & execrata. ibid.
- Ecclesiasticus, v. Beneficiatus, & Clericus.
- Eleemosyna. 66. & seq. Quando quis eam dare teneatur. ibid. Ex quibus bonis. ibid. An debita pauperibus trivialibus. 68. An Religiosis. ibid. An filiis, uxoribus, servis liceat dare Eleemosynas. 69. An tutoribus, & curatoribus. ibid.
- Emphyteusis. 266.
- Emere die festo. 148.

INDEX

- Emptio.* 252.
Emptori an liceat emere vilius, quàm res valeat. 253. *Res*
empta cui pereat ante traditionem. 256.
Episcopus an peccet si Sacerdoti idoneo neget approbatio-
nem. 572. *An habeat potestatem ferendi censuras.* 663.
An teneatur novas leges Pontificias promulgare. 17.
In quibus matrimonii impedimentis possit dispensare.
658. *An possit dispensare in præviis proclamationibus*
matrimonii. 642. *An in votis subditorum.* 144. *An*
censaris, aliisque pœnis cogere subditos ad Sacrum in
Parochia audiendum. 155. *Episcopi residentia.* 345.
Error an, & quando dirimat matrimonium. 643.
Evagatio mentis. 441.
Eucharistia quid. 475. *Ejus materia.* 477. *Qualis debeat*
esse panis in materia Eucharistiæ. 478. *& seq. Quale*
vinum. 480. *& seq. An vino consecrando, sit necessariò*
miscenda aqua. 482. *An, & quomodo materia debeat es-*
se præsens consecranti. 483. *& seq. An debeat esse certa,*
& à consecrantis intentione, & in individuo determi-
nata. 485. *& seq. Forma consecrationis.* 488. *Quamdiu*
Cbristi corpus maneat in Eucharistia. 489. *& seq. Ad*
quem spectet Eucharistiæ dispensatio. 491. *& seqq. Quo*
ritu sit dispensanda. 496. *An, & quando liceat eam sibi*
ipsi dare. 492. *In quibus casibus eam licite dent in ar-*
ticulo mortis, & Paschate. 493. *& seq. Quid requiratur*
in Ministro ad licitam administrationem Eucharis-
tiæ. 494. *& seq. Quomodo deferenda ad infirmos.* 495.
Ubi asservanda. 498. *Quæ dispositio animæ requiratur*
in suscipiente. 499. *& seq. Quæ corporis.* 502. *& seq.*
Quæ & quanta sit obligatio eam sumendi. 509. *& seqq.*
Examen quale prærequiratur ad integritatem Confessio-
nis. 544.
Examen ordinandorum. 615.
Excommunicatio quid sit, & quotuplex. 672. *Ob quam*
causam incurratur excommunicatio minor. 673. *Quis*
hujus effectus. 674. *Excommunicatio major quos ha-*
beat effectus. 675. *& seq. Ob quas causas hæc incurra-*
tur.

RERUM.

- tur. 682. & seq. Quæ excommunicationes non sint reservatæ ibid. & seq. Quæ sint reservatæ Episcopis. 684. Quæ Papæ extra Bullam cænæ. ibid. & seq. Quæ eidem per Bullam cænæ. 689. & seq. Excommunicatio percussoris Clericorum quomodo intelligenda. 685. & f. Excommunicatus toleratus, & non toleratus quis. 673. Cum excommunicato non tolerato communicare quale sit peccatum. 680. An aliquando liceat. 681. Executores testamenti. 287. & seq. Execratio quid sit, & quando fiat. 526. Extrema Unctio quid sit. 604. Quæ ejus materia remota. ibid. Proxima. ibid. Quibus danda. 606. Quis ejus Minister. 607. Quis effectus. 609.
- F.
- F**allacia. 429. Fama. 300. Ejus restitutio. 308. Quæ excusent ab hac restitutione. 309. Fanulus quomodo sit obligatus suo domino. 167. An, & quàm graviter peccet, si ei invito quid auferat. 205. An teneatur ad restitutionem. 206. Festis quenam opera præcipiantur. 150. Quæ excusent ab observatione festorum. 147. & seq. Feudum. 266. Fidei commissum. 279. Fidejussio quid. 273. Fidejussoris obligatio. 274. & seqq. Fides. 44. & seq. An aliquando liceat veram fidem exterius negare, aut falsam profiteri. 49. & seq. An fidem dissimulare. ibid. An, & quomodo tegere. 50. 51. Fidei præceptum quando obliget. 46. & seqq. Qui teneantur ad externam fidei professionem. 48. Quæ sint professiva signa fidei. 50. & seq. Filii quem amorem, reverentiam, & obedientiam debeant parentibus. 160. & seq. An, & quàm graviter peccent, si parentibus invitis quid auferant. 205. Item, si quid malè expendant. ibid. An teneantur ad restitutionem. 206. An possint contrahere. 236. Feminarum carminatricum benedictiones. 95. Fo-

INDEX

Forensia opera an festo die prohibita.	147.
Forma absolutionis sacramentalis. 538. Absolutionis a censuris. 671. Consecrationis Eucharistiae. 488.	
Fornicatio quid sit. 192. Fornicatio sponsae. 620. Cum filia confessionis. 194.	
Frater an teneatur fratri, vel sorori in necessitate subvenire. 164. Fraternal correptio. 70. & seq.	
Fraus.	429.
Fructus industriae qui dicantur.	219.
Fuga reorum.	390.
Furem nocturnum, & diurnum, an, & quando liceat privata auctoritate occidere. 177. An idem Clericis & Religiosis liceat. 178.	
Furtum quid sit. 200. Quale peccatum. ibid. An furetur, qui alienum accipit in justam compensationem. 201. Quae sit in furto sufficiens quantitas ad mortale peccatum. 201. Furta plura minuta an simul sumpta peccatum mortale constituant. 202. Furta amicorum & domesticorum, an, & quanta sint peccata. 203.	

G.

Gaudere, & delectari de malo sub conditione, an, & quando sit peccatum. 410.	
Generales Ordinum an possint ferre censuras. 636.	
Generationem prolis an liceat aliquando impedire. 635.	
Gloria vana quale peccatum, & quotupliciter eâ peccetur. 425. & seq.	
Gratitudo. 240.	
Gravidæ an liceat petere, & reddere debitum. 634.	
Gula quid sit, & quale peccatum. 434. & seq. Quae sint ejus filiae. 436.	

H.

Habitus Clericalis. 371.	
Hæredis commoda, jura, & obligationes. 297. Intrâ quod tempus debeat exequi defuncti voluntatem. 291. Qui possint institui hæredes. 293. & seq. Hæredum divisio. 265. Quantum debeat hæredibus necessariis. ib. Qui succedant ab intestato, aut testamento rupto, vel irrit.	

RERUM.

- rito. 296. *An possint adire hereditatem, quando testamentum factum est sine solemnitatibus.* 280. & seq.
Hereditatum renuntiatio. 284. & seq.
Heresis quid sit. 54. & seq. *Ejus periculo se exponere quale sit peccatum.* 56. *Hereticus quis.* 55. *An heretici obligentur præceptis Ecclesiæ.* 20. *An præcepto confessionis.* 602. *An liceat legere eorum libros.* 56. 689. *An cum illis disputare.* 56. *An sacris eorum interesse.* 52.
Herus an teneatur famulo infirmo dare salarium. 167.
Homicida ad quid teneatur. 223. & seq. *Homicidium.* 172. & seq. *Homicidium conjugis, an, & quando dirimat matrimonium.* 647.
Honor. 300. v. *Fama.*
Horæ Canonicae. 350. & seq. *Qui ad eas obligentur.* ibid. *Quanta hæc sit obligatio.* 353. & seq. *An teneatur ad restitutionem fructuum, qui Horas omisit.* 354. & seq. *Quibus ea fieri debeat.* 356. *Quæ à recitatione Horarum excusent.* 357. & seq. *Quomodo Horæ sint recitandæ.* 359. & seq.
Humanæ carnis esus. 435.
Hypocrisis. 426.
Hypotheca. 274.

I.

Infantia. 426.
Idololatria quid sit, & quotuplex. 92.
Ieiunium Ecclesiasticum. 311. & seqq. *Quæ causæ ab eo excusent.* 316. & seq.
Ignorantia an excuset à transgressione præcepti. 31.
Illegitimus an sit irregularis. 706.
Illusio. 440.
Impedimenta matrimonium impediencia tantum. 638. & seq. *Impedimenta idem dirimentia.* 643. & seq.
Imprecari aliis demonem, grandinem, &c. in ira, quale sit peccatum. 112.
Incestus quid sit. 193. *An impediatur matrimonium.* 639.
Indulgentia quid sit, & quid ad ejus valorem requiratur. 562. *Quotuplex, & quomodo differat à Jubilæo.* 567.

INDEX

567. & seq. *Quæ conditiones requirantur ad lucrandas Indulgentias.* 562.
- Infamia. v. Detractio. An liceat alium infamare ad vitanda gravia tormenta.* 307. *An liceat infamare seipsum.* 1b.
- Infantibus an dari possint carnes die Veneris.* 20. *An infantes ethnicorum licite baptizentur invitis parentibus.* 464.
- Infideles an obligentur præceptis Ecclesiæ.* 20. *An liceat interesse sacris infidelium.* 52. *Infidelitas quotuplex sit.* 53.
- Inimicorum dilectio.* 62. & seq.
- Injuria materialis quæ sit.* 206. *Formalis.* ibid. *An obligetur ad restitutionem, qui intulit injuriam tantum materiale.* 207. & seq. *An qui formalem.* ib. & seq.
- Innocentem an aliquando liceat occidere.* 179.
- Inobedientia.* 331. v. *Obedientia.*
- Inquietudo.* 428.
- Inquisitio Judicis.* 375. & seq.
- Insidiis an uti liceat contra hostem.* 186.
- Intentio virtualis quæ sit.* 447. *Intentio satisfaciendi præceptis, voto, juramento, &c. an requiratur ad eorum impletionem.* 26.
- Interdictum quid sit, & quotuplex.* 696. *Qui sunt ejus effectus.* 697. *Quis possit ferre censuram interdicti.* 699. *Quis eandem tollere.* ibid.
- Interstitia Ordinum.* 616.
- Inventarium bonorum.* 297.
- Invidia quid, & quale peccatum.* 433. *Quæ sint ejus filia.* ibid.
- Ira quid sit, & quale peccatum.* 438. *Quæ sint ejus filia.* 439. *In ira nominare mortem Dei, septem Sacramenta, demonem, &c. quale sit peccatum.* 112.
- Irregularitas quid sit, & quotuplex.* 699. *Qui sint ejus effectus.* ibid. 700. *Quomodo incurratur.* ibid. *Quomodo tollatur.* 701. *Quæ sint irregularitates ex delicto.* 702. & seq. *Quæ ex defectu.* 704. & seq.
- Irreligiositas quotuplex sit.* 99.
- Irritatio directa votorum.* 138. & seq. *Indirecta.* 140.
- Inbæum.* 568. & seq. 1u.

Iudei.
care
Iudei.
servo
ca tu
tent
dex.
cive
Iudici
Iudici
Iuram
sit li
Iura
Quo
nem
nem
de q
Iurisd
eam
at a
L
L
Lectio
Legatu
execu
ta pi
seqq.
Legisla
Lex. 14
deat
bum
ne L
set a
spen
abole
Libellu
Libellu

RERUM.

- Iudai.* 54. *Quibus casibus cum iis non liceat communi-*
care. ibid.
Iudex. 374. *Quid in eo requiratur.* *ibid.* & seq. *Quid ei*
servandum circa inquisitionem. 375. *Quid liceat cir-*
ca torturam. 378. & seqq. *Quid servandum circa sen-*
tentiam, & pœnam. 380. & seq. *Ad quid obligetur Iu-*
dex, qui tulit sententiam injustam. 383. *Quid liceat*
circa munera. 384.
Iudicium legitimum. 373. & seq.
Iudicium temerarium. 299. & seq.
Iuramentum quid sit. 113. *Quotuplex.* 116. *An, & quando*
fit licitum. 117. *An in eo uti liceat æquivocatione.* 119.
Iuramenti promissorii quanta sit obligatio. 121. & seq.
Quomodo tollatur obligatio iuramenti per irritatio-
nem. 125. *Quomodo per dispensationem, commutatio-*
nem, & remissionem. 126. *An quis obligetur iuramento,*
de quo dubitat, an sit emissum. 10. *Iurandi formulæ.* 114.
Iurisdictio Confessarii quid sit, & quotuplex, & unde
eam habeat. 573. & seqq. *An iurisditione dubia lice-*
at absolvere. 577.

L.

- L** *Actare an mater teneatur prolem lacte proprio.* 162.
Lacticia. 312.
Lectio obscœnorum. 191.
Legatum quid. 279. *Legata in pias causas an Religiosus*
executor possit applicare suo Monasterio 288. *An Lega-*
ta pia possint commutari in alium pium usum. 289. &
seqq. *Legata pia quæ dicantur.* 289.
Legislator an suis legibus obligetur. 20.
Lex. 14. & seq. *Legis positivæ vis & substantia an depen-*
deat ab acceptatione communitatis. 17. & seq. *An lex*
humana obliget sub peccato, & quali. 18. *Quæ perso-*
næ Legibus obligentur. 19. & seq. *An ignorantia excu-*
set à transgressionem legis. 31. *An metus.* *ibid.* *An di-*
spensatio. 34. *Per quot annorum præscriptionem lex*
aboleatur. 17. v. *Præceptum.*
Libellaticus contractus. 267.
Libellus famosus. 309. Li-

INDEX

- Liberi ad quid obligentur erga parentes.* 160. *An peccarint, & obligentur, si parentibus insciis contraxerint sponsalia.* 621. *An, & quam graviter peccent, si iisdem invitis quid auferant.* 208.
- Libertas.* 9. *Regula, quâ cognosci possit, an quis sit in possessione suæ libertatis.* ibid.
- Libri hæreticorum an, & qui prohibeantur.* 56. 689.
- Libros obscænos edere, quale sit peccatum.* 191.
- Litanie.* 319.
- Literas alienas aperire, & legere, an, & quale sit peccatum.* 429 & seq. *Literæ dimissoriae.* 618.
- Locatio.* 264. & seq.
- Locator an possit conductorem re conductâ privare ante tempus præfinitum.* 265.
- Ludere chartis, aleis, an liceat Clericis, Religiosis.* 270.
- Ludus.* 267. & seq.
- Lusor quando teneatur ad restitutionem.* 268.
- Quando leviter, quando graviter peccet.* 270.
- Luxuria.* 431. & seq. *Ejus filia.* 432. *Ejus actus, seu peccata quotuplicia sint.* ibid. *Luxuriæ consummata species naturales.* 192. *Species contra naturam.* 195.
- M. (98.)
- M**agia 93. *Quomodo Confessario cum Magis agendum.*
- Magistratus obligatio.* 72.
- Maledictio.* 440.
- Malefactorem, an, & quomodo liceat occidere.* 175. & seq.
- Maleficium quid.* 96. & seq. *Quotuplex.* ibid. *Quibus remediis uti licent contra maleficia.* ibid.
- Maritus ad quid obligetur erga uxorem.* 168. *An eam in adulterio deprehensam licet occidat.* 176.
- Mater quid debeat filiis.* 162. *Optans filiabus mortem, quomodo excusari possit.* 65.
- Materia levis sub mortali præcepto.* 18.
- Matrimonium quid sit.* 625. *Quæ illius materia, forma, minister.* 626. *An ejus usus sit licitus.* 623 & seq. *An præceptus.* 632. & seq. *An debitus.* ibid. & seq. *An matrimonium valide voveatur.* 133. *Matrimonii contra-*

RERUM.

- tractus ex gravi metu factus, an sit irritus. 235. An liceat contrahere matrimonium cum habente votum castitatis. 85. An cum heretico. 56. An possit solvi matrimonium. 635. Quæ sint impedimenta matrimonium impediunt tantum. 638. & seq. Impedimenta dirimentia. 643. & seq. Matrimonii proclamationes prævicæ. 640. & seq. An coram Parocho contrahendum, & quo. 651. Quid de hereticis, quoad hæc, censendum. 655. Matrimonii consummatio an prohibeatur ante benedictionem. 639. Matrimonium invalidum quomodo revalidandum. 656. In impedimentis, à quo possit dispensari. 658. Ob quas causas. 659. Medicorum obligatio. 8. 403. Mendacium in confessione. 552. Mercatorum obligatio, & peccata. 405. Mercatus. 147. Meretrix. 192. Metus. 31. 648. Militum peccata. 185. 187. Militans bona fide quid teneatur restituere. 218. An, & quando possit seipsum indigne occidere. 172. Minister Sacramentorum. 447. Quid in eo requiratur, ut det valide Sacramentum. ibid. & seq. Quid ut licite. 449. & seq. Minister Baptismi. 461. Confirmationis. 472. Eucharistiæ. 491. & seqq. Pœnitentiæ. 570. Extremæ Unctionis. 607. Matrimonii. 626. Minorum bona quomodo Tutori, & Curatori administranda. 277. An minores juribus sibi acquisitis possint renuntiare, & quamdiu teneantur subesse Curatori. ibid. & seq. An possint contrahere. 236. Miraculi fictio. 86. Misericordia corporalis. 66. & seq. Spiritualis. 70. & seq. Missa quid. 512. Quæ sit obligatio Sacerdotum erga illam. ib. & seq. Quando liceat eam celebrare. 518. & seq. Quoties. 520. & seq. Quo loco. 522. & seq. An eam aliquando liceat interrompere. 521. & seq. Quæ sint requisita ad Missam. 528. & seq. An quis festis diebus

INDEX

<i>eam teneatur audire. 150. & seq. Ubi, utrū in Parochia. 153. & seq. Quae excusent ab auditione Missae. 158. & seq. Facere Missas pro pretio an sit simonia. 105.</i>	
<i>Molitorum obligatio.</i>	245.
<i>Mollities.</i>	195.
<i>Monachus. v. Religiosus.</i>	320.
<i>Monasterium.</i>	274 294.
<i>Moniales an obligentur ad Horas Can.</i>	351.
<i>Monopolia quid sint, & an licita.</i>	254.
<i>Monstrum an sit baptizandum.</i>	464.
<i>Montes pietatis qui dicantur, & an liciti.</i>	249.
<i>Moribundi absolutio.</i>	547.
<i>Mortem optare an liceat sibi, vel alteri.</i>	65.
<i>Mulierum ornatus.</i>	78.
<i>Mutilatio sui ipsius an, & quando sit licita. 172. An, & quid debeat restitui pro injuria per mutilationem corpori illata. 223. & seq.</i>	
<i>Mutuum quid. 246. & seq. An liceat petere mutuum ab usurario. 76. Mutuatarii, & mutuantis obligatio. 247. v. Usura.</i>	

N.

<i>Nauta Catholico an liceat vehere annonam ad castra hereticorum.</i>	84.
<i>Nautarum obligatio.</i>	245.
<i>Necessitas proximi quotuplex.</i>	66.
<i>Necromantia.</i>	88.
<i>Negotiatio quid sit, & quibus illicita.</i>	258.
<i>Neophytus, an sit irregularis.</i>	705.
<i>Notarii obligatio, & peccata.</i>	390.
<i>Novitii, an obligentur ad Horas Can. 351. An possint valide testari. 293. Ad quid obligetur, qui novitium abduxit à religione. 227.</i>	
<i>Nundinae. 148. v. Mercatus.</i>	
<i>Nuptiarum solemnitates quando prohibeantur. 639. Earum benedictio.</i>	640.

O.

<i>Obduratio cordis.</i>	428.
<i>Obedientia filiorum erga parentes. 160.</i>	0-

RERUM.

Obedientie votum.	330.
Observantia vana quid sit. 93. & seqq. Quotuplex. ibid.	
Quale peccatum. 94. Unde possit cognosci. ibid. & seq.	
Obsides an liceat occidere.	180.
Occasio proxima peccandi.	540.
Occisio iniqui aggressoris. 176. Innocentis. 179. Malefactoris. 175. Uxoris in adulterio deprehensæ. ibid. Sui ipsius. 172. & seq. An, & quid debeat restitui pro injuria per occisionem illata.	223. & seq.
Odium Dei.	58. 60.
Odium proximi.	62. & seq.
Oleum benedictum.	604.
Opera diebus Dominicis & festis præcepta. 150. & seq. Prohibita.	145. & seq.
Opificum variorum peccata.	415. & seq.
Opinio probabilis.	6. & seq.
Oratio Dominica.	45.
Ordines militares, an, & qui ex iis sint religiosi.	321.
Ordinis Sacramentum quid sit. 610. Quotuplex. ibid. Quæ ejus materia. 661. Quæ requirantur ad validam, & licitam ordinationem.	614. & seq.
Ordines sacros suscipiens, an, & quomodo voveat castitatem. 130. A quo Episcopo quis possit ordinari. 612. & seq.	
Ornatus mulierum.	78. & seq.
Oscula extra matrimonium an, & qualia sint peccata.	189.

P.

Pactum cum dæmone.	87. & seq.
Papa quam habeat potestatem ferendi censuras. 663. An ipse possit eas incurrere. 665. In quibus impedimenti matrimonii possit dispensare. 658. An possit dispensare in omnibus votis. 144. An sine justa causa. 74.	
Parentes quid debeant filiis. 162. An possint filios exheredare.	164.
Parens non tenetur omnia bona relinquere liberis.	295.

INDEX

- Parochus an habeat potestatem ferendi censuras.* 664. *An possit dispensare in votis subditorum.* 144. *An absol. vere ab excommunicatione minore.* 674. *An asciscere cooperatores, non approbatus.* 571.
- Parochus religiosus an obligetur ad regulas sui Ordinis.* 322.
- Parochiani an teneantur Dominicis & festis majoribus audire sacrum in Parochia.* 153. & seq. *An invitis Parochis possint confiteri Mendicantibus.* 603.
- Pastorum obligatio.* 46. 170.
- Patrini Baptisimi qui sint, & quod eorum officium.* 478.
- Patrini Confirmationis.* 474.
- Patronatus jus, quid, & quotuplex.* 341.
- Patronus quando teneatur presentare, beneficio vacante.* ibid.
- Pauperi, quando quis teneatur subvenire.* 67. & seq. *Pauperem se fingens, itaque extorquens eleemosynam, an obligetur ad restitutionem.* 222.
- Paupertas religiosa.* 326. & seq.
- Peccatum quid sit.* 407. & seq. *Quæ peccata distinguantur specie.* 415. *Quæ numero.* 416. *Quid sit peccatum mortale, & veniale.* 419. *Quæ ex genere suo sint mortalia, quæ venialia.* ibid. *Quibus ex causis peccatum ex genere suo mortale, fiat per accidens veniale.* 420. & seq. *Quibus modis ex genere suo veniale transeat in mortale.* 422. & seq. *Venialia an possint refervari.* 579. *An veniale cui annexa est censura, possit omitti in confessione.* 674. *Peccata capitalia.* 424. & seq. *Peccato alterius an liceat materialiter cooperari.* 80. & seq.
- Pecuniam adulterinam num liceat exponere.* 263.
- Pensio quid & quotuplex.* 349.
- Pensionarius.* 350. 370.
- Peregrini qui dicantur.* 21. *An teneantur legibus sui domicilii, dum ab eo absunt.* ibid. *An teneantur implere præcepta sui territorii, antequam ab eo discedant.*

RERUM.

<i>dant. 23. An obligentur præceptis locorum, in quibus morantur. ibid. An censuris. 664. An præceptis juris communis. 24. An possint peregre coram Parocho loci contrahere matrimonium.</i>	683.
<i>Perjurium.</i>	118. & seq.
<i>Pertinacia.</i>	426.
<i>Pharmacopæorum obligatio.</i>	403.
<i>Pbiltrum.</i>	96.
<i>Physiognomia.</i>	90.
<i>Pignus.</i>	274.
<i>Pingere an sit opus servile.</i>	146.
<i>Pingere turpia quale peccatum.</i>	191.
<i>Piscari an servile. 146. Piscatio prohibita an inducat obligationem restitutionis.</i>	220.
<i>Pœna legi adjecta.</i>	19.
<i>Pœna Simonie.</i>	107. & seq.
<i>Pœna usurariorum.</i>	252.
<i>Pœnitens an teneatur pœnitentiam acceptare, & implere. 558. An satisfaciat, si eam impleat in statu peccati mortalis.</i>	559. & seq.
<i>Pœnitentie Sacramentum. 536. & seq. Quæ sit ejus materia. ibid. Quæ forma. 537. Qualis ad eam requiratur contritio. 538. & seq. Qualis confessio. 543. & seq. Satisfactio. 556. & seq. Pœnitentiam in confessione junctam quis possit commutare.</i>	561.
<i>Pollutio quid. 195. An aliquando liceat eam procurare. 196. & seq. An quis actionem licitam teneatur omittere, si prævideat inde naturaliter secuturam.</i>	198.
<i>Facta in somno an, & quando sit mortalis.</i>	199.
<i>Possessor bonæ fidei an, & quando teneatur restituere. 217. & seq. Malæ fidei, quid debeat restituere. 220. & seq.</i>	
<i>Præceptum quid sit. 14. Quotuplex. 15. Præcepta humana an obligent sub peccato, & quali. 18. An cum periculo gravis incommodi. 22. Ex quibus signis colligi possit, an graviter obligent. 19. An sint implenda ex</i>	
D d d 2	cha-

INDEX

charitate. 25. An ad impletionem requiratur intentio satisfaciendi. 26. & seq. An quis iis possit satisfacere per actum ex circumstantiis peccaminosum. 25. Præceptum duplex an uno actu possit impleri. 29. An diversis actibus ei satisfieri possit eodem tempore. ibid. Præcepta plura violans uno actu, quot peccata committat. 30. An ignorantia & metus excusent à transgressione. 31. & seq. Utrum præcepti pars sit implenda, si nequeas implere totum. 33.	
Præceptum confessionis. 601. & seq. Præcepta Decalogi. 35. & seq. Vide Decalogus. Præcepta Ecclesie. 311. Præceptum locale. 21. Præceptum universale. ibid. Præceptorum obligatio. 171.	
Praelati quomodo obligentur præcepto fraternæ correctionis. 70. An & qui possint dispensare in votis. 144. & seq. An Praelati Ordinum teneantur fugitivos requirere. 337. Quid possint subditis permittere salvo voto paupertatis. 330. & seq. Praelatorum obligatio. 72.	
Præstimonium.	353.
Præsumptio quid, & quale peccatum.	425.
Præsumptio de misericordia Dei.	58.
Precarium quid.	244.
Pretium quoduplex.	253.
Principium obligatio.	183. & seq. 209. 237.
Proclamatio matrimonii.	640. & seq.
Procuratorum obligatio, & peccata.	390.
Prodigalitas in quo consistat, & quale peccatum.	428.
Prodigi an possint contrabere.	236.
Proditio.	429.
Professio fidei.	48.
Professio religiosa quas requirat conditiones, ut sit valida. 322. & seq. Facta ex gravi metu an sit irrita. 323. Professio an, & qui possint institui hæredes. 294.	
Promissio acceptata, an graviter obliget. 236. In rebus Ecclesiasticis ex gravi metu facta, an sit irrita. 235.	
Pro-	

RERUM.

<i>Propola.</i>	82.
<i>Proscriptos quibus liceat occidere.</i>	176.
<i>Proximo an liceat velle aliquod malum. 64. Quando quis teneatur ei subvenire. 66. & seq. An, & quando ejus peccatum permitti possit.</i>	80.
<i>Pueri quibus legibus obligentur. 20. An, & quando obligentur præcepto confessionis.</i>	602.
<i>Pupillus.</i>	165. 237. 278.
<i>Pusillanimitas.</i>	427. 441.

Questorum obligatio. **Q.** 258.

Rancor. **R.** 441.
Rapina. 200.

Raptus quid. 193. An, & quamdiu impediatur matrimonium. 647.

Rebaptizans, & rebaptizatus an sint irregulares. 702.

Referentis obligatio. 390.

Regula externa actuum humanorum. 14. Regula interna. 1. Regule Ordinum religiosorum. 323. & seq.

Regularibus cur ampla privilegia à Pontificibus concessa. 156.

Religiosus status quid sit. 320. & seq. Qui possint eum amplecti. 333. Qui teneantur. ibid. & seq. Religiosa professio, quas requirat conditiones. 322. & seq. Religiosus ad Cardinalatum, vel Episcopatum promotus, an maneat obstrictus votis suæ Religionis. 321. Promotus ad Parochiam, an teneatur deferre habitum religionis, & regulam servare. 322. Ad quid obligetur Religiosus vi suæ professionis. 324. Vi voti paupertatis. 326. & seq. Ad quid vi voti castitatis, & obedientiæ. 330. & seq. An, & quomodo teneatur ad perfectionem. 324. An contra hanc peccet, si regulam Ordinis transgrediatur. 325. An, & quando liceat ei transire ad Ordinem strictiorem. 334. An, & quando ad laxiorem. ibid. An, & quando possit è religione ex-

INDEX

- pelli. *ibid.* An expulsus maneat votis adstrictus. 335.
 & seq. An teneatur ad Horas. 351. An Prelatus te-
 neatur fugitivum, & apostatam requirere. 337. An
 professus in uno Monasterio possit cogi, ut se transferat
 ad aliud. *ibid.* An possint religiosi nova statuta con-
 dere. 332. An à Pontifice possint cogi ad arctiorem vi-
 vendi rationem. *ibid.* An illis liceat negotiari. 258.
 Religiosi Mendicantes an licite ministrent Eucharisti-
 am. 502.
 Reliquias an cum reliquiis liceat permutare. 107. Fal-
 sas proponere quale sit peccatum. 86.
 Remedia contra maleficia. 96. & seq.
 Remiges Christiani. 83.
 Remissio debitorum. 238.
 Renuntiatio hereditatum. 284. & seq. Renunciationes
 bonorum factæ ab ingredientibus Religionem an sint
 validæ. 286.
 Repressalia an liceant. 187.
 Reservatio casuum quid sit. 579. & seq. Quis habeat po-
 testatem reservandi *ibid.* Quis absolvendi. 582. & seq.
 Residentia Episcopi, & eorum, qui habent beneficium cu-
 ratum. 345.
 Resignatio beneficii quid, & quotuplex. 346.
 Restitutio quid sit, & qui ad eam teneantur. 206. & seq.
 An plures simul damnificantes teneantur restituere
 in solidum, & quo ordine. 211. & seq. An teneatur
 restituere, qui alium impedivit à consecutione alicu-
 jus boni. 212. Cui restitutio debeat fieri. 213. & seq.
 An, & quando debeat restituere bonæ fidei possessor.
 217. & seq. Quid possessor malæ fidei. 220. & seq. An,
 & quid restituendum pro injuria corpori illata per
 mutilationem, occisionem, &c. 223. & seq. Quibus pro
 his restitutio fieri debeat. 224. Quid restituendum pro
 illato stupro. 225. Quid pro adulterio. 226. Pro fama.
 227. Pro inductione ad peccatum. *ibid.* Pro avocatione
 à Religione. *ibid.* Restitutionis circumstantia, ut tem-
 pus,

pus,
 seq.
 Rvrvr
 Reus a
 An
 falsi
 lare
 justit
 do C
 Rex be
 Rixe.
 Rustici
 her
 S Ace
 seq.
 Sacran
 & f
 Min
 ibid.
 tio r
 452.
 Sacran
 Sacrifi
 ctun
 Sacrile
 mod
 Sartor
 Peco
 Scand
 totu
 ibid.
 seq.
 mat
 dala
 An,

RERUM.

- pus, locus, modus, &c.* 228. *Quæ à restitutione excusent.* 231. & seq.
Reverentia filiorum erga parentes. 160.
Reus an, & quando teneatur fateri verum. 396. & seq.
An graviter peccet, si ad evitanda tormenta gravia falsum crimen sibi imponat. 398. *An teneantur revelare complices.* 399. *An ei liceat occidere ministros justitiæ.* 176. *Quid circa fugam.* 399. & seq. *Quomodo Confessario agendum cum reo.* 401. & seq.
Rex bellum gesturus ad quid obligetur. 183. & seq.
Rixæ. 440.
Rustici, aliique simpliciores in Germania, qui habentur hæretici, an possint absolvi à suis Parochis. 56.

S.

- Sacerdotum obligatio circa Missæ sacrificium.* 512. & seq.
Sacramentum quid sit. 443. *Quid circa ejus materiam, & formam servandum.* 445. & seq. *Sacramentorum Minister.* 447. *Quid in eo requiratur, ut det validè.* ibid. & seq. *Quid ut licitè.* 449. & seq. *Quæ dispositio requiratur in suscipiente ad valorem Sacramenti.* 452. *Quid, ut licite, & cum fructu suscipiatur.* 453.
Sacramentalia quid sint. 454. *Quid efficiant.* 455.
Sacrificium Missæ. 512. & seq. *Cujus sit applicare fructum sacrificii.* 517. *Vide Missa.*
Sacrilegium quid sit, & quotuplex. 100. & seq. *Quot modis committatur per actum venereum.* 194.
Sartorum obligatio. 245.
Peccata. 406. *Satisfactio.* 556. & seq.
Scandalum quid, & quotuplex sit. 73. *Quando committatur.* 74. & seq. *Activum an sit speciale peccatum.* ibid. *Quando sit mortale, quando veniale.* ibid. & seq. *Scandalizans quot peccata committat, & an in materia justitiæ teneatur ad restitutionem.* 75. *Scandalum passivum an sit circumstantia aggravans.* 74.
An, & quando possit permitti. 76.

INDEX

<i>Quid ad hoc vitandum omitti debeat.</i>	77. & seq.
<i>Scrupulus. 12. Scrupulosæ conscientie signa. ibid. Remedia, & privilegia.</i>	13. & seq.
<i>Secretarii obligatio, & peccata.</i>	390.
<i>Secreti violatio.</i>	ibid.
<i>Senes an, & qui teneantur ad jejunium.</i>	317. & seq.
<i>Sententia probabilis quæ sit. An sequenda. An tutior eligenda. 6. & seq. Quomodo Confessarius sequi possit minus sibi probabiles in favorem pœnitentis. ibid. An quis speculative probabiles sequi possit in administratione Sacramentorum.</i>	8.
<i>Sepulturâ Ecclesiasticâ an privetur excommunicatus. 679. An interdictus.</i>	698.
<i>Servilia opera.</i>	145. & seq.
<i>Servus an, & quàm graviter peccet, si domino invito quid auferat. 205. An teneatur ad restitutionem. 206. An cum libera possit contrahere matrimonium. 643. An cum serva. ibid. Servi originarii vel ascititii, an sint proprie servi. 644. An servi sint irregulares. 707.</i>	
<i>Sigillum Confessionis quid. 593. Quæ cadant sub sigillum. 595. & seq. Qui ad illud teneantur. 597.</i>	
<i>Simonia quid sit. 103. Quotuplex. 104. An sit simonia concionari, catechizare, Missas facere, &c. pro pretio. 105. Simonie pœnæ. 107. An, & cui debeat restitui.</i>	109.
<i>Societas JESU. 321. v. Religiosus.</i>	
<i>Societatis contractus quid sit.</i>	271.
<i>Sodomia quid.</i>	196.
<i>Soror an teneatur fratri, vel sorori in necessitate subvenire.</i>	164.
<i>Sorores tertiariæ Ordinis S. Francisci an sint religiosæ. 321.</i>	
<i>Sortes divinatoriæ, divinatoriæ.</i>	91.
<i>Spectatio turpium comœdiarum quale sit peccatum. 191.</i>	
<i>Spei præceptum quando obliget.</i>	57.
<i>Sponsalia quid sint. 617. & seq. Quæ, & quanta eorum obli-</i>	

oblig
& s
Spons
Sponsio
Spuriu
Status
Vide
Status
Status
Stratag
Scrupu
Supra
Subditi
Superbi
eius
Superio
Superst
tatur
flui.
Suffen
quali
nes in
695.
Sufficio
Sufurra
per s
Sutor
Symbol
T Ab
Ta
Tactus i
ceant
Tentati
Testame
desun

RERUM.

obligatio. 620. & seq.	Quomodo dissolvantur. 622.
& seq.	
Sponsis an liceant impudici tactus, oscula, &c.	ibid.
Sponsio quid sit, an, & quando licite fiat.	267.
Spurius.	162.
Status Clericorum.	337.
Vide Clerici.	
Status religiosus.	320. & seq.
Status secularium, præsertim Judicialium.	373. & seq.
Stratagematis an uti liceat in bello.	186.
Stuprum quid.	193.
Stuprator quid pro illato stupro debeat restituere.	225.
Subditi quomodo sint obligati suis superioribus.	167.
Superbia quid sit. 424. Quale peccatum. 425. Quæ sint ejus filie.	ibid. & seq.
Superiores quomodo sint subditis obligati.	166 & seq.
Superstitio quid sit. & quotuplex. 85. Quando committatur superstitio cultus falsi. 86. Quando cultus superflui.	87.
Suspensio quid. 691. Quotuplex. ibid. Ejus quantitas & qualitas unde sit colligenda. 692. Quæ sint suspensiones in particulari. 693. Quis ab eis possit absolvere. 695.	
Suspicio temeraria.	298.
Susurratio quid. 433. An susurro teneatur amicitiam per se sublatam reconciliare.	ibid.
Sutor.	406.
Symbolum Apostolicum.	45.
T.	
Abacum.	504.
Tabellio.	390.
Tactus impudici qualia sint peccata. 189. & seq. An liceant inter conjuges. 192. An inter sponsos.	ibid.
Tentatio Dei quid sit. 99. Quale peccatum.	100.
Testamentum quid, quotuplex. 279. An sit validum, cui defunt solemnitates jure civili requisitæ. 280 & seq.	Qui

INDEX

<i>Qui possint, & debeant esse executores testamenti.</i>	287.
<i>& seq. Intra quod tempus exequi debeant.</i>	291.
<i>Qui possint testari.</i>	292.
<i>Testamenta militum sunt privilegiata.</i>	283.
<i>Testimonium mulieris, servi, minoris, inimici, perjuri, &c. an sit validum.</i>	393.
<i>Testis. ibid. An, & quando quis testari teneatur, & ad quid obligetur, qui non vult testari.</i>	394.
<i>Ad quid, qui falsa testatus est.</i>	395.
<i>Thesauri inventi quibus sint restituendi, vel dandi.</i>	216.
<i>Torpor.</i>	441.
<i>Tortura reorum.</i>	378.
<i>Traditio in rebus Ecclesiæ, ex gravi metu facta, an sit irrita.</i>	235.
<i>Tristitia de bono alterius, an, & quando sit peccatum.</i>	433.
<i>Tutela.</i>	276.
<i>Tutela inculcata quæ sit.</i>	176.
<i>Tutorum officium.</i>	277. & seq.
<i>Typographus.</i>	146.

V.

<i>V. Agi an teneantur præceptis locorum, in quibus morantur.</i>	23.
<i>An coram quolibet Parocho possint contrahere matrimonium.</i>	652.
<i>Vana gloria quid sit, quale peccatum, quotupliciter eâ peccetur.</i>	425. & seq.
<i>Vana observantia quid, quotuplex, quale peccatum.</i>	93.
<i>Unde cognosci possit.</i>	94.
<i>Vasallus.</i>	267.
<i>Vestigalium fraudatione quàm graviter peccetur, & an ex ea oriatur obligatio restitutionis.</i>	221.
<i>Venator.</i>	216.
<i>Venditio quid.</i>	252.
<i>Venditor quo pretio debeat vendere.</i>	253. & seq.
<i>An teneatur de vitio rei, quæ venditur præmonere emptorem.</i>	255.
<i>Res vendita cui pereat ante traditionem.</i>	256.
	Ve.

Venefici
Venena
Verba
An, &
Vestes C
Quan
Veste vir
Vidua.
Vindicta
Violenti
Virgini
pro se
173.
Vitam a
& seq
Votum q
delibe
& seq
An qu
10. De
duplic
jam a
tur, i
quid t
plend
lia an
plect
Voven
obliga
Et irr
nam i
quid s
fiat. i
Votum c
pediat
644.

RERUM.

Veneficium.	96.
Venena an liceat vendere.	83.
Verba turpia proferre quale sit peccatum.	191.
An, & quando liceant inter conjuges.	631.
Vestes Clericales. 371. Infidelium.	51.
Quando sacræ vestes execrentur.	527.
Veste virili an liceat fœminæ uti, vel contrâ.	77.
Vidua.	631.
Vindicta.	438.
Violentia.	429.
Virgini an liceat occidere invasorem pudicitiae. 178. An pro servanda castitate mortis periculo se exponere. 173.	
Vitam an liceat abbreviare. 174. Ejus defensio. 176. & seq.	
Votum quid sit, & quotuplex. 127. Quæ requiratur voti deliberatio, & intentio. 128. & seq. Voti materia. 131. & seq. Voti quæ, & quanta sit obligatio. 133. & seq. An quis teneatur voto, de quo dubitat, an sit emissum. 10. De voto emisso dolere quale sit peccatum. 134. An duplicem malitiam admittat, qui violat votum de re jam ante præcepta. ibid. Voto alieno an quis oblige- tur. ibid. Qui vovit rem ab altero præstandam, ad quid teneatur. ibid. Vota personalia à quo sint im- plenda. 135. Realia unde solvenda. ibid. Conditiona- lia an obligent cessante conditione. ibid. Votum am- plectendæ Religionis, ad quid obliget. 136.	
Voventis intentio unde in dubio sit colligenda. 137. Voti obligatio quot modis tollatur. ibid. Qui possint dire- ctè irritare. 138. & seq. Quinam indirectè. 140. Qui- nam in eis dispensare. 143. & seq. Voti commutatio quid sit. 142. Quid circa eam requiratur, ut licitè fiat. ibid. Qui possint commutare. ibid.	
Votum castitatis. 330. An simplex castitatis votum im- pediat matrimonium. 639. An solum idem dirimat. 644.	

INDEX RERUM.

<i>Votum religiosæ obedientiæ ad quid obliget.</i>	330.
<i>Votum religiosæ paupertatis.</i>	326.
<i>Usura quid sit. 247. Quale peccatum.</i>	ibid.
<i>Varie species usuræ.</i>	228. & seq.
<i>Usurarium & cooperantium obligatio, & pœna, quæ sit. 252. An ab usurario liceat petere mutuum.</i>	76.
<i>Vxor ad quid teneatur erga maritum. 168. An, & quàm graviter peccet, si marito invito quid auferat.</i>	203.
<i>An teneatur ad restitutionem. ibid. Quæ bona possit expendere.</i>	204.
<i>Vxoridicidium an impediât matrimonium.</i>	639.

F I N I S.

BIBL. LEO.

BIBL. LEO.

30.
26.
bid.
eq.
ue
76.
am
03.
fit
04.
39.

KSIEGARNIA

ANTYKWARIAT

403312 F
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

D.D. 37

